МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ БЕЗПЕКИ СОЦІАЛЬНО-ТУРБУЛЕНТНОГО СВІТУ

DOI: https://doi.org/10.31392/conf.UDU.2023.16.02

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Національна академія педагогічних наук України
Міжнародна асоціація ректорів педагогічних університетів Європи
Благодійний фонд польсько-українського партнерства

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ БЕЗПЕКИ СОЦІАЛЬНО-ТУРБУЛЕНТНОГО СВІТУ

Матеріали
Міжнародного форуму
...
16 лютого **2023**

Київ
Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова
2023

УДК 37.018-048.35:316.32-049.5(082)
М 74

Рекомендовано до друку Вченою радою
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 2 від 26 січня 2023 року)

За загальною редакцією** академіка **В. П. Андрущенка

Редакційна колегія:

Віктор Андрущенко – в. о. ректора УДУ імені Михайла Драгоманова *(голова редакційної колегії);*
Лєшек Корпоровіч – професор Яггелонського університету (Республіка Польща);
Роман Вернидуб – проректор з навчально-методичної роботи УДУ імені Михайла Драгоманова *(заступник голови редакційної колегії*);
Григорій Торбін – проректор з наукової роботи УДУ імені Михайла Драгоманова *(заступник голови редакційної колегії);*
Павло Горінов – в. о. директора навчально-наукового інституту права УДУ імені Михайла Драгоманова;
Володимир Євтух – декан факультету соціально-політичних наук УДУ імені Михайла Драгоманова;
Юрій Кондратьєв – директор Міждисциплінарного центру складних систем УДУ імені Михайла Драгоманова;
Микола Кириченко – директор Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» НАПН України;
Лариса Лук'янова – директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;
Наталія Мозгова – завідувач кафедри філософії УДУ імені Михайла Драгоманова;
Тарас Олефіренко – декан педагогічного факультету УДУ імені Михайла Драгоманова;
Василь Федоришин – декан факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського УДУ імені Михайла Драгоманова;
Сергій Русаков – директор навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова;
Наталія Титова – завідувач кафедри професійної освіти УДУ імені Михайла Драгоманова;
Таміла Новіцька – директор Центру молодіжної політики УДУ імені Михайла Драгоманова.

М 74 **Модернізація педагогічної освіти у глобальному вимірі безпеки соціально-турбулентного світу** : збірник матеріалів міжнародного форуму / за заг. ред. акад. В. П. Андрущенка. – Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. – 455 с.

До збірника увійшли матеріали учасників Міжнародного форуму, де розглядаються актуальні питання стратегічних напрямів пріоритетів галузей наук і знань, зокрема з неперервної освіти та педагогічної інноватики, освітньої політики, публічного управління та громадського самоврядування.

Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, практиками, здобувачами вищої освіти в галузі філософії, політології, управління, психології, педагогіки та дотичних до них наук.

УДК 37.018-048.35:316.32-049.5(082)

DOI: https://doi.org/10.31392/conf.UDU.2023.16.02

© Автори статей, 2023
© Редакційна колегія, 2023
© Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023

Країну творять, будують, звеличують лідери

Здавна відоме положення про те, що культуру створює суспільство, а країну розбудовує народ під проводом лідерів – інтелектуально розвинених, професійно підготовлених фахівців, які беруть на себе відповідальність за визначення шляхів і напрямів розвитку людських і матеріальних ресурсів, вибір продуктивного міжнародного партнерства.

Війна, яку нав'язав Україні російський агресор, у стократ посилює це положення, переводить його у статус однієї з опорних підвалин великої державної стратегії. Підготовка таких лідерів покладається насамперед на освіту, посилення ролі якої у формуванні інтелектуального потенціалу нації загалом є стратегічним завданням нашої перемоги над ворогом, розбудови омріяної незалежної країни ДОБРА, МИРУ, СПРАВЕДЛИВОСТІ і СВОБОДИ.

Справедливим є й те, що ця велика державна і суспільна справа розпочинається зі школи і вчителя, який, продовжуючи виховний внесок батьків, системно і на все життя, формує у дитини аксіологічну платформу, на якій виростають, мужніють і йдуть у самостійне життя справжні патріоти, захисники Вітчизни, будівничі майбутнього добробуту суспільства.

Підтримка школи і вчителя, університету й усіх закладів освіти є саме тим пріоритетом, на якому мають бути зосереджені нинішні наявні і перспективні ресурси. Вірю, що наш Міжнародний форум визначить стратегію і перспективу у цій величній для кожного і для суспільства загалом виключно гуманітарній справі. Бажаю всім учасникам натхнення, творчих пошуків задля перемоги над ворогом, мирного неба над головою, віри у наше щасливе майбутнє.

Слава Україні!

Віктор АНДРУЩЕНКО,
ректор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
президент Міжнародної асоціації ректорів педагогічних університетів Європи

СЕКЦІЯ 1

НЕПЕРЕРВНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ БЕЗПЕКИ

УДК 37.013.73

Андрущенко В. П.
Президент Міжнародної асоціації ректорів педагогічних університетів Європи

ПЕДАГОГІКА ДОБРА, СПРАВЕДЛИВОСТІ І СВОБОДИ

Вельмишановний пане міністре!

Вельмишановні колеги, учасники конференції!

Серед напрямів реформування освіти найбільш вагомим, мабуть, є педагогічний сегмент. І це зрозуміло, адже все розпочинається з вчителя, який, продовжуючи справу, започатковану батьками, формує, плекає, виховує найголовніше в людині – її людське обличчя, душу, духовність, цінності, власне. робить людину людиною.

Підготовка справжнього вчителя, який поведе дитину сходинами змужніння, розвитку, зростання, аж до вступу у самостійний життєвий процес, є завданням державної ваги і значення.

На жаль, на сьогодні цей процес є розбалансованим, його супроводжує сонм негараздів, породжених низкою соціальних проблем і суперечностей. Їх інспірує, насамперед, війна, яку розпочав і веде проти України російський агресор. Сотні зруйнованих шкіл, знищене шкільне обладнання, спалені підручники, тисячі учнів та вчителів-біженців, психологічна розгубленість учасників навчально-виховного процесу – далеко не повний перелік всіх негараздів, які принесла з собою війна.

Все це треба подолати, витримати й перемогти. Дітей, підлітків та молодь не можна залишати на одинці. Адже це – наше майбутнє. Й в залежності від того якою молодь переступить поріг самостійного життя, буде залежати загальна атмосфера життєвого процесу, спокій у сім'ї, державі та суспільстві, їх прогресивний цивілізаційний розвиток. Саме тут, я висловлю і спробую обґрунтувати головну тезу своєї доповіді, яку пропоную для обговорення:

Першою спільно-незамінною інституцією, яка спроможна виконати це далеко не просте завдання, є відбудова, розбудова, матеріальне та кадрове забезпечення школи.

Як підкреслював Міністр Сергій Шкарлет, за роки війни в Україні зруйновано близько **2,8** тис закладів освіти. Їх треба відновити. Причому, не завтра чи післязавтра, а сьогодні! Підтримка школи, підготовка спроможного вчителя, відновлення навчально-виховного процесу – це і є першим реальним завданням реформи освіти, ширше – завданням розбудови того майбутнього, заради якого ми даємо відсіч агресору, наближаємо нашу перемогу, зрештою, живемо на цьому білому світі. Істина проста: батьки живуть заради дітей. А їх першим помічником і провідником у царину майбутнього щастя є школа і вчитель.

Дехто може зауважити, що на все це потрібні серйозні кошти, які вкрай потрібні для розбудову збройних сил, відновлення промисловості, сільського господарства, закладів релігії, мистецтва, культури … Погоджуюсь, але …

Якось, перебуваючи у мальовничому Кракові (Республіка Польща), милуючись його чисельними архітектурними шедеврами, зокрема, Кафедральним собором святих Станіслава и Вацлава, я мав розмову з одним з керівників тамішньої релігійної громади. «Ми дотримуємось такого принципу, – сказав він: – якщо в нас є кошти, ми будуємо школи і храми; якщо коштів немає ми будуємо, насамперед школи, адже богослужіння можна провести і там»…

Мудрі слова. Мудра позиція. Зразок наслідування державно-людського підходу до справи. Особливо для нас. Особливо, в умовах війни.

Звісно, для перемоги потрібна, насамперед ефективна зброя і вишкіл військових наших Збройних сил. Але ж, як зазначав у свій час перший канцлер Німеччини Отто Бісмарк, «війни виграють не генерали, а вчителі і парафіяльні священники»! Знову ж таки, погоджуюсь, але … Підготовка інтелектуального потенціалу – розумних, зрілих, сміливих, творчих особистостей – є не менш важливим завданням для нинішньої перемоги, захищеного і добробутного існування суспільства у майбутньому.

Церква, школа, університет, заклади та інститути культури просто зобов’язані працювати разом. Пріоритетами при цьому мають завжди залишатись освіта, школа і вчитель, яким суспільство має приділити належну увагу.

Поставлю декілька простих запитань: скільки у нас за останній час побудовано церков? А скільки шкіл? В якому стані знаходяться нині школи, особливо сільські? А скільки їх зруйновано війною? Відповідь очевидна, зрозуміла й не потребує особливої аргументації.

Переконаний, **реформа освіти має розпочатись саме з відбудови шкіл, закладів освіти загалом, переоснащення університетів, наповнення їх необхідним обладнанням, насамперед, Інтернетом, створенням комфортних умов для навчання та праці всім учасникам навчально-виховного процесу.**

* * *

Друга проблема вимальовується в царині реформування **змісту освіти.** Дискусії з цього приводу ведуться протягом століть. Ця тема невичерпна й завжди буде актуальною. Зміст освіти змінюється з кожним новим поворотом історії, новим відкриттям в науці, техніці, технології та соціальній практиці, особливо в період війни та соціальної турбулентності, науково-технічної та інформаційної революції.

Соціокультурні реалії змінюються вже мабуть третій, а може й четвертий раз протягом декількох десятиліть. Старші покоління, скажімо, виховувались як «діти переможців над фашизмом». Вони ж пережили реалії «холодної війни», входили в життя як «будівники комунізму». Нас школа виховувала у рожевих реаліях «розвиненого соціалізму», «розрядки» і та «перебудови». Покоління начала XXI століття є «поколінням

незалежності». **Нинішні діти є дітьми війни,** якої, по-перше, ніхто не очікував, а по-друге, ніхто не може передбачити як довгою вона буде.

Чому і як нині має висвітлювати дітей нинішня школа, за яким змістом вона має готувати людину до самостійного життя, її входження в реальний життєвий процес у якості лідера – повноформатного самостійного суб'єкта?

В одній із своїх книг американський адвокат, політичний радник і дипломат, **Девід Маккін** висловив, на перший погляд, парадоксальну думку: якби мене запитали, що варто вивчати в університеті, – пише він в книзі « І сталася тьма», – я сказав би, що насправді **це не має значення:** використайте час навчання для того, щоб дослідити світ» (С. 390).

Насправді ж ніякого парадоксу тут немає. Залишаючи заклад освіти – школу чи вуз – людина йде у світ, який багато в чому є для неї чужим, невідомим і незрозумілим. Який цей світ? Які його контури? Що в ньому є важливим, а що другорядним? Сучасна школа, на жаль, відповіді на ці запитання не дає. А відтак, випускник школи чи вузу не розуміє батьків, вчителів, соціум загалом, не може сформувати переконану власну позицію й бути впевненою в собі і своєму оточенні.

Між тим, сучасний воєнний світ підійшов до межі, переступивши яку він може просто зникнути. Російська агресія вивітрила найнеймовірніші ілюзії. Загроза застосування ядерної зброї є цілком реальною. Їх треба зупинити! То ж чому ж має навчати учнів сучасна школа?

Кожне нове покоління, писав у вій час французький філософ-екзистенціаліст, публіцист, лауреат Нобелівської премії Альберт Камю, входить у життя з метою змінити світ. Моє покоління зрозуміло, що це зробити неможливо. Однак його завдання від цього не стало меншим: воно полягає в тім, щоби не дати світові зникнути. Можливо, саме в цьому і захована відповідь на наше сокровенне запитання?

Маніпуляція ядерною кнопкою «рашистським» спонукає нас до дії. Загроза зникнення світу стає цілком реальною. Її треба відсторонити. Світ, людство, цивілізацію треба зберегти! Упокорити агресора й відкрити світові нову цивілізаційну перспективу. Переконаний, саме ця парадигма й має бути основною у визначенні змісту освіти, крайньою мірою першої половини XXI століття.

Школа зобов'язана донести його до учня, слухача, студента, допомогти знайти місце в ньому, визначити напрями конструктивної творчості, фантазії, пошуку. Без утиску, без насильства, без приниження. Пізнавай світ і перетворюй його у відповідності з його ж таки правилами та закономірностями. Важливим при цьому є зосередженість не скільки на усталеному знанні, стільки на знанні ще невідомому, а може й неможливому.

Сучасна школа має розірвати коло усталеного знання, перейти від вивчення відомого, освоєного, відкритого до самостійного проникнення в невідоме. Як писав американський вчений і письменник Нассім Таліб, справжнє оновлення освіти відбудеться тоді, коли в школу прилетить «Чорний лебідь», коли навчальний процес стане дослідницьким, коли він поповниться фантазією, пошуком, творчістю, стане цікавим і продуктивним, коли кожен в ньому прокладе власну траєкторію пізнання, зробить своє власне велике чи мале відкриття.

Важливо, лишень, не загубитися на манівцях, не заблукати в лабіринтах «наукового незнання», власної фантазії.

* * *

Не менш важливою є й **третя проблема,** вирішення якої потребує нашої першочергової уваги. Мова йде **про аксіологічну складову навчального процесу, про цінності,** на яких має зростати сучасна молодь.

Облуду «компартійної ідеології» ми здається, вже подолали. Суспільство і школа поступово скидають з себе сорочку «совковості», «зросійщення», «непорушної дружби

народів», керованих «старшим братом» тощо. Агресія російської федерації в Україну витверезила уми значної кількості українців.

Ми стаємо іншими – розумнішими, досвідченими, самостійними, впевненими в собі і в світові, який «лежить на наших плечах».

Які ж орієнтації ми маємо прийняти в післявоєнному світі і на які з них у першу чергу має орієнтувати школа, освіта загалом?

Перше: майбутня світа має вибудовуватись на аксіології **безумовної самоцінності людини та її життя, безпекового і перспективного майбутнього** у всіх основних вимірах.

Друге: вона має орієнтувати на національні й загальнолюдські пріоритети та цінності.

Третє: Освіта має виховувати людину-інтелектуала, професіонала і лідера, патріота власної держави, здатного до розуміння світу інших людей, до організації співпраці.

Головними пріоритетами освіти мають стати європейські цінності **миролюбства, демократії, незалежності і свободи.**

* * *

На завершення висловлю власну думку щодо **наших стосунків з росіянами.** Сьогодні вони для нас – «рашисти», «урки», «вбивці», «злочинці», які не мають права на існування в людському середовищі.

А що буде далі, скажімо, через десять, двадцять і т. д. років? Героїзм українців переконує нас у нашій прийдешній перемозі. Скоро настане мир. Яким він буде для світу, а особливо для України і Росії? Які стосунки будуть між нашими народами?

Наряд чи скоро зарубцюються рани, нанесені війною. Навряд чи між нами знову зажевріє зірка довіри. Навряд чи обнімемося ми як брати у дружбі та партнери у продуктивній і співпраці.

Повсякденна свідомість у масовому вимірі переконує в тому, що скоріш, ця благодатна мить не настане ніколи. Як прозорливо сказала поетеса Анастасія Дмитрук, «Никогда мы не будем братьями! Ни по родине, ни по матери...».

Ми – різні народи, у нас різні цінності. Ми рухаємось до вершин демократії і свободи. Вони – йдуть у протилежному напрямі. Але ж цей напрям – безперспективний. Він не має майбутнього! Доля агресора – забуття історії, розпад, асиміляція у більш прогресивний, морально ціннісний етнос.

І все ж... Ніколи не треба відрікатись, а тим паче вибудовувати бар'єри для вияву милосердя і людяності. Переконаний, покарання, яке безсумнівно понесе агресор, має пробудити у людях совість, а ми – прості трудівники земної цивілізації – маємо допомогти покаянним відшукати (здобути, виборoти) свою нову ідентичність, сформувати свою нову, раціонально й морально упорядковану, чуттєво вивірену душу, допомогти стати на ноги.

Я вірю у життєтворчу силу «добра», яке завжди перемагає «зло». Як говорили древні, «contra spent spero!» (без надії сподіваюсь!).

Саме в такому ключі має розгортатись оновлена педагогічна освіта, яка має сформувати ефективного вчителя – носія миру і справедливості, демократії і свободи, справжньої, а не показової віри в людину і любові до неї.

Дякую за увагу.

УДК 378.091:3:615.8

Базильчук О. В.
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри фізичної терапії, ерготерапії
Хмельницького національного університету
м. Хмельницький, Україна

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ З УРАХУВАННЯМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

Проблема взаємодії країн на основі інтеграції національних і міжнародних досягнень у системі неперервної освіти, поєднання зарубіжного і вітчизняного досвіду професійної підготовки пов'язані з суперечностями традицій національної та міжнародної професійної освіти. Актуальність цієї багатоаспектної проблеми підвищується зі зростаючою інтенсивністю глобалізаційних процесів, які впливають на систему неперервної освіти в цілому і професійної освіти, зокрема.

Соціально значущі зміни у системі вищої освіти України, як фундаментальної в системі неперервної освіти, прагнення увійти в міжнародний освітній простір, потреба в принципово новому поколінні кадрів з вищою освітою, які відповідатимуть вимогам внутрішнього та зовнішнього ринків праці, диктують необхідність суттєвої модифікації організації та змісту вищої освіти та неперервної освіти в цілому.

Сьогодні теоретичні й практичні навички можна отримати різними способами: є безліч курсів, зокрема онлайн, освітніх центрів та програм. Та й спеціальностей, де не потрібна вища профільна освіта та де успіх залежить виключно від особистих навичок і досвіду, чимало. Водночас диплом все ще є необхідним у державному та громадському секторах. Серед спеціальностей, для яких обов'язково мати вищу освіту, є спеціальність 227 фізична терапія, ерготерапія, віднедавна 227 терапія та реабілітація.

В країнах Європи, Азії Сполучених Штатах Америки та віднедавна і в Україні, прийнята трирівнева система надання академічних ступенів: бакалаврат, магістратура та докторантура.

Компаративний аналіз структури та змісту підготовки фахівців з фізичної терапії, ергоетрапії провідних університетів європейських країн (Греція, Іспанія, Італія, Норвегія, Швеція, Фінляндія та Україна) дав змогу зафіксувати наявність спільних і відмінних ознак та підходів. До спільних ознак належать такі: запровадження ступеневих систем освіти; застосування кредитно-трансферної системи навчання. Виявлено деяку відмінність у структурі навчальних планів. Так, навчальний план підготовки бакалаврів із фізичної терапії більшості європейських університетів передбачає 3 або 3,5 року навчання (окрім Греції, де заплановано 4 роки), натомість переважної частки українських закладів вищої освіти – 4 роки навчання. Здобути освітній ступінь магістр можна за два роки. Докторантура триває 3-4 роки [1].

Законодавством передбачене обов'язкове підвищення кваліфікації в межах вимог до професії без присвоєння нового рівня освіти не рідше, ніж один раз на п'ять років. Підвищення кваліфікаційної категорії може здійснюватися шляхом формального (у вигляді лекцій, семінарів, тренінгів в університетах) та неформального навчання (читання професійних журналів чи публікацій, відвідування професійних веб-сайтів, особистісна рефлексія практичної 5 діяльності, робота разом з наставником, забезпечення та опрацювання лекційного матеріалу чи матеріалу для семінарів, читання лекцій, семінарів тощо).

Таким чином, для сучасної людини безперервне навчання стало новою нормою. Найціннішими працівниками нині і в майбутньому будуть ті, хто вміє поєднувати технічні знання з гнучкими навичками та здатен адаптуватися до потреб ринку праці. Для цього необхідно регулярно підвищувати кваліфікацію, освоювати суміжні сфери й розширювати кругозір, проходити курси, брати участь у конференціях та інтенсивах, створювати стартапи тощо.

Один з найбільш потужних міжнародних професійний ресурсів (БПР) для фахівців спеціальності фізична терапія, ерготерапія є Physioplus. Тут можна пройти онлайн курси, отримати сертифікати та прицільно підвищити свій професійний рівень, прочитати повний текст книг та журналів, подивитись відео та прослухати подкасти, записати усе у своє онлайн портфоліо. Більше 30 курсів вже перекладені українською мовою, крім того нові курси постійно перекладаються і додаються [2].

Що є доступно на Physioplus: індивідуальні умови навчання; електронне портфоліо; акредитовані онлайн курси – сьогодні є більше 250 акредитованих онлайн курсів, що еквівалентно 1084 годинам, які транслюються англійською, французькою та іспанською мовами; повні тексти книг та журналів; програми по 3D анатомії; відео про методики – представлено понад 500 відеоматеріалів про методики, що стосуються як тестування так і мануальних методів терапії; рефлексія діяльності; сертифікати та бали (БПР); ресурси – постійно розширюється бібліотека з понад 3000 клінічно важливих освітніх ресурсів, включаючи розділи книг, відеоматеріали, статті, подкасти, контрольні питання тощо. Колосальна бібліотека з більш як 4000 епізодів подкастів, що стосуються фізичного терапевта; форум для дискусій – унікальні зустрічі фізичних терапевтів та фахівців з усього світу, що надають можливість взаємодіяти, співпрацювати та вчитися у міжнародних колег усіх рівнів у будь-якому контексті; платформа для призначення вправ – створює плани по керуванню програмами для клієнтів, використовуючи понад 3000 науково обґрунтованих вправ, які створені фізичними терапевтами; телереабілітаційна платформа – потужна та проста у використанні, спеціально розроблена для фізичних терапевтів, які надають онлайн консультації клієнтам. Оперативне планування консультації, надсилання листа нагадування, наживо відео конференції без встановлення програмного забезпечення. Об'єднання усієї інформації про пацієнта, вправи та плану проведення заходів [3].

Постійне навчання та професійний розвиток є критерієм дотримання кваліфікації фізичного терапевта, ерготерапевта. Професійне навчання та розвиток можуть відбуватися різними способами, які мають підтримувати науково доказову практичну діяльність фізичного терапевта, ерготерапевта через його участь у безперервному професійному розвитку (БПР**)**.

Використана література:

1. Сущенко Л. П., Базильчук О. В. Цінний досвід професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії провідних європейських закладів вищої освіти. Актуальні питання впливу довкілля, фізичного виховання та спорту на здоров'я студентської молоді : зб. наук. матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (Бердянськ, 12–14 вересня 2019 р.) / [гол. ред. С. Г. Кушнірюк]. Бердянськ : Ф–ОП Ткачук О.В., 2019, 126-129.
2. Українська асоціація фізичної терапії https <//physrehab.org.ua/uk/news/30-04-2021/> (2023, січень, 24)
3. Plus by Physiopedia <https://members.physio-pedia.com/learn/> (2023, січень, 23)

УДК 378.046-021.68

Бачинська Є. М.
ректор КНЗ КОР «Київський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних кадрів»,
кандидат педагогічних наук, доцент
м. Київ, Україна

ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ЯК ОСВІТНІЙ ТА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ HUB

В умовах розпочатої російською федерацією війни проти України, наше суспільство надзвичайно активізувалося: ми навчилися оперативно та достойно відповідати на нові виклики. Сфера освіти не виключення, бо освітяни демонструють найкращі прояви незламності: організовують дистанційне навчання з укриттів та знаходячись далеко за межами країни, гуртуються задля надання допомоги ВСУ та гуманітарної допомоги. А ще виховують, мріють, творять та проєктують…

Заклади післядипломної освіти довели спроможність застосування гнучких підходів, прийняття оперативних рішень, започаткування ініціатив. Водночас налагоджена система комунікацій дозволила здійснювати статутну освітню діяльність та проводити заходи, що націлені на реалізацію державної та регіональної освітньої політики.

І. Освітній хаб Київщини. Одним з найкращих проєктів, який має надати додаткові ресурси нашим громадянам, які потрапили в складні ситуації через війну, є створення мережі *освітніх хабів*. Цей проєкт за ініціативи МОН реалізується спільно різними інституціями, зокрема Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти», Асоціацією інноваційної та цифрової освіти, обласними військовими адміністраціями, іншими партнерами. Головна *мета хабів* – якісна та швидка організація освітнього процесу для **внутрішньо переміщених осіб та населення громади.**

Освітній хаб Київщини – це регіональний центр неформальної освіти дорослих і дітей, реалізує Концепцію навчання протягом життя та надає можливості українцям отримати роботу своєї мрії, відкрити власний бізнес, саморозвиватись та реалізувати себе у своїй державі. До освітньої ініціативи долучилися заклади освіти області. Координує роботу хабу Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів.

В освітньому хабі безкоштовно навчають цифровим технологіям та робочим професіям, українській та англійській мовам, надають психологічну та емоційну підтримку, а для учнів організують систему профорієнтації Навчання організовано у змішаному форматі (онлайн та офлайн) за напрямами:

- ✓ Твоя підтримка поруч
- ✓ Безпека для кожного
- ✓ Професійний навігатор
- ✓ Цифрова освіта
- ✓ Мова. Спілкування
- ✓ Підприємництво та фінансова грамотність
- ✓ Креативний простір

Додатковим інформаційним ресурсом є Телеграм: https://t.me/osvitniy_hub_kyiv_obl
Youtub канал «ВІСь»: https://www.youtube.com/channel/UCI1jW4haXvn4a84GYvKD7XQ

ІІ. **Розвиток системи безперервної освіти та навчання упродовж життя педагогічних працівників.** Починаючи із 1999 року по теперішній час на Київщині більш як двадцять років функціонує Комунальний навчальний заклад Київської обласної ради

«Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів». Заклад здійснює підвищення кваліфікації освітян, а також проводить науково-методичну та культурно-просвітницьку роботу, спрямовану на забезпечення інноваційного розвитку та ефективного функціонування регіональної системи освіти.

На початку війни інститут продовжив надати послуги підвищення кваліфікації, запроваджуючи різні форми підвищення кваліфікації педагогів. Так, у лютому-березні (під час активної фази бойових дій на теренах Київщини), навчання було організовано *за дистанційною формою в асинхронному режимі*. Значно *оновлено контент курсів підвищення кваліфікації за дистанційною формою навчання* для усіх категорій педагогічних працівників. У зміст навчання включено спецкурси з проблематики питань безпеки учасників та психологічної підтримки освітнього процесу, становлення української нації, актуальних питань мовної політики, інфомедійної грамотності тощо.

Реагуючи на запити громад щодо підготовки вчителів 5-х класів до реалізації Державного стандарту базової середньої освіти (НУШ) у літній період; під час воєнного стану відпрацьовано формат підготовки в режимі онлайн. Створено обласні інтернет-(вайбер)-спільноти координаторів упровадження Державного стандарту базової середньої освіти від громад. За відсутності фінансування коштом державної субвенції онлайн навчання проводилося – на волонтерських засадах.

Усього онлайн-навчання навчання пройшли *7930 педагогічних працівників*, серед яких – учителі м. Києва, Харківської, Одеської, Житомирської, Донецької, Херсонської областей. вчителів, які будуть працювати з учнями 5-х класів. Заощаджено *728,9 тис. грн бюджетних коштів.*

ІІІ. Міжнародні проєкти та програми. Інститут – активний учасник міжнародних проєктів і програм. У межах ініціативи першої леді України Олени Зеленської визначено формулу майбутнього відновлення держави: «безпека та ментальне здоров'я». Закладом у співпраці з міжнародними організаціями реалізується 23 проєкти та програми. Серед них:

– проєкт МОН України спільно з Українським благодійним фондом «Коло сім'ї» за підтримки міжнародного проєкту «Americares», що передбачає підготовку команди тренерів з впровадження інклюзивного навчання та створення безпечного освітнього середовища;

– стратегічна програма Фонду психологічної реабілітації та допомоги дітям, постраждалим від російської агресії на території України – Mental Health за підтримки Міжнародного благодійного фонду Parimatch Foundation, Ізраїльській коаліції травми та Київській обласній державній адміністрації;

– проєкт «Освіта кризових ситуаціях» за сприяння ГО «Street Child» у співпраці «ГО «Донецький молодіжний дебатний центр»;

– проєкт «Зменшення ризиків травмування та загибелі дітей від вибухонебезпечних предметів у Київській області» за підтримки Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні та Київської ОВА, ГО «Ліга офіцерів» тощо.

Інститут здійснює науково-методичний супровід проєктної діяльності, зокрема: Національний проєкт «Безпечна країна» *(спільно з МОЗ та МОН України);* «Забезпечення психологічного здоров'я менеджерів освітніх організацій в умовах Нової української школи»; Обласний проєкт «Якісне харчування – здорова дитина».

Інститут постійно долучається до нових проєктів, програм, освітніх ініціатив.

ІV. Безпекова складова. В умовах воєнного стану пріоритет в навчанні педагогів – організація безпечного освітнього середовища та психологічна підтримка учасників освітнього процесу. Вкрай важливими є обізнаність учасників освітнього процесу щодо запобігання нещасним випадкам та уміння правильно зреагувати в небезпечній ситуації, убезпечення себе й інших від травм та трагічних наслідків.

У зв'язку з цим проводиться просвітницька робота з педагогічними працівниками закладів освіти області та з дітьми різних вікових груп, що проводиться інститутом у

партнерстві з Головним управлінням ДСНС України в Київській області; відділом превенції Білоцерківського районного управління поліції Головного управління Національної поліції в Київській області; Міжнародним благодійним фондом «Допомоги постраждалим внаслідок ДТП»; Білоцерківськими територіальними курсами цивільного захисту та безпеки життєдіяльності; Білоцерківським Товариством Червоного Хреста України.

Науково-педагогічними працівниками КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» спільно з Міжнародним благодійним фондом «Допомоги постраждалим внаслідок ДТП» розроблено Програму підвищення кваліфікації для вчителів закладів загальної середньої освіти, директорів та заступників директорів, педагогів-організаторів, соціальних педагогів, практичних психологів «Знаємо та діємо», яка отримала гриф Міністерства освіти і науки України (наказ № 64 від 26 січня 2022 року). Навчання відбувається у змішаному режимі: онлайн-курс, тренінг із надання домедичної допомоги.

Для реалізації практичної складової програми у приміщенні КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» створено модель «Класу безпеки».

До освітніх програм курсів підвищення КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» фахової кваліфікації педагогів включено заняття з таких питань: формування безпекової складової професійної компетентності педагогічних працівників закладів освіти; формування інфо-медійної компетентності педагогів та підвищення їхньої медіа-грамотності під час споживання медійного контенту; розвиток навичок на попередження медіа-маніпуляцій, протидії кібер-небезпекам.

З метою інформування учасників освітнього процесу щодо правил поведінки з вибухонебезпечними предметами на порталі КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» створено та постійно оновлюється розділ «Мінна безпека».

Портал Інституту також містить рубрики «Освіта в умовах воєнного стану» https://kristti.com.ua/osvita-v-umovah-voyennogo-chasu/ та «Острівець незламності» https://kristti.com.ua/inshe/ostrivets-nezlamnosti/.

V. Соціально-гуманітарна діяльність. З початку війни і по цей час працівники Інституту у співпраці з органами державної та місцевої влади, освітніми та громадськими організаціями активно долучилися до волонтерської діяльності.

Фахівці закладу беруть участь в роботі обласного гуманітарного кол-центру КОДА (дзвінки та оформлення заявок на евакуацію, гуманітарну допомогу, пошук людей, надання першої психологічної допомоги тощо). Ними опрацьовано близько 8000 звернень (загальна кількість – 20000) від мешканців Київської області щодо надання гуманітарної допомоги. розмінування приватних будинків та присадибних ділянок тощо. Усі звернення систематизуються та передаються в ДСНС.

Під час активної фази бойових дій на теренах Київщини у приміщенні Інституту працював волонтерський центр, де щоденно знаходились більшість працівників закладу. Психологами закладу щосереди проводяться онлайн-зустрічі, вебінари тощо. У заходах взяли участь близько 700 педагогів Київщини, у тому числі педагоги м. Києва; Сумської, Житомирської, Донецької, Харківської Миколаївської областей.

Висновки. Як бачимо, інститут післядипломної освіти – установа освіти дорослих, що спроможна до швидкої адаптації. Чимало прикладів стійкості та креативності в організації діяльності закладів освіти ми побачили під час війни, такий досвід обов'язково має бути оприлюдненим. Уже сьогодні ми маємо робити все, щоби наблизити перемогу та будувати плани на післявоєнне відновлення та розбудову нашої країни. На нашу думку, варто фіксувати та розвивати кращі практики, що виникли під час війни не тільки в освітній, а й у гуманітарній та волонтерській сферах.

УДК 378.014.6

Бибик Д. Д.
доктор філософії в галузі «соціальна робота»,
доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
Науково-дослідного інституту молодіжної політики та соціальної роботи
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

Упродовж останніх років Україна впевнено рухається шляхом структурних реформ, котрі спрямовані на підвищення рівня життя суспільства та їх добробуту. Вища освіта в Україні має відповідати світовим освітнім тенденціям, цінностям країни, вимогам держави задля спроможності задовольняти освітні потреби сучасної молоді та сприяти підвищенню якості освіти та стрімкому прискоренні темпів розвитку людського суспільства, що вимагає змін освітньої парадигми і пошуку нових інструментів її реалізації.

Система забезпечення якості у сфері вищої освіти здійснюється відповідно нормативних документів, як-от: *Закону України* «Про вищу освіту» та охоплює систему внутрішнього й зовнішнього забезпечення якості освіти, а також заходи задля підвищення якості вищої освіти відповідно (*Розділу 5* «Забезпечення якості вищої освіти», *Статті 16* «Система забезпечення якості вищої освіти», *Статті 17* «Статус Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти», *Статті 18* «Повноваження Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, *Статті 19* «Склад Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти», *Статті 20* «Діяльність Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти», *Статті 21* «Галузеві експертні ради Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти», *Статті 22* «Фінансування Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти», *Статті 23* «Незалежні установи оцінювання та забезпечення якості вищої освіти», *Статті 24.* «Ліцензування освітньої діяльності», *Статті 25.* «Акредиція освітньої програми»).

Вчені, які працюють у сфері галузі освіти суттєво вплинули на дослідження проблеми підвищення якості надання освітніх послуг, отже головним завданням варто визначити: по-перше, усвідомлення проблеми; по-друге, розуміння, що таке якість вищої освіти; по-третє, чим вона визначається, по-четверте, від чого вона залежить та як її доречно підвищити. Створення скерованої та якісної в майбутнє вищої освіти – надзвичайно складна справа, тим більше в умовах турбулентності, адже освіта набуває особливого значення, оскільки забезпечує набуття сучасної молоді нових знань, вмінь та навичок, підтримує та відволікає молодь від травматичних подій в ході війни.

Дослідник Стеблецький А. Л., зазначає, що вона віддзеркалює в певній мірі освітні стандарти, професіоналізм освітян, сучасні освітні технології та засоби навчання, актуальність освітнього менеджменту викликам часу та ефективність багатоканального фінансування [3, с. 31].

Вочевидь, приниження ролі або ігнорування будь-якої складової освітнього процесу, змісту чи виду вищої освіти, інструментів завдає значної шкоди не тільки інтересам здобувачів освіти, але й всього суспільства, прогрес, який пов’язаний насамперед з якістю вищої освіти. Власне термін «турбулентне суспільство», період VUCA – невпорядкованості, нестабільності, хаосу, інформаційної схоластичності почали вживати

та використовувати представники соціальних наук у проєкції на суспільні процеси [2, с. 10]. В нашому дослідженні, варто використовувати категорію «соціально-турбулентне середовище», яке розуміємо як місце, де відбуваються події, явища і процеси, що характеризуються нестійкістю, нестабільністю, невизначеністю, непередбачуваністю.

Системне дослідження соціальних очікувань молоді, на думку Савельчук І. Б., передбачає, що молоді люди, які постраждалі від війни повинні демонструвати життєстійкість та здатність до побудови планів на майбутнє, адже війна завжди стає страшним викликом для молодого покоління, але вона не повинна скасувати прагнення молоді орієнтуватися на майбутнє) [4, с. 114], а саме формування ціннісних (освітніх) перспектив (освіта, робота та кар'єра, співпраця, служіння)[1, с. 45].

Найважливішою для світової спільноти є програма «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 р.» (2015 р.), котра визначає доступ до освіти, як основний пріоритет людства. Урядом України затверджена Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 рр., у якій зазначені пріоритетні принципи розвитку вищої освіти в Україні, котрі визначатимуть концептуальну модель вищої освіти, як-от: університетська автономія та інституційна спроможність ЗВО; прозорість і відкритість управління; колегіальність і залученість, розподілена відповідальність; доцільність; партнерство; несприйняття корупції; академічна доброчесність; академічна свобода; професіоналізм; орієнтація на найвищі наукові досягнення; орієнтація на досягнення найвищої якості освіти; орієнтація на поточні та перспективні пріоритети суспільства і національної економіки; збереження надбання; збереження інтелектуального людського потенціалу в регіонах; доступність і рівність, неупередженість; орієнтація на всебічний розвиток особистості; інклюзивність; зовнішня відкритість; адаптивність; різноманітність; самоорганізація; стійкість.

Таким чином, проблема якості вищої освіти не дозволяє вирішувати ті цілі розвитку, які необхідні суспільству в умовах турбулентності. На наш погляд, потрібна інша не менш важлива передумова якісної вищої освіти – надання молоді професійної компетентності перспективного плану, тобто з орієнтацією на майбутній ринок праці, а не на той, що існував раніше. У цих умовах може змінитися роль держави в освітніх справах. Безсумнівною є потреба привести державне замовлення на підготовку спеціалістів у відповідність до реальних потреб національної економіки, а особливо в умовах війни. Іншим вектором змін ціннісних орієнтацій людини та суспільства в умовах турбулентності є загальне усвідомлення та поширення важливості якості вищої освіти, створення механізмів та чинників мотивування, формування системи управління якістю й зростання, планування та контролю, установлення причин зниження надання освітніх послуг у вищій освіті за встановленими критеріями якості.

Специфічні особливості вищої освіти в Україні зумовлюють її виняткову значущість та затребуваність в умовах воєнного стану.

Використана література:

1. Бибик Д. Д. Ціннісні орієнтації учнівської молоді України в умовах воєнного стану». *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. Вип. 26. Вип. 1. 2022. С. 43-54. DOI: https://doi.org/10.32405/2308-3778-2022-26-1-43-54
2. Воронкова В. Г., Нікітенко В. О. Складність: нова наука VUCA на кордоні впорядкованості і хаосу. Системний аналіз в управлінні: міжгалузеві дослідження : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції 18-19 березня 2021 року / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ : Ореол-сервіс, 2021. С. 12-15.
3. Стеблецький А. Л. Чинники забезпечення якості вищої освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2020. № 33. С. 31-40.
4. Савельчук І. Соціальні очікування молоді: від теоретичного осмислення до практичного застосування у воєнний та післявоєнний період. *Social Work and Education.* 2022. Vol. 9. No. 1. С. 113-121. DOI: https://doi.org/10.25128/2520-6230.22.1.9

УДК 374.013.3

Биковська О. В.
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри позашкільної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

СТРАТЕГІЯ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

В умовах сучасних викликів система освіти набуває особливого значення, де вагому роль відіграє позашкільна освіта, діяльність закладів позашкільної освіти.

Позашкільна освіта – невід'ємний складник системи освіти, цілеспрямований процес і результат навчання, виховання, розвитку та соціалізації особистості із засвоєнням знань, умінь, навичок і цінностей в закладах позашкільної освіти, інших суб'єктах освітньої діяльності у вільний час за програмами позашкільної освіти.

Виникнення і функціонування позашкільної освіти обумовлені найголовнішими факторами – замовниками і споживачами – людина, громада і держава.

Державну політику у сфері позашкільної освіти та напрями її розвитку визначено у міжнародних та національних документах: Конституція України (1996), Конвенція ООН про права дитини (1989), Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей (1990), Загальна декларація прав людини (1948), Закон України «Про освіту» (1991, 2017), Закон України «Про позашкільну освіту» (2000), Закон України «Про охорону дитинства» (2001), Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997), Національна доктрина розвитку освіти (2002), Положення про позашкільний навчальний заклад (2001) тощо.

Позашкільна освіта світовий тренд, широко представлений в іноземних державах. У міжнародній освітній теорії і практиці щодо позашкільної освіти використовуються такі поняття і терміни, як: «after-school education», «after-school program», «out-of-school time».

Сутність позашкільної освіти полягає у тому, що це організована державою система розвитку людини як особистості у закладах позашкільної освіти у вільний час за програмами позашкільної освіти.

Кожна людина народжується зі своїми здібностями. На розвиток дитини впливають два основні фактори – спадковість і умови. Позашкільна освіта забезпечує умови для розвитку особистості відповідно до її талантів, здібностей, освітніх потреб і є основою формування людського капіталу держави та суспільства.

Основними *функціями позашкільної освіти* є освітньо-культурна, соціальна, економічна. 1) *Освітньо-культурна функція позашкільної освіти* – спрямована на розвиток людини як особистості, задоволенні її освітніх потреб та інтересів, забезпеченні обізнаності, освіченості, вихованості; 2) *Соціальна функція позашкільної освіти* – спрямована на розвиток спільноти людей як громади, забезпеченні громадянського суспільства; 3) *Економічна функція позашкільної освіти* – спрямована на формування і використання продуктивних здібностей особистості як людського капіталу держави та суспільства.

Особливістю позашкільної освіти є добровільність, доступність, диференційованість, динамічність, гнучкість, мобільність, варіативність.

Цінність позашкільної освіти для держави, суспільства – це соціальне і економічне зростання; громади – соціокультурна діяльність різних верств населення; людини –

особистісний і професійний розвиток.

Позашкільна освіта за своєю природою є *системним об'єктом*, соціальним інститутом, який розвивається й функціонує, зберігаючи свою сутність при зміні змісту і структури.

Система позашкільної освіти належить до систем соціального типу, еволюція і спрямованість якої визначається: 1) соціальними, економічними і політичними змінами у державі і суспільстві; 2) ієрархією ціннісних орієнтацій людини.

Системоутворюючим фактором позашкільної освіти є освітня діяльність у вільний час. Метою позашкільної освіти є розвиток людини як особистості у закладах позашкільної освіти у вільний час за програмами позашкільної освіти.

Здобуття позашкільної освіти здійснюється відповідно до здібностей, обдарувань, уподобань та інтересів особистості.

Структурними компонентами *системи позашкільної освіти* є: організаційні (нормативно-правові, організаційно-управлінські, кадрові, науково-методичні, фінансові та матеріально-технічні); змістові (природа, суспільство, культура, техніка, спорт); методичні (мета, зміст, форми, методи, засоби); процесуальні (навчання, виховання, розвиток, соціалізація); функціональні (дозвілля, пізнання, творчість); діяльнісні (художньо-естетичний, науково-технічний, еколого-натуралістичний, туристсько-краєзнавчий, гуманітарний та інші напрями); інституціональні (заклади освіти, заклади культури, спорту, сім'я, організації тощо).

Основними компонентами освітнього процесу у закладі позашкільної освіти є навчання, виховання, розвиток та соціалізація.

Позашкільна освіти за своїм характером є методичною системою, що включає взаємозв'язані елементи, як мету і завдання, зміст освіти, форми, методи і засоби її здійснення.

У сучасних умовах в методиці позашкільної освіти використовується компетентнісний підхід.

Компетентнісний підхід у позашкільній освіті – це підхід, що орієнтує відповідну мету, завдання, зміст, форми та методи позашкільної освіти на формування компетентностей особистості. Компетентність є здатністю, особистісною характеристикою людини, яка повноцінно реалізує себе у житті, володіючи відповідними знаннями, вміннями, навичками, досвідом та культурою.

У структурі компетентностей, що складають основу реалізації компетентнісного підходу в позашкільній освіті, виділяється 4-х компонентна структура з такими компетентностями – *пізнавальна, практична, творча і соціальна.*

В умовах децентралізації особливого значення набуває організація позашкільної освіти, забезпечення її функціонування та створення умов для діяльності закладів позашкільної освіти в адміністративно-територіальних одиницях.

В об'єднаній територіальній громаді (ОТГ), селі, селищі, районі, місті, області заклад позашкільної освіти – це центр освітньої, соціокультурної та громадянської діяльності.

Результатами освітньої діяльності здобувачів позашкільної освіти є: знання, вміння, навички, цінності; компетентності (пізнавальні, практичні, творчі, соціальні); документ про позашкільну освіту.

Педагогіка позашкільної освіти – галузь педагогічної науки, субдисципліна педагогіки, наука про освітню діяльність у вільний час.

Педагогіка позашкільної освіти як галузь педагогічної науки, основою якої є знання про освітню діяльність у вільний час є основою національної системи позашкільної освіти.

Об'єктом педагогіки позашкільної освіти є позашкільна освіта, а її предметом –

дослідження процесу і результату навчання, виховання, розвитку та соціалізації особистості у вільний час.

Педагогіка позашкільної освіти має прикладний характер і обумовлює наявність емпіричної складової, педагогічного експерименту, досвіду, практики, спостереження.

Дослідження питань педагогіки позашкільної освіти можна здійснювати різними методами, які визначаються предметом науки, її завданнями і змістом.

Обґрунтування педагогіки позашкільної освіти як наукового напряму було започатковано і активно розвивається в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова через наукові дослідження в галузі позашкільної освіти, запровадження спеціалізації "позашкільна освіта", навчальні дисципліни "Педагогіка позашкільної освіти", "Основи позашкільної освіти", "Теорія і методика позашкільної освіти", створення науково-дослідної лабораторії теорії і методики позашкільної освіти тощо.

Започаткування у 2008 р. в НПУ імені М. П. Драгоманова професійної підготовки майбутніх педагогів за спеціалізацією "позашкільна освіта" та створення науково-дослідної лабораторії теорії і методики позашкільної освіти, відкриття у 2012 р. першої в Україні кафедри позашкільної освіти як наукової школи стало підсумком багаторічної діяльності університету щодо розвитку позашкільної освіти і відкриває значні можливості для педагогіки позашкільної освіти як галузі педагогічної науки, субдисципліни педагогіки.

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти у 2020 р. акредитувало освітню програму «Позашкільна освіта» (магістр) за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки рівень другого (магістерського) рівня, а у 2022 р. першого (бакалаврського) рівня, що дає можливість розвитку педагогіки позашкільної освіти і якісної системної підготовки педагогічної еліти для позашкільної освіти.

Використана література:

1. Закон України «Про позашкільну освіту». URL : http://zakon2.rada.gov.ua/ laws/show/1841-14.
2. Закон України «Про позашкільну освіту». URL : http://zakon2.rada.gov.ua/ laws/show/1841-14.
3. Позашкільна освіта в Україні : навчальний посібник / за ред. О. В. Биковської. Київ : ІВЦ АЛКОН, 2006. 224 с.
4. Стратегія розвитку позашкільної освіти. 2-ге вид., перер. і доповн. / за ред. проф. О. В. Биковської. Київ : ІВЦ АЛКОН, 2021. 117 с. URL : https://rep.up.krakow.pl/xmlui /bitstream/handle/11716/10888/Bykowska%20Olena-Strategiya_2021.pdf?sequence=4&isAllowed=y
5. Биковська О. В. Педагогіка позашкільної освіти як субдисципліна педагогіки *Interdyscyplinarność pedaqoqiki i jei subdiscypliny*. Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji, 2013. С. 386–395.
6. Биковська О. В., Биковський Т. В. Кадри для позашкілля. *Тижневик «Освіта»*. №45-52. 22-29.12.2021. С. 11.
7. Биковський Я. Т. Педагогічні умови діяльності гуртків закладів позашкільної освіти : монографія. Київ : ІВЦ АЛКОН, 2020. 148 с.

УДК 378.091.3:374.011.3-051

Биковський Т. В.
кандидат педагогічних наук, доцент
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ПРАКТИКООРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасна вища педагогічна освіта як важливий чинник формування людського капіталу спрямовується на забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у висококваліфікованих педагогічних працівниках.

Важливим і актуальним постає питання професійної підготовки майбутніх педагогів позашкільної освіти.

Державна політика у галузі професійної підготовки фахівців, їх навчання та виховання визначена в Конституції України, Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про позашкільну освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність» та ін.

Концептуальні ідеї і прикладні розробки з питань позашкільної освіти, діяльності гуртків закладів позашкільної освіти, підготовки педагогів-позашкільників висвітлено в науково-педагогічних працях Л. К. Балясної, О. В. Биковської, Г. Г. Ковганич, М. Б. Коваль, Т. І. Сущенко та ін.

Водночас проблема професійної підготовки майбутніх педагогів позашкільної освіти залишається актуальною.

Це обумовлено тим, що досягнення основної мети та завдань освіти забезпечується перш за все її змістом. І саме зміст освіти має визначати якість і доступність, забезпечити формування професійних якостей.

Варто відмітити, що у системі освіти визначення, відбір і формування змісту є найбільш важливим і складним питанням. У визначенні змісту вищої педагогічної освіти важливими умовами є:

1) потреби та цілі держави на певному історичному періоді;

2) перспективи розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури та мистецтва;

3) система знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей майбутнього педагога, яка має бути сформована в процесі його професійної підготовки.

Необхідно враховувати, що зміст підготовки педагогічних працівників для позашкільної освіти в Україні створює передумови для:

– формування компетентностей особистості і визначається на засадах загальнолюдських та національних цінностей, науковості і систематичності знань, їх значущості для соціального становлення людини, гуманізації і демократизації освіти, взаємоповаги між націями і народами, світського характеру освіти;

– індивідуалізації та диференціації освіти, її профілізації, запровадження сучасних педагогічних методик і технологій навчання, виховання, розвитку та соціалізації особистості у вільний час в закладів позашкільної освіти та інших соціальних інституціях.

Отже, зміст підготовки педагогічних працівників для позашкільної освіти ми розглядаємо як науково-обґрунтовану систему дидактично та методично оформленого матеріалу.

Встановлено, що основною метою професійної підготовки майбутніх педагогів-

позашкільників є здійснення професійної діяльності у сфері позашкільної освіти. Відповідно зміст підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти має бути спрямований на послідовне опанування студентами питань теорії і практики позашкільної освіти, умов забезпечення її організації і здійснення.

Зміст освіти структурується і реалізується в системі навчальних дисциплін, предметів, курсів і представлений у відповідних навчальних планах, програмах, підручниках, посібниках, методичних матеріалах, дидактичних засобах тощо.

З'ясовано, що зміст підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти має включати такі складові, як: фундаментальну, педагогічну і методичну, що розподіляються за відповідними циклами підготовки. При цьому особливістю змісту є практико-орієнтований характер.

Таким чином, більш детально розглянемо зміст підготовки майбутніх педагогів позашкільної освіти.

Слід відмітити, що зміст підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти реалізується через навчальні дисципліни, серед яких дисципліни науково-професійної спрямованості, а саме: «Педагогіка позашкільної освіти», «Вступ до позашкільної освіти», «Історія позашкільної освіти», «Практикум з позашкільної освіти», «Теорія та методика гурткової роботи», «Організаційно-масова робота закладів позашкільної освіти» «Психологія творчої діяльності» та ін.

Зокрема, головною метою дисципліни «Педагогіка позашкільної освіти» є оволодіння майбутніми педагогами основами позашкільної освіти як галузі науки, навчання, виховання, розвиток та соціалізація вільної, духовно повноцінної, творчої особистості у вільний час з урахуванням її власних потреб і природних даних.

Особливе значення у підготовці педагогічних працівників для позашкільної освіти в Україні має навчальна дисципліна «Вступ до позашкільної освіти».

Наступну вагому роль у реалізації змісту професійної підготовки майбутніх педагогів позашкільної освіти має навчальна дисципліна «Практикум з позашкільної освіти». Це одна з базових дисциплін, яка реалізується у змісті підготовки майбутніх керівників гуртків.

Метою навчальної дисципліни «Практикум з позашкільної освіти» є практичні основи здійснення позашкільної освіти у закладах позашкільної освіти.

Таким чином, зміст професійної підготовки майбутніх педагогів позашкільної освіти в педагогічних університетах України, що відображений у навчальних дисциплінах «Педагогіка позашкільної освіти», «Вступ до позашкільної освіти», «Історія позашкільної освіти», «Практикум з позашкільної освіти» та ін. забезпечує якісну професійну підготовку майбутніх педагогів позашкільної освіти.

Використана література:

1. Биковська О. В. Позашкільна освіта: теоретико-методичні основи : монографія. Київ : ІВЦ АЛКОН, 2008. 336 с.
2. Корець М. С. Науково-технічна підготовка вчителів для освітньої галузі «Технології» : монографія. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2002. 258 с.
3. Позашкільна освіта в Україні : навч. посіб. / за ред. О. В. Биковської. Київ : ІВЦ АЛКОН, 2006. 224 с.
4. Сущенко Т. І. Позашкільна педагогіка : навчальний посібник. Київ : ІСДО, 1996. 144 с.
5. Стратегія розвитку позашкільної освіти. 2-ге вид., перер. і доповн. / за ред. проф. О. В. Биковської. Київ : ІВЦ АЛКОН, 2021. 117 с. URL : https://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/10888/Bykowska%20Olena-Strategiya_2021.pdf?sequence=4&isAllowed=y
6. Биковська О. В. Педагогіка позашкільної освіти як субдисципліна педагогіки *Interdyscyplinarność pedagogiki i jej subdiscypliny*. Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji, 2013. С. 386–395.

7. Биковська О. В., Биковський Т. В. Кадри для позашкілля. *Тижневик «Освіта»*. №45-52. 22-29.12.2021. С. 11.
8. Биковський Я. Т. Педагогічні умови діяльності гуртків закладів позашкільної освіти : монографія. Київ : ІВЦ АЛКОН, 2020. 148 с.

УДК 373.5.091.26

Биковський Я. Т.
кандидат педагогічних наук, доцент
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСВІТНІХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

Реформування освіти в сучасній Україні має своїм першочерговим завданням забезпечення якості як власне освіти, так і освітньої діяльності.

Закон України «Про освіту» (2017) визначає якість освіти як одне з пріоритетних завдань [1].

Позиціонуючи якість освіти як певний рівень, Міністерство освіти і науки України встановлює формами оцінювання якості освіти в повній загальній середній освіті зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО), державну підсумкову атестацію (ДПА) та PISA (Програму міжнародного оцінювання учнів).

Значну увагу науковців та практиків у галузі освіти привертає сьогодні зовнішнє незалежне оцінювання – «комплекс організаційних процедур (передусім – тестування), спрямований на визначення рівня навчальних досягнень випускників середніх навчальних закладів при їхньому вступі до закладів вищої освіти» [2].

Дискусії навколо ЗНО як форми оцінювання якості освіти стосуються насамперед того, наскільки об’єктивно воно відображає сучасний стан знань учнів України та його динаміку. Пошук відповіді на це питання потребує, зокрема, вивчення результатів ЗНО з різних предметів за значний проміжок часу. Український досвід дає змогу провести порівняльний аналіз стану освітніх результатів, діагностованих засобами зовнішнього незалежного оцінювання, починаючи з 2008 року, відколи проходження ЗНО стало обов’язковою умовою вступу до закладу вищої освіти.

Встановлено, що впродовж 2008–2018 рр. кількість учасників ЗНО з математики суттєво зменшилась. Так, кількість учасників ЗНО з математики у 2008 р. становила близько чверті мільйона учасників тестування (226084), а у 2018 р. – 106483. При цьому, протягом аналізованого десятиліття спостерігається нерівномірна динаміка, а саме: 2009 р. – 235305 учасників тестування з математики, 2010 р. – 110759, 2011 р. – 145510, 2012 р. – 94366, 2013 р. – 90343, 2014 р. – 147036, 2016 р. – 123047, 2017 р. – 106325.

Наведені дані свідчать, що за 10 років кількість учнів, що пройшли тестування з математики, зменшилась у понад два рази. Ця ситуація зумовлена суб’єктивними та об’єктивними причинами. Серед останніх, зокрема, вагому роль відіграло зменшення кількості учнів унаслідок «демографічної кризи», що почалася в 1990-х рр., проявилася в істотному зниженні народжуваності і, як результат, у зменшенні кількості учасників тестування.

Поряд із збільшенням відсотка учасників тестування, які складають ЗНО на понад

190 балів і більше, є значне, у понад три рази, збільшення відсотка учасників ЗНО з математики, які зовсім не складають його. При цьому середній рівень знань учасників тестування знаходиться в межах від 20% до 37,5%.

Таким чином, упродовж 2008–2018 рр. спостерігається дедалі кардинальніше кількісне розмежування між двома групами учасників тестування з математики – тими, які складають ЗНО вище середнього, і тими, які не можуть взагалі його скласти, тобто у зниженні рівня знань з математики у певної кількості учнів.

Звернемося тепер до результатів ЗНО з фізики. Насамперед відзначимо, що, за офіційними даними, з 2008 р. по 2018 р. відбулось суттєве зменшення кількості його учасників. Так, аналіз ситуації показує, що у 2008 р. їхня кількість становила 32592, у 2018 р. – 20836. При цьому впродовж зазначених років спостерігається нерівномірна динаміка участі, а саме: 2009 р. – 32142 учасники тестування з фізики, 2010 р. – 46439, 2011 р. – 46240, 2012 р. – 46240, 2013 р. – 61403, 2014 р. – 53202, 2016 р. – 27771, 2017 р. – 23597.

Детальний аналіз даних показує, що починаючи з 2010 р. і до 2013 р. кількість учасників тестування ЗНО з фізики збільшилася майже вдвічі, а після 2013 р. – суттєво зменшується і знаходить свій мінімум у 2018 р. Отже, впродовж 2008–2018 рр. кількість учасників тестування з фізики зменшилась у 1,5 рази.

Середній бал ЗНО з фізики з 2008 р. по 2017 р. характеризується нерівномірною динамікою. Якщо у 2008 р. показник середнього балу ЗНО з фізики становив 35,8%, у 2014 р. – 27,5% то у 2018 р. вже 36,7%.

Кількість учасників ЗНО з фізики починаючи з 2013 р. зменшується і в 2018 р. є мінімальною за весь час проведення ЗНО. Також останні 3 роки є найгіршими щодо числа учнів, які не складають тест ЗНО з фізики. Воно зросло у 2 рази в порівнянні з 2009–2011 рр. та 2014 р. і майже у 1,5 рази в порівнянні з 2008 р. Хоча слід зазначити, що середній бал ЗНО з фізики тримається на досить високому рівні і в 2018 р. набуває свого максимуму в 36,7%.

Важливо також відмітити позитивний стрибок (подвійне збільшення) відсотка учнів, які склали ЗНО з фізики на відмінно у 2018 р. Тобто, можна стверджувати, що серед учасників дедалі помітніше виокремлюються ті, що знають фізику добре, і ті, хто має погані результати.

Узагальнюючи викладене, порівняємо дані щодо ЗНО з обох предметів.

Як зазначалося вище, кількість учасників тестування, що складали тест ЗНО з фізики, зростає з 32592 учасників у 2008 р. до 61403 учасників у 2013 р., а кількість учнів, що складали тест ЗНО з математики в той же період зменшується з 226084 учнів у 2008 р. до 90343 учасників тестування у 2013 р. Після 2013 р. ситуація змінюється, і кількість учасників тестування з математики зростає до 106483 у 2018 р., а з фізики, навпаки, падає до 20836 осіб.

Отже, кількість учасників тестування, які складають ЗНО з фізики, в порівнянні з математикою менша в 5 разів. При цьому кількість учасників тестування з фізики зазнавала не таких сильних змін упродовж останніх 10 років, як у математиці.

Порівняння середнього балу (у відсотках щодо максимального) учасників тестування ЗНО з математики і фізики показали різну динаміку. Так, у 2008 р. середній бал у відсотках щодо максимального учасників тестування ЗНО з математики був мінімальний, у той час як для фізики це один із кращих років.

Хоча динаміка показників середнього балу з математики і фізики почалася з істотно різних позицій (у 35,9% для фізики та 20,1% для математики) в 2008 р. та істотно змінювалися впродовж років, але в 2018 р. ці показники майже зрівнялися на позначках 37,5% з математики та 36,7% з фізики.

Порівняльний аналіз кількості учасників, які не склали тест ЗНО з математики і

фізики, свідчить про її збільшення з обох предметів. Особливу увагу слід звернути на останні 3 роки, де тенденція до збільшення відсотку тих, хто не склав ЗНО як з математики, так і фізики, є найбільш суттєвою й пов'язана з найгіршими показниками за весь час проведення ЗНО.

Порівняння за роками кількості учасників тестування, які склали ЗНО з математики і фізики на оцінку понад 190 балів, свідчить про нерівномірну динаміку з найвищим показником у 2018 р., коли відсоток учасників ЗНО, які склади тест на 190 балів і вище, збільшився у 1,5 рази як із математики (2008 р. – 2,1%, 2008 р. – 3,2%), так і з фізики (2009 р. – 2,4%, 2018 р. – 3,6%).

Отже, за 10 років відзначається сильна тенденція до зменшення кількості учасників тестування як із математики, так і з фізики. Також відбувається значне зростання відсотку тих учасників, які не проходять тест ЗНО з фізики та математики. Крім цього, збільшується відсоток робіт, які виконані дуже добре, тобто набрали понад 190 балів, але водночас середній бал як із математики, так і з фізики не має чітких позитивних чи негативних тенденцій.

Важливими і тривожними є показники щодо відсотка учасників ЗНО, що не проходять тестування з зазначених дисциплін. Так, останні 3 роки є найгіршими як для математики, так і для фізики за цим показником, який демонструє кількісне зростання приблизно в 2 рази.

Виявлено, що серед учасників ЗНО як з математики, так і з фізики в останні роки більш кардинально виокремлюються дві групи: ті, що знають матеріал дуже добре, і ті, хто його знає погано.

Таким чином, аналіз динаміки результатів ЗНО з математики і фізики за 2008-2018 рр., і насамперед виявлені ним перманентні зміни чисельності в групах тих, хто має відмінні та негативні результати, а також незначна змінність чисельності тих, хто має середній бал, дає підстави зробити висновок щодо необхідності посилення уваги до навчання учнів з математики і фізики у закладах освіти.

Використана література:

1. Закон України «Про освіту» : [Електронний ресурс]. URL : https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/2145-19
2. Бернхардт В. Л. Data Analysis for Continuous School Improvement 3rd Edition. Абингдон : Routledge, 2013. 432 с.
3. Биковський Я. Т. Педагогічні умови діяльності гуртків закладів позашкільної освіти : монографія. Київ : ІВЦ АЛКОН, 2020. 148 с.
4. Офіційні звіти про проведення роцізовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання, здобутих на основі повної загальної середньої освіти : [Електронний ресурс]. – URL; http://testportal.gov.ua/ofzvit

УДК 37.014(410:73)

Біда О. А.
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки і психології
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ,
м. Берегово, Україна;

Чичук А. П.
доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки та психології,
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ,
м. Берегово, Україна;

Сироєжко О. В.
кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки
Національного університету біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

ВЕКТОРИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ І США

Актуальність теми. Дослідження особливостей підготовки майбутніх фахівців на етапі активізації глобалізаційних та інтеграційних процесів у Європі й світі дає підстави стверджувати, що уніфікація освітнього середовища передбачає розв'язання комплексу завдань з удосконалення якості підготовки фахівців. На нашу думку, на якість педагогічної освіти загалом та підготовки майбутніх учителів зокрема суттєвий вплив мають сучасні тенденції розвитку педагогічної освіти у світовому освітньому просторі.

У руслі дослідження вважаємо за доцільне проаналізувати ці тенденції та з'ясувати їхній вплив на модернізацію педагогічної освіти у Великій Британії й США, а також зміни в підготовці майбутніх учителів, що є **метою нашого дослідження.**

Розвиток сучасної системи педагогічної освіти в зазначених країнах зумовлений впливом різних чинників глобального рівня. За висловом А. Сбруєвої, вплив глобалізації на розвиток освітніх процесів відбувається за трьома векторами – політичним, економічним і культурним.

Політичний аспект пов'язаний із поширенням в освітній політиці численних держав ідей неолібералізму, що має низку виявів: руйнування незалежності держави, спектру її повноважень у галузі освітньої політики, посилення впливу на освітню діяльність міжнародних організацій; роздержавлення освітньої сфери, комерціалізація освітніх послуг; реформування контролю в освітній сфері – від політичного, адміністративного до ринкового, споживацького. На розвитку освіти позначається й економічний аспект глобалізації, що виявляється в її перетворенні на об'єкт міжнародної торгівлі (експортування – імпортування освітніх послуг, інвестування у сферу освіти для одержання прибутків). Культурна глобалізація – поліаспектний процес, що передбачає гомогенізацію й гетерогенізацію культурних просторів, підготовку юного покоління до буття в «глобальному суспільстві», утвердження національної ідентичності, синтез традиційної культури та модернізму. Науковець трактує глобалізацію педагогічної освіти як процес конвергенції принципових засад освітньої політики національних держав за низкою параметрів (цілі та стратегії розвитку освіти, зміст освіти, способи й критерії оцінювання ефективності освітніх систем тощо) [1].

Глобальна освіта охоплює такі компоненти: глобальні цінності; глобальні системи; глобальні проблеми. Їх вивчення потребує спільних роздумів, одночасного занурення в різні науки, правильного оцінювання потенційних ресурсів учнів. Звісно, важливу роль у цьому процесі відіграє технологічний компонент (використання інноваційних технологій навчання). Учитель має вміти діагностувати глобальні проблеми, добирати шляхи їх розв'язання, уміти пояснити учням такі чинники, разом із ними відтворити матеріал в освітньому процесі. Це потребує якісно іншої підготовки, нової кваліфікації й компетентності – глобальної.

У США й Великій Британії значущість глобальної освіти є визнаним фактом. З огляду на це тут створюють нові освітні програми, зосереджуючи увагу на глобальній компетентності. Глобальна компетентність являє собою складне явище, що представляє систему знань про різні соціальні, культурні й мовні норми. Згідно з офіційною позицією Національної асоціації освіти США, глобальна компетентність передбачає опанування всебічних знань про міжнародні проблеми, уможливлює навчання й роботу з представниками різного культурно-мовного середовища, прогнозує оволодіння іноземною мовою та навичками продуктивного функціонування у взаємозалежному світовому середовищі. Американські дослідники диференціюють чотири основні елементи, що впливають на витлумачення поняття глобальної компетентності: міжнародна обізнаність (знання світової історії, соціальних, політико-економічних процесів); міжкультурне взаєморозуміння (полікультурна освіта, крос-культурна комунікація); володіння іноземною мовою (навички іншомовної комунікації); навички конкурентоспроможності (інноваційне й творче мислення в умовах стрімкого розвитку світової економіки та технологій) [2].

Висновки. У міжнародному освітньому просторі тривають освітні реформи, одним з елементів яких є вдосконалення професійної підготовки педагогів. Специфіка підготовки майбутніх учителів охоплює національний, регіональний та локальний рівні. Нами проаналізовані тенденції розвитку педагогічної освіти в досліджуваних країнах, що дало можливість сформували основні вектори модернізації підготовки майбутніх учителів. Професійна підготовка майбутнього вчителя спрямована на формування здатності до плідної діяльності в умовах розвитку інтеграційних процесів, володіння системою спеціальних знань, професійних дій і соціальних відносин, професійно важливими якостями, належним рівнем кваліфікації з огляду на світові та європейські стандарти. Окреслені тенденції актуалізують соціальне замовлення на підготовку вчителів нової генерації та зумовлюють необхідність модернізації її змісту в контексті реалій сучасної школи, на що варто спрямовувати подальші дослідження.

Використана література:

1. Сбруєва А. А. (2004). Тенденції реформування середньої освіти розвинених англомовних країн в контексті глобалізації (90-ті рр. XX – початок XXI ст.). Суми : Сумська обласна друкарня, 348.
2. National Education Association. (2010). Global competence. Retrieved from : http://www.nea.org /assets/docs/HE/PB28A_Global_Competence11.pdf.

УДК 37.09:7.012(477)

Бровченко А. І.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дизайну Київського університету
імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ДИЗАЙН-ОСВІТИ В УКРАЇНІ

В умовах глобалізації і невпинного розвитку інформаційної культури зростає роль національної дизайн-освіти, що забезпечує високий рівень професійних досягнень з проектних технологій та сприяє високому соціально-економічному розвитку країни.

За останні десятиліття, український дизайн і дизайн-освіта мають певні досягнення, але назріли ряд проблем пов'язаних з її організацією і змістом.

Виникла потреба модернізації національної дизайн-освіти, приведенням її у відповідність до нових соціально-економічних умов.

За умов інтеграції України в Європейський Союз важливо обґрунтувати теоретико-методичні засади неперервної дизайн-освіти в Україні, враховуючи досвід країн-лідерів в конкурентній боротьбі на світовому ринку.

Провідні дизайнери та педагоги-дизайнери вважають за необхідне включити дизайн у в всі освітні програми структурних елементів Української освіти: дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої, післядипломної, аспірантури, докторантури освіти дорослих. Але, незважаючи на окремі постанови кабінету міністрів та накази міністерства освіти і науки України пов'язаних цим питанням – проблема не вирішується комплексно.

У вітчизняній педагогічній науці художнє проектування і конструювання розглядається як автономна галузь мистецтва, що вимагає спеціальної професійної підготовки дизайнерів за різними спеціалізаціями, яка, в свою чергу, потребує розроблення освітньо-професійних програм окремо для кожної спеціалізації. Такий підхід разюче відрізняється від бачення і розуміння дизайну у багатьох розвинених країнах, де дизайн є складовою загальної освіти, в якій наука і гуманітарна сфера є складовою будь-якого навчання. Так, зокрема, інженерно-дизайнерське навчання Великобританії – безперервне, починається з дитячого садка і проходить протягом всього життя людини. Там вважають, що завдання навчання дітей основам дизайну – не просто оволодіння елементами проектування, але вивільнення прихованих у дитині здібностей, які в звичайних умовах залишаються незатребуваними [3].

Однією із функцій системи неперервної дизайн-освіти, це активне сприяння розвитку здібностей у підростаючого покоління до невербального мислення і спілкування, та розвиток вроджених здібності до вирішення нестандартних проблем.

В Україні національний дизайн і художні ремесла не включено у зміст неперервної дизайн-освіти і залишаються розділеними.

Освіта, позбавлена підґрунтя етнічної культури, є «освітньою системою невігластва», яка зосереджується на зовнішніх характеристиках навчальних досягнень, ігноруючи духовні етнічні цінності»[1].

Поєднання традицій декоративно-вжиткового мистецтва, дизайну і ергодизайну в системі неперервної дизайн-освіти є передумовою підвищення конкурентоспроможності

національної економіки, збереження духовно-практичних цінностей та засобом національно-патріотичного виховання.

Актуальною є проблема інтердисциплінарного підходу в неперервній дизайн-освіті щодо структурування змістового наповнення навчальних дисциплін художньо-дизайнерського циклу, що потребує дослідження підходів до цієї проблеми вітчизняних і зарубіжних учених-практиків.

Виходячи із сутності сучасних проектних технологій, неперервна дизайн-освіта повинна органічно поєднувати суспільно-гуманітарні, природничо-математичні дисципліни, що є в дизайн-освіті провідних країн світу.

Аналіз освітніх програм показав, що в національній мистецькій освіті дуже вузька технологічна складова підготовки фахівців, а в технологічній – мистецька.

Український культурний фонд у своїх спостереженнях відзначає, що дизайнери відчувають проблеми у своїй фаховій діяльності, які пов'язані з нерозумінням, а подекуди незнанням і практичного застосування новітніх і наявних технологій та особливостей виробничого процесу. Так, у топ-навичках, необхідних для дизайнерів за версією Ради дизайну Великобританії, зазначено: інженерія та технології, знання практичного застосування інженерних наук та технологій. Це включає застосування принципів, прийомів, процедур та обладнання для проєктування та виробництва різних товарів та послуг.

Суспільство потребує нового покоління дизайнерів, яке володітиме міждисциплінарними знаннями про технології, людей і суспільство, а також методами ведення бізнесу, маркетингу та експериментальної перевірки нових концепцій і пропозицій у сфері дизайну [4].

Система безперервної національної дизайн-освіти, на нашу думку, зможе гармонійно функціонувати у вигляді п'яти взаємодоповнюючих функціональних підсистем української неперервної дизайн-освіти (УНДО): дизайн-технологічної, дизайн-мистецької, етнодизайну, ергодизайну і системотворчої – дизайн-освіти дорослих.

Наголошуємо, що завершальною освітньою ланкою національної неперервній дизайн-освіті повинна стати освіта дорослих як складова освіти впродовж життя, котра відіграватиме функцію системотворчого компонента національної неперервної системи дизайн-освіти. Йдеться про розвиток гнучкої системи безперервної освіти дорослих, що реагує на сучасні виклики суспільства загалом і запити конкретних верств населення зокрема [2].

Використана література:

1. Ауробиндо Ш. Откровения древней мудрости. Веды. Упанишады. Бхагавадгита. СПб. 615 с.
2. Нац. акад. пед. наук України ; [редкол. : В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. М. Топузов (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с. (До30-річчя незалежності України). DOI: https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua.CT88. 4
3. Руденченко А. А. Теоретичні і методичні засади навчання етнодизайну студентів у вищих мистецьких навчальних закладах : дис. … д-ра п. наук : 13.00.02 / Київ. інст. обдарованої дитини нац. академ. педа. наук України. Київ, 2017. 428 с. 1
4. Швець О. Проблеми професійної підготовки сучасних дизайнерів: погляд німецьких науковців. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2021 Вип. 4. URL: https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/14136 (дата звернення: 06. 08.2022).

УДК 37.014.5(477)

Бурда М. І.
доктор педагогічних наук,
завідувач відділу математичної та інформатичної освіти
Інституту педагогіки
Національної академії педагогічних наук України
м. Київ, Україна

МЕТАПРЕДМЕТНИЙ ПІДХІД ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ ВЕЛИКОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ «ОСВІТА 4.0: УКРАЇНСЬКИЙ СВІТАНОК»

1. Цілі і зміст шкільної освіти мають враховувати як сучасний рівень техніки, технологій, промисловості, так і розвиток їх на найближчу перспективу. Нині епоха завершення третього рівня технологічного розвитку, який назвали Industry 3.0 (електроніка, інформаційно-комунікаційні технології, автоматизація та часткова роботизація виробничих процесів тощо). Відбувається перехід до наступного рівня – Industry 4.0 (штучний інтелект, кіберфізичні системи, промислова і комунікаційна діджиталізація, роботизація виробничих процесів, Інтернет речей, складні інформаційні системи, аналітика великих даних та ін.). На етапі переходу постають нові запити до шкільної освіти. В Програмі великої трансформації «Освіта 4.0: український світанок» основною вимогою є забезпечення відповідності вітчизняної системи освіти технологічному укладу Industry 4.0.

2. *Пріоритетні дидактичні засади* організації шкільної освіти на етапі переходу від «Освіта 3.0» до «Освіта 4.0»: фокусування освіти на метапредметному (надпредметному) підході до навчання; використання інноваційних методик і технологій, орієнтованих на забезпечення самореалізація учня, виявлення його інтересів і потреб, вироблення вмінь вчитися, планувати, контролювати та оцінювати свою діяльність, на нові механізми оцінювання, які є частиною навчання, а не лише засобом контролю його результатів. Актуальним залишається проблемне, групове, індивідуальне та самостійне навчання в умовах цифрової трансформація освіти.

3. *Реалізація нових вимог* до шкільної освіти потребує переорієнтації змісту навчання. Шкільна освіта розглядається як інтегрований результат навчання, що забезпечує здатність учня успішно діяти в навчальних і життєвих ситуаціях. Принциповою тут є ідея єдності, цілісності знань, умінь, цінностей і ставлень. Кожний шкільний предмет має свої завдання, зміст та результати навчання. Але успішне застосування на практиці набутих предметних знань і способів діяльності потребує їх узагальнення. Постає проблема – виробити в учнів спільні підходи до вивчення змісту різних предметів, універсальні способи діяльності засобами різних предметів, які застосовуються як в освітньому процесі, так і в реальних практичних ситуаціях. Одним із шляхів її вирішення – реалізація у навчанні метапредметного підходу (мета-(грец.) – понад), який спрямований як на засвоєння учнем змісту навчальних предметів, так і на узагальнення знань і способів діяльності, які стосуються всіх або кількох навчальних предметів і сприятимуть як успішному їх вивченню, так і вирішенню завдань з різних галузях діяльності.

4. *Зміст, форми і засоби метапредметної інтеграції.* Метапредметний зміст: прийоми розумової діяльності (аналіз, синтез, аналіз через синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, аналогія, класифікація); алгоритмічні приписи, евристичні схеми; елементи логіки (формальної і математичної), висловлювання та операції над

ними, зміст і структура понять; умовиводи, необхідні і достатні умови, методи доведення, математичне моделювання. Форми навчання: метапредметний урок (розглядаються узагальнені знання і способи діяльності, які використовуються як при вивченні всіх навчальних предметів, так і в людській практиці); міжпредметний урок (передбачає засвоєння знань і типових практичних ситуацій, які стосуються кількох навчальних предметів); предметний урок, до якого включаються метапредметні факти (поняття, властивості, способи діяльності тощо). Учні засвоюють не лише готові знання, а й узагальнені способи цього засвоєння. Засоби метапредметної інтеграції: евристичні плани (розв'язування задач, вивчення понять і властивостей, явищ і законів; здійснення спостережень і виконання дослідів); метапредметні завдання, проблемні ситуації, проекти. Важливим засобом метапредметної інтеграції є методи, особливо метод математичного моделювання, оскільки зростає його роль в економіці, техніці, управлінні, суспільних процесах. Саме математичне моделювання відіграє роль універсального чинника, здатного реалізувати інтегруючу функцію навчання.

Використана література:

1. Програма великої трансформації «Освіта 4.0: український світанок». https://mon.gov.ua /storage/app/media/news/2022/12/10/Osvita-4.0.ukrayinskyy.svitanok.pdf.
2. Бурда М. І. Інтегрований підхід до відбору змісту шкільних підручників з математики. Проблеми сучасного підручника : збірник наукових праць. Київ : Педагогічна думка. Вип. 25. 2020. С. 5-13.
3. Ляшенко О. І., Топузов О. М. Науковий супровід модернізації змісту базової середньої освіти: проблеми і виклики. *Український педагогічний журнал*. 2021. № 4. С. 29-36.

УДК 005.8

Бурцева Ю. О.
кандидат педагогічних наук, доцент,
в. о. ректора Донецького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
м. Краматорськ, Україна

ПРОЄКТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ: ТРАЄКТОРІЯ УСПІХУ

Військова агресія російської федерації проти України, розпочата 24 лютого 2022 р., стала викликом самому існуванню нашої держави, її суверенітету та соборності. У ході військових дій система освіти зазнала великих втрат: зруйновано інфраструктурні освітні об'єкти; серед учнів/студентів та вчителів/викладачів є вбиті й поранені; велика частина населення була вимушена залишити свої домівки та втікати від війни. Такі трагічні події стали потужним викликом для системи освіти України, спонукали освітніх управлінців швидко створювати необхідні інституційно-правові умови, забезпечувати організаційну трансформацію освітнього процесу [1, с. 345].

З метою подолання окреслених викликів, колективом Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти було ініційовано проєкт – «Створення освітнього хабу «Донеччина». Освітній хаб «Донеччина» функціонуватиме з метою якісної організації освіти дітей і дорослих в умовах воєнного стану та створення умов для

соціальної згуртованості учасників освітнього процесу Донеччини. Створено умови для професійного розвитку педагогів та реалізації регіональних освітніх проєктів за наступними векторами взаємодії:

- популяризації ідей сталого розвитку, створення просвітньої системи збалансованої життєдіяльності громад; впровадження системи інформаційного забезпечення і супроводу управлінської діяльності на всіх рівнях; впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у систему управління освітою в громадах; впровадження принципу державно-громадського управління як основи для прийняття оптимальних управлінських рішень;

- імплементація міжнародної проєктної взаємодії: розробка та реалізація міжнародних проектів, програм, грантів; створення та реалізація міжнародних програм стажування та підвищення кваліфікації фахівців на основі інноваційних технологій та кращих європейських практик; налагодження прямих контактів та зв'язків із науковими та освітніми інституціями, державними та громадськими організаціями, що сприяють підвищенню академічної мобільності українців на арені міжнародної освіти;

- поетапна програма відбудови Донеччини: утворення спільних з органами місцевого самоврядування консультативно-дорадчих та експертних органів, рад, комісій, груп для забезпечення врахування громадської думки у формуванні та реалізації місцевої політики; сприяння популяризації ідей та запровадження ініціатив, що стосуються культурних трансформацій: промоція молодіжного лідерства та волонтерської активності; проведення моніторингових досліджень; розроблення проектів концепцій і програм з питань розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації громад, освітніх установ тощо;

- супервізія і партнерська взаємодія в освіті дорослих регіону: міжсуб'єктні інтеракції в освіті; модернізації сфери післядипломної освіти і системи підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів освіти через інтеграцію до світового освітніх простору;

- робота з тимчасово окупованими територіями, реінтеграція освітнього компоненту, робота з ВПО через підтримку соціального партнерства: запровадження комплексної системи адаптації та інтеграції ВПО до освітнього, культурного й соціального простору громад, які надають тимчасовий прихисток, ініційовано створення освітньо-ресурсного центру міжрегіональної взаємодії «Освіта і миробудування задля сталого розвитку».

- подолання освітніх втрат через підвищення якості кадрового потенціалу: формування практичних навичок планування індивідуальної траєкторії підвищення професійної компетентності та саморозвитку, розуміння механізмів зовнішніх процедур атестації та сертифікації; удосконалення освітньої політики громади щодо оптимізації освітньої мережі;

- подолання і пропедевтика екологічних катастроф та формування безпекового освітнього середовища; запровадження інформаційно-просвітницької та управлінсько-організаційної діяльності щодо нормативно-правових аспектів забезпечення безпеки освітнього середовища в освітніх установах; організаційно-методичний супровід проєкту «Клас безпеки» в Донецькій області;

- світобудування освітнього простору та соціальної згуртованості: надання психологічної підтримки щодо подолання наслідків дистресу, допомогу в пошуку ресурсів для самодопомоги та самовідновлення.

Прогнозовані результати реалізації векторів функціонування хабу:

- розробка концепції та програми відбудови освіти Донеччини із залученням міжнародних експертів, партнерів та донорів, представників відповідних міністерств та їх структурних підрозділів, представників органів управлінь освітою громад регіону;

- побудова плану дій створення комплексного моніторингу щодо наявності та реалізації вже існуючих стратегій розвитку цифровізації освітнього простору громад з можливістю створення інформаційних панелей та інтерактивних карт;

- супровід та допомога органам управління освітою рад військових адміністрацій у забезпеченні освітнього процесу на деокупованих територіях області;

- надання консультативної та методичної допомоги органам управління освітою рад територіальних громад, військових адміністрацій щодо особливостей організації освітнього процесу у період дії воєнного стану, оперативного вирішення поточних питань, викликів.

То ж саме питання управління інноваційною та проєктною діяльністю в освітній сфері в умовах воєнного стану розглядається як ресурс до створення інноваційного освітнього середовища з метою якісної організації освіти дітей і дорослих в умовах воєнного стану та створення умов для соціальної згуртованості учасників освітнього процесу Донеччини, створення умов для професійного розвитку педагогів та реалізації регіональних освітніх проєктів.

Використана література:

1. Інформаційно-аналітичний збірник “Освіта України в умовах воєнного стану”. Київ, 2022. 358 с.

УДК 378.091.3:796.071.4

Верітов О. І.
доктор педагогічних наук,
професор кафедри фізичної культури і спорту
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна;

Царенко К. В.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна

КОМПОНЕНТИ НАПОВНЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ТРЕНЕРА-ВИКЛАДАЧА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Еволюція соціально-економічної ситуації в Україні привела систему освіти до іншого режиму функціонування та розвитку у зв’язку з необхідністю пошуку надійних, оригінальних, оптимальних та ефективних шляхів організації освітньої діяльності та моделювання сучасних освітніх систем, які гарантують якість освіти.

У психолого-педагогічному плані основні тенденції вдосконалення форм і методів навчання характеризуються переходом від навчання як функції запам'ятовування до навчання як процесу психічного розвитку, що дозволяє використовувати вивчене; від зовнішньої мотивації навчання до внутрішньої морально-вольової регуляції.

Принцип активності в процесі навчання був і залишається одним із основних у дидактиці [1]. Це поняття включає «володіння діяльністю, яка характеризується високим рівнем мотивації, усвідомленою потребою в отриманні знань і навичок, ефективністю і відповідністю соціальним нормам». Цей вид діяльності є рідкісним, «...він є результатом виховних впливів цілеспрямованого управління та організації освітнього середовища, використання освітніх технологій, які є засобами активізації та інтенсифікації діяльності учнів». [1] Ці технології належать до ігор, проблемного навчання та комунікаційних технологій.

Зміни, які зараз відбуваються в суспільстві, сучасні економічні умови висувають нові вимоги не тільки до змісту освіти, а й до особистості учня. У процесі навчання у майбутніх спеціалістів необхідно розвивати такі індивідуальні якості як самостійність, відповідальність, конкурентоспроможність, креативність та здатність адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Для вирішення цих проблем необхідно створити механізм формування цих якостей у студентів і мати відповідний педагогічний колектив, здатний реалізувати цей механізм у тих, хто навчається.

У навчально-пізнавальному процесі зазвичай домінує когнітивний компонент діяльності. В умовах професійної підготовки у вищих навчальних закладах це важливо враховувати, оскільки розвиток процесу професійного вдосконалення особистості залежить від ступеня усвідомленості, внутрішньої мотивації всіх суб'єктів, які на неї впливають.

Необхідними компонентами особистісно орієнтованої реконструкції навчально-виховного процесу мають бути: усвідомлення, особистий досвід, особистісне відчуття, самоорганізація, особиста креативність, культура взаєморозуміння, діалогічне спілкування, цінності партнерства, педагогічна підтримка, творче співробітництво [2]. Коригування процесуальної складової професійно-фізичного виховання передбачає впровадження в навчальний процес методів навчання, які передбачають творчість, дослідження, пошук сенсу та досвіду, педагогічну допомогу та підтримку [3].

Таким чином, на сьогодні відсутні чіткі теоретико-методологічні підходи, не прослідковується загальна думка спеціалістів щодо методики викладання дисциплін у процесі підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності. У зв'язку з цим, необхідний пошук нової освітньої системи, зміст якої відбиватиме соціальне замовлення особистості, суспільства та держави та базуватиметься на апробованих інноваційних технологіях.

Використана література:

1. Василенко М. М. Тезаурус дослідження професійної підготовки майбутніх фітнес-тренерів у вищому навчальному закладі. *ScienceRise. Pedagogical Education.* 2016. № 8. С. 4-10.
3. Максимова К. В. Професійні компоненти особистості майбутніх фітнес-тренерів. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки*. 2020. Вип. 10. С. 167-172.
6. Прима А. Формування готовності майбутніх фітнес-тренерів до професійної діяльності у фітнес-індустрії: проблеми та перспективи. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка.* 2017. № 3. С. 52-59.

УДК 378(73)

Віндюк А. В.
доктор педагогічних наук,
професор кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу
Національного університету «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ США

Одним з найважливіших завдань вітчизняної системи професійної освіти є підготовка фахівців на рівні світових стандартів, що передбачає розв'язання низки складних проблем, які стосуються підвищення якості освіти. У такому контексті вивчення й використання зарубіжного досвіду підготовки фахівців може стати оптимальним шляхом ефективного розвитку цієї важливої галузі в Україні в умовах активізації глобалізаційних впливів, що існують у світовому просторі.

Вища освіта в США є однією з найбільш затребуваних завдяки якості та можливостям. За даними світових рейтингів, освіта в США займає провідні позиції. Система вищої освіти США характеризується значним різноманіттям навчальних програм, дисциплін та спеціальностей, являє собою єдиний соціальний інститут, котрий здійснює важливі економічні, соціальні та ідеологічні функції.

Освіта в США не має загальних стандартів, оскільки це питання знаходяться під управлінням урядів штатів. Система вищої освіти США передбачає, що студенти два перших роки повинні вивчити загальноосвітні предмети і лише потім визначаються з майбутньою спеціальністю. Система вищої освіти США відрізняється від систем інших країн, вона досить складна і включає чотири категорії ЗВО: університети, до яких входять кілька коледжів (факультетів) для студентів, які бажають здобути ступінь бакалавра (термін навчання – чотири роки), й аспірантури для тих, хто збирається продовжувати освіту після здобуття ступеня бакалавра і потім стати магістром чи доктором наук; чотирирічні ЗВО – коледжі, частина з яких входить, а багато не входять до складу університетів; технічні навчальні заклади, де випускники середньої школи можуть прослухати курси терміном від півроку до чотирьох років і оволодіти різноманітними професіями – від перукарської справи і ветеринарії до бухгалтерського обліку, комп'ютерного програмування й дизайну; дворічні муніципальні коледжі, після закінчення яких учні можуть або працювати в якій-небудь галузі, або вступити до чотирирічного коледжу.

Правила прийому студентів формують самі ЗВО. Абітурієнтам необхідно пройти конкурсні іспити, тестування або співбесіди.

Однією з головних особливостей системи вищої освіти у США є орієнтація на запити суспільства. Основною метою реформ у вищій освіті США є підвищення ефективності підготовки фахівців, що досягається шляхом коректування навчальних планів та програм з метою адаптації їх до постійних змін у суспільстві, реалізації принципів індивідуального підходу, впровадження інноваційних технологій у навчальний процес, нових форм і методів навчання.

В ЗВО США декілька тенденцій вищої освіти: артикуляція конкретних навчальних цілей для кожної навчальної програми; використання нових метафор для визначення суті навчального процесу; використання нових педагогічних технологій з метою активізації процесу навчання; використання нових студентоцентрованих стратегій: у центрі навчального процесу є студент, а не викладач; розробка нових підходів до складання

курсів, щоб процес навчання став більш значущим та трансформаторним для студента; оцінювання результативності навчання з позиції відповідності конкретним навчальним цілям, оцінюється те, що ти вмієш робити в конкретних життєвих обставинах, враховуючи, що вони постійно змінюються.

В США не існує чіткого визначення терміна «заклад вищої освіти», будь-який навчальний заклад, який здійснює підготовку після закінчення середньої школи, так званого «післясереднього навчального закладу» (postsecondary school), може називатися «коледжем», «школою», «інститутом» або «університетом».

Коледжі США пропонують два варіанти програм: перший варіант називають перехідними програмами, а другий – термінальним програмами. Так, студенти, які виконали навчальний план та набрали певну кількість «перехідних кредитів», мають високій середній бал, можуть бути переведені на третій курс чотирирічного вищого навчального закладу для завершення навчання та здобуття в майбутньому ступеня бакалавра. Другий варіант програми складається з навчання у коледжі (термін навчання – два роки), після закінчення якого випускник працевлаштовується за отриманою кваліфікацією. У США налічується приблизно 4400 коледжів і університетів, з них близько 1000 «корпоративних» університетів, які надають освітні послуги співробітникам своїх компаній.

У США існують центри кар'єри коледжів / університетів. Основні функції центрів: надання допомоги студентам у пошуках роботи, зв'язок між студентами та працедавцями. Їх діяльність передбачає проведення досліджень стану ринку робочої сили; інформування укладачів університетських програм про зміни на ринку праці; моніторинг професійної ефективності освіти. Рекомендації центрів впливають на загальну освітню політику навчальних закладів.

У США існує система надання спонсорської допомоги вищим навчальним закладам. Є три основних спонсори наукових проектів: Національний фонд науки [1], Національні інститути охорони здоров'я [2] та Медичний інститут Говарда Хьюза [3], які ініціюють програми допомоги молодим вченим.

Особливостями системи вищої освіти в США є зв'язок із суспільством, підприємствами, відповідними асоціаціями, які беруть участь в обговоренні, корегуванні навчальних планів, визначенні якості підготовки випускників, наданні фінансової допомоги ЗВО тощо.

Використана література:

1. National Science Foundation. URL: https://www.nsf.gov/ (дата звернення: 24.01.2023).
2. National Institutes of Health. URL: https://www.nih.gov/grants-funding / (дата звернення: 24.01.2023).
3. Howard Hughes Medical Institute. URL: https://www.hhmi.org/science-education/programs (дата звернення: 24.01.2023).

УДК 37.091.39:7.09:614

Власова В. Г.
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри суспільно-гуманітарної освіти
КНЗ КОР "Київський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних кадрів"
м. Біла Церква, Україна

МИСТЕЦЬКИЙ ТРЕНІНГ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ В УМОВАХ РОБОТИ ОСВІТНЬОГО ХАБУ

Останнім часом в українському суспільстві все гостріше потребують уваги питання організації особистої безпеки людини. Це зумовлено несприятливими економічними, політичними, соціокультурними умовами в нашій країні.

Актуальність матеріалу полягає у висвітленні особливостей мистецького тренінгу як формі організації особистої безпеки в умовах роботи освітнього хабу.

За останні часи дослідження проблеми особистої безпеки посилилась у зв'язку зі змінами у житті суспільства, які викликають невизначеність і непередбачуваність майбутнього, тривожність і стреси. Ці проблеми знайшли висвітлення у наукових публікаціях. Соціальні неврози особистості перехідного періоду суспільства досліджує З. Карпенко [1]. Психологічні аспекти тривоги, страху та агресії особистості розкривають С. Томчук, М. Томчук [2].

В. Тихий безпеку людини розглядає у широкому та вузькому значенні. У широкому значенні поняття охоплює такі види безпеки: біологічну, фізичну, психологічну, екологічну, економічну, майнову, соціальну, природну, технічну, політичну, інформаційну тощо [3, с. 40].

У вузькому значенні поняття «безпека людини» – це «безпека життя і здоров'я людини від фізичних та/або психологічних загроз, існування людини, вільне від загроз її життю і здоров'ю, захищеності від них» [3, с. 41].

Для вирішення питання організації безпеки людини та реалізації Закону України «Про освіту» (ст. 54), що гарантує право на безпечні і нешкідливі умови праці педагогічним, науково-педагогічним і науковим працівникам, іншим особам, які залучаються до освітнього процесу [4]. МОН України спільно з обласними військовими адміністраціями ініціювали створення мережі освітніх хабів. Одним з завдань яких є якісна та швидка організація забезпеченні психологічної та емоційної підтримки українців. «Наразі існує гостра потреба в забезпеченні психологічної та емоційної підтримки, профорієнтації, якісного освітнього процесу під час війни, а також швидкого навчання працездатної молоді та їхніх батьків актуальним професіям для того, щоб українці могли матеріально забезпечити себе та свої родини під час війни та після її завершення», – повідомив Міністр освіти і науки Сергій Шкарлет [5].

Дослівно «hub» перекладається з англійської як «вузол, розвилка» у нашому випадку такий «вузол» доречніше назвати, як «точка збору», «майданчик зустрічей». Отже, це місце – центр соціальних ініціатив та креативу, місце народження нових ідей, реалізації неформального навчання, майстер-класів, тощо – всього, що могло б змінити життя українців на краще та підвищити їхню соціальну активність.

Сучасною формою навчання організації особистої безпеки людини в умовах роботи освітнього хаба ми вважаємо мистецький тренінг

Сьогодні тренінги широко застосовуються не лише у психології, а й в інших наукових галузях – педагогіці, соціології, економіці, управлінні, конфліктології тощо.

Мистецький тренінг – це особлива форма розвитку особистості, що заснована на творчому самовираженні засобами різних видів мистецтв (живопис, графіка, ліплення, музика, танець, театр, кіномистецтво).

Тренінгова форма навчання має низку переваг. По-перше, простір тренінгу дозволяє моделювати ключові змістовні та функціональні аспекти діяльності особистості. По-друге, творчий характер тренінгу, його насиченість особистісно значущими подіями та смислами, організація підтримуючої взаємодії забезпечують найкоротший і найефективніший за часом шлях набуття особистого досвіду, самопізнання своїх ресурсів і можливостей, саморозвитку та творчої самореалізації.

Отже, за нинішніх умов суспільного розвитку нашої держави освітні хаби володіють унікальними можливостями щодо організації особистої безпеки та свідомого прагнення до ведення здорового способу життя. Вагомим у загальному контексті є потенціал мистецьких тренінгів.

Використана література:

1. Карпенко З. Соціальні неврози особистості перехідного періоду суспільства. *Психологія і суспільство*. 2011. № 1. С. 124–132.
2. Томчук С. М., Томчук М. І. Психологія тривоги, страху та агресії особистості в освітньому процесі : [монографія]. Вінниця : КВНЗ «ВАНО», 2018. 200 с.
3. Тихий В. П. Безпека людини: поняття, правове забезпечення, значення, види. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 2. С. 31-46. URL : http://nbuv.gov.ua /UJRN/vapny_2016_2_5.].
4. Закон України Про освіту [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу : http://osvita.ua/legislation/law/2231/
5. В Україні створюється мережа освітніх хабів [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу : https://mon.gov.ua/ua/news/v-ukrayini-stvoryuyetsya-merezha-osvitnih-habiv

УДК 37.091.12.011.3-051:62/68

Вовк Б. І.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка
м. Глухів, Україна

НЕПЕРЕРВНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Соціально-економічні, політичні та культурні зміни нашого суспільства пред'являють високі вимоги до якості професійної діяльності сучасних фахівців сфери П(ПТ)О та ФПО, їх професіоналізму та компетентності, вимагають наявності творчого ставлення до професійної діяльності.

Відповідати цьому рівню зможе лише та особистість, яка систематично і безперервно вдосконалює свою теоретичну та практичну кваліфікацію. Серед різноманітних форм розвитку професійної компетентності сучасного педагога професійного навчання особливе місце займає неперервна педагогічна освіта.

Вагомість цього аспекту професійного розвитку педагога професійного надзвичайно велика. Стосовно цієї професії важливою є закономірність необхідності постійного оновлення знань, як умова збереження достатнього ступеня професійної компетентності, що без постійної самоосвіти стає неможливим. Нині ще більше зростають вимоги до якості підготовки педагога професійного навчання, який повинен вміти бачити і формулювати педагогічні задачі на основі аналізу педагогічних ситуацій, знаходити оптимальні способи їхнього рішення; проектувати, конструювати та здійснювати освітній процес підготовки кваліфікованих робітників, обираючи досконалі та доречні форми, методи й засоби навчання й виховання, та інше [4, с. 3].

Сучасний педагог професійної школи повинен бути культурним, ерудованим, високоосвіченим фахівцем, який з легкістю встановлює зв’язки теоретичного навчання з виробничим, здатний формувати в учнів системні знання, уміння та навички з обраної ними професії [2, с. 50].

До провідних критеріїв професійної перспективності сучасного педагога професійного навчання входить його готовність до неперервної педагогічної освіти, сформованості умінь орієнтуватися у потоці науково-педагогічної інформації. Тільки в цьому випадку він зможе забезпечити високу якість навчання та виховання учнів, прищепити їм вміння та прагнення до самостійного пізнання.

Актуальність неперервної педагогічної освіти для сучасного педагога професійного навчання обумовлена також тим, що він поставлений в умови щоденної підготовки до занять та виховної діяльності, що передбачає володіння актуальною та перспективною інформацією. Педагог повинен своїм прикладом спонукати здобувачів до самоосвітньої діяльності, що вказує на те, що неперервана освіта – є невіддільною складовою професійних функцій сучасного фахівця.

Актуалізуючи проблему неперервної педагогічної освіти як чинника розвитку професійної компетентності сучасного педагога професійного навчання, слід наголосити на її методологічній цінності та перспективності. Мова йде про таку прогресивну тенденцію розвитку сучасної освіти, як її безперервність, що цінується у всьому цивілізованому світі. Часто забезпечення неперервної освіти пов'язується з наступністю освітніх програм, розширенням мережі навчальних установ та закладів післядипломної освіти. Однак, на наш погляд, на першому плані має виступати, особистісна вмотивованість до постійного поповнення знань, жага до знань та прагнення до досягнення повного саморозвитку.

Отже, приймаючи ідею неперервної педагогічної освіти як чинника розвитку сучасного педагога, слід гідно оцінити таке стратегічне завдання, як підготовку особистості з ранніх років у сім'ї, школі, закладах професійної та вищої освіти до самостійного здобуття знань.

Як було зазначено це особливо актуально для професії педагога професійного навчання і, відповідно, у роботі з молоддю, яка навчається в закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти. Професійна підготовка майбутнього педагога професійного навчання повинна оперативно відгукуватися на сучасні вимоги щодо його готовності до самоосвіти та саморозвитку. І треба наголосити, що затребуваність цієї особистісної якості останніми роками значно зросла, пов'язано це з появою варіативних освітніх програм, які вимагають від педагога самостійного їх відбору та опрацювання. Все це говорить про те, що сучасний педагог професійного навчання повинен мати високий рівень професійної компетентності, розвинений творчий потенціал, володіти дослідницькими вміннями, що без розвинених здатностей ефективного здійснення неперервної педагогічної освіта стає неможливим.

Використана література:

1. Базилюк Н., Ковтун Л. Самовдосконалення педагогів у навчально-виховному процесі. *Все для вчителя. Інформаційно-практичний бюлетень*. 2008. № 11. С. 29–31.
2. Вовк Б. Формування самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів практичного навчання ПТНЗ : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Глухів, 2018. 324 с.
3. Білоусова Л., Кисельова О., Уліцька О. Формування позитивних мотивів самоосвіти в майбутніх педагогів. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. 2012. Вип. 37. С. 27–32.
4. Кривильова О. Використання педагогічних технологій у формуванні творчої особистості бакалавра-викладача практичного навчання. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. № 4 (2). С. 80–86.

УДК 37.091.12:808.5

Волошина В. В.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри педагогічної інноватики педагогічного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ МОВНОПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Проблема розвитку культури народу, його науки надзвичайно складна, і в цьому мова є найголовнішим чинником.

Кожна мова – надбання певного народу, найпотужніший засіб спілкування, знаряддя думки, дух нації, її історія і водночас необхідна умова існування не лише культури народу, а і його самого. Фіксуючи історичний досвід попередніх поколінь, неповторний менталітет етносу, його духовні надбання, мова є засобом духовного формування особистості, помічником щодо кращого розуміння, самоствердження, самоідентифікації людини в її минулому і сьогоденні, важливим державотворчим чинником, засобом консолідації народу. Ураховуючи все це, кожен свідомий етнос дбайливо ставиться до рідного слова, оберігає його.

“Історія української мови переконливо показала, що цей неоціненний скарб народу, перша ознака його ідентичності у колі інших народів, джерело духовності в найширшому розумінні цього поняття потребує такого ж дбайливого ставлення і захисту, як земля, вода, повітря і, нарешті, сама людина [2, с. 3]”.

У творчій спадщині видатного українського педагога-дослідника В. О. Сухомлинського чільне місце посідають проблеми виховання молоді та підлітків на засадах рідної мови. У всіх без винятку педагогічних, публіцистичних, художніх працях наскрізною є ідея виховання засобами материнського слова.

Неодноразово педагог замислювався над тим, чому слово одного вчителя є могутнім засобом виховання, а іншого – порожнечею, мукою для учнів. Він не погоджувався з тим, що словом не можливо виховати.

Мова, слово з уст педагога є основним засобом виховання і навчання. Василь Олександрович справедливо вважав, що досконале володіння цим інструментом є

провідним професійним умінням у діяльності педагога. Яскраво розповідати, переконувати, відкривати перед очима учнів красу і мелодику рідного слова – ось ті засади, на яких ґрунтується педагогічна майстерність викладача. Добре знає свій предмет лише той учитель, який сам багато і систематично читає. І це стосується не лише вчителів-словесників. Кожен педагог, щоб він не викладав, передусім повинен бути словесником, бо навчає не тільки математики, хімії чи фізики, а насамперед культури думки, досконалого володіння словом.

"Слово про Вітчизну, про рідну землю, її честь і гідність – могутнє знаряддя виховання в руках чуйного наставника. Щоб це знаряддя не втратило своєї гостроти, щоб слово не перетворилось для дитини в пустий звук, треба, щоб воно було пройняте палкими почуттями, переживаннями, прагненнями – працею, творчістю, творінням для Вітчизни [1, с. 16]".

Багаторічний досвід педагогічної діяльності переконав педагога у тому, що розповідь учителя відіграє велику роль у навчанні дітей, адже вона є основною формою викладу матеріалу. Запорукою вдалої розповіді, на думку В. О. Сухомлинського, є такі критерії:

– продуманий текст розповіді;

– наявність плану розповіді, записаного на дошці або ж у зошитах учнів;

– удалий початок розповіді;

– уміння вести думку учня в потрібному руслі;

– уміння вчителя здійснити зв'язок із попереднім матеріалом;

– у розповіді потрібно йти від головного до другорядного;

– надавати особливої уваги поясненню понять;

– наявність чіткості, логічності, послідовності викладу матеріалу;

– розповідати так, щоб предмет або явище заграло перед очима дитини всіма барвами веселки;

– розповідати небагато, щоб не перенасичувати і не стомлювати дітей своїми розповідями;

– залишати обов'язково щось недоговорене, щоб дитині ще раз захотілося повернутись до пізнання цього предмета, розповіді про нього;

– розповідь повинна бути емоційною, щоб торкнути дитячу душу, таку чисту і ніжну.

Використана література:

1. Сухомлинський В. О. Моральні заповіді дитинства і юності. К. : Рад. школа, 1966. 232 с.
2. Сучасна українська літературна мова : підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид., допов. К. : Вища шк., 2002. 439 с.

УДК 374.7(437.6)

Волярська О. С.
доктор педагогічних наук, доцент
дослідник кафедри педагогіки й андрагогіки університету Коменського
м. Братислава, Словаччина

РОЗВИТОК МЕДИЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ ДОРОСЛОГО НАСЕЛЕННЯ ЗАСОБАМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД СЛОВАЧЧИНИ

Феномен неформальної освіти дорослих привертав увагу зарубіжних й українських дослідників. Його важливість обґрунтовано О. Аніщенко, Л. Лук'яновою, Н. Ничкало, Ю. Матульчиком, Т. Сорочан та ін. Упродовж тривалого періоду в європейських країнах неформальну освіту дорослих вважають як такою, що реалізується поза формальною системою освіти, зазвичай є добровільною, короткотривалою та характеризується організованою, цілеспрямованою ініціативністю дорослої людини.

Дослідження рівнів медичної грамотності (грамотності в питаннях здоров'я) дорослого населення проведено у багатьох європейських країнах, зокрема у Словаччині. Відзначимо, що зарубіжними науковцями виокремлено та узагальнено таке розуміння медичної грамотності дорослих: медичну грамотність розглядають як грамотність в питаннях здоров'я, яка характеризує здатність дорослої людини підтримувати й зберігати власне здоров'я [3; 4].

Сучасний стан медичної грамотності дорослого населення однієї з європейських країн за останні роки проаналізуємо на прикладі Словацької Республіки.

У Словаччині впродовж 2022 року проводилося експериментальне дослідження за проєктом VEGA Міністерства освіти, науки, досліджень і спорту Словацької Республіки № 1/0293/21 «Освіта для здоров'я дорослого населення» (2022–2023) представниками кафедри педагогіки та андрагогіки філософського факультету Університету Коменського в Братиславі [2].

У ході проведення експериментального дослідження у Словаччині було встановлено, що більшість респондентів має недостатній рівень медичної грамотності і розуміє потребу у додатковому навчанні з питання збереження і підтримки здоров'я. Таке додаткове навчання може запропонувати дорослим система неформальної освіти.

Ми повність поділяємо твердження української дослідниці О. Аніщенко, що неформальна освіта в структурі освіти дорослих є «соціальним індикатором людиновимірності політики держави, й одним із шляхів досягнення соціально-економічного добробуту, й інструментом просування ідей суспільства, що навчається» [1, с. 29].

У Словаччині послуги у сфері неформальної освіти дорослих з підвищення їхньої медичної грамотності надають комерційні бізнес-консалтингові компанії, громадські (некомерційні) організації, університети третього віку для сеньйорів, церкви та профспілки, поширеними є дистанційні курси медичної спрямованості. Медична просвіта реалізується у громадських суспільних рухах, спортивних секціях, творчих гуртках, де громадяни мають змогу проводити разом вільний час. Система неформальної освіти дорослих у Словаччині розвивається у контексті таких тенденцій: відродження традицій громадської освіти у громадах; створення роботодавцями оптимальних умов для саморозвитку своїх працівників в умовах підприємств, організацій, установ; активна підтримка освітньої діяльності людей пенсійного віку.

Звернення до позитивного досвіду Словаччини дозволило розробити рекомендації щодо впровадження європейського досвіду у сферу медичної просвіти дорослих в Україні: 1) визнання неформальної освіти дорослих обов'язковою інтегральною складовою підвищення медичної грамотності різних категорій дорослого населення; 2) сприяння подальшій варіативності освітніх можливостей дорослого з метою збереження власного й соціального здоров'я. Також перспективною, з нашої точки зору, є ідея створення «відкритих медичних шкіл», які пропонують найрізноманітніші освітні курси і програми для дорослої аудиторії.

Таким чином, розвиток медичної грамотності дорослих засобами неформальної системи освіти має будуватися на трьох основних європейських засадах: особистої ініціативності самих дорослих; активності громадських організацій; фінансової підтримки органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування.

У подальшому необхідне проаналізувати досвід провайдерів освіти дорослих у сфері охорони здоров'я, серед яких провідна роль віднесена лікарським асоціаціям і спілкам.

Використана література:

1. Аніщенко О. В. Неформальна освіта дорослих в умовах російсько-української війни: стан, проблеми і перспективи розвитку. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2022. № 21 (1). С. 18–34. https://doi.org/10.35387/od.1(21).2022.18-34
2. Matulčík J., Voliarska O. Metodika prieskumu zdravotnej gramotnosti dospelých na Slovensku. Edukacja i społeczeństwo VII. Zbiór artykułów naukowych. Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu. Opole: wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji w Opolu, Polska. 2022. S. 254–259. ISBN 978-83-66567-41-2.
3. Pelikan J. M., Ganahl K. Measuring Health Literacy in General Populations: Primary Findings from the HLS-EU Consortium's Health Literacy Assessment Effort. Stud Health Technol Inform. 2017. 240. P. 34–59. PMID: 28972508.
4. Sorensen K., Brand H. Health literacy lost in translations? Introducing the European Health Literacy Glossary. Health Promotion International. 2014. Vol. 29 (4). P. 634–644.

УДК 373.2.091.3:316.61

Гладишенко Г. Ю.
аспірантка спеціальності «011 Освітні педагогічні науки»,
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна;
*науковий керівник – **Шулигіна Р. А.**,*
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ ПРИЙОМІВ ОБРАЗОТВОРЕННЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: КОНТЕКСТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Все починається з дитинства… Щоб твори мистецтва ефективно впливали на художньо-естетичну діяльність дитини, від якої вона б отримувала насолоду й відчувала

потребу, необхідно створити відповідні умови та організувати цю діяльність продуктивно. «Мета державної політики щодо розвитку освіти полягає у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України…» (Національна доктрина розвитку освіти, затверджена Указом президента України від 17. 04 2002 р. № 347 / 2002). Саме від творчих людей, які можуть досягти успіхів у діяльності завдяки певним індивідуальним та типологічним рисам, залежить розвиток суспільства.

Такі твердження на користь більш глибокого вивчення проблеми впливу образотворення на важливі сфери життєдіяльності дітей дошкільного віку порушували у своїх доробках Дж. Сміта, Л. Керрола, Е. Бєлкіної, І. Беха, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кочерги, С. Максименко, Л. Масол, Л. Шульги та ін.

Діти дошкільного віку найбільш сприйнятливі до творів мистецтва й, відповідно, до творчості, оскільки їх чудодійна сила впливає на ставлення дитини до дійсності. Творча діяльність – це форма діяльності людини, спрямована на створення якісно нових суспільних цінностей. Стимулом до творчої діяльності служить проблемна ситуація, яку неможливо вирішити на основі наявних даних традиційними способами. Так, у дітей з'являються прагнення до засвоєння нових знань і вмінь, інтенсивно розвивається уява, сприйняття, спостережливість [4, с. 328-331]. Діти цього віку добре розуміють мету зорового спостереження, починають виділяти головне в об'єкті, можуть протягом короткого часу спостерігати самостійно (але під керівництвом старших). У більшості дітей у процесі занять з образотворення формуються цілісні образи моделей [1]. Проте слід зауважити, що формування нових зорових образів потребує постійної допомоги й керівництва з боку дорослих.

Розв’язувати композиційні завдання та розвивати вміння розрізняти жанри живопису допомагають різноманітні прийоми, дидактичні ігри, вправи, які широко використовують у роботі з дітьми. Основу зображувальних засобів складають: малюнок, лінія, колір, завдяки яким діти відображають навколишній світ й виражають своє відношення до зображуваного.

Основними видами образотворення дітей дошкільного віку є: малювання; ліплення; аплікація; художня праця (конструювання); методами й прийомами – пояснення та ілюстрації. Дітям пропонують відтворити у своїх роботах певний предмет після пояснення, показу зразка (З. Ліштван, В. Нечаєва, Н. Сакуліна). Це зрозуміло – вони повинні набути початкового досвіду, оскільки великий обсяг знань та вмінь забезпечує ще більшу активність дитини…

У ході виконання дітьми творчих завдань доцільним є використання прийому «запитай – поясни». Значення його криється в аналізі дитиною малюнка товариша, де вона (дитина) повинні уважно розглянути його, виділити окремий момент, який її цікавить, й запитати про нього. Автор малюнка має відповісти на запитання – це привчає дітей до спілкування одне з одним, налагодження комунікації та розуміння одне одного [3, с. 155-175]. Якщо у традиційній методиці дітям дошкільного віку пропонують розповісти про свій малюнок, то діти здебільшого перераховують те, що намальовано. Коли ж запитують товариші (а запитання бувають найнесподіваніші), вони повинні проявляти винахідливість, «оживляти» свій малюнок, висловлюватися з приводу змісту роботи і до того ж, правильно будувати речення. Прийом «запитай – поясни» дозволяє виявити, що ховається за кожним малюнком дитини, як діти встановлюють причинне – наслідкові зв’язки. Також у роботі з дітьми старшого дошкільного віку доцільно використовувати різні ігрові прийоми, що активізують самостійну їх творчу діяльність, яку ми розглядаємо як специфічний спосіб організації життєдіяльності дітей, у вільний від організованих форм освітньої роботи час, з ініціативи та за бажанням самих дітей.

Отже, різноманітна діяльність з образотворення розвиває у дітей старшого дошкільного віку естетичне сприйняття, вміння помічати прекрасне у навколишньому

середовищі, закладає основи художнього смаку, сприяє розширенню контактів; виховує звичку вносити елементи краси в побут, природу, стосунки з однолітками, дорослими; посилює інтерес до проведення подальших досліджень порушеної проблеми у контексті соціально-педагогічної практики.

Використана література:

1. Барташнікова І. А., Барташніков О. О. Розвиток уяви та творчих здібностей у дітей 5-7 років: тести та ігри. Тернопіль : Богдан, 1998. 85 с.
2. Комарова Т. С. Зарубежные педагоги о детском изобразительном творчестве: Беседа 7. *Дошкольное воспитание*. 1991. № 12. 56-58 с.
3. Шулигіна Р. А., Бондар І. О. Психолого-педагогічний ландшафт проблеми формування ровесницьких стосунків дітей дошкільного віку в умовах освітніх змін. Педагогіка і психологія постмодернізму: цінності, компетентності, діджиталізація : колективна монографія / за наук. ред. проф. Цвєткової Ганни. Aerzen: Heilberg IT Solutions UG (haftungsbeschränkt) InterGING Verlag, 2021. С. 155-175.
4. Шулигіна Р. А. Особливості розвитку уяви в контексті пізнання і творчої активності дітей дошкільного віку. *Наукові та освітні трансформації в сучасному світі* : збірник матеріалів Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 15 липня 2021 року) / Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій, м. Чернігів. Суми: ТОВ НВП «Росток А. В.Т.», 2021. С. 328-331. URL: https://reicst.com.ua/asp/article/view/19/pc_2021_15_07

УДК 378.091.3:796.071.4

Данилевич М. В.
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри фітнесу та рекреації
Львівського державного університету фізичної культури
імені Івана Боберського
м. Львів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ В РЕАЛЬНИХ УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ТУРБУЛЕНТНОГО СВІТУ

Актуальність теми. Стрімкий розвиток науки і техніки, соціально-економічні та культурні зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, ставлять на порядок денний завдання підготовки висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців з фізичного виховання і спорту. Особливості професійної діяльності таких спеціалістів вказують на необхідність модернізації вищої освіти у цій галузі.

Новітні педагогічні технології орієнтують систему вищої фізкультурної освіти на підготовку випускників, що володіють професійною компетентністю і вміннями орієнтуватися на ринку праці, вигідно представити себе, витримувати суперництво з іншими претендентами на робочі місця. Тому одним із завдань вищої школи є створення умов для підготовки випускника, здатного конкурувати на ринку праці. Гарантією конкурентоспроможності майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту може

слугувати лише неперервна освіта, яка покликана забезпечити постійний професійний розвиток та вдосконалення протягом життя.

Метою роботи є проаналізувати особливості неперервної освіти майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту в сучасних умовах.

Результати дослідження. Показником зрілості, культури й успішності держави є здоров'я нації. Розвиток суспільства, глобальні зміни економіки, культури та науки призвели до урбанізації, інформатизації, індустріалізації та значного зниження рухової активності людини. Наслідком цього слугує катастрофічне погіршення показників здоров'я, зниження розумової і фізичної працездатності, скорочення середньої тривалості життя населення України. У 2022 році, через повномасштабне вторгнення росії, до цього переліку чинників додався ще один – війна. Міністр охорони здоров'я України В. Ляшко наголошує, що події матимуть критичні наслідки для психічного і фізичного здоров'я українців, зокрема посиляться онкологічні та серцево-судинні захворювання, почастішають випадки інфарктів та інсультів у молодому віці. Українці постаріють на 10-15 років.

Власне сучасний фахівець з фізичного виховання і спорту покликаний успішно працювати в реальних умовах соціально-турбулентного світу, боротися з критичними наслідками війни в Україні, зміцнювати здоров'я та формувати здоровий спосіб життя людей. Для цього потрібно активно запроваджувати та використовувати систему безперервної освіти, яка покликана забезпечити адекватність змісту фізкультурної освіти вимогам сучасного суспільства, що динамічно розвивається.

Нові умови професійної діяльності таких фахівців, які є умовами освітньої інтеграції, сприяють необхідності визначення змісту і форм формування професійно-орієнтованих знань, умінь та навичок, компетентностей, інтегральних якостей особистості майбутнього фахівця з фізичного виховання і спорту, які забезпечують, з одного боку, якість освітнього процесу, а, з іншого, – успішність професійної реалізації у сфері фізичної культури і спорту.

У сучасний період акцент робиться на неперервній освіті, яка спрямована на неперервний процес оволодіння людиною знаннями та вміннями, який здійснюється протягом усього людського життя. Як зазначає Т. М. Кучера, інформаційне суспільство орієнтує людину на постійне оновлення знань, опанування нових способів одержання інформації, самоактуалізацію у професії, підвищення вимог до себе, до розвитку професійних компетентностей. Саме у добу глобалізації як ніколи стає зрозумілим, що освіта – не особиста справа і результат приватних уподобань, а соціальна технологія виробництва людини, її здібностей і вмінь [1, с. 73-74].

Сьогодні неперервна освіта переходить на новий етап розвитку, намагаючись поєднати в собі всі аспекти навчання і розвитку людини. На європейському рівні така освіта спрямовується на вирішення існуючих економічних проблем і проблем розвитку особистості в сукупності.

Для реалізації новітньої парадигми неперервної освіти необхідно розробляти та втілювати у життя програми неперервної освіти, які б торкалися усіх рівнів освіти, у тому числі і вищої. Неперервна освіта повинна стати пріоритетом для успішного влаштування на роботу, економічного успіху, а також для повноцінної участі в житті суспільства.

Варто зробити неперервну освіту та мобільність людини реальністю; підвищити ефективність освіти і професійного навчання; заохочувати справедливість, соціальну єдність та активність громадянської позиції; посилити творчу складову і новаторство, включаючи підприємництво, на всіх рівнях освіти і професійного навчання.

Теоретичний аналіз наукової літератури дозволив виділити в особистості майбутнього фахівця з фізичного виховання і спорту комплекс соціально важливих і

професійно значущих якостей. До соціально важливих якостей відносимо: громадянську зрілість, законослухняність, соціальну активність та оптимізм, високий рівень ціннісних орієнтацій, розвиненість розумових і практичних навичок, почуття гідності, орієнтацію на досягнення успіху; соціальну мобільність; здатність до конструктивного вирішення конфліктів, до адаптації, співпраці, здатність брати на себе відповідальність.

До професійно важливих якостей майбутнього фахівця з фізичного виховання і спорту відносимо: володіння професійними вміннями та навичками (компетентність, професіоналізм), здатність самостійно планувати, виконувати і контролювати рекреаційно-оздоровчу діяльність; володіння певною кваліфікацією, професійну мобільність, підприємливість; володіння новими технологіями та розуміння сфери їх застосування, готовність до неперервної самоосвіти, підвищення кваліфікації, комунікабельні вміння та навички, вміння залучати населення до власного оздоровлення засобами фізичної культури і спорту.

Система вищої освіти в XXI столітті спрямована на нові знання, нове інформаційне середовище, нову інформаційну культуру і новий світогляд. Необхідно змінити цілі освіти, забезпечити принципово нову її орієнтацію на умови життя і проблеми українського суспільства.

Висновки. Отже, ключовим питанням освітньої політики України в реальних умовах соціально-турбулентного світу є усвідомлення необхідності концепції неперервної освіти. У системі професійної фізкультурної освіти вона особливо актуальною, оскільки торкається безпосередньо фахівців зі здоров'я людини, які відповідальні за здоров'я нації – показника зрілості й успішності держави. Переорієнтація та перехід фізкультурної освіти нашої держави на неперервну освіту вимагає значних перетворень системи підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту та врахування особливостей їх професійної діяльності.

Використана література:

1. Кучера Т. М. Неперервна освіта як сенс життя [Електронний ресурс]. Міждисциплінарний дискурс у дослідженні феномену соціального : колект. монографія / ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана» ; [С. Б. Артеменко, О. Б. Гаєвська, Л. В. Северин-Мрачковська та ін.]. Київ : КНЕУ, 2021. С. 73–86. URL: https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2010/36322 (дата звернення 24.01.2023).

УДК 37.014.5(477)

Дем'яненко Н. М.
доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, м. Київ, Україна

ПАРАДИГМАЛЬНИЙ ВИМІР РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Особливості постнекласичного періоду розвитку освіти і педагогіки, формування єдиного світового освітнього простору вмотивовують необхідність переосмислення соціокультурних, суспільно-історичних основ освітньої теорії і практики, розвитку

освітніх процесів. Такі явища відбуваються час від часу, коли накопичені зміни переростають у нову якість і назрівають події, пов'язані з поступовим переходом до подальшого етапу розвитку педагогічного мислення, зміни освітньої парадигми і, як наслідок, створення нової моделі системи освіти, втілюваної на практиці. Серед парадигмальних напрямів розвитку вищої педагогічної освіти України упродовж XIX – перших двох десятиліть XXI ст. виділяємо академічний, професійно орієнтований, професійно-технологічний і гуманітарний, які відрізняються метою, змістом, провідними орієнтирами, теоретичними поглядами на особистість, особливостями її діяльності в освітньому просторі.

Академічну освітню парадигму було реалізовано у змісті класичної університетської освіти періоду XIX – початку XX ст. Зростаючи з відомих закладів освіти (предтечею Харківського імператорського університету (1804) став Харківський колегіум, Київського університету св. Володимира (1834) – Кременецький ліцей), університети продовжували їхні наукові, навчальні й громадсько-педагогічні традиції. Свої функції університети виконували через три основні складові – навчання, наукову діяльність і виховання. Вони започаткували й тенденцію професіоналізації освіти. Зокрема, з діяльністю класичних університетів пов'язано становлення вищої педагогічної освіти (1804, 1834). Загалом в університетах Центральної і Східної України XIX – початку XX ст. сформувалися певні особливості розвитку професійно-педагогічної підготовки, що виявилися: в її організації шляхом створення кафедр педагогіки; інтеграції високого рівня загальнонаукової університетської та поглибленої педагогічної освіти; розробленні детальних варіативних програм із педагогіки, теорії виховання, дидактики, історії педагогіки, окремих методик. Провідною тенденцією стало обґрунтування педагогічної освіти як спеціальної післяуніверситетської, що й відобразилося у створенні педагогічних інститутів та педагогічних курсів на базі університетів виключно для осіб із вищою освітою [1, с. 89-92].

Історично другою визначаємо професійно орієнтовану освітню парадигму. Початок її впровадження збігається з періодом Української революції 1917-1920 років. Перебудову вищої освіти у цей час пов'язували з утворенням нових закладів вищої освіти переважно університетського типу, які водночас мали б забезпечувати і спеціальну (вузькопрофесійну) підготовку фахівця. Декларувалося становлення двох типів «шкільно-педагогічних» закладів, до яких мали право вступу особи із закінченою середньою освітою: 1) реформованої семінарії (для підготовки вчителів нижчих і вищих початкових шкіл), 2) для випуску вчителя середньої школи планувалось утворити єдиний заклад освіти шляхом злиття учительських інститутів і вищих педагогічних курсів. Цей парадигмальний напрям, з нашої точки зору, включає й процеси уніфікації педагогічної освіти радянського періоду (інститути народної освіти, інститути соціального виховання, професійної освіти, вищі педагогічні курси, учительські інститути, педагогічні технікуми, педагогічні інститути).

Зважаючи на зміну соціально-економічної ситуації в країні, становлення наприкінці 1980-х років професійно-технологічної освітньої парадигми було об'єктивно зумовленим. Вона вимагала підготовки фахівців, здатних підвищувати ефективність професійної діяльності за необхідності швидкої зміни її змісту. Характерною тогочасною потребою було розширення сфери активності ідеологічно вільної особистості. У підготовці кадрів пріоритет надавався новим технологіям. Поступово утвердився особливий «технологічний» підхід до побудови освітнього процесу, обґрунтовано нові поняття: «технологія навчання», «педагогічна технологія». Їх упровадження передбачало підвищення ефективності освітнього процесу [1, с. 93-96].

Від початку 1990-х років відбувся перехід до гуманітарної освітньої парадигми, що супроводжувалося посиленням тенденції університетизації освіти, запровадженням

рівневої моделі підготовки фахівців, визначенням університетів основними осередками формування висококваліфікованих кадрів на основі інтеграції високого рівня фундаментальної, спеціальної та психолого-педагогічної підготовки, гуманізації й гуманітаризації змісту освіти, а з другої половини 1990-х років – процесами освітньої євроінтеграції, посиленням інтернаціоналізації української системи освіти. Новий етап у підготовці фахівців соціально-освітньої сфери визначаємо як час гуманітарних технологій. До гуманітарних технологій відносимо універсальні моделі (способи) реалізації позитивних міжособистісних відносин, що забезпечують особистісну цілісність людини. Формуються не лише знання, професійні вміння, компетентності, а й особистість як суб'єкт самопізнання і власного досвіду. Фахівець особистісно поєднаний зі своєю професією, а сформоване ставлення до іншої людини є запорукою розв'язання виробничих проблем, самовдосконалення, визначення перспектив і темпів особистісного розвитку [2, s. 180-184]. При цьому гуманітарна освітня парадигма не перекреслює попередніх парадигмальних напрямів, а забезпечує їхню реалізацію на якісно новому рівні. Отже, розвиток вищої школи відбувається не шляхом нівелювання попередньої парадигми і заміни її новою, а на рівні їх співіснування, за домінування кожної наступної на новому етапі розвитку суспільства.

Використана література:

1. Дем'яненко Н. М. Парадигмальні напрями моделювання історичного розвитку вищої школи в Україні XIX-початку XXI ст. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки* / за заг. ред. В. Є. Бенери. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 14. С. 89-98.
2. Demyanenko N. Historical and paradigmatic development of educational processes in Ukraine: author's substantiation. *Czech-polish historical and pedagogacal journal.* 2020. # 2. S. 176-188.

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051:81'243:005.336.2

Дмітренко Н. Є.
доктор педагогічних наук, доцент
кафедри методики навчання іноземних мов
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна

РОЗВИТОК ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: НОРМАТИВНІ ПОЛОЖЕННЯ

Реалізація сучасної парадигми національної освіти України в умовах поглиблення загальноєвропейської і глобальної взаємодії передбачає зорієнтованість випускника вищої школи на освіту протягом життя, неперервне соціально-професійне самовдосконалення, саморозвиток у єдиному освітньому просторі.

Відповідно до Педагогічної Конституції Європи (2016) серед основних компетентностей, які повинен мати вчитель XXI століття, є комунікативна компетентність, що передбачає вільне володіння кількома європейськими мовами, а також здатність застосовувати їх як для комунікації, так і з метою самоосвіти.

У Концепції Нової української школи (2016) однією з ключових життєвих компетентностей визначено спілкування іноземними мовами, яке трактовано як уміння належно розуміти висловлене іноземною мовою, усно й письмово висловлювати і тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання й письмо) у широкому діапазоні соціальних і культурних контекстів; як уміння посередницької діяльності та міжкультурного спілкування.

У Національній рамці кваліфікацій (від 23.11. 2011 р., № 1341, зі змінами від 12.06.2019 р., № 509), яка об'єднала європейські та національні стандарти та принципи забезпечення якісної освіти і врахувала вимоги, що їх висуває ринок праці до компетентностей працівників дескрипторами Національної рамки кваліфікацій виступають: знання, уміння / навички, комунікація, відповідальність і автономія. В описі однієї з цілей зазначеного рівня – «комунікація» (співпраця осіб, спрямована на передавання інформації, координування спільних дій) бакалаврського ступеня передбачено вміння усно та письмово спілкуватися з професійних питань, зокрема й іноземною мовою (Постанова КМ № 1341, 2011).

Відповідно до професійного стандарту за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти» серед професійних компетентностей виділено мовно-комунікативну, яка визначається як здатність забезпечувати навчання учнів іноземній мові і та спілкуватися іноземною мовою у професійному колі (Наказ МРЕТСГУ № 2736, 2020).

Становлення такого фахівця вимагає формування готовності до іншомовної міжкультурної комунікації, вільного володіння професійно орієнтованим спілкуванням, що вмотивовує пошук індивідуальних траєкторій їх опанування.

Отже, сьогодення, позначене стрімким розвитком євроінтеграційних процесів, вимагає від української педагогіки вищої школи, що інтегрується у світову систему науки й освіти, активно розвивати методику навчання іноземних мов, зорієнтовану на формування в особистості стійкої потреби в неперервній освіті, оволодінні знаннями, навичками і вміннями необхідними для професійної й соціальної реалізації.

Визначаючи соціальне замовлення суспільства на підготовку майбутніх висококваліфікованих учителів, керуємося концептуальними загальноєвропейськими засадами мовної освіти в процесі підготовки здобувачів педагогічної освіти, а також державною політикою, спрямованою на підвищення ефективності застосування англійської мови у закладах вищої освіти України.

УДК 378.014.6:323

Дутчак Ю. В.
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту
Хмельницького національного університету
м. Хмельницький, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Модернізація та реформування системи освіти України, її удосконалення та забезпечення якості – одна з найважливіших соціокультурних проблем, значною мірою

обумовлена процесами глобалізації та потребами щодо формування умов для індивідуального розвитку людини, її соціалізації та самореалізації. Парадигма вищої освіти XXI століття спрямована на підвищення ефективності фахової підготовки в поєднанні з особистісним розвитком кожного майбутнього фахівця.

Метою публікації є характеристика системи забезпечення якості вищої освіти як пріоритету державної політики освітньої політики України.

Дефініція «державна політика в галузі освіти» або «державна освітня політика» почала використовуватися у науковій літературі 60-70-х років минулого століття, коли освіту почали розглядати як найважливіший чинник економічного розвитку й соціального прогресу, як сферу, що потребує особливої уваги на загальнодержавному рівні.

Компаративний аналіз наукової літератури щодо розвитку освітньої політики дозволив виокремити декілька важливих закономірностей:

1. Структура системи освіти має стійку тенденцію до ускладнення, що обумовлюється поступовим розвитком соціальної структури суспільства, зростанням його економічних, соціальних, духовних та інших потреб.
2. Характерна множинність суб'єктів її здійснення.
3. Держава та її інституції завжди функціонують в певному соціальному оточенні і залежать від економіки та культури суспільства, його структури, психології та матеріальних і духовних цінностей громадян, їх менталітету, історичної пам'яті поколінь тощо.

Визначаємо, що державна освітня політика є складовою політики держави, що відображає сукупність її цілей і завдань у сфері освіти, які формуються політичною системою залежно від сутності держави та її соціального призначення і реалізуються нею за допомогою відповідних інструментів.

Державна освітня політика ґрунтується на конституційних нормах; стратегічних документах розвитку освіти (доктрини, програми, концепції тощо); міжнародних, міждержавних договорах, ратифікованих вищим законодавчим органом; законах, законодавчих актах; указах і розпорядженнях Президента України; Постановах Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України; наказах, розпорядженнях Міністерства освіти і науки України, міністерств і відомств, яким підпорядковані заклади освіти; наказах та розпорядженнях регіональних (місцевих) органів виконавчої влади, виданих у межах їхньої компетенції.

Законодавцем у статті 6 Закону України «Про освіту» визначено, що засадами державної політики у сфері освіти поряд з іншим є: забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності [1].

Констатуємо що, якість освіти – це результат, а якість освітньої діяльності – процес, що забезпечує результат. Процес має завжди бути спрямований на результат.

Відповідно до частини 2 статті 41 Закону України «Про освіту» та враховуючи принципи, викладені у «Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG)» Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти і національному стандарті України «Системи управління якістю» ДСТУ ISO 9001:2015 складовими системи забезпечення якості освіти є: система забезпечення якості в закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти); система зовнішнього забезпечення якості освіти; система забезпечення якості в діяльності органів управління та установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти [1].

Внутрішня система забезпечення якості освіти закладів освіти формується закладом освіти відповідно до принципів автономії закладів освіти, рекомендацій та вимог державних органів управління у сфері освіти і міжнародних інституцій та стейкхолдерів.

Інституціями, що реалізують системи зовнішнього забезпечення якості освіти:

– у закладах вищої освіти – Національна агенція із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО);

– у закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної, фахової передвищої освіті – Державна служба якості освіти України (ДСЯОУ).

Констатуємо, що ДСЯОУ діє одночасно і як орган забезпечення якості освіти, і як орган державного нагляду (контролю) за діяльністю закладів освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності.

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, як зазначається у статті 18 Закону України «Про вищу освіту», щороку готує та оприлюднює доповідь про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства, звіт про власну діяльність, формує пропозиції щодо законодавчого забезпечення якості вищої освіти та направляє зазначені документи Верховній Раді України, Президентові України, Кабінетові Міністрів України та закладам вищої освіти для їх обговорення та належного реагування [2]. Відзначаємо, що НАЗЯВО є неурядовою організацією, яка забезпечує дотримання балансу, рівності, взаємної відповідальності у відносинах особистості, суспільства і держави, що має на меті забезпечити соціальну справедливість.

Висновок. Забезпечення якості вищої освіти майбутніх фахівці передбачає врахування процесів соціокультурної інтеграції глобалізованого суспільства, інтернаціоналізації вищої освіти та формування академічної мобільності учасників освітнього процесу.

Вбачається, що перспективи подальших наукових досліджень будуть спрямовані на вдосконалення та пошук нових шляхів забезпечення якості вищої освіти майбутніх фахівців, оволодіння ними гностичними, діагностична-прогностичними, інформаційно-конструктивними, комунікативними, організаційно-методичними, технологічними і рефлексивними уміннями і навичками, які забезпечать ефективну майбутню професійну діяльність.

Використана література:

1. Закон України «Про освіту». URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (Дата звернення 20.01.2023).
2. Закон України «Про вищу освіту». URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text (Дата звернення 21.01.2023).

УДК 378.046-022.316(430:477)

Дяченко Л. М.
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
Національної академії педагогічних наук України
м. Київ, Україна

ІДЕЇ ОСВІТНЬОГО ДОСВІДУ НІМЕЧЧИНИ ДЛЯ РОЗБУДОВИ СИСТЕМИ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Вивчення досвіду професійної підготовки вчителів у Федеративній Республіці Німеччина (ФРН) відкриває нові можливості для удосконалення педагогічної освіти в Україні в умовах її адаптації до вимог загальноєвропейського освітнього простору. Інтерес до системи вищої педагогічної освіти у ФРН зумовлений низкою причин, зокрема: вона є однією з найбільш розвинених і відкритих країн Європи; однією з країн-ініціаторів та активним учасником процесу створення європейського простору вищої освіти; має значний досвід у галузі професійної підготовки фахівців у нових соціокультурних умовах тощо.

На основі аналізу стану професійної підготовки вчителів закладів загальної середньої освіти у ФРН нами визначено характерні особливості німецької системи професійної педагогічної освіти, а саме: 1) практикоорієнтованість, професіоналізованість, профільність, спрямованість на розвиток компетентностей майбутнього педагога; 2) врегулювання земельними урядами усіх питань вищої освіти та підвищення кваліфікації фахівців на регіональному рівні, що дає змогу враховувати вимоги конкретної місцевості; 3) неперервність, що забезпечується послідовністю трьох фаз, зокрема навчання в університеті, стажування в школі та подальша (післядипломна) освіта; 4) функціонування в структурі університетів центрів педагогічної підготовки, які підтримують зв'язок університету зі школою, здійснюють методичне забезпечення професійно-педагогічної практики студентів та підготовку вчителів-наставників, які супроводжують студентів-практикантів; 5) функціонування центрів шкільної практичної підготовки, що підпорядковуються земельним Міністерствам освіти і забезпечують супровід студентів-практикантів під час магістерської практики та стажування в школі; 6) обов'язковий магістерський рівень для усіх претендентів на посаду вчителя та стажування протягом мінімум 12-ти місяців; 7) міждисциплінарність підготовки майбутніх учителів в університетах, що здійснюється за такими блоками: спеціально-предметний, предметно-дидактичний, «Науки про освіту», практика [1].

Встановлено, що блок «Науки про освіту» відображає зміст психолого-педагогічної підготовки учителів загальноосвітніх шкіл; охоплює багато суміжних дисциплін, переважно педагогіку, психологію, соціологію; має функцію наукового обґрунтування педагогічної діяльності; забезпечує педагогічну професіоналізацію і сприяє формуванню педагогічної ідентичності. Фундаментальне завдання блоку «Науки про освіту» полягає у розвитку рефлексивної компетентності майбутніх учителів, під якою розуміється не лише здатність інтеріоризувати теоретико-методологічні знання, а й прагнення постійно розвивати їх і перевіряти на практиці – у відповідних ситуаціях [2].

Німецькими науковцями відзначено, що забезпечення високого рівня освіти ґрунтується на поєднанні євроінтеграційних процесів зі збереженням національних освітніх традицій. У модернізації та структурній перебудові змісту педагогічної освіти

відповідно до вимог Болонського процесу у ФРН домінувала орієнтація на стандарти підготовки вчителів як рамкову структуру для подальшої розробки курікулуму та формування змісту модулів психолого-педагогічної підготовки. Ключовими принципами структурування змісту психолого-педагогічної підготовки вчителів у ФРН є такі: міждисциплінарності, модульності, рефлексивності [2].

Виявлено, що визначення змісту навчальних планів підготовки учителів університети ФРН здійснюють за принципом міждисциплінарності, що передбачає проведення занять на основі синтезу знань з різних галузей науки і практики. Відповідно теми модулів є комплексними і мають на меті розгляд тих чи інших явищ і процесів шкільного, позашкільного життя з погляду різних наук у їхній нерозривній єдності. Модулі передбачають оволодіння компетентностями, основою яких є теоретичні знання з педагогічних, психологічних, соціологічних наук та розвиток здатності проєктувати ці знання на поле професійної діяльності в школі та поза нею. Водночас теоретична підготовка має практичну спрямованість і здійснюється з використанням методів кооперативного, проблемного, ситуаційного, дослідного навчання та рефлексії.

Реформована система педагогічної освіти ФРН набула більшої практичної спрямованості завдяки введенню нових практичних компонентів до університетської підготовки учителів, а саме: практики на профпридатність, практики-орієнтування, практики професійного поля, практичного семестру. Велике значення для професійного становлення майбутніх учителів має друга фаза підготовки – стажування, під час якої домінуючим є практикоорієнтований підхід. Значна увага приділяється індивідуальному супроводу майбутніх учителів під час навчання і стажування, який здійснюється у формі тьюторіалу, наставництва (менторства) з використанням методу коучингу [3].

Аналіз німецького досвіду педагогічної освіти дав змогу розробити рекомендації щодо творчого використання його ідей у оновленні системи професійної підготовки учителів в Україні, зокрема на стратегічному, теоретичному та організаційно-педагогічному рівнях [2, 3].

Література:

1. Авшенюк Н. М., Дяченко Л. М., Котун К. В., Марусинець М. М., Огієнко О. І., Сулима О. В., Постригач Н. О. Зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів : аналітичні матеріали. Київ : ДКС «Центр», 2017. URL: https://lib.iitta.gov.ua/708029/
2. Дяченко Л. М. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх учителів загальноосвітніх шкіл в університетах Федеративної Республіки Німеччина: стан і реалії : метод. рек. Київ : ДКС центр, 2016. URL: https://lib.iitta.gov.ua/710032/
3. Ничкало Н. Г., Лук'янова Л. Б., Хомич Л. О. Професійна підготовка вчителя: українські реалії, зарубіжний досвід. Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2021. URL: https://lib.iitta.gov.ua /726268/

УДК 37.091.5:37.01

Євтух В. Б.
доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
декан факультету соціально-політичних наук
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

РОЛЬ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ СИСТЕМ (ГЛОБАЛЬНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ) У КОНСТРУЮВАННІ ДИЗАЙНУ ТА ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Сьогодні педагоги (як теоретики, так і практики) в усіх країнах активно шукають можливості поліпшення навчального (освітнього) процесу з метою його активізації й досягнення найбільш ефективних результатів, які могли б забезпечувати їхнім носіям комфортну адаптацію на ринку праці та у взаємодії з довколишнім середовищем. Саме цим можна пояснити появу у педагогічному просторові різноманітних концепцій, як конкретного характеру (скажімо, «контекстуальне навчання»), так і більш глобального (як от пов'язані з досить широким педагогічним контекстом). Останні у науковій літературі прибрали назву «педагогічні системи»; подеколи їх називають «глобальними педагогічними концепціями». Такі системи (концепції) представлені у працях низки зарубіжних дослідників, зокрема Черрі Бенкс (Cherry Banks), Джеймса Бенкса (James Banks), Крістін Бернхем, (Kristin Burnham), Аванті Чоуджед (Avanti Chojed), Інес Джіл-Джорсен (Ines Gil-Jaursen), Глорії Лендсон-Біллінгз (Gloria Landson-Billings), Мет'ю Линча (Mattew Lynch), Семюела Таннара (Semuel Tannar), Меннюела Зана (Manuel Zahn).

Серед тих новацій, які сьогодні досить жваво дискутуються у зарубіжному педагогічному дискурсі, назвемо такі: «педагогіка на основі активів», «педагогіка справедливості», «культурно підтримуюча (оживляюча) педагогіка», «культурно релевантна педагогіка», «культурно реагуюча педагогіка» (їх найчастіше називають педагогічними системами); «педагогіка власного капіталу», «біла педагогіка» («педагогіка для білих»), «педагогіка для іноземців», «педагогіка сприйняття», «критична педагогіка», «реверсна педагогіка» (їх іноді іменують глобальними педагогічними концепціями). Різниця у термінах буде продискутована під час виступу. Вони пропонують дійсно широку платформу для реалізації ідей рівності в доступі до отримання знань представниками груп меншин на тому ж рівні, що й представники основної більшості суспільства, та усунення умов, які призводять до ігнорування етнокультурного та расового складу освітніх закладів, групи та перешкоди реалізації прав носіїв різноманіття в процесі їхнього спілкування.

Закцентуємо увагу на деяких головних моментах педагогічних систем та глобальних педагогічних концепцій, які відтворюють їхній зміст:

1) базування на здобутому у попередні роки досвідові накопичення знань; є ключовою у досягненні рівності в класах по всій країні; спільнота є цінність, кожна спільнота має сильні сторони та потенціал; зосередження на сильних сторонах; на їхній основі вибудовується платформа для отримання нових навичок *(«педагогіка на основі активів» – «asset-based pedagogy»*);

2) засади ґрунтуються на культурній компетентності педагогів у тих чи тих навчальних програмах. Педагогіка, яка розширює можливості студентів в інтелектуальному, соціальному, емоційному та політичному планах, використовуючи

культурні референти для передачі знань, навичок і ставлення до оточення; вчитель використовує інтелектуальні здібності учнів, щоб передавати знання та навички з метою розвитку учнями свого потенціалу, незалежно від расового та етнічного походження; врахування культурного походження студентів і використання культурних референтів для передачі навичок, знань і розуміння *(«культурно релевантна педагогіка» – «cultural relevant pedagogy»*);

3) ознайомлення з різними теоретичними матеріалами на відстані ще до початку фактичного навчального курсу; спільне конструювання знань займає основний час, призначений для очного навчання; акцент на вправах, рольових іграх; особлива увага приділяється підтримці учнів, які мають труднощі, зокрема і у взаємодії з однолітками; тренер і вчитель не та ж сама особа, що на традиційних навчальних курсах *(«реверсна (зворотна) педагогіка» – «reverse pedagogy»*);

4) на перший план висуваються доступність і справедливість з використанням різних стилів навчання; методи та стратегії навчання застосовуються рівноправно з метою надання всім учням, незалежно від їхнього походження, однакових можливостей для навчання з тим, щоб допомогти їм досягти позитивних результатів і, відповідно, успіху в суспільстві («педагогіка справедливості» – «equity pedagogy»);

5) педагогічний клімат є важливою функцією різних концепцій здобуття знання; запровадження різноманітних практик сприяє кращій взаємодії тих, хто навчається, і тих, хто навчає («педагогіка сприйняття» – «pedagogy of perception»);

6) питання соціальної справедливості та демократії притаманні викладанню та навчанню; звільнення від приниження через пробудження критичної свідомості; зміна свого світу через соціальну критику та політичні дії з метою самореалізації («критична педагогіка – «critical pedagogy»);

7) формування на базі отриманих знань соціального капіталу для подальшого успішного функціонування у суспільстві («педагогіка власного капіталу» – «own capital pedagogy»);

8) адресована мультиетнічному суспільству й концентрується на з'ясуванні проблем в шкільному й студентському середовищах, де представники білої раси складають більшість; розробка методики подолання викликів, пов'язаних з такою ситуацією («біла педагогіка» – «whitness pedagogy»);

9) адаптація освітньої систему до зростаючої кількості студентів з числа етнічних меншин; промоція міжкультурної освіти; подолання викликів у сприйнятті міжкультурної освіти; збільшення представництва етнічних меншин серед вчителів і сприяння різноманітності і громадянській єдності. («педагогіка для іноземців» – «pedagogy for foreigners»).

Завважимо, що значна частина систем (концепцій) враховує етнічний компонент, що у сучасних умовах зумовлюється поліетнізацією складу населення багатьох країн сучасного світу. Останнє є очевидним трендом їхнього розвитку (це певною мірою стосується і України), зокрема завдяки потужним переміщенням людського капіталу. Тому перелічені педагогічні системи (глобальні педагогічні концепції) у тій чи тій частині релевантні практично для усіх країн.

УДК 378.147:796-022.316

Завальнюк О. В.
доктор філософських наук,
професор кафедри теорії і методики фізичного виховання
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ НЕПЕРЕРВНОЇ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ТУРБУЛЕНТНОГО СВІТУ

Світ сьогодні зіткнувся з феноменом соціальної турбулентності і саме це явище, так чи інакше, відображається на всіх сферах суспільного життя. Погоджуємось з твердженням О. Панченко, що «судячи з усієї сукупності глобальних екологічних, економічних, соціальних, політичних і культурних процесів, можна стверджувати, що настала «епоха турбулентності», що характеризується нестабільністю як світової системи взагалі, так і суспільно-політичної ситуації в окремо взятій країні» [2, с. 170]. В умовах нестабільності та хаосу соціокультурний вектор може суттєво змінюватися, ці зміни можуть негативно впливати на фізичний та психологічний стан особистості, тому саме зараз важливим є звернути увагу на особливості неперервної фізкультурної освіти студентської молоді.

Зрозумілим є той факт, що фізична культура і спорт є продуктом історичного розвитку суспільства і у цьому контексті фізична культура розглядається не тільки як культура тіла, але і як сукупність матеріальних і духовних цінностей. Особливість феномена фізичної культури у визначеному контексті полягає і в тому, що на відміну від інших культур, вона наділена можливістю генерувати практично всі основні види людської діяльності. У цьому сенсі вона володіє засобами універсальної і разом з тим унікальної освітньо-виховної системи, здатної забезпечити підготовку сучасних спеціалістів з різних галузей знань до трудової діяльності, забезпечити їх професійно-прикладною фізичною підготовкою і навіть у складних, нестабільних умовах соціально-турбулентного світу.

Фізична культура і спорт справляють позитивний виховний вплив на духовний світ особистості. У процесі занять фізичною культурою і спортом розвиваються не тільки її фізичні якості, але й формуються ідейно-політичні, моральні й естетичні норми й ідеали, світоглядні установки, активна життєва позиція. Фізкультурно-спортивна діяльність відкриває перед кожною людиною величезні можливості для самовияву і самоствердження, сприяє виникненню радості спілкування, співпереживання, співпричетності, радості перемоги і гордості за людину і її невичерпні можливості.

Неперервна фізкультурна освіта і фізична культура студентської молоді також безпосередньо пов’язані з необхідністю формування у молодої людини потреби у постійному самовдосконаленні, не тільки фізичному як культуру тіла, але і як сукупність матеріальних і духовних цінностей в епоху хаосу та турбулентності сучасного світу. Фізична культура студента – це не просто його фізкультурна діяльність, але і здійснення її на цілком конкретному рівні знань, ціннісних орієнтацій, відносин, відчуттів. Отже, в умовах вищої школи принципово важливою є робота по активізації кожного студента у відношенні свого фізичного розвитку, реальної участі в різноманітних формах фізкультурно-спортивної діяльності [1, с. 42].

У сучасних умовах соціально-турбулентного світу на ефективність фізичного виховання істотно впливає сукупність різних чинників. Саме соціально-педагогічні

чинники й умови виступають сполучною ланкою між соціальним середовищем і педагогічним процесом, який здійснюється у вищому навчальному закладі. Також відносяться зовнішні чинники, які впливають на розвиток фізичної культури як галузі, на спортивну науку, на рівень інтеграції науки і практики, рівень кваліфікації викладацьких кадрів тощо. До внутрішніх чинників, які впливають на ефективність фізкультурної освіти, слід віднести наявність орієнтації на цінності неперервної освіти та мотиви, що спонукають займатися самовихованням й самоосвітою. Співвідношення зовнішніх і внутрішніх чинників дозволяє говорити про певні тенденції розвитку системи неперервної фізкультурної освіти в нових соціально-економічних умовах розвитку суспільства.

Саме в умовах соціально-турбулентного світу важливим є зазначити особливі пріоритетні мотиви неперервної фізкультурної освіти студентської молоді. Пріоритетні мотиви студентів у фізкультурно-спортивній діяльності можна умовно об'єднати в наступні групи: задоволення студентів від самого процесу фізкультурної діяльності (емоційність, динамічність, різноманітність, новизна, спілкування тощо); отримання підвищених результатів в процесі занять вибраним видом фізичної культури (придбання знань, умінь, навичок, отримання розрядів тощо); нові перспективи в процесі фізкультурно-спортивної діяльності (фізична досконаліть, спортивна майстерність, виховання характеру, волі, наполегливість, працьовитості тощо) [3].

Потреби в неперервній фізкультурній освітній спрямованості сприяють творчому, свідомому відношенню до завдань, засобів і методів фізичного вдосконалення. На жаль, цей важливий аспект фізичної культури, враховуючи умови соціально-турбулентного світу, ще недостатньо усвідомлюється студентською молоддю.

Використана література:

1. Галіздра А. А. Основні аспекти, що визначають відношення студентів до занять фізичною культурою. *Теорія і методика фізичного виховання*. 2004. Вип. № 4. С. 42-44.
2. Панченко О. А. Епоха турбулентності і суспільні метаморфози як фактори ризиків державного управління. *Ефективність державного управління* : зб. наук. праць. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. Вип. 2 (63). С. 170–182.
3. Тихонов В. К., Тихонова С. В. Фізична культура як компонент цілісного розвитку особистості студента [Електронний ресурс] Вінницький національний технічний університет. URL : http://conf.vntu.edu.ua/humed/2008/txt/Tihonov.php].

УДК 37.01:355.01

Заліський А. А.
кандидат філософських наук, професор,
ректор Чернігівського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського,
м. Чернігів, Україна

ПОШУК ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ У НЕПЕРЕРВНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ В УМОВАХ ВІЙНИ І МИРУ

Виклики, що періодично супроводжують розвиток соціуму, неодмінно зумовлюють докорінні трансформації в системі базових цінностей, перегляд уявлень про те, що є

цінним, а що потребує змін. У цих умовах логічною є реакція системи освіти, спрямована на заміщення застарілої аксіологічної парадигми та її осучаснення. Відмітимо, що сьогодні ми вже маємо перелік складових цієї парадигми, окреслених у контексті впровадження в освітню практику Концепції Нової української школи. Йдеться про реалізацію освітньої мети (за Стандартом базової середньої освіти, 2020), що, згідно з документом, ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах, як повага до особистості учня, визнання пріоритету його інтересів, вибору, забезпечення рівного доступу до освіти; дотримання принципів академічної доброчесності; створення освітнього середовища з атмосферою довіри; утвердження гідності, милосердя, справедливості, поваги до прав і свобод, здатності до взаємодії учнів між собою та з дорослими тощо [1]. Звернемо увагу на те, що такий перелік цінностей цілком перегукується з аксіологічними нормами, запропонованими в сучасних системах освіти країн Європейського Союзу. Ці орієнтири можна сміливо вважати надійними підвалинами для формування демократичної, толерантної особистості зі сталим правом вибору вільної траєкторії навчання та розвитку.

На тлі воєнних реалій, коли кинуто виклик безпеці цілої нації й самому існуванню української державності, саме ціннісні орієнтири постають, на нашу думку, вкрай важливим регулятором поведінки та внутрішнім стрижнем життя особистості, особливо дитячої. Цілком логічно, що за таких умов система цінностей у нашій освіті потребує значного посилення уваги до суто національних компонентів. Це стимулює гостроту необхідності впровадження в освітню практику таких важливих ціннісних ресурсів, як “національний дух”, “національний інтерес”, “національне виховання”, “національна гідність”, “патріотизм” та ін., здатних актуалізувати дію принципів збереження національної ідентифікації, ментальності, мови, любові до Батьківщини та необхідності її захисту. Показово, що це цілком перегукується з позиціями багатьох європейських педагогів-класиків. Наприклад, відомий німецький дидакт Адольф Дістервег неодноразово підкреслював, що патріотизм перетвориться на ілюзію, якщо молодь не буде дотримуватися принципів національного саморозуміння й самозбереження [2, с. 79].

Таким чином, національні компоненти постають невід’ємною складовою системи цінностей як безпекового сьогодення, так і нашого найближчого майбутнього. Модель національних ціннісних орієнтирів повинна бути укоріненою в усіх можливих педагогічних підходах, оскільки цінності цього порядку відіграють провідну роль у процесах розвитку самосвідомості дитини, дозволяють їй сформувати вірну особистісну позицію, мотивувати діяльність і поведінку. Прагнення дитини досягти певної мети теж прямо співвідноситься з цінностями, “включеними” до структури її особистості. “Цінності, – зазначає з цього приводу відомий педагог Іван Зязюн, – лише тоді стають такими, коли навчають дитину розуміти, підтримувати національні почуття, відчувати велич, історичне значення її народу” [3, с. 114].

На жаль, незважаючи на те, що з моменту започаткування суверенної України минуло більше тридцяти років, все ж чітко окресленої системи національних цінностей в Україні ще не сформовано. Навпаки, протягом цих десятиліть спостерігався певна тенденція до їх нівелювання, яка супроводжувалася суперечностями у свідомості частини суспільства, про що сьогодні як наслідок свідчить чимало прикрих проявів українсько-російської війни (колабораціонізм, бажання відсторонитися від реалій війни, відмова захищати країну тощо). На щастя, ці негативні тенденції не переважають, але недооцінювати їх не варто.

Тобто існує потреба у віднаходженні такої парадигми цінностей, яка була б цілком підтримана всім українським суспільством. Така універсальна система може бути окреслена навколо пріоритетів, що формують основи українського менталітету, якими здавна є патріотизм, гуманізм, прагнення до свободи, гідність, хоробрість та ін. Вони повинні бути інтегровані з ціннісними настановами, продиктованими західним

глобалізованим світом, які побудовані з урахуванням демократичних засад – безпеки, громадянських прав і свобод, потягу до інтеграції, розвитку мовної, освітньої сфер. Підкреслимо, що ця ж теза закладена й у державній Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України (червень, 2022): "У період війни, яку Російська Федерація розв'язала й веде проти України, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських, цінностей" [4].

Запропонувати учням систему національних цінностей та підготувати до їх сприйняття – завдання української школи. Дійсно, це неможливо без активної, відповідальної роботи, без формування почуття національної єдності, патріотичної позиції. Саме в цьому сконцентрована модель сучасного розуміння української освіти, що повинна позбавитися конформістських цінностей минулого, інтегруватися до європейської системи освіти, орієнтуватися на тенденції інноваційності, компетентнісності, а з іншого боку – відстоювати національні аксіологічні пріоритети, побудовані на суто українських світоглядних традиціях, покликаних відігравати провідну роль у процесах ціннісного виховання сучасної дитячої особистості.

Використана література:

1. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 р. Київ, 2020. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/ (дата звернення: 18.01.2023).
2. Дістервег А. Керівництво для німецьких вчителів. Переклад з нім. С. Кауфман. Рівне, 2011. 373 с.
3. Зязюн І. Педагогічна майстерність. К., 2008. 376 с.
4. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України: Наказ МОН України від 06.062022 р. № 527. Київ, 2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text (дата звернен.: 17.01.2023).

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051]:796

Захаріна Є. А.
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри управління фізичною культурою і спортом
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Динамізм сучасних суспільних перетворень у державі зумовлює необхідність підготовки нової генерації майбутніх фахівців з фізичної культури, здатних впроваджувати здоров'язбережувальні технології на високому професійному рівні та забезпечувати вирішення цілої низки проблем щодо залучення різних груп населення до різних видів занять фізичною культурою, їх участі в дозвільній діяльності та формування здорового способу життя.

Для збереження здоров'я учнівської молоді нашому суспільству як ніколи необхідні кваліфіковано підготовлені фахівці з фізичної культури, які здатні розробляти та реалізовувати інноваційні підходи до здійснення оздоровчо-рекреаційної діяльності, насичувати її зміст новітніми формами, що задовольняли б потребу у руховій активності, зміцнювали їх здоров'я та формували мотивацію до самостійних занять фізичними вправами. Вирішення цієї проблеми пов'язане з оптимізацією та актуалізацією сучасних форм і методів організації процесу майбутніх фахівців з фізичної культури, поліпшенням змісту їх навчання, формуванням інтересу і здатності у студентів до розробки нововведень та освоєння передового досвіду щодо збереження здоров'я.

Вища фізкультурна освіта, сьогодні орієнтована на підготовку особистості майбутнього фахівця, яка володіє загальною культурою, вміннями орієнтуватися в різних педагогічних технологіях та здатна вміло застосовувати їх у мінливих умовах динамічного суспільства і відстоювати власну лінію педагогічної діяльності, прагнути до саморозвитку, досягнення вершин у своїй педагогічній діяльності.

Проблема підготовки майбутнього фахівця з фізичної культури, має враховувати випереджальну роль у навчанні та у становленні особистості й орієнтуватися на пошук психолого-педагогічних засобів, за допомогою яких можна вплинути як на психічний розвиток студентів, так і на розвиток їх спеціальних особистісних якостей і педагогічних здібностей, необхідних для професійної діяльності в повсякденному житті.

Головною метою освітньої політики щодо модернізації вищої фізкультурної освіти є забезпечення якості навчання на основі збереження фундаментальності, престижності, конкурентоспроможності, відповідності актуальним і перспективним потребам особистості та суспільства щодо інноваційного оновлення освітньої галузі в цілому і науково обґрунтованих змін змісту, форм і методів навчання майбутніх фахівців з фізичної культури [1, с. 58].

Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства. До розряду нерозв'язаних проблем належать питання про цілі, склад, особливості здоров'язберігальної діяльності в закладі вищої освіти, її місце та роль у створенні умов для забезпечення фізичного, психічного й соціального благополуччя студентів у здоров'язберігальному освітньому середовищі ЗВО. Продовжують залишатись актуальними й багато проблем, пов'язаних із пошуком ефективних підходів і засобів для

навчання студентів здоров'язберігальної діяльності щодо збереження та зміцнення індивідуального здоров'я. Забезпечення фізичного, психічного й соціального благополуччя студентів у здоров'язберігальному освітньому середовищі закладу вищої освіти дасть змогу розробити освітні програми, а також програми виховної роботи зі студентами [3, с. 75].

В аналітичному огляді «Модернізація освіти в Україні» підкреслено, що «проблема збереження здоров'я впродовж навчання у вищих навчальних закладах є стратегічною для держави. Концепція збереження здоров'я молоді та впровадження здорового способу життя є основним лейтмотивом освітньої політики в демократичному суспільстві, вона закладає підґрунтя для формування фізичних, психічних, соціальних складників компетентнісної моделі особистості» [2, с. 28].

Сьогодні потрібна цілеспрямована програма розвитку системи вищої фізкультурної освіти, яка б забезпечила підготовку висококваліфікованих професіоналів, здатних проводити необхідні перетворення відповідно до соціокультурної ролі фахівця галузі в суспільстві, що змінюється.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання: наділити фахівця з фізичної культури статусом соціального працівника; інтенсифікувати розвиток науки з фізичної культури на основі задоволення нових суспільних і особистих потреб; створити систему навчально-методичних центрів, які розробляють і поширюють найбільш прогресивні форми фундаментальної підготовки фахівців; створити нові організаційні структури і технології, що забезпечують подальший розвиток системи вищої фізкультурної освіти.

Ефективність підготовки фахівців з фізичної культури та спорту значною мірою визначається якістю навчального процесу, який повинен закласти досить високий рівень базової підготовки, сформувати професійні педагогічні уміння й навички, сприяти професійному зростанню, а також удосконаленню особистості фахівця в галузі фізичної культури та спорту.

Інтенсифікація навчального процесу на основі активізації студентів і покращення управління їх пізнавальною діяльністю являє собою один із способів вирішення проблеми підвищення ефективності та якості підготовки фахівців.

Підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту повинна забезпечити високий рівень їх готовності до реалізації таких стратегічних напрямів професійної діяльності, як підвищення життєздатності (формування у вихованців станів, що дають їм змогу підтримувати почуття соціальної комфортності), гнучкості поведінки (озброєння вихованців знаннями, вміннями та навичками, які дають можливість ефективно вирішувати проблеми, пов'язані з підтриманням почуття особистісної захищеності) та умов для самореалізації (засвоєння вихованцями ефективних і значущих форм зв'язків між людьми, способів міжособистісної взаємодії).

Здоров'язбережувальні технології дають можливість майбутнім фахівцям з фізичної культури обирати інноваційні форми та засоби оздоровчо-рекреаційної рухової активності. У центрі педагогічного процесу перебуває особистість, а в основу міжособистісної взаємодії покладено суб'єкт-суб'єктні відносини. Оновлення змісту професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичної культури зорієнтовано на пріоритетну цінність – здоров'я особистості, а здоров'язбережувальні технології сприяють гармонійному розвитку фізичних і психічних здібностей, спрямованості на здоров'я, досвіду здорового способу життя.

Використана література:

1. Захаріна Є. А. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи [Текст] : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2013. 525 с.

2. Модернізація освіти в Україні. Аналітичний огляд результатів всеукраїнського опитування керівників загальноосвітніх навчальних закладів у 2004 році. К. : К.І.С., 2004. 32 с.
3. Cardinal B. J. Role modeling attitudes and physical activity and fitness promoting behaviors of HPERD professionals and preprofessionals. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 2001. № 72. P. 84–90.

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051]:81’243

Клопов Р. В.
доктор педагогічних наук, професор кафедри фізичної культури і спорту
Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна;

Каніболоцька О. А.
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри викладання другої іноземної мови
Запорізького національного університету,
м. Запоріжжя, Україна

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОСТІ

Модернізація професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови, швидкі темпи оновлення стандартів професійної діяльності, інтенсивний розвиток інформаційного суспільства, вплив зовнішніх факторів (пандемія, воєнний стан) стали передумовою формування низки вимог до іншомовних фахівців, які постійно змінюються. Водночас інформаційне суспільство змінює роль освіти в процесі формування та розвитку особистості. Її сучасним завданням стає забезпечення всезагального доступу до різних форм неперервної освіти з метою здобуття й оновлення ключових і професійних компетентностей особистості, перелік яких відповідає вимогам сучасності. На нашу думку, ефективне розв’язання цього питання можливе за умови активного залучення інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для неперервної підготовки майбутніх учителів іноземної мови (ІМ).

Активне залучення ІКТ для неперервної професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови знайшло своє відображення під час розв’язання широкого кола теоретичних і практичних питань (Н. Бориско, О. Волченко, С. Гончаренко, І. Зязюн, Т. Коваль, Г. Кузнецов, М. Лапенок, Т. Маркова, С. Ніколаєвої, В. Осадчий, О. Пометун, Т. Поясок, О. Савченко, В. Семиченко, С. Сисоєва та інші). Фундаментальний аналіз теоретичних засад окресленої проблеми професійної неперервної підготовки майбутніх вчителів ІМ в умовах інформаційного суспільства засвідчив, що концепція підготовки таких фахівців є нерозробленою, зокрема не визначено сучасні стандарти підготовки та шляхи їх упровадження, організації та інтенсифікації неперервної підготовки вчителів іншомовної освіти, не окреслені організаційно-методичні засади професійної підготовки фахівців цієї галузі в Україні. Інформатизація неперервної професійної підготовки вчителів ІМ – це сучасний процес інтенсифікації діяльності вчителя з урахуванням

сучасних вимог до професійної компетентності працівників іншомовної освіти в сучасному суспільстві.

Під час дослідження виникла необхідність розробки та активного впровадження сучасної організаційної моделі неперервної професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови. До запропонованої моделі увійшли: елементи електронного навчання (*e-learning* – навчання з використанням інтернет-технологій, електронних бібліотек, навчально-методичних мультимедійних матеріалів, віртуальних бібліотек і практикумів); мобільного навчання (*m-learning* – передавання знань на мобільний пристрій з використанням WAP / GPRS із метою забезпечення мобільності, гнучкості, доступності і персоніфікації); усепроникного навчання (*u-learning* – неперервне навчання з використанням інформаційно-комунікаційних засобів у всіх сферах життя суспільства); перевернутого навчання (*flipped learning* – форма активного навчання, що дозволяє «перевернути» традиційне навчання (слухачі поза аудиторією переглядають відповідні навчальні матеріали, що будуть обговорюватися на наступному занятті, самостійно вивчають теоретичний матеріал, а в аудиторії здійснюють його обговорення, виконують практичні завдання) [1]; змішаного навчання (*blended learning* – тип навчання, коли слухачі отримають знання як очно, так і самостійно онлайн, створюючи комфортне середовища та системи комунікації [2, с. 194].

Під час моніторингу декількох моделей змішаного навчання (*Face-to-face Driver Model, The Rotation Model, Self-Blend Model*) ми з'ясували, що оптимальними для наших умов вважаємо модель-схема «*Online Driver*», яка передбачає засвоєння більшої частини навчальної програми за допомогою електронних ресурсів інформаційно-освітнього середовища; зустрічі з викладачем в аудиторії мають періодичний характер (обов'язковими є процедури онлайн консультацій та аудиторних екзаменів або презентацій проєктів. До моделі-схеми «*Online Driver*» увійшли такі освітні платформи та комплекси завдань: *Online-Workshop 1:* ІКТ на уроках іноземної мови: переваги та недоліки. Завдання: переглянути матеріал; визначити +/- використання ІКТ на уроках іноземної мови; *Online-Workshop 2*: Класифікація ІКТ: види, типи та функції (Платформа Google Disk). Завдання: укласти *mind map* з ІКТ, які використовуються на уроці ІМ; Робота з англомовними додатками та виконання завдань до них: *LinguaLeo, ED Words, WordWall, Words, Easy ten, Memrise, Anki, FluentU, Hallo Talk, English Grammar Test, Urban Dictionary*; *Kahoot, Plickers, Survey Monkey.*

Таким чином, з метою перевірки ефективності запропонованої моделі інформатизації процесу неперервної професійної підготовки вчителів ІМ всім учасникам програми була надана можливість проаналізувати якість здобутих вмінь та навичок засобами анкетування, опитування та тестування. Отже, результати моніторингу показали збільшення рівня ІКТ-компетентності під час реалізації розробленої організаційної моделі неперервної професійної підготовки вчителів ІМ, що й доводить ефективність запропонованої системи підготовки майбутніх вчителів ІМ. Такий позитивний показник є гарантією продуктивної роботи з учнями з метою формування іншомовної комунікативної компетенції на уроках іноземної мови у різних навчальних закладах, а також процес інформатизації неперервної підготовки вчителя іноземної мови впливає на інтенсифікацію професійного розвитку іншомовних освітніх амбасадорів.

Використана література:

1. Basak S. K., Wotto M., Be´langer P. E-learning, M-learning and D-learning: Conceptual definition and comparative analysis. *E-Learning and Digital Media*, 2018. Vol. 15 (4). P. 191–216.
2. Bailey J. «Blended Learning Implementation Guide Version 2.0». *Foundation for Excellence in Education.*, 2013. [Електронний ресурс]. Доступно: http://digitallearningnow.com/site/uploads /2013/10/10/BLIG-2.0-Final-Paper.pdf.

УДК 378.091.3:796.071.4:615.83

Книш С. І.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
медико-біологічних та валеологічних основ
здоров'язбережувальної освіти та фізичного виховання,
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФІТНЕС-ТРЕНЕРІВ ТА ФАХІВЦІВ З ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ З АНАТОМІЇ ЛЮДИНИ ТА СПОРТИВНОЇ МОРФОЛОГІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Не так давно в усьому світі розпочався період випробувань та страхів, період порозумінь і взаємодопомоги, період пошуку та самостійного опанування знаннями. Жахлива коронавірусна хвороба (COVID-19) і розпочата війна російськими окупантами 24 лютого 2022 року змусила навчати й навчатись дистанційно. У закладах середньої, фахової та вищої освіти пропонується проведення онлайн-уроків, занять за допомогою онлайн-сервісів. Це потребує низки додаткових рішень і заходів у системі освіти [4].

У цій роботі розглянуто шляхи професійної підготовки майбутніх фітнес-тренерів з анатомії та спортивної морфології у закладах вищої освіти та охарактеризовано організаційно-методичні аспекти професійної підготовки майбутніх фітнес-тренерів у закладах вищої освіти в умовах дистанційної освіти.

Сьогодні в умовах дистанційного навчання союзниками вчителів та викладачів стали держава і батьки, які докладали зусиль, щоб забезпечити учнів та студентів усім потрібним. Історія масового дистанційного навчання лише тільки розпочинається, підтверджуючи зростаюче соціальне освітнє замовлення, у першу чергу, через його доступність, звичність для молоді шляхів отримання інформації, зменшений обсяг складних інтелектуальних зусиль для тих, хто навчається. Учителів-практиків, викладачів педуніверситетів приваблюють нові можливості формування, збереження, експлуатації власного освітнього інформаційного поля, де вони отримують можливість організовувати навчання і контроль знань кожного здобувача освіти [2].

Йтиметься про алгоритми і комунікацію викладачів та здобувачів освіти на період дистанційного навчання, а також набір сервісів і специфіку їх використання для викладачів, зокрема: Google Classroom, Microsoft Teams, Cisco Webex, Zoom, Class Dojo, Classtime, Viber та інші.

«Додатки Google» (інша назва – «Сервіси») у своєму первісному вигляді – це якийсь аналог стартового меню «Пуск» в Windows, елемент Chrome OS, що перекочував з неї й в інші операційні системи. Правда, працює він тільки в браузері Гугл хром. Причому спочатку може бути прихованим або недоступним [4].

Якщо сьогодні фітнес-тренер та фахівець з фізкультурно-спортивної реабілітації має високий рівень знань своєї діяльності, готовий до використання інноваційних технологій, то все це сприяє підвищенню якості в системі освіти. Перед фітнес-тренером та фахівцем з фізкультурно-спортивної реабілітації постає нелегке завдання, вирішення якого потребує від нього відповідної підготовки, наявності спеціальних знань, умінь та навичок, необхідних для якісного проведення тренувань та реабілітаційної роботи, спрямованих на формування у молоді високого рівня культури здоров'я [1, с. 17].

Звичайно, і вчителі, і викладачі ЗВО мають потребу у вдосконаленні своїх умінь. Майже 90 % змогли централізовано на базі своїх університетів, або самостійно пройти підвищення кваліфікації, набуваючи нових для себе професійних компетентностей. Більша частина педагогів приділяє самоосвіті більше, ніж три години щоденно. Практично всі учасники опитування зазначають, що дистанційне навчання суттєво впливає на їхнє повсякденне життя.

Для того, щоб забезпечити відповідний рівень підготовки фітнес-тренерів та фахівців з фізкультурно-спортивної реабілітації до початку навчального року були внесені зміни до робочих програм методичних навчальних дисциплін, в тому числі дисципліни Анатомія та спортивна морфологія для здобувачів-бакалаврів, які стосувалися, перш за все, збагачення методичного забезпечення використанням засобів візуалізації. Викладання було посилено елементами візуалізованої навчальної складової за допомогою платформ smart.servier, blobmaker, pngwing, totalgraffiti, pinterest, sparkol, powtoon, використання яких дозволяє майбутнім фітнес-тренерам та фахівцям з фізкультурно-спортивної реабілітації ставати активними творцями навчального процесу в дистанційній формі. Наявний досвід використання платформ Educreations, EdTed та edpuzzle, коли студенти стають авторами, сценаристами, режисерами тематичних відеофільмів, свідчить про ефективність залучення таких напрямків діяльності. Формування наукових знань, переконань і практичних компетенцій студентів 1 курсу в період вивчення дисципліни Анатомія людини та спортивна морфологія полегшується завдяки використанню платформ Learningapps, Mentor Mob, Popplet, Creaza, Kahoot [2].

Отже, сучасний професійно компетентний фітнес-тренер та фахівець з фізкультурно-спортивної реабілітації не може стояти осторонь нових технологій, які в складних умовах дозволяють покращити усвідомлення та засвоєння навчального матеріалу, якісно позначаються на освітньому процесі.

Використана література:

1. Демінська Л. О. Міжпредметні зв'язки у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2004. 20 с.
2. Пінський О. Процеси вдосконалення професійної підготовки вчителів біології в умовах дистанційного навчання. *Матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф* (25-26 серпня 2022 року в режимі онлайн) / упорядн. : Баженков Є. В., Цьось А. В., Коломоєць Г. А., Дикий О. Ю., Ребрина А. А., Боляк А. А., Кліванська Ю. А., Буянова Г. В., 2022. 412 с.
3. https://teachfromanywhere.google/intl/uk/#for-teachers

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051]:5

Кобернік С. Г.
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри методики навчання природничих дисциплін,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ПРЕДМЕТІВ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ НУШ

Модернізація освітньої системи в Україні має враховувати світові й вітчизняні тенденції розвитку інноваційних технологій, а також чітко визначений європейський вектор інтеграції нашої держави.

В освітні програми (ОП) природничого факультету УДУ імені Михайла Драгоманова за напрямами підготовки майбутніх учителів предметів природничої освітньої галузі за спеціальностями 014 Середня освіта (географія, біологія, хімія) вносяться відповідні корективи, які спрямовані на врахування сучасної законодавчої бази для розвитку загальної середньої освіти в Україні, а саме: Концепції Нової української школи (2016 р.), Закону України «Про освіту» (2017 р.), Закону України «Про загальну середню освіту» (2020 р.), Державного стандарту базової середньої освіти (2020 р.), Типової освітньої програми для 5-9 класів ЗЗСО (2021 р.).

З 2022/2023 навчального року реформа НУШ починає діяти у 5 класах базової середньої освіти. З'являються, побудовані на інших засадах та принципах, нові модельні навчальні програми (МНП), підручники і навчальні посібники. Отже, майбутнього вчителя-природничника слід заздалегідь готувати до зазначених змін. Це стосується визначення пріоритетів та акцентів у фаховій підготовці студента, в першу чергу, в змісті освітніх компонентів психолого-педагогічного і методичного циклів, які мають комплексно враховувати зміни, що відбуваються в ЗЗСО та у суспільстві. Роль і функції сучасної школи та вчителя в Україні істотно змінюються й це має бути адекватно відображено у змісті профільних ОП та необхідних для вивчення студентами обов'язкових й вибіркових освітніх компонентів.

Проблема полягає і в тому, що до 2027 р., доки зміни НУШ не відбудуться в 9 класі, паралельно будуть діяти «старий» і «новий» Державні стандарти середньої освіти із зовсім різним змістовим наповненням та істотно відмінними підходами до організації освітнього процесу.

Окремою проблемою є оновлення змісту і переліку освітніх компонентів фахової підготовки майбутніх учителів географії, біології, хімії. Адже лише зараз активно розробляються й затверджуються МОН України нові модельні навчальні програми для предметів природничої освітньої галузі. На найближчу перспективу вже не буде уніфікованих навчальних програм з географії, біології, хімії для всіх ЗЗСО України. Програми різних авторських колективів матимуть неоднаковий зміст і рекомендаційний характер для вчителя, який обиратиме на власний розсуд для себе з існуючого переліку відповідну модельну навчальну програму і в межах дозволеної нині автономії кожної школи може істотно її змінювати. Все це потребує вже станом на сьогодні створення і впровадження у ЗВО педагогічного профілю оновлення та значної варіативності фахових освітніх компонентів (географічних, біологічних, хімічних), які будуть потрібними і корисними для вивчення даних предметів у 6-9 класах ЗЗСО.

Варто зазначити, що згідно «Типової освітньої програми для 5-9 класів ЗЗСО» 2021 року в базовій адаптаційній ланці середньої школи у 5-6 класах з'являються нові інтегровані курси природничого змісту такі, як: «Пізнаємо природу», «Довкілля», «Вступ до природничих наук». Заклад середньої освіти на власний розсуд обирає один з них для навчання школярів. На вивчення такого інтегрованого курсу планується 2-3 год. на тиждень й відповідно 70 або 105 годин на навчальний рік. Отже, сучасні студенти – майбутні вчителі-природничники повинні бути підготовлені до їх вивчення, бо саме їм будуть пропонувати забезпечити їхню реалізацію в освітньому процесі.

За змістом модельних навчальних програм багатьма авторськими колективами розробляються якісно нові підручники, навчальні та методичні посібники, довідники й електронні ресурси для вивчення географії, біології та хімії у 6-7 класах закладів середньої освіти. Це вимагає відповідного оновлення й навчально-методичне забезпечення фахових методик навчання для майбутніх учителів природничих предметів у вищій школі. При цьому слід максимально врахувати тенденцій останніх років щодо поширення форм дистанційного та змішаного навчання як у ЗЗСО, так і в ЗВО.

У зв'язку із запровадженням в Україні системи дистанційного і змішаних форм навчання в закладах загальної середньої освіти необхідно також змінювати завдання і умови проходження студентами 3-4 курсів навчальних і виробничих педагогічних практик. Потребує відповідного оновлення й звітна документація студентів за результатами проходження вказаних практик.

Узагальнюючи викладене вище, сформулюємо такі напрями для удосконалення фахової підготовки майбутніх учителів природничої освітньої галузі:

- У зміст освітніх програм щодо підготовки педагогічних працівників для сучасних ЗЗСО мають поступово вноситись відповідні корективи з урахуванням поетапного впровадження реформи НУШ у 5-9 класах базової школи (для бакалаврів) та на перспективу в старшій профільній школі (10-12 класи) для магістрів.
- Зміст предметів природничої освітньої галузі згідно нового Державного стандарту зазнає істотних змін, що необхідно враховувати у переліку фахових освітніх компонентів для якісної підготовки майбутніх учителів предметів природничого циклу, зокрема за спеціальностями 014 Середня освіта (географія, біологія, хімія).
- У зв'язку із створенням концептуально нових навчальних програм, підручників і навчальних посібників для вивчення географії, біології та хімії у 6-7 класах ЗЗСО потребує відповідного оновлення й навчально-методичне забезпечення до вивчення фахових методик природничих дисциплін у ЗВО, з урахуванням дидактичних можливостей і тенденцій щодо розвитку сучасних педагогічних технологій і електронних засобів навчання.
- Паралельно з розвитком НУШ необхідно вдосконалювати завдання і умови проходження студентами навчальних і виробничих педагогічних практик на базі ЗЗСО та постійно оновлювати зразки оформлення звітної документації.

Отже, пріоритетною метою підготовки майбутнього вчителя природничої освітньої галузі для роботи в умовах поетапного впровадження в ЗЗСО реформи Нової української школи є організація освітнього процесу з урахуванням сучасних тенденцій розвитку закладів вищої і загальної середньої освіти в Україні та її інтеграції в європейський освітній простір.

УДК 37.091.12:005.963

Ковальчук В. І.
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійної освіти і технологій сільського виробництва
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка
м. Глухів, Україна

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА ЗАСОБАМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Останнім часом неформальна освіта стала однією з провідних форм професійного розвитку педагога та потужним кроком у підвищенні його конкурентоспроможності. Вона максимально враховує особистісні пріоритети у виборі форм, термінів, напрямів самоосвіти та саморозвитку, має великий вплив на рівень продуктивності.

Неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій [1].

У Законі України «Про професійний розвиток працівників» під неформальним професійним навчанням працівників розуміється – набуття працівниками професійних знань, умінь і навичок, не регламентоване місцем набуття, строком та формою навчання [2]. В наукових дослідженнях це поняття визначається як «цілеспрямована діяльність, яка, розвиваючи особистісні, соціальні та освітні компетенції людини, спрямована на виховання свідомої особистості, здатної відповідально і творчо розв'язувати свої проблеми та активно брати участь у громадському житті» [3].

О. Аніщенко обґрунтовуючи поняття «неформальна освіти дорослих» акцентує увагу на тому, що це цілеспрямований процес навчання, виховання й розвитку дорослих шляхом реалізації варіативних освітніх програм, надання додаткових освітніх послуг у приватних і державних закладах освіти, установах, громадських та інших організаціях, на підприємствах тощо.

Авторка запропонувала «Концепцію розвитку неформальної освіти дорослих в Україні», яка передбачає реалізацію основних напрямів розвитку неформальної освіти дорослих, а саме: розроблення й упровадження нормативно-правового, організаційно-управлінського забезпечення неформальної освіти дорослих та дієвих механізмів визнання неформального та інформального навчання різних категорій дорослих; формування й розвиток ринку освітніх послуг у сфері неформальної освіти і навчання дорослих; створення, розширення мережі центрів освіти і навчання дорослих; розроблення та впровадження науково-методичного, інформаційного супроводу неформальної освіти дорослих, здійснення професіоналізації педагогічного персоналу закладів неформальної освіти [4].

Нині існують різні види й форми неформальної освіти: професійні курси чи тренінги з підвищення кваліфікацій; громадська освіта; професійні стажування; онлайн-освіта тощо. Останнім часом популярності набувають масові відкриті онлайн-курси. Нами виокремлені платформи відкритої освіти [5; 6] на яких педагоги можуть пройти курси різного спрямування.

В умовах повномасштабного вторгнення росії Coursera, Udemy та edX запропонували безкоштовні онлайн-курси українським користувачам з різних дисциплін.

Міністерство освіти і науки України запустило проєкт «Цифрові сервіси для освіти України» який слугує освітянам помічником в організації навчання за різними формами. Даний проєкт реалізується за підтримки міжнародного фонду «Відродження», Європейського Союзу та компанії SoftServe. Проєкт пропонує: тисячі безкоштовних сучасних онлайн-курсів від кращих експертів, провідних закладів освіти, лідерів індустрії; користувачі мають безкоштовний доступ до найкращих інструментів онлайн-навчання, можуть скористуватися доступом до різних платформ, інструментів, онлайн-сервісів та найкращими практиками застосування онлайн-курсів [7].

Перевагами онлайн-курсів є: доступність численні каналів комунікації, корисні зв'язки з учасниками курсу, отримання зворотного зв'язку, зручний графік навчання, структурованість подачі матеріалу, різноманітність форм і методів навчання, можливість отримати сертифікат [6].

На наше переконання, професійний розвиток педагога засобами неформальної освіти забезпечує його професійними знаннями та розвиває професійно важливі уміння, підвищує рівень професійної самосвідомості та професійно-рефлексивної культури.

Використана література:

1. Закон України «Про освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text
2. Закон України «Про професійний розвиток працівників». URL: https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/4312-17#Text
3. Неформальна освіта. URL: https://nonformaleducation.org.ua/neformalna-osvita
4. Аніщенко О. В. Концепція розвитку неформальної освіти дорослих в Україні. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи* : зб. наук. пр. К., 2019. Вип. 1 (15). С. 20-39.
5. Ковальчук В. І. Професійний розвиток педагогічних працівників в умовах інформаційного суспільства. Відкрита освіта: інноваційні технології та менеджмент : кол. монографія. Київ : Інтерсервіс, 2018. С. 133-157.
6. Малихін О. В., Ковальчук В.І., Арістова Н. О., Попов Р. А., Гриценко І. С. Стратегії інтенсифікації вищої гуманітарної освіти в Україні та країнах ЄС : монографія. Київ : НУБіП України, 2017. 388 с.
7. Цифрові сервіси для освіти України. URL: https://mooc4ua.online/

УДК 378.015.3:07

Корх В. М.
кандидат психологічних наук, старший викладач
кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

МЕДІАПСИХОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ МЕДІАОСВІТИ

У глобальному вимірі сучасного інформаційного, соціально-турбулентного світу в умовах карантинно-епідеміологічних обмежень та військово-політичних катаклізмів неперервна педагогічна освіта забезпечується завдяки інформаційно-комунікативним

технологіям дистанційного навчання – новітнім медіатехнологіям, які створюють гнучкі й мобільні соціальні мережі, активують у суспільстві процеси децентрації й самоорганізації; збільшують частку інтеракційних соціальних комунікацій, що ґрунтуються на зворотному зв`язку (діалозі); зміцнюють усі види соціальних зв`язків (між людьми, державами, суспільствами, інтернаціональні тощо); сприяють появі нових ідеологій та нових соціальних і громадських рухів і виконують багато інших функцій.

В умовах сучасного медіасуспільства, яке характеризується глобалізацією інформаційних потоків, зростання їх інтенсивності, реальний і віртуальний світи мають для його представників (як дорослих, так і дітей) майже однакові цінність і значущість. Ці світи тісно переплітаються, стають єдиним і спільним світом, а середовище існування людей дедалі більше набуває ознак середовища «змішаного» («поствіртуального»). Одна з важливих ознак такого середовища, – виникнення в ньому нових – віртуальних і безадресних – соціальних медіаспільнот (сегментів телеаудиторії, інтернет-спільноти), сформованих відповідно до спільних інформаційних і комунікаційних інтересів і не обмежених жодними (національними, мовними, часовими, географічними) кордонами. Нові метанаціональні, металінгвістичні, позачасові спільноти справляють дедалі більший економічний, політичний і культурний вплив на окремі суспільства, соціуми і світ загалом навіть можуть кинути виклик державному і національному суверенітету, створити проблему національної безпеки тощо [4].

Будь-які електронні медіа (телебачення, Інтернет, інші носії медіапродукції), як зазначає українська дослідниця О. В. Петрунько, постають для дітей, особливо для підлітків та юнаків, як ідеальний медіум (посередник) між ними і світом, завдяки якому задовольняється більшість їхніх вікових потреб (інтелектуально-пізнавальних, творчо-ігрових, дозвіллєвих) і практично реалізуються їхні повсякденні (соціальні, інтимні) комунікації. За даними численних досліджень західних і вітчизняних учених, у підлітків та осіб юнацького віку головними інтересами у медіапросторі є дозвіллєво-розважальний і комунікаційний (О. Арестова, Л. Бабанін, Е. Баранова, А. Войскунський, О. Боцко, К. Керделлан, Г. Грезійон, Л. Найдьонова, О. Баришполець, В. Лісовський, В. Келасьєв, С. Цимбаленко, В. Хелемендик, А. Шаріков, Л. Школьник, С. Щеглова, Н. Череповська, В. Чудінова, А. Дорр, Палмер Е., Р. Пацлаф). Особливо сенситивною до ресурсного збагачення є студентська молодь (Н. Токарева) [5]. Юнацтво – представники нового Інтернет-покоління (метафорично позначені послідовниками теорії поколінь Н. Хоува та В. Штрауса як покоління – Z, Internet-Generation); вони зростали у вирі цифрового простору, необмеженої кількості інформації, Інтернету і прямого ефіру, тому легко опановують комп`ютер, засвоюють цифрову грамоту, вільно використовують функціонал хмарних технологій. Студенти нового покоління із неспецифічними властивостями особистісного й ментального профілю та новітніми запитами щодо організації освітнього процесу постають перед проблемою неготовності до навчання у закладах вищої освіти. Серед когнітивних маркерів неготовності сучасних студентів до навчання у ВНЗ найбільш значущими є відсутність базових навичок учбової діяльності: невміння працювати із науковими текстами (особливо із авторськими чи великого обсягу), сприймати нову термінологію, виокремлювати головне і другорядне, узагальнювати, конкретизувати абстрактні наукові положення прикладами; на фоні розвитку кліпового і мозаїчного мислення – невміння сприймати інформацію не слух (наприклад, у форматі класичного лекційного викладання), зосереджуючись на основному і грамотно його конспектуючи; відсутність навичок самостійно аналізувати і критично оцінювати інформацію, формулювати і аргументовано доводити власну думку. робити висновки [5].

На перетині інформаційного та освітнього простору виникає медіаосвіта. У зв`язку з вищенаведеним, основним актуальним та важливим завданням медіаосвіти, на нашу думку, має бути підготовка учнів та студентів до безпечної взаємодії з сучасним

медіасвітом. *Медіаосвіта* – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою масмедіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, Інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій [електронний ресурс 1]. Особливо в інтернет-епоху, коли цей медіа ресурс стає одночасно і найбагатшим сховищем знань, і засобом розповсюдження повальної дезінформації. Вивченням питань медіасоціалізації, медіаосвіти та медіаграмотності на вітчизняному та зарубіжному науковому просторі займалися такі дослідники: О. Баришполець, О. Вознесенська, О. Волошенюк, О. Голубєва, Д. Губаревич, В. Іванов, Н. Макаренко, Г. Мироненко, Л. Найдьонова, С. Носова, Н. Обухова, О. Петрунько, В. Самохвала, Г. Степанова, Н. Токарева, Т. Уварова, О. Федоров, Н. Череповська, К. Ворсноп, Дж. Гербнер, Р. Кьюбі, Л. Мастерман.

Основні причини актуальності медіаосвіти у сучасному світі: значне підвищення рівня споживання продуктів масмедіа, які не завжди відповідають якісним характеристикам; розгалужене використання масмедіа як засобу ідеологічного (релігійного, культурного, політичного) впливу на особистість, групу; швидке зростання кількості медійної інформації, збільшення маніпулятивної складової у її розповсюдженні; необхідність навчання школярів та студентів вмінням та навичкам використання, споживання медіа тощо [3].

Основним завданням Концепції впровадження медіаосвіти в Україні [1], яка спирається на міжнародні документи (Паризьку програму-рекомендації з медіаосвіти ЮНЕСКО від 22 червня 2007 року, Резолюцію Європарламенту щодо медіаграмотності у світі цифрової інформації від 16 грудня 2008 року, Паризьку декларацію ЮНЕСКО з медіаінформаційної грамотності в цифрову епоху від 28 травня 2014 року), є формування медіакомпетнтності сформованість якої у кінцевому варіанті передбачає: здатність споживача медіа розуміти соціокультурний, економічний, політичний контент функціонування медіа; можливість бути носієм та передатчиком (медіатором) медіакультурних смаків та стандартів; підвищення ефективності взаємодії з медіапростором; прагнення до створення нових елементів медіакультури сучасного світу.

У більшості досліджень вчені сходяться на тому, що *медіаграмотність* – це набуті під час навчання навички *критичного* аналізу та оцінки медіа. Медіаграмотний студент у контексті вищої освіти має бути здатним критично та усвідомлено оцінювати медіатексти, підтримувати критичну дистанцію відносно популярної культури та чинити супротив маніпуляціям. Медіаграмотність, як кінцевий результат медіаосвіти, сприяє розвитку критичного мислення, а саме дозволяє: поповнювати знання, що необхідні для аналізу способів, за допомогою яких медіа активно конструюють реальність; розширювати світогляд (соціальний, культурний, політичний, економічний аспекти), який дасть можливість оцінювати цінності, які розповсюджують (формують) медіа; розвивати рівень оцінки та естетичного сприйняття медіатекстів; декодувати медіатексти, вміти бачити приховані маніпуляції, практичну значущість, ідеї, що містяться в них; застосовувати різноманіття технічних засобів для використання та створення медіатекстів; усвідомлювати кінцеву мету спілкування з медіареальністю (О. Федоров).

Реалізації завдань медіаосвіти у навчальному процесі сприяє новітня синтетична прикладна дисципліна – *медіапсихологія*, предметом якої *є* індивідуальні та надіндивідуальні (групові, колективні, масові тощо) психічні явища, які зумовлюються взаємодією суб'єктів у середовищі медіа і виявляються в особливостях індивідуальної, групової, міжгрупової та парасоціальної інформаційної поведінки [2].

Дослідження медіапсихології стосуються таких аспектів: вивчення змін психіки людини в умовах існування в сучасному інформаційному середовищі, вплив

медіапродктів (кінофільмів, радіо, реклами тощо) на психіку людини, переосмислення психологічних властивостей медіааудиторії, зміна психічних процесів (уваги, пам`яті тощо) під впливом взаємодії з інтернет-мережею, зміна механізмів міжособової комунікації під впливом спілкування в соціальних мережах, медіазалежність та наслідування антисоціальних зразків поведінки у медіа дітьми, вплив агресивного медіасередовища на розвиток дитячої психіки в процесі соціалізації [2].

Таким чином, вважаємо доцільним впроваджувати елементи медіапсихології в освітній процес в умовах вищого навчального закладу з метою розвитку критичного мислення та формування медіаграмотності та цілісної медіакомпетентності студентів.

Використана література:

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. Інститут соціальної та політичної психології НАПН України (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонової, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с.
2. Медіапсихологія: на перетині інформаційного та освітнього просторів [колективна монографія] / О. Т. Баришполець, О. Л. Вознесенська, О. Є. Голубєва, Г. В. Мироненко, Л. А. Найдьонова, Н. О. Обухова, Н. І. Череповська / за ред. Л. А. Найдьонової, Н. І. Череповської ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. К. : Міленіум, 2014. 244 с.
3. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / ред.-упоряд. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк ; за наук. Ред. В. В. Різуна. Київ : Центр ВільноїПреси, 2013. 352 с.
4. Петрунько О. В. Діти і медіа: соціалізація в агресивному медіасередовищі : монографія. 2-ге вид. Ніжин : ТОВ Вид-во «Аспект-Поліграф», 2011. 480 с.
5. Філософія освітнього простору вищої школи: психологічний та психолінгвістичний дискурс : колективна монографія / за ред. Н. В. Корчакової. Київ : Вид-во «Центр учбової літератури», 2022. 468 с.
6. Електронні ресурси: Вільна енциклопедія Вікіпедія [Електронний ресурс]. URL :]https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0

УДК 378.091.3-057.86:001.102

Кучай О. В.
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки Національного університету
біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна;

Гуттерер Є. В.
координатор початкової освіти кафедри педагогіки та психології,
старший викладач кафедри педагогіки та психології
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II
м. Берегово, Україна

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Інформатизація освіти – один із ключових чинників, що впливає на подальший успішний розвиток економіки, науки й культури в процесі впровадження комп'ютерних технологій. Нині, в період пандемії, постає потреба осмислити її місце та роль у суспільних трансформаціях.

Інформаційна культура стала культурою життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Йдеться про створення оптимальної моделі розвитку науково-освітньої діяльності. Інформаційна культура студента складається з уміння не тільки здобути різноманітну інформацію, а й осмислити її та використати для саморозвитку, самоосвіти, виконання творчих завдань.

Метою публікації є з'ясування чинників формування інформаційної культури майбутнього фахівця

На формування інформаційної культури впливає низка чинників, зокрема сім'я, засоби масової інформації, навчальні заклади (школи, заклади вищої освіти). Процес підвищення рівня інформаційної культури, її вдосконалення триває впродовж усього активного життя людини. Важливо знати правила доступу до інформації, володіти культурою пошуку й добору необхідних джерел, уміти послуговуватися ними, створювати якісно нову інформацію. У сучасному світі саме культура має найважливіший уплив на формування особистості. Нині формується особлива інформаційна культура суспільства, спрямована на масове залучення до найсучасніших засобів інформації, нових інформаційно-комунікаційних технологій. Цей процес розпочинається ще в дитинстві і реалізується за допомогою електронної (комп'ютерної) гри, персональних комп'ютерів, шкільної освіти.

В останні роки особливий інтерес становить світовий досвід використання мультимедійних технологій, який засвідчує, що інформаційний простір невпинно змінюється. Суспільство живе в новому інформаційному столітті, все більше число людей відчуває потребу в опрацюванні обсягу інформації, що постійно зростає. Комп'ютерні й комунікаційні технології є виявом інформаційної революції. У цьому контексті виправданий інтерес педагогів, які досліджують нові можливості для творчого розвитку студентів за допомогою нових інформаційно-комунікаційних технологій навчання [1].

Як відомо, мультимедійні технології залежать від розвитку інформаційно-комунікаційних технологій у будь-якому відкритому демократичному суспільстві. Революційний уплив інформаційно-комунікаційних технологій стосується способу життя людей, їхньої освіти й роботи, а також взаємодії уряду та громадянського суспільства.

Мультимедійні технології швидко стають життєво важливим стимулом для поступу світової економіки, надають змогу багатьом ініціативним індивідуумам, фірмам і спільнотам в усіх частинах земної кулі ефективніше й більш творчо розв'язувати економічні й соціальні проблеми.

Висновки. Дослідження форм і методів упровадження мультимедійних технологій у навчальний процес загальноосвітніх навчальних закладів базується на об'єктивній закономірності розвитку й реформування освітніх систем та їхніх галузей, зокрема сфери інформаційних і комунікаційних технологій, форм упровадження змісту освіти, що зумовлені національними, економічними, соціальними особливостями різних країн. З іншого боку, стрімкий розвиток технологій інтенсифікував реалізацію інновацій у навчально-виховному процесі, особливо це стосується різноманітних форм інформаційного забезпечення навчально-виховного процесу, до яких належать дистанційне навчання, мультимедійні технології, освітня проектна діяльність, інші форми, що потребують докладного дослідження, узагальнення досвіду й окреслення тенденцій розвитку освіти на сучасному етапі.

Відомо, що вчитель відіграє своєрідну й неповторну роль у житті учня як найвищий авторитет і зразок для наслідування. Від педагога залежить ставлення дитини до школи як до освітньої інституції, до вчителя і шкільних обов'язків [3]. Особистісні риси вчителя, а також його педагогічні компетенції вкрай важливі, оскільки впливають на розвиток дитини в усіх сферах індивідуальності, тобто не тільки в царині інтелектуальних «розпоряджень», а й суспільних основ, засвоєних моральних цінностей, культури, здоров'я та фізичного розвитку [2].

Використана література:

1. Лапчевська А. Л. (2011) Створення мультимедійних середовищ засобами новітніх інформаційних технологій в процесі вивчення іноземних мов. *Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти.* Збірник статей за матеріалами науково-практичної конференції IX Ірпіньських міжнародних педагогічних читань. 1.176-184.
2. Nowak-Łojewska Agnieszka. (2011) Holenderskie pomysły na edukację dzieci w wieku wczesnoszkolnym. *Problemy wczesnej edukacji*. VII. 1 (13). 36-42.
3. Nowakowska-Siuta Renata. (2011) Mały człowiek – wielkie wyzwania. O nowych europejskich rozwiązaniach systemowych w zakresie wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej. *Problemy wczesnej edukacji*. VII. 1 (13). 71-77.

УДК 37.01:81-13:001.4

Кушнірук С. А.
доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Українського державного університету імені Михайла Драгоманова м. Київ, Україна

СПЕЦИФІКА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ПОНЯТТЄВО-ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Одним із визначальних чинників оновлення сучасної педагогічної науки та її понятєво-термінологічної системи є соціокультурні та геополітичні процеси

(інтернаціоналізація, глобалізація, інтеграція, інформатизація та ін.), що відбуваються у світі та зумовлюють реформи й інновації у сфері освіти (зміни в її структурі, впровадження на вітчизняних теренах прогресивних зарубіжних технологій освіти, форм і методів навчання та виховання тощо) [2].

У системі неперервної професійної педагогічної підготовки сучасного вчителя (фахівця-випускника за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальностями: 011 – науки про освіту; 014 – середня освіта (за спеціалізаціями); 015 – професійна освіта) в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова, де формується еліта педагогічного кадрового потенціалу країни, важливе місце належить освітнім компонентам (на рівні бакалаврату – «Педагогіка»; магістратури – «Психолого-педагогічні технології»; докторантури – «Загальна педагогіка та історія педагогіки»), що забезпечують неперервне, цілісне та фундаментальне формування у свідомості й науково-педагогічній діяльності майбутніх учителів комплексу загальних та фахових професійних компетентностей і виконання ними визначених стандартами освіти основних трудових функцій.

Так, наприклад, структура новітнього освітнього курсу «Педагогіка» містить професійно орієнтовані розділи: «Загальна педагогіка», «Методологія педагогіки», «Історія освіти та педагогічної науки», «Порівняльна педагогіка (компаративістику)», «Дидактика», «Теорія та практика виховання», «Основи відкритого інклюзивного освітнього середовища», «Організація і управління закладом освіти»), які є фундаментальними складовими неперервної професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя на рівні бакалаврату.

З огляду на сучасну структуру освітнього курсу «Педагогіка» можемо констатувати, що понятєво-термінологічна система сучасної педагогіки, а відповідно й освітньої термінології стрімко розвивається. Актуальність її дослідження зумовлена низкою чинників. В останні роки посилюється науковий інтерес до опису й тлумачення термінів й понять у царині педагогіки, термінознавства загалом і галузевих понятєво-термінологічних систем зокрема. Внаслідок удосконалення наукового знання, з'ясування основних тенденцій його розвитку та закономірностей семантичної і структурної організації української педагогічної термінології відбувається її динамічний розвиток [1].

Серед численних проблем, пов'язаних із описом і класифікацією понятєво-термінологічних систем, важливим є питання щодо їх становлення, моделювання та розвитку.

Дослідження проблем становлення та розвитку понятєво-термінологічної системи педагогічної науки здійснювали як вітчизняні українські, так і зарубіжні вчені (Б. Комаровський, 1969; О. Сухомлинська, 2003; О. Рижов, 2013 та інші).

У ході з'ясування основ становлення і розвитку педагогічної науки передбачається визначення тенденцій розвитку її понятєво-термінологічної системи в означений період, а саме: суспільно-політичні й економічні (зміни у функціонуванні суспільно-політичного ладу на основах провідних ідеологій; зміцнення чи послаблення економічних відносин України з іншими країнами світу в різні періоди її історії); соціокультурні (християнська система морально-етичних настанов; культурні зв'язки з іншими народами, суспільні перетворення, трансформація матеріальних і духовних надбань вітчизняної та світової культури тощо); педагогічні (розвиток в Україні науково-педагогічної теорії; пріоритети державної політики у галузі освіти; зміна освітніх парадигм, втілених у відповідних законодавчих і нормативно-правових документах, стан шкільної освіти, розвиток громадсько-педагогічної думки, педагогічної науки; інтеграційні процеси в освіті й ослаблення політичного та наукового контролю щодо структури та змісту педагогічної термінології); мовознавчі (розвиток розмовної і літературної мови, ґенеза провідних лексем (категорій, понять і термінів) у царині педагогіки, лексикографічне опрацювання

педагогічних текстів на предмет діагностування термінологічних запозичень та інновацій тощо).

Стадія лексико-семантичного моделювання потребує систематизації педагогічної термінології на основі класифікації й аналітичного групування, окреслення понятєво-термінологічних полів з тематичними групами, що об'єднуються в певну понятєво-термінологічну систему (наприклад, понятєво-термінологічна група «Процес виховання та його істотні властивості», підсистема «Теорія і практика виховання», понятєво-термінологічна система «Педагогіка»).

Аналіз своєрідності (тенденцій, мовознавчих і педагогічних детермінант) формування понятєво-термінологічної системи педагогіки, розвитку структурних ознак, принципів їх формування уможливлює здійснити лексико-семантичне моделювання: відповідно до категорійно-понятєвого апарату сучасної педагогіки розробити структурні моделі понятєво-термінологічних груп означених термінів, визначити й надати тлумачення стійких, умовних, запозичених і нових термінів та понять.

Використана література:

1. Борисов В. Специфіка структурного моделювання термінів сучасної української освіти. Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 30. Том 2. С. 75-80.
2. Кушнірук С. А. Розвиток категорійно-понятєвого апарату дидактики у педагогічній науці України (20–90-ті рр. XX ст.) : дис. … доктора пед. наук : 13.00.01 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2019. 714 с.

УДК 374-022.316

Лещенко Н. А.
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри педагогіки педагогічного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ ЯК ОДИН ІЗ ПРИНЦИПІВ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Потреба перегляду професійних стереотипів зумовила реорганізаційні зміни у системі освіти України. Одним із напрямів їх розгортання є розвиток концепції «Навчання протягом усього життя» («Lifelong learning»).

Ідея навчання впродовж життя, як ключова тенденція освіти, висвітлена у доповіді Європейської комісії (2018 р.), Міжвідомчої мережі освіти у надзвичайних ситуаціях (2019 р.) та підкріплена результатами студентських опитувань 2016-2018 рр. [2; 5; 6].

Над актуальністю навчання та освіти дорослих для подальшого розвитку дискутує сучасна міжнародна освітня спільнота. Її прагнення спрямовані на підвищення обізнаності

ключових учасників щодо змін в навчанні та освіті й, відповідно, залученні держави до розгляду даної проблеми.

Міжнародна комісія з майбутнього освіти [3] вивчає окреслене нами питання в контексті підписання нового соціального контракту на освіту, який передбачає вирішення наступних завдань:

1) підтвердження права кожної особистості на освіту;
2) осмислення навчання впродовж життя як загальної цінності;
3) досягнення Цілей сталого розвитку.

Саме оновлення освіти на глобальному рівні, як доводять науковці Інституту освіти впродовж життя ЮНЕСКО, потребує укладання нового соціального договору. В означеному контексті важливе значення надається концепту Lifelong learning. Девід Атчоарена, директор Інституту, підкреслює [3], що навчання протягом усього життя повинно стати пріоритетом на фоні світової рецесії, зростаючої нерівності та кліматичної кризи. Лише безперервна освіта здатна підвищити конкурентоспроможність майбутнього фахівця, його затребуваність на ринку праці, а це, в свою чергу, дозволить перебалансувати відносини в системі «людина-людина», «людина-природа», «людина-техніка».

Відповідаючи на тенденції міжнародної спільноти, Міністерством освіти і науки України розроблено законопроєкт «Про навчання та освіту дорослих» (2022), в якому основною метою названо завдання формування у дорослих осіб ключових компетентностей, рекомендованих Європейським Союзом як необхідних для освіти впродовж життя. Законопроєкт пропонує нову ідеологію освіти дорослих, що передбачає реіндустріалізацію всієї системи. Він сприяє задоволенню потреб дорослих в особистому інтелектуальному, культурному і духовному розвитку; формуванню і розвитку культури навчання впродовж життя; здоровому довголіттю, активній участі дорослих у суспільному житті, формуванню і розвитку їхніх громадянських компетентностей; створенню сприятливих умов для економічної активності, здобуття нових освітніх та/або професійних кваліфікацій, забезпечення можливостей для зміни місця роботи, сфери зайнятості, підприємницької діяльності людини протягом життя [4].

Відтак стає зрозумілим, що норми законопроекту фіксують освіту дорослих як окремий складник освіти і окреслюють її суспільну цінність.

Тож, слідуючи ідеї навчання впродовж життя, ми створюємо умови для поглиблення й розширення загальної освіти, професійної компетентності, культури, виховання, громадянської і моральної зрілості індивіда протягом усього життєвого циклу, що і сутністю безперервної освіти.

Використана література:

1. Дзвінчук Д. Роль безперервної освіти в стратегії розвитку людського капіталу. *Вісник Львівського університету*. Серія філос.-політолог. студії. 2020. Випуск 29, С. 53–60.
2. Лещенко Н. А. Формування трансверсальних компетентностей у здобувачів вищої освіти: Європейський досвід. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Українська освіта: аксіологія європейського вибору» для студентів, здобувачів, молодих учених, аспірантів, докторантів, дослідників, викладачів, представників громадянського суспільства. м. Київ, 21–22 жовтня 2021 р. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. С. 260-264.
3. Сайт Institute for Lifelong Learning UNESCO. Взято з: https://www.uil.unesco.org/
4. Проект Закону України «Про навчання та освіту дорослих» (від 28.02.2022 р.). Взято із: https://ips.ligazakon.net/document/JI07158A?an=2
5. Council of the European Union. Annex to the Council Recommendation of 22 May 2018 on Key Competences for Lifelong Learning: Key Competences for Lifelong Learning, a European Reference Framework. *Off J Eur Union*, 2018.

6. Leshchenko N. A. The importance of soft skills for the professional development of a future teacher. The role of psychology and pedagogy in the spiritual development of modern society *:* International scientific conference, July 30–31, Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. P. 243-246.

УДК 37.013.2

Луговий В. І.
доктор педагогічних наук,
перший віцепрезидент
Національної академії педагогічних наук України
м. Київ, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Авторські дослідження доводять, що педагогічна освіта у широкому її розумінні як підготовка кадрів для всіх ланок освіти посідає центральне місце у сфері освіти, ізоморфно віддзеркалює останню. Відтак, є визначальною в ефективному здійсненні освітньою сферою її головної місії із зажиттєвого розвитку людини, формування конкурентоспроможного людського капіталу.

Разом із освітою в цілому її центральна складова – педагогічна освіта детерміністично модернізується під впливом сучасних викликів. Серед них на підставі огляду актуальних джерел [2-8] насамперед слід виокремити такі:

- інноваційне прискорення й інформаційне ускладнення розвитку людства;
- затребуваність інноваційної і конкурентоспроможної людини;
- актуалізація навчання впродовж життя від народження;
- цифровізація інформації, «кіборгізація життя» (термін вперше вводиться автором) як синтез фізичної і віртуальної реальностей;
- для України, як і для цивілізованого Світу, це пріоритетно і перемога у війні, розв'язаній РФ, та повоєнне відновлення країни на інноваційній, високоінтелектуальній, високотехнологічній і високовмотивованій основі.

Щодо зажиттєвого навчання, то за даними ООН у Світі у 2021 р. середня очікувана тривалість життя становила 71,4 р., з них навчання у провайдерів освіти – 12,8 р., тобто майже 59 років нині народжена людина проведе поза освітою, в основному в дорослому віці. В Україні ці показники відповідно становлять 71,6 р., 15,0 р. і майже 57 років [8, с. 273, 275]. Постає проблема ефективного використання часу в нерівномірно розподіленій по життю освіті з опорою на адекватну педагогічну освіту.

Для категоризації населення з метою його ефективного навчання впродовж життя існують відповідні підходи. Зокрема, Конвенція про права дитини (1989 р., ратифікована в Україні у 1991 р.) визначає дитиною людину віком до 18 р.; Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР, у якій 38 передових країн) у якості дорослих розглядає економічно активне населення віком 25-64 рр.; у світовій практиці також утвердився термін щодо людей третього віку – старше 60 р. (в Україні їх 23 %, у світі 1 млрд) [2, 7]. Це важливо для обрання провідної стратегії / способу освіти / навчання та основного суб'єкта педагогічної дії: мати / батько, вихователь, учитель, викладач, андрагог.

Для різних вікових груп залучення до *формальної* освіти на прикладі країн ОЕСР (2020 р.) відмінне: 0-2 рр. – 27 %, 3-5 – 83 %, 6-14 – 98 %, 15-19 – 83 %, 20-24 – 41 %, 25-29 – 15 %, 30-39 – 6 % і 40-64 рр. – 2 % [7, с. 140, 163].

Щодо неформальної освіти (яка доповнює формальну), то у 2021 р. у 4-тижневий період до обстеження у країнах ОЕСР охоплення нею дорослих (25-64 рр.) пересічно становило 10 %, однак:

- у різних країнах по-різному: Швеції – 28 %, Фінляндії – 22 %, але у Греції і Туреччині – по 1 %;
- з різною освітою: вищою – 16 %, з повною середньою або післясередньою невищою – 8 %, нижчою за повну середню освіту – 4 %;
- різного віку: для 25-29 рр. більше, ніж для 40-64 рр.

При цьому участі в неформальній освіті істотно перешкоджає брак цифрової компетентності [7, с. 112-117].

Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО) не класифікує *неформальну* освіту, вважаючи це наступною проблемою для розгляду. Водночас нині кредити формальної освіти практично доповнюються *мікрокредитами* неформальної освіти [7, с. 117].

Для формування змісту освіти, включно з педагогічною, значущим орієнтиром слугують вісім ключових компетентностей для навчання впродовж життя Ради Європи 2018 р., а саме: Literacy competence; Languages competence; Mathematical competence and competence in science, technology and engineering (*так звані STEM-компетентності*); Digital competence; Personal, social and learning competence; Civic competence; Entrepreneurship competence; Cultural awareness and expression competence [6].

Для педагогічної освіти критично важливо, що сутнісно освіта дитини істотно відрізняється від освіти дорослих, особливо для крайніх вікових категорій. Дитина навчається легше (швидше) і всьому («чистий аркуш»). Дорослий навчається важче (повільніше) і селективно. Наприклад, сучасний ранній дитячий освітній розвиток (0-2 роки, МСКО) супроводжується легким і невимушеним опануванням цифрової компетентності. Проте навчати цифровій компетентності «професора» або «міністра» значно складніше. З досвіду Національної академії державного управління при Президентові України, одного з найуспішніших проєктів, започаткованих Л. Д. Кучмою і підтриманих наступними главами держави, відомо, що в цьому разі стійка увага топ-керівника як слухача становить пересічно 20 хв. При цьому безпосереднє засвоєння актуальної інформації заміщується її спільним продукуванням, сприйняття стороннього досвіду доповнюється презентацією власного і здійснюється з огляду на «свою» потребу. При цьому функціонально слухач фактично урівняється з викладачем, що зумовлює проблему добору адекватного «педагогічного» персоналу.

Наприклад, для топової професійної освіти дорослих у Гарвардському університеті, що 1-й у світі в галузі «Education» за Шанхайським рейтингом 2022 р., функціонує Школа врядування імені Джона Ф. Кеннеді. Саме за цією моделлю НАДУ при Президентові України як така, що впродовж чверті століття виконала свою первину місію, у 2021 р. перетворена шляхом приєднання до Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Адже нині спеціальність «публічне управління та адміністрування» стабільно входить до топ-15 найбільш популярних спеціальностей і освоєна понад сотнею закладів вищої освіти країни.

Згідно із дослідженнями Гарвардського університету мозкова здатність відповідати життєвому досвіду (зовнішнім інформаційним впливам) найбільша у ранньому і дошкільному віці, натомість для дорослих характерне істотне зростання зусиль для відповіді на нові виклики (рис. 1).

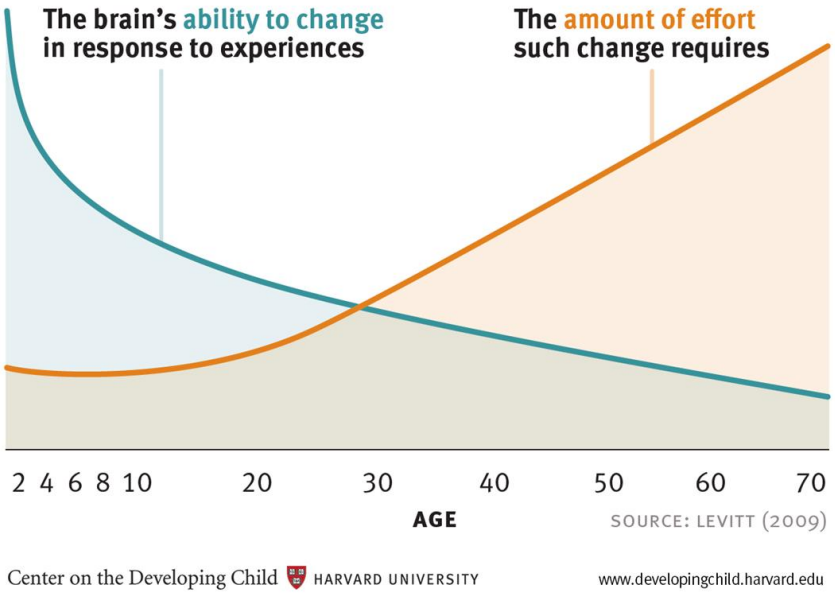

Рис. 1. Вікова здатність мозку людини реагувати на зовнішні впливи (джерело зазначене на рисунку)

Крім того, доведено, що віддача від вкладень в освітній людський розвиток істотно знижується з віком (рис. 2).

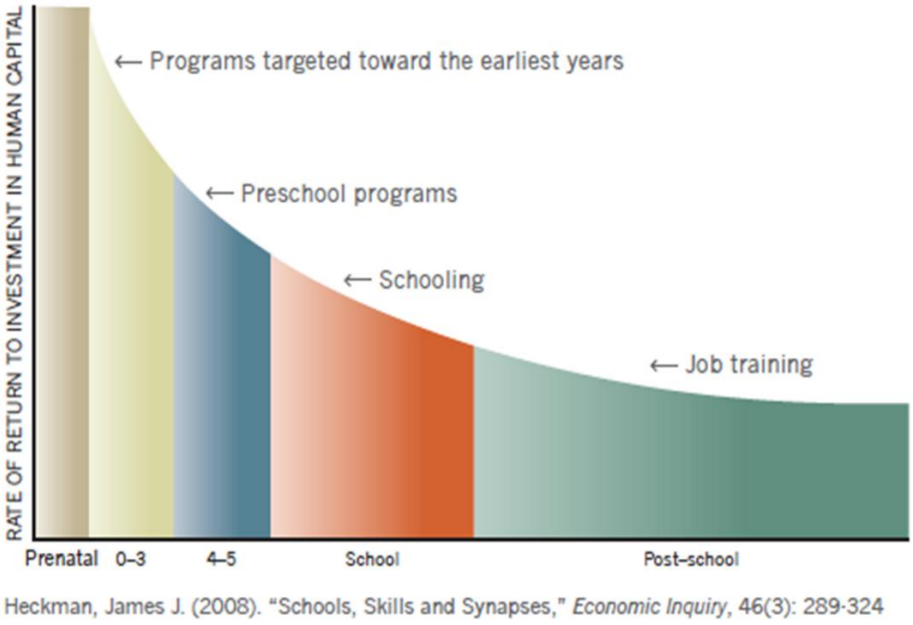

Рис. 2. Вікова віддача інвестицій в освітній розвиток людини (джерело зазначене на рисунку)

Щодо провідного європейського досвіду, то він включає створення європейських просторів освіти і досліджень таких, як:

- Європейський простір вищої освіти (Болонський процес, 1999 р.);
- Європейський простір професійної освіти і підготовки (Копенгагенський процес, 2002 р.);

- Європейський простір освіти (до 2025 р.) (Ґетеборзький саміт, Єврокомісія, 2017 р.);

- Європейський дослідницький простір (Лісабонська стратегія, 2000 р., Стратегія «Європа 2020», 2010 р.).

На часі формування Європейського простору освіти дорослих [2].

В Україні закон «Про освіту дорослих» прийнято у першому читанні на початку цього року.

У зазначених європейських просторах сформовано організаційні механізми щодо реалізації освітніх програм і відповідних кваліфікацій, включно з педагогічними, які слід ураховувати, а саме:

- *Стандартизація*,
- *Акредитація і сертифікація*,
- *Рейтингування (для з'ясування найвищої досконалості),*
- *Кредитування;*
- *Кодування*,
- *Е-Облік* (освітніх програм, їхніх складових – курсів, модулів, дисциплін, кваліфікацій, термінів придатності / перегляду програм, провайдерів освіти, включаючи її форми, методи, способи [2].

З віком людини послідовно міняється домінування в її розвитку формальної, неформальної та інформальної освіти. Типова дискретність рівнів формальної освіти у 60 кредитів змінюється періодичною 3-кредитною неформальною освітою, а після 65 років – менш ніж 1-кредитною інформальною освітою. Натомість від загальноосвітніх до спеціальних програм зростає *селективність* (вибірковість) в їх обранні.

Ураховуючи різноаспектні виклики, які постають перед освітою людини впродовж життя, можна вірогідно окреслити зміст педагогічної освіти, який необхідно має включати наступні складові компоненти.

Предметна підготовка (включно з багато- і міжпредметною підготовкою) для досконалого володіння предметом викладання – предметна компетентність.

Методична підготовка для ефективного предметного навчання – методична компетентність.

Психологічна підготовка для реалізації людиноцентрованого навчання – психологічна компетентність.

Культурологічна підготовка для розуміння процесів цивілізаційного розвитку для формування інноваційної і конкурентоспроможної людини майбутнього – культурологічна компетентність.

Для визначення актуальних рівнів педагогічної освіти продуктивним є порівняння рівнів освіти персоналу, задіяного у суміжних видах економічної діяльності відповідно до їх Класифікатора [1], які мають справу з людиною: 1) Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування; 2) Освіта і 3) Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги. У зазначених першому і третьому видах для основної діяльності потрібна освіта на рівні спеціаліста / магістра, однак в освіті допускається масове використання працівників з кваліфікацією бакалавра, молодшого спеціаліста / молодшого бакалавра. У закладах загальної середньої освіти вчителями працюють сотні просто випускників шкіл. Водночас важко уявити, щоб у сфері охорони здоров'я до лікування людей допускались лікарі з низькою кваліфікацією або взагалі без неї.

У зв'язку з цим доцільно педагогічну освіту за рівнем актуальних кваліфікацій наблизити до медичної. І дитину, і дорослого (з їх особливостями) мають освічувати однаково висококваліфіковані педагогічні працівники.

Для педагогічної освіти це означає таке.

1. Магістерський рівень для освіти всіх вікових категорій людини.

2. Концептуальні моделі підготовки:

- інтегрований магістр (для дошкільної і початкової освіти);
- бакалавр (предметний) + магістр (педагогічний) (для інших рівнів освіти);
- інтернатура.

На прикладі Фінляндії можна схарактеризувати передовий європейський досвід концептуалізації педагогічної освіти. Фінська відповідь на виклики щодо педагогічної освіти гранично точна (за результатами серпневої конференції «Нова українська школа: виклики та перспективи освітньої реформи», 19 серпня 2019 р., секції «Концепція розвитку педагогічної освіти»), а саме:

Учитель – магістр. Педагогічна професія – найпрестижніша.

Проблеми рівня вітчизняної педагогічної освіти багатоаспектні, зокрема:

- освіту рівня бакалавр / спеціаліст / магістр мають лише дві треті вихователів дошкільної освіти, рівня спеціаліст / магістр 86 % вчителів початкових класів.
- з-поміж шкільних учителів, які викладають основи наук, мови, літературу, не вистачає кваліфікованих вчителів основ інформатики, іноземних мов [3, с. 287-291].

Часто зазначені проблеми зумовлені недосконалістю мережі закладів вищої освіти, що надають педагогічну освіту. В окремих регіонах таких закладів бракує, в інших – продовжується віджила практика підготовки педагогічних працівників у закладах фахової передвищої освіти.

Отже, сьогодні модернізація педагогічної освіти в Україні висувається на передовий край розвитку людини, формування конкурентоспроможного людського капіталу. Це особливо важливо для перемоги і відновлення України на інноваційній, високоінтелектуальній, високотехнологічній і високовмотивованій патріотичній основі [4, 5].

Використана література:

1. КВЕД 2022 – перелік видів діяльності. URL: https://juridicheskij-supermarket.ua /page_kved.html. (дата звернення 31.01.2023).
2. Луговий В. І., Таланова Ж. В. Засади системної організації простору освіти дорослих. *Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи : збірник наукових статей* / за ред. Кременя В. Г., Ничкало Н. Г. ; укл. Аніщенко О. В., Лук'янова Л. Б. К. : Знання України, 2018. 616 с., С. 12–21.
3. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія / Аніщенко О. В. та ін. ; Нац. акад. пед. наук України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с. (До 30-річчя незалежності України). DOI: https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua. (дата звернення 31.01.2023).
4. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21.04.2022 № 266. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text. (дата звернення 31.01.2023).
5. План відновлення України. URL: https://recovery.gov.ua/. (дата звернення 31.01.2023).
6. Council Recommendation of 22.05.2018 on key competences for lifelong learning. Brussels, 4.6.2018 C 189/1, the Council of the European Union. URL: https://bit.ly/3ffVcUT (дата звернення 31.01.2023).
7. Education at a Glance 2022: OECD Indicators. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/education /education-at-a-glance-2022_3197152b-en. (дата звернення 31.01.2023).
8. Human Development Report 2021-22. Uncertain Times, Unsettled Lives: Shaping our Future in a Transforming World. URL: https://www.undp.org/egypt/publications/human-development-report-2021-22-uncertain-times-unsettled-lives-shaping-our-future-transforming-world. (дата звернення 31.01.2023).

УДК 378.091.26

Лузан П. Г.
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник лабораторії науково-методичного
супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах
Інституту професійної освіти НАПН України,
Київ, Україна

КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ ТЕСТОВОГО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

Суттєве підвищення якості підготовки фахівців у коледжах наразі є основним, пріоритетним напрямом подолання фаховою передвищою освітою тих викликів, які виникли внаслідок збройної агресії РФ проти України. Це зумовлено посиленими суспільства до кваліфікації випускників коледжів, які без тривалої адаптації, вже з перших днів роботи за фахом мають компетентно розв'язувати виробничо-технологічні ситуації, демонструвати уміння самостійно опановувати новітні виробничі технології, успішно працювати в команді.

Доведено, що об'єктивне оцінювання навчальних досягнень студентів є домінантною умовою забезпечення якості підготовки майбутніх техніків, технологів, менеджерів тощо. Аналіз досвіду розвинених країн світу засвідчує, що вкрай важливу роль в оцінюванні якості освіти відіграють об'єктивні методики, зокрема педагогічне тестування. Це й не дивно, тому що у порівнянні з узвичаєними емпіричними способами вимірювання результатів навчання тестування має такі переваги: при дидактично правильній організації тестування можна перевірити значно більший обсяг засвоєного навчального матеріалу студентами у порівнянні з традиційними методиками контролю; тестування дозволяє перевірити результати навчання на певному рівні засвоєння: у структурі тесту для цього застосовують завдання різного ступеня складності, що дозволяє не інтуїтивно, а на науковій основі визначити рівень опанування студентом запрограмованим змістом; тестування не має усталених недоліків (суб'єктивність оцінювання; неможливість відновлення результатів перевірки; порівняно малий обсяг перевірки змісту навчального матеріалу; різна кількість і складність додаткових запитань), притаманним традиційним методам контролю знань; тестовий контроль позитивно відрізняється від усних і письмових випробувань тим, що він є спеціально підготовленим контрольним набором завдань, які дозволяють кількісно оцінити результати навчання студентів за допомогою статистичних методів; тестування є більш точнішим, але й більш «м'якшим» інструментом вимірювання результатів навчання, так як воно ставить усіх студентів у рівні умови, використовуючи єдину процедуру і єдині критерії оцінювання та ін.

У вітчизняній освітній практиці активізацію широкого запровадження тестування як методу об'єктивного оцінювання навчальних досягнень студентів пов'язують із наказом Міністерства освіти України від 31.07.1998 р. № 285 «Про порядок розробки складових нормативного та навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців з вищою освітою», у якому наголошувалося: *«Серед засобів об'єктивного контролю, найбільш науково обґрунтованим є метод тестування із залученням технічних засобів».*

Натомість помилкові рекомендації огульного застосування тестів «*при всіх видах педагогічного контролю»* без визначення валідності та надійності цього інструментарію, без опанування викладачами елементарними основами тестування, принципів створення

якісних тестів фактично стали причиною «*дискредитації самого метода вимірювання*» (І. Булах). Як наслідок, освітня практика напрацювала за ці роки масу попередньо не перевірених на валідність тестів, які, переважно, складаються із альтернативних і одновибіркових завдань. Природно, такий інструментарій здатний виміряти найнижчі рівні володіння навчальним матеріалом (наприклад, на рівні «впізнавання» за В. Беспалько, чи на рівні «знання» за Б. Блумом), проте не може надійно і точно диференціювати студентів за їх досягненнями.

Відтак, вимірювання рівнів навчальних досягнень тих, хто навчається має ґрунтуватися на критеріях, які визначають відповідність інструментів і процедур оцінювання встановленим вимогам. При аналізі якості тесту будемо послуговуватися більш широким поняттям «педагогічне тестування», що включає і тест як інструмент вимірювання, і саму процедуру вимірювання та оцінювання навчальних досягнень студентів.

До критеріїв оцінки якості педагогічного тестування відносять такі найважливіші характеристики: *об'єктивність; валідність; надійність; точність*. Схарактеризуємо зміст кожного з цих критеріїв.

Об'єктивність як критерій оцінювання якості тестування показує, на скільки мінімізовано вплив суб'єктивних факторів. Педагогічне тестування об'єктивне тоді, коли його результати максимально незалежні від педагогічних працівників. Це означає, що різні дослідники, застосовуючи один і той самий тест, контролюючи одну й ту ж вибірку студентів, мають одержувати однаковий результат. Така якість тесту досягається шляхом стандартизації умов проведення вимірювання: регламентованими процедурами складання тесту і відбору валідних тестових завдань; уніфікованими процедурами проведення вимірювання та оцінювання тестових результатів, статистичними методами обробки та інтерпретації отриманих даних.

Найбільш важливою, і водночас, складною характеристикою педагогічного тестування є *валідність*. Дослідники наводять декілька визначень цієї характеристики: «Валідність тесту – це поняття, яке вказує нам, що тест вимірює і наскільки добре він це робить» (А. Анастазі); «Валідність означає придатність тестових результатів для тієї мети, заради чого проводилося тестування» (В. Аванесов); «Валідність – це комплексна характеристика, що визначається як параметрами засобу та процедури вимірювання, так і властивостями досліджуваної ознаки» (І. Булах).

Отже, *валідність педагогічного тестування* – це комплексна характеристика, що визначається як параметрами педагогічного тесту та процедури оцінювання, так і властивостями досліджуваних освітніх результатів студентів. Як комплексна, інтегративна характеристика валідність педагогічного тестування визначається такими функціональними складниками (І. Булах, Л. Кухар, В. Сергієнко): валідність методу (валідність змісту; валідність відповідності; валідність прогнозу); валідність тесту (валідність тестових завдань; валідність процедури тестування; валідність процедури оцінювання).

*Валідність метод*у – це відповідність того, що вимірюється засобами педагогічного тестування, тому, що він має вимірювати. Іншими словами, цей критерій валідності встановлює, чи цей спосіб вимірювання дає статистично значущі результати при його застосуванні для оцінювання рівнів навчальних досягнень тих, хто навчається. Наприклад, якщо за мету тестування визначено вимірювання освітніх результатів рівня «*застосування*» (за таксономією Б. Блума), то і тестові завдання мають відповідати такому рівню навчальних досягнень студентів. Мовиться про те, що такі тестові завдання не можна правильно виконати засобами пізнавальної діяльності більш низького рівня («*знання (відтворення*)» чи «*розуміння*»). При цьому говорять про *функціональну валідність педагогічного тесту*.

При вимірюванні навчальних досягнень студентів засобами педагогічного тестування валідність методу можна розподілити на якісно відмінні критерії: валідність змісту, валідність відповідності і валідність прогнозу. *Валідність змісту* – це критерій, який визначає паритет між еталонними результатами навчання (освітні результати, задекларовані в освітніх стандартах, освітньо-професійних програмах тощо) і тим змістом, який перевіряється засобами тестових завдань. В ідеальному варіанті зміст тестових завдань відображає вказані нормативні вимоги і, разом з тим, узгоджується з тим змістом навчання, який був запропонований студентам для опанування. *Валідність відповідності* – це характеристика, яка вказує на відповідність, зіставленість результатів вимірювання, здобутих тестуванням та іншими методами. Валідність відповідності можна визначити через коефіцієнт кореляції між результатами тестування та результатами інших вимірювань, проведених у тій самій групі студентів щодо опанування ними того ж самого матеріалу. *Прогностична валідність* – це ступінь того, наскільки отримані результати тестових випробувань прогнозують успішність подальшого навчання. Прогностичність тесту – це інформація, що отримана при аналізі результатів виконання тесту, яка має містити достовірні дані задля визначення змісту та прогнозування результатів подальших педагогічних дій.

Валідність тестового завдання – це критерій, що характеризується складністю та розподільчою здатністю тестового завдання. Складність тестового завдання є його характеристикою, яка визначає, наскільки конкретне тестове завдання було посильним для осіб, які тестувалися, наскільки воно було трудним для виконання. Розподільча здатність тестового завдання показує, наскільки добре результати його виконання диференціюють тестованих за рівнями навчальних досягнень.

І процедура тестування, і процедура оцінювання мають відповідати вимогам *валідності*. Зокрема, при проведенні тестування необхідно дотримуватися певних правил стосовно процедури контролю, вимог, які ґрунтуються на положеннях психології тестування. Разом з тим, не менш важливим етапом педагогічного тестування є оцінювання – один із завершальних етапів вимірювання рівня знань. Процедура та методика оцінювання суттєво впливають на кінцеві результати, на валідність тестового контролю в цілому. Процедура оцінювання полягає в конвертації одержаного при тестуванні результату у певну нормовану шкалу балів – оцінку.

Для унаочнення зазначених позицій на рис. 1. показано взаємозв’язок щойно схарактеризованих валідностей як цілісної структури, що має знаходитися у стані рівноваги. Мова про те, що вилучення зі схеми будь-якого складника («валідність змісту», «валідність тестових завдань» тощо) призводить до «руйнування» структури, та, власне, не дозволяє говорити про валідність тестового оцінювання.

Надійність є показником якості й ефективності педагогічного тестування і визначається ступенем стійкості результатів при повторних вимірюваннях за допомогою того ж тесту або його рівноцінної заміни. Його суть полягає у тому, що повторне виконання одного й того ж тесту одним і тим же студентом має давати практично однакові результати. Надійність вимірювання залежить від об’єктивності процедур тестування, параметрів інструменту вимірювання та стабільності характеристики, що вимірюється. Ступінь надійності тестування визначається коефіцієнтом кореляції між двома рядами величин: результатами (оцінками групи) при першому тестуванні і результатами повторного тестування. Відтак, коефіцієнт надійності змінюється від 0 до 1, і має бути більшим 0,9 при вимірюваннях, за результатами яких приймаються серйозні адміністративні висновки.

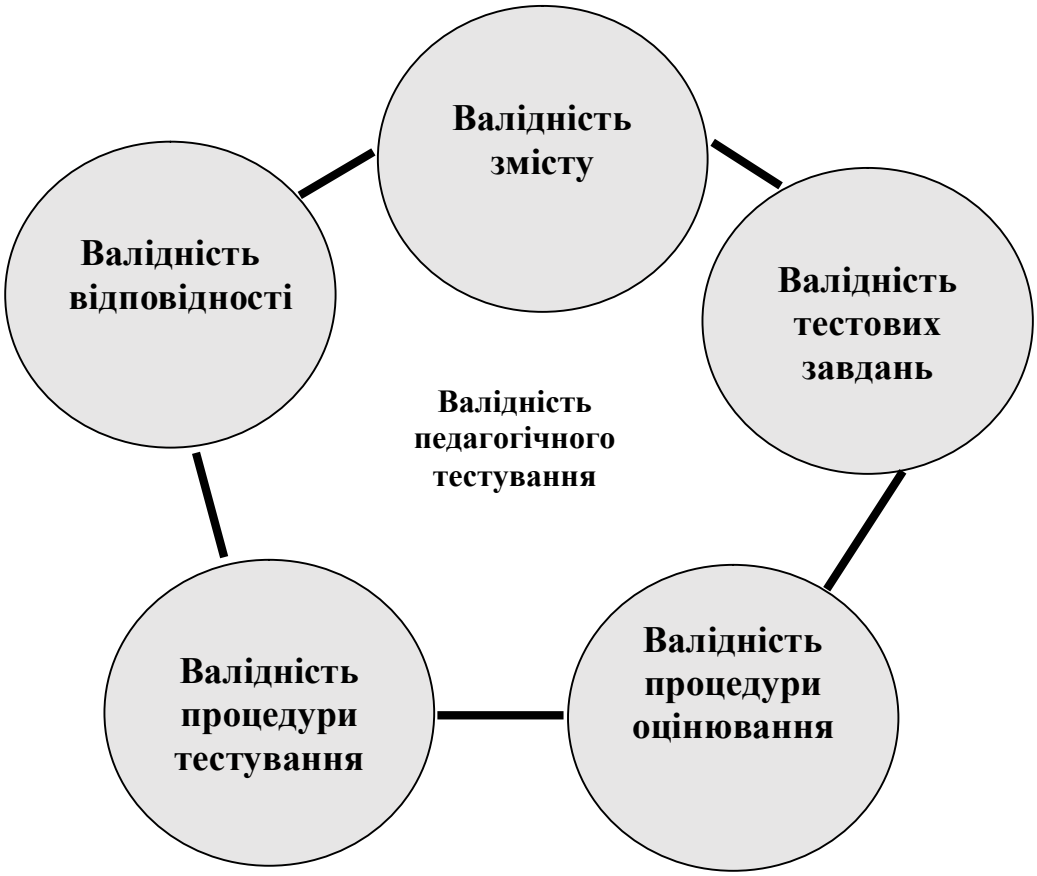

Рис. 1. Схема зв'язку різновидів валідності педагогічного тестування

Коефіцієнт надійності прямо залежить від помилки при тестуванні: будь-який метод вимірювання дозволяє отримати результати з певною точністю, яка характеризує ступінь коливання ознаки, що вимірюється. *Точність* методу вимірювання (тестування) характеризується мінімальною або систематичною помилкою, якої можна припуститися навіть при дотриманні необхідних процедур. З теорії помилок відомо, що коливання результатів вимірювання підпорядковується певним статистичним закономірностям. Це надає можливість розрахувати коефіцієнт точності тестування та мінімізувати помилки вимірювання освітні результати студентів.

Перспективи подальших наукових розвідок будуть пов'язані з обґрунтуванням технології тестового оцінювання якості підготовки фахівців техніко-технологічних спеціальностей у коледжах.

УДК 615.83:004.7

Малярова Ю. М.
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри здоров'я, фізичної терапії, реабілітації та ерготерапії
Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка
м. Суми, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦЯ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ

Інформаційні технології (далі ІТ) є актуальною темою у різних галузях знань. На сьогоднішній день ІТ проникли у всі чи майже у всі сфери життєдіяльності суспільства. Наразі дуже важко уявити життя без тих можливостей і перспектив, які дарують сучасні засоби інформаційної та комп'ютерної техніки.

ІТ у науковій діяльності фахівців з фізичної терапії, ерготерапії можна використовувати для: збирання, зберігання та видачі науково-технічної інформації; підготовка програм наукових досліджень, підбір обладнання та експериментальних пристроїв; математичні розрахунки; вирішення інтелектуально-логічних завдань; моделювання об'єктів та процесів; керування експериментальними установками; обробка одновимірних та багатовимірних (зображення) сигналів; узагальнення та оцінка результатів наукових досліджень; оформлення та подання підсумків наукових досліджень; управління науково-дослідними роботами в сфері фізичної терапії, ерготерапії.

Включення ІТ у професійну діяльність фахівців з фізичної терапії, ерготерапії вносить глибокі зміни до стилю наукової роботи та її результатів. Про ступінь інтеграції ІТ у науково-дослідну роботу фахівців з фізичної терапії, ерготерапії свідчать масштаби використання Інтернету в таких його видах, як пошук інформації, збирання та аналіз даних, наукові комунікації, здійснення спільних наукових проектів, публікація та поширення результатів професійної діяльності.

Використання ІТ при написанні наукових робіт у галузі фізичної терапії/ерготерапії може [1]:

- скорочувати терміни підготовки статей/наукових робіт;
- покращувати повноту опрацювання літературних джерел;
- підвищувати якість текстів наукових праць, включаючи верстку, перевірку орфографічних та синтаксичних помилок;
- розширити можливості створення ілюстрацій, таблиць, графіків, діаграм тощо.

Незважаючи на серйозні успіхи в розробці програмних засобів «штучного інтелекту», автоматичне формування текстів наукових праць на підставі ключових положень, сформульованих авторами (або навіть чорнового варіанта тексту) залишається недосяжним. До «напівінтелектуальних» способів полегшення написання наукових праць можна віднести: автоматичне формування анотації за текстом наукової роботи; переклад тексту наукової роботи та/або анотації іншою мовою; формальна перевірка на наявність плагіату у тексті наукової роботи.

Перевірка на наявність плагіату може допомогти відстежувати потік наукових публікацій для виявлення запозичень із раніше опублікованих праць.

Навмисне неправильний переклад наукових праць, зокрема при цитуванні використовується для зменшення наукової значущості цитованих робіт, виключення наукового пріоритету авторів цитованих праць та ін.

Автори наукових праць, з одного боку, роблять внесок у науку, а з іншого – споживають наукову інформацію шляхом ознайомлення з текстами наукових праць, копіюючи їх. Таким чином, автори одночасно створюють і споживають інтелектуальні ресурси, які зазвичай морально застарівають і втрачають наукову значущість (особливо в галузях науки, що швидко розвиваються) [2].

Можна дійти висновку, що нині ІТ у науковій діяльності є незамінними помічниками і водночас знаряддями праці учених. Завдяки сучасним технологіям, вчений може максимально сконцентруватися на своєму дослідженні, не витрачаючи сили та час на організаційні моменти. Це стосується всього ходу дослідження: від збору первинних даних до подання результатів.

Сфера наукової діяльності фахівців з фізичної терапії, ерготерапії із задоволенням використовує всі досягнення в галузі інформаційних технологій, що дозволяє їй рухатися та стрімко розвиватися.

Використана література:

1. Бакалюк Т. Г., Стельмах Г. О., Макарчук Н. Р. Телереабілітаційні технології в підготовці фахівців з фізичної терапії. *Медична освіта.* 2022. № 3. С. 5-9.
2. Буйницька О. П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання : навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів / МОНУ ; Київський університет ім. Бориса Грінченка. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 240 с.

УДК 378.091.12:005.336.2

Мося´ І. А.
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
лабораторії науково-методичного супроводу
підготовки фахівців у коледжах і технікумах
Інституту професійної освіти НАПН України
м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНІСТЬ ЦІЛЕСПРЯМОВАНОГО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ

На сучасному етапі модернізації системи фахової передвищої освіти, що спричинена, зокрема, і особливими умовами її функціонування педагогічний працівник фахового коледжу виступає активним суб’єктом власного особистісного саморозвитку, самозростання. Професійний розвиток викладача становить неперервний, динамічний процес прогресивного, цілеспрямованого формування особистості, яка прагне до високих педагогічних звершень, прогресивного руху, до найвищих щаблів професіоналізму. Це, у свою чергу, передбачає системне, конструктивне перетворення компетентнісного досвіду через подолання деструктивних факторів життя (пандемія, воєнний стан), професійних протиріч, та вироблення нової якості професійно-педагогічної дії.

Проте професійна компетентність викладача фахового коледжу не є раз і назавжди набутим атрибутом професійного буття. Із модернізацією освітнього процесу, видозміною пріоритетів у професійних установках і функціях, зокрема спричиненими особливими умовами діяльності, усталені методи і форми професійного розвитку поступово втрачають

свою ефективність. Перестають бути продуктивними і усталені роками технології підвищення кваліфікації, а сама система професійного розвитку педагогічних працівників потребує суттєвого конструктивного переосмислення і модернізації.

Аналіз освітньої практики свідчить: якщо викладач не усвідомлює себе активним суб'єктом неперервного професійно-особистісного зростання, припиняє дбати про зростання власної технологічної культури, послуговуючись лише тим інструментарієм, який давав за певних умов продуктивні результати, то він поступово втрачає набутий рівень професіоналізму і творчості. Тому важливим завданням розвитку професійної компетентності викладача, що здійснює професійну підготовку фахових молодших бакалаврів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу, постає неперервне, системне формування його сталої професійної позиції, прагнень підняти себе до вершини педагогічної майстерності.

Розвиток професійної компетентності викладача відбувається у процесі курсового підвищення кваліфікації, при організації освітньої діяльності у коледжі, у самоосвіті тощо. Відповідно до сучасних викликів, концептуальні положення щодо забезпечення умов для формування та розвитку компетентностей педагогічного працівника відображено в Конституції України (1996 р.), Законах України «Про фахову передвищу освіту» (2019 р.), «Про освіту» (2017), «Про професійний розвиток працівників» (2012 р.) тощо.

У Концепції розвитку педагогічної освіти (2018 р.), Концепції «Нова українська школа» (2016 р.), Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року (2019 р.), у матеріалах Брюггського Комюніке про зміцнення європейського співробітництва у сфері професійної освіти і навчання на період 2012–2020 рр. (2010), документі «Спільні Європейські принципи щодо вчительських компетентностей і кваліфікацій» (2005 р.) акцентується увага на необхідності формування нової педагогічної свідомості, яка має усунути в суперечність між традиційно імперативним, трансляційним і гуманістично орієнтованим мисленням педагога. Сьогодні, в особливих умовах діяльності, фаховій передвищій освіті потрібен педагогічний працівник, який навчає студентів *як думати*, а не *що думати*; допомагає опанувати інноваційні, високотехнологічні знання, сприяє реалізації ідеї освіти впродовж життя, а не примушує відтворювати застарілі істини і декларації. Проте результати аналізу наявних наукових праць переконують, що у педагогічній науці поки що недостатньо обґрунтовано принципи, фактори, умови, напрями, етапи, методи, засоби, форми, технології цілеспрямованого розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах воєнного часу.

Такий стан справ у педагогічній науці відображається і на освітній практиці. Відмітимо, що у системі освіти України фахова передвища освіта виконує вкрай важливу роль – вона забезпечує професійну підготовку досить чисельної групи фахівців-організаторів виробництва середньої управлінської ланки, від підготовленості яких безпосередньо залежить якість і кількість виробленої вітчизняної продукції. Водночас європейський досвід свідчить, що основним модернізаційним інструментом забезпечення якості фахової передвищої освіти має стати неперервне підвищення кваліфікації викладачів, системний, цілеспрямований розвиток їх професійних компетентностей.

Наразі і на вітчизняному освітньо-педагогічному полі поступово стверджується розуміння розвитку професіоналізму педагогічних працівників як вкрай необхідного складника оновлення фахової передвищої освіти, а створення дієвої системи підвищення кваліфікації викладачів визнається інноваційною стратегією її модернізації. У директивних документах («Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року», «Концепція розвитку освіти в Україні на період 2015–2025 роки», «Концепція створення та функціонування Національної системи моніторингу якості освіти України»), Законах

України «Про фахову передвищу освіту» виписано положення, котрі актуалізують аспекти розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів.

Аналіз тенденцій розвитку фахової передвищої освіти, наявних праць сучасних дослідників та власний досвід дозволили виявити низку суперечностей, подолання яких сприятиме ефективному професійному розвитку педагогічних працівників, зокрема між:

– об'єктивною потребою суспільства у висококваліфікованих та конкурентоздатних педагогічних працівниках фахових коледжів з високим рівнем самоорганізації професійно-педагогічної діяльності та недостатнім рівнем їх підготовленості до творчого саморозвитку, неспроможністю усталеної роками методології підвищення кваліфікації забезпечити таку потребу в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу;

– вимогами, що висуваються Національною рамкою кваліфікацій, Законами України «Про освіту», «Про фахову передвищу освіту» до професіоналізму викладачів та недостатнім обґрунтуванням теоретичних і методичних основ розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу;

– новітніми завданнями закладів фахової передвищої освіти, детермінованими особливими умовами діяльності щодо підготовки громадянсько свідомих, професійно компетентних, патріотично вихованих фахових молодших бакалаврів, здатних до продуктивної професійної самореалізації і реалізації принципу навчання впродовж життя, та недостатньою розробленістю системи розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів, яка б цьому сприяла;

– нагальною потребою закладів фахової передвищої освіти в цілеспрямованому розвитку професійних знань, педагогічної техніки, культури, моральності, професійно значущих якостей педагогічних працівників, та обмеженістю наявного науково-методичного забезпечення цього процесу в особливих умовах діяльності фахових коледжів.

Зазначені протиріччя підкреслюють актуальність проблеми розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів та зумовлюють необхідність пошуку відповідей на низку конкретних запитань, а саме:

- як забезпечити високу мотивацію педагогічних працівників опанування інноваційними знаннями, новими педагогічними технологіями у самоосвітній діяльності, особливо в міжкурсовий період підвищення кваліфікації;

- які методи, засоби, форми і технології розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів слід реалізувати у процесі підвищення їх кваліфікації, щоб у конструктивній педагогічній взаємодії викладачі цілеспрямовано і творчо формували громадянсько свідомих, патріотично вихованих, різнобічно освічених, висококваліфікованих фахових молодших бакалаврів.

Перспективи подальших наукових пошуків пов'язуємо із розробленням методичної системи розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів.

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051:005.966

Олефіренко Т. О.
кандидат педагогічних наук, професор,
декан педагогічного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ

Постановка проблеми та її актуальність. Особливості розвитку сучасного цивілізаційного процесу актуалізують нові вимоги до підготовки майбутніх фахівців в освітньому процесі закладів вищої освіти (ЗВО). Це певною мірою стосується й майбутніх учителів, які мають бути готовими до професійної діяльності у швидко змінюваному світі, бути конкурентними на ринку освітніх послуг, що динамічно розвивається. З огляду на це, підготовка учителя до саморозвитку й успішної самореалізації у професії тісно пов'язана зі встановленням певного співвідношення між сферою освіти й сферою професійної праці, що й визначить в подальшому успішність кар'єрного зростання особистості [1, с. 20]. Тож, підготовка ще на етапі навчання у ЗВО майбутнього педагога до розвитку професійної кар'єри є актуальною й своєчасною, оскільки дає змогу учителю-початківцю краще зрозуміти специфіку майбутньої трудової діяльності шляхом формування так званих гнучких навичок (soft skills), що дають змогу особистості швидко адаптуватися до нових умов, вирішувати нестандартні завдання тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що питання розвитку готовності майбутніх учителів до розвитку професійної кар'єри були предметом наукового дослідження багатьох вітчизняних учених, серед яких А. Братанич, Н. Гончарова, Т. Канівець, В. Лозовецька та інші. Відзначимо також ґрунтовний внесок фахівців Інституту професійно-технічної освіти НАПН України в дослідження теоретичних й прикладних аспектів формування готовності учнівської молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри, розкриття особливостей саморозвитку майбутніх кваліфікованих фахівців у контексті проблеми формування готовності до планування професійної кар'єри [6]. Автором статті схарактеризовано педагогічні аспекти використання тренінгів при підготовці майбутніх учителів до побудови професійної кар'єри [3], обґрунтовано принципи підготовки майбутніх учителів до побудови професійної кар'єри [4], здійснено психолого-педагогічний аналіз феномену професійної кар'єри вчителя [5], що є теоретичною базою для здійснення цієї наукової розвідки. Проте виокремлення актуальних проблем підготовки майбутнього вчителя до розвитку професійної кар'єри потребують додаткового наукового осмислення й аналізу, що й обґрунтовує доцільність здійснення цього локального дослідження.

Мета статті – виокремити актуальні проблеми підготовки майбутнього вчителя до розвитку професійної кар'єри.

Викладення основного матеріалу дослідження. Система підготовки майбутніх учителів є складним багатоаспектним явищем, що характеризується низкою показників, серед яких пріоритетне значення мають самореалізація особистості у професійній діяльності, готовність до розвитку кар'єри у сфері освіти. Натепер від учителя як ключового суб'єкта освітнього процесу вимагаються якості управлінця, лідера, організатора, який повинен володіти набором компетентностей, що дають змогу виконувати узагальнені виробничі завдання педагога. Водночас, професійне поле

сучасного вчителя не обмежується тільки сферою повної загальної середньої освіти, адже він може працювати в системі спеціальної освіти, виконувати функцію тьютора в умовах дистанційної освіти, здійснювати взаємодію між учнями і освітніми організаціями, брати участь в перспективному плануванні позашкільної діяльності дітей тощо. На перший план виходять інші ролі педагога – фасилітатора (активного помічника в процесі самоосвіти), інтерпретатора, комунікатора, менеджера освітнього процесу, ініціатора навчальних дій, генератора ідей, координатора спільних зусиль, тьютора [2, с. 80]. При цьому компетентності, необхідні для їх виконання, не можуть бути сформовані ні за допомогою освоєння предметного змісту галузі освіти, ні за допомогою освоєння прикладних педагогічних знань. Тож, у педагогічному ЗВО освітній процес має бути організований так, щоб майбутні учителі ще в період навчання набували впевненості, що їхній інтелектуальний та творчий потенціал буде затребуваним на ринку освітніх послуг. У студентів повинні бути сформовані не тільки професійні знання, вміння та навички (hard skills), але й певні особистісні якості, такі як гнучкість, готовність до змін, вміння швидко й ефективно адаптуватися до нових умов, розвинуті професійна спрямованість, особистісна готовність професійно реалізувати себе в сучасних умовах реформування системи освіти (soft skills).

Слід зазначити, що у сучасних умовах розвитку освіти також відбувається трансформація об'єкта і предмета діяльності вчителя. У традиційному розумінні об'єктом педагогічної діяльності є освітній процес, предметом – закономірності цього процесу. Об'єкт і предмет діяльності вчителя закладу повної загальної освіти наразі інші, оскільки вони набувають характеру близького до діяльності менеджера по управлінню персоналом; об'єктом є особистість учня в освітньому процесі, особистісного становлення, професіоналізації; предметом – основні закономірності та чинники, що визначають поведінку учня, групи учнів в умовах спільної навчальної діяльності. Іншими словами, в сучасній сфері загальної освіти, в умовах запровадження профільного навчання учнів, необхідні кадри, які здійснюють взаємозв'язок між двома системами – трудовою сферою і освітньою системою, готують молоде покоління до принципово нових умов діяльності, взаємовідносин, позиціонування себе в іншій ролі – учасника соціально-виробничих відносин. В цьому випадку на перший план виходять не академічні пріоритети (академічні рейтинги, традиційні способи набуття знань – увага, слухання, розуміння, відтворення тощо), а розвиток професійно значущих якостей особистості майбутнього фахівця, здатності критично оцінити застосовність знань на практиці.

Насамкінець зазначимо, що підготовка майбутніх учителів до розвитку професійної кар'єри є процесом, який має очевидні й приховані вияви. Передусім, він тісно пов'язаний з видами професійної діяльності, до яких готується майбутній учитель. Звідси виникає необхідність виявлення специфічних принципів побудови професійної кар'єри, що відбивають специфіку змістовного об'єкта його педагогічної діяльності, які є одночасно і вимогами до просування на ринку праці.

Висновки. Включення теоретичних й прикладних завдань підготовки майбутнього вчителя до розвитку професійної кар'єри до змісту освітнього процесу у педагогічному ЗВО зумовлюється низкою об'єктивних викликів, які можемо визначити як актуальні проблеми досліджуваного феномену, а саме:

1) вища освіта в темпах свого розвитку має відповідати, а точніше випереджати соціально-економічний розвиток суспільства;

2) учитель-початківець після завершення навчання у педагогічному ЗВО має мати окрім професійних (hard skills) розвинуті ще й універсальні/гнучкі навички (soft skills), зокрема самоорганізації, комунікації, адаптації, роботи в групі, когнітивної гнучкості, уміння приймати рішення й мати власну думку, лідерських здібностей тощо), які уможливлять більш швидку й результативну адаптацію молодого фахівця у динамічному професійному освітньому середовищі;

3) організація й змістовий контент освітнього процесу у педагогічному ЗВО мають бути спрямовані на формування у майбутніх учителів значущої взаємозалежності між тим, що вони вивчали у ЗВО, і тим, що вони мають виконувати у професійній діяльності;

4) розроблення й удосконалення освітніх програм на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях вищої педагогічної освіти має відбуватися з урахуванням запитів внутрішніх й зовнішніх стейкхолдерів, що забезпечить формування у студентів навичок прийняття рішень щодо їх професійного майбутнього, об'єктивних ставлень до викликів ринку освітніх послуг й вимог працедавців тощо.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у здійсненні порівняльного аналізу особливостей застосування електронних навчальних курсів з підготовки майбутніх учителів до розвитку професійної кар'єри на різних рівнях вищої освіти – бакалаврському, магістерському, докторському.

Використана література:

1. Бобрицька В. І. Професійна підготовка магістрів у галузі освіти в Україні: сучасні виклики, проблеми, знахідки. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр.* К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2017. Вип. 1 (10). С. 20-23.
2. Жукова О. А. Принципы дидактики высшей школы: проблема первенства в системе иерархии. *Austrian Journal of Humanities and Social Sciences*. 2014. № 7–8. С. 79–83. URL: http://cyberleninka.ru/article/n/printsipy-didaktiki-vysshey-shkoly-problema-pervenstva-v-sistemeierarhii
3. Олефіренко Т. О. Використання тренінгів при підготовці майбутніх учителів до побудови професійної кар'єри. *Освітній дискурс :* збірник наукових праць / голов. ред. О. П. Кивлюк. Київ : «Видавництво «Гілея», 2019. Випуск 17 (10). С. 46-54.
4. Олефіренко Т. О. Принципи підготовки майбутніх учителів до побудови професійної кар'єри. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Випуск 4 (160). Серія: Педагогічні науки, Чернігів, 2019. С. 24 – 29.
5. Олефіренко Тарас. Психолого-педагогічний аналіз феномену професійної кар'єри вчителя. *Professional Education: Methodology, Theory and Technologies. Професійна освіта: методологія, теорія та технології :* зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний вищий навчальний заклад імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький : СКД, 2019. Вип. 10. С. 207–222.
6. Формування готовності учнів ПТНЗ до вибору й реалізації професійної кар'єри : методичний посібник / [Закатнов Д. О., Орлов В. Ф., Вовковінський М. І. та ін.] ; за ред. Д. О. Закатнова. К. : ІПТО НАПН України, 2015. 188 с.

УДК 378.046-021.68:37.018.4

Олешко П. С.
кандидат історичних наук, професор,
директор
Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти;

Рубльова Н. О.
заступник директора з навчально-методичної
та проєктно-освітньої діяльності
Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти
м. Луцьк, Україна

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ – ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Ми живемо в часи глобальних змін, пандемії, війни, епоху швидкісної комунікації, цифровізації суспільства, посилення конкуренції, старіння людства, зміни форм праці, що стрімко змінює наш темп та стиль життя, спілкування, мислення, професійну діяльність.

Сучасний стан неперервної педагогічної освіти передбачає відтворення людського капіталу для забезпечення сталого розвитку країни через якісну підготовку педагогічних кадрів, створення ефективної системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників на основі поєднання національних освітніх традицій та найкращого світового досвіду, гнучкість у реагуванні на суспільні зміни, забезпечення розвитку педагогів, здатних у процесі постійного вдосконалення здійснювати професійну діяльність на засадах гуманізму, демократії, вільної конкуренції та високих технологій, а також забезпечувати неперервну освіту громадян, здійснюючи практичну реалізацію освітньої політики як пріоритетної функції держави [1].

Основним завданням післядипломної педагогічної освіти (ППО), як складової неперервної освіти, є створення умов для реалізації індивідуальних освітніх маршрутів педагогів із метою професійного розвитку на основі використання цифрових технологій, інноваційних форм і методів підвищення кваліфікації. В. Олійник стверджує, що це актуалізує проблему створення системи цілеспрямованого фахового зростання педагогів, яка покликана розв'язувати широке коло питань, а саме: поєднання особистісного розвитку з підвищенням професійного потенціалу людини; забезпечення випереджувального характеру професійної підготовки відповідно до суспільних вимог; мотивування неперервного фахового зростання; підготовка резерву кадрів, яких вимагає подальший розвиток галузі; створення ефективних технологій навчання і виховання дорослих з урахуванням розвитку цифрового суспільства [2].

Широке застосування інноваційних цифрових технологій в освітній галузі стало об'єктивною закономірністю, зумовленою стрімким, подекуди вимушеним переходом освітнього процесу від традиційної очної форми навчання до навчання на відстані. Особливої актуальності цей процес набув з початком пандемії та широкомасштабної війни, коли стало вкрай необхідним приймати оперативні, нетипові, по суті – інноваційні рішення. Функціонування системи освіти в таких умовах характеризується інтенсивним використанням цифрових технологій, новими підходами до навчання, формами організації освітнього процесу, створення комфортного та безпечного освітнього середовища. Відтак, важливим напрямком розвитку ППО є її цифровізація, а саме – впровадження сучасних цифрових технологій, що забезпечують доступність та безпечність отримання освіти,

підготовку спеціалістів до професійної діяльності в турбулентному суспільстві.

Важливим кроком на цьому шляху є впровадження в освітній процес системи ППО електронної (онлайн, дистанційної) освіти, що має низку істотних переваг в порівнянні із традиційним навчанням, а саме: гнучкий розклад, незалежність від місця та часу проведення занять, широкий доступ до навчальних матеріалів у електронному вигляді, можливість повторного ознайомлення, наявність зворотного зв'язку, зменшення фінансових витрат та економія часу на отримання знань.

Для успішного професійного розвитку сучасних педагогів, необхідно змінити усталені освітні методи та форми навчання в системі ППО – на часі впровадження різних моделей змішаного навчання, що передбачає використання нових підходів до навчання, які у різних формах поєднують можливості взаємодії мережевих з традиційними методиками занять. Застосування змішаного навчання в системі післядипломної педагогічної освіти має багато переваг, адже такий формат відповідає сучасному ритму життя, запитам розвитку галузі освіти, при цьому не виштовхуючи навчання повністю в "безконтактне" онлайн середовище, зберігаючи елементи очної взаємодії, що суттєво сприяє обміну передовим практичним досвідом. Саме такий формат навчання зручний для системи післядипломної освіти, оскільки найкраще відповідає ритму життя сучасного педагога, який працює та бажає розвиватись.

Пріоритетні завдання післядипломної педагогічної освіти у даному контексті:

- вдосконалення змісту ППО і організація безпечного інноваційного освітнього середовища з метою розвитку фахової майстерності вчителя;
- вдосконалення наявної структури післядипломної освіти педагогів відповідно до змін освітньої галузі – цифровізація та нові форми і методи навчання;
- розроблення нових програм ППО, що відповідають наявному розвитку потреб суспільства та запитам сьогодення.

За умов реалізації принципу безперервності навчання головним завданням підвищення кваліфікації стає не передача нового змісту, а включення педагога у процес усвідомлення особистих і професійних цілей співвідносячи їх з цілями й цінностями сучасного життя, суспільними запитами, розвиток професіонала, здатного до самостійного оволодіння інформацією, до визначення конструктивних засад власної діяльності та комунікації з іншими людьми [3].

Використана література:

1. Про затвердження галузевої Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти: Наказ МОН від 14.08.13 р. № 1176. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1176729-13#Text (дата звернення: 10.01.2023).
2. Олійник В. В. Безперервна освіта. *Світло*. 2000. № 3 (17). С. 11–15.
3. Романенко М. Методологія та зміст сучасної післядипломної педагогічної освіти. *Післядипломна освіта в Україні*. 2007. № 1. С. 35–38.

УДК 378.091.12:005.336.2:37.014.6

Пащенко Т. М.
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
лабораторії науково-методичного супроводу підготовки
фахівців у коледжах і технікумах
Інституту професійної освіти НАПН України,
м. Київ, Україна

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ – ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ЯКОСТІ ОСВІТИ У КОЛЕДЖІ

Стратегія цілеспрямованого забезпечення якості підготовки фахівців у коледжах сьогодні визначена домінантним напрямом модернізації освітнього процесу у закладах фахової перед вищої освіти. Це зумовлено, насамперед, посиленими вимогами суспільства до кваліфікації випускників закладів фахової передвищої освіти [1, с. 6]. Специфіка та творчий характер праці сучасного спеціаліста висувають високі вимоги до педагога. Випускник навчального закладу фахової передвищої освіти – компетентний професіонал, що творчо розвивається, готовий до виходу на міжнародний ринок праці та здатний встановити гуманістичний стиль відносин у професійній діяльності.

Основним напрямом діяльності сучасних коледжів є організація роботи колективу в умовах реалізації державних освітніх стандартів, в основі яких лежить компетентнісний підхід, що передбачає не просто трансляцію знань педагогами, а формування та розвиток у студентів певних компетентностей, необхідних для формування професійної компетентності випускників коледжу. Щоб займатися проблемами формування професійної компетентності студентів необхідно визначити вимоги до рівня професійно-педагогічної компетентності педагога.

Під професійно-педагогічною компетентністю розуміється певний ступінь оволодіння педагогічним досвідом, загальною та педагогічною культурою, удосконалення навчально-виховної та наукової діяльності викладача. Компетентність педагогів – важливий компонент якості освіти у коледжі, оскільки найпрекрасніші ідеї та починання в освіті не реалізуються через недостатній професіоналізм працівників сфери. Практика доводить, що якість професійної освіти залежить від рівня професійно-педагогічної компетентності працівників коледжу. По суті, професійна компетентність педагога розглядається як єдність теоретичної, практичної та мотиваційної готовності до здійснення педагогічної діяльності: де детермінуючим компонентом є мотивація до педагогічної праці; обов'язкова теоретична готовність проявляється у узагальненому розумінні педагогічно мислити (знання педагогіки та психології, повне знання предмета); організаторська та комунікативна діяльність визначають практичну готовність.

Компетентність – поняття відносне: змінюються вимоги до компетентностей фахівців, і змінюється, відповідно, професійна компетентність педагогічних працівників, тобто здатність застосовувати свої знання та досвід у професійній діяльності. Отже, педагог має постійно зростати, саморозвиватися у професійному плані. Це неможливо без самооцінки своєї діяльності.

Систематичного підвищення потребує рівень компетентності педагогів з питань теорії та методики професійної освіти, впровадження інноваційних підходів до підготовки фахівців, виховання особистості з урахуванням її індивідуальних особливостей. З метою створення умов для формування професійної компетентності педагогів закладів фахової передвищої освіти необхідно сформувати систему, що забезпечує підвищення

педагогічної, методичної, психологічної компетентності щодо формування професійно-культурної компетентності студентів та формування у них здібностей до самонавчання, саморозвитку, проектування власної діяльності та її творчого виконання, рефлексії своєї професійної діяльності.

Інноваційними формами та методами підвищення кваліфікації педагогів у коледжі є розробка власних програмних продуктів, школа передового педагогічного досвіду (педагогічні майстерні), розробка підручників, навчально-методичних посібників, професійні тренінги, створення банку педагогічних ідей.

Індивідуальна самостійна робота педагога, спрямована на підвищення професійно-педагогічного, методичного та професійно-культурного рівнів. У сучасному світі головною професійною якістю, яку педагог має постійно демонструвати своїм учням, стає уміння вчитися. Готовність до змін, здатність до нестандартних трудових дій, мобільність, відповідальність і самостійність у прийнятті рішень – всі ці характеристики діяльності успішного професіонала повною мірою відносяться і до педагога. Набуття цих цінних якостей неможливе без розширення простору педагогічної творчості.

Головним напрямом у роботі кожного викладача та педагогічного колективу коледжу стає осмислення, освоєння та впровадження у практику роботи системно-діяльнісного підходу, що передбачає включення студентів до активної, значущої та цінної для нього навчальної діяльності. Отже, відбір змісту теоретичного матеріалу, методів і прийомів навчання для формування професійних компетентностей студентів, слід здійснювати не стихійно, а обдумано. Саме педагог є основою для успішного введення в практику інновацій, для реалізації в нових умовах поставлених перед ним завдань педагог повинен мати необхідний рівень професійної компетентності. Окремо взятий педагогічний працівник, хоч би якими професійними компетенціями володів, наскільки б він не був компетентним, не може досягти високих результатів у справі підготовки конкурентоспроможних випускників. Лише спільна діяльність викладачів коледжу забезпечить позитивний результат освіти.

Використана література:

1. Методичні основи оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти : методичний посібник / П. Г. Лузан, А. А. Каленський, Т. М. Пащенко, І. А. Мося, О. Ю. Ямковий. Київ, 2021. 288 с.

УДК 378(477)

Полторацький О. В.
заслужений працівник освіти України,
директор департаменту освіти і науки
Дніпропетровської обласної державної адміністрації,
м. Дніпро, Україна

ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Воєнні дії розпочаті російською армією 24 лютого 2022 р., спричинили комплекс серйозних проблем в українській освіті: скорочення державних видатків на вищу освіту,

значне посилення «освітньої міграції». Реакція на ці виклики може спричинити суттєве зниження попиту на вітчизняну вищу освіту. В Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки, що розроблена на виконання Указу Президента України «Про вдосконалення вищої освіти в Україні» визначено, що «узагальненою проблемою системи вищої освіти є незатребуваність вищої освіти українським суспільством як інституту і головного ресурсу розвитку країни, що у поєднанні з масифікацією вищої освіти викликає спотворення освітнього процесу і незадовільні результати діяльності ЗВО» [3]. Стратегічне бачення такого розвитку України ґрунтується на забезпеченні національних інтересів та виконанні міжнародних зобов'язань України щодо переходу до сталого розвитку: подолання дисбалансів в економічній, соціальній та екологічній сферах; побудову мирного та безпечного, соціально згуртованого суспільства з належним врядуванням та інклюзивними інституціями; забезпечення партнерської взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, бізнесу, науки, освіти та організацій громадянського суспільства; високий рівень науки, освіти та охорони здоров'я. Визначальним у Стратегії сталого розвитку України до 2030 року є інноваційне спрямування розвитку, яке ґрунтується на активному використанні знань і наукових досягнень, стимулюванні інноваційної діяльності [2].

Загальна проблема вищої освіти розкладається на декілька груп проблем, серед яких міграція молоді для навчання у закордонних університетах задля розширеного доступу до міжнародних ринків праці. Міграція молоді для навчання у закордонних університетах на сьогодні масове явище, пов'язане з переміщенням людей за межі регіону чи країни постійного проживання. Міграція молоді для навчання явище не нове. Характерними її рисами до війни був добровільний, масовий, соціокультурний та короткостроковий характер, чітко визначені строки перебування за кордоном (період здобуття освіти), вікові обмеження та мета виїзду за кордон: отримання професійної освіти, проходження стажувань та практик, проведення наукових досліджень. Підтвердженням цього факту є офіційна статистика, що оприлюднена Міжнародною організацією економічної співпраці та розвитку (Organisation for Economic Cooperation and Development, OECD). У 1975 р. у світі налічувалося 0,8 млн іноземних студентів, у 2011 р. цей показник збільшився майже в 5,4 рази і становив 4,3 млн студентів, у 2017 р. 4,85 млн іноземних студентів, прогнозувалося, що у 2020 р. кількість іноземних студентів сягне 8 млн осіб, але цей прогноз не справдився через пандемію COVID-19 і закриття кордонів.

Переважно до переліку країн – імпортерів освітніх мігрантів належать високорозвинені країни, що мають потужний науковий потенціал та лідируючі позиції у світових рейтингах найкращих університетів, вони розглядають студентів з України як найбільш бажаних мігрантів унаслідок набутих знань мови та здобутих професійних навичок. Одним із основних чинників, який зазвичай приваблює іноземних студентів, є відсутність плати за навчання в державних вишах або ж її порівняно низький рівень. До країн, які пропонують саме такі умови, належать: Польща, Чехія, Німеччина та частково Франція.

Польща популярна серед молоді, яка планує навчатися за кордоном через територіальну та культурну близькість до України. Чехія також займає провідні позиції, де є можливість навчатися безкоштовно, якщо навчальна програма викладається чеською мовою. Німеччина – країна економічно розвинена, що приваблює студентів з України. До Франції навчатися їдуть студенти, які обирають професії в галузях моди, дизайну, фотографії. В цій країні легкі умови вступу: вступник не складає іспит, а надсилає досьє та мотиваційний лист.

Вагомим фактором, що спонукає наших студентів отримувати вищу освіту за кордоном, є потенційна можливість отримати гідну роботу [1]. Привабливість різних країн світу для українського студентства визначається також особливостями умов навчання й проживання. До основних мотивів еміграції української молоді з метою отримання вищої освіти слід віднести такі: безпечне перебування і навчання за кордоном; висока якість

навчання у рейтингових закладах вищої освіти; перспективи отримання престижної роботи та постійного місця проживання; можливість безкоштовного навчання; відносно легкі умови вступу до закладу вищої освіти; доступна вартість навчання та проживання, кращі економічні й соціально побутові умови.

Таким чином, в Україні потрібні подальші реформи в освіті для того щоб здобувачі освіти, які потрапили за кордон з часом повернулися в Україну. Пріоритетами таких реформ мають залишатися забезпечення сталості та безперервності освіти, створення безпечних умов для навчання та викладання, психологічна підтримка учасників освітнього процесу, продовження якісних трансформацій на всіх рівнях освіти.

Використана література:

1. Олешко А. А., Ровнягін О. В. Сучасні тенденції міжнародної освітньої еміграції з України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 3. С. 21–25.
2. Проект Стратегії сталого розвитку України до 2030 року. file:///C:/Users/User/Downloads/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf
3. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf

УДК 37.013.2-022.316

Прибора Н. А.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри хімії
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ЯК СВІТОВОЇ ТЕНДЕНЦІЇ

Концепція неперервної освіти була взята на озброєння понад 50 років тому. Найбільші міжнародні організації – ЮНЕСКО, Міжнародна організація праці (МОП), Рада Європи та Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) – визначили неперервну освіту як одну з центральних соціальних та педагогічних проблем сучасності.

Спочатку неперервну освіту трактували як компенсаторну, тобто як таку, що усуває недоліки освіти дорослих, пов'язані із неактуальністю отриманих раніше знань. Згодом головною стала проблема підвищення кваліфікації. З другої половини 70-х років минулого століття у зарубіжній літературі все частіше неперервну освіту розглядають як можливість особи адаптуватися до життя в постійно змінюваних умовах.

Наразі неперервну освіту трактують як єдину систему державних та громадських освітніх установ, що забезпечує організаційну, змістову єдність та взаємозв'язок усіх ланок, які спільно вирішують завдання виховання, загальноосвітньої, політехнічної та професійної підготовки кожної людини з урахуванням актуальних та перспективних суспільних потреб та задовольняють її прагнення до гармонійного розвитку упродовж усього життя.

Основними принципами неперервної освіти виступають такі: загальність, демократизм та доступність; безперервність; інтегративність та наступність; відкритість; принцип самоосвіти.

Загальність, демократизм і доступність передбачають, що неперервна освіта – відкрита система для людей будь-якого віку, освітнього та інтелектуального рівня. Створюються такі альтернативні форми здобування освіти і у такій кількості, скільки необхідно для задоволення запитів, що виникають.

Безперервність системи освіти означає досягнення цілісності освітнього процесу, інтегрованості (об'єднаності) всіх етапів та ступенів: базової, загальної, вищої і т. ін. Освіта неперервна не тому, що людина постійно переходить від однієї форми навчання до іншої, а тому, що, отримуючи освіту певного рівня або працюючи, вона може паралельно або в міру необхідності доповнювати, розширювати її іншими способами як через систему державної чи громадської освіти, так і шляхом самоосвіти. Безперервність освіти, передусім, виявляється у створенні умов для того, щоб людина могла вчитися без жодних перепон та обмежень. Цей принцип проявляється у формуванні в людини з раннього дитинства і протягом усього життя потреби у знаннях та постійному поповненні й вдосконаленні їх, а суспільство, зацікавлене у неперервній освіті, стимулює цю потребу всіма можливими способами та створює такі умови для навчання, роботи, отримання та підвищення кваліфікації, за яких кожен його член ставиться в ситуацію необхідності постійної освіти упродовж усього життя.

Інтегративність і наступність передбачають планування процесу, що являє собою не просту суму базової і подальшої підготовки, а їх взаємопов’язане ціле. Неперервність освіти визначає, що зв’язок між предметами будується відповідно до логіки змісту та цілей кожного з етапів, де послідовно збільшується складність не стільки навчального матеріалу, скільки навчальної діяльності.

Відкритість виявляється у здатності до постановки нових цілей, що випереджають оновлення змісту виховання та навчання.

Самоосвіта постає як поєднання між окремими ступенями спеціально організованого навчання, надаючи освітньому процесу безперервний, висхідний, цілісний характер. Поза самоосвітою ідея неперервної освіти неможлива.

Якої б форми не набувала неперервна освіта, завжди найважливішою фігурою в ній буде вчитель. Жодні підручники та навчальні засоби не мають такого впливу на учня, як особистість та майстерність педагога. Відомо, що поза безпосереднім впливом учителя на учня справжнє виховання неможливе. Тільки особистість може впливати на розвиток і самовизначення особистості, лише характером можна сформувати характер.

Особливо гостро це простежується в умовах дистанційного навчання, де спілкування між учнем та учителем відбувається опосередковано. Якість та результативність освітнього процесу все більше залежить від наполегливості та вмотивованості здобувача освіти, а також професійності та майстерності учителя. Зрозуміло, що оволодіння більшістю освітніх технологій стало можливим лише завдяки реалізації основних принципів неперервності в освіті.

УДК 374.7

Радомський І. П.
кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу андрагогіки
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України
м. Київ, Україна

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ДОРОСЛИХ – ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК КОНЦЕПЦІЇ ОСВІТИ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Зростання та урізноманітнення особистих запитів людини, вимог ринку праці, що зумовлені шаленими суспільними та економічними змінами в розвитку суспільства вже важко задовольнити виключно наявними формами формальної освіти. За цих умов актуальним стає необхідність перегляду ролі та значення неформальної освіти, яка відповідатиме сучасним освітнім потребам завдяки широкому впровадженню освітніх інновацій.

Саме неформальна освіта, що ґрунтується на ідеях людиноцентризму, спроможна забезпечити розвиток і саморозвиток особистості який актуалізується потребою дорослої людини навчатися впродовж життя зумовленою бурхливими змінами в соціумі.

На думку Л. Лук'янової, доцільно окреслювати чотири *вектори становлення неформальної освіти*: суспільно-політичний (Скандинавські країни, Північна Європа – неформальна освіта як інструмент соціально-політичного розвитку), культурологічний (Європейський Союз – неформальна освіта як інструмент аксіологічного розвитку), політично-діяльнісний (США – неформальна освіта як інструмент сталого розвитку) і економічний (пострадянські країни – неформальна освіта як інструмент економічного розвитку) [1, с. 54].

Визначені вектори характеризують пріоритети суспільних перетворень та базові функції, що покладаються на неформальну освіту.

Неформальна освіта дорослих постійно еволюціонує, розвивається та сьогодні розглядається як рівноправна складова формальної освіти дорослих, а іноді навіть така що домінує [3, с. 84].

У світовій теорії й практиці неперервної освіти дорослих сформульовано *ключові принципи*, на засадах яких й відбувається її розвиток. Саме вони визначають перспективи розвитку освіти дорослих, взагалі, та неформальної освіти дорослих, зокрема. Вони є базовими, універсальними: нові базові знання і навички для усіх; збільшення інвестицій у людські ресурси; інноваційні методики викладання і навчання; нова система оцінювання набутої освіти; розвиток системи консультування; наближення освіти до особистості [3, с. 83].

О. Самодумська вказує, що нині неформальна освіта дорослих перетворюється на сферу освітніх послуг, на яку значною мірою поширюються ринкові механізми регулювання з їх законами попиту й пропозиції, конкуренції, маркетингу тощо. Сфера неформальних освітніх послуг має високий ступінь автономності й самостійності. Замовниками освітніх послуг є окремі індивіди, соціальні групи, соціальні інститути (зокрема, держави), суспільства загалом [4, с. 76].

Водночас спостерігаються зміни концепції освіти дорослих. Відбувається перехід від функціонально-професійної підготовки до розвитку особистості. Це означає, що сучасна місія неформальної освіти дорослих є значно ширшою й полягає в залученні

громадян до повноцінного багатоаспектного суспільного життя не лише на ринку праці. Адже потреба навчатися впродовж життя дедалі більш виразно відіграє ключову роль у відновленні стабільності, динамічного розвитку суспільства, його громадянської, професійної, побутової сфер [3, с. 83].

Суголосною є і думка Л. Лукянової, яка зазначає, що в умовах неформальної освіти відбувається розвиток не тільки *професійних компетентностей*, але й іншого, можливо, більш вагомого напряму – формування *громадянської позиції* й соціальне включення. Тобто йдеться про формування компетентностей, необхідних для комунікації, співробітництва, що набуває пріоритетності паралельно із розвитком професійних навичок [2, с. 122].

Отже, неформальна освіта дорослих (важливий складник концепції освіти впродовж життя) може забезпечити навчання особистості впродовж усього її життя як реалізацію важливої соціальної потреби, спрямованої на виживання та подальший розвиток в сучасному світі.

Використана література:

1. Лук'янова Л. Б. Концептуальні засади формування законодавства у галузі освіти дорослих. *Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання в умовах соціально-економічної нестабільності :* матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., 28 жовт. 2014 р., Київ. У 2 ч. К. : ІПК ДСЗУ, 2014. Ч. 2. С. 52–59.
2. Лук'янова Л. Освіта дорослих: сучасні стратегії і практики в Україні та зарубіжжі : монографія [Лариса Лук'янова]. К. : ТОВ «Юрка Любченка», 2020. 340 с.
3. Огієнко, О. І. Неформальна освіта дорослих в умовах глобалізації та інтеграції: виклики та можливості. *Концепт. засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, укр. реалії і перспективи :* зб. наук. ст. / за ред. : В. Г. Кременя, Н. Г. Ничкало ; уклад. : О. В. Аніщенко, Л. Б. Лук'янова ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України. Київ : Знання України, 2018. С. 80–86.
4. Самодумська О. Л. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх науково-педагогічних працівників до навчання дорослих в умовах неформальної освіти : дис. д-ра пед. наук : 13.00.04. / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2020. 687 с.

УДК 378.091.3:796.071.4

Сватьєв А. В.
доктор педагогічних наук,
професор кафедри фізичної культури і спорту
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна;

Симонік А. В.
кандидат біологічних наук,
доцент кафедри фізичної культури і спорту
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна

СФОРМОВАНІСТЬ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІТНЕС-ІНСТРУКТОРІВ

Сучасні стандарти вищої освіти засвідчують необхідність подальшого дослідження формування професійно-педагогічної компетентності педагога в цілому та засобів формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх фітнес-інструкторів. Ця проблема отримала достатньо глибоке висвітлення в дослідженнях М. Василенко [1, 2], К. Максимової [3, 8], М. Приймак [4], А. Прими [5, 6], А. Сватьєва [7], Н. Хлуса [9], проте слід зазначити, що жоден із науковців не пропонує цілісного системного дослідження процесу формування професійно-педагогічної компетентності фахівців спортивно-оздоровчої сфери, зокрема майбутніх фітнес-інструкторів.

Мета дослідження – вивчення стану сформованості професійно-педагогічної компетентності фітнес-інструкторів.

Для виявлення стану сформованості професійно-педагогічної компетентності працюючих фітнес-інструкторів проведено констатувальне дослідження, у якому брали участь 40 молодих (21–30 років) фахівців фізкультурно-оздоровчих організацій Запоріжжя. У процесі проведення дослідження використано комплекс взаємопов’язаних методів: діагностичні бесіди, цілеспрямовані педагогічні спостереження за поведінкою фітнес-інструкторів та їхніми відносинами зі споживачами послуг, експертну оцінку професійно-педагогічної компетентності фітнес-інструкторів роботодавцями, споживачами послуг та колегами, тестування професійних знань фітнес-інструкторів, дослідження сформованості критеріїв професійно-педагогічної компетентності з використанням діагностичних методик.

Проведений аналіз вивчення стану сформованості професійно-педагогічної компетентності фітнес-інструкторів дав підставу зробити такі висновки:

1. За результатами самооцінки та експертних оцінок роботодавцями, колегами та споживачами фітнес-послуг виявлено, що велика кількість працюючих фітнес-інструкторів відчуває труднощі в професійній діяльності, що пов’язані з нестачею засобів педагогічної взаємодії зі споживачами; невмінням самостійно регулювати свою діяльність, а також неоптимальною мотивацією до професійної діяльності.

2. За результатами самооцінки та експертного оцінювання фітнес-інструкторів підтверджені даними діагностики за складеним діагностичним комплексом й особистими спостереженнями, що в сукупності вказало на необхідність цілеспрямованої роботи з реалізації педагогічних умов формування професійно-педагогічної компетентності на етапі навчання у закладі вищої освіти, що сприяла б підвищенню ефективності

педагогічної складової їхньої професійної діяльності.

3. Одержані під час аналізу факти виявили загальний незадовільний стан сформованості професійно-педагогічної компетентності в працюючих фітнес-інструкторів.

Використана література:

1. Василенко М. М. Тезаурус дослідження професійної підготовки майбутніх фітнес-тренерів у вищому навчальному закладі. *ScienceRise. Pedagogical Education.* 2016. № 8. С. 4-10.
2. Василенко М. М., Денисова Л. В. Методологічні підходи до дослідження професійної підготовки майбутніх фітнес-тренерів у вищих навчальних закладах. *Науковий часопис [Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова]. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт).* 2017. Вип. 5К. С. 55-59.
3. Максимова К. В. Професійні компоненти особистості майбутніх фітнес-тренерів. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки*. 2020. Вип. 10. С. 167-172.
4. Приймак М., Смірнова В. Пріоритетні види, типи і форми підвищення кваліфікації фітнес-тренерів. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2017. № 3. С. 159-162.
5. Прима А. В., Путров С. Ю. Особливості закордонного досвіду підготовки фітнес-тренерів у вищих навчальних закладах. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки.* 2017. Вип. 2. С. 302-307.
6. Прима А. Формування готовності майбутніх фітнес-тренерів до професійної діяльності у фітнес-індустрії: проблеми та перспективи. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. *Серія : Педагогіка*. 2017. № 3. С. 52-59.
7. Сватьєв А. В. Теоретичні аспекти підготовки майбутніх фітнес-тренерів до професійної діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2017. Вип. 53. С. 246-253.
8. Соїна І. Ю. Петрусенко Н. Ю., Максимова К. В. Організаційно-педагогічні принципи формування культури здоров’я майбутніх фітнес-тренерів. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 35. С. 129-132.
9. Хлус Н. О., Цись Д. І., Цись Н. О. Використання сучасних фітнес-технологій у процесі фізичної підготовки футболісток студентських команд на загальнопідготовчому етапі підготовчого періоду. *Спортивні ігри*. 2021. № 1 (19). С. 65–74.

УДК 37.091.12:005.336.2

Сергієнко В. П.
доктор педагогічних наук, професор,
директор Навчально-наукового інституту
перепідготовки та підвищення кваліфікації
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ТУРБУЛЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА

В умовах соціально-турбулентного середовища післядипломна педагогічна освіта стає локомотивом удосконалення передового педагогічного досвіду та забезпечення відповідних темпів розвитку освіти в цілому. Адже розбудова національної освіти передбачає безперервний розвиток професіоналізму, збагачення духовної культури, вдосконалення особистісних якостей педагогів. Особливо актуальною за цих умов є проблема якості підвищення кваліфікації педагогічних працівників, розроблення його сучасного змісту. Вона зумовлена потребою зростання рівня їх професійної культури як високоосвічених, компетентних, конкурентоспроможних особистостей. Це, у свою чергу, висуває нові вимоги до розвитку післядипломної педагогічної освіти, яка еволюціонує в бік варіативної, особистісно орієнтованої моделі, що ґрунтується на засадах безперервності, диференціації, індивідуалізації навчання, спрямованого на врахування інтересів, запитів, власної траєкторії професійного зростання педагогів.

Чи готовий сучасний педагогічний працівник до виконання нових завдань? Більшість з них мають значний педагогічний досвід. Але чи здатні вони працювати по новому ? Нові педагогічні кадри ми маємо можливість уже готувати по новому. І водночас маємо скористатися послугами досвідчених педагогів. Саме випереджаюча модернізація системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в Україні забезпечить виконання завдань безперервного професійного зростання сучасного педагогічного працівника. З метою істотного підвищення ефективності ця система потребує модернізації у двох напрямах. Перший напрям полягає у задоволенні професійних потреб педагогів у здобутті нових знань та вмінь, а також оновленні вже набутих. В умовах необхідних трансформаційних перетворень ці потреби необхідно ще сформувати, маючи на увазі певну інерційність освітянської діяльності. Другий напрям – це забезпечення дієвості модернізації національної системи освіти в цілому і побудови Нової української школи зокрема.

В контексті визначених державних завдань реформування освітянської галузі за підтримки ректорату на чолі з академіком В. П. Андрущенком Інститутом здійснюється цілеспрямована робота з питань сучасного ефективного науково-методичного супроводу діяльності педагогічних працівників, розвитку та вдосконалення фахової майстерності керівників закладів освіти. Серед пріоритетних напрямів діяльності Інституту, як самоокупного підрозділу університету, визначено запровадження системи освіти дорослих за наскрізними навчальними планами та програмами підготовки, перепідготовки (друга вища освіта), підвищення кваліфікації педагогічних кадрів через очну, заочну, дистанційну, а також змішану форми навчання; проведення науково-дослідних робіт; підготовка учнів до ЗНО, олімпіад, конкурсів МАН України тощо.

З метою забезпечення наступності в процесі модернізації системи підвищення

кваліфікації педагогічних працівників було здійснено пролонгацію та концентроване подання навчального матеріалу, форм, методів, засобів навчання в системі підготовки майбутніх учителів і створено на цій основі педагогічні умови для розвитку їх професійних компетентностей впродовж життя, побудови власної траєкторії самоосвітньої діяльності. Такий підхід реалізовано в процесі створення відкритого інтегрованого освітнього середовища навчання, спрямованого на підвищення якості освіти, її доступності та сприяння її змінам у забезпеченні професійного зростання вчителів, успішного просування кар'єрними сходами завдяки спрямованості на індивідуалізацію та гнучкість освітнього процесу. Цей багатоцільовий, динамічний навчально-методичний комплекс забезпечує ефективну реалізацію усіх форм навчання, а також можливість побудови студентом або слухачем власної траєкторії навчальної діяльності в режимі 24*7 з максимальним наближенням віртуального і реального. Все це сприяє формуванню інформаційно-комунікаційного ландшафту відкритої освіти на засадах доступності, системності, а також безкоштовності ресурсів для впровадження. Впровадження інтегрованої технології розвитку професійних компетентностей педагогічних працівників сприяє також успішній реалізації ідей STEAM–навчання. Забезпечено міжнародний рівень освітнього середовища з професорсько-викладацьким складом, що налічує авторів шкільних підручників і навчальних видань для закладів освіти усіх рівнів, розробників професійних стандартів, інноваційних методик навчання, експертів МОН України, сертифікованих тренерів, учителів-новаторів, координаторів міжнародних мегапроєктів і міжнародних експертів та ін.

Запропонована нами модель розвитку професійних компетентностей педагогічних працівників сприяє: готовності педагогічних кадрів до інноваційних змін, здатності адаптуватися до умов соціально-турбулентного середовища; налаштованості педагогів на саморозвиток і навчання впродовж життя; формуванню здатності педагогів прогнозувати результати своєї діяльності, моделювати навчально-виховний процес на основі досягнень сучасної педагогічної науки й практики; спрямованості системи післядипломної педагогічної освіти на ефективне використання нових технологій навчання, розвиток інформаційного простору та вдосконалення науково-методичного супроводу підвищення професійної майстерності педагогів України.

Таким чином, розвиток цілісної системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників на засадах людиноцентрованого і компетентнісного підходів в контексті реалізації Концепції Нової української школи, підвищення якості освітньої діяльності, доступності та конкурентоспроможності є невідкладним завданням системи післядипломної педагогічної освіти в умовах соціально-турбулентного середовища.

УДК 378.046-021.68

Сиченко В. В.
доктор наук з державного управління, професор,
заслужений працівник освіти України,
ректор КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради,
м. Дніпро, Україна

РОЛЬ ЗАКЛАДІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Сучасна соціальна реальність, в якій перебуває кожен українець, задає нові вектори та диктує абсолютні імперативи, які досить часто гіперболізують, вони є ключовими в промовах Президента, до них часто апелюють політики та суспільні діячі. Зокрема, у кожного українця, навіть якщо він не бере участь безпосередньо у бойових діях, є не менш запеклими битви чи то на економічному, духовному чи екзистенціальному фронті. Ми повинні битися за життєстверджувальну ідеологію та світогляд, відстоювати свою державу на інформаційному фронті.

В одному із вечірніх звернень Президент наголосив, що патріот – це той, хто б'ється з ворогом за свою землю і той, хто допомагає грошима, створюючи робочі місця, роблячи пожертвування, і той, хто прикладає зусилля, щоб втримати країну на інтелектуальних рейках. У такий непростий воєнний час відбувається консолідація українського народу, насамперед, під жовто-блакитним прапором свободи, адже ще з давніх часів «…українською традицією є – свобода як воля, воля від зовнішнього диктату, а то й ворогів. І воля «для» – як реалізація власного світобачення, власної стратегії… Українське розуміння та відчування свободи, свободи як волі не втратило своєї значущості й нині» [1, с. 137].

Серед основних архетипів української людини, які активізувалися у надсучасній екстремальній ситуації – війни росії проти України – це, насамперед, войовничість/миролюбство, ворожість/лагідність, ненависть/любов. Саме їх дуальність має плідний потенціал у ствердженні незламності духу українського народу, створює широку палітру у формуванні культури свободи.

Культура свободи є найвищим компонентом культури миру, яка демонструє різні форми миролюбства через справедливість, моральність, відповідальність, а «освіта … постає як практика свободи, яка розуміється як неодмінна умова процесу становлення особистості» [2, с. 50].

З самих давніх часів, коли освіта робила лише перші кроки у самоствердженні своїх інституційних форм, принцип відповідальності в його різноманітних інваріантах був пріоритетним як в ситуації екзистенційної зустрічі педагога зі здобувачами освіти, так і в функціонуванні освітніх структур. В умовах повномасштабної війни, яка з боку росії ведеться з повним нехтуваннями основ міжнародного гуманітарного права війни, мішенями ворожих обстрілів часто стають заклади освіти. Саме тому перед освітянами постало найвідповідальніше завдання – організувати та здійснювати навчальний процес з максимальним забезпеченням безпеки усіх учасників.

У даному контексті відзначимо, що діяльність працівників комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради» спрямована на взаємодію всіх суб'єктів освітнього процесу й підпорядковується

єдиній меті – забезпеченню функціонування та інноваційного розвитку Академії, системи неперервної освіти регіону як складової національної системи освіти України.

Діяльність Академії зосереджена на впровадження таких напрямів роботи:

- реалізація сучасних технологій професійного вдосконалення та підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів системи освіти, підготовка здобувачів вищої освіти згідно з вимогами інноваційного розвитку освіти;
- забезпечення випереджувального характеру підвищення кваліфікації педагогічних працівників відповідно до потреб реформування системи освіти;
- модернізація навчальних планів, програм відповідно до оновлених державних стандартів;
- оновлення змісту, форм, методів і засобів навчання шляхом широкого впровадження в навчальний процес сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, електронного контенту;
- урізноманітнення моделей організації освіти:
- створення освітніх округів, ресурсних центрів дистанційного навчання, проведення моніторингу та оцінювання якості освіти тощо.

Працівники Академії, незважаючи на надзвичайно складну ситуацію в країні, змогли швидко зрозуміти виклики та реалії воєнного часу, знайти шляхи їх подолання. Маючи досвід дистанційного навчання та викладання в умовах коронавірусної інфекції, зокрема застосовуючи технології Zoom, можливості Google Classroom та платформи дистанційного навчання Moodle, змогли швидко розширити межі фізичної освітньої установи за допомогою цифрових технологій.

Дистанційне навчання поряд з проблемними питаннями має «багато переваг, таких як гнучкість, модульність, паралельність, масовість та ексклюзивність. Цей вид навчання є економічним та технологічним. Більш того, дистанційне навчання забезпечує реалізацію принципів соціальної рівності в отриманні освіти (незалежно від місця проживання і стану здоров'я) та інтернаціоналізму (можливість отримувати освіту за кордоном, не залишаючи власної країни)» [3, с. 32], в нашому випадку – навпаки: здобувати вітчизняну освіту, перебуваючи за межами України, а також отримувати освіту за українськими стандартами, знаходячись на тимчасово окупованих територіях. Тому дистанційне навчання та похідна від нього освітня мобільність сьогодні є, безумовно, дієвою альтернативою для збереження та розвитку української освіти в умовах війни.

Слухачі курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників та здобувачі вищої освіти продовжують навчання за відповідними освітніми програмами. Інструментами правового забезпечення нових освітніх реалій на державному рівні стали ряд важливих документів. Зокрема, Законом України від 05.03.2022 № 7133 «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану» врегульовано державні гарантії здобувачам освіти, освітянам, науковцям, у тому числі тим, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період) вимушені були змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від їхнього поточного місця проживання (перебування), на час особливого періоду.

Працівники Академії працюють над розробкою авторських методик, інноваційних моделей і технологій навчання, спрямованих на професійний розвиток педагогічних кадрів; здійснюють низку діагностичних досліджень, які дають можливість виявити потреби і запити освітян щодо науково-методичного забезпечення й організаційно-педагогічних умов їхньої професійної діяльності, з'ясувати рівень задоволення педагогічних працівників змістом професійного навчання, виокремлюють чинники професійного зростання. Це, в свою чергу, допомагає у доборі форм і змісту

безперервного навчання, що пропонується слухачам курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників під час проходження курсів та в міжкурсовий період, а здобувачам вищої освіти – під час самостійної роботи.

Отже, війна, ускладнення та мобільність сучасного суспільного життя, розширення сфер діяльності людини, обмеження набутих компетентностей вкотре звертають увагу на необхідність розвитку освіти, яка забезпечує можливість усім бажаючим безпечно та якісно отримувати знання незалежно від місця перебування, надає людині змогу пристосуватися до нових умов, сприяє навчанню протягом усього життя, оскільки успішний розвиток людини можливий лише за умови безперервної освіти.

Констатуємо, що система післядипломної педагогічної освіти постійно забезпечує реалізацію стратегій державної освітньої політики щодо її інноваційного розвитку шляхом ознайомлення широкої педагогічної громадськості з освітніми інноваціями, здійсненням наукового супроводу впровадження освітніх інновацій та залученням педагогів до активної участі в інноваційних процесах, що можливо за умови пошуку ефективних форм навчання дорослих та забезпечення їх професійної та психологічної готовності до нових потреб ринку праці, нестандартного творчого мислення, самовдосконалення, ефективного спілкування, інноваційної діяльності.

Використана література:

1. Людина в цивілізації XXI століття: проблема свободи / В. Табачковський, М. Булатов, Т. Лютий, Г. Шалашенко, Є. Андрос, А. Дондюк, Г. Ковадло, Н. Хамітов, О. Ярош, В. Загороднюк. Київ : Наукова думка, 2005. 272 с.
2. Філософія освіти : навчальний посібник / за заг. ред. В. Андрущенка, І. Передборської, М. Култаєвої. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 329 с.
3. Швидун Л. Т. Освітня мобільність у контексті розвитку людської цивілізації: перспективи та ризики. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2022. Випуск 1 (49). С. 30-35.

УДК 37.01-022.316

Смутчак З. В.
доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри менеджменту економічної діяльності
Льотної академії Національного авіаційного університету
м. Кропивницький, Україна

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК СВІТОВА ТЕНДЕНЦІЯ

До застаріння класичної моделі освіти «школа – заклад вищої освіти» призвели стрімкий розвиток технологій та скорочення життєвого циклу професій. На зміну прийшла концепція неперервного навчання протягом усього життя. Близько 20-30 років тому, здобувши професію, можна було планувати свою кар'єру і бути впевненим, що найближчими роками в ній нічого не зміниться. Сьогодні така ситуація практично неможлива: йдуть у минуле не лише цілі спеціальності – структура самих професій змінюється із величезною швидкістю. Часто виникає ситуація, коли знання, здобуті здобувачем вищої освіти у закладі вищої освіти, вже на момент його закінчення втрачають

свою актуальність. Саме тому освіта не завершується з здобуттям диплому: на перший план виходить модель навчання впродовж усього життя.

Головний імпульс розвитку безперервного навчання дала онлайн-освіта, дозволивши легко поєднувати навчання з роботою та займатися за зручним графіком. Основний аргумент противників онлайн-освіти стосується його якості та необхідності перевірки здобутих знань. Справді, ефективність дистанційного навчання багато в чому залежить від залучення та ступеня відповідальності здобувача вищої освіти. Каталізатором стала ситуація, в якій опинився світ через розповсюдження коронавірусу. На карантині у людей з'явилося більше вільного часу, щоб зайнятися самоосвітою. Популяризації онлайн-курсів допомагає те, що багато проєктів на час пандемії відкрили безкоштовний доступ до своїх ресурсів. Для переведення закладів освіти на віддалений формат, державі довелося спішно створювати інфраструктуру для організації навчального процесу, збереження якої, як і набутий досвід, призведе до зростання частки онлайн-освіти. А це, у свою чергу, сприятиме поширенню принципу безперервного вдосконалення своїх знань та навичок. Концепція освіти впродовж життя, яка є в сучасній освіті головною тенденцією і дає змогу людині адаптувати й розвивати свої компетенції й професійні навички відповідно до стрімких змін в економіці, технологіях та ринках праці, містить такі підсистеми: неформальна освіта; дистанційна освіта; онлайн-освіта; змішана освіта.

Формування економіки знань і процеси глобалізації впливають на структуру ринку праці, підвищуючи залежність успішного працевлаштування та ефективної професійної діяльності людини від накопиченого нею людського капіталу, найважливішу роль у формуванні якого відіграє рівень і якість освіти. Актуальною є потреба розвитку цифрових компетенцій, освоєння новітніх інформаційно-комунікаційних технологій для здобувачів освіти, науково-педагогічних працівників, що сприятиме розвитку критичного мислення, здатності до самостійних аргументованих суджень, умінню навчатися впродовж життя. Використання інформаційно-комунікаційних технологій відкриває нові можливості для проєктування й реалізації освітнього процесу, потребує засвоєння та розвитку цифрових компетенцій; зокрема, робить доступною освіту, урізноманітнює форми її отримання, забезпечує безперервність освіти впродовж життя, розвиток особистісно орієнтованого навчання тощо. Максимально ефективно їх можна реалізувати тільки за умови високого рівня цифровізації освітнього процесу, для чого мають розвиватися три напрями: організаційно-законодавчий, методичний та інфраструктурний. Лише за їх поєднання можна досягти бажаного ефекту [1].

Варто зауважити, що чим стрімкіше змінюється світ завдяки технологіям, тим більше посилюється увага до теми необхідних навичок, які також зазнають відчутних змін завдяки змінам на ринку праці й у бізнес-процесах, появі нових професій і відмиранню неактуальних. Протягом кількох останніх років експерти Всесвітнього економічного форуму виокремлюють десять ключових навичок, необхідних для конкурентних переваг на ринку праці. Навичками, які, на думку роботодавців, набудуть популярності у найближчі п’ять років, є критичне мислення та вирішення проблем. З’явилися навички самоуправління, такі як активне навчання, стійкість, стресостійкість та гнучкість. Більшість працівників потребуватиме перенавчання у найближчі п'ять років, оскільки «подвійне порушення» економічних наслідків спочатку пандемії, а потім війни та посилення автоматизації трансформують робочі місця [2]. Перевагами неперервної освіти є: пошук натхнення та мотивації; визнання своїх інтересів та цілей; покращення особистих та професійних навичок; підвищення впевненості в собі.

Неперервна освіта – це сукупність засобів, способів і форм здобуття, поглиблення й розширення загальної освіти, професійної компетентності, культури, виховання, громадянської і моральної зрілості.

Сьогодні прихильниками філософії неперервної освіти є як фахівці, так і роботодавці. За даними дослідження The Future of Jobs Report 2021, підготовленого

Всесвітнім економічним форумом, торік кількість спеціалістів, які пройшли додаткове навчання за власною ініціативою, зросла в чотири рази. А кількість роботодавців, які готові надати своїм співробітникам можливості для цього, – у п’ять разів. І хоча рішення про додаткове навчання є добровільним, варто зазначити, що сьогодні неперервна освіта є необхідністю, яка зумовлена стрімким технологічним розвитком в усіх галузях, динамічними тенденціями на ринку праці, а також тим, що професії змінюються значно швидше, ніж програми закладів освіти пристосовуються до нових умов [3]. Єдина можливість встигати за цим динамічним світом і залишатися затребуваними на ринку – неперервно навчатися. Поглиблювати свої знання або вивчати щось зовсім нове, підвищувати кваліфікацію або опановувати іншу професію, розвивати свої навички або ставити нові цілі.

Використана література:

1. Українська система вищої освіти в умовах воєнної агресії РФ: проблеми й перспективи розвитку. URL: https://niss.gov.ua/news/statti/ukrayinska-systema-vyshchoyi-osvity-v-umovakh-voyennoyi-ahresiyi-rf-problemy-u (дата звернення: 28.01.2023).
2. The Future of Jobs Report. URL: https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2021/in-full/infographics-e4e69e4de7 (дата звернення: 29.01.2023).
3. Lifelong learning: чому ніколи не можна припинити навчатися. URL: https://budni.rabota.ua /ua/career/lifelong-learning-chomu-nikoly-ne-mozhna-prypynyty-navchatysya (дата звернення: 29.01.2023).

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051]:7

Соломаха С.
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
відділу змісту і технологій педагогічної освіти
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України,
м. Київ, Україна

ФАХОВІ ПРАКТИКИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

Сучасна освітня парадигма спрямована на особистісно орієнтоване навчання, що потребує пошуку педагогічних технологій, які передбачають використання багаторівневої моделі комунікації в освітньому процесі. Вища школа повинна випускати фахівців, здатних до адаптації в умовах постійних змін, що несе глобалізація, фахівців, що володіють комунікативними навичками – співпереживання, спілкування та взаємодії у колективі. Сьогодні важливо здійснити узагальнення інновацій, розробити технологічне та організаційно-методичне забезпечення процесу поширення інновацій у системі вищої педагогічної освіти – навчальних закладів різних видів акредитації, зокрема в закладах вищої педагогічної освіти.

Особливого значення сьогодні набуває створення якісно нової системи організації фахової підготовки в магістратурі. Важливим її компонентом є педагогічна практика, яка, забезпечуючи збільшення можливостей самореалізації, мобілізацію особистісного

потенціалу та виявлення прихованих здібностей, сприяє вирішенню багатьох педагогічних проблем у професійній підготовці педагогів.

Практична підготовка майбутніх викладачів мистецьких дисциплін ґрунтується на методологічних та методичних засадах сучасної мистецької освіти, що визначає педагогічний потенціал цінностей мистецтва як соціокультурного феномену й компонента освіти, предмет та місце галузі в структурі навчальних планів загальноосвітніх й спеціалізованих середніх та вищих закладів освіти.

Процес підготовки майбутніх викладачів мистецьких дисциплін передбачає в майбутньому можливість викладацької діяльності у вищих навчальних закладах, з огляду на це у підготовці магістрантів до професійної діяльності особливе місце посідає фахова практика, яка є одним з механізмів формування особистісних якостей і ціннісних настанов щодо професійної педагогічної діяльності. Фахова практика магістрів забезпечує інтеграцію теоретичного та практичного підходів до навчання та виховання, оскільки в процесі теоретичного навчання загальні та спеціальні мистецькі, психолого-педагогічні, гуманітарні дисципліни вивчаються окремо й лише в процесі реальної діяльності. Фахова практика є основою ціннісних орієнтирів професійної діяльності майбутнього викладача мистецьких дисциплін.

Одним із шляхів реалізації поставлених завдань є впровадження у процес магістерської підготовки майбутніх викладачів, зокрема мистецьких дисциплін, *педагогічних практикумів* відповідно до конкретних потреб їхньої майбутньої практичної діяльності, у ході яких відпрацьовуються специфічні питання професійної підготовки фахівців. Ефективною формою діяльності в рамках практикуму визначено, зокрема, *мистецько-педагогічну майстерню* як комплекс дидактично обґрунтованих форм, методів і прийомів розвитку художньо-естетичного світогляду викладачів мистецьких дисциплін, в рамках якої педагогічна інтерпретація твору мистецтва здійснюється для того, щоб виявити його смисл – авторську концепцію художнього образу.

Таким чином, було розроблено авторську методику організації практикуму «*Мистецько-педагогічна майстерня»* як технології підготовки майбутніх викладачів мистецьких дисциплін в умовах магістратури в закладах вищої педагогічної освіти. Інновація розробленої мистецько-педагогічної технології полягає в тому, що вона заснована на діалогічній міжособистісній стратегії спілкування та базується на особистісному підході до організації навчання, з урахуванням освітніх потреб та рівня розвитку особистості тих, хто навчається. Практикум «Мистецько-педагогічна майстерня» ґрунтується на властивій мистецькій освіті установці на діалогічність, емпатійність, відкрите ставлення до світу та людей, комплексі основних закономірностей організації педагогічної діяльності викладачів мистецьких дисциплін й відповідає змісту їхньої професійної компетенції.

Завданнями діяльності мистецько-педагогічної майстерні у процесі підготовки майбутніх викладачів мистецьких дисциплін є розвиток у них художньо-естетичного світогляду, формування художньо-естетичного сприйняття та розуміння творів мистецтва; набуття викладачами досвіду художньо-естетичної інтерпретації; розкриття естетичного потенціалу мистецтва в розвитку особистості; створення педагогічних умов для вдосконалення творчих умінь і навичок педагогічного керівництва процесом художньо-естетичного виконання, інтерпретації і творення в галузі мистецтва.

Зміст мистецько-педагогічної майстерні передбачає неперервну зміну інтерактивних форм (проблемні лекції, лекції-діалоги, лекції-візуалізації, семінари-дискусії, практичні заняття у вигляді тренінгів, майстер-класів тощо), специфічних методів (емоційної і художньої драматургії, художньо-педагогічної інтерпретації, фасилітованої дискусії, художньої проблематизації, стимулювання художнього навчання; метод цілеспрямованої активізації художньої діяльності), виконання студентами системи

творчо-евристичних і художньо-інтерпретаційних завдань, розробку мистецько-педагогічних проектів тощо.

Важливим у роботі майстерні є не тільки набуті художні знання та інтерпретаторські вміння, але й сам процес пошуку художньої істини та створення творчого продукту в самостійно змодельованому педагогічному просторі. При цьому найважливішою якістю процесу стають діалогічна стратегія спілкування, співробітництво та співтворчість.

Використана література:

1. Соломаха С. О. Зміст і методичні засади організації фахових практик магістрантів у закладах вищої педагогічної освіти : методичні рекомендації. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 141 с.

УДК 378.046-021.68:37.014.6

Сущенко Л. П.
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри фітнесу і фізкультурно-спортивної реабілітації
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ЯК СТРАТЕГІЯ СУСПІЛЬНОГО ПРОГРЕСУ

Актуальність теми. Розбудова незалежної України, відродження української нації спонукали до нового бачення неперервної освіти майбутніх фахівців фізичної культури та спорту, спрямування її на потреби людини й держави. Глибокі соціально-економічні трансформації суспільства, розвиток економіки на ринкових засадах, поява ринку праці і зростання сектора освітніх послуг вимагає якісних змін у концептуальних засадах професійної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців фізичної культури виховання та спорту. Одним із основних нормативно-правових документів сфери фізичної культури та спорту є Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (№ 3808-XII, 24.12.1993, зі змінами). Він регулює суспільні відносини у створенні умов для розвитку фізичної культури і спорту, визначає загальні правові, організаційні, соціальні та економічні основи у сфері фізичної культури і спорту.

Метою публікації є характеристика забезпечення якості неперервної освіти майбутніх фахівців фізичної культури і спорту як стратегії суспільного прогресу.

Результати дослідження. З позицій сьогодні спостерігаються такі основні тенденції у сфері вищої освіти: загальносвітова тенденція, спрямована на зміну основної парадигми вищої освіти: криза класичної моделі та системи освіти, розробка нових педагогічних фундаментальних ідей; створення експериментальних і альтернативних шкіл у різних галузях освітянської діяльності; вітчизняний рух вищої освіти в напрямку інтеграції у світову культуру, налагодження зв’язку з основними суб’єктами соціальної культури, створення системи неперервної освіти, гуманітаризація та комп’ютеризація освіти, вільний відбір програм навчання й освіти; відбудова і подальший розвиток традицій

вітчизняної вищої освіти.

Вважаємо, що професійна підготовка майбутніх фахівців фізичної культури та спорту є процесом, який відображає науково й методично обґрунтовані заходи закладів вищої освіти, спрямованих на формування протягом терміну навчання рівня професійної компетентності особистості, достатнього для організації фізичного виховання різних верств населення регіону й успішної праці в усіх ланках спортивного руху з урахуванням сучасних вимог ринку праці.

Одним із найбільш важливих завдань у сфері фізичної культури і спорту є розвиток системи ефективної реабілітації з урахуванням сьогоднішнього рівня суспільного здоров'я [1, с. 163]. Встановлено що фізкультурно-спортивна реабілітація є системою заходів, розроблених із застосуванням фізичних вправ для відновлення здоров'я особи та спрямованих на відновлення і компенсацію за допомогою занять фізичною культурою і спортом функціональних можливостей її організму для поліпшення фізичного і психологічного стану.

Професійну підготовку майбутніх фахівців фізичної культури і спорту можна реалізувати повніше, якщо її головна мета буде полягати у професійно-особистісному розвиткові здобувача вищої освіти, вираженому перш за все в його здатності до постійного збагачення своєї духовної і професійної культури. Процес професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту повинен здійснюватися з урахуванням основних стадій становлення особистості як суб'єкта діяльності (адаптація студентів до нових соціально-педагогічних умов навчання, становлення їх активної життєвої позиції, самовизначення та самореалізація).

На основі теоретичного аналізу педагогічної літератури і власних досліджень ми формулюємо основні положення концепції забезпечення якості неперервної освіти майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти:

1. Спрямування на формування конкурентоспроможних фахівців відповідно до потреб вітчизняного та європейського ринку праці; необхідність створення належних умов для формування свідомості та самосвідомості особистості в процесі професійного становлення фахівця, створення нормативного зразка професійної й особистісної поведінки випускника університету на ринку праці або у сфері професійної діяльності з урахуванням і власних якостей особистості, і вимог, що ставляться до якості професійної діяльності фахівця найближчим зовнішнім середовищем.
2. Необхідність урахування історичних здобутків у створенні моделі забезпечення якості неперервної освіти майбутніх фахівців.
3. Спрямування професійної, особистісної й технологічної складових неперервної освіти майбутніх фахівців фізичної культури і спорту на формування смислової парадигми особистості здобувача вищої освіти.
4. Ефективність неперервної освіти майбутніх фахівців фізичної культури і спорту забезпечується реалізацією трьох взаємопов'язаних напрямів: *перший* – формуються професійні знання майбутніх фахівців; *другий* – утворюються професійні функції майбутніх фахівців, які, з одного боку, інтегрують набуті ними професійні знання, а з іншого – зумовлюють якість їхньої професійної діяльності в суспільстві; *третій* – формується професіоналізм майбутніх фахівців з урахуванням основних аспектів розвитку соціального партнерства.

Висновки. Поетапне набуття знань, вмінь і навичок, інтегральної, загальної та спеціальної (фахової) компетентностей майбутніми фахівцями за освітніми програмами бакалаврів і магістрів надає змогу ґрунтовніше планувати освітній процес, стандартизувати його та розробити оригінальні засоби контролю за його наслідками. Перехід до неперервної професійної фізкультурної освіти потребує корінного перегляду всієї системи підготовки майбутніх фахівців від цілей до організаційних форм.

Використана література:

1. Приступа Є. Н., Жарська Н. В., Бріскін Ю. А., Вовканич А. С. Фізкультурно-спортивна реабілітація у системі галузевих соціальних практик. *Український журнал медицини, біології та спорту.* 2022. Т. 7, № 4. С. 163–169.

УДК 378.147:613(477)

Тимошенко О. В.
доктор педагогічних наук, професор
кафедри теорії та методики фізичного виховання,
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ВИМІРІ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У зв'язку з останніми подіями в Україні, що пов'язані із військовими діями з боку російської держави-агресора, знову гостро постає питання щодо формування фізично досконалої людини, готової до праці та оборони. При цьому все-таки залишається пріоритетною метою системи фізичного виховання її оздоровча спрямованість, оскільки здорова людина є основою здорової нації.

Необхідно відмітити, що збереження здоров'я здобувачів вищої освіти і формування навичок до систематичних занять фізичними вправами у процесі професійної підготовки у ЗВО має важливий соціальний запит і пріоритетне завдання вищої освіти. Водночас, одним із парадоксів системи вищої освіти студентської молоді є прагнення одночасно вирішувати суперечливі завдання, а саме інтенсифікувати освітній процес навчання на основі інтеграції міждисциплінарних зав'язків і при цьому прагнути зберігати і підтримувати здоров'я здобувачів вищої освіти.

Ця проблема спонукає до пошуку нових ефективних технологій, форм і методів роботи, зумовлює необхідність нового підходу до освітнього процесу, розробок і впровадження нових педагогічних технологій, що сприятимуть цілісному, гармонійному розвитку особистості студента, його самореалізації, ґрунтовному духовно-креативному розумінню природної соціальної дійсності, психолого-соціальному зростанню випускників закладів вищої освіти. Організована здоров'язбережувальна діяльність у ЗВО забезпечує єдність дій педагогічної та психологічної служб зі збереження і розвитку здоров'я кожного учасника освітнього процесу [1].

Розвиток системи фізичного виховання в Україні відбувається за принципово нових, відмінних від чинних на пострадянському просторі, соціально-економічних, політико-правових, організаційних, науково-методичних умов і регламентується надійним правовим, програмним і нормативним забезпеченням, що міститься у конкретних документах і матеріалах, розроблених державними органами управління у сфері фізичної культури і спорту, починаючи з Конституції нашої держави, Указів Президента тощо і закінчуючи Наказами МОН України [3].

Проте, на цей час система фізичного виховання в Україні не повністю задовольняє

природну біологічну потребу здобувачів вищої освіти в руховій активності, не забезпечує студентів необхідним рівнем здоров'я, фізичної підготовленості, працездатності, науково обґрунтованими освітніми й оздоровчими технологіями, що можна використовувати у подальшій життєдіяльності. У багатьох закладах вищої освіти заняття з фізичного виховання є обов'язковими (входять до загальної кількості кредитів, що виділяються на підготовку фахівця) на 1 і 2 курсах, а у студентів старших курсів ці заняття входять до циклу «Вільного вибору студента». Це, з одного боку, дає можливість ознайомити молодь з особливостями організації фізичного виховання і спорту у виші, дати можливість їм вибрати той чи інший вид фізичних навантажень, якими би вони хотіли б займатися протягом всього періоду навчання, а з іншого боку, більш якісно організувати заняття серед студентів. Однак є і заклади вищої освіти, в яких недостатньо уваги приділено організації і проведенню занять з фізичного виховання. У цих випадках дисципліна відноситься тільки до циклу «Вільного вибору студента», в деяких випадках, вона є ще і позакредитною, що призводить до зменшення кількості годин у випадках скорочення ставок у закладах вищої освіти. З одного боку, в цьому є сенс, оскільки у деяких європейських університетів заняття з фізичного виховання проводяться у вигляді факультативів, а студентська молодь самостійно приймає рішення відвідувати ці заняття чи ні, і якими саме видами спорту вони хочуть займатися. На жаль, у сучасного молодого покоління в Україні відсутні навички до систематичних занять фізичними вправами, що формується у шкільні роки на уроках фізичної культури, у нашому суспільстві немає запиту на здоровий спосіб життя, серед молоді відсутня мода до занять фізичною культурою і спортом [2]. Спортивно-матеріальна база ЗВО України, в основному, ще радянського зразка, в сотні разів гірша, ніж у провідних європейських державах, при цьому часто в недостатній кількості є в наявності спортивний інвентар тощо. Тому наразі перехід на європейську модель організації фізичного виховання у закладах вищої освіти на цей час, особливо коли у країні відбуваються військові дії, є не на часі, оскільки такий підхід призведе до значного скорочення здобувачів вищої освіти, які займаються тим чи іншим видом спорту, а це, зі свого боку, негативно вливає на стан здоров'я молоді.

Отже, з позицій сьогодення необхідно взяти за основу попередню систему організації занять з фізичного виховання у закладах вищої освіти, але дещо її модернізувати, а саме: зробити заняття з фізичного виховання обов'язковими і планувати їх в обсязі 4-х годин на тиждень, хоча б на 1 курсі з урахуванням можливості студентів вибирати різні види фізичних навантажень. На старших курсах дисципліну «Фізичне виховання» слід включити до циклу «Вільного вибору студента». Наприкінці навчального року здійснювати підсумковий контроль у формі заліку, як це прийнято є у більшості зарубіжних країн. У майбутньому, після зміцнення спортивно-матеріальної бази ЗВО до європейського рівня та підвищення соціального престижу фізичної культури і спорту серед населення нашої країни, зокрема студентської молоді, можна перевести цю дисципліну у цикл за вибором студента чи проводити її у вигляді факультативу.

Використана література:

1. Драчук А., Галайдюк М., Дуб І., Зацерковна Л. Рухова активність студентської молоді. *Молода спортивна наука України :* зб. наук. праць з галузі фізич. культ. та спорту. 2003. Вип. 7. Т. 2. Львів : НВФ «Українські технології», 2003. С. 184–186.
2. Куц О., Драчук А. Соціально-психологічний портрет студентів за роки становлення України як самостійної держави. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації :* зб. наук. пр. Вінниця : ДОВ «Вінниця». 2004. № 5. С. 14–18.
3. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація», затверджена Указом Президента України від 09.02.2016 № 42/2016.

УДК 378.046-021.68:316.4

Ткаченко Н. М.
доктор педагогічних наук, доцент,
проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка
м. Глухів, Україна

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

З розвитком сучасного суспільства, пов'язаним із продукуванням нових знань, створенням нових технологій, шляхів комунікації, ускладненням соціальних зв'язків оновлюються вимоги до якості освіти, яка б гарантувала конкурентоспроможність й мобільність фахівців. Крім того, наявною є проблема незбалансованості розвитку вищої освіти України та ринку праці, що зумовлює, з одного боку, надлишок певних фахівців, з іншого – дефіцит висококваліфікованих кадрів за окремими спеціальностями. З огляду на це особливої ваги набуває необхідність удосконалення системи неперервної освіти як одного з найбільш впливових чинників прогресу, оновлення і розвитку суспільства в умовах соціально-економічних перетворень.

Інтелектуалізація праці в 21 столітті, мінливість технологій виробництва та обслуговування, умов праці породжує нові вимоги до робітників, тому навчання і перенавчання дедалі стає усталеною практикою, а вміння вчитися і перенавчатися – топом серед навичок на ринку праці, що зумовлює зміни в концептуальних підходах та змісті неперервної освіти в Україні, перш за все в контексті взаємозв'язку з ринком праці.

Досягнення цієї мети є можливим за умови прогнозування затребуваних навичок та сфер діяльності на ринку праці. За результатами досліджень Харківської спілки неформальної освіти «Kharkiv edu claster», серед основних трендів вітчизняного ринку праці – 2030 є:

1. Зміна структури зайнятості, передусім зростання варіативності зайнятості (поряд з традиційною зайнятістю все більш популярними стають фріланс, часткова зайнятість, дистанційна робота тощо, що у свою чергу актуалізує сформованість цифрової компетентності та медіаграмотності, навичок самоменеджменту тощо).

2. Автоматизація та роботизація (високі очікування скорочення традиційної зайнятості, зокрема робочих місць, що змусить працівників проходити перепідготовку й підвищення кваліфікації).

3. Hard skills, soft skills, digital skills (роботодавці дедалі більше звертають увагу на так звані «м'які навички», водночас з розвитком цифрового суспільства виникає нагальна потреба належного рівня цифрової компетентності).

4. Мультипотенціал, бекграунд, міждисциплінарність (зростання попиту на робітників, які мають різнобічний досвід професійної діяльності, різноманітні інтереси, широке коло умінь та навичок, оскільки зазвичай міждисциплінарність є рушієм інновацій, прогресу) [1, с. 6-8].

Отже, кожний фахівець і професіонал сьогодні має усвідомлювати, що знань і вмінь, отриманих у період навчання, не вистачить на весь час трудової діяльності. Щоб бути конкурентоспроможним фахівцем в епоху швидкоплинних змін, протягом життя не раз доведеться перенавчатися, підвищувати свою кваліфікацію, отримувати нову освіту

тощо. Значний потенціал для цього має неперервна освіта, важливою характеристикою якої є її спрямованість у майбутнє, а саме на розв'язання проблем розвитку суспільства.

Використана література:

1. Каріна Олена, Орябінська Наталія, Харитонова Зоя. Трендвотчінг ситуації на ринку праці: світ, Україна, Харків. Звіт за результатами Desk Search (червень-липень 2020). URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/845/Mapa_Profesiy.pdf

УДК 378.091.214

Фізеші О. Й.
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти
та освітнього менеджменту
Мукачівського державного університету
м. Мукачево, Україна

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ МАГІСТЕРСЬКОГО РІВНЯ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Важливим завданням другого (магістерського) рівня вищої педагогічної освіти є забезпечення підготовки кваліфікованих та конкурентоспроможних педагогічних працівників для всіх освітніх рівнів: від дошкільної освіти до освіти дорослих та післядипломної освіти, які здатні «розв’язувати складні задачі та проблеми навчання, виховання й розвитку, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій, характеризується невизначеністю умов і вимог» [3]. У ст. 1, п. 17 Закону «Про вищу освіту» визначено, що: «освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова чи освітньо-творча) програма – єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення передбачених такою програмою результатів навчання, що дає право на отримання визначеної освітньої або освітньої та професійної (професійних) кваліфікації (кваліфікацій). Освітня програма може визначати єдину в її межах спеціалізацію або не передбачати спеціалізації» [2]. Поняття «педагогічна освіта» визначається як «система професійної підготовки педагогічних працівників до здійснення педагогічної діяльності» [3]. У контексті нашого дослідження йдеться про спеціальність 013 Початкова освіта, що передбачає підготовку фахівців з початкової освіти та регламентується стандартами вищої освіти для першого (бакалаврського) (2021 р.) та третього (освітньо-наукового) (2022 р.) рівнів, а також професійним стандартом за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020 р.). Наразі стандарт вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта для другого (магістерського) рівня не затверджений. Разом з тим, сьогодні вітчизняні заклади вищої педагогічної освіти пропонують здобувачам другого (магістерського) рівня велику кількість різноманітних освітньо-професійних та освітньо-наукових програм. Відтак, виникає питання – як

упливає диверсифікація освітньо-професійних програм на процес забезпечення наступності педагогічної освіти?

Насамперед, на етапі вступу на навчання в «педагогічну» магістратуру ми диференціюємо потенційних здобувачів за двома категоріями: 1) які вже мають базову педагогічну освіту, себто завершили навчання за першим (бакалаврським) рівнем спеціальності 013 Початкова освіта та 2) вступають на основі «перехресного» вступу, тобто базової педагогічної освіти не мають. Зважаючи на це, закладами вищої освіти розроблені освітньо-професійні програми, що різняться кількістю кредитів і, відповідно, термінами навчання задля реалізації основних освітніх цілей та забезпечення набуття визначених професійним стандартом загальних і професійних компетентностей. Відтак, термін навчання на другому (магістерському) рівні за освітньо-професійними програмами педагогічної спеціальності може коливатися від 1 року 4 місяців до 1 року 10 місяців. Окрім того, на сучасному етапі діють також магістерські освітньо-наукові програми, розраховані на 120 кредитів ЄКТС.

На наше переконання, якісне забезпечення наступності педагогічної освіти можливе тільки за умови наявності в здобувачів базової педагогічної освіти або ж наявності стажу педагогічної роботи на посаді вчителя початкових класів. У першому випадку, як показує аналіз освітньо-професійних програм зі спеціальності 013 Початкова освіта першого (бакалаврського) рівня, саме на цьому етапі майбутній вчитель початкових класів набуває базових психолого-педагогічних компетентностей, знань з методики викладання в початкових класах та багатоаспектну практичну педагогічну підготовку (кількість кредитів, відведених на практику зі спеціальності становить не менше 15%, тобто не менше 36 кредитів ЄКТС). У другому випадку – здобувач магістерського рівня вже має практичний досвід організації педагогічної діяльності та потребує поглиблення та розширення теоретико-методологічної складової професійного розвитку та саморозвитку. Вважаємо, що освітньо-професійні програми магістерського рівня для здобувачів з базовою педагогічною освітою можуть включати підготовку за другою спеціальністю (наприклад для спеціальності 013 Початкова освіта це можуть бути спеціальності 012 Дошкільна освіта, 014 Середня освіта, 016 Спеціальна освіта, 024 Хореографія, 053 Психологія та 231 Соціальна робота) або спеціалізацією, що забезпечить здобуття додаткової професійної кваліфікації.

«Розвиток диверсифікації магістерської підготовки як мегатенденції зумовлюється ще й тим, що саме на рівні магістра найбільшою мірою виявляються всі сутнісні характеристики вищої освіти в їх єдності: викладання, дослідження і працевлаштування» [1, с. 49], що актуалізує вагомість включення до освітньо-професійних програм зі спеціальності 013 Початкова освіта та інших педагогічних спеціальностей спеціальних компетентностей, що забезпечуватимуть підготовку магістрантів до викладацької діяльності в закладах вищої педагогічної освіти, адже, на наше, переконання саме випускники педагогічних спеціальностей, при успішному засвоєнні програмних результатів навчання та наявному практичному досвіді роботи вчителя початкових класів, можуть якнайкраще забезпечити викладання педагогіки та методик початкової освіти, тобто підготовку фахівців на рівні фахової передвищої та вищої освіти, що, зрештою, також є важливим показником забезпечення наступності педагогічної освіти.

Використана література:

1. Дем'яненко Н. М. Тенденція диверсифікації мети і профілів магістратури в розвитку світової вищої освіти. *Педагогічні науки :* збірник наукових праць. Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Вип. 2. 2010. С. 44-52.
2. Закон про вищу освіту. К., 2014.
3. Концепція розвитку педагогічної освіти. К., 2018.

УДК 373.5.091.3:316.6

Фляровська О. В.
кандидат педагогічних наук, начальник відділу
психологічного супроводу та соціально-педагогічної роботи
ДНУ «Інституту модернізації змісту освіти»

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Концепція «Нова українська школа» передбачає переформування української освіти. Щоб не загострювати кризових явищ, які закономірно виникають у періоди реформування та модернізації освіти, цей процес має відбуватися психологічно коректно, поетапно і поступово, з відповідними роз'ясненнями та інструкціями. Це стосується діяльності усіх педагогічних працівників системи освіти, в тому числі практичних психологів і соціальних педагогів закладів освіти. Нова українська школа покликана навчити найголовнішому – жити в мирі з самим собою, з іншими, і вступати в стосунки зі світом так, щоб життя приносило задоволення.

Перезавантаження, тобто оновлення існуючого алгоритму професійної діяльності, передбачає: перегляд методології роботи з учнями, батьками, вчителями; зміну акцентів та пріоритетів з процесу на результат із використанням ефективних методів практичної психології та соціальної роботи.

Увага учених сьогодні спрямована на вивчення сутності й змісту компетентністного підходу, розроблення шляхів і засобів формування і розвитку соціальних компетенцій у здобувачів освіти (Н. Арсентьєва, В. Адольф, О. Баранова, О. Галакова, Б. Гершунський, С. Гончаренко, О. Кононко, Ю. Кулюткін, А. Маркова, Л. Мітіна, Н. Лобанова, Н. Остапчук, О. Пометун, О. Савченко, О. Сидорова, Г. Сухобська та ін.)

Проаналізувавши науково-педагогічну літературу і офіційні документи, можемо говорити про чималий вплив на засвоєння життєвого досвіду в підлітковому віці, а недооцінку цього періоду в подальшому не можливо буде компенсувати. Саме тому підліткам необхідно допомогти здобути не лише знання, а й опанувати вміння жити за непростих умов сьогодення, усвідомити свою унікальність та сприяти прагненню до розвитку себе як особистості.

В розбудові Нової української школи набуває значення формування у здобувачів освіти системи загальнолюдських цінностей – морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) та соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність) [5].

Однією із ключових компетентностей здобувача освіти Нової української школи визначено соціальну компетентність. Зокрема, соціальне благополуччя насамперед ґрунтується на стані вдосконалення потреб у безпечних міжособистісних зв'язках, соціальному комфорті, а її громадянська компетентність передбачає здатність здобувача освіти активно, відповідально та ефективно реалізовувати права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства.

Соціальна компетентність вимагає вміння рахуватися з соціальними нормами та правами інших людей. Все це вказує на ситуативний характер прояву соціальної компетентності. За великим рахунком, формування, становлення соціальної

компетентності особистості – це є розгортання її життєвого потенціалу [3].

У Законі України «Про освіту» чітко сформульовано, що «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей необхідних для успішної реалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству…» [4].

Отже, одним із завдань освіти – сформувати соціально адаптовану особистість, здатну самостійно приймати рішення, вміти безконфліктно та толерантно спілкуватися з іншими, визнавати свої помилки, відстоювати свою гідність, права, реалізовувати свої природні можливості, вести здоровий спосіб життя, планувати своє особисте і професійне майбутнє.

Соціальна компетентність – це багатогранна характеристика особистості, яка своєю багатокомпонентністю охоплює всю множину та глибину функціонування особистості в соціумі. Оскільки особистість – істота соціальна, то формат соціальної компетентності охоплює як соціальні мотиви, знання, навички, необхідні для успішної взаємодії із соціальним середовищем, так і самопочуття та самосприйняття особистості в мінливому соціумі. Під «соціальним середовищем» розуміється, по-перше, складне багаторівневе утворення, конкретний прояв стосунків, що мають місце у суспільстві, у якому живе і розвивається особистість; по-друге, сукупність соціальних умов життєдіяльності людини, які впливають на її поведінку і свідомість. При цьому соціальна компетентність передбачає як достатній рівень вміння будувати партнерські стосунки, здатності до кооперації на рівноправній основі, так і достатній рівень конформності, аби не йти врозріз з вимогами суспільства [2].

Соціальна компетентність вимагає від особистості як принциповості, вміння відстояти власну думку, протистояти небажаному впливу, так і толерантності, і вміння пристосовуватися, і, більш того, ефективно діяти в соціальних умовах, що постійно змінюються; вимагає як досить високого рівня оптимізму, що надає віру в успіх, так і достатнього рівня песимізму, який надає змогу реально оцінити себе та свої знання, щоб уникнути зайвої ейфорії, змушує ліквідувати прогалини в знаннях та вміннях, що гальмують справу [6].

Таким чином, можемо зазначити, що формування соціальної компетентності відбувається у людини протягом усього життя в процесі її соціальної активності, а набуття соціальних компетенцій є процесом перманентним.

На підставі зазначеного вище можемо дійти висновку, що у організації педагогічного процесу ефективність цього процесу значним чином залежить від інноваційних та інтерактивних педагогічних технологій і має бути спрямована на вироблення підлітком знань про себе, як частини соціуму, розвиток вольових якостей та довільності, навичок спілкування, що проявляються в умінні аргументувати власну точку зору, стримувати емоції, слухати доводи інших, погоджуватися або заперечувати у процесі діалогу шляхом залучення підлітків до активної діяльності.

Використана література:

1. Алексеєнко Т. Ф. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія. 2008. 336 с.
2. Гончарова-Горянська М. Соціальна компетентність: поняття, зміст, шляхи формування в дослідженнях зарубіжних авторів. *Рідна школа*. 2004. № 7-8.
3. Єрмаков І. Педагогіка життєтворчості: орієнтири для XXI століття. К. : Контекст, 2000. С. 58-72.
4. Закон України «Про освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19?find=1&text=%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D1%87%D0%BD#w1_1

5. Концепція «Нова українська школа»: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf
6. Лєпіхова Л. Соціально-психологічна компетентність у психологічній взаємодії. *Вища освіта України.* 2004.

УДК 325.54:614:39(=161.2)

Хатунцева С. М.
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри біології, здоров'я людини та фізичної реабілітації
Бердянського державного педагогічного університету
м. Бердянськ, Україна;

Глазкова І. Я.
доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету філології та соціальних комунікацій
Бердянського державного педагогічного університету
м. Бердянськ, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ДОСТУПУ УКРАЇНЦЯМ – ВИМУШЕНИМ МІГРАНТАМ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Сучасні соціально-політичні виклики, з якими стикнулася наша країна, зумовили найбільшу світову міграційну кризу, в результаті якої українці – вимушені мігранти зіткнулися з безліччю бар'єрів, зокрема з бар'єрами доступу до здоров'язбережувального середовища.

Метою даної роботи є висвітлення питань забезпечення безбар'єрного доступу українцям – вимушеним мігрантам до здоров'язбережувального середовища.

Здоров'я є потребою і найбільшою цінністю людини, оскільки виступає умовою її успішної самореалізації у професійній та соціокультурній сфері. Проведене нами опитування серед тих українців, хто був вимушений тимчасово виїхати з країни, свідчить, що більшість мігрантів (переважно жінки, які мають дітей) мають бар'єри щодо доступу до медичного обслуговування, фізкультурно-оздоровчих закладів, хвилюються за здоров'я своїх дітей та своє, мають побоювання залишитися без засобів до існування, лишитися на самоті зі своїми проблемами, страхами щодо майбутнього, відчувають стрес і, відповідно, потребують психосоціальної підтримки. Тому, для адаптації українців – вимушених мігрантів до мінливих умов світу, їхнього гармонійного розвитку та соціалізації, є необхідним забезпечення безбар'єрного доступу до здоров'язбережувального середовища.

Питання безбар'єрного доступу до послуг зі здоров'язбереження широко обговорюються науковою спільнотою, окреслено шляхи для подолання бар'єрів або запобігання їх виникнення. На офіційному порталі Уряду оприлюднено розпорядження КМУ № 366-р "Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року" (від 14 квітня 2021 р.) на виконання відповідного указу Президента України [1]. Метою https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-nacionalnoyi-strategiyi-iz-stvorennya-bezbaryernogo-prostoru-v-ukrayini-na-period-do-t140421 стратегії,

йдеться в документі, є створення безперешкодного середовища для всіх груп населення, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, соціальної та громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики [1].

На наш погляд, для вирішення окресленої проблеми, необхідно з'ясувати сутність поняття «бар'єр», який вчені визначають: по-перше, як утруднення, перепони, що виникають у процесі вирішення певних завдань і перешкоджають реалізації особистих потреб; по-друге, як складне суб'єктивне явище, що супроводжується негативними емоціями, котрі обмежують можливості індивіда; по-третє, як особливості того, хто навчається, що перешкоджають формуванню продуктивних пізнавальних моделей, якщо ігнорувати особливі потреби особистості [2; 3]. Отже, наявність бар'єрів у українців – вимушених мігрантів, зокрема доступу до здоров'язбережувального середовища, знижує ефективність функціонування інклюзивної моделі їх інтеграції у мультикультурний простір.

Одним з механізмів забезпечення безбар'єрного доступу українцям – вимушеним мігрантам до здоров'язбережувального середовища є створення освітнього хабу «Безбар'єрний доступ до здоров'язбережувального середовища» з метою сприяння успішної адаптації українців в мультикультурному просторі. Окреслимо деякі принципи забезпечення роботи хабу.

Принцип партнерства базується на діяльності, що є необхідною для забезпечення належного планування, реалізації та подальшої імплементації інклюзивної моделі інтеграції українців – вимушених мігрантів у мультикультурний простір, включаючи плавну та ефективну співпрацю між партнерами освітнього хабу «Безбар'єрний доступ до здоров'язбережувального середовища». На цьому етапі діяльність включає організаційні завдання, визначення вектору проєкту, який полягає в сприянні розвитку інклюзії як європейської стратегії інтеграції українців – вимушених мігрантів до інокультурного середовища; віртуальні зустрічі між партнерами з обговоренням бар'єрів, утруднень, підготовки плану заходів, комунікаційних матеріалів про безбар'єрний доступ до здоров'язбережувального середовища.

Принцип співробітництва полягає в спільній праці із впровадження, включає робочі зустрічі (zoom-конференції, Google Meet тощо) співвиконавців для обміну досвідом та досягнення результатів. Такий формат забезпечить доступ до високоякісного міжкультурного спілкування учасників проекту.

Принцип діяльності передбачає обмін досвідом та просування результатів роботи: організація івентів, перформансів, сесій, заходів, спрямованих на обмін, пояснення та популяризацію результатів проекту, які сприяють виявленню в українців – вимушених мігрантів бар'єрів доступу до здоров'язбережувального середовища та їх подоланню, міжкультурному діалогу та розвитку навичок здоров'язбереження. Отже, успішна робота освітнього хабу «Безбар'єрний доступ до здоров'язбережувального середовища» базується на принципах: партнерства, співробітництва та діяльності.

Таким чином, безбар'єрний доступ українцям – вимушеним мігрантам до здоров'язбережувального середовища є важливим складником загального підходу до розвитку та імплементації державної політики щодо забезпечення безперешкодного доступу населення до різних сфер життєдіяльності.

Використана література:

1. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року Офіційний вісник України. 2021 р., № 36, стор. 61, стаття 2154, код акта 104656/2021 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text Дата звернення: 30.01.23.

2. Glazkova, I., Khatuntseva, S., Vaseiko, Y., Shymanovych, I., & Yaroshchuk, L. Future teachers' training to application of cognitive barrier s in professional activities during the Covid-19 pandemic *Amazonia Investiga*, 1 (50), (2022), 66–78. URL: https://doi.org/10.34069/AI/2022.50.02.7
3. Khatuntseva, S., Kabus, N., Portyan, M., Zhernovnykova, O., Kara, S., &Knysh, S. The Method of Formingthe Health-Saving Competence of Pedagogical Universities' Students. *Revista Romane ascapentru Educatie Multidimensionala*, 12 (1), (2020), 185–197. URL: https://publons.com/publon/32455010/)

УДК 373.5.091.12.011.3-051:57

Чеканюк К. О.
аспірантка кафедри професійної освіти і технологій
сільськогосподарського виробництва
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка,
м. Глухів, Україна

ЦИФРОВІ РЕСУРСИ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ

Цифрові технології настільки міцно увійшли в наше життя, що без них сьогодні ми не уявляємо будь яку сферу життєдіяльності, а особливо розвиток системи освіти. Сучасність зумовлює створення єдиного міжнародного простору, особливість та унікальність якого забезпечувала б освітні потреби різних країн. Технологізація визначає розвиток людства, впливає на якість життя тим самим змінюючи докорінно сутність буття людей. Паралельно цифрові технології модернізують підходи до освіти.

Як наголошує професор В. І. Ковальчук відбувається видозміна загальної мети освіти. На його думку пріоритетним завданням освітніх процесів у сучасних закладах освіти має бути розвиток уміння мати певну думку, вміти самостійно шукати інформацію, критично її оцінювати, аналізувати, а не тільки вчити і накопичувати. В новітню інформаційну епоху стрімко відчувається потреба у підготовці кадрів для інформаційного суспільства [1].

Від самого початку військової агресії росії команда Міністерства освіти і науки України активно займається напрацюванням нових цифрових рішень у сфері освіти. Освіта не може зупинятись, а здобувачі освіти повинні мати можливість продовжувати освітній процес у зручних умовах та із використанням сучасних технологій. МОН дійшло домовленостей з провідними світовими освітніми онлайн-платформами Coursera, Udemy та Edx щодо безкоштовного надання ними онлайн-курсів для здобувачів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти.

Одним із найяскравіших явищ у сфері онлайн-освіти є масові відкриті онлайн-курси (МООС). МООС в перекладі (англ. Massive open online courses) – «масові відкриті онлайн курси». Це одна з форм дистанційної освіти у вигляді навчальних курсів з певних предметів, викладених у мережу для вільного доступу. Здобувачі переглядають відео – лекції, приймають участь в онлайн-обговоренні на форумі, виконують тести та домашні завдання. Більш детально зупинимось на деяких МООС – платформах зарубіжних країн.

Coursera (https://www.coursera.org/) освітня міжнародна компанія відкритої освіти заснована у 2012 році двома професорами комп'ютерних наук Стенфордського університету та на сьогодні є однією з провідних компаній МООС. Тривалість курсів на платформі Coursera різна, від шести до десяти тижнів. Після успішного закінчення навчання слухачі отримують сертифікати. Навчання можна проходити як на персональному комп'ютері, так і на мобільному пристрої. Coursera пропонує курси з різноманітних дисциплін, зокрема гуманітарних наука, медицина, біологія, суспільствознавство, математика, бізнес, інформатика та інші предмети.

EdX (https://www.edx.org/) – безкоштовна академічна платформа дистанційної освіти. Методика навчання мало чим відрізняється від інших проектів: лекції, поділені на модулі тривалістю до 10 хвилин, чергуються з вправами для кращого засвоєння матеріалу. При отриманні неправильної відповіді програма аналізує помилку та видає рекомендації щодо її виправлення.

Udemy (https://www.udemy.com/) – цей освітній ресурс дає можливість не тільки вчитися, а й заробляти гроші навчаючи. Дякуючи цьому, на сайті зібрано більше 20 тис. курсів і зареєстровано 4 млн. користувачів. Репрезентовані, як платні курси, так і безкоштовні.

Універсаріум (http://universarium.org/) – міжвишівський майданчик електронної освіти. Вже зараз на сайті зібрано кілька цікавих курсів і зареєстровано понад 200 тис. користувачів.

TED (**https://www.ted.com/**) (від англ. Technology Entertainment Design; Технологии, развлечения, дизайн) – некомерційний фонд в США, який пропонує щорічні наукові конференції, мета яких є розповсюдження виняткових наукових ідей та результатів наукових досліджень [1].

Сьогодні набули широкого розповсюдження відомі освітні платформи українського виробництва серед яких є:

Prometheus (https://prometheus.org.ua/) – перші українські МООК, який розробили викладачі КНУ, КПІ, Києво-Могилянської академії. Проект новий й поки що пропонує декілька курсів. Але зі слів засновників їх кількість буде збільшуватись. Тут представлені відеолекції найкращих викладачів провідних українських університетів, тести, форум. Результатом завершення навчання є – сертифікат.

«Київ Свідомо» (http://www.svidomo.org/site) – це україномовна освітня платформа, створена за підтримки Національного університету «Києво-Могилянська Академія». На ресурсі можна знайти відеозаписи лекцій різної тематики, анонси майбутніх лекцій, дискусій, презентацій нових книг, виставок і безлічі інших культурних та навчальних заходів.

«Громадські платформи освітніх реформ в Україні» (http://upper.org.ua /about/index.html) – Українськонідерландський проект створений Міжнародним фондом "Відродження" (Київ) та Міжнародним центром розвитку шкільництва / APS International (Утрехт, Нідерланди) мета – розпочати відкрите та демократичне обговорення проблем освіти в Україні, створити ефективну модель взаємодії професійної педагогічної спільноти, громадськості та влади для вирішення освітніх проблем [2].

Інформаційне суспільство та суспільство знань постійно розвиваються, а отже якісна освіта є одним з основних чинників успіху, а педагог одночасно є об'єктом, і провідником позитивних змін[Проект Концепції розвитку педагогічної освіти [5].

На всесвітньовідомій виставці у 2017 році присвяченій інформаційним технологіям в освіті BETT-show, яка проходила в Лондоні, це була головна подія року у сфері освіти майбутнього, було зазначено такі тренди глобальної освіти:

1. Утворення великих корпорацій освітніх систем. Технологічні лідери світового рівня такі як Google, Apple, Hitachi, Dell, Smart вкладають значні інвестиції в освітні

проекти. Як приклад, Microsoft приймає участь у створенні освітньої онлайн-платформи, яку в свою чергу планує запровадити Міністерство освіти і науки України в межах реформування української школи.

2. Нова тенденція освіти сьогодні – гейміфікація, граючись вчимося.

3. Навчання за допомогою віртуальної реальності (VR – virtual reality).

4. STEM-проекти (science, technology, engineering, mathematics) та робототехніка.

5. Стає популярною концепція BYOD (bring your own device – принеси свій пристрій). Це проміжна ланка між стаціонарним робочим місцем і новітньою тенденцією до організації навчання з метою надання здобувачеві максимального комфорту і продуктивності, забезпечивши йому можливість навчатися там, тоді й таким чином, як йому комфортніше. Це тренд гуманітарної освіти.

6. Онлайн-управління. Управління в європейських школах відбувається повністю в електронному вигляді: домашні завдання, лекції та тести, аналізи, контроль успішності – тому є багато пропозицій щодо рішень для онлайн-управління школами.

7. Шкільна незалежність. Неможливим є втручання в навчальний процес, в іноземних школах немає єдиного встановленого плану і звіту для всіх шкіл, кожен вчитель сам вирішує, як навчати здобувачів [4].

Інструменти електронного навчання – це організаційні та методичні елементи освітнього процесу, що реалізуються за допомогою сучасних інформаційних технологій. Особливо сьогодні технології та освіта сплетені досить тісно, кожен вчитель має свої улюблені технологічні інструменти, які він використовує у своїй роботі та завдяки яким він постійно професійно зростає [3].

Отже, впровадження в освіту України принципів відкритої освіти накопичує останні погляди вчених і практиків на перспективні шляхи розвитку освіти в інформаційному суспільстві, передбачає використання найсучасніших здобутків психолого-педагогічної науки, освітньої практики і науково-технічного прогресу, забезпечує наслідування і відтворення в освіті України світових тенденцій розвитку освітніх систем, зумовлює інтеграцію системи освіти України у світовий освітній простір.

Використана література:

1. Малихін О. В., Ковальчук В. І., Арістова Н. О., Попов Р. А., Гриценко І. С. Стратегії інтенсифікації вищої гуманітарної освіти в Україні та країнах ЄС : монографія. Київ : НУБіП України, 2017. С. 7–134.
2. Коневщинська О. Е. Сучасні засоби Інтернет доступу та освітні платформи в е-навчанні. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. 44 (6). с. 33-41.
3. Крошка С. А. Інструменти інноваційного розвитку освіти URL: https://fitu.kubg.edu.ua/images /stories/Departments/kitmd/Internet_conf_17.05.18/s1/1_Kroshka.pdf.
4. Круглов В. В. Сім трендів сучасних технологій навчання. URL: http://lb.ua/blog/victor_ kruglov/357429_bett_sim_trendiv_suchasnih.html.
5. Проект Концепції розвитку педагогічної освіти [Електронний ресурс]. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proekt-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti.

УДК 37.09:355.01

Черній А.
кандидат політичних наук, доцент,
директор Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
м. Рівне, Україна

ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ВІЙНИ

Безпечне освітнє середовище – це середовище, в якому наявні безпечні умови навчання та праці, комфортна міжособистісна взаємодія, що сприяє емоційному благополуччю учнів, педагогів і батьків, відсутні будь-які прояви насильства та наявні достатні ресурси для їхнього запобігання, а також дотримано права і норми фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу. Створення безпечного освітнього середовища – одне з першочергових завдань закладу освіти, виконання якого має реалізувати право на безпечні та нешкідливі умови навчання в умовах війни.

Загалом безпечне освітнє середовище передбачає наявність відповідних умов навчання та праці, комфортну міжособистісну взаємодію, сприяючи емоційному благополуччю учнів, педагогів та батьків, відсутність будь-яких проявів насильства та наявність достатніх ресурсів для їхнього запобігання, дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу [2; 10–11].

Статтею 1 Закону України «Про освіту» безпечне освітнє середовище визначено як «сукупність умов у закладі освіти, що унеможливлюють заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та/або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпечності та якості харчових продуктів та/або надання неякісних послуг із харчування, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (зокрема шляхом булінгу (цькування), поширення неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, у тому числі з використанням кіберпростору, а також унеможливлюють вживання на території та в приміщеннях закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин» [12].

Вітчизняні та закордонні науковці й практики трактують освітнє середовище, як: частину життєвого, соціального середовища людини, що є сукупністю всіх освітніх чинників, які безпосередньо чи опосередковано впливають на особистість у процесі навчання, виховання та розвитку; виховний простір, що формує особистість. Варто наголосити, що єдиного визначення поняття «безпека освітнього середовища» немає у зв’язку з наявністю різних підходів до розуміння його сутності. У більшості досліджень йдеться про різні аспекти цього поняття. Передусім науковцями і практиками розглядається психологічне безпечне середовище та проблеми, пов’язані з ним, зокрема конфлікти у взаємодії вчителя та учня, питання адаптації в освітньому середовищі, надмірної вимогливості педагогів до своїх учнів, конкуренції між учнями (як старшими, так і молодшими) тощо.

Проблема формування безпечного освітнього середовища в умовах війни, є

малодослідженою. Опис передумов і викликів, пов'язаних із безпековою ситуацією та російсько-українською війною, практично відсутній.

Зважаючи на це, до важливих принципів безпечного освітнього середовища в умовах війни варто віднести:

- *Принцип домінування життя людини як головної цінності* – визначає модель мінімальної (необхідної) безпеки; максимально усуває ризики, що загрожують життю як дітей, так і дорослих;
- *Принцип регіональної специфіки* – передбачає облік небезпек і можливих надзвичайних ситуацій того чи того регіону (міста, області, району) під час організації системи безпеки освітнього середовища школи;
- *Принцип комплексності оцінки небезпек (ризиків)* – задає методику оцінки різних педагогічних (освітніх) ризиків (зовнішніх і внутрішніх) на основі комплексного, системно-синергетичного підходів;
- *Принцип міні-макса* – визначає досягнення максимального ефекту безпеки при наявності мінімуму ресурсного забезпечення
- *Принцип максимальної ефективності* – втілює управління системою заходів і створення педагогічних умов, спрямованих на забезпечення максимальної безпеки освітнього середовища й школи як соціального інституту в цілому [2].

Із метою формування безпечного освітнього середовища в умовах війни в Україні наявне необхідне законодавче і нормативне забезпечення, зокрема врегульовано його правовий статус [6; 13], внесено зміни до деяких законів щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайних ситуацій або надзвичайного стану [7–9]. На фізичну безпеку здобувачів освіти спрямовано Кодекс цивільного захисту України [3], зокрема внесено зміни до плану основних заходів цивільного захисту населення в частині створення та забезпечення функціонування класів безпеки у закладах освіти, є чіткі рекомендації щодо організації укриття в об'єктах фонду захисту споруд цивільного захисту персоналу для дітей, учнів, студентів закладів освіти та визначено алгоритм дій учителя під час сигналу повітряної тривоги тощо [15].

До національного плану заходів щодо реалізації Декларації про безпеку шкіл включено такі основні розділи:

– ефективна система моніторингу нападів на заклади освіти – запровадження моніторингу нападів на заклади освіти та навчання місцевих освітніх управлінців його використовувати;

– захист закладів освіти від нападів та їх відновлення у разі пошкодження – заходи з попередження нападів на заклади освіти та забезпечення їх відновлення за кошти державного та місцевих бюджетів;

– забезпечення безперервності навчання – підтримка сталості здобуття освіти шляхом розвитку дистанційного навчання (цифрові навички, Інтернет, цифрові пристрої);

– упровадження в освітню політику чутливих до конфлікту інструментів – інтеграція підходів чутливості до конфлікту до змісту освіти та навчання цим підходам вчителів;

– забезпечення системності підходів до захисту освіти в умовах збройного конфлікту – утворення міжвідомчої робочої групи як інструменту міжвідомчої координації заходів з реалізації Декларації;

– інформаційна підтримка впровадження положень Декларації – просвітницькі та інформаційні заходи щодо положень Декларації та її вказівок [14].

Створення безпечного і дружнього до дитини освітнього середовища передбачають Концепція «Нова українська школа» [4], а також низка інструктивних документів і методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України як цілеспрямовані заходи на виконання положень Конвенції про права дитини та забезпечення психологічної

безпеки в частині організації здобуття загальної середньої освіти та організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. Посилюється увага до забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні, зокрема надання першої психологічної допомоги дітям шкільного і дошкільного віку з родин учасників воєнних дій, внутрішньо-переміщених осіб та організації взаємодії з ними [5; 17].

Крім того, слід наголосити, що в умовах війни органи місцевого самоврядування та відповідні центральні органи виконавчої влади вживають невідкладних заходів щодо:

– організації регулярного навчання з евакуації учнів до сховищ та уроків безпеки;
– забезпечення сприятливих умов для перебування та навчання дітей у сховищах;
– проведення обов'язкової перевірки фахівцями ДСНС закладів освіти й прилеглих територій на наявність вибухонебезпечних предметів;
– забезпечення посиленої охорони дитячих садків, шкіл та закладів вищої освіти;
– забезпечення розвезення й супроводження дітей до школи там, де це необхідно;
– проведення тренування щодо дій у разі оголошення сигналу повітряної тривоги.

Також внесено зміни до змісту навчальних програм для 6–11 класів. Наприклад, до предмета «Захист України» додано окремий блок, що стосуватиметься протимінної діяльності, де діти вивчатимуть як поводитися у випадку виявлення вибухонебезпечних предметів [16]. Обов'язковим став курс домедичної допомоги для дітей, учнів і педагогів.

Крім того, в Україні загалом та на Рівненщині зокрема спільно з органами державної влади та місцевого самоврядування реалізовуються проєкти щодо формування безпечного освітнього середовища в умовах війни; плановано проводиться низка профілактичних заходів, рекомендованих Міністерством освіти та науки України; працівники підрозділів МВС разом з освітянами постійно контролюють ситуацію стосовно готовності закладів освіти до створення безпечних умов навчання дітей, передусім наявності та готовності бомбосховищ: розробляються і затверджуються кодекси безпеки закладів освіти в умовах війни. Також у ході реалізації профілактичних заходів і програм проєктів МОН України розроблено «Абетку з безпеки для школяра середньої школи» з відповідним мобільним додатком, де кожна дитина може віднайти для себе відповіді на важливі питання сьогодення щодо того, як поводитися в різноманітних небезпечних ситуаціях [1]. Неабиякої актуальності в сучасних реаліях набуває розміщення в кожному закладі загальної середньої освіти інформаційних стендів, на яких у доступній формі представлено основні правила поведінки дітей в умовах воєнного стану.

Питання безпеки освітнього процесу не є новим для суспільства, однак особливої актуальності воно набуває, коли той чи інший регіон потрапляє в зону військової агресії, окупації, тобто, фактично, коли порушуються можливості забезпечення базових потреб людини хоч на елементарному рівні, зокрема з огляду на зовнішні фактори, як-от непрогнозованість безпекових факторів, ураховуючи агресивну політику російської федерації.

З огляду на нормативно-праве законодавство України та реальний стан функціонування закладів освіти пріоритетним напрямом їхньої діяльності є гарантування безпечних умов навчання та праці для всіх учасників освітнього процесу з урахуванням досвіду роботи закладів освіти в умовах воєнного часу, а також забезпечення якості освіти, що неабияк впливає на добробут здобувачів освіти, їхніх родин, громад та країни загалом. У зв'язку з цим однією з передумов безпечного освітнього середовища є наявність чітких процедур реагування / поведінки учасників освітнього процесу, знання яких всіма працівниками закладу освіти та постійне відпрацювання правил з учнями є обов'язковим.

У сучасних умовах суспільство очікує від закладу освіти не лише освітнього ресурсу, а й простору, розвитку й співпраці як усередині, так і поза ним. Сучасне освітнє

середовище створює неповторне індивідуалізоване та персоналізоване враження, де в кожного є можливість відшукати себе. До питань розгляду щодо питань безпеки приміщень і матеріально-технічної бази закладів освіти також варто додати ще й виклики, пов'язані не тільки з роботою тимчасово переміщених закладів освіти, а й безпосередньо педагогічними працівниками, здобувачами освіти, переміщеними із тимчасово окупованих територій. За цих умов МОН України рекомендує надавати необхідну допомогу колегам з тимчасово переміщених закладів освіти. Зокрема, мається на увазі допомога у вигляді взаємної безоплатної підтримки або компенсації витрат, передачу в спільне користування майна тощо [2]. Із-поміж низки заходів щодо захисту здобувачів освіти під час надзвичайних ситуацій важливе місце відведено організації своєчасного оповіщення. У зв'язку з цим від кожного з нас вимагається висока дисциплінованість, організованість, а часто – і прийняття самостійних виважених рішень.

Визначаючи термін «безпечне освітнє середовище», українське освітнє законодавство безпосередньо не враховувало ризики проведення освітнього процесу в умовах війни. У зв'язку з цим сьогодні точаться неабиякі дискусії стосовно того, як провадити освітній процес в умовах війни, гарантуючи одночасно безпеку його учасників. За цих умов найпростішим рішенням, звичайно, є онлайн-навчання, зокрема і змішане. Полегшили провадження освітнього процесу в умовах війни й українські телеканали та онлайн-платформи, започаткувавши проєкт «Навчання без кордонів» для учнів 5–11 класів. За цих умов платформою для дистанційної освіти в Україні стала Всеукраїнська школа онлайн, а також онлайн-садок для дітей віком від 3 до 6 років, що були створені та запущені за підтримки ЮНІСЕФ.

На формування безпечного освітнього середовища передусім впливає наявність безпечних будівель. У кожному закладі освіти обов'язково має бути укриття чи інше приміщення, де можна перебувати під час повітряних тривог, аби убезпечити життя та здоров'я всіх учасників освітнього процесу. Якщо такі приміщення не обладнані, керівник перед засновником повинен ініціювати зміни до фінансування закладу.

У закладі освіти мають бути розроблені чіткі дієві інструкції щодо здійснення евакуації дітей, а також інструкції у разі оголошення повітряної тривоги чи обстрілів. Усі працівники закладу освіти повинні знати ці норми та чітко їх дотримуватися. Важливо інформувати про означені правила і батьків учнів, адже вони мають знати, що їхні діти в безпеці. Загалом у цих умовах спрацьовує таке правило:

Безпечне місце + Безпечний дорослий = Дитина в безпеці!

Діти, які пережили військову агресію, обстріли, повітряні тривоги, досить часто наповнюються почуттям агресії та злості. Щоб стати для дитини опорою в кризових ситуаціях, допомогти їй впоратися зі складними обставинами, необхідно добре розумітися на її емоціях. По-перше, варто усвідомити, що не слід блокувати їх негативні прояви, адже насамперед вони сигналізують про небезпеку або свідчать про певні розлади. По-друге, війна – не привід забороняти відчуття радості та щастя, особливо в дитинстві.

Важливими засобами навчання безпечної поведінки є фото та відеоматеріали, а також техніки, що допомагають заспокоєнню (заземлення, дихальні вправи, вправи на розслаблення м'язів, релаксації за Джекобсоном – вправи «Лимон, «Іриска» тощо).

Учні мають бути убезпечені від страху та вчасно отримувати першу психологічну допомогу, Коли діти відчувають себе в безпеці, рівень тривоги знижується та «вмикаються» центри мозку, що відповідають за відтворення інформації та встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Особливої турботи потребують діти, чиї рідні недостатньо виконують свої батьківські обов'язки. За цих умов вони мають орієнтуватися на допомогу родичів, сусідів чи відповідних фахівців та за потреби вміти комусь із них зателефонувати. Важливо пам'ятати, що діти лише тоді відчуватимуть себе в безпеці, коли поруч буде доросла людина, яка створить комфортні умови для її життя.

Із метою інтеграції в освітній процес дітей ВПО нами розроблені методичні рекомендації «Особливості роботи з дітьми внутрішньо переміщених осіб, які максимально практико орієнтовані із низкою вправ для саморегуляції поведінки і взаємодії [5].

Змістове наповнення означених рекомендацій стало основою освітньої програми 12-годинного тренінгу для вчителів, які працюють з дітьми ВПО, за напрямом «Особливості навчання дітей ВПО». Упродовж вересня–жовтня 2022 року матеріали посібника були апробовані під час проведення серії тренінгів на базі Рівненського ОІППО для 75 учасників (учителів, соціальних педагогів, практичних психологів) як із Рівненщини, так із інших регіонів України. Задля привернення уваги педагогів до цього видання було розроблено серію відеографік щодо навчання емпатії та сприйняття інакшості, поціновування та різноманіття, розмов про суперечливі питання, налагодження ефективної комунікації та взаємодії тощо.

Отже, безпечне освітнє середовище забезпечує відповідні умови навчання та праці, комфортну міжособистісну взаємодію, сприяючи емоційному благополуччю учнів, педагогів та батьків, відсутності будь-яких проявів насильства та наявності достатніх ресурсів для їхнього запобігання, дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу. Особливого значення ці принципи набувають в умовах війни.

Загалом це підтверджує гіпотезу, що вплив будь-яких збройних конфліктів породжує низку гуманітарних та соціальних проблем, позбавляючи значну кількість дітей та студентів права на освіту та руйнуючи фундамент їхнього майбутнього. В умовах, що виникли, освітня система повинна сприяти захисту дітей та молоді від психологічних травм та забезпечити доступ до життєво важливих послуг. Отже, зважаючи на виклики в системі освіти в умовах війни, на сучасному етапі важливого значення набуває питання створення в незалежній суверенній Україні безпечної школи майбутнього.

Зважаючи на зазначене вище, питання формування безпечного освітнього середовища в умовах війни потребує уваги науковців та політиків, державників та громадськості, керівників закладів освіти та педагогічних працівники, батьківської громадськості. Варто спільними зусиллями передбачати виконання всіх заходів безпеки, опановувати основні правила безпечної поведінки в умовах війни, створювати безпечний фізичний простір й необхідні для вихованців та учнів умови психологічної безпеки.

Використана література:

1. Абетка з безпеки школяра середньої школи. *Міністерство з внутрішніх справ України :* офіційний вебпортал. 2022. URL: https://mvs.gov.ua/upload/1/2/8/8/1/0/LH3hOOTOzxK2gAndmWbNnYJSG1yvF1ECBE1pqbE4.pdf (дата звернення: 27.01.2023).
2. Безпечне освітнє середовище закладу освіти. *Педрада: портал освітян України*. URL: https://oplatforma.com.ua/article/2614-bezpechne-osvtn-seredovishche-zakladu-osvti» (дата звернення: 27.01.2023).
3. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 5403-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/5403-17#Text (дата звернення: 27.01.2023).
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення: 27.01.2023).
5. Особливості роботи з дітьми ВПО : методичні рекомендації / В. Долід, О. Іванова, Н. Кідалова; за ред. П. Долганова. Рівне : ФОП Процюк О.В., 2022. 57 с.
6. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента від 24.02.2022 України № 64. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text
7. Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану : Закон України.

8. Про внесення зміни до плану основних заходів цивільного захисту на 2022 рік щодо створення та забезпечення функціонування класів безпеки у закладах освіти : розпорядження Кабінету Міністрів України від 7.09.2022 № 792-р.
9. Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні : наказ Міністерства освіти і науки України від 28.03.2022 № 274.
10. Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні: лист Міністерства освіти і науки України від 29.03.2022 №1/3737-22.
11. Про методичні рекомендації «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій: лист Міністерства освіти і науки України від 04.04.2022 № 1/3872-22.
12. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/ (дата звернення: 27.01.2023).
13. Про правовий режим воєнного стану: Закон України стаття 15 п. 44.
14. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Декларації про безпеку шкіл: розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.08.2021 № 898-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2021-%D1%80#Text (дата звернення: 27.01.2023).
15. Рекомендації щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти : лист ДСНС від 14.06.2022 № 03-1870/162-2.
16. Розпочато проєкт «Безпечне освітнє середовище в умовах війни». Профспілка працівників освіти і науки України: офіційний вебсайт. 2022. https://pon.org.ua/novyny/9629-rozpochato-proekt-bezpechne-osvitnie-seredovyshche-v-umovakh-viiny.html (дата звернення: 27.01.2023).
17. Щодо комунікації з дітьми дошкільного віку з родин учасників ООС/АТО, внутрішньо переміщених осіб та організації взаємодії з їхніми батьками : лист МОН №1/9-766 від 12.12.2019.

УДК 37:7.01

Шевнюк О. Л.
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри образотворчого мистецтва
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ФЕНОМЕН МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Аналіз педагогічного феномена мистецької освіти дозволяє конкретизувати в залежності від характеру впливу на загальний, особливий та одиничний рівні особистості майбутнього художника-педагога її багаторівневу мету – становлення студента в якості суб'єкта культури, активізація процесів його культурної самореалізації та саморозвитку, що забезпечують його інтеграцію у національну і світову культуру, формування готовності майбутнього фахівця до здійснення педагогічної підтримки дитини на шляху її індивідуального визначення у світі культурних цінностей [2].

Реалізація такої багаторівневої мети передбачає виконання цілого комплексу завдань, серед яких слід виокремити:

- формування соціально адекватної особистісної картини світу через оволодіння системою мистецьких знань, що зумовлюють готовність студента до організації педагогічно доцільного процесу трансляції мистецького досвіду людства у систему індивідуальних цінностей дітей;
- формування особистісної системи ціннісних орієнтацій, комунікативних навичок і суб'єктної активності майбутнього художника-педагога через:
  – введення у систему ціннісно-змістовних настанов загальнолюдської та національної культур, критеріїв оцінок і принципів відбору соціально-прийнятних культурних смислів, що визначають складення емоційно-ціннісного відношення особистості до культурних явищ і професійної діяльності;
  – опанування основними принципами і формами комунікативного досвіду різних сфер культури людства як засобу трансляції соціально значущих мистецьких смислів, що зумовлюють конструювання педагогічного процесу на основі гуманістичної суб'єкт-суб'єктної взаємодії;
  – засвоєння суб'єктної природи культурних процесів у антропологічному їх аспекті як інструменту національно-культурної самоідентифікації особистості, вільного вибору культуровідповідних стратегій професійно-педагогічної діяльності по перетворенню об'єктивного соціально-культурного досвіду у форму суб'єктності;
- формування досвіду культуротворчої діяльності художника-педагога, його просвітницької, дослідницької та художньої активності, спрямованих на визначення соціально-функціональної ролі майбутнього фахівця та способів його входження у соціальну практику, здійснення культурно детермінованих шляхів вирішення особистісних і професійних проблем.

Представлена концепція мистецької освіти дозволяє говорити про її спрямування на формування принципово гуманістичної позиції художника-педагога, його готовності до вироблення у дітей відповідних уявлень і навичок соціальної адекватності у динамічному сучасному світі, принципово толерантного ставлення до полікультурних традицій різних народів світу, поваги до загальнолюдських норм суспільного життя, пієтету перед національно-культурними цінностями.

І нарешті, важливо підкреслити, що мистецька освіта, яка покликана допомогти студентові освоїти універсальний світ культурних цінностей, відновлює культуру у правах природної і єдиної основи освіти, забезпечує введення в освіту культурного контексту, тобто виступає одним з потужних факторів реформування сучасного освітнього процесу на засадах гуманізації та суб'єктної його парадигми [2].

Методологічною основою мистецької освіти виступає суб'єктний підхід до функціональних позицій художника-педагога у культурі як фактор формування готовності майбутнього фахівця до активного мистецького саморозвитку, що забезпечує його продуктивну орієнтацію на відтворення культури у цілому в процесі цілеспрямованої педагогічної організації навчально-виховного процесу.

Сутність педагогічного феномена мистецької освіти художника-педагога як процесу і результату оволодіння студентами універсальними основами загальнолюдської культури в системі навчальної і позанавчальної роботи полягає в усвідомленні майбутнім фахівцем культурної природи освітніх процесів, забезпеченні його готовності виконувати соціокультурні функції професії, становленні усіх складових його педагогічної культури.

Концептуальна основа мистецької освіти як компонента професійної підготовки студентів ґрунтується на засадах інтегральності, аксіологічності, антропологічності, полікультурності, що дозволяє забезпечити її адекватність меті, завданням і принципам професійної діяльності художника-педагога.

Використана література:

1. Matvienko O. V., Shevniuk O. L. Moral Values and Skills: The Challenges of Space Exploration Practices. *Philosophy and Cosmology*, Volume 23, 2019. С. 123-131. https://doi.org/10.29202/phil-cosm/23/11 ISSN: 2307-3705 WOS:000488625900011.
2. Падалка Г. М. Мистецька освіта: сучасні проблеми розвитку. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. Вип. 7 (12). 2009. С. 3–9.

УДК 37:502/504

Шевченко В. Г.
кандидат біологічних наук, доцент кафедри екології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна;

Волошина Н. О.
доктор біологічних наук, професор кафедри екології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ЕКОЛОГІЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ОСВІТИ ЯК ШЛЯХ ДО АКТИВНОЇ ПОЗИЦІЇ У ПИТАННЯХ ПРИРОДОЗБЕРЕЖЕННЯ І РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Людська цивілізація зіштовхнулась з глобальними кліматичними змінами, природними катастрофами, загрозами знищення суспільства і довкілля внаслідок воєнних дій. Ці проблеми стосуються усіх і кожного, вимагають негайного реагування та дії, адже від цього залежить подальший прогрес та розвиток. Для їх вирішення потрібні колективні зусилля світової спільноти у взаємозв’язку з науковцями, бізнесменами, керівниками країн, які дотримуються концепції сталого розвитку і напрямків адміністративно-правового розв’язання екологічних проблем.

Сучасна освіта, зокрема екологічна, «забезпечує здатність виокремлювати, розуміти, оцінювати сучасні екологічні процеси, спрямовані на забезпечення екологічної рівноваги та раціонального природокористування [3, с. 3, 4]. В Законі України від 25.06.1991 р. № 1264-XII «Про охорону навколишнього природного середовища» в Статті 7 зазначено, що «підвищення екологічної культури суспільства і професійна підготовка спеціалістів забезпечуються загальною обов'язковою комплексною освітою та вихованням в галузі охорони навколишнього природного середовища, в тому числі в дошкільних дитячих закладах, в системі загальної середньої, професійної та вищої освіти…» [1]. Тобто екологічна освіта має бути одним із напрямків у процесах осучаснення освітньої галузі та інтегрування до європейського середовища.

Набуті екологічні знання та компетентності застосовуються громадянами у професійних і життєвих ситуаціях, керуючись пріоритетністю екологічних цінностей і непрагматичною мотивацією взаємодії з довкіллям на основі усвідомлення особистої причетності до екологічних проблем і відповідальності за екологічні наслідки власної професійної і побутової діяльності [2, с. 9].

У грудні 2022 р. – січні 2023 р. було проведено опитування щодо виявлення

обізнаності респондентів стосовно екологічного маркування та сортування побутових відходів. В анкетуванні взяли участь 46 респондентів. Екологічне маркування є дієвим механізмом у процесі запобігання негативного впливу на довкілля, адже за допомогою нього відображають інформацію про поліпшені екологічні властивості товару, або про властивості упаковки (з чого вироблена, яким чином можна переробити).

Під час проведення опитування з'ясувалося, що **43,%** опитуваних віком 15-18 років, **26,1%** – 19-25 років, **13%** – 46 і більше років**, 8,7%** 26-35 та 36-45 років. **87%** респондентів відповіли, що вони знають про екологічне маркування, **6,5%** – ні, **6,5%** – не цікавились цим поняттям (рис. 1).

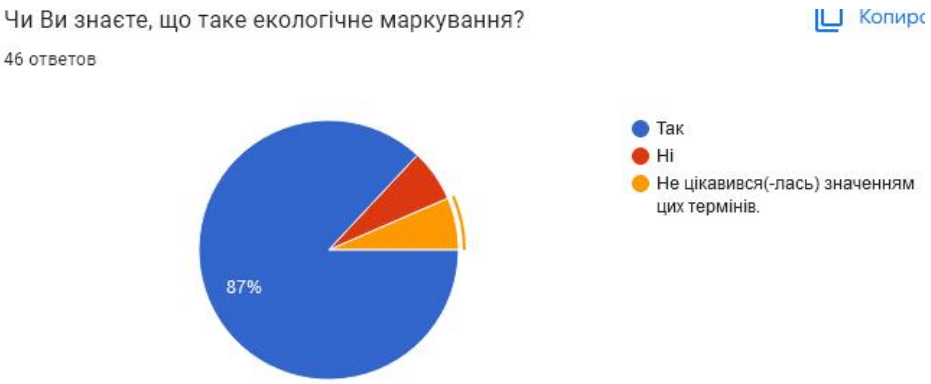

Рисунок 1

Під час придбання товару **63%** респондентів звертають увагу на екологічне маркування, **37%** – ні (рис. 2). **87**% респондентів знають, що екологічне маркування надає інформацію про те, як потрібно утилізувати упаковку товару чи сам товар, **13**% – ні (рис. 3).

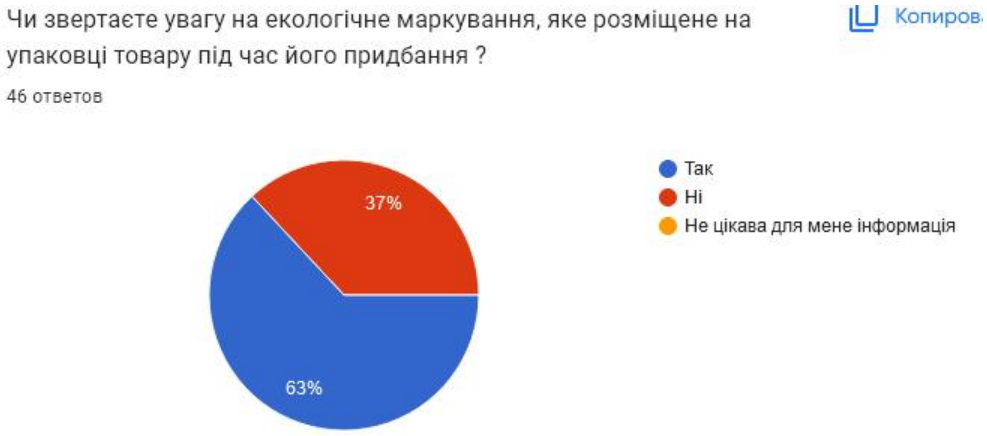

Рисунок 2

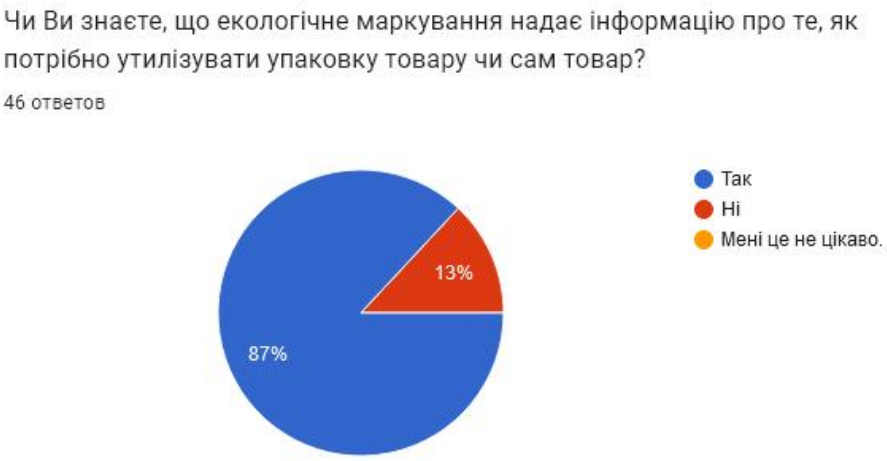

Рисунок 3

Дані опитування свідчать, що достатньо великий відсоток респондентів знають, що таке екологічне маркування та звертають увагу на способи утилізації упаковки. Але для того, щоб громадяни були на 100 % екологічно свідомими, поведінково-діяльнісними, потрібно забезпечувати їх необхідними екологічними знаннями.

Використана література:

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного Середовища» (Відомості Верховної Ради України, 1991, № 41, ст. 546): із змінами і доповненнями, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text (дата звернення: 20.01.2023).
2. Титаренко Л. М. Формування екологічної компетентності студентів біологічних спеціальностей університету : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.07. Київ : Інститут проблем виховання АПН України, 2007. 22 с.
3. Шмалєй С. В. Система екологічної освіти в загальноосвітній школі в процесі вивчення предметів природничо-наукового циклу : дис. доктора пед. наук : 13.00.01. К., 2005. 479 с.

УДК 378(477)

Шеремет М. К.
Почесний академік Національної академії педагогічних наук України,
доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету спеціальної та інклюзивної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна;

Супрун Д. М.
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри спеціальної психології та медицини
факультету спеціальної та інклюзивної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна;

Григоренко Т. В.
доктор філософії, старший викладач кафедри
спеціальної психології та медицини факультету спеціальної та інклюзивної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Актуалізація вивчення парадигми становлення вищої освіти в сучасних умовах є надзвичайно значущим. За дослідженнями академіка В. Андрущенка інтегративним підсумком суспільних трансформацій поточного століття є висновок: освіта має готуватись до переходу на новий зміст та загальну організацію навчально-виховного процесу. Сутність зазначеної парадигми для освіти визначається завданням «підготовки людини і людства до життя в нових світових реаліях, майбутня освіта має утвердитись у нових і новітніх змістових і організаційних контурах» [1, с. 11].

Отже, за необхідністю маємо виокремити ряд питань, що є беззаперечно актуальними щодо вимог сьогодення. Чи є професійна підготовка наразі інтернаціоналізованою? Чи включаємо міжнародну перспективу у викладання (приклади з-за кордону, зразки, дослідження, зарубіжна практика)? Чи мають студенти можливість виїжджати за кордон? Чи включено глобальні та етичні проблеми у викладання? Чи працюємо з реальним моделюванням, що виходить за межі міжкультурного спілкування, переговорів та вирішення проблем? Чи створюємо ми командну роботу для студентів із різних культурних груп? Чи створюємо ми безпечне середовище, де студенти можуть демонструвати толерантність до варіативних поглядів? [2; 6].

Відомо, що консолідація понять «конкурентоспроможність» і «професійна мобільність» присвячена проблемі формування конкурентоспроможності майбутніх фахівців у ЗВО. Конкурентоспроможність становить інтегративну характеристику професійної підготовки, складовою якої є професійна компетентність, що маніфестує зростання ролі особистості в соціальних перетвореннях, вдосконалення здатності усвідомлення динаміки процесів розвитку та можливості впливу на результат, що має бути покладено в основу проєктування навчальної діяльності у ЗВО.

Отже, епоха діджиталізації спричинила надзвичайне прискорення змін (стрибок у 2–7 років). Ще рік тому не можна було собі уявити суто онлайн дистанційні програми, а

зараз їх уже акредитують, і все університетське навчання (окрім клінічної підготовки) проходить онлайн. Розпочинається дискусія з приводу того, що «онлайн» – це якісно чи ні, адже на цей шлях стали топуніверситети: Кембридж, Оксфорд, університети в США… [5, с. 49].

Варто зазначити, що систематична підтримка процесів трансформації стає необхідністю: онлайн середовище зовсім інше, потрібно навчитися змінювати умови, структуру курсів, але це не означає зниження якості чи вимог; необхідно зрозуміти, як студенти навчаються онлайн; ключовою є підтримка цифрових компетенцій усіх учасників навчального процесу [5, с. 47].

Безумовно, найбільшою проблемою є соціалізація. Студенти нині проживають більше депресивних відчуттів, відсутність соціалізації та соціальних зв'язків. Наразі чи не найбільша освітня тема – як за допомогою технологій забезпечити соціальну близькість, адже одним із ключових параметрів освіти є соціальний капітал, але що з цим робити в онлайн середовищі [1; 5 с. 48].

Інтернаціоналізація сучасної навчальної програми визначила такі необхідні аспекти: провадження навчання іноземною мовою (зарубіжна автентична література, викладачі – фахівці, що досконало володіють іноземною мовою); завдання, які виходять за межі країни (студенти мають шукати інформацію в міжнародних джерелах, контактувати з іноземними студентами) [2; 5, с. 50].

Підсумовуючи зазначимо, інтернаціоналізація вищої освіти має перестати бути гаслом, а стати повсякденною реальністю. Серед переваг інтернаціоналізації можна виділити три аспекти. Перший – це формування зрозумілої для міжнародної спільноти системи вищої освіти, що досягатиметься шляхом інтеграції з європейським простором вищої освіти і дослідницьким простором. Другий аспект – забезпечення конкурентоспроможності ЗВО. Зазначеного можна досягти підтримуючи міжнародне співробітництво. Третій – це посилення потенціалу самих ЗВО [3; 6]. Беззаперечно, інтернаціоналізація стимулює розвиток вищої школи в ракурсі інтеграції до європейського науково-освітнього простору. Фахівець також має бути частиною епохи діджиталізації, що уможливить конкурентоспроможність на світовому рівні.

Використана література:

1. Андрущенко В. П. Освіта в міжчассі століть. Вища освіта України. DOI 10.31392/NPU-VOU.2021.3(81).01
2. Супрун, Д. М. Модернізація змісту професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 492 с.
3. Супрун, Д. М. Теорія та практика професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.03. Київ, 2018. 657 с.
4. Супрун, Д. М. Psychology of Management (Психологія управління) : навч.-метод. посіб. для студентів, слухачів магістратури та практикуючих психологів. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. 384 с.
5. Шеремет М. К., Супрун Д. М. Самоздійснення в контексті професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти : матеріали Всеукр. (заочної) наук.-практ. конф., присвяч. 5-річчю кафедри корекц. освіти та спец. психол. Харків, 2017. С. 382–385.
6. Шеремет М. К. & Супрун Д. М. Вища школа україни в ракурсі інтеграції до європейського науково- освітнього простору Вища освіта України. DOI 10.31392/NPU-VOU.2021.3(81).01
7. Sheremet, M., Suprun, M., Suprun, D. (2020) Future Psychologists' Readiness to Work in Conditions of Social Cohesion in Education WEB OF SCIENCE Published: Sep. 2020 in International Journal of Applied Exercise Physiology.

УДК 37-022.316:37.091.12:005.336.2

Юань Веньцзін
аспірантка
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка
м. Глухів, Україна

МОЖЛИВОСТІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ЩОДО РОЗВИТКУ ТРАНСВЕРСАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Важливість володіння трансверсальними компетентностями, що поєднують у собі знання, уміння, навички та цінності, які можуть переноситися з одного професійного контексту до іншого, набуває дедалі більшого визнання. Їх цінність пояснюється потребою сучасних реалій, за яких вузькоспеціалізовані знання швидко застарівають, а здатність застосувати універсальні знання в різних професійних контекстах розглядається як необхідна умова продуктивності на сучасному ринку праці. Зазначене актуалізує потребу формування трансверсальних компетентностей фахівців будь-яких спеціальностей, що надасть їм конкурентну перевагу на ринку праці.

У рамках проекту «KEYSTART2WORK» було розроблено документ «Каталог трансверсальних компетентностей. Ключ для працевлаштування» [1], в якому наведено такі домени трансверсальних компетентностей: міжкультурні навички та глобальна поінформованість; гнучкість та адаптивність; стратегічне та інноваційне мислення; організаційні навички та планування часу; здатність приймати рішення; здатність працювати у команді; емпатія/вміння будувати відносини; здатність вирішувати проблеми; орієнтація на навчання; навички ведення переговорів; лідерські навички; здатність збирати та обробляти інформацію.

Вони можуть набуватися як у процесі формального навчання у закладах освіти різних рівнів, так і шляхом участі в численних формах неформальної освіти, а саме: спеціалізовані семінари, презентації, майстер-класи, воркшопи, спільної діяльності в діалогових групах, публічних дискурсах, тренінгах особистісного розвитку, ораторської майстерності, ефективного спілкування, емоційної компетентності тощо.

Суголосні з думкою Н. М. Ткаченко, яка наголошує на неможливості повною мірою забезпечити освітні запити громадян у процесі формальної та неформальної освіти, що актуалізує важливість інформальної освіти як потужного освітнього потенціалу суспільства в системі навчання впродовж життя [2]. З огляду на це, в контексті формування трансверсальних компетентностей у пригоді стане стихійна самоосвіта у вигляді самостійного пошуку відповідей на актуальні питання чи способів розв’язання практично значущих проблем за допомогою мережі Інтернет, соціальних мереж, спілкування з цікавими людьми тощо.

Усі зазначені вище форми спрямовані на реалізацію спільної мети, яку в узагальненому вигляді вчені та практики визначають як можливість сформувати уміння і навички, необхідні для підвищення конкурентоспроможності на сучасному ринку праці, сприяти саморозвитку особистості.

Використана література:

1. The Catalogue of Transversal Competences. Key for Employability. URL: http://www.keystart2work.eu/images/docs/o2-catalogue/O2_Catalogue_EN.pdf

2. Ткаченко Н. М. Теоретичні і методичні засади формування професійного іміджу майбутніх учителів іноземних мов у педагогічних закладах вищої освіти : дис. … д-ра пед. наук : 13.00.04. Глухів, 2020. 617 с. URL: http://192.168.1.72/handle/123456789/1132

УДК 37:159:9

Ясточкіна І. А.
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ПЕРША ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ЯК АКТУАЛЬНА НАВИЧКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Сучасна реальність сповнена подіями, що стрімко змінюються, і психіка людини не встигає вчасно опрацьовувати та переробляти нову інформацію, яка досить часто важлива для виживання. Стресові ситуації характеризується суттєвими фізичними і психічними навантаженнями, різноманітними сильними подразниками, що порушують звичний перебіг життя [2]. Нав'язливі спогади про травматичні події провокують порушення концентрації уваги, що впливає на навчання, спілкування в закладі освіти чи на робочому місці.

Знання про можливості надання першої психологічної допомоги (ППД) та формування навичок її надання покликане допомогти тим, хто потрапив у важку життєву ситуацію. Перша психологічна допомога призначена для людей (як дорослих, так і дітей), які знаходяться в стані дистресу в результаті щойно пережитої або поточної важкої кризової події. Важливою характеристикою першої психологічної допомоги є її простота [1]. Перша психологічна допомога, незважаючи на свою назву, включає не лише психологічну, але й вагому соціальну підтримку [3].

Вітчизняні науковці, які досліджували та впроваджували технологічні аспекти надання першої психологічної допомоги, – С. Богданов, В. Бондаровська, Л. Гридковець, О. Залеська, А. Карачевський, О. Колесніченко, Т. Кульбачка, Я. Мацегора, І. Приходько, О. Романчук, Л. Царенко та ін.

Перша психологічна допомога – «це сукупність заходів загальнолюдської підтримки та практичної психологічної допомоги людям, які зазнали впливу значних стресорів» [5, с. 6].

ППД може надавати не лише професійний психолог, але й людина, яка знайома з правилами надання ППД. В середовищі закладу вищої освіти – учасники освітнього процесу. Згідно зі статтею 52 Закону України «Про вищу освіту», учасниками освітнього процесу у закладах вищої освіти є: наукові, науково-педагогічні та педагогічні працівники; здобувачі вищої освіти та інші особи, які навчаються у закладах вищої освіти; фахівці-практики, які залучаються до освітнього процесу на освітньо-професійних програмах; інші працівники закладів вищої освіти [4].

Відповідно до рекомендацій ВООЗ, надаючи першу психологічну допомогу необхідно дотримуватися таких основних принципів: «повага до безпеки, гідності та прав

людини; адаптація власних дій до культурних традицій; поінформованість про інші заходи реагування на надзвичайну ситуацію; турбота про себе» [2; 3].

ППД включає: ненав'язливе надання практичної допомоги та підтримки; оцінювання потреб і проблем; надання допомоги у задоволенні нагальних потреб (наприклад, таких як їжа, вода, інформація); вміння вислуховувати людей, але не примушуючи їх говорити; вміння втішити і допомогти людині заспокоїтися; надання допомоги в отриманні інформації, встановленні зв'язку з відповідними службами і структурами соціальної підтримки; захист від подальшої шкоди. При наданні допомоги варто враховувати низку факторів: типи травматичних ситуацій, категорії уразливих осіб, типові негативні почуття й проміжок часу після травматичної події тощо.

Визначені етичні правила надання першої психологічної допомоги, які означають захист безпеки, гідності та прав людини. Для надання ППД необхідно: бути чесним і гідним довіри, поважати право людей приймати власні рішення, усвідомлювати і відкидати власні упередження і забобони, дати зрозуміти людям, що навіть якщо відмовитися від допомоги зараз, можна звернутися за нею в майбутньому, дотримуватися конфіденційності та не допускати безпідставного розповсюдження персональних даних, поводитися з урахуванням особливостей культури, віку та статі [5].

Бувають ситуації, коли люди потребують додаткової фахової допомоги, переадресації. Ті фахівці, які надають ППД, мають розуміти межі власних можливостей і звертатися за допомогою до інших професіоналів (медичних працівників, психологів, представників соціальних служб, органів місцевого самоврядування або громадських організацій тощо).

Таким чином, вміння надавати першу психологічну допомогу є актуальною навичкою учасників освітнього процесу в нестабільних реаліях сьогодення.

Використана література:

1. Методичні рекомендації для педагогічних працівників, практичних психологів, соціальних педагогів закладів освіти «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій» : Додаток до листа МОН від 04.04.2022 № 1/3872-22.
2. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи : навчальний посібник. Том 2 / за заг. ред. Л. Царенко. Київ, 2018. 240 с.
3. Перша психологічна допомога : посібник для працівників на місцях. Київ : Унів. Вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017. 64 с.
4. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII зі змінами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text (дата звернення: 30.01.2023)
5. Протоколи надання першої психологічної допомоги військовослужбовцям Національної гвардії України в екстремальних умовах діяльності : посібник / за заг. ред. проф. І. І. Приходька. Харків : НА НГУ, 2018. 40 с.

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051]:796(73:71:410)

Voitovska Oksana
Doctor in Education
Visiting Professor of the School of Public Health,
Physiotherapy and Sports Science University College
Dublin Ireland

FEATURES OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF PHYSICAL EDUCATION TEACHERS IN THE UNIVERSITIES OF USA, CANADA AND GREAT BRITAIN

At the current stage of development of information and communication technologies, when all knowledge, including professional, quickly becomes obsolete, only continuous professional development will enable a specialist to be competent and act effectively. Lifelong education is the leading principle of education of 21st century. In the works of the scientist T. Ganser, it was emphasized that professional development involves a systematic review by the teacher of the content and process, as well as the contexts of his pedagogical activity [1]. M. Fullan considers teachers to be active agents of modern changes, because the present and the future depend on their spiritual needs and values [2]. Constant updating and development of knowledge require training and professional development of a teacher of a new formation, able to develop adequately to modern changes in society. That is why professional education and professional development of teachers should be continuous and correspond to new strategies and goals of education. In view of the above, the experience of professional development of Physical Education Teachers at Universities in America, Canada, and Great Britain deserves special attention.

Based on the theoretical analysis, it was determined that higher education in the USA has a multi-level structure. Students who intend to continue their studies can get a second higher education on the basis of the first, postgraduate education, the duration of study is 2 years in the full-time form of education and 3 years in the form of distance learning. Customers of educational services as a result of training acquire a Master's degree: in Physical Education and Sports Pedagogy, Health Care and Physical Education, Physical Education and Sports Pedagogy, Physical Culture and Fitness, in Sports and Fitness.

The training plans of the above-mentioned specialists contain the main professional disciplines that ensure their education. Thus, the Universities of Mississippi, Georgia, Azusa Pacific, and California Baptist have common academic disciplines: “Human Physiology”; “Sports Physiology”; University of Mississippi and Baylor University – “Biomechanics”; Mississippi, Maryland, Kansas, Azusa Pacific, California Baptist, Florida International University – “Health and Physical Education”; “Sports Medicine”; “Children's Health and Education”; “Content and Methods of Teaching the Basics of Health and Physical Culture”. As we can see, significant attention in the above-mentioned Universities is given to educational disciplines related to the medical and biological bases of Physical Education Teachers, including their health-preserving competence.

Institutions of Higher Physical Education in Canada train specialists for 1.5-3 years and provide a Master’s degree In Physical Education and Kinesiology/Professional Kinesiology. As in the educational institutions of the United States, educational programs contain common highly specialized disciplines. For example, at the Universities of McMaster, Newfoundland, Waterloo, “Biomechanics”, “Biomechanics of Human Movement” are studied, Toronto, Newfoundland, Victoria, Waterloo – “Human Physiology”; “Applied Muscle Physiology and Biochemistry”; “Sensory-Motor Neurophysiology”; “Neuromuscular Biology”; “Physiological Problems of Physical Activity and Health”; “Respiratory and Cardiovascular Physiology”. In addition, a clear relationship between Physical Culture and Medicine, Ergonomics, Protection and Life Safety is important. The integration of

the fields of science in training (Neuroscience as an interdisciplinary set of knowledge from Physiology, Medicine, Genetics, Psychology, Biochemistry, Biophysics, etc.) contributes to the formation of a competent specialist in Physical Education.

The uniqueness of training in institutions of higher Physical Education in Great Britain are in a wide range of not only Master's qualifications: in Physical Education and Sports Pedagogy; in Physical Culture and Sports Pedagogy; in Physical Education and School Sports; in Sports Pedagogy and Physical Culture; in Sports, Health and Physical Exercises, Pedagogical Leadership; in Physical Education and Sports; in Physical Education with a Qualified Teacher Status; in Youth Sports and Physical Education; in Professional Practice of Physical Education and Sports; in Sports Coach and Master's Degree in Physical Education with a term of study from 1.5 to 3 years. Such a wide representation minimizes joint, instead increases the number of offered individual disciplines.

Thus, the University of Birmingham offers "Using interdisciplinary connections to diagnose complex, individual problems of young people during their studies"; "Mechanisms of determining the "internal" capabilities of students"; University of Berdforshire – "Research Methods in Sport"; "Professional socialization"; Central Lancashire – "Principles of Sports Training"; "Training of Children and Youth; Leeds – "Study of Youth Experience In Physical Education and Sports"; "Strengthening the Health of Children in Families"; Chichester – "Management of Health Care Strategies"; Brunel University of London – "Laboratory Research Methods in the Field of Physiology and Biomechanics"; St. Mary's – "Research Methods in the Professional Practice of Physical Education and Sports", etc. As we can see, the Master's qualification fully determines the list of disciplines and the uniqueness of the educational and professional training programs of the specified specialists.

The analysis of the experience of the professional development of Physical Education Teachers in the Universities of America, Canada, and Great Britain confirmed the importance of disciplines related to the Medical and Biological bases of the training of Physical Education Teachers, the importance of interdisciplinarity and integration of the fields of science, the importance of the relationship between Physical Education and Medicine, Ergonomics, Life Safety. The breadth of educational and professional programs and qualifications of the Master of Physical Education emphasizes the ability of Universities to meet the requirements of stakeholders and social communities of the regions of their geographical or territorial location.

Literature:

1. Fullan M. The New Meaning of Educational Change.
2. Ganser T. An ambitious vision of professional development for teachers. *NASSP Bulletin*. 2000. № 84 (618). P. 6–12.

УДК 37.01:004.77

Hunzinger Moritz
Professor of Public Relations and Communication
Honorary Doctor, Member of Supervisory Board
Dragomanov Ukrainian State University
Frankfurt, Germany

DIGITALISATION OF PEDAGOGICAL EDUCATION IN MODERN ACADEMIC DISCOURSE: TECHNOLOGICAL TRENDS AND ASPECTS

The development of digital technologies and the formation of elements of the digital economy ensure the competitiveness of the state, improvement of the standard of living and quality of life of citizens, economic growth, and modernization of the social sphere. Digital technologies are part of a new knowledge infrastructure that is now being steadily integrated into everyday life. This knowledge infrastructure is "a reliable network of people, artifacts, and institutions that generate and maintain the informational resources necessary for humans" [1, p. 17]. Digital technologies are becoming an increasingly influential part of professional and educational practice in the modern world. As in the case of the industrial revolution of the 19th century, the intensive development of information and communication technologies is changing the specifics of activities in many areas of public life [2, p. 119]. On the one hand, there are risks and threats of loss of professional identity and dehumanization of society, on the other hand, new opportunities are opening up to improve the level of competence, develop the creative potential of the individual and modernize the forms and methods of education. Digitalization of education is an integral part of training a modern specialist. These trends are accompanied by a new growth in the importance and volume of information, as well as an increase in the number of interdisciplinary research and projects. Surveys show that students today are aware of the need to expand their competencies in artificial intelligence, big data processing and analysis, and information and communication technologies. The transition to a digital society places fundamentally new demands on both the new competencies of specialists and the process of teaching these competencies. Training based on innovative, pioneering technologies of the future increases the "market value" of a specialist in the labor market. In this context, the need to introduce and analyze new approaches in the education system, transform existing forms, methods and technologies of education becomes particularly relevant. The importance of social networks, virtual reality technologies and Internet applications for modern youth encourages educators to use information and communication technologies for educational purposes. The purpose of the article is to analyze the conceptual foundations of the digitalization of education in the modern scientific discourse, to consider its main features, to explore new trends, advantages and risks of introducing digital technologies into the educational space, and to identify factors that increase the efficiency of these processes. Another task is to understand certain aspects of digitalization presented in the scientific literature: the impact of digital technologies on the quality of education, the readiness of educational actors to implement digital technologies, and the transformation of models of interaction between teachers and students in the context of digitalization. In the context of digitalization, it is natural that traditional models of interaction between key actors in the educational space are changing. The availability of electronic resources and videos of the world's best lecturers, and the emergence of automatic translation of texts and speech from any language create new challenges for the education system and especially for teachers. The following questions are at the heart of academic discourse: What are the functions and role of the teacher in the context of digitalization; what should be the

subject of assessment; what should be the new form of teaching/lecture/seminar? While the teacher used to be a key figure in the educational process as a mediator of knowledge, this role is becoming less important in the context of digitalization. The evolutionary shift of educational forms from cognition ("knowledge" paradigm of education) to constructive design ("cognitive" paradigm of education) is fundamental. Under the new conditions, students' "competencies" are viewed as their readiness and ability to perform certain actions that result from each period of "building" their knowledge. The growth in the volume and importance of intellectual and creative activity has created a new vector for the modernization of the education sector. In today's environment, approaches to organizing the educational process in universities and schools are changing. Modern education based on digital technologies is a process that provides not only knowledge and skills, but also self-confidence and personal values [3, p. 45]. Digitalization has a significant impact on the norms of informal communication. Informal digital practices are changing models of communication and collective action in the context of social and academic inequality. Expanding the boundaries of social interaction and the emergence of new forms of self-expression create new alternative identities for students [4. p. 32]. Pedagogical observations show the potential of digital technologies to model knowledge, update existing knowledge control tools, and ensure transparency of assessment results for students [5, p. 853]. Regarding informal digital practices of students, S. Timmis and B. Munoz-Cereau believe that digital technologies enrich collective activities and contribute to the development and strengthening of social, cultural and pedagogical capital [4. p. 32]. According to a number of researchers, digitalization expands the boundaries of teacher leadership, creating the basis for the development of their authority in school management [6, p. 50]. The active use of digital technologies ensures the qualitative modernization of educational content and meets the needs, interests, and expectations of all actors in the educational space (students, teachers, and employers). Information and communication technologies help to increase the intensity of the educational process and ensure personal development of students in the face of dynamically changing labor market requirements. The introduction of digital technologies allows students to be not only consumers of electronic resources, but also their creators.

Literature:

1. Edwards P. A Vast Machine: Computer Models, Climate Data, and the Politics Of Global Warming. Cambridge, MA 2020: MIT Press, P. 17-25.
2. Fenwick T., Edwards R. Exploring the impact of digital technologies on professional responsibilities and education. European Educational Research Journal. 15(1). 2016. P. 117-131.
3. McLay K. F., Renshaw P. D. Making 'us' visible: Using membership categorization analysis to explore young people's accomplishment of collective identity-in-interaction in relation to digital technology. British educational research journal. 2019, P. 45-50.
4. Timmis S., Munoz-Chereau B. (2019). Under-represented students' university trajectories: building alternative identities and forms of capital through digital improvisations. Teaching in higher education. 2019. P. 32-41.
5. Campelj B., Karnet I., Brodnik A., Jereb E., Rajkovic U. A multi-attribute modeling approach to evaluate the efficient implementation of ICT in schools. Central European journal of operations research. 27(3). 2019. P. 851-862.
6. Berry B. (2019). Teacher leadership: Prospects and promises. Phi delta kappa. 10 (7). 2019 P. 49-55.

УДК 37.018.43

Łaszczyk Jan
The Maria Grzegorzewska Academy of Special Education
Department of Methodology and Pedagogy of Creativity
ORCID: 0000-0002-5040-8296
laszczyk@aps.edu.pl

DISTANCE LEARNING – BETWEEN TRADITION AND MODERNITY[*]

The school – one of the oldest social institutions – is characterised by two opposing features: constancy and variability. Between these two dimensions stretches a web of complex processes, contacts, relationships, and activities. The eternal task facing school education is perceived as the transmission of culture. The relationship that exists between culture and education is an inseparable one. On the one hand, culture, encompassing intellectual and artistic trends, a set of values and moral norms, not only influences the shape of education and its content, but even co-determines educational solutions. This determining influence stems from the fact that culture determines the form of human life and is a distinctive feature of the achievements of individual social groups and whole nations, because it is constituted by the inner, spiritual aspect of the functioning of individuals. On the other hand, education is the primary means of transmitting cultural heritage, introducing – especially to the younger generation – the world of values, and preparing people to actively multiply achievements that build pride in their own accomplishments, multiplying the heritage with which members of a given community can identify.

The transmission of cultural values and achievements has remained an unchanging function since the time when such transmission became a necessary condition for human existence. In carrying out this task, school education focuses on transmitting to the present generation the achievements of past generations: the stock of knowledge, skills, norms, and values, and thus on preparing the pupil for future functioning, by instilling in him or her certain norms, precepts, prohibitions, to adapt in a culturally defined world. By its very nature, therefore, education is rooted in the past, protecting what humanity considers valuable and what can be the foundation for building the future. The forms of communicating what is valuable have been and continue to be transformed, sometimes even so radically as to arouse public resistance.

There is a growing conviction that the future and shape of civilisation depends on the place and role that educational processes will occupy in the organisation of individual societies, as well as globally. Tadeusz Pilch begins his book by formulating the following initial thesis: "*The future civilisation will be shaped directly or indirectly by the school. In view of the irreversible processes of universal education with any understanding of the concept of civilisation, its spiritual content and material shape will depend on the emotional, intellectual and creative qualities of man that any form of educational system will equip him with.*"[1].

The COVID – 19 pandemic caused a radical change in the organisation of the educational processes implemented in schools. An additional circumstance accompanying this change was the express pace of its introduction. We can come across statements which call this state a great social experiment. Unfortunately, this was not an experiment, but a change introduced by

[*] The study is based on the content of a paper delivered during the deliberations of the 9th Scientific Forum of Polish and Ukrainian Pedagogues in Lublin on 11-13 May 2022.

[1] T. Pilch, Spory o szkołę. Warszawa : Wydawnictwo Akademickie "Żak", 1999 p. 7.

necessity into the educational processes classically implemented so far, and the study of these educational processes, implemented during the COVID-19 pandemic, takes the form of observation leading to a description of the state of affairs. The multiplicity of observers probably accounts for the fact that the analyses and arguments in both the empirical research reports and the conceptual reflections on distance learning differ in their meanings. Some of the authors of these studies adopt attitudes fully affirming distance learning by limiting their criticisms of the implemented practice to secondary shortcomings mainly related to technical difficulties. These authors highlight, among other things, the fact that distance learning has been known for a long time and, at the tertiary level, is an integral educational offer at most European universities. Others – these are in the minority – raise the fact that the level of distance learning has declined, linking it, however, to the lack of adequate preparation of teachers and more broadly of the school environment for the new requirements of distance education, sometimes expressed by the term "digital exclusion". Sceptics have received unexpected support from education authorities. The Minister of Education and Science set aside additional funds at the beginning of the 2021/2022 academic year to pay for "compensatory" classes for newly enrolled students – participants in remote learning in secondary schools. Let us consider this fact as a clear indicator for assessing the quality of college preparation of last year's distance-learning secondary school graduates.

At the same time, there are hopes of modernising the school's work with IT processes. The incorporation of computers, especially multimedia computers connected to the Internet, into school education is almost universally regarded as a proof of the modernity of education. Bill Gates, more than twenty years earlier, outlined his vision of school progress when describing the imagined (dreamed?) typical day of an eleventh-grade student: "Anna starts her day at home by turning on her personal computer connected to the Internet to check her homework on the school server. Once the girl's computer is switched on, a small camera attached to the monitor screen transmits Anna's image to the school computer. The computer recognises her, greets her and, as this is a routine, everyday activity, it displays Anna's home file on the screen without any commands. ... The camera allows Anna and her family members to videoconference with other network users. ... Anna learns that her maths teacher has made some comments on her homework and has set another exercise designed to help her understand equations.... . At the end of the lunch break, Anna opens a special form of the school cafeteria ... and evaluates the dishes offered for lunch. In this way, she has some influence on what will be served during the next six months. ... Anna's older sister Tess is already a university student and has even more freedom in her study. She starts the day in her dorm room by checking what classes she had and what homework she had been assigned..."[1] Reality has exceeded B. Gates' forecast. Enforced by the circumstances of the pandemic, distance learning dominated the way teachers and students worked at school for a long time. The results of this work, cited above, prompt serious reflection on the educational value of the "novelties" implemented, despite the view grounded before our eyes that this new model of education is becoming the basic, universal educational model of the information society, the development of which must be a means of reforming the school.

There is a growing belief that remote learning will stay with us forever. This may be the case. Hopefully, however, this type of education will remain a possibility rather than a necessity. It is therefore worth analysing the experience gained during the pandemic in greater depth in order to see, on the one hand, what benefits can be derived from distance learning, but also what is impossible to obtain even with special efforts. Let us add that our reflection should not be limited to joyful constatations arising from the possibility of using an attractive video, conducting a spectacular class, bringing students into contact with a fragment of the virtual

[1] B. Gates, Droga ku przyszłości. Wydawnictwo Studio EMKA, Warszawa 1997, pp. 232, 233.

world, etc. What educators need is an answer to the question of the extent to which the means of distance learning available today, regardless of their "smartness", support the fundamental tasks of education. This is the approach I adopt in this article, aware of the incompleteness of the analyses made here, as the development of a complete study on distance learning requires a great deal of in-depth research.

In the mid-1970s, an innovative project was promoted in Polish pedagogy, born in American conditions, under the name of programmed teaching. I mention this educational concept because it can be directly linked to distance learning, as they share a clear ideological commonality, a technological approach and the values that can be associated with the practical implementation of the indicated projects. Programmed teaching has become a thing of the past, although it has left some lasting traces, if only in the form of consolidating the conviction of the need and possibility of changing the function of the teacher in the educational process, or making visible the value of analysis and selection of educational content.

The idea of programmed teaching was born from American pragmatism on the one hand and, on the other, from the then well-established behaviourist psychology, especially in its extreme, Skinner version, as a source of rationale for organising learning processes. The pedagogical concepts formed in the second half of the last century on the American continent directed education towards the realisation of values, which A. Grzegorczyk calls vital values[1], an education oriented towards meeting the needs flowing from the country's economy, geared towards equipping students primarily with the ability to solve practical-life tasks. Such an attitude became particularly pronounced during the period of rapid development of science and technology, when the growth of knowledge and the development of manufacturing technology based on it necessitated the specialisation of education and its subordination to the current needs of the practice of economic development of states and nations. Education began to forget the sphere of the spirit, the formation of subjective individuality, the preparation of man to seek answers to the question how to live? or more precisely how to live with dignity? Its main responsibility has become the transmission of knowledge and skills, often instrumental skills. This trend intensified with the advent of the 20th century, when the ideas of American pragmatism, which had been transferred to Europe, began to play a significant role. Poland and other European countries were not spared, although their impact on our pedagogy was limited.

In assessing the pragmatic approach to education Polish educators gave evidence of disagreement with the opinon that the expression of a person's social usefulness is a trained and rather narrow repertoire of behaviour. In Polish pedagogy, the conviction is still firmly established that education cannot abandon such duties as shaping in pupils the ability to perceive the world, their attitude towards social events and other people, forming a harmoniously developed individuality and developmental orientation. In this approach to the formulation, but also to the realisation of educational tasks, Polish pedagogues are supported by Polish psychologists, as exemplified for example by the concept of transgression by J. Kozielecki. At the same time, there is a fairly strong tendency to subordinate educational processes to the realisation of objectives related to the fulfilment of practical-life functions by individuals, including the preparation of the educated for the needs of the labour market. This pragmatic perspective somehow naturally favours the development of this personality sphere, which includes instrumental skills and abilities. They are necessary, even non-negotiable, from the point of view of meeting the needs of the economy, because they enable intelligent adaptation to the outside world. The technological understanding of the tasks of education, however, ignores the category of subjectivity and is limited to knowledge, specified practices and selected personality traits. Such education is carried out through repetitive processes, preparing to

[1] A. Grzegorczyk, A. Życie jako wyzwanie. Warszawa Wydawnictwo IFiS, Warszawa 1993.

perform stereotypical actions. The competences that are to result are expressed in terms of established knowledge and skills determined by current needs. A good example of such a reduction in the tasks of professional preparation is the formulation from a technological perspective of a list of practical teaching competences including: content, diagnostic, organisational, communication, research, IT competences ... At the heart of this approach is the assumption that each candidate can be adequately prepared for the teaching profession (and any other profession) by equipping him or her with specialist knowledge supplemented by specific skills useful in his or her teaching and educational work. Hence the tendency to look for occupation-specific catalogues of skills and abilities.

It is not difficult to see that such a reductionist vision of school education is open to demands to expand the use of distance learning methods. The transition to a remote working standard had already been announced decades earlier. The world of new technologies is creating a space for their implementation in education as well. Let us add that these possibilities are tempting also for a considerable part of the environment related to the organisation and implementation of educational processes. In part, the pandemic has revealed a palpable effect that is dramatic in its meaning: pupils and students, as well as teachers and a large part of the academic staff would prefer not to come to schools and universities. A fundamental question arises about the reasons for this. It requires in-depth research if we are not to be satisfied with the commonly used arguments that, if well organised, distance learning is able to fulfil all the tasks set for education. In support of the formulated thesis, reference is made to the existence of renowned universities that offer exclusively distance-learning courses. Such positions are not isolated. Addressing the issue of academic didactics in the time of lockdown, the author of the essay argues that "The pandemic has shown that it is possible to teach differently and the devil is not as black as he is painted..."[1]. Although the author's main thesis that the reflection on the methods of academic teaching caused by the epidemic can bring benefits to the environment is unquestionable, the suggestions already made are highly debatable. The author argues, not unreasonably, that today's students belong to the generation of online natives and what they expect most is quick access to a large amount of necessary information and high-quality learning materials. This may be the case, but against the background of this premise, the following statement is significant: "Exemplary solutions to problems, projects, case studies are particularly well regarded"[2]. It is difficult to come up with bold questions about the preparation of these students for abstract thinking, their level of ideation and their ability to "transcend themselves".

Distance learning has become a reality, at least in the declarative layer. Its shape, scope and means of implementation were influenced by the fact that it was forced on a mass scale. Now is the time to reflect on its educational values, the challenges it is able to meet but also the dangers that arise from an unreflective use of this increasingly widespread project. Let us continue by considering the circumstances worth taking into account when implementing this modern way of carrying out the tasks we set for value-oriented education and upbringing processes. We take these considerations as a voice in the discussion of a solution that has been applied universally out of necessity.

We begin with the fundamental issues for pedagogy, i.e. educational goals. The implicit answer to the question of what education should aim at is almost exclusively an indication of the social needs expressed in particular by the education of adequate human resources prepared for productive activity and civic functioning. Such a perspective directs attention primarily to the

---

[1] E. Piwowarska, Nauczanie po pandemii: szansa na wprowadzenie ważnych zmian w dydaktyce akademickiej. In: *Nauczanie po pandemii. Nowe pytania czy nowe odpowiedzi na stare pytania?*. Warszawa : Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietrycha [The Mark Dietrich Institute for Problems of Contemporary Civilisation], Warszawa. 2020 pp. 117–123.

[2] Ibidem, p. 118.

achievement of professional proficiency in its various dimensions and thus ultimately leads to a focus on aspects of practice-led learning. This is not a trend that marks the established philosophy of education in Europe, based on the conviction that technology and the economy are at best tools, and are therefore subservient to the achievement of objectives of a fundamentally different nature. These fundamental objectives are related to the quality of human life, above all in its spiritual dimension. In our civilisation, the answers to the desired direction of educational interventions have been guided by the questions of: how to control one's own life? How to make it valuable and rich? Dignified and happy? How to link it to cultural participation and collaboration with other people? The right place to search for the answer to the posed question "how to live?" used to be within the walls of the university, where the philosophy of education was born. Today, philosophers are being replaced by politicians and sometimes even education officials in formulating answers to these fundamental human existential questions. It goes without saying that it would be unrealistic, to say the least, to expect distance learning to fulfil the tasks outlined. In the same way, it would be unrealistic to expect distance learning to serve another important duty imposed on school education: the formation of creative attitudes or even, as some would have it, of a creative personality. This is a task that belongs to non-negotiable objectives. The importance of fostering creativity in the repertoire of tasks of a contemporary school is emphasised by the eminent Polish pedagogue, Bogdan Suchodolski, who wrote in a study prepared for the International Bureau of Education: "It is creativity that gives people the maximum freedom available to them. It is thanks to the creative elements that work ceases to be a hard struggle to earn a living .... It is through creativity that entertainment ceases to be standardised entertainment .... It is through creativity that we transcend the world of the things we produce and consume, entering an imagined world of possibility .... It is thanks to creativity that we cease to confirm ourselves as the same in the existing and repeated reality, becoming, to some extent, people who find their new faces in the novelty of their own."[1]

Let us also consider the possibility of fulfilling another educational duty or even a pedagogical dream through e-learning, which enlightened Europeans put as follows: "People often, without realizing or expressing it, are hungry for ideals and values that ... we will call moral. What a noble task it is for education to unleash in everyone, in accordance with tradition and conviction and with full respect for pluralism, this elevation of thought and spirit, to the point of universality and partial transcendence of self"[2]. This is – I think – a rhetorical question, but one that is worth realising and reflecting on. Unless, of course, we abandon the function of the guardian of values assigned to schools. It is likely that this task will continue to accompany school education, so the development of effective ways of forming the world of values of young people will continue to be a concern for teachers. It is known that an individual experience of value is necessary for its adoption. Even the most vivid description of the mountain route *Droga pod Reglami* cannot form a love of mountain hiking, looking at a painting album is no substitute for visiting a museum and listening to a recording of a piece of music is only a substitute for attending a concert. In order to illustrate this thesis, I would like to refer to an example, often quoted by me, showing an effective way of influencing the world of human values and presented by M. K. Stasiak. The author describes a situation in which the artist Zbigniew Warpechowski conducted a performance with the participation of colleagues and bystanders.[3] The event began with the artist entering the hall stripped to the waist and lying on the floor. A co-participant in

[1] B. Suchodolski. Problematyka celów wychowania w skali świata. In: Bliskie i dalekie cele wychowania Warszawa : PWN, pp. 272–320.

[2] J. Delors, Edukacja. Jest w niej ukryty skarb, Warszawa, Stowarzyszenie Oświatowców Polskich [Association of Polish Educators] 1998. p. 14.

[3] J. Łaszczyk, Zadania kształcenia i edukacja zdalna. In: Tanaś M. (ed.). Pedagogika @środki informatyczne i media. Warszawa – Kraków : Impuls, 2004.

this action started beating him with a thick whip on his exposed back. “No one in the room reacted. We waited like spectators for the artistic performance to continue, even though Z. Warpechowski's back was covered in blood. It was only after about 40 minutes that a woman called out in a voice full of pain “Stop beating him”. It was a genuine protest, and it also became a signal to end the action”[1].

In order to highlight the effect of the artistic event carried out, I cite the author's self-reflection, as it is the key to understanding the significance of the example cited. “It was not until a few days later that I realised that Z. Warpechowski had put us, the spectators of his performance, to a test. He asked us to be sensitive to his suffering, to strike the right balance between the dignity of the artistic action and ordinary human suffering. Since that experience, I react to human suffering much more quickly”[2]. Let us ask again whether this, or even a similar effect, can be achieved in distance learning?

The analysis presented here is not driven by an aversion to the implementation of distance learning. I approached this issue driven by an objection to the quite widespread and highly visible tendencies to replace the social character of knowledge acquisition – natural for learners (regardless of their age) in face-to-face relationships – with the flawed conditions typical of distance learning in this respect. During distance learning, the learning community necessary for the learner to effectively construct a knowledge system is not created. The formation of a community requires direct contact, personal relationships, contact with a master – a life guide. Success in this regard is achieved by teacher-artists, regardless of the field of artistry manifested.

The experience of distance learning without face-to-face contact with students shows how difficult it is to “enchant” young people on a learning platform. Without this enchantment, instrumental skills can be formed, but it is impossible – or maybe we just can’t do it? – to form empathy, sensitivity, the ability to empathise and the so-called “soft skills” that are nowadays a prerequisite for personal as well as social development. It is the teacher's task and responsibility to take the student beyond the information provided. It's not easy, because it requires effort, beyond the ease with which we absorb information. Questions about what the world is like and reflections on how to live in this world, especially how to live with dignity, should not be absent from the educational process, all the more so when this process is carried out using IT means.

Unexpectedly, the warnings formulated above were confirmed by the conclusions drawn from an independent review of educational practice. As I was concluding my work, a report by the Supreme Audit Office (NIK) on the results of the inspection of the operation of schools in the COVID-19 pandemic was published. The evaluation of education contained in the synthesis of the audit results is devastating. The key conclusion of the auditors in this assessment was formulated as follows: “The model of school functioning in the form of the so-called ‘distance learning’ has had an adverse impact on the process of education, upbringing and care, contributing to the reduction of the quality of education, the deepening of educational inequalities and the deterioration of the psycho-physical condition of students and teachers.[3] In conclusion, I would like to refer once again to the opinion of a renowned Polish didactician who, in one of his statements on the universal values of distance learning, said: “As we know, the nightingale and the sparrow, both, received a diploma of a conservatory singing class, but the sparrow took an online course”[4].

---

[1] M. K. Stasiak. Twórczy i harmonijny rozwój człowieka, Łódź, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej [Łódź University of Technology Publishing House] 1993, pp. 103-104.

[2] Ibidem, p. 104.

[3] NIK: The functioning of schools in the COVID-19 pandemic. Report. Downloaded from: www: nik.gov.pl/kontrole/wyniki-kontroli-nik/ (accessed on: 08. 02. 2022).

[4] K. Kruszewski, Słowiki i wróble. In: Tanaś, M. (ed.). Pedagogika @ środki informatyczne i media. Warszawa – Kraków : Impuls. 2004 p. 16.

"By prompting reflection, you make the able intelligent", says A. Góralski[1]. The absence of such a reflection makes the multiple risks posed by information technology more likely.

The ongoing processes of information technology development are irreversible. Computers or, more broadly, computer-based tools are changing and will continue to change pedagogy, both in its practical and theoretical dimensions. Indirect evidence can be seen, for example, in the number of scientific conferences, publications and publications on the subject. The point, however, is – referring to the wording of the famous UNESCO Report prepared under the editorship of J. Delors for the International Commission on Education for the 21st Century – "To create conditions for children and young people to discover and experience aesthetic, artistic, sporting, scientific, cultural and social experiences that will complement the information message. Art and poetry should be reintroduced in schools, since in many countries education has become more utilitarian than cultural."

These words also apply well to the current situation in Polish schools for children and young people, but also to various forms of out-of-school education and family education.

Bibliography

1. Ajdukiewicz, K. (1975). *Logika pragmatyczna*. Warszawa: PWN.
2. Dawis, R. Alexander, L. Yelon, S. (1983) *Konstruowanie systemu kształcenia.* Warszawa : PWN.
3. Delors, J. (1998). *Edukacja. Jest w niej ukryty skarb* (p. 97*)*. Warszawa : Stowarzyszenie Oświatowców Polskich [Association of Polish Educators].
4. Grzegorczyk, A. (1993). *Życie jako wyzwanie.* Warszawa Wydawnictwo IFiS, Warszawa.
5. Kozielecki, J. (1987). *Koncepcja transgresyjna człowieka*. Warszaw: PWN
6. Kruszewski, K. (1983). Przedsłowie. In: Davis, R. Alexander, L. Yelon, S. (1983) *Konstruowanie systemu kształcenia* (p. 12). Warszawa : PWN.
7. Kruszewski, K. (2004). Słowiki i wróble. In: Tanaś, M. (ed.). *Pedagogika @ środki informatyczne i media*. Warszawa – Kraków : Impuls.
8. Łaszczyk, J. (2020). Edukacja zdalna – szansa czy konieczność. In: *Nauczanie po pandemii. Nowe pytania czy nowe odpowiedzi na stare pytania?* (pp. 65–72*)*. Warszawa : Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietrycha [The Mark Dietrich Institute for Problems of Contemporary Civilisation].
9. Łaszczyk, J (2021). Odpowiedzialność pedagoga zdolności. Paper delivered at the conference *Zdolności i twórczość. Nowe perspektywy badawcze i rozwojow*e. Warsaw, 16-17 September 2021, The Maria Grzegorzewska Academy of Special Education.
10. Łaszczyk, J. (2004). Zadania kształcenia i edukacja zdalna. In: Tanaś M.(ed.). *Pedagogika @środki informatyczne i media*. Warszawa – Kraków: Impuls.
11. Pilch, T. (1999). *Spory o szkołę*. Warszawa : Wydawnictwo Akademickie "Żak".
12. Piwowarska, E. (2020). Nauczanie po pandemii: szansa na wprowadzenie ważnych zmian w dydaktyce akademickiej. In: *Nauczanie po pandemii. Nowe pytania czy nowe odpowiedzi na stare pytania?* (pp. 117–123). Warszawa: Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietrycha [The Mark Dietrich Institute for Problems of Contemporary Civilisation], Warszawa.
13. Stasiak, M. K. (1993). *Twórczy i harmonijny rozwój człowieka* (pp. 103–104*)*. Łódź : Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej [Łódź University of Technology Publishing House].
14. Suchodolski, B. (1987). Problematyka celów wychowania w skali świata. In: Bliskie i dalekie cele wychowania (pp. 272–320). Warszawa: PWN.
15 NIK (2022). *Funkcjonowanie szkół w sytuacji zagrożenia COVID–19 [Functioning of schools in the COVID- 19 pandemic]* (p. 10). Report. Downloaded from: www: nik.gov.pl/kontrole/wyniki-kontroli-nik/ (accessed on: 08. 02. 2022).

[1] A. Góralski (ed.): Zadanie metoda rozwiązanie. Techniki twórczego myślenia. WNT, Warszawa 1977, p. 11.

СЕКЦІЯ 2

ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАТИКА – НАПРЯМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ БЕЗПЕКИ

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051(410)

Авшенюк Н. М.
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України, м. Київ, Україна

ПІДГОТОВКА ЯКІСНОГО ВЧИТЕЛЯ У БРИТАНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ: ДОСВІД ВІДБОРУ СТУДЕНТІВ НА ПЕДАГОГІЧНІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

На наше глибоке переконання, одним із перших кроків на шляху до побудови дієвої системи забезпечення якості підготовки вчителів є налагоджена система їх професійного відбору, адже за статистикою Департаменту освіти Великої Британії упродовж першого року роботи у школі 10 % молодих учителів залишають професію назавжди [3]. У зв'язку з цим одним із цільових орієнтирів реформи освітньої галузі для британського уряду стало посилення вимог до відбору студентів на педагогічні спеціальності з метою залучення осіб, які готові до безперервного професійного розвитку щоб стати успішними вчителями. Ми переконані, що осмислення сучасного зарубіжного досвіду організації вступних випробувань до закладів вищої освіти (ЗВО) на педагогічні спеціальності є корисним для налагодження ефективної вітчизняної системи професійного відбору майбутніх учителів. Пріоритетність цього завдання зафіксована в «Концепції розвитку педагогічної освіти» МОН України, в якому, зокрема, зазначено, що «система внутрішнього забезпечення якості підготовки педагогічних працівників може додатково передбачати: оцінку здатності та здібності до педагогічної діяльності вступників на програми фахової передвищої освіти, початкового рівня (короткого циклу) та першого (бакалаврського) рівня вищої педагогічної освіти (психологічні тестування та/або інші способи підтвердження особистісних здатностей та здібностей до педагогічної діяльності)» [1].

Нині система відбору студентів на програми підготовки вчителів у ЗВО Великої Британії передбачає декілька кроків, на кожному з яких абітурієнти мають відповідати визначеним критеріям [2]:

1) підвищення вимог до результатів попереднього навчання: для майбутніх учителів середньої школи необхідна наявність оцінки не нижче «С» в сертифікаті про загальну середню освіту з математики й англійської мови; а для вчителів початкової школи до них додається наявність такої ж оцінки з природознавчих дисциплін; кандидатам, які вступають на післядипломну програму підготовки вчителів важливо мати диплом про вищу освіту не нижче 2 рівня за національною шкалою.

2) проходження пропедевтичної практики в школі до вступу до ЗВО: абітурієнти, які вступають на педагогічні програми, мають пройти, як мінімум, десятиденну ознайомчу практику в школах з метою вивчення функцій вчителя та особливостей педагогічної діяльності. У такий спосіб вони мають можливість впевнитися у правильності вибору професії, а також підготуватися до написання мотиваційного листа й виступу на вступному екзамені. Для пошуку школи створено спеціальну платформу Get School Experience, на якій зареєстровано понад 12 000 шкіл, що уможливлює комфортний вибір закладу з урахуванням місця проживання.

3) усвідомлений вибір типу освітньої програми й ЗВО: Департамент освіти Великої Британії запровадив процедуру адресного фінансування підготовки вчителів у ЗВО, відповідно до показників їх працевлаштування. У зв'язку з цим важливим є обізнаність студентів із фактичним працевлаштуванням випускників омріяного ними закладу освіти.

4) проходження тестів на професійну придатність з математики, англійської мови та предмету спеціалізації запроваджено з 2012 р. Завдання тестів, які щорічно оновлюються, розроблені відповідно до професійних функцій учителя й орієнтовані на оцінювання навичок роботи з даними та інформацією у повсякденній педагогічній діяльності.

5) оцінювання комунікативної компетентності і навичок міжособистісної взаємодії під час співбесіди що, як правило, триває впродовж дня, тому абітурієнти повинні ретельно підготуватися, узагальнивши свій досвід ознайомчої практики в школі та аналізу пропозицій ЗВО з освітніх послуг. Для полегшення проходження співбесіди створено офіційну централізовану «Службу прийому до університетів та коледжів» (UCAS Universities and Colleges Admissions Service), на сайті якої розміщено детальну інформацію й покрокову інструкцію для здобувачів педагогічної кваліфікації [4]. Співбесіда, як правило, передбачає: перевірку документів абітурієнта, у тому числі й екзаменаційних сертифікатів; його участь у груповій роботі або дискусії з обговорення проблемних питань в галузі освіти; коротку презентацію на тему, яку комісія запропонувала за день до співбесіди; індивідуальне інтерв'ювання; письмове завдання, пов'язане з тематикою предметної галузі абітурієнта. Більшість ЗВО організовують вступну співбесіду у два етапи: перший відбувається в університеті, а другий, для тих абітурієнтів, які успішно пройшли перший етап, безпосередньо у школі.

Ознайомлення з процедурою і правилами відбору абітурієнтів на педагогічні освітні програми, а також з вимогами до їхніх особистісних і професійних якостей, дає підстави для висновку про те, що заходи Британського Уряду сприяють забезпеченню доступу до педагогічної освіти умотивованим студентам, здатним до якісної педагогічної діяльності, та зменшують вірогідність залучення «випадкових» осіб до професії.

Використана література:

1. Міністерство освіти і науки України. *Концепція розвитку педагогічної освіти*. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti (дата звернення 30.01.2023)
2. An overview of the application process. URL: https://getintoteaching.education.gov.uk/an-overview-of-the-application-process (дата звернення 30.01.2023)
3. Training our next generation of outstanding teachers. An improvement strategy for discussion. London : DFE, 2011. 24 p.

4. Universities and Colleges Admissions Service. *Undergraduate interview invitations*. URL: https://www.ucas.com/undergraduate/after-you-apply/undergraduate-interview-invitations (дата звернення 30.01.2023)

УДК 378.091.8:159.942

Агакішиєва О. М.
аспірантка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Київського університету ім. Бориса Грінченка
м. Київ, Україна;
*науковий керівник – **Вайнола Р. Х.**,*
доктор педагогічних наук, професор
Київського університету ім. Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНІСТЬ ПСИХОЕМОЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ СТУДЕНТІВ-ВОЛОНТЕРІВ

На сьогоднішній день волонтерство є винятковим феноменом самоорганізації людей задля безкорисливої допомоги тим, хто її потребує. Мільйони людей беруть участь у надзвичайних гуманітарних ситуаціях, серед них значна частина студентів волонтерів. Вони працюють у важких, часом небезпечних умовах. Психоемоційна підтримка студентів-волонтерів має відігравати визначальну роль для профілактики вигорання та стабілізації стану. Так як на окрім безпосереднього впливу травматичних подій, на рівень стресу та самопочуття волонтерів мають організаційні питання та умови роботи

Т. Л. Лях звертає увагу на те, що в певних державах волонтерський рух осягає велику частину суспільно-економічної діяльності, забезпечуючи солідарність та стабільність. В інших країнах про значення та роль волонтерів знають менше. А втім повсюди є проблеми, що пов'язані з бідністю, насильством, зловживанням наркотичними засобами, ВІЛ / СНІД, забрудненням навколишнього природного середовища, що потребують допомоги, яку можуть надати волонтери [3, с. 139].

Безпалько О. В. зазначає, що «волонтерську діяльність» тлумачать як вид громадянської участі в суспільно корисних справах, засіб загальної взаємодії й результативний інструмент вирішення назрілих соціально-педагогічних проблемних аспектів [1, с. 128].

Деякі дослідники трактують волонтерство як підніжжя функціонування громадських організацій, територіальних громад, форму громадянської активності населення, а такі вчені як Л. Артюшкина, Ю. Мацкевич, А. Поляничко, Л. Радченко – як мало спеціалізовану допомогу у різних сферах діяльності. Натомість Р. Вайнола, А. Капська розуміють волонтерську діяльність як форму громадської активності особистості, направлену на вирішення соціальних проблем, що сприяє формуванню професійно значущих якостей особистості спеціаліста із соціальної роботи [1].

На думку українського науковця Н. В. Заверико історія волонтерського руху в нашій державі триває понад сто років. Першими українськими волонтерами можна вважати представників Червоного Хреста, який організував добровільний запис у сестри милосердя для роботи в шпиталях та лікарнях для нужденних [2, с. 72].

Доцільним можна вважати підхід американських науковців С. Маккарлі та Р. Лінча до типів волонтерів. Вони висувають таку класифікацію, підвалинами якої є ознака «мотиваційної орієнтації»:

- волонтери, орієнтовані на досягнення;
- волонтери, орієнтовані на членство в групі;
- волонтери, орієнтовані на визнання керівництвом, владою [4, с. 91].

Науковець М. Нуланд у праці «Varieties of Mutual Support and Voluntary Action: a Study of Finnish Self-Help Groups and Volunteers» виводить таку типологію:

- волонтери, які реалізують соціальне обслуговування;
- волонтери, які здійснюють захист громадянських прав;
- волонтери, які займаються громадською діяльністю;
- волонтери, які займаються управлінням;
- волонтери, які займаються самодопомогою [6].

Також слід звернути увагу на цікаву думку К. Наваратнам. Він ділить волонтерів за ролями, які вони відіграють в організації, та ступенем їх зайнятості в роботі організації на різних рівнях: курс програм та політики; опрацювання, планування та управління; пряме надання послуг; забезпечення підтримкою, матеріалами та обладнанням. Такі волонтери залучені до програм соціально-економічного розвитку, а також розвитку місцевих громад та сільського господарства [5, с. 14].

Специфіка волонтерського руху в нашій країні полягає у тому, що однією з чисельних груп волонтерів, які працюють у соціальній сфері, є студентська молодь. Участь соціально активних молодих людей у волонтерському русі дає їм змогу зробити особистий внесок у розв'язанні соціальних проблем, випробувати свої можливості, приймаючи участь у проектах і програмах соціально-педагогічної спрямованості. Студенти-волонтери можуть працювати багато годин у складних надзвичайних ситуаціях, часто відкидаючи власні потреби. Зрештою, вони часто відчувають себе нездатними допомогти усім постраждалим особам і громадам. Крім того, будучи членами громад, що постраждали внаслідок воєнних дій, волонтери-студенти часто працюють недалеко від дому і можуть зазнати таких же втрат і горя у своїх сім'ях і громадах, як і ті, кого вони підтримують. Наразі існує дуже обмежене дослідження ефективності технологій формування психоемоційної стійкості студентів-волонтерів, зокрема засобами впливу груп інтервізії.

З метою психоемоційної підтримки студентів-волонтерів слід:

- організовувати щоденні брифінги та підсумкові зустрічі з оновленою інформацією про реакцію, перевіряти самопочуття волонтерів і звертатися до тих, хто може мати особливі проблеми;
- нагадувати волонтерам, що вони можуть відмовитися від будь-якого завдання, яке перевищує їхні знання, навички чи особисті можливості;
- нагадувати волонтерам про основні поради щодо самообслуговування;
- переконатися, що волонтери готові впоратися зі складними завданнями, спостерігати за смертю та надавати підтримку сім'ям загиблих;
- поширювати інформацію про те, як впоратися зі спогадами, кошмарами або негативними образами, які можуть виникнути в перші дні після критичної події [7].

Емоційне вигорання – основна психологічна проблема волонтерів, особливо волонтерів-медиків, психологів, операторів гарячих ліній та інших. Це пов'язано з систематичним емоційним контактом із чужим болем. А тому, чим більше волонтер бачить болю і страждань, тим сильніше має слідкувати за власним психічним здоров'я, особливо це стосується молодих людей – студентів.

Використана література:

1. Безпалько О. В. Підготовка волонтерів до проведення організаційних форм соціально-педагогічної діяльності. Волонтерство: порадник для організатора волонтерського руху в Україні. К. : ВГЦ «Волонтер», 2001. 176 с.
2. Заверико Н. В. Соціально-педагогічна практика: зміст та оцінювання її результатів. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2013. № 2. С. 72–79.
3. Лях Т. Л. Волонтерство як суспільний феномен. Проблеми педагогічних технологій : зб. наук. пр. Волинський державний університет імені Лесі Українки. Луцьк : Волинський академічний дім, 2004. Вип. 3–4. С. 139–144.
4. Маккарлі С., Лінч Р. Управління діяльністю волонтерів. Як залучити громадськість до вирішення проблем суспільства. Пер. з англ. О. Винничук. К. : Ресурсний центр розвитку громадських організацій «Гурт», 1998. 160 с.
5. Navaratnam K. K. Extension of volunteers. Blacbirg: Viewpoint, 1986. 19 p.
6. Nylund M. Varieties of Mutual Support and Voluntary Action: a Study of Finnish Self-Help Groups and Volunteers. Helsinki : Hakapaino Oy, 2000. 166 p.
7. Psychosocial Centre. I International Federation 1 of Red Cross and Red Crescent Societies. Mental Health and Psychosocial Considerations. Key actions for National Societies on Caring for Volunteers in COVID – 19: веб-сайт. URL: https: // pscentre. org / wp-content / uploads / 2020 / 03 / IFRC-Brief-guidance-note-on-caring-for-volunteers-in-COVID – 19. pdf (дата звернення: 18.01.2023).

УДК 37.091.12.011.3-051:796:614

Аксьонова О. П.
кандидат педагогічних наук, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії «Науково-методичні засади створення безпечного і здорового освітнього середовища у Новій українській школі» Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради, м. Запоріжжя, Україна

ПОКАЗНИКИ БЕЗПЕКОВОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Зміни, які зараз відбуваються в освітній галузі «фізична культура», пов’язані з низьким рівнем сформованості фізичної культури в індивідуальному та державному вимірах та повномасштабним вторгненням рф в Україну, що кардинально змінило цінності, можливості та потреби учнівства і педагогічної спільноти.

Впродовж 2022 року, незважаючи на воєнний стан в Україні, проведено значну кількість вебінарів, семінарів-практикумів, нетворкінгів з різних аспектів оновлення системи фізичного виховання дітей і підлітків. За підтримки ЮНІСЕФ і громадських організацій розпочата реалізація проєктів. Ці потужні заходи перш за все спрямовані на підвищення рухової активності підростаючого покоління, позитивну мотивацію до систематичних занять фізичними вправами. Провідна ідея при цьому: «Зміна підходу «Чемпіон за будь-яку ціну» на фізичну активність заради задоволення» [1].

Значущість питання безпеки учнівства на уроках фізичної культури ніколи не згасала. В умовах воєнного та післявоєнного станів це питання набуває посиленої

актуальності. Однак до сьогодні педагогічні дії на уроці «Фізична культура» залишаються класичними, і не сприяють формуванню в учнівства вмінь і навичок безпечної поведінки. Позитивний ефект у зазначеному напряму залежить від рівня безпекового професіоналізму сучасного вчителя фізичної культури. Для якісної життєдіяльності учнів і педагогів важливим є вміння діяти безпечно і здорово в різних ситуаціях.

З метою визначення показників безпекового професіоналізму виокремлені складові результатів навчання учнів і професійні компетентності учителя, які зорієнтовані на безпечну поведінку (табл. 1).

Таблиця 1

Складові результатів навчання учнів та професійних компетентностей учителя, які зорієнтовані на безпечну поведінку

ПЕРЕЛІК СКЛАДОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ УЧНІВ, ОРІЄНТОВАНІ НА БЕЗПЕЧНУ ПОВЕДІНКУ [2, Додаток 22. с. 444-457]	ПЕРЕЛІК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧИТЕЛЯ, ОРІЄНТОВАНИХ НА БЕЗПЕЧНУ ПОВЕДІНКУ [3, с. 10-27]
розвиває мисленнєві процеси засобами фізичного виховання [6 ФІО 1.3.2]; підтримує учасників команди, допомагає їм виконувати завдання під час рухової діяльності [6 ФІО 1.4.2]; пояснює значення правил «чесної гри» під час виконання фізичних вправ, у спортивно-ігровій та змагальній діяльності; дотримується цих правил [6 ФІО 1.5.1]; демонструє володіння технікою фізичних вправ на рівні рухового вміння в обраних видах рухової діяльності [6 ФІО 2.1.1]; обирає найефективніший спосіб виконання фізичних вправ (з допомогою учителя або самостійно) [6 ФІО 2.2.2]; пояснює власну здоров'язбережувальну позицію, посилаючись на досвід відомих осіб [6 ФІО 3.1.2]; спостерігає за власним фізичним станом [6 ФІО 3.2.1]; описує власні позитивні і негативні емоції, пояснюючи причини їх виникнення під час виконання фізичних вправ [6 ФІО 3.3.1]; дотримується правил безпечної поведінки під час виконання фізичних вправ, пояснює важливість цих правил [6 ФІО 3.5.1]	Б1.4. … формувати спільноту учнів, в якій кожний відчуває себе її частиною. Б2.2. … конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу. В1.3. … забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учня, залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів. В2.1. … організувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу. В2.2. … здійснювати профілактично-просвітницьку роботу … щодо безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни. В2.3. … формувати в учнів культуру безпечного та здорового життя. В2.4. … зберігати особисте фізичне та психічне здоров'я під час професійної діяльності. В2.5. … надавати домедичну допомогу учасникам освітнього процесу. В3.1. … проєктувати осередки навчання, виховання і розвитку учнів

Таким чином утворені основні тематичні напрями різних форм підвищення кваліфікації вчителів у контексті удосконалення власного безпекового професіоналізму.

Специфіка уроку фізичної культури, коли одночасно активні учні і учениці різних типологічних груп, актуалізує такий показник безпекового професіоналізму, як вміння учителя визначати, зменшувати та контролювати небезпеки. Йдеться про відповідні стратегії зменшення ризику та управління ризиками. Danny Parkin and Genny Blades (1998) описали основні етапи управління ризиком у будь-якій освітній програмі з фізичного виховання: 1) ідентифікація ризиків; 2) оцінка ризиків; 3) зниження ризику; 4) процес розвитку ризику. Автори наголошують, що ці етапи складають основу стратегії управління ризиками [4, с. 2].

Слушний погляд в зазначеному аспекті стосовно управління ризиками у автора Irena Martinkova (2017). Автор у монографії «Безпечна небезпека» описує те, чого повинні шукати педагоги, а саме: освітні переваги викликів, пов'язаних із прийняттям ризику, і вимогами зіткнення з ризиком, у тому числі в авантюрних ситуаціях, які можна отримати

за відсутності значної небезпеки, і які сприяють освіті ризику». Виховна цінність зазначеного підходу, за словами автора, полягає у «сприянні самовпевненості, здатності працювати в команді, і особливо в їх сприянні навчанню ризику, як невід'ємному аспекту планування повсякденного життя, як підготовці до пригодницьких викликів дня та як інструменту виконання завдань» [5].

Посилюють ефект викладеного вище результати дослідження Lise Porsanger and Leif Inge Magnussen (2021) з проблеми «Управління ризиками та безпекою у фізичному вихованні: дослідження перспектив практики вчителів». За висновками авторів, учителі фізичної культури, які брали участь у дослідженні, «…наголошують на заходах, які задовольняють потреби учнів, і модифікації фізичних навантажень під час навчання. Проте дані інтерв'ю свідчать про те, що вчителі в першу чергу концептуалізують цю частину своєї практики не як стратегію управління ризиками, а як заходи з інших педагогічних проблем» [6].

Дослідники О. Солтик, І. Солтик (2022) серед головних безпекових умінь вчителя фізичної культури визначили уміння безпомилково виконувати поставлені завдання, уміння прогнозувати потенційні небезпеки. Автори наголошують на важливості спрямування педагогічної практики на вирішення комплексних навчальних, оздоровчих і виховних завдань за рахунок таких дій учителя: ретельне планування уроків; аналіз професійної діяльності; робота над власними помилками; сформованість відчуття реакції організму учня на фізичне навантаження та відчуття часу тривалості вправи; особистий приклад виконання фізичної вправи, страхування, взаємодії з учнями [7, с . 46].

Вкрай важливо, на нашу думку, до показників безпекового професіоналізму включити таку складову, як національна стійкість. За словами О. Рєзнікової (2022), «… формування стійкості суспільства і стійкості громад передбачає також реалізацію заходів, спрямованих на викорінення конфліктів, формування єдності навколо безпекових питань і створення спільних спроможностей, а також формування відчуття захищеності й розуміння порядку дій у випадку підвищення рівня певної загрози тощо» [8, с. 189].

Висновок. На підставі проведеного контент-аналізу показниками безпекового професіоналізму сучасного вчителя фізичної культури визначені: національна стійкість; уміння безпомилково виконувати поставлені завдання, уміння прогнозувати потенційні небезпеки; володіння стратегіями управління ризиками та безпекою. Поряд з цим утворені основні тематичні напрями різних форм підвищення кваліфікації вчителів у контексті удосконалення власного безпекового професіоналізму.

Використана література:

1. Вебінар: роз'яснення модельної програми з фізкультури для 5-6 класів, URL: https://www.youtube.com/watch?v=_ahY2lgqcBU&ab_channel=Junior
2. Базовий стандарт загальної середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text
3. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № № 2736-20. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text
4. Danny Parkin and Genny Blades. Risk Management and Outdoor Education: a practical approach to ensuring positive outcomes. 1. Project Nature-Ed, PO Box 5063, Brassall, Q4305. 2. Maroon Outdoor Education Centre, M.S. 488, Boonah, Q4310. URL: http://www.projectnatureed.com.au/web%20library/Risk%20Mgmt%20and%20OE.pdf
5. Irena Martínková. Safe Danger – On the Experience of Challenge, Adventure and Risk in Education. URL: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17511321.2017.1292308?journalCode=rsep20

6. Perspectives Lise Porsanger and Leif Inge Magnussen. ORIGINAL RESEARCH article Front. Sports Act. Living, 16 April 2021 Sec. Physical Education and Pedagogy Volume 3 – 2021 | https://doi.org/10.3389/fspor.2021.663676 This article is part of the Research Topic Highlights in Physical Education and Pedagogy 2021/22 View all 4 Articles Risk and Safety Management in Physical Education: A Study of Teachers' Practice. URL: https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fspor.2021.663676/full#B25
7. Солтик О., Солтик І. Удосконалення безпекових умінь майбутніх учителів фізичної культури. Physical Cultureand Sport: Scientific Perspective. 2022. No 2. С. 40-47. URL: https://pcs.khmnu.edu.ua/index.php/pcs/article/view/13/13
8. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 532 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-03/reznikova-ukraineresilience2022_02.pdf

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051:62/68

Андросенко А. О.
аспірант Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка
м. Глухів, Україна

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Неформальна освіта майбутніх учителів трудового навчання і технологій є не лише складовою освіти впродовж життя, а й невід'ємною умовою розвитку педагогічної майстерності, що значною мірою впливає на ефективність педагогічної діяльності та кар'єрне зростання цієї цільової категорії фахівців.

Необхідність розвитку педагогічної майстерності підкреслена в численних працях українських вчених (І. Зязюн, Г. Коберник, В. Ковальчук, В. Курок та ін.). Дослідженню особливостей неформальної освіти як засобу професійного становлення педагогів значну увагу приділяли А. Андрощук Т. Калюжна, В. Ковальчук, В. Піддячий, Н. Шарошкіна та ін.

Як зазначає В. Ковальчук, бути майстром педагогічної справи означає володіти вихідною особистісно гуманною позицією, бути мудрим, чуйним, доброзичливим і принциповим, першодослідником, який може як переконливо довести, так і спростувати ті чи інші теоретичні рекомендації. Слушною вважаємо й думку вченого про те, що такий педагог може збагачувати педагогічну науку та практику новими висновками, породжувати нові ідеї та підходи [5].

Педагогічна майстерність – це вищий рівень розвитку професійних характеристик особистості: психолого-педагогічна підготовленість, здатність до оптимального вирішення педагогічних задач, новаторство, творчість, мобільність, високий рівень розвитку педагогічної техніки та педагогічного мислення тощо [6, с. 552].

Задля розв'язання проблеми розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка вибудувана комплексна системи, що реалізується через науково-дослідну роботу, освітній процес, неформальну освіту [4, с. 133].

З урахуванням наукових поглядів І. Андрощук, Т. Калюжної, В. Піддячного, під неформальною освітою розуміємо освіту, що традиційно здобувається в межах освітніх програм, однак не передбачає присудження конкретних освітніх кваліфікацій, відповідно до рівнів освіти, проте по її завершенню можуть присвоюватися професійні або частково освітні кваліфікації [1, с. 5-6].

В Законі України «Про освіту» неформальна освіта визначається – освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій [2].

Основними її перевагами є мобільність та гнучкість. Завдяки неформальній освіті для майбутніх вчителів трудового навчання і технологій відкриваються широкі можливості безперервного збагачення творчого потенціалу, розвитку найбільш важливих педагогічних знань, умінь та навичок, вдосконалення комунікативних та дослідницьких умінь тощо.

У Глухівському педагогічному університеті ім. О. Довженка на кафедрі професійної освіти і технологій сільськогосподарського виробництва успішно функціонує «Школа педагогічної майстерності» доктора педагогічних наук, професора В. І. Ковальчука (затверджена рішенням вченої ради від 26 грудня 2019 року, протокол № 5), а також наукова лабораторія «Інноваційні технології навчання» [3].

Реалізуючи ідеї неформальної освіти, в закладі проводяться заходи з питань розвитку педагогічної майстерності (тренінги, майстер класи, літні школи тощо). Результати реалізації системи розвитку педагогічної майстерності майбутніх вчителів трудового навчання та технологій презентуються в наукових публікаціях викладачів та студентів обговорюються на наукових семінарах та конференціях різного рівня, впроваджуються у практику діяльності закладів освіти [4, с. 135].

В аспекті розвитку педагогічної майстерності здобувачі освіти мають змогу приймати участь у наукових заходах, які проводяться в університеті: Всеукраїнська науково-практична конференція «Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій», Міжнародна науково-практична конференція «Технологічна і професійна освіта: проблеми і перспективи», Всеукраїнський науково-методичний семінар «Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій» та ін.

Здобувачі освіти опановують курси на платформах відкритої освіти Coursera, Khan Academy, OpenEdX, Udacity, Udemy, Prometheus, EdEra, Future Learn, TED та інші.

Варто зазначити, що розвиток педагогічної майстерності визначено одним із ключових напрямів даних заходів, що, на нашу думку, сприяє розширенню уявлень майбутніх вчителів трудового навчання та технологій про її важливість та стратегії розвитку в умовах ЗВО.

Отже, залучення майбутніх вчителів трудового навчання до заходів неформальної освіти є однією з ключових умов розвитку їхньої педагогічної майстерності й запорукою формування конкурентоспроможного педагога, здатного розв’язувати сучасні освітні завдання.

Використана література:

1. Андрощук І. М., Калюжна Т. Г., Піддячий В. М., Шарошкіна Н. Г. Навчання дорослих в умовах неформальної освіти : практичний посібник. Київ : ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України, 2019. 215 с.
2. Закон України «Про освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text
3. Наукова школа доктора педагогічних наук, професора Ковальчука Василя Івановича. URL: http://gnpu.edu.ua/index.php/ua/nauka/naukovi-shkoly-ta-naukovi-laboratorii/148-naukova-shkola-doktora-pedahohichnykh-nauk-profesora-kovalchuka-vasylia-ivanovycha (Дата звернення: 12.01.2023).

4. Ковальчук В. І. Імплементація системи розвитку педагогічної майстерності майбутніх педагогів професійного навчання. *Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (13 травня 2022 р.) / Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2022. С. 133-135.
5. Ковальчук В. Педагогічна майстерність викладача – основа його компетентності. Профтехосвіта, 2011. Вип. 6. С. 30-36.
6. Kovalchuk V., Androsenko A., Boiko A., Tomash V., Derevyanchuk O. Development of Pedagogical Skills of Future Teachers of Labor Education and Technology by means of Digital Technologies. *International Journal of Computer Science and Information Security*. Vol. 22 No. 9, pp. 551-560. (2022). DOI: https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.9.71.

УДК 374.7:37.091.12:005.336.2

Аніщенко О. В.
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти
і освіти дорослих імені Івана Зязюна
Національної академії педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

РОЗВИТОК АНДРАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ У СФЕРІ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ: ІННОВАЦІЇ В ОСВІТНІЙ ПРАКТИЦІ

Розвиток андрагогічної компетентності науково-педагогічних, педагогічних працівників закладів формальної і неформальної освіти, наукових працівників є невід'ємною складовою професіоналізації освіти дорослих. Не викликає сумнівів перспективність професіоналізації цільової групи в умовах неформальної освіти, що уможливлює неперервний професійний розвиток андрагогів й характеризується андрагогічною зорієнтованістю змісту й технологій навчання.

Акцентуємо увагу на тому, що значну роботу за означеним напрямом здійснює відділ андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. У рамках виконання фундаментального наукового дослідження «Теорія і практика професіоналізації педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих» (РК № 0120U100229; 2020 – 2022 рр.) науковцями (Л. Лук'яновою, О. Аніщенко, О. Баніт, Т. Калюжною, О. Коваленко, В. Піддячим, І. Радомським, А. Самко, Т. Котирло) здійснюється інноваційна діяльність з розвитку андрагогічної компетентності науково-педагогічних, педагогічних працівників закладів вищої і післядипломної освіти, наукових працівників науково-дослідних установ НАПН України. Охарактеризуємо її більш детально.

Основна інформація про інновації. На *теоретичному рівні* виконання наукового дослідження розроблено такі інновації: інновації-умови, інновації-продукти, організаційні інновації. На *практичному рівні* виконання наукового дослідження у ході анкетування виявлено проблеми, пов'язані з недостатністю обізнаності цільової групи щодо специфіки здійснення та оцінювання андрагогічно орієнтованої професійної діяльності, недостатнім

рівнем сформованості відповідних умінь і навичок; зміщенням акцентів – з площини процесу набуття нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину розвитку в педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих здатності творчо застосовувати їх у професійній діяльності, що зумовлює необхідність врахування в емпіричному дослідженні специфіки готовності цільової групи до навчання дорослих осіб. Виявлено також недостатність: рівня готовності андрагогів до роботи з дорослою аудиторією, обізнаності цільової групи щодо особливостей провадження андрагогічно орієнтованої освітньої діяльності, що зумовлено нестачею відповідних знань з андрагогічної проблематики (щодо визначення освітніх потреб і запитів дорослих учнів; особливостей мотивації навчальної діяльності дорослих; групової динаміки тощо), умінь і навичок щодо використання технологій модерації, фасилітації, менторства (за В. Піддячим); залучення аудиторії до інтерактивної взаємодії у процесі навчання тощо. У ході дослідження обґрунтовано доцільність: розвитку внутрішньої мотивації цільової групи, пов'язаної з прагненням працювати з особами дорослого віку заради власне процесу діяльності, відчуття задоволення від такої активності, самоефективності у ній (за О. Коваленко); посилення діяльності щодо розвитку ціннісного ставлення цільової групи до взаємодії з дорослими в освітньому процесі, забезпечення етичної зорієнтованості навчання дорослих. З метою розвитку андрагогічної компетентності цільової групи науковцями відділу андрагогіки:

- розроблено та апробовано авторські анкети для діагностики рівнів сформованості андрагогічної компетентності цільової групи;

- створено та організовано роботу мережі центрів андрагогічної майстерності (ЦАМ) (ініціатива автора) у складі трьох центрів: ЦАМ відділу андрагогіки ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України (координатор – І. Радомський), ЦАМ, утвореного спільно з відділом андрагогіки на базі кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами ННІ педагогіки, психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації ВДПУ імені Михайла Коцюбинського (координатори – О. Акімова, О. Аніщенко); ЦАМ, утвореного спільно з відділом андрагогіки на базі кафедри педагогіки, корекційної освіти та менеджменту Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського (координатори – Т. Калюжна, С. Пономаревський);

- розроблено та впроваджено програми підвищення кваліфікації: «Професійна компетентність андрагога» (О. Аніщенко), «Модернізація сучасної педагогічної освіти» для педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів вищої і післядипломної освіти (О. Баніт, І. Радомський), започатковано флеш-курс підвищення кваліфікації «Освіта дорослих у теорії та практиці» з тематичним блоком з професіоналізації андрагогів (дистанційно) у рамках проєкту «Кластер корпоративного навчання» Центру андрагогічної майстерності відділу андрагогіки ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України (ініціатива автора); апробовано окремі модулі навчальної програми «Тренінг як інструмент професійного розвитку андрагога» для здобувачів ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти у галузі 01 «Освіта» за спеціальністю 011 «Науки про освіту» (А. Самко);

- зреалізовано освітню ініціативу щодо створення віртуальних проєктних команд у цільовій групі на основі виявлених напрямів формування команд (управлінська, робоча, віртуальні) (О. Баніт), представники яких навчалися за тренінговою програмою з розвитку андрагогічної компетентності;

- організовано та проведено тематичні вебінари, розроблено та впроваджено авторські тренінги й складові тренінгових програм з розвитку професійної компетентності андрагогів;

- здійснено консультування щодо здійснення наукових досліджень з проблем освіти дорослих, розвитку андрагогічної компетентності фахівців;

- розроблено та впроваджено презентаційні матеріали доповідей, 9 відеороликів з професіоналізації педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих тощо;

- створено та апробовано науково-методичне забезпечення професіоналізації андрагогів (у складі монографії «Професіоналізація педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих в умовах формальної і неформальної освіти: теоретико-методичний аспект», «Концепції підготовки педагогічного персоналу до роботи з дорослими», посібника «Тренінги з розвитку професійної компетентності андрагогів», методичних рекомендацій «Методика проведення тренінгів з розвитку професійної компетентності андрагогів», «Професійна компетентність андрагога», анотованого бібліографічного покажчика «Підготовка педагогічного персоналу до роботи з дорослими у закладах формальної і неформальної освіти»).

Зміни за результатами впровадження запропонованих інновацій. Упровадження означених та інших інновацій, зреалізованих науковцями відділу андрагогіки ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України, сприяло: підвищенню рівня сформованості андрагогічної компетентності як складової професійної компетентності цільової групи; активізації корпоративної освіти і навчання педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих; посиленню мотивації педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників щодо: навчання впродовж життя, здійснення андрагогічно орієнтованої професійної діяльності у сфері освіти дорослих (освітньої, культурно-просвітницької, організаційної тощо), удосконалення змісту, організаційних форм і технологій навчання, спрямованих на професійне зростання цільової групи тощо.

УДК 378.091.3:796.071.4

Атаманюк С. І.
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри фізичної культури,
олімпійських та неолімпійських видів спорту
Національного університету «Запорізька політехніка»,
м. Запоріжжя, Україна

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ВИДІВ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність теми. Інформаційні та глобалізаційні процеси, повсюдна автоматизація та роботизація підприємств позитивно вплинули на економіку більшості країн світу, їх культуру та розвиток науки, проте негативно позначилися на здоров'ї членів суспільства. Зникають професії, пов'язані з фізичними навантаженнями, через технологізацію і вплив виробництва на екологію збільшується кількість хронічних захворювань, через карантинні обмеження в пересуванні набули поширення форми пасивного відпочинку тощо, що разом зменшило рухове навантаження пересічних громадян та оголило проблеми їх здоров'язбереження. Зазначене обумовлює запит на фахівців для сфери ФКіС, які спроможні популяризувати, опанувати, поширювати, навчити різним, у тому числі, й інноваційним видам рухової активності, та вимагає

вирішення відповідної проблеми їх професійної підготовки. Аналіз чинних освітньо-професійних програм підготовки фахівців для сфери ФКіС свідчить, що вони у своїй більшості спрямовані на розвиток спортивної майстерності фахівця та опанування загальнонаукового компоненту освіти, що не забезпечує випускникам ЗВО готовності до використання нетрадиційних видів спорту та впровадження інновацій у власну професійну діяльність. Зокрема, поза увагою залишилася проблема підготовки майбутніх фахівців для сфери ФКіС до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності, що додатково підтверджують виявлені у процесі аналізу наукових розвідок суперечності.

Метою публікації є характеристика проблем підготовки майбутніх фахівців ФКіС до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності.

Результати дослідження. У дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та наукове розв'язання проблеми підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності. Необхідність і своєчасність такої розвідки обумовлена пріоритетним значенням для країни здоров'язбереження населення, яке орієнтоване на інноваційні види рухової активності, використання інновацій для ведення здорового способу життя, та нагальною потребою розв'язання проблеми відповідної підготовки фахівців ФКіС в умовах закладів вищої освіти.

Результати комплексного дослідження проблеми підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності засвідчили досягнення загальної мети дослідження та уможливили дійти таких **висновків.**

Досліджено стан розробленості проблеми підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності. Встановлено, що професійна підготовка майбутніх фахівців ФКіС у ЗВО пов'язана безпосередньо з організацією та підтримкою певного рівня фізичної культури та здоров'я населення, а тому має сприйматися як передумова їх високої конкурентоспроможності та здатності опановувати й впроваджувати інновації. Узагальнення результатів науково-педагогічних розвідок уможливило висновок про наявність значних здобутків й теоретико-практичних результатів у підготовці фахівців ФКіС у формуванні в них інтегральної, загальних і фахових компетентностей, умінь розбудови оздоровлювального середовища у закладі освіти, розвитку навичок педагогічної комунікації, популяризації здорового способу життя, організації спортивно-масових заходів тощо.

Сутність поняття *«готовність майбутніх фахівців ФКіС до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності»* визначено як складне особистісне утворення, яке інтегрує умотивованість опановувати й використовувати інноваційні види рухової активності у професійній діяльності фахівця ФКіС, спеціалізовані знання про інновації у сфері ФКіС загалом та інноваційні види рухової активності, уміння (рухові та методичні) їх демонструвати та навчати покроково виконувати інших, а також прагнення до саморозвитку й рефлексії щодо здійснення/використання пропагування інноваційних видів рухової активності у власній професійній діяльності.

Обґрунтовано структуру поняття *«готовність майбутніх фахівців ФКіС до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності»*, яка включає мотиваційний (умотивованість та ціннісні установки до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності), гносеологічний (сукупність спеціалізованих знань про інновації та інноваційні види рухової активності), праксеологічний (сукупність умінь майбутніх фахівців ФКіС виконувати інноваційні види

рухової активності, розвиток рухових якостей), методичний (сукупність рухових і методичних умінь майбутніх фахівців ФКіС навчати виконувати інноваційні види рухової активності різні верстви населення), особистісний (прагнення до розвитку рухових якостей, вольові якості, активність, здатність до рефлексії у професійній діяльності, корекція власної поведінки, самооцінка) компоненти.

Використана література:

1. Atamanyuk S. Innovative pedagogical activity as the main strategy of professional training of future specialists of physical education and sport. *The scientific heritage.* Budapest, Hungary, 2021. No 69 (69). P. 9–12.
2. Атаманюк С. І., Кириченко О. В. Роль фізичного виховання у процесі формування особистості. Trends and directions of development of scientific approaches and prospects of integration of internet technologies into society : the VI International science conference (Stockholm, February 23-26, 2021). Stockholm, Sweden. С. 383 –387.

УДК 373.5.091.32:004.77

Бабкова О. О.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дидактики та методик навчання
природничо-математичних дисциплін
Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
м. Запоріжжя, Україна

ПРОЄКТУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ОНЛАЙН-УРОКУ

Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою КМУ від 30 вересня 2020 р. № 898, корелює з положеннями концепції Нової української школи, і має на меті розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей [1]. Відповідно до зазначених документів перед учителями постають задачі реалізації компетентнісного, особистісно орієнтованого підходів в освітньому процесі. Вважаємо, що для цього має бути певний порядок педагогічної та учнівської взаємодії, взаємозв'язок освітніх систем, комплекс певних умов безпечного навчання. Зазначені компоненти складають освітній простір.

Вітчизняними науковцями приділено значну увагу становленню поняття «освітній простір». Так, Н. Касярум його тлумачить як сферу суспільної діяльності, де здійснюється цілеспрямоване соціокультурне відтворення людини, формування і розвиток особистості [2]. А. Цимбалару пояснює цей феномен як певну частку соціуму, де створено умови для розвитку особистості та можливість і наявність формування особистісного простору суб’єкта освітнього процесу [5].

Узагальнюючи вищезазначене, поняття «освітній простір» може розумітися як особистий простір особистості; дидактичний простір, що сприяє навчанню та вихованню здобувачів освіти.

Слід зауважити, що низкою нормативних документів декларується створення і розбудова безпечного й здорового освітнього простору [1, 4], реалізацію яких варто здійснити за напрямами: психологічна, екологічна та інформаційна безпека [3].

Враховуючи ситуацію сьогодення актуальним є проєктування безпечного освітнього простору онлайн-уроку з визначенням ефективних педагогічних дій задля цього (табл.).

Таблиця

Проєктування безпечного освітнього простору онлайн-уроку

Напрями створення безпечного освітнього простору	Сутнісні характеристики	Педагогічні дії
Психологічна безпека	побудова міжособистісних відносин на основі довіри, доброзичливості, толерантності; відсутність насильства у всіх його видах і формах для всіх учасників освітнього простору; емоційний комфорт; задоволеність освітнім процесом	реалізація ідей педагогіки партнерства; запровадження формувального оцінювання; застосування прийомів рефлексивного навчання; здійснення особистісно-орієнтованого підходу до навчання
Екологічна безпека	створення психолого-педагогічних умов, можливостей які захищають особистість від впливу екологічних чинників	дотримання санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти; проведення руханок
Інформаційна безпека	використання інформації якісного змісту, яка не сприятиме виникненню насильства, булінгу, кібербулінгу	формування в учнів медіаграмотності; критичного мислення; понятійного апарату навчального матеріалу

На онлайн-уроці можливо організувати кооперативне навчання і таким чином реалізувати партнерську взаємодію. Досить ефективно учні працюють в сесійних залах ZOOM; на онлайн-дошках Padlet, Jamboard, Miro; з онлайновими документами Drive-google та робочими аркушами Canva; долучаються до командних ігор Classtime. Перелічені ресурси доречно використати і в якості інструментів формувального оцінювання. Головне, обговорити з дітьми критерії оцінювання. Зрозумілі, чіткі критерії гарантують безпечне оцінювання. Важливо всім учасникам освітнього процесу дотримуватись вимог до організації роботи з технічними засобами навчання. З метою забезпечення інформаційної безпеки слід розвивати в учнів критичне мислення, формувати систему понять з навчального предмету.

Отже, з метою створення безпечного освітнього простору онлайн-уроку необхідно враховувати всі зазначені напрями; при проєктуванні навчальних занять вчителям варто планувати свої дії.

Використана література:

1. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою КМУ від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti (дата звернення 28.01.2023).
2. Касярум Н. Освітній простір : становлення поняття. *Витоки педагогічної майстерності*. 2013. Вип. 12. С. 107 – 113.
3. Проектування моделі нового освітнього середовища закладу загальної середньої освіти : методичні рекомендації / автори-укладачі : Т. О. Кузьміч, Н. І. Мітяєва. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2019. 35 с.

4. Указ Президента України «Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового середовища у Новій українській школі». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195,/2020#Text (дата звернення 28.01.2023).
5. Цимбалару А. Д. Освітній простір: сутність, структура і механізми створення. *Український педагогічний журнал*. 2016. № 1. С. 41 – 50.

УДК 378.091.8:796.012.3

Базильчук В. Б.
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту
Хмельницького національного університету
м. Хмельницький, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ РОЗВИТКУ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

З перших років життя рухова активність починає виконувати роль своєрідного регулятора росту й розвитку людського організму. Вона є необхідною умовою для становлення і вдосконалення людини і як біологічної істоти, і як соціального суб'єкта, і як особистості. Однак органічна, природна потреба в руховій активності може лише поступово перетворюватися на свідому потребу займатися фізичними вправами. Саме так виникає спеціально організована рухова активність, яка реалізується за допомогою засобів фізичної культури. В такому разі, біологічний і генетичний чинники рухової активності переходять у соціальні.

У науково-педагогічних джерелах вчені (О. Андрєєва та О. Садовський [1], В. Арефьєв [2], М. Дутчак та Є. Баженков [3], О. Жданова, І. Котова, Л. Чеховська та М. Данилевич [4], С. Романчук [5] та ін.) досліджували проблеми рухової активності студентської молоді, однак інноваційні підходи розвитку рухової активності в умовах безпечного освітнього простору вивчено недостатньо.

М. Дутчак і Є. Баженков зазначають, що «значимість рухової активності для життєдіяльності людини підкреслюється з давніх часів, адже давньогрецький філософ Аристотель стверджував, що життя вимагає руху і ніщо так не виснажує та не руйнує людину як тривала тілесна бездіяльність. На сучасному етапі постіндустріального, інформаційного розвитку цивілізації, на думку вченого, посилюється протиріччя між біологічною сутністю людини і умовами життя, які вона створює, а характерним трендом є недостатня рухова активність людини [3, с. 89]. Нам імпонує ця думка вченого.

Використання рухової активності під час дозвілля у сфері фізичної культури і спорту, як вважають М. Дутчак і Є. Баженков, повинно здійснюватися «шляхом реалізації різних заходів зі спорту для всіх (масового спорту), упровадження фітнес-технологій, спортивної анімації та інших видів фізичної рекреації» [3, с. 57]. Для нашого дослідження ці думки є дуже суттєвими.

Зменшення рухової активності, на думку В. Арефьєва, знижує енерговитрати, призводить до недостатньої стимуляції зростання та розвитку в період найбільшої пластичності та схильності до впливу зовнішнього середовища, викликає обмеження й неповноцінне використання генофонду, як результат – низькі рівні фізичного розвитку

функціональних можливостей людини, які важко відновити в зрілому віці навіть шляхом систематичного тренування [2, с. 7].

С. Романчук, вивчаючи причини низької рухової активності студентів та їх подолання, вказує на те, що «залежність від оновлення методичної системи, де орієнтирами виступають такі критерії розвитку студента: наявність активної потреби глибокого самопізнання, саморозвитку та само-оздоровлення на базі адекватної самооцінки свого організму; усвідомлення феномену цінності здорового способу життя як необхідної умови зміцнення здоров'я, збереження високої працездатності та покращання життєдіяльності; активне прагнення до усвідомлення краси спортивної постави, естетичного сприйняття легких, граціозних, вишуканих рухів та створення свого естетичного образу; здатність створювати і послідовно втілювати власну програму фізичного саморозвитку» [5, с. 306].

О. Андрєєва та О. Садовський зазначають, що «рухова активність належного обсягу й інтенсивності є важливою складовою рекреаційної культури, натомість обсяг спеціально організованої рухової активності у більшості студентів надзвичайно малий» [1, с. 21]. На думку науковців, «для підвищення рухової активності студентів мають бути враховані їх переваги у виборі форм, видів, змісту і організації оздоровчо-рекреаційної діяльності» [1, с. 21].

Фахівці, О. Жданова, І. Котова, Л. Чеховська та М. Данилевич пропонують три рівні нормування рухової активності: п*ерший – фізкультурно-гігієнічний мінімум*, який складається з щоденної ранкової гімнастики, загартовуючих процедур і прогулянки перед сном. Перший рівень є умовою збереження здоров'я; *другий – фізкультурний загальнопідготовчий мінімум*, окрім навантажень 1 рівня, включає у себе щоденний 30-60 хвилинний активний відпочинок з фізичними вправами на повітрі. Другий рівень сприяє гармонійному фізичному розвитку; *третій – фізкультурно-спортивний оптимум*, який доповнює перші два рівня фізкультурними заняттями в обсязі 3-6 годин на тиждень. Третій рівень є гарантом високої фізичної підготовленості [4, с. 152].

Отже, виникає необхідність корекції рухової активності студентів, насамперед у процесі базового фізичного виховання, яке здійснюється в закладі вищої освіти шляхом формування навичок використання здорового способу життя та зміцнення здоров'я, що забезпечує ефективне оздоровлення майбутніх фахівців в умовах безпечного освітнього простору.

Використана література:

1. Андрєєва О., Садовський О. Рухова активність як складова рекреаційної культури студентів. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2016. № 1. С. 19 – 22.
2. Арефьєв В. Г. Здоров'я підлітків і рухова активність. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Сер. : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2014. Вип. 118 (3). С. 6 –10.
3. Дутчак М., Баженков Є. Теоретичний аналіз дефініції «Оздоровчо-рекреаційна рухова активність». *Спортивна наука України*. 2015. № 5. С. 56–63.
4. Жданова О. М., Тучак А. М., Поляковський В. І., Котова І. В. Організація та методика оздоровчої фізичної культури і рекреаційного туризму : [навч. посіб.]. Луцьк : 2000. 248 с.
5. Романчук С. В. Аналіз рухової активності студентів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Сер. : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2014. Вип. 118 (1). С. 304–307.

УДК 378.018.4

Баніт О. В.
доктор педагогічних наук, провідний науковий співробітник
відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України
професор кафедри менеджменту Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПОЄДНАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО І ТРАДИЦІЙНОГО ПІДХОДІВ

У результаті вимушеного переходу освітньої діяльності в дистанційний формат, спричиненого пандемією і загостреного військовою агресією російської федерації, перед ЗВО постали нові виклики. По-перше, практика останніх кількох років виявила численні недоліки дистанційної освіти. На цьому акцентовано увагу в багатьох наукових працях, зокрема і в [4]. По-друге, в умовах воєнного стану актуалізувалася потреба вибору такої технології навчання, яка б максимально відповідала умовам безпеки освітнього простору. По-третє, як викладачі, так і студенти усвідомлюють необхідність аудиторної роботи й потребують «живого» спілкування. Вирішення цих та низки інших проблем теоретики й практики вбачають у запровадженні технології змішаного навчання.

У Рекомендаціях МОН зазначено, що «змішане навчання є підходом, педагогічною й технологічною моделлю, методикою, що поруч із онлайн-технологіями спирається також і на безпосередню взаємодію між студентами та викладачами в аудиторії» [3, с. 22].

Аналіз останніх наукових джерел показує, що це питання активно почали досліджувати українські вчені. Тематика їхніх праць стосується переважно практичних аспектів впровадження змішаного навчання в освітню практику ЗВО (С. Антощук, В. Вишківська, Т. Горохівська, І. Кулик, Л. Ляхоцька, Н. Наливайко, Г. Олейнікова, І. Письменна, А. Прус, І. Середа, І. Форостюк, О. Чемерис, О. Шукатка, В. Щербицька та ін.). Варто також зазначити, що впродовж останнього десятиліття зарубіжні науковці поглибили й трансформували концептуальні, методологічні, методичні аспекти змішаного навчання в педагогічному контексті (C. Bonk, M. Horn, D. Garrison, C. Graham, H. Staker та ін.).

Загалом вчені дійшли висновку, що змішане навчання має поєднувати інноваційні й традиційні підходи. Традиційна форма освіти, що передбачає безпосереднє спілкування учасників освітнього процесу «змішується» з дистанційною. Зокрема – це навчання в аудиторії, дистанційне навчання та онлайн-навчання. При цьому навчальний процес може здійснюватися в синхронному та асинхронному режимах, створюючи більш гнучкі можливості в отриманні й опрацюванні навчального матеріалу. Спираючись на поради Державної служби якості освіти [2] нами виокремлено моделі змішаного навчання (ротаційна, гнучка, особистісно орієнтована та модель збагаченого віртуального середовища). Вони передбачають поєднання роботи в аудиторії з онлайн-навчанням [1].

На практиці це виглядає так: періодично відвідуючи навчальні заняття в аудиторії, студенти отримують завдання для роботи в медіатеці на онлайн-платформі чи в певному програмному забезпеченні в хмарному сервісі. Під час навчання в аудиторії частину матеріалу студенти можуть опрацьовувати за допомогою сучасних ґаджетів, за необхідності отримує допомогу від викладача. Робота над іншими завданнями передбачена в дистанційному режимі у зручному для кожного студента місці, у зручний

час та у власному темпі. Водночас кожен студент є частиною навчальної групи та має розвиватися одночасно з іншими. Тому дистанційна робота над окремими темами може здійснюватися індивідуально, в групах, командах тощо.

Контролює навчальний процес викладач – з дотриманням умов безпеки освітнього простору. Головне завдання викладача полягає в тому, щоб правильно скомпонувати курс та розподілити навчальний матеріал: для аудиторної роботи, для індивідуальних завдань, самостійного вивчення, для групової роботи тощо. Аудиторна робота охоплює практичні й лабораторні завдання, дистанційна частина обов'язково має містити творчі, довідкові матеріали, посилання на додаткові матеріали, проміжні тести для перевірки знань різного рівня та складності. Важливо проводити перевірку знань не лише онлайн або на платформі, але й в аудиторії.

Таким чином, можемо відзначити, що змішане навчання зі скромного методичного прийому перетворюється в новий педагогічний світогляд – освітню концепцію, що комбінує традиційне навчання з дистанційними та онлайн-методами. Без глобальних досліджень, тривалих соціологічних замірів, численних дисертацій, воно стає шкільною і вузівською реальністю. Сутність змішаного навчання пов'язана з інтеграцією кращих традиційних та інноваційних технологій, що створюють можливість здобувачами освіти самостійно навчатися, контролювати свої темп, час і місце навчання.

Але організація роботи в нових умовах вимагає методичних, організаційних і технічних змін. У перспективі подальших досліджень потребують наукового обґрунтування такі питання, як ефективне поєднання форм і змісту навчання, нормативне й технологічне забезпечення, розвиток цифрових компетентностей учасників освітнього процесу, моніторинг якості освіти та ін.

Використана література:

1. Баніт, О. В. Ключові аспекти інноваційної технології змішаного навчання. *Сучасні проблеми підготовки вчителя: теорія і практика :* матеріали Звітної науково-практичної конференції Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України за 2021 рік (Київ, 18–21 квітня 2022 р.). Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, м. Київ, Україна, 2022, с. 33-35. URL: https://lib.iitta.gov.ua/731311/
2. Змішане навчання: як організувати якісний освітній процес в умовах війни. URL: https://sqe.gov.ua/zmishane-navchannya-yak-organizuvati-yaki/
3. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rekomendacij-shodo-vprovadzhennya-zmishanogo-navchannya-u-zakladah-fahovoyi-peredvishoyi-ta-vishoyi-osviti
4. Banit, O., Shtepura, A., Rostoka, M., Cherevychnyi, G., & Dyma, O. (2022). Students' Readiness to Distance Learning: Results of Research in the Institutions of Higher Education. Mobility for Smart Cities and Regional Development – Challenges for Higher Educatio: proceedings of the 24th International Conference on Interactive Collaborative Learning (ICL2021), 1 (389), 426-434. URL: https://books.google.com.ua/books?id=EohbEAAAQBAJ&lpg=PA426&ots=VCGnIgPKuq&lr&hl=ru&pg=PA427#v=onepage&q&f=false

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051:316.77

Барахтян М. М.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри образотворчого мистецтва
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Складні умови сьогодення (пандемія коронавірусу, кровопролитна визвольна війна проти російського загарбника), що призвели до певних змін у суспільно-політичній та економічній сферах в Україні, відповідно зумовлюють стратегічні завдання в оновленні і модернізації національної системи освіти і вищої школи зокрема. Модернізація системи вищої освіти в Україні передбачає вирішення широкого спектра завдань, найважливішими з яких є підвищення якості освіти, створення нових навчальних програм, електронних підручників, методичних матеріалів, використання інформаційних технологій навчання з метою підготовки високоосвічених, духовно багатих фахівців, здатних самостійно здобувати знання й ефективно застосовувати їх у практичній діяльності [2, 4].

Розв'язанню важливих проблем підвищення вимог до якості й модернізації системи вищої освіти в Україні присвячені наукові дослідження В. Волович, М. Ю. Чікарькової, В. П. Андрущенка, В. Шинкарук, В. С. Мовчан та ін.

Одним із важливих завдань вищої педагогічної школи є створення умов для підготовки вчителя нового типу – висококваліфікованого фахівця, його професійної комунікативної культури.

Певні аспекти вдосконалення комунікативної підготовки майбутніх фахівців висвітлено в працях С. Абрамович, Н. Голуб, О. Горошкіної, Т. Ладиженської, Л. Мацько, А. Михальської, Г. Сагач, Л. Туміної та ін. Науковцями обґрунтовано, що формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя певною мірою забезпечується при вивченні цілого ряду навчальних дисциплін («Основи культури і техніки мовлення», «Культура мовлення та виразне читання», «Техніка мовлення», «Риторика», вивчення нормативного курсу «Сучасна українська мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», і особливо «Риторика», яка безпосередньо сприяє формуванню комунікативної компетентності, засвоєння фундаментальних знань ораторського мистецтва, розвиток творчого мислення, креативності, широкої ерудиції і духовності, формування культури мовлення і культури спілкування майбутнього вчителя [3].

Практика доводить, що дистанційна освіта як форма навчання певною мірою є рівноцінна з очною, вечірньою, заочною і реалізується в основному за технологіями дистанційного навчання [1].

Онлайн навчання як вид дистанційного навчання забезпечує проведення різних форм занять (відеолекції, відеоконфренеції, вебінари тощо) у режимі реального часу (у прямому ефірі). Досить ефективно такі заняття проводяться на платформах ZOOM, Meet, а також по Viber, Telegram, Skype.

Вищеозначені форми і види дистанційного навчання досить успішно закріпилися в практиці викладачів нашого університету і мають достатньо позитивні результати. Їх ефективність полягає в тому, що завдяки їх застосуванню забезпечується доступність,

освоєння нових технологій, безперервність навчального процесу, а також можливість здобувати знання студентам, де б вони не перебували за певних обставин.

Особливості риторики як навчальної дисципліни полягає в тому, що оволодіння нею пов'язане не тільки із знаннями, але й з навичками. Оволодіння практикою красномовства побудоване на знаннях, уміннях і навичках, на довготривалій практиці виступів перед різними аудиторіями слухачів.

Слід зазначити, що інформацію (теоретичний матеріал) дистанційного курсу Риторика на платформі Moodle наповнений, структурований відповідно до вимог і навчального плану: робоча програма, тексти лекцій, теми і завдання до семінарів, орієнтовна тематика усних виступів, система поточного й підсумкового контролю рівня засвоєних студеними навчального матеріалу (тести, тестові завдання).

Найбільш оптимальними і ефективними для цього є організація відеозустрічей. З цією метою застосовувалися вебінари й відеоконференції в ZOOM, Google Meet, Skype, Telegram. Саме вони, враховуючи нинішню ситуацію, дають можливість наочно певною міро стежити за словесною дією мовця: володіння технікою мовлення, доречність використання невербальних засобів (погляд, жести, міміка тощо) й мовновиражальних засобів, встановлення контакту з аудиторією, використання прийомів активізації уваги слухачів, відповіді на поставлені запитання й дотримання триєдиної мети під час виступу – розкриття теми виступу, контакт із слухачем, самоконтроль мовлення й поведінки.

Варто також зазначити, що дистанційне навчання активізує самостійну роботу студентів, забезпечує організацію навчального процесу в усіх освітніх закладах країни, певною мірою сприяє формуванню комунікативної компетентні майбутнього вчителя, проте, на наше переконання, найбільш результативною все ж таки є очна форма навчання.

Використана література:

1. Андрущенко В. П., Кудін А. П. Засоби дистанційного електронного навчання і педагогічні технології. *Вісн. академії дистанційної освіти*. 2004. N 2. С. 2–5.
2. Волович В. Болонський процес і нова парадигма освіти в Україні. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2004. N 4. С. 189–199.
3. Голуб Н. Б. Теоретико-методичні засади навчання риторики у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. … д-ра пед. наук : 13.00.12. 2009. URL: http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/355875.html
4. Шинкарук В. Основні напрями модернізації структури вищої освіти України. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: http://www.mon.gov.ua

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051:796

Безкопильний О. О.
доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії, методики фізичного виховання
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ

Проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності актуалізується у зв'язку зі збільшенням кількості хронічно хворих дітей. Це обумовлює необхідність модернізації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти з метою оновлення її методологічних, змістовних і технологічних основ відповідно до сучасних вимог та підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці, готовності до постійного професійного зростання та здатності ефективно реалізовувати весь спектр завдань фізичного виховання молодого покоління.

Звертаючи увагу на значне наукове і практичне значення праць вітчизняних і зарубіжних учених, доцільно зауважити, що проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності на даний час залишається не вирішеною. Потреба в модернізації системи вищої освіти України в галузі фізичного виховання та спорту обумовлена низкою об'єктивних обставин, основними з яких, є недостатнє врахування ролі фізичного виховання в зміцненні здоров'я населення, профілактиці найбільш поширених захворювань, підвищенні працездатності, організації повноцінного дозвілля [1, с. 81].

Метою публікації є характеристика підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності як перспективний напрямок модернізації вищої фізкультурної освіти.

Особливе значення у здоров'язбереженні підростаючого покоління має діяльність вчителя фізичної культури. Для якісного виконання здоров'язбережувальних функцій вчителю фізичної культури необхідно бути носієм високої культури здоров'я і постійно вдосконалюватися в цьому напрямі: підвищувати рівень знань у галузі культури здоров'я; оволодівати вміннями та навичками щодо здоров'язбережувальної діяльності; набувати культурно-оздоровчого досвіду, збагачувати його новими ідеями і технологіями; розробляти і реалізовувати у процесі професійної діяльності здоров'язбережувальні програми.

З метою аналізу сучасного стану професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності у закладах вищої освіти України, було проведено анкетне опитування в якому брали участь 238 студентів.

Результати анкетування свідчать, що 75,7% опитаних студентів погоджується з тим, що у закладах вищої освіти України необхідно здійснювати підготовку майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності; 45,6% респондентів потребують додаткової теоретичної та практичної підготовки для реалізації здоров'язбережувальної діяльності. Відповідаючи на запитання щодо обізнаності майбутніх учителів фізичної культури з законодавчими та програмно-нормативними документами, що визначають місце та зміст фізичного виховання в системі загальної

середньої освіти України, на жаль, 17,9% опитаних студентів вказали, що вони не знайомі з даними документами. Лише 20,6% опитаних студентів повністю володіють спеціальною термінологією, необхідною для впровадження здоров'язбережувальних технологій.

Проведені дослідження дозволили нам визначити ступінь оволодіння майбутніми фахівцями знаннями щодо завдань, засобів, методів і форм здоров'язбережувальної діяльності. Зокрема, лише 14,3 % респондентів відповіли, що володіють повністю такими знаннями, в той час, як відповідно 28,7%, 28,1%, 28,9% відповіли на запитання наступним чином: володіють частково, не володіють та важко відповісти, відповідно.

Рівень оволодіння майбутніми вчителями фізичної культури вміннями та навичками щодо організації, проведення, планування та обліку результатів здоров'язбережувальної діяльності засвідчують, що уміннями та навичками організації, проведення, планування та обліку результатів здоров'язбережувальної діяльності повністю володіють 19,6% опитаних студентів, 34,9% респондентів – володіють частково, відповідно 14,4% та 31,1% опитаних студентів, які не володіють та яким важко відповісти на це запитання анкети.

Висновки. Модернізація професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в закладах вищої освіти України вимагає розробки сучасного стандарту вищої освіти зі спеціальності 014 «Середня освіта» (Фізична культура), здійснення моніторингу та перегляду змісту освітньо-професійної програми підготовки майбутніх учителів фізичної культури та розробки сучасного навчально-методичного забезпечення базових професійно орієнтованих дисциплін.

Використана література:

1. Свіршук Н. С., Вознюк Т. В., Драчук А. І. Спеціальна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-рекреаційної діяльності як пріоритетний напрям сучасної вищої освіти. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2012. № 2. С. 80–85.

УДК 339.92:811.161.2-049.5(4:477)

Берестюк О. В.
старший викладач кафедри іноземних мов
Сумського національного аграрного університету,
м. Суми, Україна

LANGUAGE SAFETY AS MEANS TO PROMOTE EUROPEAN INTEGRATION IN UKRAINE

Today, there is a growing understanding of the need to actively promote European integration and EU research, as well as the necessity to build networks with colleagues in Ukraine and abroad. An unconditional imperative of European integration processes is the need to unify the standards of socio-economic development and conceptual principles of state and administrative management, as well as to achieve congruence of the legal fields of all European countries.

At the first stages of the formation of a European integrated space, its primary goal was purely economic in nature. The priority of the political aspect of European integration gained

special importance after the approval of the Maastricht Treaty, which opened the stage of intensive unification of Europe. At the same time as political issues, the humanitarian problems of European integration gained a certain relevance. Moreover, it would not be an exaggeration to say that the problem of the use of languages in the social life of united Europe, their correlation and coexistence occupies the most important place among all humanitarian issues of European integration.

Our country is going through difficult but significant times of national formation statehood, defending its independence in the face of external aggression and following the thorny path of reforms. In this context, one of the most acute issues is the issue of language security.

The language issue in Ukraine has always been acute, if we take into account the long period of unification of Ukrainians and its influence on the formation of the linguistic situation of our cities and villages, which led to the emergence of bilingualism both in the country as a whole and especially in the urban environment of the central, southern and eastern regions of Ukraine. That is why the attention of linguists was focused on the study of the language situation and oral speech of residents of large cities with the aim of correctly implementing language policy in the country aimed at eliminating tension in society on linguistic background.

Over the past two decades such linguists as O. Tkachenko, L. Masenko, S. Sokolova, T. Burda, O. Danylevska, O. Ruda, I. Tsar, N. Matveeva and others investigated language problems, thoroughly analyzed the language situation of Ukraine in different periods, developed recommendations for the formation of a successful state policy in solving language problems.

It has been known for a long time that language is an important factor in national security. It would seem that those have passed the times when only artists of words spoke about the symbolic and protective function of the national language in Ukraine. Art. 6 of the Law of Ukraine "On the Basics of National Security of Ukraine" (2003–2018) stated that, among other things, the priority national interests of Ukraine include ensuring the development and functioning of life throughout the territory of Ukraine", and a threat to the national security and interests of Ukraine in social and humanitarian spheres are manifestations of moral and spiritual degradation of society (Article 7), which, without a doubt, should also include manifestations of contempt for the state language [2, c. 2].

When the national language that became the state due to proper state support, it realizes its symbolic, identifying and unifying functions, the risk of separatist sentiments in society decreases. As J. Fishman observes, language conflicts are actually never purely linguistic: if we look at the essence of the language conflict deeper than it is represented by political populism, then “we usually find social cracks... In this case, language, being so symbolic of cultural and group belonging in general, can be easily and falsely accused of being the cause of discord in society" [4, c. 82].

Among the key tasks of the national security policy in the internal sphere there is the creation of favorable conditions for strengthening the unity of Ukrainian society on the basis of European democratic values, in particular, by ensuring the priority of the comprehensive development and support of Ukrainian culture and the Ukrainian language as the state in all spheres of public life throughout the territory of Ukraine [3, c. 3].

This is also recorded in Article 6 of the Law of Ukraine “On the Basics of National Security of Ukraine”: one of the priorities of the national interests of Ukraine is to ensure the development and functioning of the Ukrainian language as the state language in all spheres of public life throughout the territory of Ukraine. Therefore, in Ukraine, as well as abroad, the activity aimed at establishing the Ukrainian language on the world stage, should be organized. [1, c. 5]. In order to realize such a goal, the entire education system of Ukraine should work in a coordinated manner, aimed at establishing and protecting the linguistic safety of Ukraine.

Використана література:

1. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964-IV в редакції від 19.04.2014 зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15.
2 Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 № 964-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 29.
3. Стратегія національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється» затверджена Указом Президента України від 12 лютого 2007 року № 105 (в редакції Указу Президента України від 08.06.2012 року № 389/2012) [Електронний ресурс]. http://zakon4.rada.gov.ua /laws/show/105/2007/paran10#n10.
4. Фішман Дж. Не кидайте свою мову напризволяще: Приховані статусні наміри в корпуснопланувальній мовній політиці / перекл. з англ. О. Гурц. Київ : Вид-во «К.І.С.», 2009. С. 82.

УДК 378.147:81’243:37.09.12

Бернацька О. В.
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри педагогічної інноватики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

МОДЕЛЮВАННЯ СИТУАЦІЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ПІД ЧАС ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

Освітній процес з іншомовної підготовки майбутніх педагогів відбувається у надзвичайно складних умовах. Військові дії впливають на всі сторони освітнього процесу і задача викладачів полягає у створенні умов підготовки студентів до професійної діяльності незважаючи на всі складності і дистанційний формат навчання. Моделювання ситуацій професійної діяльності майбутніх педагогів дозволяє максимально наблизити навчання іноземної мови до практичної професійної діяльності майбутнього педагога.

Іншомовна підготовка майбутнього педагога здійснюється під час вивчення комплексу дисциплін, а саме нормативної "Іноземна мова", вибіркових: "Іноземна мова фахового спрямування з методикою", "Іноземна мова фахового спрямування (іншомовна комунікація),"Граматика іноземної мови", "Дитяча література іноземною мовою", "Теорія сучасної іноземної мови", "Ділова іноземна мова". Тези присвячені питанню моделювання ситуацій професійної діяльності під час вивчення цих дисциплін.

Моделювання ситуацій це процес створення умов та обставин типових за змістом і формою до потреб майбутньої професійної діяльності студентів. Питання понятійного апарату терміну "моделювання" розглядали науковці з різних дисциплін та сфер діяльності. Розкрили поняття "модель","моделювання" В. Глушков, С. Ельмаграбі, Р. Шенон. Моделювання як педагогічну категорію вивчали: В. М. Мізінцев, Н. М. Мирончук, роль моделювання у вивченні іноземної мови розглядали: І. В. Коломієць, І. Ладенко, використання 3-Д моделювання майбутніми педагогами у професійній підготовці розглядав В. М. Ребенок, А. Т.Форітов. "Сутність моделювання полягає у побудові моделі як спрощеного аналогу об'єкта дослідження, подібного

оригіналу відносно його властивостей, зв'язків і характеристик, істотних з позиції дослідження [3, с. 6].

Н. М. Мирончук виділяє методи ситуативного моделювання такі як рольова гра, метод інтерактивного моделювання, метод проблемних ситуацій і типи ситуацій: ситуації тактичної самоорганізації, ситуації стратегічної самоорганізації. Метод інтерактивного моделювання орієнтований на свідоме відтворення різних індивідуальних та групових ситуацій міжособистісної взаємодії у процесі виконання викладачем професійних обов'язків [2, с. 147].

Наведемо приклади моделювання типових ситуацій професійної діяльності майбутнього педагога початкової школи та визначимо їх види. Ситуація – пояснення передбачає введення нового матеріалу, ситуація – ілюстрація (опис картин, зовнішності людини, опис приміщення, міста, обставин), ситуація – запит інформації (створення різного виду питальних конструкцій, запитання про особистість), ситуація – пошук (від знаходження нових лексичних одиниць, синонімів, ідіом, перекладу інформації до створення проектів, розв'язання проблемної ситуації), ситуація – тренування (закріплення знань, формування сталої навички при опрацюванні граматичних правил засобами тренувальних завдань), ситуація – драматизація (створення ігрового середовища і контенту, умов ігрової навчальної діяльності, наявність ролей і цікавого сюжету, часто за мотивами художнього твору).

Моделювання ситуацій професійної діяльності майбутнього педагога початкової школи під час вивчення дисципліни "Іноземна мова з методикою" передбачає активну роботу студентів з посібниками іноземної мови для початкових класів, рекомендованих МОН, вивчення книги для вчителя, обговорення навчальних програм, розробку конспектів власних уроків на запропоновану тематику, пошук віршів та скоромовок, додаткової наочності, дидактичних матеріалів наповнення уроку додатковим матеріалом.

Отже, моделювання ситуацій професійної діяльності на заняттях іноземної мови, що відображають типовий зміст та умови реальної професійної діяльності майбутнього педагога дозволяють студентам у більш короткий термін набути фахових якостей викладача іноземної мови, покращити професійну компетентність майбутнього педагога, розвинути творчий потенціал у підготовці до проведення уроків, поліпшити іншомовну компетентність, мотивувати працювати за фахом, створити власну модель-алгоритм викладацької діяльності на основі здобутого досвіду.

Використана література:

1. Ковальчук В. Роль моделювання в удосконаленні професійної майстерності викладача закладу вищої освіти. *Освітні Обрії*. № 1 (52). 2021. С. 107-110.
2. Мирончук Н. М. Моделювання ситуацій самоорганізації у контекстній підготовці майбутніх викладачів вищої школи. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. праць. Рівне : РДГУ, 2017. Вип. 17. С.145-149.
3. Пономарьов О. С. Моделювання діяльності фахівця : навчально-метод. посібник. Харків, НТУ ХПІ, 2015. 58 с.

УДК 37.014.3(477)

Бєлікова Н. О.
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії фізичного виховання та рекреації
Волинського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

ОСВІТНЯ РЕФОРМА НУШ В КОНТЕКСТІ НОВИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Нова українська школа (НУШ) – це ключова реформа Міністерства освіти і науки України. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті [1]. Особливістю НУШ є, поміж іншого, організація такого освітнього середовища, що сприятиме вільному розвитку творчої особистості дитини. Засадничі основи освітніх змін, визначені Концепцією НУШ, пояснюють ідеологію перетворень в освіті, окреслених Законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» та основні напрями її реформування щодо створення нового сучасного освітнього середовища, передумов для інноваційної діяльності, впроваджених новими Державними стандартами всіх рівнів освіти [2].

Концепція «Нова українська школа» спрямовує процес реформування школи на переосмислення та переорієнтацію навчально-виховного процесу та визначає основні прогресивні підходи до забезпечення розвитку ключових компетентностей сучасного випускника, саме тих, які необхідні для індивідуальної особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії, працевлаштування та успіху упродовж життя.

Відповідно до Концепції, актуальними для НУШ є такі ідеї дитиноцентризму: відсутність адміністративного контролю, який обмежує свободу педагогічної творчості; активність учнів у навчальному процесі, орієнтація на інтереси та досвід учнів, створення навчального середовища, яке б перетворило навчання на яскравий елемент життя дитини; практична спрямованість навчальної діяльності, взаємозв’язок особистого розвитку дитини з її практичним досвідом; відмова від орієнтації навчально-виховного процесу на середнього школяра і обов’язкове врахування інтересів кожної дитини; виховання вільної незалежної особистості; забезпечення свободи і права дитини в усіх проявах її діяльності, урахування її вікових та індивідуальних особливостей, забезпечення морально-психологічного комфорту дитини; впровадження шкільного самоврядування, яке під свободою і самостійністю дитини передбачає виховання гуманістичних та демократичних ідей і світогляду, необхідних сучасному суспільству [3].

Виховання зростаючої особистості на основі загальнолюдських і національних цінностей у закладах загальної середньої освіти передбачає створення в ньому комплексу відповідних організаційно-педагогічних умов: організаційно-управлінських, кадрових, методичних, освітніх, соціальних, спрямованих на вирішення проблем виховання, конструктивну реалізацію громадянської і соціальної активності учнівського й педагогічного та батьківського колективів на благо громади, суспільства й української держави [2, с. 95].

Повномасштабна війна рф проти України зупинила інноваційний розвиток країни, зруйнувала мирне життя громадян, забрала право на якісну освіту у школярів, а у педагогів – можливість викладати в умовах безпеки та гідності. Війна несе жахливі

наслідки для освіти. Серед довготривалих негативних наслідків ЮНЕСКО, передусім, виокремлює [4, с. 7]:

– вимушений відтік «мізків» та втрата академічного досвіду через від'їзд освітян, науковців та управлінців;

– труднощі з набором вчителів через незахищеність та міграцію;

– деградація інституцій післядипломної педагогічної освіти та самого процесу підготовки вчителів;

– порушення циклів освіти, що сприяє формуванню покоління неосвічених і розчарованих молодих людей з обмеженим доступом до можливостей працевлаштування;

– погіршення стану соціально-економічних інвестицій через розмивання вартості поточних інвестицій та призупинення нових інвестицій в освітню галузь;

– придушення свободи слова вчителів шляхом загроз профспілковим працівникам, що так само може негативно вплинути на якість освіти;

– ідеологічні, культурні та соціальні наслідки заборони та обмеження освіти, особливо для дівчат і маргіналізованих груп населення, що створює соціальну, політичну та економічну ізоляцію та незахищеність.

Засадничим принципом міжнародної спільноти щодо організації освіти в умовах війни є безпека життя, а визначальною ідеєю – безперервність освіти. Важливо, щоб учасники освітнього процесу мали можливість підтримувати та розвивати навички, перебуваючи поза звичним освітнім середовищем.

І під час війни, і після її завершення головним завданням в розбудові нової школи є і буде завдання формувати в учнів систему загальнолюдських цінностей – морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, милосердя, повага до життя, повага до себе та інших людей) та соціально політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність).

Використана література:

1. Нова українська школа. URL: https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola.
2. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність. URL: http://surl.li/csrzo.
3. Концепція Нової української школи. URL: https://kremvo.ucoz.ua/NYIII/koncepcija_nush.ppt.pdf.
4. Особливості організації освітнього процесу в умовах воєнного стану: рекомендації міжнародних організацій. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/Metodychnyy-poradnyk.pdf2_.pdf.

УДК 378.091.3:621.38

Бойко Л. К.
аспірантка кафедри професійної освіти та технологій
сільськогосподарського виробництва
Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка
м. Глухів, Україна;

Самусь Т. В.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної
освіти та технологій сільськогосподарського виробництва,
Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка
м. Глухів, Україна

ЗАСОБИ E-DIDACTIC В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЕЛЕКТРОНІКИ

Перед сучасною українською системою освіти постає проблема організації освітнього процесу з використанням електронних засобів навчання. Проте швидка динаміка розвитку сучасного суспільства відкриває нові можливості для системи вищої освіти в державі. Підготовка конкурентоспроможного фахівця з електроніки ґрунтується на використанні сучасних методичних засобів навчання. Випускники закладів вищої освіти орієнтуються на вимоги ринку праці, запити роботодавців та критерії відбору майбутніх працівників.

Актуальність проблеми. З огляду на означене актуалізується роль сучасних дидактичних засобів навчання. Підтверджується їх ефективність у процесі формування фахових компетентностей здобувачів вищої освіти спеціальності 171 «Електроніка».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему використання засобів навчання у педагогічній теорії і практиці вивчали багато вчених і практиків, серед яких результативними були дослідження Л.Данилевича, А. Денисова, О. Трофимова та ін. Сутність електронних засобів навчання й особливості їх використання у процесі професійної підготовки фахівців у вищій школі найбільш розглянуто і конкретизовано в роботах Л. Боднар, І. Богданової, І. Мархеля, І. Роберт, О. Хуторського, М. Челишкової.

Виклад основного матеріалу. Засоби навчання – це матеріальні й матеріалізовані предмети, які викладач застосовує для викладання навчального матеріалу. На думку О. Спіріна, використання електронних матеріалів має особливі властивості, цінні для ефективної організації суспільного життя: невичерпність, велику швидкість розповсюдження, економічність, екологічну чистоту, значну тривалість зберігання за незначних ресурсних витрат тощо. Сучасні засоби опрацювання даних і зв'язку є основою нових інформаційно-комунікаційних технологій, які все більше визначають зміст, масштаби і темпи розвитку інших технологій [2, с. 14].

Електронним засобам навчання, що використовують у навчальних цілях за методичним призначенням можна дати наступну класифікацію [1]:

– навчальні програмні засоби – призначені для узагальнення суми знань, формування вмінь і навичок навчальної або практичної діяльності, а також забезпечення необхідного рівня засвоєння, що встановлюється під час зворотного зв'язку;

– програмні засоби (системи) – тренажери, призначені для відпрацьовування вмінь, навичок навчальної діяльності, самопідготовки;

– контрольні програмні засоби – призначені для контролю (самоконтролю) рівня оволодіння навчальним матеріалом;

– інформаційно-пошукові програмні системи, інформаційно-довідкові програмні засоби – призначені для формування вмінь і навичок із систематизації інформації;

– імітаційні програмні засоби – призначені для вивчення певного аспекту реальності, його основних структурних або функціональних характеристик за допомогою обмеженою кількості параметрів;

– моделюючі програмні засоби – призначені для створення моделі об'єкта, явища, процесу або ситуації (як реальних, так і «віртуальних») з метою їх вивчення;

– демонстраційні програмні засоби – призначені для наочного подання навчального матеріалу, візуалізації досліджуваних явищ, процесів і взаємозв'язку між об'єктами;

– навчально-ігрові програмні засоби – призначені для «програвання» навчальних ситуацій;

– дозвільні програмні засоби – призначені для організації поза аудиторної роботи, що мають на меті розвиток уваги, реакції, пам'яті тощо.

Формат освітньої діяльності здобувачів вищої освіти перейшов від суто аудиторної роботи до змішаної та дистанційної актуалізував потребу відбору якісних засобів електронної дидактики (E-learning). Широкого поширення набули сервіси Webex, GoogleMeet, Zoom, які використовуються для активної комунікації учасників освітнього процесу в дистанційному режимі. Сервіси для організації інтерактивної діяльності учасників Moodle, LearningApps розвивають цифрову творчість.

Висновки. Застосування засобів e-didactic дозволяє отримати максимальний ефект у засвоєнні матеріалу, так як під час роботи з такого роду засобами активізуються всі види розумової діяльності, правильно побудований навчальний процес, з урахуванням психолого-педагогічних особливостей здобувачів освіти, дає можливість досягти необхідної якості навчання та побудувати індивідуальну освітню траєкторію.

Використана література:

1. Антонюк Д. С. Електронні засоби навчання: сутність поняття та їх класифікація. *ФМО*. 2019. № 3 (21). URL: https://cyberleninka.ru/article/n/elektronni-zasobi-navchannya-sutnist-ponyattya-ta-yih-klasifikatsiya (дата звернення: 15.01.2023).
2. Спірін О. М. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів інформатики за кредитно-модульною системою : монографія / [за наук. ред. акад. М. І. Жалдака]. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. 300 с.

УДК 373.2.091.3:316.6

Бондар І. О.
аспірантка спеціальності
«011 Освітні, педагогічні науки» (дошкільна педагогіка)
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна;
*науковий керівник – **Шулигіна Р. А.,***
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
та психології дошкільної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «STORYTELLING» У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ КРИЗОВИХ ПИТАНЬ, ВИКЛИКАНИХ СУЧАСНИМИ РЕАЛІЯМИ

Ведення активних бойових дій на території нашої країни, дія правового режиму воєнного стану порушили безліч кризових питань у різних сферах суспільної діяльності. Однією з вразливих ланок опинилась освіта, зокрема дошкільна. Чимала кількість закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО) змушені перебувати у закритому стані, деякі працюють дистанційно, решта – організовують освітній процес у звичайному режимі, але із значними змінами в організації життєдіяльності дітей під час їх перебування у стінах ЗДО. Перед педагогічними колективами ЗДО постає низка нових викликів, пов'язаних з дією та правилами воєнного стану, починаючи зі створення безпечних умов перебування дітей в закладі та організації освітнього процесу в нових реаліях, завершуючи психолого-педагогічної підтримкою усіх учасників освітнього процесу – дітей та їх сімей, у кризових й непередбачуваних ситуаціях.

Для вирішення кризових та інших проблемних питань, що можуть виникнути під час роботи з дітьми педагогічні працівники мають оволодіти новими важливими компетентностями. У «Методичних рекомендаціях про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році» вказано, що «…педагогу необхідно володіти елементарними навичками подолання тривожності, нападів панічної атаки, вміти переспрямувати увагу конкретної дитини, або дітей на позитивні явища, зацікавити їх, знайти способи піднесення їхнього настрою...» [3, с. 3-4]. Для педагогів розроблені методичні рекомендації, консультації, поради від експертів ЮНІСЕФ та ООН, діють освітні телеграм-канали, курси підвищення кваліфікації тощо, де педагоги можуть знайти потрібну інформацію для вирішення нагальних потреб. Але, не зважаючи на наявність достатньо широкого спектру досліджень та інформації, педагоги перебувають у постійному пошуку та доборі інноваційних методів й технологій, які допомагають ефективно розв'язувати кризові питання. На нашу думку, storytelling-технологію є найбільш дієвою для терапевтичного впливу на усіх учасників освітнього процесу (вихователів, дітей, батьків).

Фундаментом storytelling-технології є праці іноземних дослідників: K. Egan, M. Rossiter, J. Hartley, K. McWilliam, E. Caminotti, J. Gray, A. Simmons, D. Kaufman, C. Paull та ін. У вітчизняній науковій практиці ґрунтовними є дослідження Н. Бондаренко, М. Василишиної, Г. Гич, Н. Гущиної, Л. Зданевич, Л. Кайдалової, О. Караманова, К. Крутій, М. Науменко, С. Паламар, К. Симоненко, О. Харитоненко, Т. Черненко та ін. Проте недостатньо вивченим залишається питання ефективного використання storytelling-

технології у вирішенні кризових питань в освітній роботі ЗДО. Тому, storytelling ми будемо розглядати як технологію створення різноманітних історій та передачу за їх допомогою необхідної інформації (зокрема й кризового характеру) з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сферу дитини.

Аналіз публікацій дозволив нам виокремити низку питань, які є актуальними в межах даного дослідження. На нашу думку, використання технології «storytelling» може бути ефективним у разі, якщо відбуватиметься: організація та пошук дієвих методів для дистанційного навчання дітей дошкільного віку; здійснення психолого-педагогічної підтримки дітей та батьків в умовах воєнного стану, адаптування освітнього процесу в умовах війни з урахуванням ситуацій, що склалася; здоров'язбережувальна діяльність; формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку [2; 3].

Варто зазначити, що storytelling як метод, як технологія є досить дієвим у навчанні дітей дошкільного віку. Цікаві історії можуть стати як сюрпризним, мотиваційним моментом так і основною частиною заняття. Педагоги можуть використовувати на різних заняттях, наприклад з розвитку мовлення чи навчання грамоти [1 с. 4]. Проте, зважаючи на нові виклики, storytelling може стати ефективною технологією при дистанційному навчанні. Є різні шляхи її реалізації під час дистанційних занять, наведемо декілька прикладів. Під час використання для online-занять платформ Zoom чи GoogleMeet, педагог може як й на offline-занятті використати цікаву розповідь, яка б розкривала його мету, але тут дуже важливо, щоб розповідь супроводжувалась наочними матеріалами, анімованими слайдами для зосередження уваги дітей, а на наступних етапах вихователь вже разом з дітьми може складати відповідні історії. Іншим шляхом реалізації storytelling-технології буде створення та використання вихователем анімаційних проектів, презентацій, мультфільмів та розміщення їх у чатах батьків або на сайті ЗДО для опрацювання дітьми тоді, коли проведення заняття на описаних вище платформах унеможливлюється. Крім цього, неабияким корисним може буде створення за допомогою storytelling-технології відео-бібліотеки для батьків з наявними в ній різноманітними освітніми матеріалами та забезпеченням доступу для дорослих членів родин.

Також використання технології «storytelling» може мати на меті надання психолого-педагогічної допомоги дітям та батькам в умовах воєнного стану. У співпраці з психологом, який веде постійне спостереження за психологічним станом, вихователь може здійснювати інформаційну та емоційно-моральну підтримку дітей. Так, за допомогою цікавих історій можна пояснити дітям, ті явища, які ми спостерігаємо у сучасних реаліях, допомогти знизити напруженість під час тривоги, перебування в укриттях, підвести до розуміння емоційного стану інших, налагодити позитивне ставлення. Це може бути історія про хлопчика, який проживає такі ж події і емоції як діти, як діє в них тощо [4, с. 431].

У здоров'язбережувальній діяльності, ми б хотіли приділити увагу саме тим питанням, які викликані військовими діями. Тут яскравими прикладами можуть стати добірка історій про героя, який потрапляє в ті чи інші ситуації та вчить на своєму прикладі як слід діяти дітям, також цікаві короткі відеоролики тощо. Інформативним й корисним може стати зустріч з представниками пожежної безпеки, поліції чи військових, які розкажуть цікаву зрозумілу для дітей історію. Такі зустрічі можуть закласти основу для складання нових розповідей, авторами яких стануть самі діти.

Особливої ваги набуває формування соціально-громадської компетентності дітей дошкільного віку. Завдяки механізмам storytelling-технологія може сприяти підвищенню рівня обізнаності дошкільників. Цікавим є створення низки (циклу) історій про маленьких українців та українок, які пізнають свою країну, традиції, побут, мову, культуру тощо.

Отже, можемо стверджувати, що використання storytelling-технології є досить універсальною у роботі з дітьми дошкільного віку для вирішення кризових питань, викликаних сучасними реаліями. Проте необхідно проводити дослідження не є

остаточним, адже потребує більш глибинного вивчення можливостей реалізації потенціалу storytelling-технології у вирішенні кризових питань, викликаних сучасними реаліями, розробці практичних матеріалів та рекомендацій для педагогів ЗДО та батьків дітей дошкільного віку.

Використана література:

1. Крутій К., Зданевич Л. Сторітелінг: мистецтво розповідання, або Як зацікавити й мотивувати дітей. *Дошкільне виховання*. № 7. 2017. С. 2-6.
2. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: Науково-методичний збірник / за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.
3. Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні. Лист МОН № 1/3845-22 від 02.04.22 року.
4. Шулигіна Р. А., Бондар І. О. Інформаційно-педагогічний конструкт storytelling-технології як ефективний інструмент формування особистості дошкільника. Materials of the XXIX – the International Science Conference «*Science, theory and practice*», Tokyo, Japan. June 08 – 11, 2021. С. 429-434.

УДК 378.091.3:338.48

Буличева Т. В.
кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму,
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна;

Гринюк Т. А.
кандидат географічних наук, доцент кафедри географії
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ У ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Розвиток туризму актуалізує проблему підготовки кадрів у системі професійної туристичної освіти. Ця проблема повинна враховувати контроль над технологіями, якість туристичного продукту, зв’язок з фундаментальними та прикладними науковими дослідженнями, системами раннього оповіщення та моніторингу сфери туристичної діяльності, регіонального співробітництва та розвитку.

З розвитком різноманітних напрямів туристичної діяльності (туристський маркетинг території, рекламна політика туристичних дестинацій, анімаційна діяльність на курортах, віртуальні музеї та екскурсії, нові види туризму тощо) поле туризму розширюється внаслідок появи кваліфікаційних вимог та запитів на нові види праці, знань, умінь, навичок. Відбувається становлення нових напрямів туризму, а звідси цілого комплексу спеціалізацій та спеціальностей, у яких виникають науково обґрунтовані школи туризму.

Більшість шкіл туристичної та готельної справи в Європі відкриті на базі діючих готелів, де студенти там же і проживають, що дозволяє їм отримувати практичні

професійні навички в умовах, максимально наближених до реальності. Подібний досвід являє безперечний інтерес та перспективи для підвищення якості підготовки профільних спеціалістів в Україні, так як у вітчизняних навчальних закладах подібних готельних баз практично немає. Порівняно з українською освітою, європейська передбачає проведення виробничих практик обсягом від 50 до 70% навчального часу, а також забезпечується академічна мобільність студентів та викладачів. Розширюються міжнародні та міжуніверситетські обміни праці з можливістю працевлаштування студентів [1].

Серед найкращих європейських шкіл у сфері туризму, де здійснюється така практика вважається Міжнародна бізнес-школа готельного та туристичного менеджменту «Ватель» у Франції, коледж готельного менеджменту «Шеннон» в Ірландії, Міжнародний університет Шиллера в Мадриді в Іспанії та інші.

Якість професійної підготовки випускників різних рівнів освіти не завжди відповідає як вимогам роботодавців, так і відповідним світовим стандартам. Аналіз навчальних планів середньої та вищої професійної освіти показав, що на виробничу практику відводиться від 10 до 20% навчального часу.

Робота у сфері туризму та готельно-ресторанного господарства вважається престижною, а попит на спеціальність був до недавнього часу стабільно високим, що дозволяло вищим навчальним закладам підтримувати ціни на контрактну форму на рівні, що перевищує собівартість навчання. Події останніх років – COVID-19 та повномасштабна війна, значно знизили інтерес до професії, що, на жаль, не вплинуло на перегляд фінансових умов навчання.

Аналіз системи підготовки випускників у сфері туризму в Україні дає підстави стверджувати про деяку застарілість у підходах викладання. Проводиться дуже мало практичних занять з висококваліфікованими фахівцями, які займаються практичною діяльністю у сфері туризму (туристичні оператори, готельно-ресторанний бізнес, музейна справа, анімація тощо). Крім того, велика кількість теоретичного матеріалу, яка викладається, дається більше для розвитку розумової діяльності студентів, їх особистості, проте мало де може бути застосована на практиці. При викладанні дисциплін доцільно враховувати потреби туристичних фірм та агенцій, застосовувати новітню інформацію щодо технологічного оснащення та програмного забезпечення, які сьогодні існують в сфері туризму. Особливе значення має максимальне наближення навчання до реальних умов функціонування підприємств туристичного бізнесу. Досягнення цього завдання може бути реалізовано за рахунок ефективної організації практик та стажувань студентів, а також за допомогою формування імітаційних середовищ у ЗВО, застосуванні інтерактивних методів навчання.

Безпосередньо перед повномасштабною війною кафедрою туризму університету було започатковано серію зустрічей з висококваліфікованими представниками практичного туризму по проведенню майстер класів щодо новітніх тенденцій у галузі, зокрема з Слободян Л. І., директором туристичної компанії «Експрес вояж», генеральним представником круїзного холдингу Royal Caribbean International в Україні, Захаренко І. І., директором туристичної агенції «Феєрія мандрів». На жаль, подальші плани на зустрічі зруйнувала війна.

Невід'ємною частиною університетської освіти має стати підготовка фахівців, здатних творчо працювати та розвиватись в інноваційних умовах сучасного суспільства. Успішний розвиток фахівців у галузі туризму неможливий без поєднання наступних сфер: дослідницької, що передбачає високу кваліфікацію та підприємницької, суб'єкти якої мають стратегічне мислення, здатність до навчання, сприйняття та адаптацію знань [2, с. 141].

Успішність розвитку українського туризму визначається діяльністю висококваліфікованих фахівців галузі, підготовлених лише на рівні світових стандартів. У

зв'язку з цим ключовим завданням сьогодні стає створення умов для формування та розвитку ефективної системи підготовки та перепідготовки кадрів у сфері туризму [3, с. 83].

Підготовка кадрів для туристичної сфери пов'язана з формуванням не лише професійних компетенцій, а й комунікативних навичок. Туристична галузь інтегрує в собі як високотехнологічні, так й комунікативні навички, вивчення яких, зазвичай, поки здійснюється фрагментарно. Особлива увага має приділятися формуванню професійно-етичних норм та цінностей, розвитку комунікативної культури, навичкам профілактики та вирішення конфліктів, зокрема вивчення етичних норм обслуговування клієнта, орієнтованих на його інтереси та потреби [4, с. 40].

Суттєво поліпшить якість туристичної освіти може можливість включення до переліку дисциплін низки предметів з суміжних технологічних спеціальностей ЗВО, що дозволить забезпечувати спеціалізовану та різнобічну підготовку фахівців.

Слабка мовна підготовка випускників профільних напрямів обмежує можливості працевлаштування, адже у сучасних умовах глобалізації вільне володіння іноземною мовою належить до обов'язкових елементів стандартів якісного сервісу. Підвищення якості туристичної освіти в українських ЗВО може бути досягнута за рахунок розширення баз практик та стажувань для поглибленого вивчення іноземних мов, культури, традицій інших спільнот та виховання толерантного ставлення до культури споживача послуг.

Фактором ефективного формування професійних компетенцій майбутніх спеціалістів у сфері туризму є моніторинг ринку праці. Зараз ситуація з працевлаштуванням ускладнена через скорочення загальної кількості туристичних компаній різних організаційно-правових форм на 24,5%, а чисельності зайнятих в них на 13,5% [5]. Ще зовсім недавно, до війни, спостерігалось зниження середньооблікової чисельності працівників як і потреба у співробітниках зі спеціальною освітою, що пояснюється високим рівнем автоматизації процесу роздрібних продажів. Незважаючи на автоматизацію багатьох процесів та зниження кількості посередників у процесі реалізації послуг, виникають нові напрями та спеціальності, адже сфера обслуговування передбачає особисте спілкування споживачів з персоналом, а, на думку багатьох аналітиків, в епоху стрімкого розвитку технологій відсутність часу на традиційні види комунікацій у повсякденній практиці, життя диктуватиме попит на звичайне спілкування як один із обов'язкових елементів комунікації.

Удосконалення підготовки справжніх професіоналів сфери туризму повинно ґрунтуватись на:

– зміцненні науково-методичної бази туристичної освіти, включаючи розробку освітніх стандартів, навчальних планів, програм для всіх форм навчання, у т. ч. додаткової та освіти після закінчення вищого навчального закладу;

– зміцненні навчально-методичної бази, включаючи розробку підручників та навчальних посібників, методичних комплексів, електронних бібліотек, довідників та ін. для працівників галузі;

– розробці стратегії партнерських відносин між кафедрою туризму університету і підприємствами індустрії туризму та гостинності шляхом співпраці вчених фахівців-практиків;

– розробці нових концептуальних підходів до організації практичного навчання студентів за обов'язковою та зацікавленою участю стейкхолдерів, а саме, представників галузі, туристичних адміністрацій, регіональних та місцевих органів влади;

– формуванні нової моделі фахівця у сфері туризму та гостинності з урахуванням змін потреб суспільства;

– реорганізації системи перепідготовки та підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу шляхом створення єдиних центрів перепідготовки на базі провідних вузів індустрії туризму;

– створенні тренінгових центрів, оснащених сучасним обладнанням, що постійно оновлюється, для проведення практичних занять, проходження практик, посиленні матеріально-технічної та науково-методичної бази освітніх установ;

– заохоченні викладачів систематично підвищувати свою кваліфікацію та самим отримувати досвід роботи у сфері туризму та гостинності на підприємствах галузі.

Використана література:

1. Матеріали круглого столу «Тенденції розвитку туристичної освіти за кордоном: історичний огляд та сучасні реалії Швейцарії. 2019. URL: https://fpgoe.npu.edu.ua/wpcontent /uploads/2021/02/%D0%9A%D1%80%D1%83%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9_%D1%81 %D1%82i%D0%BB_23_%D0%B6%D0%BE%D0%B2%D1%82%D0% BD%D1%8F_2019.pdf.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. 3-е вид., допов. Київ : Академвидав, 2016. 352 с.
3. Тимофій О. Підготовка майбутніх фахівців з організації сільського зеленого туризму в Україні. Обрії. Науково-педагогічний журнал. 2012. № 2 (35). С. 83-84.
4. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : навч. посіб. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2006.
5. Туризм під час війни URL: https://www.rbc.ua > ukr > travel

УДК 364.4:37.01

Вайнола Р. Х.
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЇ В СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ

Поняття «інновація» нині постає як суттєвий елемент розвитку освіти, забезпечення вимог модернізації, оновлення та реалізації актуальних завдань соціального виховання особистості громадянина, можливостей оптимізації освітнього процесу в умовах соціально-турбулентного світу.

Термін інновація означає нововведення, новизну, зміни, засіб і процес, що передбачає введення чогось нового. Інновації відображаються в тенденціях накопичення й видозміни ініціатив і нововведень в освітньому просторі; спричиняють певні зміни у сфері освіти. Стосовно педагогічного процесу інновація, пер за все, означає введення нового у цілі, зміст, методи і форми навчання і виховання, організацію спільної діяльності учасників педагогічного процесу. Так П. Волкова інновацію освіти визначає як «цілеспрямований процес часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог» [1, с. 403]. У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях педагогічна інновація розглядається як

одне з найбільш можливих для педагогічної практики джерело нових ідей, підходів і технологій [2].

Інновація в системі соціально-виховної діяльності виконує наступні завдання: виступає джерелом виявлення протиріч в розвитку масової педагогічної практики, через впровадження інновацій відбувається найбільш ефективне і швидке просунення досягнень науки в практику; інновація втілює перспективні наукові ідеї, матеріалізує їх , робить привабливими; результати інноваційної діяльності виступають засобом переконання не тільки працівників освітньої сфери, а й громадськості, створюють підґрунтя для просунення інновацій .

Саме тому постає актуальне завдання упровадження інновацій в освіті – вивчення, узагальнення і розповсюдження передового педагогічного досвіду, тобто проблема імплементації інновацій у практику. Найчастіше педагогічний пошук будується на основі (під впливом) певного досвіду. Ми вважали за доцільне визначити такі аспекти значення інноваційного досвіду в соціально-виховній діяльності: створення проектів майбутніх перетворень; виявлення оригінальних ідей та задумів; досягнення ефективних сполучень змісту, форм та методів роботи; упровадження нових методик; узагальнення та пропаганда досягнутих результатів.

Як інноваційний ми можемо сприймати педагогічний досвід, що реалізує прогресивні тенденції розвитку соціально-виховної роботи, якому притаманні такі ознаки: ґрунтування на новітніх науково-методичних досягненнях; створення якісно нового контенту соціально-виховного процесу; досягнення оптимально можливих в конкретних умовах і ситуаціях результатів.

Нами визначено такі *критерії інноваційності досвіду* в соціально-виховній роботі:

- актуальність та перспективність (відповідність вимогам життя, тенденціям суспільно-економічного розвитку, науково-технічного прогресу, робота досвіду «на перспективу», бачення нових можливостей удосконалення педагогічної діяльності);
- новизна в цілепокладанні, відборі змісту, форм та засобів організації педагогічного процесу;
- відповідність основних категорій базовим положенням сучасної науки (урахування таких провідних підходів, як: співробітництво і співтворчість; поєднання індивідуального підходу і колективної діяльності; розвиток активної життєтворчої позиції учасників соціально-виховного процесу; оновлення змісту і способів реалізації педагогічних завдань);
- наявність відчутних, стабільних отриманих результатів (передовий досвід має приносити вагомі результати: позитивні зрушення в характері соціалізації, рівнях вихованості, в загальному та соціальному розвиту здобувачів освіти, підвищенні престижу інституції, агенції тощо);
- можливість імплементації досвіду в близьких умовах, його трансформації на інші об’єкти (мають бути розроблені такі етапи та техніки використання досвіду, що дозволяють відокремлювати досвід від особистості носія та ефективно відтворювати цей досвід в нових умовах);
- оптимальний розподіл сил, засобів, часу і ресурсів для досягнення найкращого можливого результату;
- достатня апробація та репрезентативність (забезпечується лонгітюдністю досвіду, єдністю кількісних та якісних методів дослідження, використанням адекватних меті та завданням діагностичних методів).

Таким чином, нами розроблено такий *алгоритм роботи з педагогічним досвідом*, що ми визначаємо як інноваційний:

- виявлення, первинна діагностика і оцінка досвіду (за наведеними вище критеріями);

- накопичення фактичного матеріалу, його узагальнення, систематизація;
- опис педагогічних явищ (чи їх реконструкція по документам та свідоцтвам) в реальній послідовності подій;
- теоретико-методичний аналіз (визначення головних ідей, задумів, технологій втілення);
- узагальнення і рекомендації, щодо практичного використання досвіду в сучасних умовах та різних освітніх середовищах.

Використана література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка. К. : Академвидав, 2019. 616 с.
2. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія ; за ред. П. Ю. Сауха. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 443 с.

УДК 378.091.3:378.011.3-051]:62/68

Ваніна Н. М.
кандидат економічних наук, доцент,
науковий співробітник Інституту професійної освіти НАПН України
м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ТЕХНОЛОГІЇ В ОБЛАСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЕКОНОМІКИ

Найголовнішим завданням сучасного суспільства є перехід до нових технологій в освіті, які сьогодні мають чітко виражений інноваційний характер. Інновації освіті пов'язані насамперед з інформатизацією суспільства та розвитком інформаційного освітнього простору. Необхідність змін диктує саме життя з її темпом, що постійно прискорюється. Знання, які сьогодні отримує здобувач освіти, старіють протягом 2–3 років, та цей процес згодом лише загострюватиметься. Крім того, йому необхідно добре розумітися на змінах, що відбуваються в українському суспільстві, пов'язаних із війною та майбутнім відновленням економіки.

У сучасній школі економічні знання надають, переважно, викладачі гуманітарного циклу, тоді як практичну підприємницьку підготовку здійснюють викладачі технології. Саме освітня сфера «Технологія» закладає міцну основу для здобуття учнями закладів професійної (професійно-технічної) освіти базових компетенцій у сфері підприємництва та економіки. Підготовка учнів у сфері підприємництва повинна базуватися на глибоких знаннях та практичних вміннях щодо освоєння конкретних процесів перетворення та використання матеріалів, енергії, інформації, об'єктів природного та соціального середовища. Тому основним завданням викладача технології в сучасних умовах є навчання певним поліпрофесійним знанням та на їх основі формування відповідних практичних умінь та навичок, які згодом будуть основою для самореалізації у професійній діяльності. Не викликає сумніву той факт, що для того, щоб майбутній викладач міг виховати активних, соціально відповідальних, заповзятливих людей, він сам повинен володіти широким спектром знань, умінь і навичок у галузі підприємницької діяльності, а також володіти індивідуальними діловими якостями. Звідси випливає об'єктивна

необхідність інноваційної підготовки викладачів технології у сфері підприємницької діяльності та основ економіки згідно з вимогами сучасного етапу суспільного розвитку. Накопичений досвід у трудовому та професійному навчанні створює основу для розширення та поглиблення підготовки здобувачів освіти у галузі підприємництва, що має практичну спрямованість. У зв'язку з цим перед вищими навчальними закладами, які готують майбутніх вчителів технології, постає завдання вдосконалення практичної підприємницької підготовки своїх випускників, яка орієнтована на ефективну продуктивну діяльність та відповідає сучасним вимогам суспільства, а також перспективам розвитку країни. При вивченні основ підприємництва студенти отримують практичні навички щодо відкриття власної справи, щодо вирішення завдань поточної підприємницької діяльності, пошуку нових ідей та ресурсів для розвитку бізнесу. Методичну основу підготовки вчителя технології становить навчально-підприємницька діяльність, що дозволяє моделювати та програвати будь-яку ситуацію, пов'язану з організацією нового виду діяльності, у тому числі й бізнесу, реально уявити всі можливі наслідки своїх починань. Така діяльність є продуктивною, оскільки дозволяє поєднати теоретичні та практичні заняття, формує та розвиває підприємницьку культуру студентів. Підприємницька підготовка майбутніх викладачів – це інтегративне поняття, що включає формування професійних знань і умінь з основних технічних, технологічних та економічних дисциплін, а також таких якостей особистості як підприємливість, ініціативність, відповідальність, організованість, ощадливість, комунікабельність [1].

У вищих навчальних закладах переважно використовують такі традиційні форми навчання: лекції, практичні та семінарські заняття, лабораторні роботи. Проте в останні десятиліття відбуваються зміни у характері навчання, а саме створення та використання інноваційних форм навчання. Педагогічна інновація – це педагогічна ідея, утілена в певній інноваційній педагогічній розробці (дидактичній або виховній системі, технології методиці, засобах навчання тощо), яка впроваджена в педагогічний процес, збільшує результативність та ефективність процесів виховання і навчання, забезпечує зростання якості освіти [2].

Провідними функціями інноваційного навчання можна вважати:

– інтенсивний розвиток особистості студента та викладача;

– демократизацію їхньої спільної діяльності та спілкування;

– орієнтацію на творче викладання та активне навчання, ініціативу студента у формуванні себе як майбутнього професіонала;

– модернізацію засобів, методів, технологій та матеріальної бази навчання, що сприяють формуванню інноваційного мислення студента.

Пропонується використання кількох інноваційних методів та форм навчання студентів основам підприємництва. Однією з цих форм є робота студентів із представниками бізнесу, що передбачає безпосереднє спілкування з діловими людьми, які є професіоналами своєї справи. Наступною формою інноваційної підготовки майбутніх вчителів технології служить організація та проведення уроків та навчальних занять самими студентами у школах, ліцеях та коледжах з основ підприємництва та основ економіки. Виступаючи як модератори, майбутні вчителі формують у собі всі необхідні компетенції, які дозволять їм здійснювати підготовку учнів до підприємницької діяльності.

Таким чином, запропонована інноваційна підготовка майбутніх викладачів технології в галузі підприємництва та основ економіки забезпечує:

– формування професійної компетентності викладачів технології на основі поєднання теоретичної та практичної спрямованості курсу;

– розвиток у студентів особистісних та професійних якостей викладача та підприємця.

Використана література:

1. Ляшенко М. Ю. Формування фахової компетентності з основ підприємництва у майбутніх учителів технологій : дис. … канд. пед. наук : 13.00.02 «Теорія і методика навчання технологій». Київ, 2017. 230 с.
2. Педагогічні інновації: від теорії до практики (2015). Взято з https://naps.gov.ua/ua/press/about_us/716/http://teoria-practica.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/2014/2/pedagogika/shabalin.pdf

УДК 378.091.33

Вишківська В. Б.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки педагогічного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ФЕНОМЕНА «СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ НАВЧАННЯ»

Зміни, що відбулися у українському суспільства за останні десятиліття, позначаються на життєвій і професійній орієнтації молоді. Підвищення ролі суб'єктивного фактора в суспільстві, ускладнення умов життя та праці, зміна економічної формації, розвиток самої особистості доводять, що система вищої освіти потребує модифікації, а саме виходу за межі традиційних методів навчання та переходу до студентоцентрованої парадигми. Даний підхід, у центрі якого знаходиться студент, а не викладач, фокусується на освітніх практиках та принципах, які забезпечують студентам доступ до знань та навичок, необхідних для самореалізації у кар'єрі та подальшого самостійного здобуття знань.

Студентоцентроване навчання є типом мислення та культурою закладу вищої освіти, а також методом навчання, який багато в чому пов'язаний з конструктивістськими теоріями та підкріплюється ними. Для такого навчання характерними є інноваційні методи викладання, за яких між педагогом та студентами встановлюється особлива взаємодія, заснована на визнанні/сприйнятті студентів активними учасниками освітнього процесу; формуються найважливіші навички мислення [3].

Студентоцентрований підхід у навчанні дає можливість «створити» незалежного фахівця з незалежним аналітичним поглядом на ті чи інші речі/ явища/процеси, тому ключовим моментом є надання студентам можливості вибору курсів та дисциплін у рамках їхньої навчальної програми. Зацікавленість у навчальному матеріалі/контенті обумовить високу активність, самостійність, бажання комунікувати, аналізувати, мислити тощо. Відтак, можемо стверджувати, що студентоцентроване навчання дає студентам уявлення про те, як думати, а не вчить їх тому, що думати.

Як обґрунтовує Ю. Сорока, метою реалізації положень студентоцентрованого підходу є розширення автономії суб'єктів освітнього процесу, розвиток їхньої здатності до критичного мислення [4]. Відтак, аналізований феномен сприяє створенню сприятливого навчального середовища для студентів будь-яких напрямків підготовки, адже для розвитку суб'єктності необхідно аби індивід зміг би: висловити смислові

переваги, тому що сенс може стати тією самою інтенцією до позначення себе як суб'єкта освітнього процесу; розвивати позицію суб'єкта навчальної і професійної діяльності; саморозвиватися та самовдосконалюватись; спиратися на суб'єктний досвід; вибудовувати індивідуальну освітню траєкторію [2].

Комфортне середовище навчання має бути не тільки цікавим і мотивуючим: важливу роль у цьому середовищі грає і власне особистість викладача. У практиці сьогодення найчастіше викладачі займають позицію лідера, який домінує і визначає певні установки. В умовах же студентоцентрованого навчання педагогові необхідно навчитися розділяти повноваження зі студентами, спонукати їх до активного діалогу, обміну думками, співробітництва. Тому роль викладача змінюється з транслятора знань на менеджера, робить його консультантом та організатором різних видів діяльності студентів, провідником у формуванні компетенцій [1]. Формування змісту навчальних дисциплін за умови впровадження студентоцентрованого підходу перетворює його на конкретизований кінцевий продукт навчання і підпорядковує вибір методів навчання вимогам практико-орієнтованого підходу, що дозволить студентам без ускладнень, самостійно формулювати проблеми професійного характеру, визначати шляхи досягнення поставленої мети та аналізувати досягнуті результати в залежності від специфіки умов кожної конкретної задачі. Вирішення практико-орієнтованих завдань має бути поетапним, що сприятиме усвідомленню студентами своїх дій.

Водночас, прагнення викладача під час використання практико-орієнтованого підходу при організації студентоцентрованого навчання знайти розумний баланс між академічною та прагматичною складовими професійної підготовки має реалізовуватися на засадах індивідуалізації навчання шляхом залучення студентів до створення практико-орієнтованих проєктів, що сприятиме формуванню у них можливості прогнозувати свої досягнення для успішнішого просування в навчанні, здібності до саморегуляції, самоврядування, ухвалення рішення; орієнтуватиме на самостійність у діях.

Отже, студентоцентроване навчання передбачає включення в освітній процес суб'єктного досвіду, під яким розуміється сукупність емоційно забарвлених соціальних, особистісних та навчально-професійних ситуацій, здатних виконувати освітню функцію. Зміст професійної освіти при цьому визначається рівнем розвитку сучасних соціальних, інформаційних, виробничих технологій, вимогами майбутньої професійної діяльності та розвитком функціональних якостей майбутнього спеціаліста у процесі навчально-професійної, виробничої та інших видів діяльності.

Використана література:

1. Бойко А. М., Дем'яненко Н. М. Тьюторство як модель партнерських відносин викладач-студент. Педагогіка та психологія. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2018. Вип. 1 (7). С. 18-22.
2. Вишківська В. Б. Суб'єктивність студентів у навчальному процесі необхідна умова формування професійної компетентності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2008. Вип. 8 (18). С. 2-4.
3. Сорока Ю. Практикуючи студентоцентровану освіту: діагностичні аспекти студентських очікувань. *Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи.* Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2014. № 32 (1101). С. 190–194.
4. Student-Centred Learning – Toolkit for students, staff and higher education institutions. Brussels, October 2010. [Electronic resource]. URL: http://www.aic.lv/bolo-na/2010/Reports/SCL_toolkit_ESU_EI.pdf

УДК 378.091.33-027.22:37.015.31

Вовк Л. А.
аспірантка кафедри професійної освіти
та технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка
м. Глухів, Україна

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ПРОХОДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Зміни, які відбуваються в Україні на сучасному етапі розвитку системи вищої професійної освіти, спричинили вагомі зрушення у питанні підготовки фахівців для закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти. В умовах сьогодення стали затребуваними фахівці, якість підготовки яких визначається не тільки рівнем їхніх теоретичних знань, але й формуванням програмних компетентностей (загальні, інтегральні, фахові) у процесі засвоєння освітніх компонентів. З огляду на це свою значимість набувають різні види практики, передбачені освітньо-професійною програмою підготовки і застосування активних методів навчання студентів, що розвивають їх творчий потенціал.

Одним із найважливіших завдань вищої школи є розвиток творчих здібностей студентів. Сучасний педагог професійного навчання, який є творчо розвиненим, успішний не тільки у своїй професійній діяльності, але й володіє такими особистісними якостями, які допомагають йому в реалізації поставлених професійних завдань. Тому викладачам, які здійснюють підготовку майбутніх педагогів професійного навчання, необхідно приділяти особливу увагу розвитку у них творчих здібностей, їх творчого потенціалу.

Більшість науковців, які досліджують творчість, творчу діяльність, розуміють під цим поняттям своєрідні особливості особистості, що дають можливість людині оволодіти певною діяльністю і вдосконалюватися у ній [2]. У словниках акцентується увага на тому, що творчість – це здатність створювати щось нове; можливість діяти майстерно в конкретній ситуації [2]. Залучення студентів до різного роду діяльності дозволяє актуалізувати наявний у них творчий потенціал, виявити їхні особистісні мотиви, застосовувати необхідні знання, навички та вміння, розвивати творчі здібності. В ході організації освітнього процесу необхідно створювати для студентів різні педагогічні ситуації з метою виявлення їх творчої активності під час професійної підготовки.

Навчально-педагогічна практика у професійному становленні здобувача освіти у процесі навчання у ЗВО займає ключове місце. Постаючи в ролі педагога професійного навчання, студенти одержують можливість реалізувати всі накопичені знання, під час практики можуть змоделювати власну професійну діяльність, здобувають практичний досвід. Проходження студентами навчально-педагогічної практики дозволяє більш наглядно і повноцінно виявити рівень сформованості у них базових компетентностей. З метою успішного проходження практики здобувачі освіти в період навчання у ЗВО повинні вдосконалювати свої знання в різних видах діяльності, розвивати свої здібності, творчий потенціал [1].

Варто зазначити, що на цьому етапі професійні знання, вміння студентів модифікуються у творчу діяльність, яка характеризується:

- унікальністю вибору методів і способів досягнення поставленої мети;
- пізнанням раніше невідомих вершин професійної майстерності;

• поєднанням декількох освітніх предметів, технологій, дисциплін, результатом чого є певний продукт навчально-практичної діяльності;

• отриманням морального задоволення від зробленої роботи.

Під час проходження практики реалізуються потреби в представленні своїх результатів навчання у ході самостійного проведення залікових уроків, розробок презентацій, майстер-класів тощо. З цією метою студенти використовують весь свій багаж як теоретичних знань, так і практичного досвіду діяльності. У процесі навчально-педагогічної практики здобувачі освіти розвивають свою творчу активність у діяльності педагога професійного навчання та пізнавальну самостійність, спрямовану на саморозвиток та самореалізацію.

Таким чином можемо констатувати, що розвиток творчого потенціалу студентів стає можливим у ході проходження ними навчально-педагогічної практики. На наш погляд, студенти, які мають розвинені творчі здібності, легко адаптуються в умовах ЗП(ПО) та ФПО, найбільш зацікавлені в професійному та кар'єрному зростанні, досягають високих результатів у роботі педагога професійного навчання, успішно самореалізуються у професійній діяльності. Цьому сприяє, перш за все залучення студентів за період проходження навчально-педагогічної практики до активних видів творчої діяльності, їх здатності до саморозвитку, формуючи тим самим у них самостійність, креативність мислення, ініціативність, творчу активність.

Використана література:

1. Ігнатенко Г. В., Ігнатенко С. В., Логінов М. І. Росновський М. Г., Опанасенко В. П., Самусь Т. В., Вовк Б. І. Єрмоленко Є. І., Маринченко Є. О. Методичні рекомендації до проходження практик (для студентів спеціальності 015 «Професійна освіта»). Суми, 2018. 144 с.
2. Коновальчук В. І. Розвиток творчого потенціалу особистості в просторі освіти : автореф. дис. … докт. філософ. наук : 09.00.10. Київ, 2017. 38 с.
3. Моляко В. О., Музика О. Л. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень. Житомир, 2006. 320 с.

УДК 37.091.2-022.316

Войналович О. О.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Інноваційна освіта передбачає наявність певних принципів. До них ми відносимо безперервність і варіативність, науковість, технологічність, включення методології у зміст освіти, діалогізм, формування екологічної свідомості, гуманізацію і рефлексивність. Основними джерелами і складовими частинами інноваційних педагогічних технологій є: соціальні перетворення і нове педагогічне мислення; наука (педагогіка, психологія, соціологія тощо); передовий перспективний досвід; досвід минулого, вітчизняний і

зарубіжний; етнопедагогіка (народна педагогіка). Саме тому впровадження інноваційних технологій вимагає від викладача: вивчення спеціальної літератури (додатково); аналізу педагогічного досвіду викладачів-новаторів; розробки плану запровадження нових технологій; оптимального поєднання гуманітарних, природничо-математичних та професійних знань [1, с. 87].

Педагогічні інновації, що використовуються викладачами в освітньому процесі, можна поділити на навчальні та виховні. Розглянемо детальніше кожну з них. Навчальні інновації суттєво поліпшують мотивацію здобувачів освіти до навчального процесу. Сюди відносяться: інтегроване навчання; технології групової навчальної діяльності; особистісно-орієнтоване навчання (для інклюзивної освіти); профільне навчання; інформаційні технології навчання; інтерактивні технології ситуативного моделювання та дискусійних питань; проєктні технології [1, с. 95]. Що ж стосується виховних інновацій, то під ними розуміють ті, що формують у здобувачів освіти особистісні цінності у контексті із загальнолюдськими. Основними є: національне виховання; громадянське виховання; виховання духовно-ціннісних орієнтирів.

Отже, використання сучасних технологій має впроваджуватись через реформування системи освіти, розробку нових дидактичних і методичних концептуальних засад освіти. Головними напрями впровадження інноваційних технологій є : створення предметно-орієнтованих та навчально-інформаційних середовищ, які дають можливість використовувати мультимедіа, системи гіпермедіа, електроні підручники тощо; освоєння засобів комунікації (комп'ютерної мережі, телефонного, телевізійного, супутникового зв'язку для обміну інформацією); навчання правил і навичок «навігації» в інформаційному просторі; розвиток дистанційної освіти [2, с. 67]. Важливо також впроваджувати інноваційні технології на рівні викладача та здобувачів освіти. На рівні викладача впровадження інноваційних технологій в процесі роботи має важливе значення, оскільки сприяє підвищенню професійної підготовки та науково-методичної компетентності викладачів, яка безпосередньо відноситься до здійснення процесу соціальної адаптації студентської молоді.

Адже впровадження педагогічних інновацій на рівні закладу освіти повинно сприяти розвитку системи продуктивного навчання, підвищенню якості освітніх послуг, співтворчості викладачів та здобувачів освіти. Що ж стосується впровадження інновацій на рівні здобувачів освіти, то в даному випадку підвищується освіченість, творча активності, відбувається процес соціальної адаптації, розвиток відповідальності за власне життя, життя оточуючих. В свою чергу педагогічний колектив зобов’язаний постійно знаходити шляхи підвищення інтересу студентів до навчання, урізноманітнюючи його зміст, форми, методи та прийоми через використання інновацій. Навчання з використанням інноваційних технологій якісно переважає над класичною освітою. Воно інтегрує процеси, які не можна об’єднувати в межах класичної освіти: навчання, працевлаштування, планування кар’єри, безперервна освіта. Проте на даний час питання впровадження інноваційних технологій вимагає серйозного науково-методичного підходу, який забезпечує роботу педагогічного колективу над реалізацією науково-методичної проблеми [3, с. 141].

Інноваційна діяльність є специфічною і досить складною, потребує особливих знань, навичок, здібностей. Впровадження інновацій неможливе без педагога-дослідника, який володіє системним мисленням, розвиненою здатністю до творчості, сформованою й усвідомленою готовністю до інновацій [3, с. 56]. Педагогів-новаторів такого типу називають педагогами інноваційного спрямування, їм властиві чітка мотивація інноваційної діяльності та викристалізувана інноваційна позиція, здатність не лише включатися в інноваційні процеси, але й бути їх ініціатором. На новаторську педагогічну практику зорієнтовано і немало представників науки, які свої авторські програми

реалізують у закладах освіти не як експериментатори, а як учителі й вихователі. У новаторській педагогіці багатогранно втілена творча сутність освітнього процесу. Якщо наукова педагогіка розвиває загальні закономірності і теоретичні проблеми навчання та виховання, то новаторська творить ефективні педагогічні технології.

Таким чином, одним з найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації вищої освіти України є забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів, а розв'язання цього завдання можливе за умови впровадження інноваційних технологій навчання.

Використана література:

1. Інноваційні технології навчання : навч. посібн. для студ. [Кол. авторів ; відп. ред. Бахтіярова Х. Ш. ; наук. ред. Арістова А. В. упорядн. словника Волобуєва С. В.]. Київ : НТУ, 2017. 172 с.
2. Мариновська О. Я. Педагогічна інноватика. Менеджмент інновацій : навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ, Місто НВ, 2019. 504 с.
3. Столяренко О. В., Столяренко О. В. Моделювання педагогічної діяльності у підготовці фахівця : навчальний посібник. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД, 2020. 196 с.

УДК 378.091.3:5:005.336.2-029:004

Гладун Т. С.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної і медичної психології
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна

ЦИФРОВА КУЛЬТУРА ФАХІВЦІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Швидкий розвиток сучасного суспільства, цифрових технологій та інноваційних засобів навчання вимагають від майбутніх фахівців природничих наук, нових професійних знань та вмінь, перегляду підходів щодо формування їх професійної культури. Активне використання цифрових технологій в освіті сприяє ефективності освітнього процесу на всіх його рівнях і нерозривно пов’язане з цифровізацією освіти.

Цифровізація освіти є одним із основних напрямів реформування закладів освіти, зумовленим потребами сучасного суспільства, у якому головним є індивідуальний розвиток особистості. Важливою складовою професійної компетентності майбутніх фахівців з природничих наук визначено цифрову компетентність, яка передбачає здатність та вміння логічного, системного використання інформаційних технологій. Цифрова культура дає можливість бути успішним в сучасному цифровому (інформаційному) просторі, керувати інформацією, оперативно ухвалювати рішення, формувати важливі життєві компетенції.

В умовах сьогодення спостерігається швидкий темп розвитку цифрових технологій, невпинно зростає кількість користувачів Інтернету, постійно з’являються різні пристрої, покликані спрощувати життя сучасної людини. Такі зміни впливають на всі сфери життя, включаючи і освіту. Зростають і вимоги до особистості сучасного фахівця природничих

дисциплін. Майбутній фахівець повинен вільно володіти сучасними технологіями та використовувати їх у своїй професійній діяльності, тим самим забезпечувати ефективність освітнього процесу. Першочерговою вимогою до підготовки сучасних фахівців природничих наук має бути високий рівень сформованості їх цифрової культури.

Проблему формування професійної та цифрової культури, ефективного використання засобів цифрових технологій у навчанні, підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності досліджувало багато українських та зарубіжних науковців, зокрема Р. Гуревич, А. Гуржій, М. Жалдак, Н. Морзе, Л. Макаренко, І. Смирнова, О. Спірін розглядають сутність і структуру цифрової компетентності й цифрової культури майбутніх учителів. Використанню цифрових освітніх технологій у вищій освіті присвячено праці В. Бикова, О. Глазунової, М. Шишкіної.

Сьогодні в освітньому просторі для опису навичок та компетентностей фахівців природничих наук у сфері цифрових технологій вчені, в більшості випадків, використовуються такі терміни, як: цифрова компетентність (digital competence) та цифрова грамотність (digital literacy).

На основі аналізу наукової літератури визначено, що «компетентність – це володіння певною компетенцією, а «компетенція – це наявність у суб'єкта сукупності взаємопов'язаних особистісних якостей, а саме знань, умінь та навичок. О. Спірін визначає інформаційну компетентність як підтверджену здатність особистості використовувати інформаційні технології для гарантованого донесення та опанування інформації з метою задоволення власних індивідуальних потреб і суспільних вимог щодо формування загальних та професійно-спеціалізованих компетентностей людини.

Сьогодні в дослідженнях українських науковців для інтеграції з міжнародним освітнім простором поширюється визначення «цифрова компетентність», наявність якої у фахівця передбачає вміння використовувати цифрові технології у професійній діяльності.

Європейським Парламентом та Радою Європейського Союзу у 2006 році цифрова компетентність названа однією з ключових компетентностей для навчання впродовж життя.

Існує чимало визначень цифрової компетентності. Так, С. Прохорова у своєму дослідженні цифрову культуру педагога розглядає як здатність ефективно та результативно використовувати засоби інформаційних та цифрових технологій у своїй педагогічній діяльності та для свого професійного розвитку. До складових елементів цифрової культури також входять додаткові знання, уміння, здатності та ставлення, серед яких технічні навички роботи з ЦТ, здатність застосовувати вказані ресурси в освітньому процесі, та здатність планувати, аналізувати та керувати освітнім та виховним процесом за допомогою засобів інформаційних та цифрових технологій.

На думку Дж. Крумсвіка цифрова культуру – це майстерність педагога застосовувати засоби інформаційних та цифрових технологій у своїй професійній діяльності. Автор вважає, що майбутній фахівець має вміти критично оцінювати ресурси та використовувати їх з врахуванням педагогіки, бути обізнаним із метою використання різних навчальних ресурсів. Відбір матеріалів, при цьому відбувається з урахуванням специфіки навчальної дисципліни, особливостей студентів, певної теми заняття.

С. Скотт розглядає цифрову культуру як здатність використовувати цифрові ресурси та інформаційні технології, розуміти та вміти критично оцінювати цифрові ресурси та контент, ефективно комунікувати. Науковець виокремлює такі складові цифрової компетентності: інформаційна і медіа грамотність; онлайн комунікація; технічний та споживацький компоненти. На основі ґрунтовного аналізу різних проектів та ініціатив А. Феррарі цифрову культуру тлумачить як набір знань, умінь, які необхідні для використання інформаційних технологій та цифрових медіа для виконання завдань;

розв'язання проблем; керування інформацією; співробітництва; спілкування; створення і поширення контенту; спільної діяльності та задоволення потреб.

Г. Солдатова під цифровою культурою розуміє не тільки суму загальнокористувацьких і професійних знань та умінь, які представлені в різних моделях ІКТ-компетентності, а й установка на ефективну діяльність і особисте ставлення до неї, засноване на почутті відповідальності. На її думку знання, вміння, мотивація на виконання завдання, а також почуття відповідальності за виконання обов'язків і досягнення поставлених цілей становлять каркас цифрової компетентності як частини соціальної компетентності особистості, її засвоєних компетенцій, що дозволяють успішно використовувати засоби інформаційних і цифрових технології в житті. Автор розглядає цифрову культуру як складний комплексний феномен, що визначає життєдіяльність людини в цифровому (інформаційному) суспільстві та містить чотири види компетентності – знання, певні вміння, мотивація і відповідальність, які передбачають пошук, розуміння, організацію, архівування цифрової інформації, її критичне осмислення, створенням інформаційних об'єктів за допомогою цифрових ресурсів (текстових, образотворчих, аудіо та відео).

Одним із завдань розвитку освіти Європейських країн, у яких впевнено застосовуються інформаційні технології, є якісне формування в майбутніх фахівців навичок критичного мислення та вміння ефективного використання інформаційних технологій під час навчання та у процесі повсякденної життєдіяльності. Навчальний процес має бути спрямований на підготовку людини, яка вміє перетворити інформацію на знання та використати її для суспільних потреб та інтересів, продовження навчання.

У дослідженні «Цифрова компетентність на практиці: рамковий аналіз», оприлюдненому Європейською комісією цифрова компетентність визначається як одна із ключових компетентностей для навчання впродовж життя. Цифрова компетентність – це впевнене, критичне і відповідальне використання та взаємодія з цифровими технологіями для навчання, професійної діяльності (роботи) та участі у житті суспільства.

Сьогодні ідея неперервного навчання є одним із важливих напрямів освітнього процесу в Україні. Його реалізація спрямована на швидкий розвиток цифровізації суспільства, яке вимагає від фахівців природничих дисциплін високого рівня цифрової культури та медіаграмотності. Майбутній фахівець повинен бути готовим до реалізації нових ідей, використовувати можливості цифрових технологій, підвищувати якість навчального процесу, готувати молодь до успішного життя.

Цифрова компетентність є ключовою у процесі професійного розвитку, яка проявляється при вирішенні різних завдань із залученням засобів інформаційних технологій. Сьогодні у світовому освітньому просторі немає єдиного терміну для чіткого означення цифрової компетентності майбутніх фахівців природничих дисциплін. Більшість науковців притримуються однієї думки в тому, що для педагога є недостатнім володіння тільки базовими навичками у галузі інформаційних технологій. Цифрова компетентність, є важливим компонентом професійної компетентності сучасного педагога.

Цифрова культура поєднує знання та вміння використовувати цифрові технології для організації освітнього процесу, критично оцінювати інформаційні ресурси в доцільності їх застосування у майбутній професійній діяльності, застосовувати технологічні інновації.

Важливою передумовою формування цифрової культури є готовність майбутніх фахівців природничих дисциплін до оволодіння й застосування цифрових технологій. Незважаючи на велику кількість досліджень, присвячених цій проблемі, питання тлумачення поняття цифрової культури майбутніх фахівців природничих дисциплін, визначення її структури та змісту потребують подальшого вивчення. В подальшому

важливим є дослідження підходів щодо створення моделі формування цифрової культури фахівців природничих наук, визначення умов формування цифрової культури, перспективи запровадження розробленої моделі для забезпечення неперервного професійного розвитку фахівців природничих наук.

Використана література:

1. Биков В., Лещенко М. Цифрова гуманістична педагогіка відкритої освіти. *Теорія і практика управління соціальними системами*. № 4. с. 115-130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipuss_2016_4_13
2. Ключові компетентності для навчання впродовж життя 2018. *Цифрова компетентність*. 2018. URL: dystosvita.blogspot.com/2018/01/2018.html?m=1
3. Спірін О. М. Інформаційно-комунікаційні та інформатичні компетентності як компоненти системи професійно-спеціалізованих компетентностей вчителя інформатики. *Інформаційні технології і засоби навчання*. № 5 (13). 2009. URL: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/download/183/169

УДК 37.014:351.746.1(477)

Гуменюк Б. І.
доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри історії міжнародних відносин історичного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В Законі “Про Освіту”, прийнятому в 2017 році, в ст. 6 “Засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності” серед інших перерахованих там засад і принципів, зокрема наголошується на “вихованні патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій” [1].

В умовах повномасштабної війни, брутально розв'язаною рф проти України 24 лютого 2022 року, цей напрям державної політики у сфері освіти потребує особливої уваги, прискіпливої деталізації та неухильного, системного, практичного його втілення. Оборонно-визвольна війна, яку Україна вимушена вести проти свого агресивного північно-східного сусіда це – не класична військова баталія, коли держава агресор хоче підкорити себе об’єкт нападу, відібрати його привабливі природно-сировинні ресурси тощо. Ця війна із наявністю всіх вищеперерахованих ознак є насамперед війною світоглядницькою, війною моральних, правових, політичних, духовних цінностей.

Держава-агресор – сповідує філософію авторитаризму, ідеологію, яка притаманна диктаторським режимам з відповідними цінностями – побудова суспільства на засадах страху, сліпого поклоніння своєму куадильйо, неповагу до загальновизнаних демократичних норм і засад, зокрема, верховенства права, розвиток не за рахунок модернізації власної економічної системи і пристосування її до світових стандартів, а за рахунок агресії, експансії, створення напруги на міжнародній арені і чисельних зон

конфліктів, де вона почувається себе комфортно, а її населення опиняється в "рідному" історичному середовищі.

Об'єкт агресії – Україна абсолютно зворотна сторона такого цивілізаційного поступу. Наша держава, яка з 1991 року не тільки проголосила пріоритетом свого розвитку орієнтацію на загальноєвропейські та північноатлантичні цінності, але і стала на шлях їх реального, цілеспрямованого втілення. Цей цивілізаційний вибір України після розпаду СРСР не був чимось несподіваним та штучно нав'язаним. Адже Україна, вся її тисячолітня історія, аксіологія моралі, духовного життя українців, їх менталітету це – органічна складова загальноєвропейської історії, філософії, культури. Базові цінності української громади – непереборна воля до свободи та незалежності, побудова громадського устрою на засадах демократії, виборність та періодична змінюваність керівних інститутів, миролюбність та конструктивне співробітництво із зовнішнім світом – все це радикально відрізняло і відрізняє Київ та його історичні землі від московщини ханьско-батийського походження.

Зрозуміло що такі протилежні світоглядницькі підходи не могли і не можуть бути сумісними. Тривалий час, на різних етапах їх вимушене співіснування набувало тих чи інших форм конфліктності. Намагання підкорити, або завдати непоправної шкоди російським експансіонізмом українському проєвропейському устрою, набуло особливо жахливих форм і змісту в період штучного Голодомору в Україні [2]. Але перша чверть XXI століття вивела цей конфлікт на ще більш жорсткий рівень. Рівень – коли, рф, вже в якості ядерної держави, розв'язала війну проти України, українства, поставила собі за мету все це знищити, як неодноразово заявляли кремлівські політикани – "деукраїнізувати".

Звичайно, що із цього нічого не вийде, цим божевільним планам ніколи не вдасться здійснитись. Навпаки, як свідчить історія, такі точки буфіркації, є початком кінця самого агресора, глибинної, невиліковної кризи всієї системи його політики-адміністративного устрою, економіки, світоглядницьких хибних цінностей, несумісних із базовими загальнолюдськими нормами та стандартами, які сформувались та існують у формі сучасного міжнародного права.

Війна росії проти України має два виміри і в цьому теж її особливість, відмінність від класичних війн минулого. Перший вимір – зовнішній. Він є абсолютно окресленим, зрозумілим і видимим. Це – боротьба Збройних Сил України по всьому периметру бойових дій проти агресора, його військової машини в повітрі, на морі та суходолі. Другий вимір більш складний, часто досить сильно прихований і носить внутрішній характер. Перемога на зовнішньому фронті, якої Україна неодмінно досягне буде неповною та нестабільною, якщо не буде досягнуто радикальних змін у внутрішній побудові нашого суспільства. Тільки рішуче викорінення передумов для існування корупції в усіх гілках влади, доведення до кінця судової реформи та реформи всієї системи правоохоронних органів у відповідності із стандартами ЄС, створення правового поля, що не допускає існування та діяльності антидержавницьких (антиукраїнських) політичних сил, відновлення та модернізація власного військово-промислового потенціалу зможе гарантувати наше безпечне існування сьогодні і в майбутньому.

Звичайно, що в цій комплексній багатогранній трансформації нашого суспільства виключно важливу, пріоритетно стратегічну роль повинна відіграти сфера освіти, сфера виховання і підготовки до нових реалій життя української молоді. Вся система освіти – від дошкільних закладів до ВНЗ повинна бути переосмислена, перебудована, перепідготовлена, щоб відповідати всім викликам турбулентного XXI століття. Державна політика в сфері освіти повинна бути невід'ємною складовою сфери національної безпеки України. Вважаю за доцільне внести пропозицію в цих складних історичних для України умовах, на завершальному етапі переходу від пострадянської минувшини до сучасної

європейської держави щодо доповнення ст. 107 Конституції України, яка регламентує діяльність РНБО, а саме ввести до складу РНБО поряд із представниками силових структур, МЗС керівника міністерства освіти України.

Такий правочин не повинен обмежуватись самим собою, а потребує здійснення цілої низки невідкладних заходів, які повинні докорінно доповнити реформування сфери нашої освіти. Під такими заходами очевидним є в рази збільшення фінансування освіти, повернення обличчям держави до потреб освітян з точки зори оплати праці і підняття таким чином на відповідний соціальний щабель статусу вихователя, вчителя, викладача, професора. Тільки так в сферу освіти буде іти талановита молодь, яка сьогодні вибирає в кращому випадку сферу бізнесу, в гіршому ту ж саму сферу тільки вже закордоном. Наша освіта повинна бути дореформована таким чином, щоб випускник будь-якого українського коледжу, ліцею, інституту, університету був абсолютно конкурентно спроможним із відповідним ровесником Польщі, Німеччини, Іспанії, Франції тощо. Цю аксіому треба сприйняти на найвищому державному рівні, усвідомити її і починати реалізовувати. Іншого шляху немає, якщо ми прагнемо посісти достойне місце в бурхливому, конкурентному світі, науково-технологічні рушійній силі якого змінюються з нечуваною швидкістю. Реагувати на них, відповідати їх запитам, працювати на випередження – ось головне завдання державної політики в сфері освіти.

Не менш важливим, але більш приземленим сьогоденням завдання в сфері трансформації освіти з метою зміцнення національної безпеки України вважаю необхідним увести в освітянських закладах середнього та вищого рівнім освіти елементи військової підготовки, вміння надавати первинну медичну допомогу, вміння виживати в складних, стресових ситуаціях. Як відомо, добре підготовлений, правильно поінформований, навчений це – на половину озброєний.

І насамкінець, ми йдемо в Європу не з порожніми руками. Наші культурні, духовні, філософські цінності можуть тільки доповнити та збагатити європейський світогляднцький простір. Наша задача ознайомити сусідів по континенту із спадщиною Г. Сковороди, К. Ушинського, М, Пирогова, М. Драгоманова, В. Сухомлинського, десятка інших титанів українського походження, роль яких свідомо затирала у безвість царсько-сталінська антиукраїнська система. “Розбудова Єдиного Європейського Дома, – зазначає член-кореспондент АН України, доктор філософських наук, професор В. П. Андрущенко, – зміцнення духовної єдності Європи, утвердження способу життя народів на засадах миролюбства, демократії, свободи творчості та самореалізації особистості, є завданням цивілізаційної ваги та значення. У його виконанні беруть участь люди доброї волі – свідомі і переконані представники всіх народів і культур європейського простору”. [3]. І Україні є що сказати в цьому просторі та суттєво його збагатити.

Використана література:

1. Закон України “Про Освіту” // https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-6.htm
2. Тімоті Снайдер, лекція про геноцид. Шість ознак злочину Росії, і не лише проти українців // https://www.youtube.com/watch?v=4vAybAK32k4
3. Андрущенко В. Педагогічна Конституція Європи. Філософський альманах. Київ–Франкфурт-на-Майні, 2020. С. 1.

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051]:796

Денисенко Н. Г.
доктор педагогічних наук, заслужений вчитель України,
декан факультету початкової освіти та фізичної культури
Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна

ІННОВАТИКА У ФОРМУВАННІ «SOFT SKILLS» МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Професійні навички (якими б переконливими вони не були) не гарантують успішну професійну діяльність. Гарантією є формування у здобувачів вищої освіти soft skills (гнучких навичок). Ми впевнені, що саме soft skills стають специфічним каркасом, який дає змогу здійснювати підготовку креативних вчителів фізичної культури для Нової української школи.

Як вважає К. О. Коваль термін «soft skills» найчастіше при перекладі визначають як «м'які» навички (компетенції), проте зустрічаються й інші переклади, наприклад, людські або уніфіковані. Ми поділяємо думку автора про те, що «Soft skills» – соціологічний термін, який відноситься до емоційного інтелекту людини, свого роду перелік особистих характеристик, які так або інакше пов'язані з ефективною взаємодією з іншими людьми [2, с. 163].

Основними методами розвитку soft skills О. В. Жмай вважати: самонавчання; пошук зворотного зв'язку; навчання на досвіді інших і ментворкінг; спеціальні завдання (фонові тренінги); рішення кейсів – дослідження конкретних ситуацій з пропозицією оптимальних шляхів вирішення [1, с. 124]. Розвитку soft skills через неперервну підготовку як складову фахової діяльності вчителя фізичної культури надавала перевагу С. Старченко [3, с. 287].

Водночас, у процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури поняття «soft skills» є відносно новим та недослідженим. При чому інтерпретація soft skills може істотно різнитися в освітніх програмах з підготовки здобувачів вищої освіти. Вважаємо, що ключовими методами розвитку soft skills майбутніх учителів фізичної культури є запровадження в процес їхньої підготовки освітніх компонентів інноваційного спрямування.

Схарактеризуємо зміст освітнього компонента (ОК) «Інноваційні технології в роботі з дітьми. Педагогіка Фрідріха Фребеля» (Фізкультурна освітня галузь).

При вивченні дисципліни ми застосовували на практиці технологію дуальної діалогової взаємодії та ігрового комп'ютерного моделювання при вивченні педагогіки Фрідріха Фребеля, зокрема його ігрові і словесті методики фізичного розвитку дитини. Практикували проведення таких занять двома викладачами (теоретиком і практиком). Так, при вивченні теми «Ідеї фізичного виховання в педагогічній спадщини Ф. Фребеля: теорія і практика» нами застосовувалися теоретично-практичні методи навчання. Спочатку матеріал детально аналізувався, а потім здійснювали практичну реалізацію «Шести дарунків для дитячих ігор», які обов'язково супроводжувалися авторськими словесними іграми і музикою (за оригінальною методикою Фрідріха Фребеля).

Проведення таких лекцій проходило під гаслом самого Фрідріха Фребеля: «…з усіх предметів дитячих ігор, яким би не був їхній зовнішній вигляд, найбільше задоволення доставить дитині той, за допомогою якого він може створити і реалізувати найбільшу

кількість образів, тобто зуміє викликати в собі найбільшу кількість живих образів і фантазій, що цілком задовольняють його уявлення... ».

Лекції передбачали висвітлення таких запитань: 1) Професія вчителя фізичної культури в історичній ретроспективі та її роль в Новій Українській школі. 2) Феномен фребелівського педагогічного руху в Україні. 3) Погляди відомих дослідників на постать Ф. Фребеля в освітньому процесі. 4) Переваги й обмеження «фребель педагогіки» щодо процесу організації фізичного виховання в Новій Українській школі. 5) Фребелівська теорія гри. 6) Методика використання дарунків Ф. Фребеля в здоров'язбережувальній освітній галузі.

У завдання й запитання для обговорення були винесені такі проблеми: *науково означити* поняття «фребель-педагогіка»; *з'ясувати*, у чому полягають особливості застосування «Дарунків» Ф. Фребеля з молодшими школярами; *поміркувати*, як трансформується педагогіка Ф. Фребеля у фізичне виховання Нової української школи.

Завдання й запитання для обговорення були також спрямовані на участь студентів у філософських дискусіях, що також сприяли формуванню «Soft skills» зокрема: 1) «Чому куля за Ф. Фребелем – символ згуртованості і асоціюється з ігровими видами спорту?» 2) «Чому вивчення творчого доробку Ф. Фребеля доводить співзвучність його ідей із сьогоднішніми концептуальними положеннями національного фізичного виховання?» 3) «Чому класифікацію дитячих ігор, запропонованих Ф. Фребелем можна вважати ефективним засобом саморозвитку дитини, його пізнавальних, мовних і фізичних можливостей?» 4) «Як відбувається віршований супровід рухливих ігор з використанням першого дару?» 5) «Чи поділяєте Ви думку видатних педагогів-реформаторів К. Ушинського, П. Лесгафта, С. Русової, які висвітлюючи різні аспекти діяльності Ф. Фребеля, намагаючись осягнути філософські основи його педагогічної теорії?»

Отже, поступово в процесі активного обговорення суперечливих філософських та інформаційно-проблемних питань ми цілеспрямовано підводили студентів до діалогу, щодо розуміння ними ідей фізичного виховання у педагогіці Фрідріха Фребеля. Розроблені нами ігри з дарунками Ф. Фребеля в переважаючій своїй більшості сприяли формуванню особисті із глибокими знаннями і гнучкими навичками «Soft skills».

Використана література:

1. Жмай О. В. Формування емоційного інтелекту як необхідна складова процесу розвитку soft skills. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2018. Т. 17, вип. 2. С. 119-132.
2. Коваль К. О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з чинників для їх працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 162-167.
3. Старченко С. О. Неперервна підготовка як складова фахової діяльності вчителя фізичної культури. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 4. С. 286-293.

УДК 37.016:340

Драпушко Р. Г.
кандидат філософських наук, проректор з науково-педагогічної роботи (взаємодія з органами державної влади та місцевого самоврядування), доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, м. Київ, Україна;

Горінов П. В.
кандидат юридичних наук, в. о. директора навчально-наукового інституту права, доцент кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін Українського державного університету імені Михайла Драгоманова м. Київ, Україна

РОЛЬ ВИКЛАДАННЯ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ

Україна сьогодні протистоїть ворогу на військовому, економічному та гуманітарному фронтах, тому, вже сьогодні, переживаючи ці виклики, ми думаємо про стратегію майбутніх економічних і соціальних перетворень в Україні на інноваційній і новітній основах, у тому числі в галузі освіти і науки. Критично важливими будуть знання для молоді з питань щодо охорони та захисту прав на комп'ютерні технології, авторське право, протидія кіберзагрозам у сфері національної безпеки й оборони країни, волонтерського руху та гуманітарного права, питання формування навичок інформаційної гігієни у молоді та протидія мові ненависті у суспільстві тощо.

Тому, вважаємо, що окрему увагу слід приділити курсам і програмам, що пов'язані з правовою освітою та формуванням правової культури молоді. Звернення до тематики правової освіти обумовлено потребою підвищення рівня правової освіти та культури суспільства як основи побудови демократичної, соціальної та правової держави в умовах відновлення повоєнної України. Так, у положеннях «Національної програми правової освіти населення» зазначено, що становлення України як демократичної, правової держави, формування засад громадянського суспільства зумовлюють необхідність підвищення рівня правової культури населення [2]. Вочевидь, що побудова такої держави неможлива поза правовою культурою кожного з її громадян і суспільства в цілому, адже правова культура об'єднує собою систему таких дотичних явищ як мораль, духовність, свідомість і культура.

Сьогодні, Українська держава кожен день підтверджує свій цивілізаційний вибір як суверенна, незалежна, демократична європейська держава, орієнтована на загальнолюдські й європейські цінності та готова їх захищати. З моменту повномасштабного вторгнення і до сьогодні Українська держава та народ перебувають у надзвичайно складних умовах, адже у ряді регіонів виникла гостра гуманітарна криза, значна кількість військових злочинів, поширене порушення основних прав людини, тому так важливо знати правові норми, що регламентують відповідні правові статуси громадян України. Відзначимо, що відповідними міжнародними й українськими організаціями проводились відповідні роз'яснення правового характеру щодо оформлення статусу ВПО, перетину кордону, дій особи щодо оформлення відповідних документів, фіксування

злочинів, попередження правопорушень в інформаційній сфері, що свідчить про потребу у кваліфікованих молодих фахівцях і волонтерах з цих питань. Відповідно, надзвичайно важливе значення для закладів освіти є їх освітня роль у процесі надання правової допомоги громадянам України всіма можливими способами через просвітництво, консультування, навчання тощо.

У контексті вищезазначеного, відзначимо, що надзвичайно велику роль у правовій допомозі здійснюють юридичні клініки при ЗВО. Всі їх зусилля спрямовано на охоплення якомога більшої кількості людей, які потребують правової допомоги. Серед сучасних викликів юридичної клінічної діяльності слід виокремити супровід людей з обмеженими можливостями, пенсіонерів, інших уразливих категорій громадян України, які стали вимушеними переселенцями.

Вважаємо, що залучення юридичних клінік до надання правової допомоги потребуючим верствам населення є важливим напрямком діяльності закладів вищої освіти. Паралельно слід відмітити, що юридичні клініки мають змогу залучати і напрацювати механізми медіаційних процедур, актуальність яких в суспільстві, що переживає військові дії, має велике значення. В цьому плані є позитивним досвід діяльності окремих юридичних клінік ЗВО, що, здійснюючи свою діяльність, маючи «на меті навчання студентів та науково-педагогічних працівників базовим основам медіації, її популяризації, а також налагодження співпраці з медіаційними, правозахисними громадськими організаціями та професійними медіаторами» [6, с. 204].

Також важливо, щоб в експертному середовищі було проведено скоординовану роботу як з боку закладів освіти, державних органів, так і зі сторони громадськості та інших організацій щодо підвищення рівня інформаційної гігієни й інформаційної культури молодих людей.

Специфіка порушень та ситуація зі злочинністю у дитячому середовищі свідчить про потребу переглянути традиційні засоби профілактичної роботи шляхом застосування нових форм протидії злочинній діяльності із використанням мережі Інтернет, проведення тематичних лекцій, обмеження контенту, що пропагує насильство та створення відповідної соціальної реклами з використанням досвіду авторитетних у молодіжному середовищі людей, яка буде стимулювати правомірну поведінку молоді та формування ціннісних орієнтирів у молодіжному середовищі.

Вважаємо, що найважливішим фактором формування високого рівня правової культури молоді є «правовий всеобуч», що можна здійснювати через мережу закладів освіти, громадських організацій, різноманітних волонтерських проєктів, центрів з прав людини, правоохоронних органів тощо. Окремо слід розширити сферу діяльності Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури та інформаційної політики України, Департаменту кіберполіції, Національної поліції, судових органів щодо попередження вчинення злочинів серед неповнолітніх шляхом проведення профілактичної просвітницької роботи серед молоді [4, с. 14-15]. В умовах воєнної агресії одним із завдань правової освіти є формування в громадян переосмислення цивілізаційних цінностей, усвідомлення важливості реальної незалежності, розбудови держави на демократичних засадах.

Вважаємо, що зменшення та виключення з навчальних планів ЗВО правових дисциплін є одним з факторів знецінення права як регулятора суспільних відносин. Відповідно, необхідно посилити реалізацію програми правового навчання в цілому, та правової освіти зокрема, через розширення правових дисциплін у навчальному процесі. Важливим є навчання молодих людей правомірним способам отримання інформації та користування результатами творчої діяльності інших осіб, підвищувати інтерес до законотворчої діяльності шляхом спілкування з представниками влади та правоохоронних органів [4, с. 15].

Хоча в Україні і діє програма – Національна програма правової освіти населення України від 18.10.2001 року, але вона потребує вдосконалення змісту з урахуванням сучасних правових викликів безпекового, інформаційного, психологічного, ментального характерів. Вважаємо за доцільне впровадити до програми університетської освіти навчальні дисципліни, зокрема: «Штучний інтелект та основи кібербезпеки», «Критичне мислення, лідерство і право», «Міжнародне гуманітарне право», «Інтеграційні процеси в ЄС», «Правове регулювання волонтерської діяльності», «Основи авторського права в інформаційному суспільстві».

Для досягнення мети щодо підвищення рівня освіти в сфері інтелектуальної власності вважається доцільним залучати ресурси та можливості Всесвітньої організації інтелектуальної власності, наукових установ, закладів освіти, громадських організацій через систему неформальної освіти та проведення відповідних правоосвітніх кампаній. При здійсненні зазначеної діяльності доречно використовувати як напрацювання національних наукових шкіл і відомих науковців у сфері інтелектуальної власності, так і програми підтримки освіти в сфері ІВ, що розроблені ВОІВ та національними стратегіями [5].

Використана література:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. Відомості Верховної Ради України. URL: https: // zakon. rada. gov. ua/laws/show/64/2022#Text.
2. Про Національну програму правової освіти населення: Указ Президента України від 18.10.2001 № 992/2001. Відомості Верховної Ради України. URL: https: // zakon. rada. gov. ua / laws / show / 992 / 2001#Text.
3. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України: наказ Міністерства освіти і науки України від 03.08.2006 р. № 592. URL: https: // zakon. rada. gov. ua / laws / show / z0956–06#Text.
4. Драпушко Р. Г., Горінов П. В. Сучасні виклики і загрози правової культури молоді. *Аналітично-порівняльне право*. 2021. № 4. С. 9-16.
5. Драпушко Р. Г., Горінов П. В., Філик Н. В. Освіта в сфері інтелектуальної власності як напрямок формування правової культури молоді. *Київський часопис права*. 2022. № 2. С. 36-41. URL: https://dismp.gov.ua/wp-content/uploads/160-Tekst-statti-291-1-10-20221019.pdf
6. Богатюк І. Г. Діяльність юридичних клінік в умовах воєнного стану. *Юридичний вісник*. 2022. № 3. С. 199-205.

УДК 377.091.33:004

Заїка А. О.
аспірант кафедри професійної освіти та технологій
сільськогосподарського виробництва
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка
м. Глухів, Україна

ЦИФРОВА КУЛЬТУРА ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Епоха цифровізації охопила всі сфери нашого життя, оцифровуючи майже всі соціально-економічні процеси в державі. В даний час немає практично жодної сфери професійного та повсякденного життя людини, яка не була б охоплена цифровими технологіями передачі та обробки даних. Технологічні зміни, що вплинули на соціально-особистісну сферу та призвели до появи нових форматів взаємодії людей у соціокультурному та професійному просторах вимагають формування цифрової культури ще на етапі отримання освіти.

Аналіз наукових джерел свідчить про широке розмаїття визначень поняття «цифрова культура» у різних контекстах, які запропоновані зарубіжними і вітчизняними науковцями.

Поняття «цифрової культури» було введено до наукового обігу в 2004 р., Т. О'Рейлі у зв'язку з виникненням технологій Web 2.0 – другого покоління мережевих сервісів Інтернету з якісно новим підходом до організації, реалізації та підтримки Web-ресурсів.

Поняття «цифрова культура» у науковій і методичній літературі використовується переважно як синонім цифрової грамотності.

У «Аналітичній записці відділу гуманітарної політики Національного інституту стратегічних досліджень» [1] зазначено, що цифрова культура є базовою основою сучасної світової культури, невід'ємною складовою усіх без виключення суспільних процесів, зокрема й в галузі освіти; явище цифрової культури є знаковим, оскільки вказує на провідну форму соціалізації сучасного суспільства – інформаційно-віртуальну.

М. Кириченко [4] характеризує цей освітній феномен як уміння безпечно працювати із сучасними цифровими технологіями та виокремлює такі його складники: комп'ютерна грамотність, інформаційна грамотність (інформаційна культура), мультимедійна грамотність та грамотність цифрової комунікації.

Незважаючи на різні підходи до обґрунтування поняття «цифрова культура», слід зазначити загальну їй властивість: цифрова культура є комплексною якістю людини епохи цифровізації, володіння якою необхідне для успішного функціонування в цифровому суспільстві, процес формування та розвитку якої повинен відбуватися усвідомлено.

Досліджуючи поняття цифрової культури здобувачів освіти ,ми вважаємо, що вона може бути представлена як сукупність системних знань у галузі цифрової грамотності, цифрової безпеки, цифрового етикету, досвіду цифрових комунікацій, що реалізуються у будь-якій комунікаційній взаємодії у цифровому просторі. Результатом набуття цифрової культури є певна поведінка особистості у цифровому просторі, її цифровий слід та її власні орієнтири.

Дослідження цифрової культури здобувачів освіти у закладах професійної освіти дозволяє виділити чотири узагальнені компоненти [3]:

1) аксіологічний, як світогляд особистості, ціннісні орієнтації життєдіяльності, у тому числі у професійній діяльності, усвідомлення цінностей професії та себе як її представника;

2) когнітивний, пов'язаний із знаннями про цифрову безпеку, критичним мисленням та безпекою при аналізі та дизайні цифрового контенту;

3) комунікативний, як готовність співпрацювати в рамках професійної діяльності в цифровому просторі;

4) технологічний, як цифрова грамотність та володіння цифровим інструментарієм у рамках професійної діяльності.

Формування цифрової культури здобувачів освіти у закладах професійної освіти здійснюється на міждисциплінарній основі – у процесі вивчення обов'язкових освітніх компонентів, що формують загальні компетентності («Інформатика», «Основи цифрових технологій», «Інженерна та комп'ютерна графіка»), тоді як фахові дисципліни зазвичай визначають межі професійної етики та у цифровому просторі фахового спрямування.

Методичний інструментарій формування цифрової культури здобувачів освіти у закладах професійної освіти може бути реалізований міждисциплінарним курсом (дисципліною) з формування цифрової культури. При розробці курсу необхідно враховувати не тільки особливості освітньої діяльності, але й актуальність цифрових технологій, норм і правил поведінки в цифровому просторі.

Зважаючи на міждисциплінарний характер освітнього процесу, ми вважаємо, що пріоритетними будуть також набір практико-орієнтованих занять (семінари або лабораторні роботи), спрямованих на максимальне наближення освітніх завдань до проблем професійної діяльності у цифровому просторі. При цьому необхідно враховувати, що інформаційна безпека як важлива складова цифрової культури, що має міждисциплінарний характер, має бути присутньою в дисциплінах гуманітарного, технічного та природничого циклу.

Пропонуємо уточнені нами на основі дослідження Гаврилова Л. та Топольник Я. [2] провідні вектори процесу розвитку цифрової культури у закладі професійної освіти:

1. Усвідомлення необхідності набуття цифрової культури, володіння її ключовими принципами та способами взаємодії у цифровому просторі.

2. Формування цифрової компетентності, що забезпечує безпечне застосовування цифрових інструментів у професійній діяльності.

3. Психологічна готовність до реалізації різних моделей поведінки в цифровому середовищі відповідно до морально-етичних норм і загальнолюдських цінностей.

В. Ковальчук та В. Сорока пропонують в професійній підготовці використовувати сучасні цифрові технології, інструменти та методи навчання, що сприятимуть розвитку цифрової компетентності й цифрової культури зокрема [5].

У процесі формування цифрової культури здобувачі освіти набувають навичок дослідницької роботи із об'єктами цифрової культури, формуючи знання безпечного функціонування у мережі, уміння і навички критичного осмислення фактів цифрової дійсності, а це неминуче зумовлює до покращення навичок мислення, забезпечує їм розмаїття варіантів для індивідуального, творчого самовираження та саморозвитку, формує здатність до майбутніх технологічних змін у професійній діяльності і повсякденному житті.

Використана література:

1. Аналітична записка «Питання розвитку цифрової культури українського соціуму», Нац. ін-т стратегічних досліджень (2014). URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/pitannya-rozvitku-cifrovoi-kulturi-ukrainskogo-sociumu (дата звернення 05.01.2023).
2. Гаврилова Л. Г., Топольник Я. В. «Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени». *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Т. 61. № 5. С. 1–11. ISSN: 2076-8184.

3. Літвінова К. «Про компоненти цифрової культури», Digitale Blog. URL: https://digitle.wordpress.com/2016/10/04/12499875/ (дата звернення 06.01.2023).
4. Кириченко М. О. Цифрова культура як результат розвитку культури інформаційного суспільства. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 124. С. 179–182.
5. Ковальчук В. І., Сорока В. В. Застосування інноваційних цифрових технологій у підготовці педагогів для сфери професійної освіти. *Інноваційні освітні технології: світовий і вітчизняний досвід використання в системі неперервної освіти :* монографія. Біла Церква : ТОВ«Білоцерківдрук». 2022. 238-249 с.

УДК 159.98

Збродько Т. І.
аспірант
Інститут соціальної та політичної психології
м. Київ, Україна

ІНТЕРСУБ'ЄКТИВНИЙ ДОСВІД ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ДІАДІ

Потреба у безпеці є базальною для людини в усіх сферах її життєдіяльності. Психологічна безпека як стан захищеності та емоційного благополуччя є детермінантою соціальної поведінки особистості. Безпековий дискурс має інтерсуб'єктивний характер.

Безпеку, а точніше відчуття безпеки, можна вважати одним із основних компонентів інтерсуб'єктивної взаємодії. Інтерсуб'єктивний досвід безпеки – це суб'єктивний емоційний, когнітивний і чуттєвий досвід обох учасників, створений у взаємному спільному впливі. Психологічна безпека одночасно відчувається на двох рівнях: (1) на внутрішньому (інтрапсихічному) рівні (свідомо і несвідомо) кожен член діади сприймає зовнішні і внутрішні події таким чином, щоб підтримувати внутрішнє відчуття рівноваги і безпеки, стабільного відчуття того, хто вони є, яке формує мотивації, вибір і дії; (2) на міжособистісному рівні кожен член діади бере участь, часто несвідомо, в управлінні безпекою в інтерсуб'єктивному просторі. Співвідношення безпеки на цих двох рівнях є динамічною, змінюваною структурою. Часто ці два процеси суперечать один одному: те, що посилює безпеку міжособистісного спілкування, може конфліктувати з процесами захисних механізмів (або іншими внутрішніми регулятивними процесами) на інтрапсихічному рівні.

Безпека у відносинах будується поступово. Спочатку інший має бути поміченим. На противагу поміченості, невидимість як результат цілеспрямованого уникнення бути поміченим, дає відчуття захисту, але не дає відчуття безпеки. Співчуття і емпатія при цьому створює дружній контекст. Потім для формування відчуття безпеки іншій людині необхідно надати власний простір для того, щоб вона могла дихати вільно. "Безпека – це буквально і метафорично ваш власний шматочок простору" (Chrząstowski, 2022). Якщо людина поважає нас, бачить нас і нашу точку зору, то це дає відчуття безпеки, навіть якщо в неї немає розуміння нас.

Парадокс почуття безпеки полягає в тому, що для того, щоб відчувати себе в безпеці, необхідно довіряти іншим – необхідно ризикувати своїм почуттям безпеки, щоб потенційно зміцнити його. Відчуття безпеки встановлюється у відносинах з людиною, і ця людина потенційно може нести загрозу. Довіряти буває дуже важко, адже чим більше ми

боїмося, тим більше ми схильні будувати стіни та паркани, щоб самоізолюватися. Ще одним аспектом побудови безпеки є усвідомлення реальності небезпеки іншого. Визнання того факту, що людина сама здатна позбавити когось почуття безпеки (наприклад, через упередження стосовно іншого, дискримінацію, вербальну агресію тощо) є кроком до побудови безпеки.

Інтерсуб'єктивна взаємодія у цьому контексті має діалектичну динаміку: людина прагне не тільки безпеки, але й небезпеки. Люди бажають не тільки передбачуваності, яка створює умови для безпеки, і при цьому змушує нудьгувати, вони також жадають таємничого і невідомого, ризику та несподіванки. Потреба у безпеці є базовою, але також паралельно до неї завжди існує потреба до розширення функцій, до розвитку.

Отже, безпека може розглядатися як компонент інтерсуб'єктивної взаємодії, в основі якої лежить суб'єктивність сприйняття та контекстуальність.

Використана література:

1. Chrząstowski S. (2022). Fostering therapeutic security in insecure times: Populism and the new rise of nationalism. *Human Systems*, *2*(1), 30–49. https://doi.org/10.1177/26344041211062848
2. Segalla R. J. J. (2018). The Intersubjective Safety/Danger Dialectic. Psychoanalytic Inquiry, 38(8), 575–586. https://doi.org/10.1080/07351690.2018.1521636

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051

Ігнатенко О. В.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методик початкової освіти
Глухівського національного педагогічного університету
імені О. Довженка
м. Глухів, Україна;

Ігнатенко Г. В.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти
та технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського національного педагогічного університету
імені О. Довженка
м. Глухів, Україна;

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Основною характеристикою процесу цифровізації в освіті в умовах сьогодення є його динамічність. Зазначене першочергово обумовлено техногенним напрямком розвитку сучасної цивілізації.

З іншої сторони оволодіння цифровими технологіями – одна з основних вимог до якісної підготовки майбутнього освітянина.

Цифрова компетентність є складовою його компетентності, яка включає готовність до використання цифрових технологій у майбутній педагогічній діяльності [1].

Теоретичні засади підго товки майбутніх педагогів професійного навчання розкриті в працях В. Ковальчука, С. Масліч, В. Сороки, Т. Бикової, І. Шелудько, М. Іващенко та ін. [5; 6; 7; 8; 9].

Під час підготовки майбутніх педагогів необхідно враховувати, що з процесом цифровізації освіти змінився статус самого педагога. Перш за все він – агент змін, модератор, тьютор, фасилітатор, коуч тощо.

За дистанційної форми навчання багатьох закладів освіти (в умовах військового стану через агресивні військові дії російських окупантів) досліджувана проблема набула ще більшої актуальності.

Дистанційна форма навчання проєктує створення систем масового безперервного самонавчання, загального обміну інформацією, незалежно від часових і просторових поясів [2].

Цифровізація освіти характеризується тим, що передавання навчальної інформації, її зберігання, а також контроль засвоєння здійснюються за допомогою засобів інформаційних технологій.

Засоби цифрових технологій виступають як принципово нові засоби навчання з широкими дидактичними можливостями в організації освітнього процесу: мультимедійні презентації, веб-сайти, інформаційні бюлетені або буклети тощо [3; 4].

Обґрунтованим є звернення до мультимедіа (інтеграція множини носіїв інформації-тексту, графіки, відео та звуку; тобто сполучення звукових, текстових і цифрових сигналів, а також нерухомих і рухомих образів).

Окреме місце займають мережеві технології: електронна пошта, відеоконференції, вебінари тощо.

Системне впровадження в освітній процес цифрових технологій забезпечує проведення занять за дистанційною формою. Важливим є вибір етапів, коли які найбільш доцільно застосовувати мультимедійні продукти, а також визначення їх контекстного наповнення.

У процесі педагогічного дослідження для визначення шляхів впровадження цифрових технологій в умовах вишу під час засвоєння дисциплін педагогічного циклу використовувалися навчальна платформа MOODLE, безкоштовний веб-сервіс GOOGLE CLASSROOM, сервіси для проведення відеоконференцій та онлайн-зустрічей GOOGLE MEET, ZOOM тощо.

Зазначимо, що в умовах дистанційного навчання проведення веб-семінарів дозволило впровадити в освітню практику дуальні лекції, залучаючи до них педагогів-практиків: вчителів, майстрів виробничого навчання, методистів тощо.

Під час доопрацювання методичних рекомендацій до практичних робіт проектувалися завдання, що удосконалюють цифрову компетентність здобувачів освіти. Так, вони залучалися до розробки мультимедійних засобів, за змістом які відображають базові чи опорні поняття. Коментувати ці засоби теж могли здобувачі освіти (попередньо викладач має ці засоби проаналізувати й оцінити).

Отже, впровадження в освітню практику цифрових технологій навчання відкриває можливості щодо забезпечення організації професійного навчання майбутніх педагогів навіть в надзвичайних ситуаціях на основі диференціювання та індивідуалізації освітнього процесу.

Використана література:

1. Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання на засадах компетентнісного підходу : кол. монографія / за наук. ред. В. І. Ковальчука. Глухів : Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020. 194 с.
2. Даценко Г. В., Сузанська З. В. Дистанційне навчання як засіб стимулювання самоосвіти. *Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія* : матеріали міжвузівського вебінару. Вінниця 2017, С. 17-20.

3. Бойко Н. І. Організація самостійної роботи студентів навчальних закладів в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 ; НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2008. 23 с.
4. Цюняк О. П. Професійна підготовка майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності: теоретичні і методичні засади : монографія. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2020.
5. Ковальчук В. І., Сорока В. В. Застосування інноваційних цифрових технологій у підготовці педагогів для сфери професійної освіти. *Інноваційні освітні технології: світовий і вітчизняний досвід використання в системі неперервної освіти:* монографія. Біла Церква : ТОВ«Білоцерківдрук», 2022. 238-249 с.
6. Kovalchuk V. Soroka V. Developing digital competencyin future masters of vocational training. *Professional Pedagogics*. 2020. № 1. С. 96–103.
7. Tatyana B. Bykova, Mykola V. Ivashchenko, Darja A. Kassim, Vasyl I. Kovalchuk. Blended learning in the context of digitalization. 2020. URL: http://ceur-ws.org/Vol-2879/paper12.pdf.
8. Kovalchuk V. I., Maslich S. V., Movchan L. G., Lytvynova S. H., Kuzminska O. H. Digital transformation of vocational schools: Problem analysis. *CEUR Workshop Proceedings*, 2022, 3085, p. 107–123.
9. Kovalchuk V. I., Sheludko I. V. Implementation of digital technologies in training the vocational education pedagogues as a modern strategy for modernization of professional education. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Biologiae Pertinentia*. 2019. № 9. С. 122–138.

УДК 37.018.5:004.77:316.3

Кириченко М.
ректор ДЗВО "Університет менеджменту освіти",
член-кореспондент Національної академії наук вищої освіти України,
доктор філософії

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ У ВІДКРИТОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У сучасних умовах стрімких глобалізаційних і євроінтеграційних змін та цивілізаційних викликів розвиток системи освіти України визначається *невпинним пошуком вагомих важелів впливу на підвищення якості педагогічного процесу, створенням комплексного науково-методичного забезпечення з метою висококваліфікованого супроводу неперервної освіти кожної людини для досягнення сталого розвитку нашої держави.*

Складні виклики, що постали перед системою освіти, пов’язані передусім, зі спроможністю закладів освіти усіх рівнів забезпечити якість, сталість і неперервність освіти та професійного розвитку в умовах пандемії COVID-19, необхідністю розвитку змішаної та дистанційної форми здобуття освіти та підвищення кваліфікації. Це спонукає посилювати складові реформи освітньої галузі, пов’язані з цифровізацією освітнього середовища передусім, із забезпеченням закладів освіти швидкісним доступом до мережі Інтернет, а здобувачів освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників – цифровими пристроями та електронними освітніми ресурсами [3].

Цифровізація сприяє трансформації суспільства й відкриває нові можливості для

сучасної освіти: академічна мобільність (навчання в будь-який зручний час, навчання без кордонів); неперервність (навчання впродовж життя); реалізація людиноцентричного, компетентнісного та дослідницько-пізнавального підходів; організація проектного, особистісно-орієнтованого та адаптивного навчання; розвиток інфраструктури для набуття й удосконалення цифрових компетентностей; диференціація та індивідуалізація процесу навчання; автоматизація певної частини роботи педагога й вивільнення часу на творчий пошук, спілкування з суб'єктами освітнього процесу, самовдосконалення.

Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [5], оновлена законодавча база у сфері освіти і науки, Цифрова адженда України – 2020 [7], Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки [1] забезпечили правове підгрунтя для системної цифрової трансформації освіти, сприяли формуванню національної політики цифровізації освіти.

Стратегічно важливою подією, що прискорила інформатизацію освіти як невід'ємну складову розвитку відкритого інформаційного суспільства, стало схвалення Урядом *Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки* й затвердження плану заходів, спрямованих на реалізацію прискореного сценарію цифрового розвитку, як найбільш релевантного для України з точки зору викликів, потреб та можливостей.

Напрямами цифрового розвитку України визначено:

1) подолання цифрового розриву шляхом розвитку цифрових інфраструктур; 2) розвиток цифрових компетенцій; 3) впровадження концепції цифрових робочих місць; 4) цифровізація реального сектору економіки; 5) реалізація проектів цифрових трансформацій; 6) громадська безпека; 7) освіта; 8) сфера охорони здоров'я; 9) туризм; 10) електронна демократія; 11) екологія та охорона навколишнього середовища; 12) життєдіяльність міст; 13) безготівкові розрахунки; 14) гармонізація з європейськими та світовими науковими ініціативами; 15) державне управління [4].

Цифровізація (з англ. діджиталізейшн) – це:

1) насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливлює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір [4]*;*

2) впровадження цифрових технологій в усі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв, від предметів побуту до дитячих іграшок, одягу тощо. Це перехід біологічних та фізичних систем у кібербіологічні та кіберфізичні (об'єднання фізичних та обчислювальних компонентів). Перехід діяльності з реального світу у світ віртуальний (онлайн) [6].

Основна мета цифровізації полягає у досягненні цифрової трансформації існуючих та створенні нових галузей економіки, а також трансформації сфер життєдіяльності у нові більш ефективні та сучасні [1].

Цифрове суспільство – це суспільство, яке інтенсивно та продуктивно використовує цифрові технології для власних потреб (самореалізації, роботи, відпочинку, навчання, дозвілля кожного), а також для досягнення й реалізації спільних економічних, суспільних та громадських цілей [6].

Із метою розбудови цифрового суспільства актуальним є *розвиток цифрових компетенцій громадян* для забезпечення готовності до використання цифрових можливостей та подолання супутніх ризиків.

«Цифрова» грамотність (або «цифрова» компетентність) визнана ЄС однією з 8 ключових компететностей для повноцінного життя та діяльності.

У 2016 р. Європейський Союз представив оновлений фреймворк Digital Competence (DigComp 2.0), що складається з основних 5 блоків компетенцій та усього 21 компетенції.

Цифровізація та кросплатформовість у даний час є головними трендами на загальному ринку праці. Вміння працювати із «цифровими» технологіями поступово стає постійним та необхідним для більшості спеціалізацій, тобто наскрізним або кросплатформовим. За аналогією з IQ або EQ, які використовуються для вимірювання рівня загального та емоційного інтелекту, навички щодо «цифрових» технологій – це DQ (Digital Quotient), тобто «цифровий» інтелект.

DQ (Digital Quotient) – «цифровий» інтелект *містить три рівні:*

1) *«цифрове» громадянство*, тобто використання цифрових технологій у повсякденному житті, для взаємодії один з одним, спілкування, перегляду цифрового контенту і т. ін.;

2) *«цифрова» творчість*, тобто використання цифрових технологій для створення контенту, медіа, застосувань тощо;

3) *«цифрове підприємництво»*, тобто використання цифрових технологій для бізнесу, професійної діяльності і т. ін. [7].

У Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки сформульовано вісім основних принципів цифровізації на державному рівні, дотримання яких є визначальним для створення, реалізації та використання переваг цифрових технологій [1]:

1) цифровізація повинна забезпечувати кожному громадянину рівний доступ до послуг, інформації та знань, що надаються на основі інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій;

2) цифровізація повинна бути спрямована на створення переваг у різноманітних сферах повсякденного життя;

3) цифровізація здійснюється через механізм економічного зростання шляхом підвищення ефективності, продуктивності та конкурентоздатності від використання цифрових технологій;

4) цифровізація повинна сприяти розвитку інформаційного суспільства та засобів масової інформації;

5) цифровізація повинна орієнтуватися на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС, виходу на європейський і світовий ринок;

6) стандартизація є основою цифровізації, одним із головних чинників її успішної реалізації;

7) цифровізація повинна супроводжуватися підвищенням рівня довіри і безпеки;

8) цифровізація як об'єкт фокусного та комплексного державного управління.

Цифрові технології: Інтернет речей, роботизація та кіберсистеми, штучний інтелект, великі дані, безпаперові технології, адитивні технології (3D-друк), хмарні та туманні обчислення, безпілотні та мобільні технології, біометричні, квантові технології, технології ідентифікації, блокчейн тощо [6].

Цифрові тренди – це напрями розвитку цифрових технологій.

Ключові цифрові тренди, які стають головним джерелом конкурентоспроможності:

1) розвиток сфери Інтернету речей (Internet of things, IoT);

2) цифрові трансформації як окремих бізнесів, так і цілих секторів;

3) економіка спільного користування (sharing economy);

4) віртуалізація фізичних інфраструктурних IT-систем;

5) штучний інтелект (ШІ, з англ. artificial intelligence, або AI);

6) цифрові платформи [6].

Цифровою освітою є процес організації взаємодії здобувачів освіти з суб'єктами педагогічної та освітньої діяльності для досягнення очікуваних результатів навчання лише засобами цифрового освітнього середовища, ключовими складниками якого є цифрові

технології навчання, цифрові технології управління, цифрові технології підтримки наукових досліджень, цифрові освітні ресурси і сервіси, а також цифрові сліди як результати навчальної і професійної діяльності цифрового формату.

Основними напрямами цифровізації освіти визначено [6]:

1) створення освітянських ресурсів і цифрових платформ із підтримкою інтерактивного та мультимедійного контенту для загального доступу закладів освіти та учнів, зокрема інструментів автоматизації головних процесів роботи навчальних закладів;

2) розроблення та впровадження інноваційних комп'ютерних, мультимедійних та комп'ютерно орієнтованих засобів навчання та обладнання для створення цифрового навчального середовища (мультимедійні класи, науково-дослідні, STEM-центри, лабораторії, інклюзивні класи, класи змішаного навчання);

3) організація широкосмугового доступу до Інтернету учнів та студентів у навчальних класах та аудиторіях в закладах освіти всіх рівнів;

4) розвиток дистанційної форми освіти з використанням когнітивних та мультимедійних технологій.

Важливим напрямом цифрового розвитку України визначено *гармонізацію з європейськими та світовими науковими ініціативами [1]*. Так, інтеграція української науки в європейський дослідницький простір забезпечить можливість розвитку передових наукових ідей, участь у міждисциплінарних проектах, що зосереджуються на перспективних ідеях, технологіях та інноваціях.

Основними напрямами гармонізації наукових ініціатив України з Європейським дослідницьким та інноваційним простором є [1]:

1) розбудова інтероперабельних цифрових інфраструктур для потреб закладів освіти та науки, підключення до освітньої мережі GEANT та системи розподілених обчислень, збору, зберігання та обробки даних європейської грід-інфраструктури;

2) відкриття доступу до даних та публікацій, здійснених за рахунок державного фінансування, створення технологічних "дорожніх карт" державно-приватного партнерства, комерціалізація наукових розробок для промисловості і соціальних викликів;

3) розроблення відкритих та інтероперабельних цифрових рішень для запуску та розвитку інноваційних екосистем у різних секторах промисловості, розроблення та використання відкритих стандартів та платформ для нових продуктів та послуг.

Стратегічно важливою є участь українських учених та ІТ-компаній у проектах ЄС із проведення довгострокових досліджень, що в майбутньому стануть джерелом інновацій у таких сегментах, як:

1) майбутні перспективні технології (Future Emerging Technologies);

2) майбутні мережі (Future Networks);

3) майбутні інтернет-дослідження та експерименти (Future Internet Research and Experimentation);

4) ініціативи щодо дослідження людського мозку [1].

Для забезпечення ефективної участі України в європейському дослідницькому та інноваційному просторі важливим є *розвиток власної наукової цифрової інфраструктури* відповідно до пріоритетних напрямів, в яких очікується високотехнологічне зростання або прорив.

Розвиток наукової цифрової інфраструктури (для закладів науки та освіти) є також визначальним для забезпечення відкритого доступу до наукових даних та знань, подальшої комерціалізації наукових досліджень, створення інновацій, продуктів та послуг [1]. Нові знання та розробки, здійснені за рахунок фінансування з державного бюджету, повинні бути у відкритому доступі та стати здобутком суспільства в цілому.

Разом з тим *має бути встановлений доступ до світових наукових цифрових інфраструктур* – до світової бази знань, обчислювальних сервісів, консалтингу, досліджень у фундаментальній та прикладній сферах. Підключення українських наукових

цифрових інфраструктур до Європейської хмари відкритої науки та Європейської інфраструктури дасть змогу оцінювати можливості української науки, шукати варіанти співпраці в рамках міжнародних проектів тощо, зокрема за тими напрямами, які стосуються цифрових технологій, а також дасть поштовх до вирішення актуальних наукових завдань з оптимальним використанням державних та світових ресурсів [1].

Цифрова трансформація освіти і науки є однією з ключових цілей Міністерства освіти і науки України. Крім того, якісна вища освіта та розвиток освіти дорослих, розвиток науки та інновацій, цифровізація освіти визначені пріоритетними напрямами співпраці у Програмі спільної діяльності Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України[1], розробленої з метою реалізації законодавства у сфері освіти і науки, Указу Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 вересня 2019 р. № 722/2019, Поступу команди Міністерства освіти і науки України на зміцнення системи освіти і науки України (липень-вересень 2020) й Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Міністр освіти і науки України Сергій Шкарлет наголошує [8]: *«Диджиталізація всіх сфер суспільного життя є актуальним напрямом не лише через пандемію, а й загалом через глобальні тренди сьогодення та загальнодержавну політику щодо вектору цифрової трансформації держави.*

Вказані кроки – пріоритетні, проте є ще низка підпроєктів із цифрової трансформації, над якими працює команда МОН України, зокрема:

1) затвердження Концепції цифрової трансформації освіти і науки України;

2) забезпечення учасників освітнього процесу електронними освітніми ресурсами;

3) створення умов для підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти з інформаційно-цифрової компетентності;

4) забезпечення функціонування програмно-апаратного комплексу «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту» (ПАК «АІКОМ»);

5) запуск інформаційної системи управління професійною (професійно-технічною) освітою (EMIS);

6) модернізація Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО);

7) створення онлайн-платформи для комунікації між учасниками інноваційного процесу («Наука та бізнес»);

8) запуск проєкту SELFIE у пілотних школах і закладах професійної освіти – платформи для самооцінки закладами освіти стану своєї цифрової готовності;

9) удосконалення та наповнення контентом платформи «Всеукраїнська школа онлайн».

Сергій Шкарлет підкреслив, що *«об'єднання зусиль фахівців МОН України та учених НАПН України відкриває нові можливості в науковому, методичному та інформаційному супроводі розвитку сучасної освіти, сприятиме ефективному розв'язанню актуальних проблем, що постали перед національною системою освіти, та налагодженню тісної співпраці в контексті європейської інтеграції і світової глобалізації»*[2].

Президент Національної академії педагогічних наук України Василь Кремень, презентуючи Програму спільної діяльності Міністерства освіти і науки України та

---

[1] Підписано програму спільної діяльності Міністерства освіти і науки та Національної академії педагогічних наук України. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/pidpisano-programu-spilnoyi-diyalnosti-mon-ta-napn-na-2021-2023-roki

[2] Підписано програму спільної діяльності Міністерства освіти і науки та Національної академії педагогічних наук України. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/pidpisano-programu-spilnoyi-diyalnosti-mon-ta-napn-na-2021-2023-roki

Національної академії педагогічних наук України [2], зазначив, що «Національна академія педагогічних наук України була і залишається провідним партнером Міністерства науки і освіти України у різних напрямах розвитку освіти. Загалом програмою передбачено виконання 116 заходів, які сприятимуть розвитку усіх ланок освіти: дошкільної, початкової, базової і профільної середньої, позашкільної освіти, освіти дітей з особливими потребами, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та освіти дорослих.

Державному закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» як багатопрофільному освітньому, навчально-методичному і науковому закладу, що входить до складу Національної академії педагогічних наук України, *належить ключова роль у сприянні модернізації освітньої діяльності та забезпеченні професійного розвитку фахівців різних галузей в умовах цифровізації суспільства*. Професорсько-викладацький колектив ДЗВО «Університет менеджменту освіти» активно реагує на гострі виклики сьогодення, зумовлені цифровізацією суспільства, зокрема, в умовах пандемії, спричиненої коронавірусною інфекцією (COVID-19), було вжито низку освітніх, організаційних та науково-методичних заходів із метою безперервного, безпечного та рівного доступу до навчання для всіх здобувачів вищої освіти і слухачів курсів підвищення кваліфікації.

Варто зазначити, що в сучасних умовах яскраво виявляється згуртованість, соціальна відповідальність ректорсько-адміністративного корпусу та науково-педагогічних працівників університету, які у вирішенні складних проблем демонструють високий рівень далекоглядності, професійної компетентності та консолідації зусиль щодо створення нових знань, досягнення вагомих наукових результатів і їх ефективного впровадження (оприлюднення, розповсюдження, використання) в практику, застосування прогресивних форм організації освітньої діяльності здобувачів та слухачів, що істотно підвищує імідж вітчизняної науки й набуває виключно важливого значення для якісної реалізації інноваційних освітніх і суспільних змін.

Слід підкреслити, що на виконання Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, Стратегії інтернаціоналізації НАПН України, Стратегії розвитку ДЗВО «Університет менеджменту освіти» на період до 2024 р., доброю традицією стало організація у листопаді в ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Першої (2020 р.) і другої (2021 р.) Науково-практичної конференції з міжнародною участю «Професійний розвиток фахівців в умовах цифровізації суспільства: сучасні тренди».

Була розроблена Концепція цифровізації Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» на 2021-2023 роки відповідно до Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту», Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України, Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, Концепції розвитку цифрових компетентностей, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р.

Акцентуємо увагу на інноваційному потенціалі ДЗВО «Університет менеджменту освіти» у відкритому глобалізованому інформаційному суспільстві. В умовах цивілізаційних викликів, коли суспільний розвиток набув ознак дослідницько-інноваційного типу, базована на знаннях змінність стала характерною рисою сучасного світу. Прискорення поступу людства надала глобалізація, яка, об’єднуючи й примножуючи людські сили, водночас стимулює тенденції інтеграції і диференціації, співпраці й конкуренції у різних сферах життя. Інформатизація освіти, її цифрова трансформація є невід’ємною складовою цифрового розвитку суспільства, відображає загальні тенденції глобалізації світових процесів, виступає як визначальний інформаційний і комунікаційний базис розвитку освіти, гармонійного розвитку особистості і соціально-економічних систем суспільства.

Перспективи успіху в цих процесах вирішальною мірою залежать від компетентності, кваліфікації людського капіталу, його дослідницько-інноваційних характеристик, запровадження відкритої освіти, дистанційного навчання, якісної неперервної освіти впродовж життя, надання інноваційного поступу освіті дорослих, формуванню лідерів освіти, викладачів-тренерів і викладачів-консультантів у новітньому глобалізованому інформаційному середовищі, що потребує нової філософії освітньої діяльності, нових принципів і повної прозорості організації освітнього процесу, нового типу стосунків між викладачем і студентом, викладачем і слухачем курсів підвищення кваліфікації, нових технологій опанування знань тощо.

Як відповідь на нові цивілізаційні запити ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України акумулює великий академічний потенціал – високу спроможність навчати, досліджувати і розробляти, прискорювати суспільний поступ, адже це єдиний заклад вищої освіти в системі НАПН України, який діє як головний навчально-науковий, організаційно-методичний і дослідницький центр вітчизняної післядипломної педагогічної освіти, лідер освіти дорослих, *провідний освітній заклад у державі щодо професійного розвитку керівних кадрів освіти, проведення інноваційних досліджень з проблем управління освітою, розвитку відкритої освіти та дистанційного навчання.*

За ініціативи ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України *створено інноваційну модель професійного розвитку фахівців* – ***Український відкритий університет післядипломної освіти (УВУПО)***, *який* є перспективною моделлю безперервного навчання фахівців на основі цифрових технологій***,*** *дає можливість поєднати формальну й неформальну безперервну освіту та на добровільних договірних засадах об'єднати понад 15 закладів післядипломної освіти.* Його важливою функцією є реагування на зміни суспільних і ринкових вимог до фахівців різних галузей, надання їм можливостей професійного зростання та опанування технологій професійної діяльності, актуальних для інформаційного суспільства.

ДЗВО «Університет менеджменту освіти» визнаний провідним і системотвірним закладом УВУПО, оскільки має багаторічний досвід і традиції післядипломної освіти педагогічних і керівних кадрів освіти. Так, цільовою аудиторією підвищення кваліфікації в Університеті менеджменту освіти є *понад п'ять тисяч слухачів щороку з усіх областей України*, зокрема, це понад 40 закладів вищої освіти, 22 регіональних заклади післядипломної педагогічної освіти, понад 90 коледжів і технікумів, більшість закладів та установ професійно-технічної освіти.

Урізноманітнено методики та методи професійного розвитку слухачів на курсах підвищення кваліфікації та в міжкурсовий період. У практику післядипломної освіти увійшли науково-методичні заходи з онлайн трансляцією (вебінари, майстер-класи, «толока», воркшопи, тренінги, квести, «світове кафе» тощо). *Освітня, наукова, методична діяльність у відкритому університеті здійснюється віртуальними кафедрами, які об'єднують ресурси партнерів для забезпечення освітніх потреб споживачів освітніх послуг.*

Ключовими чинниками науково-методичного супроводу професійного розвитку фахівців, які зумовлюють високі результати освітнього процесу, є широке інформування та цілеспрямована робота із цільовими аудиторіями потенційних слухачів; чіткий облік замовлень, електронна реєстрація слухачів та пропедевтична робота з ними щодо змісту підвищення кваліфікації; змістове наповнення і відповідність освітньо-професійних програм, навчальних планів, робочих навчальних планів; пропозиція значної кількості спецкурсів за вибором; мережева взаємодія зі слухачами в міжкурсовий період; застосування інтерактивних та цифрових технологій підвищення кваліфікації; стимулювання слухачів до професійного зростання; наявність вимог до систем внутрішнього забезпечення якості професійного вдосконалення педагогічних, науково-педагогічних працівників та керівників освіти.

Дистанційне навчання здобувачів вищої освіти та слухачів курсів підвищення

кваліфікації під час пандемії COVID-19 актуалізувало вимоги щодо активного використання сучасних технічних засобів, програмних продуктів, віртуальних платформ, систематичного вдосконалення вмінь організації інтерактивного навчання у віртуальному середовищі. Це зумовлює підвищення вимог до цифрової грамотності науково-педагогічних і педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти та слухачів курсів, актуалізує необхідність неперервного професійного розвитку.

Пріоритетним завданням ДЗВО «Університет менеджменту освіти», як закладу вищої освіти і освіти дорослих є формування інноваційного середовища підготовки, професійного й особистісного розвитку фахівців у системі формальної, неформальної й інформальної освіти завдяки модернізації форм і змісту їхнього навчально-методичного і наукового супроводу, активного використання можливостей відкритої освіти, системи мотивації особистісного і професійного розвитку.

Важливим є розвиток цифрової інфраструктури Університету як комплексу технологій, продуктів та процесів, що забезпечують обчислювальні, телекомунікаційні й мережеві можливості на цифровій основі. Це дозволить забезпечити якість освітніх послуг, надасть змогу потенційним абітурієнтам, здобувачам вищої освіти, слухачам курсів підвищення кваліфікації, науково-педагогічним і педагогічним працівникам скористатися цифровими можливостями незалежно від свого місцезнаходження чи проживання.

Таким чином, системна цілеспрямована діяльність щодо розбудови в Університеті менеджменту освіти *єдиного цифрового середовища* (що включає освітню, наукову, управлінську складові) зробить взаємодію всіх структур більш швидкою, прозорою і зручною, сприятиме формуванню цілісної системи неперервної освіти й поступальному входженню Університету до Європейського та світового освітнього і наукового простору.

Використана література:

1. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. [Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80
2. Кремень В. Г. Про програму спільної діяльності Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України на 2021-2023 роки // Вісник НАПН України, 2021, 3(1). https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/124/156
3. Освіта в Україні: виклики та перспективи. Інформаційно-аналітичний збірник. Київ, 2020. 293 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2020/metod-zbirka-osvita-ta-covid-2020.pdf
4. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації [Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80
5. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 вересня 2019 р. № 722/2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text
6. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. 6.2.2 Цифрові тренди. Виклики та можливості для України. URL: https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-2
7. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020). Концептуальні засади (версія 1.0). Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року (проект). (2016). URL: https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf
8. Цифрова трансформація освіти і науки є однією з ключових цілей МОН України на 2021 рік. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/cifrova-transformaciya-osviti-i-nauki-ye-odniyeyu-z-klyuchovih-cilej-mon-na-2021-rik-sergij-shkarlet

УДК 378.04

Клара Сайнс де Баранда Андухар
професор кафедри комунікації,
директорка Інституту гендерних досліджень,
Мадридський університет Карлоса III;

Матусевич Т.
доцент кафедри ЮНЕСКО з наукової освіти,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, України

UC3M4SAFETY – МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ДОСВІД СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Гендерна (не)рівність в університетах є складним і поліморфним явищем, яке потребує цілісного підходу до таких явищ, як гендерні стереотипи, норми, структури та схеми, горизонтальна та вертикальна сегрегація, прихований навчальний план, сексизм, токенізм тощо. В освіті «продукування» гендеру проявляється у наданні можливостей та їх структурі, процесі виробництва знань та їх відтворенні, комунікаціях. Але університет також може слугувати місцем проактивних дій, спрямованих на створення безпечного середовища в громадах та протидії гендерному насильству. Яскравим прикладом такої проактивної позиції, що реалізується не тільки в рамках одного університету, а має вплив на формування регіональної політики є ініціатива UC3M4Safety – мультидисциплінарна команда з виявлення, запобігання та боротьби з насильством щодо жінок.

У 2023 році команда складається з 34 осіб, які представляють: Інститут гендерних досліджень та кафедри електронних технологій, телематичної інженерії та теорії сигналів та комунікацій Мадридського університету Карлоса III. Крім того, кафедру статистики та Центр промислової електроніки (Політехнічний університет Мадрида), кафедру комп'ютерних наук (Університет Алькала-де-Хенарес), кафедру теорії сигналів та зв'язку (Університет Севільї) та кафедр теорії сигналів та зв'язку та аудіовізуальної комунікації та реклами (Університет Рей Хуана Карлоса). Проєкт передбачає міждисциплінарне та синергетичне поєднання 15 наукових напрямів (журналістика, аудіовізуальна комунікація та реклама, бібліотекознавство та інформатика, соціологія, трудове право та соціальне забезпечення, процесуальне право, прикладна економіка, статистика та дослідження операцій, психологія, психологічна діагностика та лікування, електронна інженерія, телематика, системна інженерія та автоматизація, теорія сигналів та комунікацій, машинобудування, комп’ютерні науки та штучний інтелект). Дослідники застосовують свої знання для захисту жертв за допомогою новітніх датчиків, алгоритмів розпізнавання і безпеки в бездротових мережах. Виявлення людських настроїв в режимі реального часу, небезпечних об'єктів або агресорів через портативну систему Bindi дозволяє жертвам запобігти і впоратися з новими епізодами насильства.

Основною метою досліджень UC3M4Safety є досягнення раннього виявлення ситуацій ризику, забезпечення зв’язку між потенційними жертвами та правоохоронними органами, а також безпечного та точного збору передбачуваних доказів злочинів. Запропоновано використання кіберфізичних систем з інтегрованими алгоритмами афективних обчислень, у портативних пристроях, які включають інтелектуальні датчики для моніторингу в режимі реального часу, виявлення емоцій при виникненні ситуацій

ризику, а також віддаленого підключення та оповіщення в режимі реального часу правоохоронних органів.

UC3M4Safety розпочав свою діяльність з *Anu and Naveen Jain Women's Safety XPrize Competition*. У цьому змаганні команда дійшла до півфіналу в Мумбаї, Індія (квітень 2018 року) з системою Bindi. Також одним з значущих надбань дослідницької групи став проєкт EMPATÍA(2019-2022), результатами якого стали:

1. Пропозиція протоколу захисту та комплексної терапії постраждалих від гендерного насильства, який інтегрує технологічні рішення.

2. Набір інструментів для осіб, відповідальних за захист постраждалих, що дозволяє автономно і в режимі реального часу виявляти ситуації небезпеки. Система здатна виявляти страх за допомогою периферичних фізіологічних датчиків: температури, гальванічної шкірної реакції і частоти серцевих скорочень.

3. Метод конкретизації попереднього рішення для кожного користувача, який є зручним, простим, точним і легко адаптується під майбутніх користувачів.

4. Система виявлення небезпечних ситуацій, через виявлення емоцій за допомогою інтелектуальних датчиків і алгоритмів штучного інтелекту в невидимій, дешевій, ефективній і безпечній системі.

5. Метод аналізу даних, створений для сприяння постійному вдосконаленню протоколу (пункт 1) та оновленню класифікацій ризиків жінок, які перебувають під захистом.

6. База даних, що включає подразники, мітки емоцій та відповідей, виміряні у жертв та не-жертв гендерно-обумовленого насильства, для академічного використання в дослідженнях, пов’язаних з рівністю, безпекою та гендерною перспективою у викликах, що виникають у суспільстві.

Інноваційні технології, запропоновані проектом, можуть сприяти досягненню мети поліпшення захисту вразливих груп населення шляхом раннього попередження ситуацій ризику, взаємозв'язку між потенційними жертвами і агентами захисту, надійного і точного збору доказів злочинів разом з даними для аналізу проблеми з цілісної і міждисциплінарної точки зору, і, таким чином, надати інструменти для вдосконалення політики, протоколів та процедур протидії гендерно зумовленому насильству.

Literature:

1. Miranda Jose A.; Rituerto E.; Luis Mingueza, C.; Canabal, M. F.; Ramírez Bárcenas, A.; Lanza, J. M.; Pelaez, C.; López-Ongil, C. "Bindi: Affective Internet of Things to Combat Gender-based Violence" in IEEE Internet of Things Journal, vol. 9 (21), 2022. doi: 10.1109/JIOT.2022.3177256.
2. J. A. Miranda, A. Páez-Montoro, C. López-Ongil S. Patón. Self-Adjustable Galvanic Skin Response Sensor for Physiological Monitoring. IEEE Sensors Journal, Early Access. 2023. 10.1109/JSEN.2022.3233439.
3. Sainz de Baranda Andujar, C.; Gutiérrez-Martín, L.; Miranda-Calero, J. A.; Blanco-Ruiz, M.; López-Ongil, C. Gender Biases in the Training Methods of Affective Computing: Redesign and Validation of the Self-Assessment Manikin (SAM) in Measuring Emotions via Audiovisual Clips. Frontiers in Psychology, vol. 13. 2022. doi: 10.3389/fpsyg.2022.955530

УДК 378.091.2:004

Ковальчук А. В.
аспірант Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка
м. Глухів, Україна

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РОЗБУДОВІ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Однією із тенденцій розвитку вищої освіти є удосконалення освітнього процесу шляхом впровадження сучасних технологій і методів навчання, урахування потреб ринку праці до майбутніх фахівців. Одним із провідних факторів розвитку особистості є освітнє середовище. Вища школа сприяє формуванню професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання як суб'єктів освітнього середовища, які живуть у сучасних умовах глобалізації та є всебічно розвиненими, творчими особистостями. Розвиток освітнього середовища у закладах вищої освіти пов'язаний із впровадженням у практику роботи інноваційних педагогічних технологій, проектуванням сучасного змісту освіти тощо.

О. Єжова визначає освітнє середовище, як систему умов існування, формування і діяльності особистості в процесі засвоєння нею конкретних систем наукових знань, практичних умінь і навичок; систему умов виховання й навчання особистості [4, с. 272].

М. Братко зазначає, що «освітнє середовище варто розглядати як загальний, сукупний, об'єднаний, інтегральний, цілісний чинник розвитку і становлення особистості, який відіграє значну роль у модифікації її поведінки, впливає на розвиток і формування здібностей, потреб, інтересів, свідомості» [5, с. 16].

В дослідженні В. Ковальчука, І. Шелудько, С. Ящука виділено чотири основні елементи сприятливого освітнього середовища та визначено критерії до них:

1. *Сприятливий психологічний клімат* (здатність до комунікацій та емоційного спілкування, здатність до взаєморозуміння та довіри, здатність до тактовності у спілкуванні, здатність до взаємної поваги);

2. *Зміст освіти, технології навча*ння (конкурентоспроможність освітньої програми на ринку праці, відповідність змісту освітньої програми актуальним потребам ринку праці, вплив на формування змісту програми роботодавців та стейкхолдерів, використання в освітньому процесі сучасних виробничих, освітніх та цифрових технологій, забезпеченість вільного вибору студентом навчальних дисциплін);

3. *Просторове оточення* (академічна мобільність, проходження практики на провідних підприємствах галузі, можливість працевлаштуватися після навчання, можливість продовжити навчання на вищих рівнях освіти (магістратура, аспірантура), участь у професійних заходах (семінари, конференції, виставки, майстер-класи тощо). п.);

4. *Можливості розвитку* (доступність до навчального закладу, зручність освітнього середовища, наявність релаксаційних зон, забезпеченість необхідними ресурсами для продуктивного навчання, безпека середовища).

Стрімкий розвиток технологій та їх застосування в усіх галузях економіки вимагає цифровізації освіти як передумови підвищення якості професійної підготовки. Цифрові технології, у свою чергу, дозволяють урізноманітнити режим навчання відповідно до потреб, що виникають за різних обставин. Аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що питання цифровізації освіти в умовах воєнного стану є актуальним. Заклади освіти в умовах воєнного стану змушені перейти на дистанційне або змішане

навчання. Цей факт визначив нові вектори цифровізації закладів освіти, а саме: створити цифрове середовище для можливості роботи в таких умовах. В цей час онлайн-заняття включають різноманітні цифрові сервіси та програми, що спонукає всіх учасників освітнього процесу до володіння навичками цифрової грамотності, а отже, до розвитку їхньої цифрової компетентності [2].

Як зазначає В. Сорока сучасні цифрові технології – це вже не тільки інструмент, але і нове середовище існування людини. Вони дають можливість розширити процес навчання і відтворити реальні обставини діяльності на виробництві, сприяють формуванню логічного та творчого мислення, що загалом сприяє розвитку здобувачів освіти та формуванню цифрової компетентності, проєктувати індивідуальний освітній маршрут, щоб задовольнити освітні потреби особистості студента; перетворюють здобувачів не тільки на активних користувачів електронних ресурсів, але і дають змогу створити нові ресурси та контент для навчання [3, с. 118].

Використана література:

1. Kovalchuk V., Marynchenko I., Yashchuk S. Создание благоприятной образовательной среды в учреждениях высшего образования Украины. *Society. Integration. Education.* Proceedings of the International Scientific Conference. Volume I. Higher Education. May 22th – 23th. 2020. С. 465-480.
2. Kovalchuk, V., Maslich, S. and Movchan, L., 2023. Digitalization of vocational education under crisis conditions. Educational Technology Quarterly [Online]. Available from: https://doi.org /10.55056/etq.49 [Accessed 18 January 2023].
3. Сорока В. В. Формування готовності майбутніх майстрів виробничого навчання до застосування цифрових технологій у професійній діяльності. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, Глухів, 2021. 307 с.
4. Єжова О. О. Формування ціннісного ставлення до здоров’я учнів професійно-технічних навчальних закладів : монографія. Суми : Вид-во «МакДен», 2011. 412 с.
5. Братко М. В. Управління професійною підготовкою фахівців в умовах Університетського коледжу: теоретичний аспект. *ScienceRise: Pedagogical Education.* 2016. № 7 (3). С.9-16.

УДК 378.091.21:621

Корець М. С.
доктор педагогічних наук, професор
Українського Державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ У МАЙБУТНІХ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Формування культури енергозбереження носить масштабний характер, де на результат впливають не лише внутрішні параметри, а й зовнішні чинники, які функціонально залежать від енергетичної ситуації, енергетичної політики і часового фактору, тобто ми маємо відкриту систему, яка формується за участю соціальних, технологічних, енергетичних факторів. У цьому складність комплексного розв’язання

цієї проблеми, але насамперед слід розглядати людський фактор, оскільки він найбільш вмотивований у тій ситуації, яка склалася в енергозбереженні.

На даному етапі в час правового режиму воєнного стану енергобезпека держави має пріоритетне значення. Водночас підвищення конкурентоспроможності в сфері енергоефективності є раціональне використання джерел, диференційованих за вартістю енергоресурсу, використання альтернативних енергоресурсів, які в перспективі матимуть меншу вартість, ніж традиційні, а також знизять енергоємність економіки.

Енергоменеджмент забезпечує якомога більше заощадження енергії в закладах освіти, знижуючи сплати за комунальні послуги, при збереженні стандартів побутового комфорту та послуг на належному рівні. Використання будівель закладів освіти як об'єктів аналізу та впровадження заходів енергозбереження допомагає вивченню питань трансформування енергії, енергоефективності та споріднених тем про навколишнє середовище в основах наук.

Соціальне середовище є визначальним у питаннях запиту енергозбереження, бо воно є маркером тієї енергетичної ситуації, яка склалася. У цьому зв'язку виникла проблема системного здійснення просвітницької роботи і водночас запровадження на всіх рівнях і для всіх вікових категоріях суспільства формування у кожного з них культури енергозбереження і раціонального використання енергоресурсів.

Родина, окрім виховного важелю, має вплив на дитину як осередок формування основ економічної освіти, яка охоплює сегмент технологічної культури і культури енергозбереження. Це повинно здійснюватися системно і упродовж здобуття середньої освіти. Школа відіграє ключову роль у питаннях формування культури енергозбереження учня, підлітка, в якому провідна функція належить вчителю-предметнику, класному керівнику і загалом дирекції закладу освіти, як керівній ланці усього цього процесу.

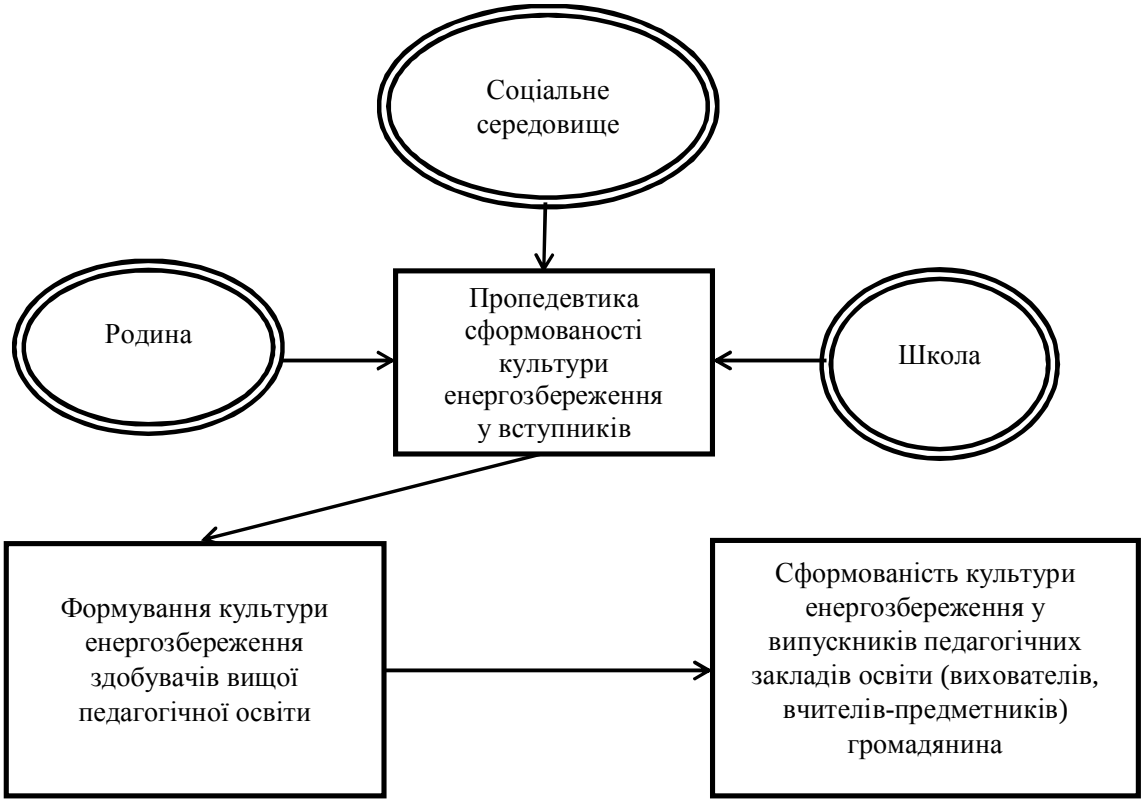

Рис. 1. Основні фактори впливу на формування культури енергозбереження у випускників педагогічних закладів освіти

Враховуючи той факт, що упродовж існування Незалежної України, тобто понад 30 років, не було державної, чіткої політики щодо енергозбереження, то цю ділянку роботи слід започатковувати повноформатно, розпочинаючи з дошкільних закладів освіти, продовжуючи під час навчання в школі з тим, щоб випускник з повною середньою освітою мав перший етап сформованості культури енергозбереження. Продовження його формування буде здійснюватися на другому етапі, який охоплює залежно від вибору випускника такі розрізнені сфери, як виробнича діяльність, здобуття робітничих професій у системі професійно-технічної освіти, здобуття професій середньої виробничої та управлінської ланки у коледжах різних профілів, а також здобуття вищої освіти у всіх закладах освіти державної і недержавної форми власності за освітніми рівнями «бакалавр» та «магістр». Чільне місце у цьому процесі відноситься до здобувачів вищої педагогічної освіти, оскільки випускниці, випускники є носіями просвітницької і цілеспрямованої освітньої діяльності у закладах освіти, тобто вони будуть організовувати і здійснювати всі заходи, пов'язані з вихованням дошкільнят, школярів, молоді з питань енергозбереження.

Цей сегмент реалізації економічної освіти і виховання потребує спланованих, узгоджених дій всіх учасників процесу, забезпечуючи принцип наступності, доступності, залежно від вікової категорії, безпечності, в умовах здійснення технічних рішень, відповідальності і контрольованості модераторів, які здійснюють організацію і реалізацію формування культури енергозбереження.

Використана література:

1. Формування культури енергозбереження у майбутніх учителів трудового навчання та технологій. Професійна підготовка сучасного вчителя трудового навчання та технологій : колективна монографія / за ред. С. М. Ящук. Умань, 2019. 279 с.

УДК 378.091.322-042.65

Костюшко Г. О.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Глобальні виклики сьогодення зумовлюють пошуки інноваційних педагогічних технологій із надання освітніх послуг в умовах війни. Найважливішим фактором успішної організації освітнього процесу на цьому етапі є конструктивна взаємодія всіх учасників освітнього процесу. Це передбачає створення комфортного безпечного освітнього середовища; адаптацію внутрішніх ресурсів учасників освітнього процесу до складних умов навчання; пошук і реалізацію нових підходів до надання освітніх послуг; розробку та впровадження інноваційних педагогічних і інформаційно-комунікаційних технологій у освітній процес та ін.

На сучасному етапі перед вищим закладом освіти постає необхідність використання таких інноваційних технологій, які б дозволили студенту активно включатися в самостійний пошук і засвоювати професійні знання та практичні навички. Нова ідея освіти пов'язана з потребою залучити людину до постійного активного процесу відкриття, засвоєння світу, а моделлю особистості в новій парадигмі освіти має стати інноваційна людина (яка постійно знаходиться в стані пошуку, здатна самостійно приймати нестандартні рішення, винахідлива, творча особистість) [5, с. 49].

Як слушно зауважив О. Дубасенюк, «інновації в освіті є закономірним явищем, динамічним за характером і розвивальним за результатами, їх запровадження дозволяє вирішити суперечності між традиційною системою та потребами в якісно новій освіті» [3, с. 14].

За новою парадигмою освітніх послуг значно зростає роль організації самостійної роботи студентів. Головна мета самостійної роботи студентів – закріплення та поглиблення набутих знань, оволодіння прийомами процесу пізнання, розвиток пізнавальних здібностей, а також формування навичок самостійної роботи в навчальній, науковій, професійній діяльності, здатності брати відповідальність, самостійно вирішувати проблеми, знаходити конструктивні рішення, виходи з кризових ситуацій тощо [2, с. 13].

До проблеми організації самостійної роботи студентів в умовах закладу вищої освіти з різних аспектів зверталися в своїх працях: В. Атаманюк, Н. Бойко, Г. Васянович, О. Губаренко, Р. Гуревич, В. Козаков, В. Кузьменко, В. Лєсовий, В. Петрук, П. Підкасистий, Є. Хриков, С. Шевченко та ін.

В. Лєсовий, аналізуючи організацію самостійної роботи студентів-першокурсників у контексті їх адаптації до умов навчання у ЗВО визначає, що «першочерговою метою навчання має бути створення передумов для опанування студентами самостійної роботи, розуміння її суті та прийомів», дослідник наголошує, що процес організації та контроль самостійної роботи буде найбільш ефективним «шляхом якісного інформаційного супроводу як методичного, так і теоретичного характеру» [1, с. 38].

Одним із нових підходів до організації самостійної роботи студентів є впровадження в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що відносяться до категорії інноваційних технологій освіти.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) в освіті – сукупність методів, прийомів, виробничих процесів і програмно-апаратних засобів, інтегрованих з метою розроблення інформаційно-цифрових освітніх систем, електронних освітніх ресурсів (ЕОР) та побудови комунікаційних мереж, а також технології розв'язування задач в галузі освіти з використанням таких систем, ресурсів і мереж [4, с. 53].

Перевагами ІКТ в організації самостійної роботи дослідники вважають: доступність, відкритість (створення електронних ресурсів на навчальній платформі дає студенту можливість вільного доступу цілодобово), варіативність (зміст, форми, методи навчання корегуються та розробляються викладачем, зважаючи на рівень підготовки студента), керованість, гнучкість (гнучке управління з боку викладача, безперервний зворотній зв'язок, самоконтроль навчальних досягнень здобувачів освіти), інтегрованість, інтерактивність та інше.

Отже, інформаційно-комунікаційні технології – це принципово нове інформаційно-освітнє середовище, що активізує та стимулює самостійну роботу студентів. Використання ІКТ технологій в організації самостійної роботи студентів закладає основи професіоналізму та їх подальшої самоорганізації, самоосвіти.

Використана література:

1. Лєсовий В. Ю., Петрук В. А. Адаптація першокурсників до навчання у вищих технічних закладах освіти : монографія. Вінниця : ВНТУ, 2017. 129 с.
2. Положення про організацію освітнього процесу у НПУ імені М. П. Драгоманова (нова редакція) від 22.12. 2021 р., протокол № 6. Режим посилання: ttps://npu.edu.ua/images /Положення_про_ООП_нова_редакція_2021.pdf
3. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 564 с.
4. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті : словник. К. : ЦП Компринт, 2019. 134 с.
5. Філософія освіти : навч. посіб. / за заг. ред. : В. Андрущенка, І. Передборської. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 329 с.

УДК 378.147:76:7.012

Кравченко Н. І.
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри образотворчого мистецтва
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ У ВИКЛАДАННІ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН З ПРИКЛАДНОЇ ГРАФІКИ ТА ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ

Система вищої освіти України з 2020 року до сьогодні витримала кілька великих випробувань. Це карантинні обмеження, пов’язанні із запобіганням розповсюдження ковідних захворювань, які було введено в березні 2020 року і які тривають і понині. А з 24 лютого 2021 року розпочалася повномасштабна війна росії проти України. Усі ці фактори змусили переорієнтувати українських освітян на більш активне використання в навчальному процесі сучасних технологій та електронних ресурсів, щоб зміна локації проведення занять з аудиторій у віртуальний простір не завдала не виправних втрат якості освіти [1]. Дистанційне навчання та змішані форми проведення занять стали реальністю, з якою стикнулася українська вища школа. І якщо на початку цього процесу викладання теоретичних дисциплін з лекційними і семінарськими заняттями вже було певною мірою підготовлено до переходу на дистанційну форму навчання, то викладання практикоорієнтованих дисциплін мистецьких спеціальностей не було готовим до цього виклику часу.

Взагалі питання технологій і методик впровадження форм дистанційного навчання на мистецьких спеціальностях досить складна, адже стосується і сфери музичного мистецтва. і хореографії, а не лише візуального мистецтва. Ми ж зупинимося лише на розгляді ефективності використання електронних ресурсів під час дистанційного навчання за спеціальностями 022 Дизайн і 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація. І висвітимо для початку особливості викладання тих навчальних дисциплін, в яких передбачена робота із графічними редакторами Adobe Illustrator та Adobe Photoshop.

Слід відмітити кілька зручних ресурсів, якими могли користуватися і викладачі, і здобувачі вищої освіти означених мистецьких спеціальностей. Це перш за все

комунікативні ресурси: офіційний ресурс – корпоративна пошта університету, а також мобільні месенджери Viber, Telegram, чати яких використовувались для не офіційного спілкування викладачів кафедри, кураторів зі студентами академічних груп або для розповсюдження термінової інформації, що дублює інформацію з корпоративної пошти. Для консультацій та надання викладачем коментарів щодо представленої студентом роботи корпоративна пошта активно використовувалась лише під час карантину 2020 року. Згодом з опануванням інших ресурсів відбулося її розвантаження і повернення її до головної функції – офіційної комунікації.

Для проведення дистанційних занять використовувався сервіс Google Meet (старий ресурс – Google Hangouts Meet – функціонував до 2021 року, мав у цій версії дуже зручну функцію створення відеозапису конференції), подібний йому сервіс Zoom мав певні вади, зокрема обмеження в часі проведення конференцій. І тут варто трохи докладніше зупинитися на використанні сервісу Google Meet в навчальному процесі. При проведенні практичних занять в аудиторії після того, як здобувачі переглянули на екрані проектора демонстрацію навчальних матеріалів та отримали завдання для виконання, студенти починають працювати кожен за своїм комп'ютером. Ніхто з них не бачить роботу своїх одногрупників, повторюють ідентичні помилки при виконанні завдання, якщо мають якісь питання, викладач пояснює індивідуально або пропонує зібратися всім біля одного монітора, щоб не повторювати одне й те саме кожному окрему. Адже при роботі з графічними редакторами виникає безліч додаткових питань. Затвердження ескізів і процес роботи також у таких умовах відбувається у вигляді індивідуальної консультації.

При використанні сервісу Google Meet або Zoom ця ситуація змінюється суттєво. Початок заняття той самий – демонстрація навчального матеріалу і визначення завдання та способів його виконання. Далі починається робота зі студентами, де кожен може, включивши презентацію, продемонструвати свій екран з відкритим завданням у програмі Adobe Illustrator або Adobe Photoshop, задати питання про виконання роботи, отримати консультацію тощо. При цьому усі студенти бачать процес роботи, технічні та творчі проблеми, з якими стикнувся їх одногрупник, разом з ним отримують поради з вирішення проблеми і рекомендації щодо виконання завдання. Окрім того викладач, помітивши певну прогалину в знаннях студентів (які до речі можуть стосуватися історії мистецтва і дизайну, практичного досвіду з інших дотичних дисциплін, сучасних форм та технологій візуального мистецтва) може продемонструвати додатковий ілюстративний матеріал зі свого особистого комп'ютера або з мережі Інтернету.

Не випадково тут раніше була згадана зручна функція створення відео запису конференції. Лекційне, практичне заняття, установчу конференцію або консультацію по виробничій практиці, до екзамену, зустріч із запрошеним гостем – фахівцем-практиком з певного напряму – можна записати і згодом переглянути додатково. Особливо це зручно при складних умовах навчання та при поважних причин відсутності деяких студентів. Окрім того знімаються безліч питань і непорозумінь щодо повноти наданої викладачем інформації.

Щодо відвідування студентами занять, то слід відмітити сучасне вдосконалення сервісу Google Meet, який після завершення конференції надсилає на електронну пошту організатору звіт про кожен вхід та вихід учасників під час її проведення. Але тут треба використовувати корпоративні аккаунти для ідентифікації учасників. Також узгодження цього сервісу із Google календарем спрощує формування запрошень на конференції та долучення до неї усіх учасників.

Для надання здобувачам загального навчального матеріалу і додаткових індивідуальних консультацій, запропонованих візуальних зразків (файлів зображень або медіа файлів) для виконання практичної та самостійної роботи є цілком ефективною навчальна платформа Moodle. Електронний навчальний курс містить повний об'єм

необхідного матеріалу – це методичний матеріал (робоча програма навчальної дисципліни, критерії оцінювання, методичні рекомендації до виконання практичних завдань [2] тощо), лекційний матеріал із ілюстраціями, завдання до практичної із зразками робіт, усі вимоги до підсумкової атестації – екзамену із зразками робіт, відео уроки з опанування певних навичок роботи з графічними редакторами, глосарій, посилання на електронні джерела і книги, а також на матеріали, розміщені в хмарних сервісах [3].

Через те, що художники і дизайнери постійно працюють із візуальним матеріалом, ресурс із можливістю його розміщення для ознайомлення стає вкрай необхідним. Створений ресурс для виконання практичної або самостійної роботи виконує не лише функцію централізованого місця, куди студенти здають виконані завдання, але є місцем, де кожен студент отримує коментарі та рекомендації. І тому він може до дедлайну змінити на краще свою роботу, і в ресурсі буде перебувати кілька зданих файлів – від першого варіанту до остаточного. Це дозволить здобувачу проаналізувати свої ж результати роботи.

Використання електронних ресурсів у викладанні дисциплін з прикладної графіки та графічного дизайну є надзвичайно ефективним [4], але за умови їх системного використання, налагодженої узгодженої їхньої роботи. Цей досвід мав позитивний результат і був продемонстрований у вигляді віртуальних виставок та проєктів, які проводились після виконання практичних завдань в умовах карантину і воєнного стану [5]. Це страшний, але водночас дуже продуктивний досвід, який ще потребує додаткового вивчення. Але вже зараз можемо констатувати незламність й загартованість наших освітян і здобувачів вищої освіти.

Використана література:

1. Shevniuk O. L., Matvienko O. V. Moral Values and Skills: The Challenges of Space Exploration Practices. *Philosophy and Cosmology*, Volume 23, 2019. С. 123-131. https://doi.org/10.29202/phil-cosm/23/11 Часть ISSN: 2307-3705 WOS:000488625900011
2. Shevniuk O. L. The structure of didactic forms of the fine arts teaching to students in higher educational establishment. Мистецтво і освіта. 2021. № 2 (100). С. 13-18. https://doi.org/10.32405/2308-8885-2021-2(100)-13-17
3. Sova Olha. Cloud technologies in art entrepreneurship education. Journal of Entrepreneurship Education, 2019, 22 (5). P. 1–6. (with Holinska T., Komarovska O., Melnyk O., Pet'ko L., Shpitsa R., Strohal T.). SCOPUS. http://surl.li/dyrvs
4. Сова О. С. Візуальна реклама як сучасний вид прикладного мистецтва. Мистецтво на зламі: кризові моменти поступу : зб. тез доповідей Міжнародної наук. конф. Київ, 19 квітня 2019 р. Національна академія мистецтв України. К., 2019. С. 64-65.
5. Віртуальні проєкти і виставки березень 2020 – червень 2022 рр. https://www.facebook.com/design.kubg

УДК 37-022.36:796.071.4

Криштанович С. В.
доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри педагогіки та психології
Львівського державного університету фізичної культури
імені Івана Боберського
м. Львів, Україна

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ФЕНОМЕН ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Час не стоїть на місці, він висуває нові вимоги до вищої школи, які полягають у підготовці конкурентоспроможних фахівців у сфері фізичної культури і спорту, здатних творчо мислити та приймати правильні рішення в тій чи іншій професійній ситуації і, безумовно, мати сформовану професійну компетентність. Існуюча досі система професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у вишах спрямована на теоретичне формування компонентів їхньої професійної діяльності, а не на формування у них професійної компетентності. Це пояснюється тим, що традиційна система організації, змісту, форм та методів їх підготовки не відповідають вимогам сьогодення.

Сьогодні до пріоритетів підготовки кваліфікованих фахівців відносять не тільки набуття професійних знань майбутніми випускниками закладів вищої освіти, але і їх уміння оперувати знаннями, готовність пристосовуватися до нових потреб ринку праці, активно діяти, вміння швидко приймати відповідальні рішення в проблемних ситуаціях, вирізнятися мобільністю, конструктивністю, здатністю до адаптації, умінням реалізувати свої творчі здібності в процесі професійної діяльності.

Як зазначає О. Дубасенюк, «Система освіти має забезпечувати досягнення цілей громадянського суспільства, вирішуючи ряд складних та важливих завдань: створення умов для розвитку самобутніх національних культур; громадянського виховання; вдосконалення системи неперервної освіти та забезпечення навчання впродовж життя; формування ціннісних орієнтацій, які захищають від згубного впливу субкультури суспільства споживання; формування соціальної відповідальності громадян та потреби у соціально-активному способі життя тощо» [1]. Неперервне навчання, або навчання упродовж життя, на думку науковця, «дозволяє людям, що мають певний освітній рівень та професійну кваліфікацію, опановувати нові знання, вміння та навички, зумовлені динамічними потребами ринку праці, і таке навчання є головним засобом боротьби з безробіттям» [1]. Як наголошують Л. Коваленко, та І. Шевченко, система неперервної освіти «розглядається як самостійний напрям у низці інших галузей, у яких освітній процес відображає такі властивості: двобічність взаємодії надавачів та здобувачів освіти; спрямованість усього процесу на всебічний і гармонійний розвиток особистості; єдність змістової і процесуальної (технологічної) сторін; взаємозв'язок всіх структурних елементів: мети, змісту освіти і засобів досягнення освітніх завдань – результату освіти; реалізацію функцій розвитку, навчання та виховання» [2, с. 95]. Таке навчання створює здобувачам умови, щоб постійно оновлювати свої знання та розвивати нові компетентності, які затребувані на сучасному ринку праці, допомагають завжди бути конкурентоспроможним, що уможливлює обирати місце та умови праці, не боятися бути звільненим.

На думку В. Савоша, виокремленням першочергового акценту в розкритті суті неперервної освіти як складного феномену необхідно зробити наголос на розгляді неперервної освіти і як принципу, і як процесу [3]. У процесі формування професійної компетентності фахівців фізичної культури і спорту треба дотримуватися принципу неперервності освіти, зокрема об'єднання базової та подальша підготовка до професійної діяльності в послідовний процес, який сприяє формуванню мотивації та потреби в навчальному удосконаленні умінь і навичок. На думку Л. Лук'янової, «…постійне набуття нових знань, методик і технологій є безумовним чинником підтримки відповідної кваліфікації спеціалістів, що й обґрунтовує провідний принцип сучасної освіти – її неперервність, який визначає стратегічний орієнтир суспільного прогресу» [4, с. 191]. Принцип передбачає організацію освітнього процесу так, щоб у фахівця була мотивація долати проблеми та досягати успіхи щодо відповідного рівня своєї професійної компетентності. Цей принцип зумовлює послідовність вивчення основних понять і категорій та в подальшому більш глибокого пізнання. Тому завдяки принципу неперервності можна гарантувати успішне формування професійної компетентності фахівців фізичної культури і спорту науково-педагогічним працівниками закладів вищої освіти.

Отже, сучасна система формування професійної компетентності фахівців фізичної культури і спорту як цілісна неперервна система освіти спрямована на формування самостійної особистості, здатної до вибудовування орієнтирів на майбутнє, саморозвитку та навчання упродовж життя, бути професійно мобільною та гнучкою відповідно до швидкозмінних економічних та суспільних процесів і явищ, конкурентоспроможною на ринку праці сфери фізичної культури і спорту.

Використана література:

1. Дубасенюк О. А. Тенденції розвитку професійної педагогічної освіти. *Актуальні проблеми професійно-педагогічної освіти та стратегії розвитку*. Зб. наук. пр. Житомир : Вид-во ЖДУ; 2006, с. 3–7.
2. Коваленко, Л., & Шевченко, І. (2021). Сучасна безперервна педагогічна освіта як соціокультурний феномен. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 20 (2), 89-101. https://doi.org/10.35387/od.2(20).2021.89-101
3. Савош В. О. Смислова експлікація феномена "неперервна освіта": суть, мета, функції, етапи, вияв на рівнях принципу та процесу. *Педагогічні науки*. 2018; 2 (93), с. 113-117.
4. Лук'янова Л. Неперервна освіта впродовж життя: історичний огляд, сучасні реалії. *Науковий вісник Мелітоп. держ. педагогічного ун-ту*. Серія: Педагогіка. Мелітополь; 2015; 2(15), с. 187–92.

УДК 316.422:001:37

Кубальський О. Н.
перший заступник головного ученого секретаря –
начальник Науково-організаційного відділу,
заступник директора з наукової роботи Державної установи
Інститут досліджень науково-технічного потенціалу
та історії науки ім. Г. М. Доброва
Національної академії наук України,
кандидат філософських наук, доцент
м. Київ, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В НАУЦІ ТА ОСВІТІ В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ СОЦІАЛЬНО-ТУРБУЛЕНТНОГО СУСПІЛЬСТВА

У сучасному світі, зумовленому соціально-турбулентними викликами, соціокультурні орієнтації людини та суспільства зазнають суттєвих змін, які відображаються в системі освіти і науки.

Сьогодні до основних викликів соціально-турбулентного суспільства відносять передусім явища, пов’язані з глобалізацією, динамічним розвитком інформаційних технологій, ризиками тероризму, військових конфліктів. Україна сьогодні особливо знаходиться в умовах турбулентності. По-перше, перелічені загальноцивілізаційні тенденції, а також євроінтеграційний вектор нашої держави, а по-друге, умови війни та необхідність післявоєнної відбудови актуалізують питання трансформаційних змін в освіті і науці, їх стратегічних напрямів і концептуальних положень.

Поняття «трансформація» (від лат. transformatio) у сучасному словнику визначається як зміна, перетворення виду, форми, істотних властивостей чого-небудь [17, с. 384].

У сучасних дослідженнях термін «трансформація» має різні відтінки значень. Однак усі визначення мають спільну ідею – це якісні зміни у структурних складниках системи, які відповідають викликам суспільства. Трансформація може бути як прогресивною, так і регресивною, і не передбачає певного вектора змін.

Глобалізація сприяє зростанню взаємозв'язків та інтеграції між різними країнами та народами. Вона зумовлює стандартизацію товарів та послуг, орієнтацію на загальні цінності, які спільні для багатьох народів у світі. При цьому, цей процес не є однозначним, оскільки він може мати і негативні наслідки, такі як втрата національної ідентичності та зростання соціально-економічних нерівностей між країнами та народами. Однак, взагалі глобалізація сприяє підвищенню рівня технологій та якості комунікації, розширенню можливостей для бізнесу та зростанню рівня економічної активності в багатьох країнах світу.

Також важливою передумовою трансформаційних змін в освіті і науці є інформатизація, зумовлена нестримним розвитком інформаційно- комунікаційних технологій (ІКТ), які проникають практично у всі сфери людської життєдіяльності. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій є необхідним для покращення рівня освіти та розвитку дітей. У використанні ІКТ в освіті є безліч переваг, таких як доступність до освіти, забезпечення відкритості навчальних матеріалів, забезпечення учасників освітнього процесу засобами для саморозвитку в глобальному інформаційному середовищі. Впровадження ІКТ є важливою передумовою для створення відкритої освіти, яка є ключовим елементом для самореалізації та саморозвитку вчителів в сучасному

інформаційному суспільстві. Також, впровадження ІКТ в освіту вимагає підготовки всіх учасників освітнього процесу до використання цих технологій, що є важливою складовою для покращення якості освіти в Україні.

Під час війни вітчизняна освіта зазнає значних труднощів та потребує оперативних змін, що вимагають інноваційних проєктів, переосмислення підходів та методів, розгляду реального стану проблем та взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Для забезпечення якості освіти та успішної реалізації стратегічного розвитку, необхідно здійснювати оновлення змісту та організації освітнього процесу, розвивати нові підходи та принципи та залучати інноваційні технології та погляди.

Воєнні дії створюють тиск і на розвиток науки. Відтак, наука має завдання захистити свій розвиток та суспільство від цих деструктивних чинників, а також протидіяти небезпекам, що виникають під час збройних конфліктів або внаслідок війн.

У зв'язку з цим зростає потреба в підвищенні інноваційної спроможності науки. Вона полягає в її здатності створення новацій для подальшої трансформації їх в інноваційні продукти. Окрім того, для зміцнення інноваційного потенціалу вітчизняної науки необхідно переглянути та вдосконалити всі етапи інноваційного процесу з метою створення ефективної взаємодії у системі «наука-освіта-економіка-інновації».

Успішне забезпечення розвитку людського капіталу і підвищення економічної вигоди можливе завдяки правильній державній політиці саме в сфері освіти та науки. Це допомагає створювати умови для стабільного зростання економіки, забезпечення суспільного й індивідуального добробуту, просування до майбутнього процвітання та покращення якості життя. Однак, досягнення таких цілей потребує не тільки політичних ініціатив, але й значних інвестицій на довгий термін та ефективних управлінських рішень. Має здійснюватися системна трансформація сфери освіти та науки на всіх рівнях.

Трансформація наукової галузі спрямована на зменшення ізоляції та стагнації у сфері наукових досліджень, створення запиту на якісну підготовку науковців, наукові розробки світового рівня у галузі фундаментальних та прикладних наук, а також скорочення розриву між науковими дослідженнями та використанням їхніх результатів на практиці.

Отже, в умовах соціально-турбулентних викликів у сучасному суспільстві необхідною є трансформація сфери освіти та науки в інноваційне середовище, де здобувачі освіти розвивають ключові компетентності, необхідні для успішного життя, а науковці матимуть необхідні ресурси для проведення досліджень, які сприятимуть соціально-економічному та інноваційному розвитку держави.

Використана література:

1. Словник іншомовних слів / за редакцією О. С. Мельничука. К., 1994 р.

УДК 37.091.2:355.271

Курепін В. М.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри методики професійного навчання
Миколаївського національного аграрного університету
м. Миколаїв, Україна

ЗАХИСТ ПРИ ВПРОВАДЖЕНІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Питання безпеки освітнього процесу не є новим для Українських освітян. Різні природні та техногенні катаклізми, інфекційне захворювання, викликане вірусом SARS-CoV-2, військова агресія росії та окупація деяких регіонів порушують можливості забезпечення базових потреб людини, у тому числі в галузі освіти, зокрема, з огляду на зовнішні фактори, як-от непрогнозованість безпекових факторів, враховуючи агресивну політику держави агресора.

Ніхто і нікого не готували до роботи під час війни, ніхто не може спрогнозувати, які ще виклики будуть перед освітянами [1, с. 9], а це означає єдине: умови мінливі і ми мусимо вміти швидко адаптуватися, знаходячи кращі варіанти, щоб подбати про якість освіти української молоді. Вже сьогодні, забезпечення високого рівня якості освіти – головне завдання реформування сучасної вітчизняної освіти.

Час від часу з'являється інформація про руйнування закладів вищої освіти (ЗВО), деякі ЗВО знеструмлені, а в безпечних регіонах (зона бойових дій, зона обстрілу) повідомлення про мінування об’єктів освіти зриває і без того нестабільний процес навчання. З огляду на суттєві ризики під час воєнного стану, Міносвіти взяло курс на децентралізацію. Воно надає автономію закладам освіти, навчальні заклади самостійно визначають структуру і тривалість освітнього процесу, керівництво встановлює формат роботи та може корегувати його відповідно до обставин. Словосполучення освіта та безпека стає надважливим.

Небезпека є реальної: продовження бойових дій, артилерійські обстріли в межах окремих територій, загрози ракетно-бомбових ударів по всій території України, руйнування критичної інфраструктури та обмеження у використанні енергоресурсів [2, с. 149] тощо. Все це не може бути гарантуванням безпечних умов навчання та праці для всіх учасників освітнього процесу.

За таких умов першим пріоритетом у діяльності закладів вищої освіти є проведення безпекових заходів, спрямованих на зниження ризику при впровадженні освітнього процесу з урахуванням досвіду роботи ЗВО в умовах воєнного часу.

В умовах війни важливого значення набуває організація освітнього процесу з комфортним освітнім середовищем, особливо для тих хто отримав психологічну травму, стрес. За таких умов зростає роль психологічної служби, яка повинна своєчасно забезпечити надання психологічної підтримки всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань системи освіти. Психологічна підтримка функціонує на трьох рівнях:

- науковому – вивчає закономірності психічного розвитку і формування особистості студента з метою розробки методів і методик професійного застосування психологічних знань;
- прикладному – здійснює соціально-психологічне забезпечення процесу навчання і виховання, включаючи розробку навчальних програм, рекомендацій тощо;

- практичному – забезпечує безпосередню психолого-педагогічну роботу фахівця в умовах даного навчального закладу.

У тилових областях країни, у разі наявності безпосередньої небезпеки (загрози обстрілів тощо) запровадження освітнього процесу рекомендується в змішаному або в дистанційному форматі за погодженням з військово-цивільною адміністрацією регіону. Необхідно забезпечити технічну готовність споруд цивільного захисту [3, с. 149] для укриття учасників освітнього процесу, провести необхідні підготовчі роботи з урахуванням законодавства.

Впровадження освітнього процесу необхідно в межах розрахункової місткості споруд цивільного захисту, що можуть бути використані для укриття учасників освітнього процесу, як в приміщеннях освітньої установи так і гуртожитків. Потужності споруд цивільного захисту повинні бути достатніми для укриття усіх учасників освітнього процесу в разі включення сигналу «Повітряна тривога». При наявності необхідних умов та методичного забезпечення можливо продовження освітнього процесу в укритті, повністю або частково.

Задля забезпечення безпеки студентів, науково-педагогічних працівників та співробітників ЗВО у разі включення сигналу «Повітряна тривога» учасники освітнього процесу повинні організовано прослідувати до споруд цивільного захисту і перебувати в них до скасування сигналу.

Зруйновані агресором заклади вищої освіти, поламані плани освітнього процесу, переформування питань матеріального забезпечення, вирішення питань захисту освітніх установ, це далеко не всі наслідки для освіти в умовах повномасштабної агресії росії проти України. Головне питання, яке турбує сьогодні освітян, це забезпечення якісної освіти з використанням безпекових технологій в умовах війни.

Використана література:

1. Курепін В. М. Застосування трудового законодавства у закладах вищої освіти в умовах воєнного часу. *Розвиток українського села – основа аграрної реформи в Україні* : матеріали Причорноморської регіональної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу, м. Миколаїв, 20-22 квітня 2022 р. / Міністерство освіти і науки України; Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 8-14. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11433.
2. Іваненко В. С., Курепін В. М. Місцеві органи влади в умовах воєнного стану: повноваження та співпраця військових адміністрацій з органами місцевого самоврядування. *Правові засади організації та здійснення публічної влади :* V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Хмельницький, 17 червня 2022 р. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 148-150. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11869.
3. Пранович К. О. Охорона земель, інженерно-технічні заходи цивільного захисту та благоустрій територій об'єднаних громад. *Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні аспекти, особливості захисту суспільства та особистості* : тези доповідей за результатами тематичного «круглого столу», м. Миколаїв, 9 грудня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 43-46. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12080.

УДК 37.091.12.011.3-051:57:005.963

Кустовська А. В.
кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

НЕПЕРЕРВНЕ ПРОФЕСІЙНЕ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАЧА БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ТА ЗМІШАНОЇ ФОРМ НАВЧАННЯ

Університетський освітній процес в Україні, починаючи від 2019-2020 навчального року й дотепер, перебуває у постійному балансуванні між боротьбою за якість знань студентів та пошуком можливостей створення безпечних умов для здоров'я та життя його учасників. Пандемія COVID-19 та пов'язаний з нею перехід до дистанційної та змішаної форм навчального процесу змусила до пошуку нових варіантів його організації [4, 5], а з початком повномасштабного вторгнення російської федерації у 2022 році безпекова складова відіграє визначальну роль [2].

У таких умовах активізація самовдосконалення викладачів, підвищення їх кваліфікації або й взагалі опанування нових форм взаємодії зі студентами є запорукою забезпечення належної якості освіти [1, 3]. З боку МОН України, міжнародних організацій та українських компаній на сьогодні є багато ініціатив, які на тимчасовій або постійній основі дають можливість викладачеві набути необхідних компетенцій як на безоплатній, так і на платній основі.

Викладання біологічних дисциплін у процесі реалізації навчальних планів підготовки бакалаврів та магістрів спеціальності «Середня освіта. Біологія та здоров'я людини» потребує, з одного боку, постійного наукового пошуку з метою ознайомлення з новими відкриттями у сфері біології (зокрема, біотехнології, яка продовжує стрімко розвиватися останніми десятиріччями; систематики рослин, яка перебуває на етапі трансформацій філогенетичних APG-систем; фітоценології з природозберігаючими підходами до використання інтродукованих рослин і недопущенням інвазій агресивних видів у природній флорі та заліснення степових територій, що пропагувалося раніше й призвело до загибелі чи скорочення частини популяцій автентичних видів тощо), а з іншого боку – вдосконалення професійних навичок у сфері інформаційно-комунікаційних технологій для якомога ефективнішого проєктування і побудови освітнього середовища на відстані, враховуючи те, що частина студентів, опинившись у складних життєвих обставинах під час війни, змушена була покинути рідні домівки; деякі з них продовжували навчання, перебуваючи за кордоном. Зосередимо увагу на деяких програмах та електронних ресурсах, які викладачі мають змогу опанувати без фінансових затрат.

Щодо першої складової, насамперед слід відмітити можливість відвідування викладачами безоплатних україномовних вебінарів, організованих компаніями Clarivate (https://clarivate.libguides.com/europe/ukraine) та Elsevier (https://www.elsevier.com/en-xm/events/webinars/elsevier-training-and-demo-webinars/ukraine) для ознайомлення українських науковців з оновленнями сервісів у наукометричних базах Web of Science (серії «Research Smarter», «Clarivate науковцям») та Scopus; надання доступу до наукових джерел у базі WoS для українських вчених та викладачів з можливістю роумінгового доступу, тож існує можливість працювати з найновішою літературою, перебуваючи поза установою; функціонування на постійній основі Elsevier Researcher Academy (https://researcheracademy.elsevier.com/), де початківці можуть у зручний для них час опанувати навички роботи з базою Scopus.

У реалізації другої складової корисними можуть бути сертифіковані короткострокові програми підвищення кваліфікації на платформі EdEra («#BLEND_IT: опануємо змішане навчання», 90 годин (3 кредити ECTS)), програма підвищення кваліфікації керівних, наукових, науково-педагогічних та педагогічних кадрів від Академії цифрового розвитку «Цифрові інструменти Google для закладів вищої, фахової передвищої освіти» (цифровий компонент) (30 годин (1 кредит ECTS), та розширена трирівнева програма: сумарно на 90 годин (3 кредити ECTS)) тощо. Вдосконалені внаслідок опанування вищезазначених компонентів професійні навички викладача дозволяють ефективніше організовувати роботу зі студентами на платформі MOODLE (урізноманітнювати форми взаємодії зі студентами денної та заочної форм навчання, які дистанційно опановують електронні курси, зокрема, працювати асинхронно з урахуванням відключень електроенергії та відсутності зв'язку у зарахованих користувачів у різний час), при дистанційному читанні лекцій в режимі відеоконференцій у Zoom, Google Meet тощо.

Також слід зазначити, що корисним для викладачів і студентів усіх спеціальностей, не лише біологічних, є курс на платформі Prometheus «Перша домедична допомога в умовах війни» (https://courses.prometheus.org.ua/courses), який у доступній формі ознайомлює з алгоритмом надання першої домедичної допомоги MARCHE. Для непідготовленого слухача опанування курсу потребує 15 годин часу (0.5 кредиту ECTS). В умовах війни в країні кожен свідомий громадянин має знати прості речі, які рятують життя.

Тож у непростих реаліях сьогодення маємо можливості для професійного розвитку та самовдосконалення, що у кінцевому підсумку дає змогу здійснювати викладання біологічних дисциплін на належному рівні.

Використана література:

1. Bakhmat N. et al. Digital transformation of education in the context of informatization of education and society against the background of russian armed aggression: current problems and vectors of development. WISDOM. 2022. Vol. 4, No. 3. P. 14–21. https://doi.org/10.24234/wisdom.v4i3.813
2. Budnyk O. et al. Education innovations: new wartime experience of Ukrainian universities. Journal for Educators, Teachers and Trainers. 2022. Vol. 13, No. 5. P. 464–471. https://doi.org /10.47750/jett.2022.13.05.042
3. Malimon O. et al. Modern European trends in the development of the higher education system in the realities of large-scale military aggression (the experience of Ukraine). Amazonia Investiga. 2022. Vol. 11., No. 55. P. 156–162. https://doi.org/10.34069/AI/2022.55.07.16
4. Morgan C. et al. Qualitative impact assessment of COVID-19 on the pedagogical, technological and social experiences of higher education students in Taiwan. Education and Information Technologies. 2022. Vol. 27. P. 10471–10495. https://doi.org/10.1007/s10639-022-10896-x
5. Müller U. et al. School Leadership, Education for Sustainable Development (ESD), and the Impact of the COVID-19 Pandemic: Perspectives of Principals in China, Germany, and the USA. Education Sciences. 2022. Vol. 12, No. 12. P. 1–19. https://doi.org/10.3390/educsci12120853

УДК 355.23:159.9

Лазоренко Б. П.
кандидат філософських наук, провідний науковий співробітник,
лабораторії соціальної психології особистості,
Інституту соціальної та політичної психології НАПН України
м. Київ, Україна

ПСИХОЛОГІЧНА ОСВІТА ВІЙСЬКОВИХ: НОВІТНІ ВИКЛИКИ ВІЙНИ

В умовах сучасної війни повстають нові виклики і вимоги до психологічної освіти військових взагалі та до військових психологів зокрема. Сучасна війна потребує особистостей, які мають високий потенціал резільєнтності, здатності швидко і якісно опрацьовувати негативні стани, які вони отримують в результаті бойових дій, відповідних комунікативних навичок в екстремальних військових ситуаціях, належної здатності до командної співпраці, високої готовності, за відповідних обставин, проявляти суб'єктність у прийнятті командних рішень. Недостатній рівень фахової підготовки військових психологів та психологічної готовності військових до виконання завдань в особливих умовах призводить до небойових втрат, порушення ними законів військового стану та потрапляння в місця позбавлення волі.

Метою тез є привернення уваги до зазначених викликів війни і певного позитивного досвіду щодо відповіді на деякі з цих викликів.

Перш за все це підготовка військових психологів до використання технологій оптимізації психологічного стану особового складу щодо виконання завдань в особливих умовах [1, 2]. Важливим завданням для військового психолога та військовослужбовця є також опрацювання засобів опанування негативних стресових та посттравматичних стресових станів в руслі концепції посттравматичного зростання. Серед них привертає увагу методика парадоксальної інтенції В. Франкла та інші психотехнології застосування механізму парадоксальної реакції та парадоксу [3, 4]. Значущим аспектом підготовки військових є оволодіння засобами психологічної само- та взаємодопомоги в опануванні стресових і посттравматичних стресових станів [5] серед яких важливе місце належить різним тілесно зорієнтованим та дихальним технологіям [6]. Особливе значення для військових мають психологічні засоби командотворення, підбір і опрацювання відповідних вправ, які забезпечують належний рівень командної згуртованості. Завдяки творчій співпраці із фахівцями кафедри військової психології та політології Військового інституту КНУ ім. Тараса Шевченка були розроблені та впроваджені в рамках відповідного спецкурсу психотехнології командотворення [7]. Одним із актуальних завдань і військової, і пенітенціарної психології є реабілітація та ресоціалізація військових, які потрапили в місця позбавлення волі. Отриманий досвід показав свою ефективність і викликав певну зацікавленість у його застосуванні в такій важливій соціальних сфері, як вдосконалення практичних навичок психологів установ виконання покарань та слідчого ізолятора ДКВС України у стосунку реабілітації та ресоціалізації учасників бойових дій та ветеранів, які перебувають в місцях позбавлення волі [8].

Використана література:

1. Лазоренко Б. П. Засвоєння негативних станів як технологія забезпеченні морально-психологічній готовності особистості до виконання завдань в особливих умовах. *Філософсько-соціологічні та психолого-педагогічні проблеми підготовки особистості до виконання завдань в особливих умовах :* матеріали Міжнародної науково-практичної

конференції (Київ, 7 червня 2018 р.) / Міністерство оборони. Національний у-т оборони України ім. І. Черняховського. К. : НУОУ, 2018. С. 126–128.

2. Лазоренко Б., Дубровинський Г. Підготовка військового психолога до використання технологій оптимізації психологічного стану особового складу щодо виконання завдань в особливих умовах. Філософсько-соціологічні та психолого-педагогічні проблеми підготовки особистості до виконання завдань в особливих умовах (Київ, 31 жовтня 2019 р.) / Міністерство оборони України. Національний у-т оборони України ім. І. Черняховського. К. : НУОУ, 2019. С. 161–164.
3. Лазоренко Б. П. Парадоксальна інтенція: європейський та український досвід опанування посттравматичних стресових станів в умовах російсько-української війни. *Виклики сучасної психологічної науки країн ЄС: перспективи інтеграції українського досвіду* [збірник тез методологічного семінару лабораторії методології і теорії психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України]. Відп. ред. В. Л. Зливков ; укладачі С. О. Лукомська, О. В. Котух. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2022. С. 37–40. URL : https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732124
4. Лазоренко Б. П. Соціально-психологічна реабілітація та реадаптація волонтерів: емпірична оцінка ефективності технології парадоксу. *Наук. студ. із соц. та політ. психол.* : зб. статей / АПН України, Ін-т соц. та політ. психол.: Редкол. : С. Д. Максименко, М. М. Слюсаревський та ін. К. : Міленіум, 2018.
5. Лазоренко Б. П. Навчально-методичний супровід опанування курсантами-психологами стресових станів засобами само- та взаємодопомоги. *Наукові студії із соціальної та політичної психології :* зб. статей / НАПН України, Ін-т соціальної та політичної психології; [редакційна рада : М. М. Слюсаревський (голова), В. Г. Кремень, С. Д. Максименко, Т. М. Титаренко]. Київ : Талком, 46 (49). 2020. С. 159-167. DOI: https :// doi. org /10.33120/ ssj. vi 46(49).165
6. Лазоренко Б. П. Дихальні психотехнології саморегуляції стресових та посттравматичних станів у соціально-психологічному супроводі реадаптації ветеранів АТО/ООС та волонтерів. *Військова психологія у вимірах війни і миру: проблеми, досвід, перспективи* : матеріали у Міжнародної науково-практичної конференції 3-4 квітня 2020 р. КНУ імені Тараса Шевченка.
7. Borys Lazorenko, Georgy Dubrovynsky. Efficiency of mastering by future psychologists the team building psychotechnology. Психологічні науки: проблеми і здобутки : зб. наук. статей / Київський міжнародний університет, Ін-т соц. та політ психол. НАПН України. Серія : “Психологічні науки: проблеми і здобутки”; вип. (1, 2) 15 – 16. К. : КиМУ, 2020.
8. Лазоренко Б. П., Рудницька І. М. Розділ 7. Окремі аспекти психологічної роботи з засудженими ветеранами війни // Книга психолога установи виконання покарань та слідчого ізолятора ДКВС України – частина 2 / за заг. ред. О. В. Висоцької. Київ : ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2022. С. 183–202.

УДК 37.018.43:614

Лебединець Н. В.
кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна;

Омельчук О. В.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри здоров'я, валеології і медико-біологічних дисциплін
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

РОЛЬ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ СКЛАДОВОЇ ЗА УМОВ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Впровадження дистанційного навчання, в зв'язку з пандемією Covid-19 та військовими діями, викликаними повномасштабним вторгненням рф, стало необхідністю сьогодення. Наразі відомі переваги online навчання, що дають можливість навчатися у зручний час, у відносно автономному темпі, долучатися до новітніх освітніх online-платформ, використовувати велику кількість освітніх ресурсів та джерел, створюються умови для креативних завдань; можливий постійний доступ до джерел інформації і матеріалів; відбувається економія витрат часу на дорогу тощо. Проте, регулярне та довготривале використання інформаційно-комунікаційних технічних засобів навчання викликає негативний вплив на функціональний стан учасників освітнього процесу, викликаний недостатньою фізичною активністю; значним навантаженням на зоровий аналізатор та нервову систему при зростанні часу використання гаджетів. Вище зазначене викликає потребу у широкому впровадженні елементів здоров'язбереження як в освітньому процесі, так і в повсякденні [1, с. 573; 2, с. 104].

Актуальність проблематики дослідження спонукала до вивчення питання функціональної активності і мотивації до здоров'язбереження серед студентської молоді, що навчаються на заочній формі за спеціальністю Середня освіта (біологія та здоров'я людини) та Середня освіта (фізична культура). Анкета містила різні блоки питань, що стосувалися фізичної активності організму студентів, особливостей індивідуальної організації процесу дистанційного навчання, способу проведення дозвілля, мотивації щодо впровадження здоров'язберігаючих елементів за умов online навчання. Отже, на запитання залежності успішності навчання і працездатності студента від рівня його здоров'я схвально відповіли всі учасники анкетування. Переважна більшість анкетованих погодились з твердженням, що online навчання є причиною зниження рухливості, тривалої вимушеної пози, часто з використанням під час занять меблевого забезпечення в домашніх умовах, яке не забезпечує повноцінне функціонування опорно-рухового апарату організму. З фізіологічної точки зору це призводить до застійних явищ у м'язах нижніх кінцівок, органах черевної порожнини та малого тазу, погіршення постави, зменшення подачі кисню до мозку, що збільшує потребу в глюкозі. Дві третини опитаних студентів зазначили, що під час під час online занять швидше втомлюються за комп'ютером і у них порушується режим дня. Більше половини студентів підтвердило, що при дистанційному навчанні, незважаючи на відсутність потреби витрачати час на дорогу до університету, в добовому бюджеті часу вони більше його витрачають на підготовку домашніх завдань, оскільки частка письмових завдань збільшилась з різних дисциплін. На думку студентів-

біологів письмових завдань збільшилось майже на третину. Для студентів спеціальності фізична культура цей показник зріс приблизно на чверть. Одна третина студентів зазначила, що з запровадженням активних військових дій в Україні та під час дистанційного навчання у них з'явились проблеми зі сном: відмічається порушення режиму сну, його якість та кількість. Понад 90% студентів зазначили, що тривалість їхнього нічного сну менша 7-8 годин. Така ж кількість студентів відмітила, що початок їхнього сну починається після 23 години, майже половина лягає спати після 24 години.

Вражає значна кількість студентів, які відмітили порушення режиму дня і режиму харчування. Таких студентів більше половини серед біологів і майже половина серед майбутніх вчителів фізичної культури. Разом з тим, переважна більшість студентів виявила обізнаність в питаннях щодо збереження і зміцнення здоров'я. У студентів обох спеціальностей вірні судження щодо причин, які викликають погіршення здоров'я людини, зокрема здоров'я школярів. Також, студенти показали знання стосовно шляхів та засобів зміцнення здоров'я людини, ролі здоров'язберігаючої складової при організації освітнього процесу. Знання теоретичних підходів щодо необхідності організації навчальної діяльності з елементами здоров'язбереження свідчать про позитивне формування здоров'язбережувальної компетенції у студентів, проте анкетування доводить, що сформованість практичних навичок, які б вони використовувала в повсякденні, недостатня.

Отже, за умов дистанційної освіти, досягнення мети в формуванні власного здоров'я і запровадженні здоров'язберігаючих елементів в майбутній професійній діяльності, вимагає від сучасного студента підвищення мотивації в вирішенні поставлених задач. В анкетуванні більшістю студентами відмічено, що недотримання здорового способу життя через порушення режиму дня, сну і харчування, викликане браком часу, а активне дозвілля вимагає його збільшення. На нашу думку, підвищення мотивації до власного здоров'язбереження можливе через використання цифрових технологій за допомогою сучасних особистих гаджетів, які би допомагали організувати нетривалі форми активного дозвілля, з перспективою накопичувального здоров'язбережувального ефекту.

Використана література:

1. Лебединець Н. В., Омельчук О. В. Актуальні питання дистанційної освіти студентів при вивченні медико-біологічних дисциплін. *Planta+. Наука, практика та освіта*. Міжнародна науково-практична конференція : матеріали конференції. Київ : НМУ імені О. О. Богомольця, 2021. С. 571-575.
2. Лебединець Н. В., Головко Т. В. Вплив online навчання на психофізіологічний стан та спосіб життя учнів. *Природнича наука й освіта: сучасний стан і перспективи розвитку* : ІІІ Міжнародна науково-практична конференція. Харків, 2022. С. 103-106.

УДК 378.091.3:631.3

Личова Т. Ю.
аспірантка кафедри професійної освіти
та технологій сільськогосподарського виробництва,
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка
м. Глухів, Україна

ПРОБЛЕМА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ АГРОІНЖЕНЕРІВ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

В сучасних реаліях сьогодення в Україні гостро стоїть питання фахової підготовки агроінженерів. Зростання конкуренції та інтеграції на ринку праці обумовлюють зміни в системі освіти. До майбутніх агроінженерів висуваються ряд вимог, які зумовлюють його володіти не тільки професійними навиками, а бути конкурентоспроможним. Роботодавці схиляються до випускників, які здатні приймати самостійно складні виробничі рішення, готові до професійного зростання, мобільності та іноватики. Тому перед закладами освіти постає завдання підготовки фахівців, які опонували навики самопрезентації, проектування, креативності, творчого підходу, самореалізації, критичного та логічного мислення [2, с. 367]. На освіту, як і на освітній процес в цілому впливають ряд факторів: технологічні, політичні, соціально-культурні, демографічні, економічні, інтеграційні [1, с. 249]. Війна вносить свої корективи в освітній процес, в життя людей, в інфраструктуру та економіку країни. Багато здобувачів освіти виїхали за кордон через вторгнення окупантів на територію України. Для організації безпечного освітнього процесу заклади освіти які знаходяться на тимчасово окупованій території були переміщенні в інші області.

Навчальні заклади самостійно обрали формат навчання з урахуванням воєнної ситуації у населеному пункті, який відповідає нормативним документам щодо організації діяльності ВНЗ, організації освітнього процесу, створення безпечного освітнього середовища у закладах освіти в умовах військових дій.

Таким чином закладам освіти було запропоновано три форми навчання: очна, дистанційна та змішана.

Очна форма передбачає фахову підготовку агроінженерів у навчальному закладі.

Дистанційна форма базується на організації освітнього процесу фахової підготовки агроінженерів із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

Змішана форма поєднує в собі традиційну очну форму та дистанційну.

Дистанційна форма навчання більш актуальна в прикордонних населених пунктах. Але через ворожі обстріли критичної інфраструктури останні місяці у деяких регіонах країни вимикають електроенергію через що виникають ряд питань щодо організації освітнього процесу у фаховій підготовці агроінженерів. Графіки відключень електропостачання є, але вони не завжди співпадають. Проблема полягає в тому, що у всіх графіки відключень різні. Якщо у викладача світло є, то у здобувача освіти в цей час може не бути. З відключенням електроенергії виникають проблеми з Інтернетом. Викладачі в цьому випадку діють за ситуацією використовуючи синхронну та асинхронну форму навчання.

Синхронна форма навчання передбачає присутність викладача і здобувачів освіти які змогли приєднатись до освітнього процесу одночасно перебувати в електронному

середовищі або спілкуватись за допомогою засобів аудіо- відеоконференції. Тобто проведення заняття відбувається в режимі реального часу.

Асинхронна форма навчання передбачає взаємодію викладача і здобувачів освіти між собою із затримкою в часі, застосовуючи при цьому інтерактивні освітні платформи, електронну пошту тощо. Тобто здобувач освіти самостійно опановує матеріал у зручний для нього час, але, водночас, підтримується викладачем з використанням відповідних цифрових інструментів.

Також у цьому випадку широко використовується мобільне навчання.

Мобільне навчання (Mobile learning) – це технології, що дозволяють організувати процес навчання за допомогою персональних пристроїв (ноутбук, кишеньковий комп'ютер або мобільний телефон) [3, с. 296]. Що дозволяє здобувачу освіти отримати доступ до навчальних матеріалів будь-який час і в будь-якому місці. Проблема такого навчання полягає в тому, що не завжди є якісний мобільний Інтернет і зв'язок, або взагалі його немає.

Таким чином проблема фахової підготовки агроінженерів у реаліях сьогодення залишається відкритою. Не можна передбачити всіх перешкод з якими вимушені зіткнутись викладачі та здобувачі освіти в умовах воєнного стану. Але заходи безпеки та план дій у надзвичайних ситуаціях повинен бути розроблений у першу чергу.

Використана література:

1. Ковальчук В. І. Вимоги до підготовки майбутніх керівників навчального закладу в умовах ринку праці [Електронний ресурс]. *Підготовка конкурентоздатних фахівців: виклики сучасності :* збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (25-26 квітня 2018 року). Том 2. 2018. С. 249-253. Режим доступу до ресурсу : http://www.kpgtl.dp.ua/index.php/partnery/543-prohrama-i-zbirnyk-vseukrainskoi-naukovo-praktychnoi-konferentsii-pidhotovka-konkurentozdatnykh-fakhivtsiv-vyklyky-suchasnosti
2. Ковальчук В. І. Вплив глобалізаційних процесів на освітню систему. Професійний розвиток та управління людськими ресурсами в системі післядипломної педагогічної освіти в контексті трансформації освіти України : зб. матеріалів Всеукраїнської наук.-практ. конф., Київ, 28 жовтня 2016 р. / за заг. ред. В. В. Олійника. / Василь Іванович Ковальчук. Київ : УМО НАПН України, 2016. С. 367–370.
3. Рашевська Н. В., Ткачук В. В. Технології мобільного навчання. *Педагогіка вищої та середньої школи.* 2015. 1 (35). С. 295–301.

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051

Лук'янова Л. Б.
доктор педагогічних наук, професор,
директор ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України
м. Київ, Україна

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ І ЗАРУБІЖЖІ

Обов'язковою складовою освітнього процесу підготовки здобувача вищої та фахової передвищої освіти до педагогічної професії є безперервна педагогічна практика.

Так з 2019 р. спектр професійних вимог, компетентностей предметних результатів реалізації освітніх програм на бакалаврському, магістерському рівнях врегульовується стандартами вищої освіти. У них визначено загальні і фахові компетентності вчителя, викладача та зроблено акцент на якостях, що формуються насамперед у процесі практичної підготовки [2].

На сучасному етапі реформування системи підготовки педагогічних кадрів посилилася необхідність удосконалення практичної складової. Зміщення акцентів у бік практичної компоненти професійної підготовки вчителя подиктована вимогами ринку праці і необхідністю підвищення його конкурентоздатності. Водночас увага, що приділяється наразі співвідношенню теорії і практики у професійній підготовці майбутнього вчителя, зумовлена значними розбіжностями у навчальних планах, програмах та засобах технологічного забезпечення рівня практичної готовності випускників.

Основним нормативним документом на рівні держави, що окреслює організаційні аспекти практичної підготовки майбутніх педагогів, є Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України [1].

Зазначимо, в організації і проведенні цієї складової професійної підготовки майбутнього педагога існують певні виклики і суперечності. Зокрема, з поміж інших, основним викликом проведення різних видів практик у закладах вищої педагогічної освіти є суперечність, зумовлена наявністю змін у педагогічній освіті, задекларованих законодавчо-нормативними документами (Закони України «Про вищу освіту», 2014; «Про освіту», 2017; Концепція розвитку педагогічної освіти в Україні, 2018) та реальною неефективністю практичної підготовки (відсутність належного фінансування, дискретність педагогічного партнерства, недостатність ресурсів для проведення практик в умовах змішаного і дистанційного навчання тощо).

Наразі існують певні традиції проведення практики, зокрема уніфіковано зміст проведення практик відповідно до програм; налагоджено партнерство з закладами середньої освіти; організовано проведення звітів за результатами проходження практик з використанням інноваційних форм проведення, наприклад, конференції тощо.

Освітніми програмами підготовки майбутніх педагогів різного фаху у закладах вищої педагогічної освіти передбачено проведення різних видів практики, обсяг і змістове наповнення яких залежать від рівня підготовки і спеціальності.

Впродовж 2020–2022 рр. науковцями Інституту педагогічної освіти і освіти і дорослих імені Івана Зязюна було здійснено аналіз освітньо-професійних, освітньо-наукових програм, навчальних планів, програм різних видів практик на бакалаврському, магістерському та докторському рівнях у 10 закладах вищої педагогічної освіти України. Вивчення освітньо-професійних програм підготовки майбутніх учителів на різних освітніх рівнях уможливило виокремлення сукупність видів практик та кількість кредитів на їх проведення (табл. 1).

Таблиця 1

Види практик у професійній підготовці майбутніх учителів на різних освітніх рівнях у ЗВО педагогічного профілю

Освітній рівень	Види практики	Кількість кредитів
Бакалаврський рівень	Педагогічна (пропедевтична, психолого-педагогічна)	6-9
	Виробнича педагогічна	9-15
	Виховна	4-6
	Навчальна (різновиди навчальних практик залежать від спеціальності: етнографічна, краєзнавчо-географічна, археологічна, фольклорна, з методики навчання мови, історії, математики тощо)	2-6

Освітній рівень	Види практики	Кількість кредитів
Магістерський рівень	Виробнича практика зі спеціальності у ЗЗСО, позашкільних, спеціалізованих закладах освіти	6-9
	Асистентська (заклади вищої освіти II–IV рівнів акредитації) або виробнича практика у вищій школі	9-12
	Науково-дослідна	6-9
Докторський рівень	Асистентська (виробнича асистентська)	4-12
	Асистентська педагогічна	3-6
	Викладацька	3-8
	Науково-викладацька (викладацько-дослідницька)	6-10

Наразі у зарубіжних країнах надзвичайно відповідальним етапом, важливою складовою професійної підготовки вчителя є педагогічна практика, яка допомагає визначити ступінь професійної придатності. Останніми роками спостерігається тенденція щодо збільшення її тривалості, посилення уваги до організації і проведення, визнання провідної ролі у професійній підготовці. У переважній більшості розвинених країн світу оцінка за практику є рівновагомою оцінці за випусковий іспит. Зокрема у Японії є точка зору щодо доцільності відмові від академічних програм підготовки вчителя, натомість зробити їх практикоорієнтованими.

На педагогічну практику відводять достатньо суттєвий обсяг часу. Наприклад, у США – 240 год., Великій Британії – 32 тижні, Німеччині – 2 роки.

Використана література:

1. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міносвіти № 351 від 20.12.1994 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0351281-94#Text
2. Стандарти вищої освіти (2019). URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzheni-standarti-vishoyi-osviti

УДК 37.018.43:004.77

Лук'янчук С. Ф.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогічної інновації
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

НАВЧАННЯ УЧНІВ ОНЛАЙН-БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Вітчизняна система освіти переживає складні часи, зумовлені військовим станом в Україні та потребою у вирішенні непростих завдань з організації та впровадження дистанційного навчання в закладах освіти.

Інтернет є потужним засобом навчання, пропонує дітям і підліткам широкі можливості для дослідження, спілкування та творчості. Проте для здобувачів освіти це не тільки можливості навчання та розвитку, а й вікно у світ, який також належить дорослим і містить матеріали, що не підходять для неповнолітніх учнів, а часом становить пряму загрозу для їх морального, психічного та фізичного стану. Перед освітянами постали нові виклики, суть яких полягає в необхідності навчати учнів правилам безпеки і культури онлайн-спілкування.

Дистанційне навчання – це засіб реалізації процесу навчання, в основу якого покладено використання сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій, що дають змогу навчатися на відстані без особистого, безпосереднього контакту між педагогом і учнем. Українські освітяни вже мають чималий досвід навчання з використанням освітніх платформ та месенджерів. Проте слід зазначити, що педагогічні працівники не завжди мають достатньо знань і навичок як діяти і які інструкції давати дітям та підліткам, щоб запобігти онлайн-ризикам, серед яких: кібербулінг, шантаж, здирництво, пошук і вивчення невідповідних віку матеріалів. Важливо також розуміти, що у віртуальному світі знімаються заборони та обмеження морально-етичного й соціального характеру (насилля, руйнування, правові норми, що діють у реальності) [4].

Найперше, про що потрібно звертати увагу підлітків, це встановлення безпечних паролів на доступ до своїх акаунтів в соціальних мережах та електронної пошти. Пароль має бути складним (букви й цифри, великі й малі, не менше ніж 8 символів). Паролі до різних ресурсів мають бути різними, не повинні містити особистих даних (наприклад, прізвище чи дату народження). Паролі до важливих ресурсів (електронна пошта, сторінка в соціальній мережі) потрібно змінювати хоча б раз у 3 місяці. Спеціалісти з кібербезпеки радять записувати паролі до різних ресурсів або використовувати програми зберігання паролів, наприклад, KeePass. [3]. Не можна повідомляти свої паролі стороннім людям.

Через брак життєвого досвіду діти ще не можуть реально оцінювати рівень достовірності та безпеки інформації, яка знаходиться в інтернет-просторі. Слід розповідати їм, що кожна людина може створити свій сайт і при цьому ніхто не контролюватиме, наскільки правдивою буде розміщена на ньому інформація. Тому потрібно привчати підлітків критично ставитися до даних, які вони отримують з Інтернету, аналізувати та перевіряти отриману в мережі інформацію, звернувшись до інших джерел, наприклад, знайшовши інформацію на інших сайтах, у газетах або журналах, звертатися за порадою до старших.

Важливо пояснювати дітям, що таке расизм, фашизм, міжнаціональна та релігійна ворожнеча. Незважаючи на те, що інформація такого характеру зазвичай блокується за допомогою спеціальних програмних фільтрів, не варто сподіватися, що фільтр здатен заблокувати абсолютно всі сайти, які її містять [1].

Учні повинні знати, що не можна використовувати облікові записи батьків, а якщо потрібно зареєструватися на сайті чи акаунті, то краще зробити це разом з кимось із дорослих. Під час уроків потрібно використовувати тільки ті інтернет-ресурси, які необхідні для навчання (наприклад, лише визначену вчителем програму для відеоконференцій, вебсайти з навчальним матеріалом, месенджер тощо).

Діти повинні бути проінформовані про потенційні ризики в кіберпросторі, а саме підозрілі посилання чи файли з вірусами; ризики під час встановлення невідомих програм; небезпеку онлайн-спілкування з незнайомими людьми; загрози, які можуть виникнути внаслідок розповсюдження в Інтернеті особистої інформації (фотографій, номерів телефонів, адрес проживання, реквізитів банківських карток тощо).

У бесідах з батьками рекомендуємо радити перевіряти за допомогою вкладки “Історія” в браузері які сайти відвідувала дитина протягом дня, а за допомогою вкладки “Завантаження” переглядати збережені файли з Інтернету. Батькам учнів початкової

школи можна використовувати спеціальні програми, які фільтрують контент (функція «Батьківський контроль» у Windows). Учителі та батьки мають обговорювати з дітьми правила етичного онлайн-спілкування, план дій на випадок нестандартних ситуацій: що робити, якщо пропав Інтернет, надійшло повідомлення від незнайомця тощо [2].

В умовах війни почастішали випадки, коли російські військові залучають українських дітей до скоєння злочинів онлайн.

Отже, інтернет-безпека під час дистанційного навчання – це серйозне питання, яке потребує спеціального вивчення освітянами.

Використана література:

1. Безпека в Інтернеті [Електронний ресурс]. URL : https://disted.edu.vn.ua/media/bp/html/v_turvallisesti.htm
2. Безпека в Інтернеті під час он-лайн навчання: як захистити дітей [Електронний ресурс]. URL : https://nus.org.ua/NEWS/BEZPEKA-V-INTERNETI-PID-CHAS-ONLAJN-NAVCHANNYA-YAK-ZAHYSTYTY-DITEJ/
3. Презентація «Безпека в інтернеті» до Дня Беспечного інтернету [Електронний ресурс] URL : https://naurok.com.ua/prezentaciya-bezpeka-v-interneti-do-dnya-bezpechnogo-internetu-283926.html
4. Рогожина О. О. Методичні рекомендації щодо онлайн-безпеки учасників освітнього процесу в умовах дистанційного та змішаного навчання [Електронний ресурс]. URL : https://cprppl.osv.org.ua/navchalnometodichni-posibniki-10-05-02-15-01-2021/

УДК 37.0174-022.316:004.77

Макаренко Л. Л.
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри інформаційних систем і технологій
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна;

Слабко В. М.
доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри освіти дорослих
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ПЕРСОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ І СТИЛЬ ЖИТТЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Епоха цифровізації позначила нові вектори розвитку суспільства, коли глобальне поширення цифрових технологій спровокувало виникнення нових соціокультурних явищ, таких як феномен «цифрового» мислення, «цифрового» способу життя та трансформацію системи освіти. Все це спонукало до здійснення нових підходів щодо створення і функціонування цифрового освітнього простору, який відкрив нові горизонти для розвитку системи неперервної освіти – від впровадження мультимедіа та інтерактивних технологій безпосередньо в освітній процес до використання електронних ресурсів, баз даних, дистанційних платформ, соціальних мереж, мобільних застосунків у процес самоосвітньої діяльності.

Мультипарадигмальність цифрового освітнього простору і прагнення до забезпечення неперервності навчання обумовлює диверсифікацію цілей і змісту освіти, тому сьогодні актуалізований пошук нових концепцій, які пов'язані з необхідністю переосмислення попереднього досвіду і артикуляції нових форм отримання знання, апробації нових освітніх моделей.

Так, однією з домінуючих теорій і практик навчання сьогодні стає концепція неперервної освіти (*lifelong learning*). У своїх методологічних установках вона сходить до гуманістичної ідеї розуміння людини, що вимагає розвитку певної соціальної та особистісної потреби в постійному поверненні в організований процес освіти. Ця концепція адекватна викликам сучасності, оскільки виражає інтенції сучасної культури до нелінійності, варіативної та освітньої траєкторії.

Неперервна освіта може бути представлена різними формами і практиками, як інституалізованими, так і неформальними, розгортатися of-fline та on-line, орієнтуватися на людей різного віку, професій, соціального положення, інтересів тощо.

Розвиток неперервних форм освіти провокує і загальна ситуація в системі освіти, оскільки рівень компетентностей інколи не задовольняє працедавців та не відповідає актуальним вимогам до професіонала в епоху цифровізації й міждисциплінарності, яка вимагає постійного оновлення знань, умінь і навичок.

Інструментом реалізації концепції неперервної освіти стає дистанційна освіта, яка виникла на хвилі розвитку мультимедіа технологій і впевнено посіла одне з провідних місць у сучасних концепціях освіти «без меж». Але не слід ототожнювати концепцію неперервної і дистанційної освіти. Дистанційні формати – це лише інструменти для реалізації концепції неперервної освіти.

Для повноцінного втілення концепції неперервної освіти потрібно сформовану потребу і актуальний запит від самої людини. Важливим чинником успіху стає дисциплінованість і здатність до самоорганізації своєї освітньої діяльності.

Отже, успішна навігація і оволодіння знаннями у форматі неперервної освіти вимагає активної, а точніше проактивної життєвої позиції, високих стартових запитів, амбіцій відносно власного освітнього статусу. Це усвідомлена стратегія, внутрішній вибір і позиція особистості.

В умовах цифровізації неперервна освіта набуває особливої цінності, стає стратегічним вибором особистості як персональна стратегія зростання, що перетворюється на особливий стиль життя, оскільки відповідає ідеї саморозвитку, активного залучення особистості в освітню практику.

Отже, за допомогою неперервної освіти створюється культурний контекст, задається освітній модус, формується своєрідний стиль, орієнтований на розвиток і побудову індивідуального, самобутнього сценарію життя особистості в цифровому турбулентному суспільстві.

Використана література:

1. Гевко І. В., Макаренко Л. Л., Сенківська Л. І., Шпильовий Ю. В. Механізми вдосконалення професійної підготовки здобувачів освіти засобами цифрових технологій. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Випуск 86. Київ : Видавничий дім «Гільветика», 2022. 244 с.
2. Макаренко Л. Л. Інформаційно-освітнє середовище вищого навчального закладу як засіб інтенсифікації навчального процесу. *Проблеми інформатизації* : збірник матеріалів VII Міжнародна науково-технічної конференції. Київ, 2016. С. 108-111.
3. Слабко В. М., Стрельник О. О. Педагогічне проектування та моделювання в структурі неперервної освіти. *Неперервна освіта в соціокультурних вимірах* : колективна монографія

/ Н. Г. Ничкало (голова за наук. ред. проф. В. М. Слабка / Мін-во освіти і науки, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; кафедра освіти дорослих. Київ : ОЛДІ-Плюс, 2018. С. 201-238.
4. Makarenko L., Slabko V., Kononenko A., Musorina M., Smyrnova I. Pedagogical aspects of ensuring the efficiency of education of applicants of higher education institutions of Ukraine in the process of research of technical disciplines. *Journal of Critical Reviews*, 2020, 7(13), S. 116-118. URL : https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57220183447
5. Slabko V., Marusynets M., Strelnik O. «Formal» and «non-formal» education in the differentiation of intrinsic properties. *Освітній дискурс* : збірник наукових праць / голов. ред. О. П. Кивлюк. Київ : вид-во «Гілея», 2019 Вип. 15 (7-8) : гуманітарні науки.

УДК 378.091.3:364-051

Мариніч О.
викладач кафедри соціальної політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

“Учітеся, брати мої!
Думайте, читайте,
І чужому научайтесь, –
Свого не цурайтесь”

Тарас Шевченко

Головним вектором у підготовці фахівців соціальної сфери в Україні як і в світовій академічній спільноті на сьогоднішній день є освіта, яка передбачає впровадження інноваційних технологій, перегляду традиційних підходів до формування особистості фахівця, його особистісного розвитку та соціальної адаптації. У зв’язку з цим, особливого значення набуває професійна компетентність спеціалістів різних сфер та рівнів суспільного життя.

У сучасній науці компетентність – є системною освітою і виступає новою одиницею виміру навченості людини та є соціальною вимогою суспільства. Дане питання набуває особливої актуальності саме в період підготовки фахівця соціального забезпечення у закладі вищої освіти, адже головним завданням процесу є підготовка кваліфікованого, конкурентоздатного, компетентного, відповідального спеціаліста, що володіє своєю професією, готового до постійного професійного росту та мобільності, оновлення своїх людських ресурсів, здатного до активної діяльності у соціальній сфері.

Спільнота науковці зазначають, що поняття “професійна компетентність” в широкому розумінні цього слова означає досконале знання своєї справи, суті роботи, яка виконується, складних зв’язків, явищ і процесів, можливих способів і засобів досягнення окреслених цілей [1].

Формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців соціального забезпечення в умовах неформальної освіти є одним із значущих умов підвищення якості вищої освіти.

Теоретичні аспекти та особливості розвитку неформальної освіти висвітлено у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме: Л. П. Будай, Н. Г. Василенко, С. Г. Вершловський, А. О. Гончарук. Е. І. Гусейнова, Ю. М. Лук'янова, Лук'янова Л. Б., Н. П. Павлик, О. В. Ройтблат, Л. Є. Сігаєвої, М. Р. Ілакавичус, О. М. Фучила, О. В. Шапочкіна, М. С. Якушина.

Метою нашого дослідження є визначення особливостей неформальної та інформальної освіти для формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціального забезпечення.

В Україні існують три основні форми освіти:

Формальна освіта (formal education) – інституціалізована та цілеспрямована форма освіти, спланована за участю державних та визнаних приватних організацій і в цілому становить формальну освітню систему країни з надання освітніх програм і відповідних кваліфікацій, визнаних державою.

Інформальна освіта (informal education) (самоорганізована освіта, самоосвіта, навчання виходячи з досвіду та через досвід) – це індивідуальна пізнавальна діяльність людини, цілеспрямована і спланована, але не інституціоналізована, не структурована ні за програмними цілями, ні за тривалістю і здебільшого не передбачає сертифікації[4].

Неформальна освіта (non-formal education) – будь-яка організована поза формальною освітою освітня діяльність, що забезпечує опанування тих умінь і навичок, які необхідні для соціально та економічно активного громадянина. При цьому така освітня діяльність має бути структурованою; мати освітню мету, певні часові рамки й інфраструктурну підтримку; відбуватися усвідомлено. Отримані знання зазвичай не сертифікуються, хоча це можливо.

Першу згадку про неформальну освіту датують 1968 роком. В Європі перші формати неформальної освіти в сьогоднішньому розумінні з'явилися у Швеції. У 2017 році поняття неформальної освіти було закріплене в українському законодавстві[5].

Метою неформальної освіти є забезпечення права осіб будь-якого віку на навчання впродовж життя задля набуття, розвитку та підтримки компетентностей, що необхідні для оптимальної професійної й особистісної самореалізації у сучасному швидкозмінному світі.

Формами неформальної освіти є: очні та/або дистанційні курси особистісного саморозвитку та підвищення кваліфікації, семінари, конференції, творчі групи, тренінги, майстер-класи, майстерні, вебінари, інші освітні ініціативи, спрямовані на розвиток додаткових умінь та навичок (комп'ютерні та мовні курси, творчі студії тощо) [2].

Основні цілі неформальної освіти:

- професійний розвиток відповідно до державної політики у галузі освіти та забезпечення якості освіти;
- підвищення якості освітніх послуг, які надаються університетом;
- підвищення ефективності наукових досліджень;
- підвищення конкурентоздатності здобувачів вищої освіти на вітчизняному та міжнародному ринках освітніх послуг та праці;
- збагачення індивідуального досвіду учасників освітнього процесу щодо інших моделей створення та поширення знань.

Неформальна освіта ґрунтується на трьох засадах:

- *"вчитися в дії"* – цей принцип означає отримувати знання під час практичної діяльності;
- *"вчитися взаємодіяти"* – цей принцип передбачає роботу в групах або командах та спонукання до співпраці з оточенням;

- *“вчитися вчитися”* – цей принцип передбачає отримання навичок пошуку та обробки інформації, а також вмінь аналізувати власний досвід і з нього формувати нові знання.

Неформальне навчання – процес здобуття освіти, що не регламентований місцем, терміном і формою навчання та не передбачає отримання документів про освіту державного зразка.

До сфери неформального навчання, що реалізується в Університеті, належать індивідуальні заняття, тренінги, сертифікатні програми, наукові школи під керівництвом тренерів, тьюторів, репетиторів та інших фахівців, які мають практичні короткострокові цілі. У більшості випадків неформальне навчання передбачає отримання слухачами актуальних практичних і теоретичних знань, навичок, оволодіння сучасними методами розв’язання професійних завдань, підвищення рівня їх професійної компетентності, вдосконалення існуючих знань та їх саморозвиток.

Важливим аспектом при здобутті неформальної освіти є те, що отримані при цьому результати навчання можуть бути перезараховані здобувачем вищої освіти у їх формальному навчанні. Тобто студенти мають можливість отримати оцінку підсумкового контролю із окремих дисциплін за знання здобуті на індивідуальних заняттях не лише в стінах Університету, а і за його межами.

Результати навчання, здобуті шляхом неформальної освіти, визначаються в системі формальної освіти в порядку визначеному чинним законодавством, а процедури їх визнання описуються “Положення про неформальну та інформальну освіту учасників освітнього процесу Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова” [2].

Відповідно до Положення про неформальну та інформальну освіту учасників освітнього процесу Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова визначений порядок та процедури визнання результатів навчання, здобутих у неформальній та інформальній освіті студентів Університету бакалаврського /магістерського рівнів освіти та слухачів, а саме:

- Оформлення документів: подання заяви студента на ім’я декана факультету, до якої додається завірена копія документу, що підтверджує зміст заяви щодо компетентностей, яких здобувач набув через неформальну або інформальну освіту.
- Визнання результатів навчання неформальної та/або інформальної освіти дозволяється для всіх дисциплін навчального плану як нормативних, так і вибіркових. Обсяг визнання результатів неформальної та інформальної освіти не повинен перевищувати 10% від загального обсягу відповідної освітньої програми.
- Процедуру визнання дозволяється проводити у семестрі, що передує семестру, у якому згідно з навчальним планом передбачено вивчення зазначеної дисципліни.
- Для визнання результатів навчання неформальної та/або інформальної освіти за розпорядженням декана факультету створюється фахова комісія, до якої входять: завідувач кафедри відповідно до спеціальності чи освітньої програми; голова комісії; гарант освітньої програми, за якою навчається студент; викладач дисципліни, що має бути перезарахована шляхом визнання результатів освіти.
- Фахова комісія визначає форму оцінювання результатів навчання відповідно до навчального плану. Здобувача ознайомлюють з програмою навчальної дисципліни та переліком питань, які виносяться на підсумковий контроль, критеріями оцінювання та правилами апеляції результатів підсумкового оцінювання.
- При перезарахуванні навчальної дисципліни відповідно до рішення фахової комісії до навчальної картки студента вносяться: назва дисципліни, загальна кількість годин/кредитів, оцінка та підстава щодо перезарахування (дата і номер протоколу).

Здобувач звільняється від вивчення перезарахованої дисципліни у наступному семестрі [2].

Перезарахування результатів навчання, отриманих у неформальній освіті – це процес визнання в системі формальної освіти знань, умінь та професійних компетентностей, набутих у неформальній чи інформальній освіті.

Визнання вищим закладом освіти результатів неформальної та інформальної освіти це комплекс процедур, що встановлюють їх відповідність результатами навчання, передбаченим відповідною освітньою програмою, або певному рівню освіти, за підсумками чого приймається рішення про можливість зарахування здобувачу вищої освіти певних освітніх компонентів відповідної освітньої програми.

Отже, неформальна та інформальна освіта виступає є одним із важливих чинників розвитку та формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери у закладах вищої освіти.

Насамкінець треба зазначити, що неформальна освіта мотивує здобувачів ВО до самовдосконалення, навчання впродовж життя, дає можливість завжди бути в тренді світового розвитку, відтак, і конкурентоздатності на професійній ниві.

Використана література:

1. Садовська Е., Ярошенко А. Формування професійної компетентності соціального працівника в умовах вищого навчального закладу : [монографія]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 113 с.
2. Положення про неформальну та інформальну освіту учасників освітнього процесу Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова 2021 р. URL: https://npu.edu.ua/nmc#normatyvno-pravova-baza
3. Павлик Н. П. Теорія і практика організації неформальної освіти молоді : [Навчальний посібник]. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 162 с.
4. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та / або інформальної освіти». URL: https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/9272/nakazynformalna.pdf
5. Про освіту (2017). Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/2145-19

УДК 378.091.3:37.091.12.011.3-051]:62/68

Маринченко Є. О.
доктор філософії, старший викладач кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва, Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка м. Глухів, Україна;

Коротич А. В.
магістр Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка м. Глухів, Україна;

Федорченко М. С.
магістр Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка м. Глухів, Україна

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Професійна освіта є важливою складовою освітньої системи України, метою якої є підготовка кваліфікованих фахівців.

Дослідження формування професійної компетентності фахівців присвячені наукові роботи цілої низки вчених: Самарук (2011), Окуловський (2012), Химинець (2010), Тараненко (2000), Аніщенко (2011), Бучинська (2014), Ящук (2001), Ковальчук(2007), Глузман (2009), Луговий (2009), Козакова (2012), Козловський (2019), тощо.

Науковці займалися дослідженням проблеми професійної компетентності, яку трактували якздатність до найефективнішого застосування знань, а також порівнювали із закордонними тлумаченнями, виокремлювали ключову, професійну, життєву, соціальну компетентність особистості/

Глузман виокремлює та узагальнює основні ідеї компетентнісного підходу, визначає його операціональну, діяльнісно-технологічну, виховну, діагностичну функції в освіті [1].

Ковальчук пропонує тлумачити компетентність як «встановлений формальними кваліфікаційними вимогами, сформований суспільною практикою обсяг знань і вмінь, необхідний для успішного виконання суб'єктом суспільно-значимих задач» [3].

Здійснивши дефініцію наукових праць, у яких висвітлюють різноманітні аспекти трактування поняття «компетентність» ми розуміємо як – готовність майбутнього педагога професійного навчання до розв'язання задач у професійній галузі.

Сучасний розвиток цифровізації суспільства вимагає якісно нових вимог до майбутнього педагога професійного навчання. Для того, щоб він міг конкурувати на ринку праці необхідно оволодівати професійними компетентностями використання інформаційних технологій. Варто звернути увагу на те, що розвиток сільськогосподарського виробництва спрямований на автоматизацію виробничих процесів, підвищення продуктивності сільськогосподарської техніки з урахуванням його екологічних показників [4].

Крім цього, під час обслуговування різних модифікацій тракторів та автомобілів неможливо обійтись без засобів компютерного діагностування та обслуговування, в

основу яких покладено використання програмного забезпечення. Саме тому використання інформаційних технологій в освітньому процесі під час підготовки майбутніх педагогів професійного навчання є передумовою формування високої професійної компетентності [2].

Дослідженням інформаційних технологій та їх використання в освітньому процесі займалися Носкова (2017), Калініна (2013), Мукан (2018), Лавриненко (2011), Семеніхіна, Юрченко, Сбруєва, Кузьмінський, Кучай, Біда (2020) тощо.

Дементієвська та Морзе (2005) провели аналіз телекомунікаційного навчального проєкту, за допомогою якого «відбувається спільна навчально-пізнавальна, творча або ігрова діяльність учнів-партнерів, організована на основікомп'ютерної телекомунікації, яка має єдину мету, узгоджені методи, способи діяльності, спрямовані на досягнення спільного результату».

Кармазіна та Коношевський (2014) запропонували два основні напрями використання ІТ. «Мета першого – забезпечити загальну комп'ютерну грамотність, у цьому випадку комп'ютер є об'єктом вивчення. Мета іншого – використати комп'ютер в якості засобу, що підвищує ефективність навчання.

Хазен (Hazen, 2012) визначає фактори, які є найважливішими для сприяння та використання інноваційних технологій в освіті інженерів. Зокрема, необхідною є розробка таких нових матеріалів, які демонстрували б очевидну відносну перевагу перед існуючими матеріалами, сумісні та пристосовані до існуючої педагогіки, помірної складності та загалом прості у використанні [1].

Здійснивши аналіз низки наукових публікацій можемо зробити висновок, що інформаційні технології охоплюють формування професійних компетентностей майбутніх педагогів професійного навчання, а сфера їх застосування є досить широкою.

Використана література:

1. Ihnatenko Hanna, Marynchenko Inna, Ihnatenko Oleksandr, Marynchenko Eugene, Zinchenko Albina. ICT as a tool to form the readiness of future teachers to work with left-handed education applicants. *SHS Web of Conferences* 104, 03013 (2021) : ICHTML, 2021. pp. 1-6. URL: https://doi.org/10.1051/shsconf/202110403013
2. Vasyl Kovalchuk, Ivan Prylepa, Oleksandra Chubrei, Inna Marynchenko, Vitalii Opanasenko, Yevhenii Marynchenko. Development of Emotional Intelligence of Future Teachers of Professional Training. International Journal of Early Childhood Special Education. Volume 14. No 1. 2022. Pp.
3. Ковальчук В. І. Сутнісно-змістовна характеристика категорії «Професійна компетентність» як показника рівня фахової підготовки студентів. Проблеми інженерно-педагогічної освіти, 2007р. С. 18–19, 84–88.
4. Ковальчук В. І., Бирка М. Ф. Методичні рекомендації до курсу «Інформаційні технології» у ПТНЗ. Професія «Кравець», (форма навчання – ТУ). Київ :ТОВ «Майстерня книги»; 2010. 136 с.

УДК 37.018.4

Маринченко Є. О.
доктор філософії, ст. викладач кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва, Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка м. Глухів, Україна;

Ситніков О. М.
аспірант кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка м. Глухів, Україна;

Кучер О. А.
аспірант кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка м. Глухів, Україна

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Зміни на ринку праці наскільки стрімкі, що система освіти не завжди встигає на них реагувати, що спричиняє невідповідність навичок, які отримують випускники ЗВО запитам сучасності [4]. На сьогодні одним з найбільш актуальних питань є «кваліфікований розвиток здобувача освіти», який повинен відповідати навичкам випускників ЗВО та потребам роботодавців, що відбувається за допомогою впровадження дуальної форми здобуття освіти. Основний результат співпраці підприємств з закладами вищої освіти надає можливість зробити оцінку, згідно потреб роботодавців, визначити суперечності між необхідними та існуючими уміннями майбутніх фахівців та відповідно розробити навчальні програми з ціллю усунення основних недоліків. У кінцевому висновку все це, дасть змогу забезпечити стійке економічне зростання України.

Тому впровадження елементів дуальної освіти та розробка базису на основі досвіду Європейських країн з урахуванням соціально-економічних особливостей України є одним з актуальних завдань як для досвідчених науковців, так і для педагогів практиків. Запозичивши досвід таких розвинених країн Європи, як Швейцарія, Німеччина, та Австрія, можна виокремити кілька однакових, успішних, систематичних елементів впровадження дуальної освіти у підготовку здобувачів вищої освіти [3].

Актуальність навчальних програм в яких зацікавлені усі сторони (роботодавці, держава, соціальні партнери, заклади вищої освіти) долучаються до її удосконалення і мають чіткий розподіл зобов`язань.

Якість освітнього процесу гарантується за рахунок достатнього фінансування навчальних програм та наявність висококваліфікованих науково-педагогічних викладачів.

На даний час дуальна форма здобуття вищої освіти лише набуває певних обертів на шляху її впровадження до традиційного освітнього процесу, яка набула достатнього поширення, що спричинено великими труднощами:

- мало інформовані здобувачі освіти про дуальну форму навчання;
- не достатня навчально-методична підготовки фахівців підприємств, які проводять навчання на виробництві;

- слабка зацікавленість роботодавців здійснювати фінансову підтримку у підготовці майбутніх здобувачів вищої освіти за дуальною формою навчання [2].

Для вирішення зазначених проблем в нашій країні, на нашу думку є вивчення й порівняння зарубіжного досвіду, насамперед Німеччини, як основних засновників дуальної форми навчання.

На сьогодні основні труднощі у процесі налагодження співпраці підприємств із закладами вищої освіти в рамках дуальної навчання можна виділити такі: слабке розуміння роботодавцями концепції та особливостей організації навчання в рамках дуальної форми навчання, з роз`ясненням для чіткого розуміння різниці між виробничою практикою, стажуванням та дуальною формою навчання. Гостро постає питання зарахування здобувача на посаду відповідно до кваліфікаційного рівня, оскільки зазвичай на роботу приймають студентів, які вже отримали певну кваліфікацію [1].

Перевагою дуальної освіти є забезпечення високого відсотка працевлаштування випускників, оскільки вони повністю відповідають вимогам роботодавця, а навчання максимально наближене до запитів виробництва [5].

Досвід впровадження дуального навчання в Україні, свідчать, що серед учасників освітнього процесу і роботодавців є зацікавленість та поступово формується запит на впровадження дуальної форми навчання.

Отже, незважаючи на недостатню нормативно-правову базу, на сьогодні створено достатньо сприятливі умови для поширення дуальної форми навчання, що є одним з головних напрямків розбудови державно-приватного партнерства в освітній діяльності, а основними факторами є те що цьому процесу, є економічні та людський чинники.

Використана література:

1. Маринченко Є. О. Дуальне навчання як важлива складова інноваційної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. 2019. Вип. 1. С. 130 –135.
2. Маринченко Є. О., Росновський М. Г. Роль педагога професійного навчання у впровадженні сучасних інноваційних технологій у галузі сільськогосподарського виробництва. *Педагогічний часопис Волині*. 2019. № 3. С. 57–64.
3. Маринченко Є. О. Інноваційні підходи у підготовці викладачів професійної освіти в освітньому просторі європейських країн. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2017. Вип. 7 (2). С. 81–86.
4. Малихін О. В., Ковальчук В. І., Арістова Н. О., Попов Р. А., Гриценко І. С. Стратегії інтенсифікації вищої гуманітарної освіти в Україні та країнах ЄС : монографія. Київ : НУБіП України, 2017. 388 с.
5. Ковальчук В. І., Ігнатенко С. В. Упровадження дуальної освіти в професійній (професійно-технічній) освіті. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Глухів, 2019. С. 120–132.

УДК 374.7

Матулчік Ю.
доктор філософських наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки й андрагогіки університету Коменського
м. Братислава, Словаччина

ПЕРЕХІД ВІД НЕФОРМАЛЬНОЇ ДО ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ

В умовах реформування та інтеграції словацької освіти до європейського освітнього простору актуалізується потреба в розробленні та впровадженні сучасних підходів до функціонування освітніх інституцій неформальної освіти дорослих. Посилюється потреба в створеній й обґрунтуванні нової філософії освіти, а саме: у суспільстві, заснованому на знаннях, акцентується увага на діяльності дорослих, які здатні максимально ефективно створювати та використовувати набуті знання (в сенсі ідеї освіти впродовж життя) в середовищі, що динамічно змінюється. Нині потрібно ефективно використовувати всі можливості навчання дорослої людини у контексті формальної, неформальної та, що не менш важливо, інформальної освіти. Особливо це стосується Словаччини, де в минулому для дорослого населення був доступний лише формат формальної освіти і частково неформальної.

Цікавим є досвід українських науковців стосовно нелінійного світорозуміння неформальної освіти дорослих [1]. Ми погоджуємось, що філософським підґрунтям процесів в освіті є саме синергетичний підхід. У межах цього підходу розвиток сучасної неформальної освіти дорослих характеризується тим, що дорослий самостійно вибирає шлях свого подальшого навчання: «відкритий», «дистанційний», «змішаний» тощо. Розширення застосування неформальної освіти може бути корисним для дорослого населення тим, що сприяння демократизації суспільства, розвитку громадської активності; гнучко та швидко реагує на освітні потреби дорослих. Неформальна освіта дає можливість дорослій людині оптимально поєднати свободу вибору освітніх послуг і відповідальність за результат навчання.

У науковій парадигмі існує вісім підходів до розуміння інформальної освіти як: діяльність, результат діяльності, процес, освіта, навчання, форма навчання, процес набуття інформації, життєвий досвід [3; 4]. Отже інформальну освіту слід розглядати як загальне визначення освіти поза межами освітнього середовища, яку можна отримати значною мірою спонтанно, в процесах життєдіяльності.

Виходячи з вищесказаного, слід виокремити такі цілі та завдання сучасної неформальної й інформальної освіти дорослих: дослідження історичних засад андрагогічної науки; дослідження філософських вихідних положень, важливих для дослідження феноменів неформальної й інформальної освіти дорослих; дослідження методологічних вихідних положень та ефективних методів і методик організації й функціонування установ і закладів неформальної й інформальної освіти дорослих.

Зауважимо, що усвідомлення суспільством необхідності переходу від неформальної освіти дорослих до інформальної зумовлено певними особливостям: виявлення закономірностей у сфері освіти щодо тенденцій розвитку суспільства; оптимізація освітніх процесів і пошук нових рішень; розширення функцій зворотного зв'язку як інструменту для порівняння та конфронтації власних зусиль у межах різних тенденцій та альтернатив [2, с. 19].

Перехід від неформальної освіти дорослих до інформальної дозволяє підкреслити позитивність навчання у будь якому віці, тому що це один із найкращих способів

допомогти дорослій людині, яка далека від сфери освіти, але відчуває потребу в навчання впродовж життя.

У подальшій перспективі необхідне проаналізувати і порівняти тенденції розвитку неформальної й інформальної освіти дорослих у зарубіжних країнах.

Використана література:

1. Кириченко М. О., Просіна О. В., Кравчинська Т. С., Швень Я. Л. Нелінійне світорозуміння освіти дорослих: неформальна освіта в системі Українського відкритого університету післядипломної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.* Серія 05. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2020. Вип. 77. С. 113–117.
2. Krankus M. K problematike porovnávacích výskumov výchovy a vzdelávania dospelých. In Osvetová práca, roč. 37. 1987. Č. 16. S. 18–21.
3. Sulkunen S., Nissinen K., Malin A. The role of informal learning in adults' literacy proficiency. European Journal for Research on the Education and Learning of Adults. 2021. Vol. 12. No. 2. P. 207–222. https://doi.org/10.3384/rela.2000-7426.1325

УДК 378.091.3:796.071.4

Медведєва І. М.
доктор педагогічних наук, професор
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
суддя МСК з фігурного катання на ковзанах
м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ – ВИКЛАДАЧІВ З ОБРАНОГО ВИДУ СПОРТУ

Актуальність теми. Нові підходи в забезпеченні спеціальної підготовки викладача – тренера відображають необхідність якісного росту рівня знань, професійних й особистісних якостей студента й вимагають перегляду пріоритетів у системі їхньої професійної освіти. Ефективність навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі визначається за багатьма критеріями. Однак, самий головний серед них – збіг результатів підготовки майбутніх фахівців вимогам професійної діяльності, що вони повинні здійснювати. Очевидність перегляду цілей навчання в системі освіти обумовлюється складною політичною ситуацією в нашій країні, а саме загарбницькою війною Росії проти України та неможливістю проведення навчання студентів в звичайному режимі, соціальним замовленням і сучасною системою потреб до підготовки викладачів – тренерів.

Мета публікації полягає в ознайомленні з сучасними інноваційними – підходами до освітнього процесу підготовки майбутніх тренерів – викладачів з обраного виду спорту (на прикладі фігурного катання на ковзанах), здатних реалізовувати сформовані професійні компетентності, самостійно розв'язувати складні спеціальні завдання та практичні проблеми інноваційного та наукового характеру у сфері фізичної культури і спорту, з широким доступом до працевлаштування, а саме в обраному виді спорту.

Спорт – складний «механізм», і високий результат досягається гарною роботою всіх ланок і деталей цього «механізму». Але серед всіх важливих факторів у досягненні спортивних результатів на передній план висувається фігура викладача-тренера. Тренер повинен об'єднати всі зусилля й направити їх у правильне русло, знати стан спортсмена, психологічно й морально готовити його до відповідальних стартів, націлюючи на той або інший результат, визначати й планувати тренувальні навантаження, бачити перспективи й створювати умови їхнього втілення в життя. За допомогою спортивної діяльності тренер готовить спортсмена до майбутнього життя, у якій немаловажне значення має професія, уміння трудитися і жити в колективі й т.п.

У цей час діяльність викладача-тренера привернула увагу вчених-педагогів, психологів. Досліджуються різні аспекти педагогічної діяльності викладача-тренера й, у першу чергу, процеси навчання. Навчання руховим діям необхідно в будь-якій діяльності. Однак, тільки в сфері фізичного виховання і спорту вивчення їх є ядром навчання, оскільки тут рухова діяльність виступає і як об'єкт, і як засіб, і як ціль удосконалення. У кожному спеціалізованому напрямку фізичного виховання цілі навчання мають свою спрямованість. У загальнопідготовчому напрямку ціль, а саме узагальнене завдання навчання, передбачає формування основного фонду рухових умінь і навичок, при цьому той, якого навчають, повинен навчитися, хоча б у грубій формі, координувати свої рухи по ритму, темпу, величині зусиль.

У спортивно-підготовчому напрямку узагальнене завдання навчання формується у відповідності зі специфікою змагальної вправи – предметом вузької спеціалізації. Типовим для даного напрямку є максимізація вимог: в одних видах спорту від спортсмена потрібен прояв фізичних якостей на максимальному рівні; в інших – максимальна точність і виразність, у третіх – максимальна точність при швидких змінах ситуації, але у всіх одночасно – максимальна ефективність рішення рухового завдання. Інша особливість навчання в спортивно-підготовчому напрямку виникає у зв'язку з наявністю спортивної змагальної діяльності із властивим їй комплексом факторів, які збивають точність рухових дій, що вимагає забезпечення високої стійкості формованих рухових навичок. Різноманіття досліджень, проведених у різних складнокоординаційних видах спорту, фігурному катанні на ковзанах присвячено наступним питанням: розробці загальної концепції багаторічної підготовки спортсменів, модельних характеристик виду спорту, питань керування, вивченню біомеханічних основ техніки вправ, розробці дидактичних положень, що всебічно відбивають найбільш значимі для практики спорту закономірності при навчанні складним руховим діям, методиці навчання вправам, теорії й методиці відбору й прогнозування, вихованню фізичних якостей. Найбільш розробленими й обґрунтованими з погляду біомеханіки й педагогіки є техніка різних вправ, теоретичні основи тренування, методика навчання різноманітним руховим діям. У зв'язку із цим, з огляду на накопичений досвід фахівців і сучасні вимоги міжнародних федерацій, фактор науково-методичного процесу підготовки майбутніх тренерів, що виховують спортсменів у видах спорту зі складнокоординаційною структурою рухів проявляється в тенденції подальшого розвитку спортивно-технічної майстерності, ускладнення програм змагань, інтенсифікації тренувальної роботи. Таким чином, освітній процес з майбутніми викладачами-тренерами необхідно здійснювати на засадах компетентнісного підходу, студентоцентризму, проблемно-орієнтованого навчання, самоосвіти та професійної спрямованості. Викладання проводиться у вигляді: лекцій з застосуванням мультимедійних презентацій, семінарських, практичних і лабораторних занять, самостійної роботи студентів. Застосовуються інноваційні методи і форми навчання: діалогові, діагностичні, активні, інтерактивні, дистанційні, мультимедійні, тренінгові. Майбутні фахівці залучаються до виконання завдань передбачених практик, залучаються до суддівства змагань різного рівня.

Висновки: Підготовка викладача-тренера у вищих освітніх закладах засновується на концептуальних ідеях, теоретико-методологічних підходах, результатах наукових досліджень і сучасних методик з плануванням та застосуванням інноваційних технологій, аналізу проблем та перспектив розвитку сфери фізичної культури і спорту з ймовірною подальшою професійною та науковою діяльністю. Таким чином, діяльність тренерів на всіх етапах багаторічної підготовки кваліфікованих спортсменів спрямована на досягнення високих спортивних результатів і вимагає глибокого системного підходу до організації відбору спортсменів, до методики педагогічного навчання і тренування, а отже до вивчення і контролю всіх компонентів педагогічної й спортивної майстерності.

Використана література:

1. International Skating Union. Special Regulations & Technical Rules Single & Pair Skating and Ice dance.

УДК 37.091.4:159.9(477)

Мельничук В. О.
завідувачка сектору соціально педагогічної роботи
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Київ, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ У СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Психологічна служба у системі освіти є складовою частиною державної системи охорони фізичного і психічного здоров`я молодих громадян України і діє з метою виявлення і створення оптимальних умов для розвитку особистості.

Складні соціально-економічні умови, у яких перебуває українське суспільство – російська агресія, економічна криза, пандемія COVID-19, політична нестабільність тощо – потребують від працівників психологічної служби надання допомоги постраждалим, учням, учителям і представникам громадськості для подолання психічних травм, постстресових розладів, труднощів соціальної адаптації, профілактики девіантної поведінки та інших проблем особистісного і мікросоціального характеру.

Психологічна служба у системі освіти України забезпечує своєчасне і систематичне вивчення психофізичного розвитку особистості, мотивів її поведінки та діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних, статевих та інших індивідуальних особливостей, сприяє створенню умов для саморозвитку та самовиховання, виконанню освітніх і виховних завдань закладів освіти [5].

Питання діяльності психологічної служби в системі освіти розглядаються у працях багатьох учених (А. Асмолов, Ю. Гільбух, О. Безпалько, Л. Бурлачук, І. Дубровіна, О. Кайріс, О. Киричук, О. Колесникова, М. Корнєв, Г. Костюк, В. Кремень, С. Максименко, В. Панок, М. Слюсаревський, І. Цушко та ін.).

Психологічна служба сьогодні вносить вагомий внесок у реформування галузі освіти, впровадження психолого-педагогічних інновацій, реалізацію концепції «Нової української школи». Практичні психологи і соціальні педагоги здійснюють діагностичну, корекційно-розвиткову, профілактичну і просвітницьку роботу з усіма учасниками

освітнього процесу – учнями, вихованцями, студентами, вчителями, батьками. Така діяльність позитивно впливає на розвиток і формування особистості молодих громадян України.

З початком російського вторгнення в Україну одним із важливих пріоритетів у діяльності закладів освіти є забезпечення психологічної стійкості учасників освітнього процесу, які постраждали від російської воєнної агресії.

За таких умов істотно зростає роль психологічної служби у системі освіти, яка має забезпечувати своєчасне і систематичне надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки усім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань функціонування системи освіти.

Закон України «Про освіту» та Положення про психологічну службу у системі освіти України, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 22.05.2018 № 509, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 31 липня 2018 р. за № 885/32337, визначають загальне спрямування діяльності психологічної служби в закладах освіти щодо проблеми профілактики стресів, зокрема вирішення освітніх та виховних задач, що сприятимуть збереженню психологічного здоров'я всіх учасників освітнього процесу, формуванню моделі бажаної поведінки, усвідомленню основних рис відповідальної поведінки, повноцінному розвитку особистості, створенню умов для формування мотивації до самовиховання і саморозвитку [2, 5].

Відповідно до листа ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» від 03.05.2022 № 22.1/10-511 «Про підготовку аналітичної довідки щодо діяльності психологічної служби у системі освіти України» [4] було узагальнено статистичні дані про роботу психологічної служби у системі освіти України за 2021/2022 навчальний рік. Дані надійшли від обласних департаментів (управлінь) освіти і науки та м. Києва (за винятком територій, на яких ведуться бойові дії та, які тимчасово окуповані) [1].

За результатами аналізу запитів учасників освітнього процесу до працівників психологічної служби виокремлено основні напрями проблемних питань, за вирішенням яких зверталися учасники освітнього процесу, а саме: психологічний та соціально-педагогічний супровід дітей із сімей учасників АТО (ООС), психологічний та соціально-педагогічний супровід дітей із сімей внутрішньо переміщених осіб, допомога дітям та сім'ям, які постраждали у військових конфліктах, допомога ветеранам та членам їх родин, профілактика різних видів залежності (адиктивна поведінка), профілактика шкідливих звичок (вживання наркотичних речовин, напоїв, що містять алкоголь, тютюнопаління), протидія та запобігання домашньому насильству, булінгу/кібербулінгу, дитячій злочинності, торгівлі людьми, суїцидальній поведінці дітей.

За отриманими даними, у 2021/2022 навчальному році загальна кількість звернень до працівників психологічної служби становила 2 829 475 звернень, з них: 34,97 % звернень батьків здобувачів освіти, 30,44 % звернень педагогічних працівників, 27,65 % звернень здобувачів освіти, та 6,94 % звернень інших зацікавлених осіб.

Кількість звернень до працівників психологічної служби щодо протидії булінгу (цькуванню) у закладах освіти становить 79 392 звернення, з них: 33,26 % звернень батьків, 30,12 % звернень педагогічних працівників, 30,75 % звернень здобувачів освіти та 5,87% звернення інших зацікавлених осіб.

За результатами дослідження, кількість звернень до працівників психологічної служби щодо протидії домашньому насильству становить 67 099 звернень, з них: 32,90 % звернень батьків, 27,55 % звернень педагогічних працівників, 30,19 звернень здобувачів освіти та 9,36 % звернень інших зацікавлених осіб.

За даними дослідження, кількість звернень до працівників психологічної служби щодо протидії торгівлі людьми становить 44 676 звернень, з них: 25,17 % звернень

батьків, 27,70 % звернень педагогічних працівників, 36,03 % звернень здобувачів освіти та 11,10 % звернень інших зацікавлених осіб.

За наданими даними, кількість звернень до працівників психологічної служби щодо подолання дитячої злочинності становить 48 889 звернень, з них: 31,84 % звернень батьків, 24,00 % звернень педагогічних працівників, 27,55 % звернень здобувачів освіти та 16,61 % звернень інших зацікавлених осіб.

За даними дослідження, кількість звернень до працівників психологічної служби щодо профілактики шкідливих звичок, різних видів залежності та формування культури здорового способу життя становить 140 100 звернень, з них: 32,43 % звернень батьків, 27,13 % звернень педагогічних працівників, 31,28 % звернень здобувачів освіти та 9,16 % звернень інших зацікавлених осіб.

За даними дослідження, кількість звернень до працівників психологічної служби щодо роботи з дітьми «груп ризику» становить: 34,98 % звернень батьків, 34,76 % звернень педагогічних працівників, 30,26 % звернень здобувачів освіти. Звернення до фахівців психологічної служби щодо асоціальних проявів у поведінці дітей становить: 40,64 % звернень батьків, 59,36 % звернень педагогічних працівників.

За наданими статистично-аналітичними даними, кількість звернень до працівників психологічної служби щодо суїцидальних роздумів дітей, суїцидальної поведінки та суїцидальних тенденції серед дітей та підлітків становить 49 777 звернень, з них: 33,23 % звернень батьків, 18,82 % звернень педагогічних працівників, 31,07 % звернень здобувачів освіти та 16,89 % звернень інших зацікавлених осіб та громадських організацій.

За даними дослідження, кількість звернень до працівників психологічної служби щодо отримання психосоціальної та соціально-педагогічної допомоги дітьми, сім'ями, які були переміщені (ВПО) за період воєнних дій становить 221 664 звернень, з них: 43,98 % звернень дітей, 37,02 % звернень батьків / законних представників, 8,22 % звернень інших членів родини, 6,73 % звернень педагогічних працівників, 4,05 % звернень маломобільних груп населення (люди з інвалідністю, люди похилого віку).

За даними дослідження, кількість звернень до працівників психологічної служби щодо роботи з дітьми, сім'ями з числа постраждалого населення для отримання психосоціальної та соціально-педагогічної допомоги за період воєнних дій в Україні становить 446 368 звернень, з них: 54,50 % звернень дітей, 24,19 % звернень батьків / законних представників, 2,46 % звернень інших членів родини, 17,24 % звернень педагогічних працівників, 1,64 % звернень маломобільних груп населення (люди з інвалідністю, люди похилого віку).

Отже, метою психологічної служби у системі освіти є сприяння створенню умов для соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, охорони психічного здоров'я, надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань системи освіти.

Використана література:

1. Завалевський Ю. І., Фляровська О. В., Мельничук В. О., Кауліна Н. В. Статистично-аналітичні матеріали стану та розвитку психологічної служби у системі освіти України (2021/2022 н. р.). 2022. 54 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1MRGZBFwZuBy9UOCtOu2znA8KGFH1yq0c/view
2. Закон України «Про освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19?find=1&text=%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D1%87%D0%BD#w1_1
3. Концепція Нової української школи. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf
4. Лист МОН України від 02.08.2022 № 1/8794-22 «Щодо діяльності психологічної служби у

системі освіти в 2022/2023 навчальному році». URL: https://drive.google.com/file/d/1Ikl8d0NXeqp-D-pPgaO1zObVBOtNKuLv/view
5. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України» від 22.05.2018 № 509. *Практичний психолог : дитячий садок*. 2018. № 9. С. 49-55.

УДК 378.091.2:331.54

Митник О. Я.
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри практичної психології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

РОЗВИВАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНО УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Виходячи з аналізу наукової літератури, а саме: досліджень Л. Буркової, Л. Казимирської, С. Кожакиної та ін., можна констатувати, що для досягнення успіху у соціумі особистості важливо бути інтелектуально розвиненою, що проявляється у володінні мистецтвом мислення та інтелектуальними уміннями, і мати розвинені комунікативні уміння. Окрім цього, на нашу думку, необхідно ще вміти ефективно працювати в команді. Підґрунтям такого вміння є діалогічні ланки у структурі мислення а саме: «мислення для себе» (презентація певної ідеї), «мислення для іншого» (здатність стати в позицію «іншого» і ніби мислити з його боку) і «мислення спільно з іншим» (вихід на позицію «ми» щодо конструювання єдиного проекту рішення). У процесі спільної роботи важливо проявляти повагу до думки іншого, управляти власними емоціями та розуміти емоції інших, що допоможе у процесі взаємодії дотримуватися моральних норм і правил. Виходячи з вищезазначеного, необхідно, у процесі професійної підготовки, розвивати у майбутнього фахівця, перш за все, уміння мислити та конструктивно взаємодіяти з іншими. Така робота сприятиме становленню професійно успішної особистості фахівця.

На нашу думку, *професійно успішна особистість* – це комплексна характеристика особистості, у якій наявна здатність змінювати на краще себе та інших людей, конструктивно взаємодіючи з ними, аналізувати й оцінювати наслідки цих змін; створювати нове і доводити цінність створеного професійній громадськості. У комплексну характеристику особистості входять основні показники розвитку складових *мотиваційної* (наявність пізнавальної мотивації, прагнення до досягнень та до постійного професійного самовдосконалення), *пізнавальної* (розвинене теоретичне мислення та інтелектуалізоване мовлення, інтелектуальні уміння, рефлексія) та *соціальної* (емоційно-вольові якості, соціальний та емоційний інтелект) сфер.

Чинником становлення такої особистості є, на нашу думку, розвивальне освітнє середовище. На нашу думку, це такий простір, у якому домінує у часі ситуація розмірковування – ситуація допитливості, сумніву, пошуку. Викладач – організатор ситуації розмірковування. У даному ракурсі робота викладача може здійснюватися у двох напрямах [1]. Сутність першого напрямку полягає в тому, що викладач самостійно веде

розмірковування, поступово залучаючи до цієї роботи студентів. Реалізація другого напрямку надає студентам можливість самостійно шукати шляхи розв'язання проблеми. Викладач, за потреби, спрямовує думку студентів, ставлячи евристичні питання: де?, коли?, як?, звідки?, чим?, чому? тощо; вчить їх ставити такі питання перед собою та перед іншими. У процесі розгортання ситуації розмірковування під час розв'язання певної навчальної проблеми викладачі мають надавали пріоритет індивідуальності, самоцінності, самобутності кожного студента як активного носія суб'єктного досвіду, який накопичується під час навчання як у закладі загальної середньої, так і вищої освіти. Розгортання на заняттях ситуації розмірковування надає можливість кожному студенту відчути, що його думка цінна, і кожний здатний зробити внесок в її осягнення. Виходячи з вищезазначеного, створюється таке освітнє середовище, в якому кожний суб'єкт пізнання зі споживача готової інформації перетворюється у здобувача, який вчиться її застосовувати на практиці, а потім – створювати принципово нове у кожній професійній галузі, і, як наслідок, формувати власний професійний імідж. Специфіка побудови такого середовища, зокрема, у процесі електронного навчання розкрита у наших публікаціях [2, 3].

Формами забезпечення розвивального освітнього середовища є лекції проблемного характеру, проблемно-пошукові діалоги між суб'єктами освітнього процесу, рольові тренінги. Під час проведення рольового тренінгу застосовується метод *педагогічної гри*, в якій поєднуються елементи навчальної та дослідницької гри. Навчальна гра під час рольового тренінгу спрямована на імітаційне моделювання в освітньому процесі реальних процесів і механізмів, які мають місце у професійній діяльності. Дослідницька гра під час рольового тренінгу спрямована, окрім моделювання професійної реальності, на моделювання певних об'єктів, процесів, механізмів з метою їх експериментального вивчення (роль експертів) [4].

Висновок. Домінування у часі розвивального освітнього середовища допоможе викладачам розвинути у майбутніх фахівців рефлексію, прагнення до самоосвіти та до саморозвитку; виховати почуття відповідальності за свою роботу, потребу у конструктивній взаємодії з колегами по роботі і, врешті-решт, побудувати неповторний образ «Я».

Використана література:

1. Митник О. Я. Психолого-педагогічні засади створення розвивального освітнього середовища у ЗНЗ як чинник забезпечення успіху у подальшій професійній кар'єрі учня. *Практична психологія та соціальна робота*. 2014. № 1. С .1–4.
2. Alexander Mytnyk , Sergiy Syrota, Viacheslav Liskin, Taras Olefirenko Creating of an Educational Environment Using Onotology-Based Approach to E-learning Systems/ CEUR-WS, 2021- P. 261 – 270, http://ceur-ws.org/Vol-2845/
3. Митник О. Я. Розвиток пізнавальної сфери особистості студента у процесі електронного навчання. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: «Педагогічні науки», 2022. Випуск № 1. С. 34-38.
4. Митник О. Я. Підготовка майбутнього вчителя до формування соціальної успішності молодшого школяра. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. Вип. 31 : збірник наукових праць / за науковою ред. академіка В. І. Бондаря. 2019. С. 128–133.

УДК 373.5.091.2

Неїжпапа Л. С.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної освіти і соціальної роботи
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

МОЖЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗЗСО

Безпека освітнього середовища є якісною характеристикою та необхідною умовою для ефективного функціонування будь-якого закладу освіти. Виникає необхідність в поглибленому дослідженні проблеми формування безпеки освітнього середовища ЗЗСО та пошуку нових технологій для удосконалення методів забезпечення цієї безпеки.

В Кодексі безпечного освітнього середовища, який пропонує алгоритм розробки освітнього середовища визначено, що «безпечне освітнє середовище – це стан освітнього середовища, в якому: наявні безпечні умови навчання та праці, комфортна міжособистісна взаємодія, що сприяє емоційному благополуччю учнів, педагогів і батьків, відсутні будь-які прояви насильства та є достатні ресурси для їх запобігання, а також дотримано прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу» [3, с. 10].

Фактори, які визначають безпечне освітнє середовище:

1. Якість міжособистісних відносин.
2. Захищеність в освітньому середовищі.
3. Комфортність в освітньому середовищі.
4. Задоволеність освітнім середовищем.

Дані фактори зумовили виокремлення видів безпечного освітнього середовища: психологічне, екологічне, інформаційне, фізичне або предметно-просторове.

Відтак, безпечне освітнє середовище має забезпечувати: наявність безпечних умов навчання та праці, комфортну міжособистісну взаємодію, сприяючи емоційному благополуччю учнів, педагогів та батьків, відсутність будь-яких проявів насильства та наявність достатніх ресурсів для їх запобігання, дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу.

Створити безпечне освітнє середовище – одне з першочергових завдань закладу освіти. Тож батьки, громадськість, органи влади, громадські організації, педагогічні працівники, керівництво закладів освіти спільно мають усебічно захищати права здобувачів освіти на безпечне освітнє середовище.

Важливим ресурсом для виконання даного завдання має стати налагодження соціально-педагогічного партнерства усіх структур освітньої та соціальної сфер. Основний принцип організації соціально-педагогічного партнерства – згуртування різних соціальних груп, які мають різні інтереси у сфері освіти, навколо однієї мети – всебічного розвитку дитини в умовах безпечного освітнього середовища.

Науковець Л. Павлюк зазначає, що «соціально-педагогічне партнерство – це співпраця для здійснення погодженої діяльності за умови дотримання спільно прийнятих сторонами пріоритетів» [2, с. 383]. Спосіб здійснення соціально-педагогічного партнерства – соціальний діалог, в який вступають сторони з метою досягнення згоди з

питань, що становлять взаємний інтерес. Саме соціальний діалог здатний сприяти розвитку та організації нового освітнього середовища ЗЗСО.

Соціально-педагогічне партнерство в освіті, як стверджує І. Апрєлєва, – це «взаємозв'язок педагогів, дітей та батьків у процесі добровільної спільної діяльності на рівно вигідних умовах, яка спрямована на вирішення завдань виховання та навчання, заснована на взаємодії та взаємоповазі» [1, с. 11].

Головною умовою для створення безпечного освітнього середовища ЗЗСО є побудова плідних соціально-партнерських відносин у громаді, оскільки це дає відчутний ефект соціалізації учнів, розвитку їх здібностей у набутті соціального досвіду, стимулює відчуття безпеки та комфорту та має достатній потенціал для становлення компетентностей та отримання особистісно значущих результатів здобувачів освіти. Закладам освіти варто налагоджувати та підтримувати партнерство і з такими соціальними інституціями як підрозділи ювенальної превенції, центри соціально-психологічної реабілітації, центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, інклюзивно-ресурсні центри, служби у справах дітей ОТГ, та в цілому, з органами місцевого самоврядування, охорони здоров'я та управління освітою.

Окрім державних структур, соціально-педагогічне партнерство ЗЗСО з громадськістю (громадські організації, міжнародні організації, благодійні фонди тощо) дозволить виявити невикористані ресурси, об'єднати виховні можливості мікросоціуму у вирішенні проблем соціалізації підростаючого покоління, транслювати накопичений досвід розробки пріоритетних напрямків розвитку та сприятиме створенню безпечного освітнього середовища.

Таким чином, функціонування ЗЗСО на підґрунті соціального партнерства на якісно новому рівні допоможе вирішити завдання щодо оптимізації умов освітнього середовища закладу освіти як культурно-освітнього простору для розвитку та самореалізації здобувачів освіти. Для створення безпечного освітнього середовища важливо побудувати соціально-педагогічне партнерство закладу освіти, соціальних освітніх та культурних інститутів і сім'ї.

Використана література:

1. Апрєлєва І. В. Соціально-педагогічне партнерство в освіті – сутність, основні ідеї. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2021. № 51. С. 7–17.
2. Павлюк Л. Трансформація соціально-педагогічного партнерства в підготовці майбутніх учителів. *Наукові записки БДПУ*. 2020. Вип.1. С. 381-387.
3. Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища : метод. посіб. К. 2018. 56 с.

УДК 378.091.3:37.091.12:005.963.1

Оверчук О. М.
методист Нетішинського професійного ліцею
м. Нетішин, Хмельницька область, Україна

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МОЛОДОГО ПЕДАГОГА

Введення в Україні воєнного стану негативно позначилося на всіх сферах людського життя. Особливих змін зазнала освітня галузь, зокрема професійна освіта. За статистикою МОН України на 15.09.2022 р. через російську агресію з початку війни 10 закладів професійної освіти повністю зруйновано, 103 – пошкоджено, 609 закладів професійної освіти розпочали навчання, але з них лише 92 у звичайному (офлайн) форматі [7]. Чимало закладів не працюють, деякі – приймають тимчасово переміщених осіб.

Через ведення бойових дій на території України зазнала значних змін й організація роботи з педагогічними кадрами в Нетішинському професійному ліцеї, зокрема проходження підвищення кваліфікації, методичний супровід педагогів, інформаційна підтримка.

Війна внесла корективи в освітній процес, та незмінним лишилося те, що усі педагоги працюють заради здобувачів освіти. Робота кожного наразі надзвичайно важлива.

На даний момент більшість дітей є вразливими: перебуваючи в небезпеці, в тривалому стресовому стані, вони позбавлені нормальних умов для розвитку та освіти. Тому, сучасний розвиток суспільства вимагає змін системи професійного вдосконалення педагогічних працівників відповідно до умов соціально орієнтованої економіки та інтеграції України в європейське і світове освітнє співтовариство[6].

У низці психолого-педагогічних праць підкреслюється, що початок педагогічної кар'єри є важливим етапом у процесі професійного становлення педагога (А. Сафіна, М. Гумерова, Л. Гараєва). Практика засвідчує, що в умовах стрімких змін світу адаптуватися до нових умов професійної діяльності за максимально короткий час молодим педагогам без сторонньої допомоги досить складно [5].

Саме тому методична служба ліцею в першу чергу на початку роботи з новоприбулими педагогами звертає увагу на такі аспекти:

– діагностика готовності молодого фахівця до професійної діяльності;

– планування й реалізація консультативної та навчально-методичної допомоги сприяння в оволодінні інноваційними педагогічними технологіями;

– визначення індивідуальної траєкторії професійного розвитку;

– моніторинг якості професійної діяльності;

– сприяння в соціальній взаємодії (інтеграція в професійну спільноту, налагодження ефективної взаємодії з педагогами, здобувачами освіти та їхніми батьками);

– забезпечення зворотного зв'язку в системі «молодий педагог – адміністрація закладу професійної освіти»;

– мотивація молодих педагогів та створення для них сприятливих умов щодо неперервного професійного розвитку.

Роботу з молодими колегами слід розпочати з діагностики їх професійних компетентностей. Діагностування, як ефективний механізм удосконалення процесу підвищення кваліфікації педагогів у сучасних умовах характеризується органічною

взаємодією з процесом визначення якості педагогічної діяльності на всіх етапах безперервної освіти. У цілому педагогічна діагностика є інструментом створення механізмів психолого-педагогічної підтримки, прогнозування й проектування тенденцій розвитку професійної діяльності педагога на етапі післядипломної освіти [4].

Метою планування й реалізації консультативної та навчально-методичної допомоги молодим педагогам є удосконалення системи їх безперервної освіти, вивчення та розвиток педагогічної компетентності кожного педагога, стимулювання творчого потенціалу водночас із формуванням навичок самостійного аналізу власної педагогічної діяльності, організація моніторингу якості освіти відповідно до Державних стандартів, запровадження компетентнісно-орієнтованого підходу в освітньому процесі [3].

На даний момент пріоритетним завданням кожного педагога є створення умов для підготовки та виховання самовідданих, свідомих громадян, готових у будь-яких умовах вступити на захист територіальної цілісності та незалежності України, її відбудови у поствоєнний час, виховання. творчої компетентної особистості, яка буде здатна реалізувати свій потенціал у суспільстві. Тому актуальним є сприяння в оволодінні молодими педагогами методики особистісно-орієнтованого навчання й виховання, використання в освітньому процесі інноваційних педагогічних технологій. Використання технологій web 2.0, дає можливість організовувати освітній процес у змішаному форматі, переході від очного проведення уроків до дистанційного під час сигналу «Повітряна тривога».

Усі методичні, виховні та освітні заходи в ліцеї (проведення тижнів професій та предметних тижнів, майстер-класів педагогів, онлайн-екскурсій навчальним закладом, онлайн-захистів дипломних та творчих робіт, виховних годин, уроків теоретичного та виробничого навчання, участі в обласних та всеукраїнських вебінарах, нарадах педагогічних працівників) організовуються в онлайн-форматі, якщо немає можливості залучити до них працівників офлайн. Організація роботи в змінашому форматі спрямована на формування та розвиток в молодих педагогів інформаційної компетентності.

Значне місце при плануванні роботи з молодими педагогами займає надання методичної допомоги при заповненні на початку кожного навчального року індивідуальних планів розвитку професійної компетентності, у яких відображено індивідуальні освітні маршрути педагога, тобто диференційовані освітні програми, що формуються з урахуванням здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду кожного працівника, ґрунтуються на виборі форм і темпу набуття тієї чи іншої професійної компетентності [2].

При наданні допомоги у складанні індивідуального плану розвитку професійної компетентності новоприбулим педагогам необхідно допомогти усвідомити його основні принципи:

– індивідуалізація – цільова частина методичної теми, обумовлена фаховими потребами педагога;

– розвиток – на підставі результатів діагностики визначення проблеми і завдань, які має розв’язати педагог, аби набути відповідних компетентностей і оптимізувати свою роботу;

– діяльність – намічаємо дії, що дадуть змогу педагогу досягти очікуваних результатів.

Велику роль у становленні молодого педагога відіграє наставництво, активна соціальна взаємодія з педагогічним, учнівським та батьківським колективами. Методична служба ліцею тісно співпрацює з соціально-психологічною службою: разом із практичним психологом та соціальним педагогом проводяться засідання школи молодого педагога, тренінги, круглі столи, педагогічні читання. Під час таких заходів педагоги навчаються педагогічній взаємодії, безконфліктному спілкуванню, використовуючи основи медіації,

протидії мобінгу, булінгу в учнівському колективі, запобіганню домашньому насильству. Практичним психологом ліцею створено вайбер-спільноту, у якій молоді педагоги знайомляться з методиками та техніками психологічної саморегуляції, навчаються підвищувати власну ресурсність та стресостійкість, що є надзвичайно актуальним під час організації освітнього процесу в умовах воєнного стану.

Інтеграції в професійну спільноту сприяє участь у роботі методичних комісій, обласних фахових секцій педагогічних працівників ЗП(ПТ)О Хмельницької області, де педагоги знайомляться з кращим педагогічним досвідом колег.

Для забезпечення зворотного зв'язку з педагогами під час роботи в очному форматі адміністрація навчального закладу проводить інструктивно-методичні наради, засідання методичних комісій, педагогічної ради.

В умовах змішаного або дистанційного формату роботи дані заходи проводяться за допомогою сервісів Zoom, Microsoft Teams. Методичною службою закладу започатковано проведення онлайн-нарад з обміну досвідом по організації освітнього процесу дистанційно.

При індивідуальному спілкуванні з молодими педагогами звертається увага на те, що поряд з обов'язковим проходженням курсової підготовки один раз на п'ять років, особливе місце в професійній діяльності педагога посідає самоосвіта та участь у різних формах навчально-методичної та науково-методичної роботи: взаємовідвідуванні уроків, консультаціях, участь у роботі творчої групи, засіданнях школи молодого педагога, педагогічних читаннях, конференціях, вебінарах, тренінгах, майстер-класах

Найбільш поширеною формою методичної роботи з молодими педагогами є «Школа молодого педагога» (ШМП). Систематична робота з молодими педагогами у ШМП здійснюється методистом, заступниками директора з навчально-виробничої, навчальної та виховної роботи, старшим майстром, головами методичних комісій, соціальним педагогом та практичним психологом, наставниками.

План роботи школи молодого педагога та її склад на поточний рік складається методистом ліцею та затверджується директором закладу відповідно до «Положення про школу молодого педагога». При складанні річного плану ШМП основна увага приділяється виокремленню основних положень, що визначають зміст і форми діяльності школи. У плані міститься:

- теоретична частина (ознайомлення з нормативною та методичною документацією, огляд фахової літератури, ознайомлення з педагогічними інноваціями);
- практична частина (тренінги, моделювання проблемних ситуацій, конструювання фрагментів уроку, складання конспектів різних типів уроків, розробка нестандартних завдань, дидактичного матеріалу);
- напрямки роботи, що здійснюється шляхом колективної, групової, індивідуальної та самоосвітньої діяльності.

Робота з молодими педагогами в ШМВ здійснюється у декілька етапів:

- організаційний: проведення вступної бесіди (анкетування, діагностика) з молодим фахівцем, ознайомлення його з правилами внутрішнього розпорядку, правами й обов'язками; закріплення за ним наставника; самодіагностика молодого педагога під керівництвом наставника та виявлення проблемних аспектів його професійної діяльності; допомога наставника в складанні молодим педагогом плану самоосвіти;
- імплементаційний: опрацювання нормативно-правової й розпорядчої документації, інструктивно-методичних матеріалів; методична, виховна і громадська робота;
- діяльнісний: забезпечення активної участі молодого педагога в різних формах методичної роботи;
- рефлексивно-аналітичний: аналіз роботи молодого фахівця в ШМВ – звіт молодого педагога і його наставника; підсумкове анкетування та аналіз його результатів; аналіз

досягнень молодого фахівця і труднощів, з якими він стикався в роботі; формулювання подальших завдань до плану самоосвіти; підготовка до майбутньої атестації.

Заступники директора, старший майстер, голови методичних комісій, соціальний педагог та практичний психолог надають практичну допомогу щодо планування занять, використання сучасних педагогічних та інформаційних технологій з метою удосконалення освітнього процесу тощо.

Робота школи здійснюється у формі щомісячних засідань. У період між засіданнями члени школи молодого педагога відвідують заняття досвідчених педагогів, наставників, методиста, отримують індивідуальні консультації, беруть участь у практичних заняттях, на яких здійснюється моделювання та обговорення переглянутих форм роботи.

Якщо до війни та пандемії усі напрацювання методичної служби, необхідні для допомоги у роботі з молодими фахівцями, знаходилися в методичному кабінеті, то в теперішніх умовах усі педагоги закладу користуються освітнім online-середовищем. Уже на перших засіданнях школи молодого педагога навчаємо користуватися у роботі інформацією з сайтів Міністерства освіти і науки України, Інституту професійної освіти НАПН України, Департаменту освіти, науки, молоді та спорту Хмельницької обласної державної адміністрації, Всеукраїнського методичного порталу професійної освіти та інших.

Особлива увага приділяється вивченню структури та контенту офіційного сайту Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області, адже за нинішніх умов він є надзвичайно важливим складником соціальної комунікації усіх категорій педагогічних працівників ЗП(ПТ)О Хмельницької області.

Також на засіданнях школи молодого педагога її члени знайомляться з віртуальним методичним кабінетом Нетішинського професійного ліцею (http://oksanasuprun1987.blogspot.com/), освітніми онлайн-середовищами методичних комісій, навчаються створювати та наповнювати власні блоги та сайти.

В умовах воєнного стану підвищується відповідальність ЗП(ПТ)О за якість підготовки випускників, управління якістю професійної освіти, тому моніторинг якості професійної діяльності педагога стає не тільки правом, а й обов'язком методичної служби ліцею.

Функції моніторингу можна розподілити так:

– активізуюча функція забезпечує залучення до проведення моніторингу якості професійної діяльності педагога колег, представників адміністрації ліцею, здобувачів освіти, що підвищує рівень їхньої педагогічної культури, сприяє підвищенню рівня професіоналізму й мобільності персоналу.

– аналітична функція проявляється у всебічному розгляді стану якості професійної діяльності педагогічних працівників з метою визначення факторів впливу, оцінки їх вагомості та ступеня значущості для подальшого удосконалення професійної діяльності.

– діагностична функція безпосередньо спрямована на виявлення проблем, відхилень від певних норм і стандартів у професійній діяльності педагога, з'ясування причин їх виникнення з метою вироблення рекомендацій [1].

Отож, підсумовуючи, можна сказати, що методична служба, як в мирний, так і у воєнний час є сполучною ланкою між управлінням та освітнім процесом, адже успішність та результативність професійного розвитку молодих педагогів залежить від системи управлінських впливів, виважено спланованої методичної роботи з молодими кадрами. Методичний супровід становлення молодих профтехосвітян сприяє реалізації ними нових форм і методів навчання, що в свою чергу впливає на рівень підготовки кваліфікованих робітників, яким належить майбутнє нашої держави, її подальша відбудова.

Використана література:

1. Педагогічна діагностика та моніторинг якості освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу : https://naurok.com.ua/pedagogichna-diagnostika-ta-monitoring-yakosti-osviti-251229.html.
2. Методична робота [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу : http://seredyntsi-zosh.km.sch.in.ua/metodichna_robota/planuvannya_metodichnoi_roboti/.
3. Професійні спільноти педагогічних працівників [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу : https://sites.google.com/view/cprvv/.
4. Організація підготовки педагогів ПТНЗ до роботи в умовах децентралізації управління професійним навчанням [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу : http://umo.edu.ua/images/content/institutes/cipo/kaf_derg_slug/material_diyaln/org_pidgotov_pedagog.pdf.
5. Методичний супровід розвитку молодих педагогів [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу : https://vseosvita.ua/library/metodicnij-suprovid-profesijnogo-rozvitku-molodih-pedagogiv-v-umovah-zakladu-doskilnoi-osviti-500663.html.
6. Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу : https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2022/04/na-sajt-broshura-doshkillya.pdf.
7. Виступ Ірини Шумік [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу : https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=cuRxml6f5Ng.

УДК 37.091.21:004.77

Овчарук О. В.
доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка відділом компаративістики інформаційно-освітніх інновацій
Інституту цифровізації освіти НАПН України
м. Київ, Україна

ЦИФРОВЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ ТА УЧНІВ: ПІДТРИМКА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

Сучасне цифрове освітнє середовище закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО) потребує використання новітніх технологій та освітніх ресурсів, якими повинні володіти керівники закладу освіти, вчителі та учні. Успішність освітнього процесу залежить від технічного рівня оснащення, яке мають його учасники, а також підключення до стабільного швидкісного Інтернету, наявності в учасників відповідних засобів та цифрових пристроїв. Питання розбудови, використання та розвитку цифрового, інформаційно-освітнього, навчального середовища відображені у роботах В. Бикова, О. Вознюк, В. Гринька, С. Литвинової, О. Пасічник, І. Іванюк, М. Шишкіної, Т. Кузиміч, Н. Мітяєвої, Н. Топузова та ін. [1; 4]. Вчені зазначають, що оцінка безпеки школи – це перший крок до створення оновленого комфортного середовища. Безпечне та дружнє до дитини цифрове освітнє середовище в закладах освіти об'єктивно затребуване викликами сьогодення з огляду на протидію COVID-19 а також в умовах військової агресії РФ, внаслідок якої учасники освітнього процесу втратили повноцінні можливості навчатись очно, змушені були перейти до повної або часткової форми дистанційного навчання [2].

Особливу увагу при розбудові сучасного цифрового освітнього середовища приділяють його безпеці та комфорту для учнів та вчителів. У листопаді 2021 р. Міністерство освіти і науки України анонсувало впровадження онлайн-інструменту для моніторингу рівня безпеки і комфорту закладів освіти (https://www.pedrada.com.ua/article/2614-bezpechne-osvtn-seredovishche-zakladu-osvti), що має стати частиною національної системи автоматизованого інформаційного комплексу освітнього менеджменту. Інструмент було розроблено за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні [3].

Запропонований інструмент *визначає чотири ознаки безпечного освітнього середовища*: якість міжособистісних взаємин (довіра, доброзичливість, толерантність); захищеність в освітньому середовищі (відсутність насильства для всіх учасників освітнього простору, внутрішня безпека); комфортність в освітньому середовищі (позитивні емоції у процесі взаємодії дорослих і дітей); задоволеність освітнім середовищем (задоволення базових потреб школярів, допомога та підтримка) [2].

У даному напрямку науковці Інституту цифровізації НАПН України запропонували власне бачення підтримки інформаційно-цифрового навчального середовища ЗЗСО для здійснення дистанційного навчання з урахуванням викликів сьогодення. Сьогодні керівникам закладів важливо забезпечити таку підтримку з урахуванням можливостей закладу освіти (рис. 1). Підтримка інформаційно-цифрового навчального середовища ЗЗСО передбачає наявність таких складників:

- *Персонал та цільові групи* організації дистанційного навчання у ЗЗСО: учні, вчителі, керівники ЗЗСО та персонал підтримки дистанційного навчання; батьки та громадськість;
- *Планування навчального процесу*: програми, навчальні плани, освітні стандарти, інформаційно-методична підтримка;
- *Комунікація та підтримка*: засоби та канали комунікації, дистанційна взаємодія між учасниками;
- *Технологічне забезпечення*: персональні комп'ютери, програмне забезпечення, інші гаджети, що можуть підтримувати дистанційне навчання;
- *Нормативна база* функціонування середовища: технічні умови, інструкції, ін.;
- *Створення контенту*: ЕОРи та інші інформаційні джерела для забезпечення змісту уроків та заходів дистанційного навчання; інструменти пошуку, збору, аналізу, обробки, зберігання та подання інформації;
- *Реалізація та оцінка якості* дистанційного навчання: інструменти для оцінювання навчальних досягнень учнів, для самооцінювання та створення цифрових портфоліо вчителів та учнів.

Керівники ЗЗСО можуть використовувати різні способи та засоби комунікації, серед яких: розміщення завдань і рекомендацій на сайті закладу освіти; створення груп із батьками, учнями в соціальних мережах: Viber, Telegram, WhatsApp тощо; використання електронних платформ: ZOOM, Google Clasroom, Skype, Google Meet та ін; проведення Skype-конференцій та нарад; листування через електронну пошту та месенджери та ін.

Важливою для шкіл є психологічна підтримка комфортність та безпека дітей в умовах дистанційного режиму, що відбувається у інформаційно-цифровому середовищі закладу освіти. Так, наприклад, дослідник О. М. Вознюк під психологічною комфортністю та безпекою розуміє систему особистісно орієнтованих методів, прийомів і психолого-педагогічних технологій, спрямованих на досягнення стану захищеності психіки, відомостей та фізичного здоров'я учасників інформаційно-освітнього середовища від небезпечних впливів, забезпечення інформаційної безпеки для подальшої самореалізації та саморозвитку особистості [1].

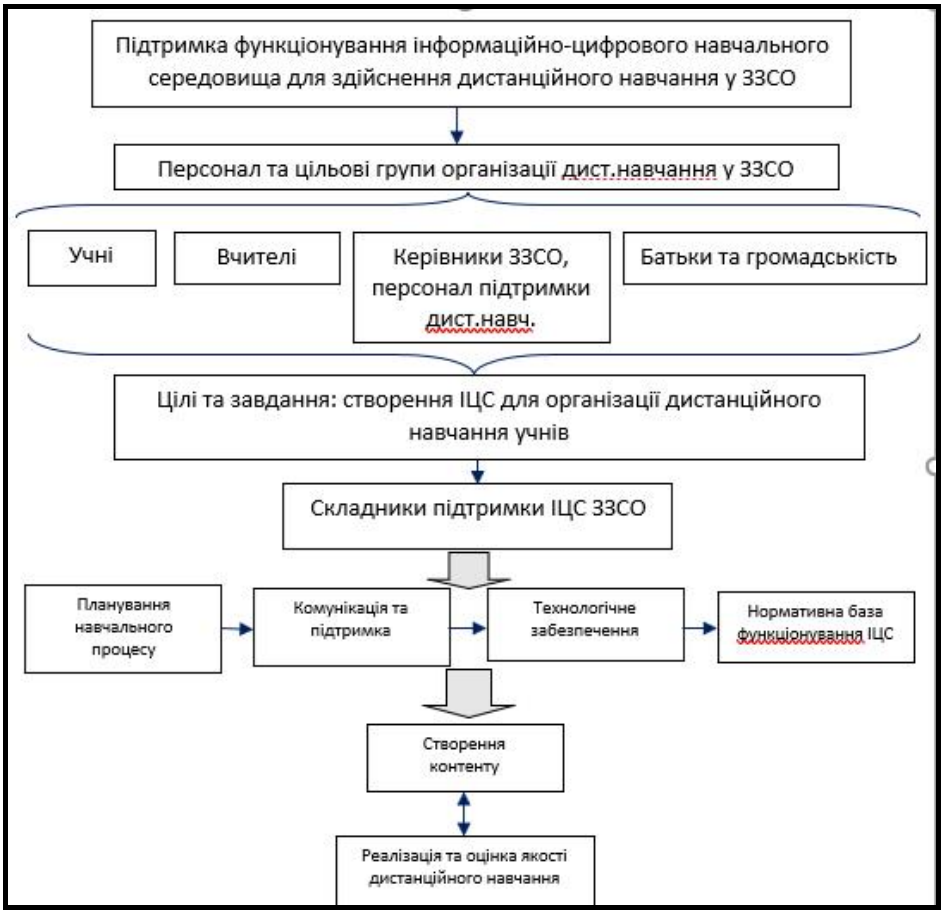

Рис. 1. Блок-схема підтримки дистанційного навчання засобами інформаційно-цифрового середовища закладу загальної середньої освіти

Важливу роль також у забезпеченні якісного використання цифрового освітнього середовища відіграє систематичний контроль та моніторинг освітньої діяльності у цьому середовищі, що є запорукою підвищення якості освітніх послуг. Така оцінка має бути поточною, тематичною, підсумковою, відбуватись систематично, а її результати повинні бути збережені на електронних носіях для подальшого використання та покращення освітнього процесу.

Використана література:

1. Биков В. Ю., Овчарук О. В., Іванюк І. В., Пінчук О. П., & Гальпєріна В. О. (2022). Сучасний стан використання цифрових засобів для організації дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти: результати опитування 2022. Інформаційні технології і засоби навчання, 90(4), 1–18. https://doi.org/10.33407/itlt.v90i4.5036
2. Вознюк О.М. Сучасна психологічна комфортність та безпека інформаційно-освітнього середовища. *Створення інформаційно-освітнього середовища закладу освіти України* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / за заг. ред. Г. А. Коломієць, О. М. Мельник, С. М. Грицай, А. В. Вознюк (м. Київ, 15 березня 2019 р. м. Суми, НВВ КЗ СОІППО, 2019. С. 16-19.
3. Педрада. Портал освітян України. Безпечне освітнє середовище закладу освіти. URL: https://www.pedrada.com.ua/article/2614-bezpechne-osvtn-seredovishche-zakladu-osvti.
4. Проектування моделі нового освітнього середовища закладу загальної середньої освіти : методичні рекомендації / автори-укладачі : Т. О. Кузьміч, Н. І. Мітяєва. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2019. 35 с.

УДК 37.01-029:33:316.3

Огієнко О. І.
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділ зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України,
м. Київ, Україна;

Годлевська К. В.
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
відділ зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України,
м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЙНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ – РЕСУРС ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Провідною ознакою сучасного суспільства є інноваційний характер розвитку, що зумовлено такими його характеристиками, як «інформаційне суспільство» «постіндустріальне суспільство», «мережеве суспільство», «суспільство знань» та «суспільство ризику». Саме інновації стають основною формою перетворення знань в добробут і являють собою ключову характеристику постіндустріальної економіки, економіки знань, в якій знання стають визначальним фактором і основним ресурсом соціально-економічного розвитку. Важливо, що головною функцією освіти є розвиток людини. Співзвучною цим положенням є думка українського вченого Івана Зязюна, який стверджує, що система освіти створюється для людини, функціонує і розвивається в її інтересах, слугує повноцінному розвитку особистості і в ідеалі її призначення – щастя людини» [1, с. 98].

Для системи університетської освіти характерні такі інноваційні тенденції: орієнтація на європейські та світові освітні стандарти; розвиток багаторівневої освітньої системи; потужне збагачення ЗВО сучасними інформаційними технологіями, широке включення в систему Internet; розвиток інноваційних технологій навчання; створення університетських комплексів; поширення дослідницько-експериментальної роботи з апробації нових навчальних планів, створення авторських підручників, посібників, навчального забезпечення, розробка освітніх стандартів, нових структур управління тощо [1, с. 69]. Водночас неперервні масштабні трансформації суспільного розвитку, що зумовлюють зміни в системах освіти, перш за все вимагають підготовки фахівців для інноваційної економіки, інноваційного суспільства. Про це йдеться мова й в державних документах. У Законі України «Про освіту» зазначено, шо одним із головних завдань є стимулювання та розвиток інноваційних процесів.

У Європейському Союзі інноваційна політика базується на інформаційному проекті «ПРО ІННО Європа», створеному для координації діяльності країн-членів ЄС. Проект базується на трьох документах: «Політика аналізу», «Політика знань», «Політика розвитку». У ЄС розроблено стратегія, в якій сформульовані основи європейської інноваційної політики, передбачається побудова конкурентоспроможної економіки, заснованої на знаннях [3].

Визначальну роль в інноваційній політиці Великої Британії відіграє інформаційна підтримка нових розробок, у тому числі та у сферах освіти. Саме з цією метою Міністерство інновацій, вузів та підвищення кваліфікації розміщує на офіційному сайті документи для учасників процесу. Відмінною рисою інноваційної політики Німеччини у сфері освіти є визначальна роль держави у фінансуванні досліджень та впровадженні інновацій.

Все це спрямовано на розвиток інноваційної освіти, яка стає в наші дні домінуючою тенденцією у всьому світі. Нова освітня парадигма вибудовується на засадах збереження і розвитку творчого потенціалу людини, супроводжується розробкою нових цілей, ціннісних орієнтацій, перебудовою методологічних, теоретичних, світоглядних і технологічних основ. За орієнтир береться теоретична модель «інноваційної людини». Інноваційна людина – особа такого соціально-культурного ґатунку, яка здатна творчо і результативно працювати, бути конкурентоспроможною в умовах сьогодення [2, с. 95]. Відповідно навчальний процес має бути трансформований у напрямі: індивідуалізації освітньої взаємодії, навчання; формування творчого мислення; збільшення самостійної роботи студентів. При цьому, інноваційна позиція викладача характеризується: творчою активністю, особистісною готовністю до перегляду і перебудові системи власної діяльності із урахуванням: змін його статусу від спеціаліста-виконавця – до професіонала дослідника; розвинутої рефлексії в діяльності; спрямованістю на результат. Водночас інноваційність передбачає утвердження відповідального способу життя людини в суспільстві та відповідального ставлення суспільства до кожної особистості зокрема [3; 4]. Звідси зрозуміло, що, окрім науки, у забезпеченні інноваційного типу розвитку економіки і суспільства в цілому провідну роль відіграє освіта. Саме через систему освіти можна підготувати людину, здатну й охочу активно творити і сприймати зміни, нововведення.

Стратегія інноваційних процесів у сучасній освіті України передбачає суттєву реорганізацію існуючих педагогічних систем, осмислення цінностей, цілей і змісту педагогічної освіти та корінний перехід від усталених стереотипів до творчої ініціативи й індивідуальної відповідальності педагогів у проектуванні й організації педагогічного процесу. Зазначимо, що інноваційність педагогічної освіти необхідно розглядати не тільки як налаштованість на сприйняття, продукування і застосування нового, а насамперед як відкритість та демократичність освітньої системи.

Використана література:

1. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія / за ред. П. Ю. Сауха. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. 444 с.
2. Козак Л.В. Дослідження інноваційних моделей навчання у вищій школі. *Освітологічний дискурс*. 2014. № 1 (5). С. 95-107.
3. Kim J., Maloney E. J. Learning Innovation and the Future of Higher Education. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 2020. 232 p.
4. Saura J. R. Teaching Innovation in University Education: Case Studies and Main Practices. Madrid : Rey Juan Carlos University, 2022. 315 p.

УДК 376.014.6

Озерова Т. Я.
начальник управління
Державної служби якості освіти у Запорізькій області
м. Запоріжжя, Україна

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДОВА ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЯКОСТІ ОСВІТИ

В рамках реалізації загальнодержавної реформи за ідеями розбудови Нової української школи практика інклюзивної освіти в Україні виходить на якісно новий рівень, поступово досягає тих стандартів, за якими живуть європейські і північноамериканські країни. Нова українська школа працює на засадах особистісно-орієнтованої моделі освіти, максимально враховуються права дитини, її здібності, потреби та інтереси, на практиці реалізуючи принцип дитиноцентризму. У навчанні дітей враховані вікові особливості фізичного, психічного і розумового розвитку дітей [3, с. 17, 18].

Державна служба якості освіти України та її територіальні органи наділені владними повноваженнями та актуальними функціями щодо вивчення, аналізу управлінських практик впровадження інклюзивної освіти в освітньому середовищі регіонів на всіх рівнях її реалізації, реагування на порушення прав здобувачів освіти на освіту, їх соціалізації та інтеграції в суспільство та розробки практичних рекомендацій щодо підвищення якості інклюзивного навчання в закладах освіти [2].

Успішна організація інклюзивного навчання передбачає розв’язання ряду інваріантних проблем, до яких за результатами аналізу практичного досвіду інклюзивних шкіл Запорізької області віднесено: адаптацію матеріально-технічних умов з урахуванням особливих потреб учнів; індивідуалізацію освітнього процесу; забезпечення позитивного психологічного мікроклімату в дитячих колективах; залучення фахівців для надання учням спеціальних освітніх послуг; організацію психолого-педагогічного супроводу батьків учнів з особливими освітніми потребами. Ці проблеми визначають пріоритети діяльності адміністрації та педагогічного колективу кожного закладу освіти, мають вирішуватися системно, в контексті цілісної моделі діяльності та розвитку школи, а ступінь успішності їх розв’язання є індикатором комфортності перебування дитини з особливими потребами у загальноосвітньому класі [1, с. 16-23].

З 1 січня 2022 року інклюзивне навчання організовують за новими Порядками. Уряд затвердив нову форму індивідуальної програми розвитку, ввів рівні підтримки (обсяг тимчасової або постійної підтримки) здобувачів освіти в освітньому процесі, які навчаються в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти відповідно до їх особливих освітніх потреб і встановив правила надання підтримки [7].

Створення безперешкодного, безбар’єрного, безпечного середовища – є першим кроком на шляху впровадження інклюзії, оскільки навіть просте перебування дитини з особливостями психофізичного розвитку в навчальному закладі вимагає цілеспрямованої роботи адміністрації та педагогічного колективу щодо задоволення її особливих потреб [4].

Належну якість інклюзивної освіти в регіоні забезпечують дотримання принципів науковості, системності, варіативності, корекційної спрямованості, системної взаємодії колективних суб’єктів інклюзивного освітнього простору, створюючи підґрунтя для її динамічного розвитку у всіх напрямах освітньої діяльності та розглядається як складова

внутрішньої системи якості освітнього процесу. З метою виявлення та відстеження тенденцій у розвитку якості інклюзивної освіти у закладах освіти, встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності її заявленим цілям, оцінювання причин відхилень від цілей проводиться моніторинг якості інклюзивного навчання [8].

Для безперервного поліпшення якості необхідне всебічне вивчення та оцінювання. Тому за кожним напрямом освітньої діяльності, де розглядається інклюзивне навчання, розробляються правила, критерії якості, індикатори (показники) якості, інструменти вивчення, джерела отримання інформації, так:

1. Освітнє середовище закладу освіти: безпека і комфорт навчання та праці забезпечується через застосування принципів універсального дизайну або безбар'єрного доступу до території закладу освіти та всіх його приміщень [9, п. 28]; технічне обладнання, без якого, нерідко, неможливе інклюзивне навчання. Наприклад, обладнання ресурсної кімнати цілком залежить від потреб дітей з особливими освітніми потребами (далі – діти з ООП) [5]; додаткове навчальне обладнання, яке необхідне для адаптації дітей з ООП. У деяких випадках потрібне спеціальне програмне забезпечення [6]; облаштування навчального кабінету, яке потребує адаптації. Наприклад, куточків для усамітнення, захисних екранів на парті тощо; правила поведінки в школі спрямовані на толерантність, емпатію та взаємодопомогу.

2. Система оцінювання результатів навчання учнів: адаптація навчального матеріалу, а тим більше, модифікація потребують розроблення критеріїв підсумкового оцінювання результатів навчання учнів з ООП. Критерії оцінювання розробляються вчителем і є складовою частиною індивідуальної програми розвитку; формувальне оцінювання для учнів з ООП спрямовано на успішну навчальну діяльність, що потребує підтримки вчителя.

3. Педагогічна діяльність педагогічних працівників: розроблення індивідуальної програми розвитку; адаптація/модифікація змісту навчального матеріалу відповідно до індивідуальних можливостей дітей з ООП; особливі прийоми роботи вчителя – чергування перерв, дотримання відповідності темпу навчального заняття індивідуальним можливостям дитини, використання допоміжних навчальних засобів тощо; залучення учнів з ООП до спільної роботи; взаємодія вчителя з його асистентом. Практика паралельного або почергового викладання; співпраця між педагогічними працівниками.

4. Управлінські процеси закладу освіти: розроблення або внесення змін до стратегії розвитку, один із напрямів якої спрямовується на розвиток інклюзивного навчання в закладі освіти; забезпечення систематичної та ефективної роботи Команд супроводу; забезпечення закладу освіти фахівцями, які забезпечують педагогічний процес в інклюзивному(них) класі(ах); координація підвищення кваліфікації педагогічних працівників за напрямом «Інклюзивне навчання»; організація його психологічного супроводу.

Використана література:

1. Розвиток інклюзивного освітнього середовища в Запорізькій області: науково-методичний аспект : монографія / упор. : Т. Є. Гура ; ред. Т. Я. Озерова. Запоріжжя : СТАТУС, 2018.
2. Деякі питання Державної служби якості освіти України [Електронний ресурс]. *КМУ*. 2018 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2018-%D0%BF#Text
3. Концепція нової української школи [Електронний ресурс] / МОН. 2016. URL : http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016.html.
4. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. 2021. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text
5. Типовий перелік спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах закладів

загальної середньої освіти [Електронний ресурс] / МОН. 2018. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18#Text
6. Порядок забезпечення допоміжними засобами для навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах освіти [Електронний ресурс] / КМУ. 2020. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1289-2020-%D0%BF#Text
7. Порядок організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. 2021, 2022. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text
8. Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України. 2020. URL : https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/z0154-20#Text
9. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] / ВРУ. 2017. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text

УДК 37.091.12:159.9

Павлик Н. В.
доктор психологічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу психології праці
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України
м. Київ, Україна

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ВЧИТЕЛЯ ЯК ОСНОВА БЕЗПЕКИ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Сьогодні українська освіта знаходиться в процесі неперервного реформування, адже, на думку професора Е. О. Помиткіна, застарілий зміст і засоби педагогічної діяльності не сприяли розвитку особистості учня та самореалізації вчителя [5]. Започаткована у 2016 році концепція Нової української школи передбачає формування психологічної готовності педагога до висококваліфікованої професійної діяльності. В центрі Концепції стоять особистість вчителя і особистість учня, яка має бути різнобічно розвинутою, здатною до критичного мислення; мати риси патріота з активною громадянською позицією, яка поважає гідність і права людини; здатна вчитися впродовж життя приймати відповідальні, моральні рішення.

Саме через педагога відбувається побудова нової школи й нового ставлення до дітей. Воно повинно здійснюватися не директивно, а опосередковано через природній вплив особистості вчителя на особистість школяра [5]. Психологічна готовність педагога до творчої професійної діяльності базується на єдності педагогічної мотивації та педагогічних здібностей [2]. Вчитель має бути цілісною особистістю, носієм позитивної Я-концепції, духовних цінностей, моральних імперативів, а також навичок і компетенцій коуча, наставника, фасилітатора, тьютора, модератора, які він транслює учням під час взаємодії з ними [1].

Чинниками небезпеки освітнього простору сучасних школярів є відсутність конструктивних взаємин в учнівському колективі, що зумовлює прояв таких деструктивних соціальних явищ як агресія, булінг. Як показують сучасні дослідження, актуальним в учнівських колективах стало поняття «мобінгу» (від англ. – натовп, глум),

що означає, цілеспрямоване нанесення фізичної й душевної шкоди дитині. Формами мобінгу є бойкот, причіпки, кепкування, дезінформація, доносительство, спричинення шкоди здоров'ю, дрібні крадіжки або псування особистих речей [4].

Небезпека для учнів зазначених вище форм психологічного терору полягає у регулярному довготривалому перебуванні учня у стані «відторгнення» більшістю членів класу.

Припинити й гармонізувати деструктивну соціальну ситуацію, що склалася у класі, призваний саме вчитель. Для цього йому необхідно самому знаходитись у ресурсному психологічному стані, мати досвід гармонійних взаємин, поважати учнів, перешкоджати навішуванню учням ярликів, наданню образливих прізвиськ, психологічно підтримувати тих учнів, які підлягають впливу колективної агресії з боку однолітків (або батьків).

Тобто педагог має бути психологічно здоровою особистістю, володіти системою моральних відносин до учнів й транслювати власним прикладом позитивне доброзичливе ставлення до усіх членів колективу.

Психологічне здоров'я вчителя презентує його гармонійний тілесно-душевно-духовний стан, основою якого є баланс між внутрішніми процесами (духовними, соціальними, емоційними, вольовими, інтелектуальними, соматичними) та між людиною та іншими людьми. Ознаками психологічного здоров’я є спокій, урівноваженість, емоційний комфорт, доброзичливість, гарний настрій у сполученні з відповідальністю, активністю, творчою реалізованістю [3].

Що може зробити педагог для посилення безпеки освітнього простору учнів? Фахівці пропонують такі напрями превентивної роботи щодо попередження мобінгу [4]:

1) підтримка позитивного статусу дитини (потенційної жертви) в класі;

2) підкреслення важливості спільної роботи у колективі та поваги один до одного;

3) формування в учнів навички самоконтролю, асертивної поведінки та позитивного ставлення до себе та інших людей;

4) відкрите засудження деструктивної та антисоціальної поведінки учнів;

5) використання роз’яснень учням моральних дилем, що спонукатиме слухачів до міркувань та осмислення власної поведінки;

6) заохочення учнів до особистісного зростання, до самовдосконалення.

Проте, слід особливо зазначити, що саме підсвідоме наслідування учнями стану врівноваженості, поваги, доброзичливості й гармонійності вчителя є основою здійснення найбільш конструктивного педагогічного та психокорекційного впливу.

Використана література:

1. Вікторенко І., Горобець Л. Нові професійні ролі та функції сучасного вчителя в контексті концепції Нової української школи. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. (11). 2019. С. 93–106.
2. Павлик Н. В. Психологічна готовність особистості сучасного вчителя до творчої професійної діяльності в умовах нової української школи. *Психологія і особистість*. № 2 (20), 2021. Київ-Полтава. С. 200-227.
3. Павлик Н. Структура й критерії психологічного здоров’я особистості. *Психологія і особистість*. № 1 (21). 2022. С. 34-59.
4. Психологічна проблема мобінгу в шкільному середовищі / Сайт Департаменту освіти та науки Івано-Франківської міської ради [Електронний ресурс]. URL : http://osvita-mvk.if.ua/content&content_id=1266
5. Розвиток психологічної готовності педагогічного персоналу до професійної діяльності в умовах Нової української школи : аналітичні матеріали / [Ігнатович О. М. та ін.] ; за ред. Н. В. Павлик. Київ, 2022. 278 с. [Електронний ресурс]. URL : https://lib.iitta.gov.ua /733432/1/Текст%20аналіт.мат.%20%282%29.pdf

УДК 37.018.43:37.014.6(5)

Пазюра Н. В.
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри авіаційної англійської мови
Національного авіаційного університету
м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В АЗІЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Східно-азійський регіон вирізняється різноманітністю економічних, соціальних, політичних систем, культурних традицій та цінностей, лінгвістичним середовищем. Ця диверсифікація відображена і в структурі та організації освіти в регіоні та національних підходах до забезпечення її якості. Визнання цієї диверсифікації відображена у механізмах забезпечення якості освіти на тлі гармонізації різноманітних підходів в різних країнах з метою фасілітації регіональної та академічної мобільності студентів, запровадження взаємодовіри між навчальними закладами різних країн цього регіону відповідно до міжнародних стандартів.

Звітність менеджменту та якість навчання у закладах вищої освіти підтримується за допомогою механізмів забезпечення якості освіти. Це потребує ефективного інструментарію вимірювання якості навчальних програм та компетенцій випускників цих програм. Дж. Бреннан (J. Brennan, 1999) визначає 7 цілей забезпечення якості вищої освіти: 1. забезпечення звітності перед публічними фондами; 2. поліпшення якості освітніх послуг; 3. стимулювання конкуренції між закладами освіти; 4. верифікація якості новостворених закладів; 5. надання інституційного статусу; 6. перерозподіл керівництва між державою та закладами; 7. фасилітація порівняння на міжнародному рівні, тобто взаємо зарахування дипломів закладів вищої освіти.

В Східно-Азійському регіону належна увага приділяється дистанційній освіті. Проведений аналіз дозволяє зробити висновок щодо реалізації трьох основних підходів у політиці забезпечення якості саме дистанційної освіти в Азійських країнах.

У *першому підході*, який реалізується у Гонконгу, Малайзії, Індонезії, Філіппінах, Сінгапурі, Шрі-Ланки дистанційна освіта розглядається як інтегральна частина вищої освіти і тому там запроваджені ті ж самі процедури та критерії для забезпечення якості освіти. Виключення для дистанційної освіти визнається в процесі акредитації та аудиту лише в деяких аспектах.

Так, Індонезія запровадила акредитаційні інструменти оцінювання програм дистанційної вищої освіти, але не розмежовує програми дистанційного навчання та онлайн програми. Філіппіни визначили критерії акредитації дистанційної освіти у Меморандумі (CHED Memorandum Order No. 27), в якому вказано, що лише програми магістерські з ІІІ рівнем акредитації можуть бути запропоновані для дистанційного навчання, оскільки студенти 1-4 курсів потребують очного контакту з менторами та одногрупниками для досягнення оптимальних результатів. На Шрі-Ланці використовують окремі Інструменти для забезпечення якості дистанційної освіти у ЗВО. У Малайзії Кваліфікаційна агенція розробила документ «Керівництво з практик для дистанційного та відкритого навчання», що включає 177 критеріїв та індикатори ефективної діяльної у 9 напрямах забезпечення якості. Ти ж 9 напрямів використовуються у програмах акредитації та інституційного аудиту у звичних закладах вищої освіти. Гонконг і Сінгапур

використовують спільні документи і стандарти як для закладів дистанційної освіти так і для звичних ЗВО.

Другий підхід, що спостерігається в КНР, Індії, Кореї визнає відмінності у дистанційній освіті і тому використовує різні критерії та процедури акредитації для закладів дистанційної освіти та звичних ЗВО [2, с. 69]. В Китаї звичні ЗВО оцінюються Загальним відділенням вищої освіти при Міністерстві освіти, у той час як дистанційні заклади оцінюються Відділенням дистанційної та неперервної освіти при Департаменті вищої освіти Міністерства. Застосовуються різні критерії забезпечення якості освіти для закладів різних форм навчання. В Індії у 2009 р. була запроваджена Нова політика у дистанційному навчанні і вищій освіті, за якою нові програми дистанційного навчання повинні бути акредитовані Національною радою з акредитації. В Кореї оцінювання дистанційних та звичних закладів освіти відбувається за різними процедурами, однак, агенції, які отримали державне визнання як акредитаційні агенції запрошуються до аудиту та акредитації дистанційних закладів освіти.

Третій підхід спостерігається в Японії та Монголії, в яких процедури та критерії оцінювання дистанційних закладів ще не визначені [2, с. 71].

Отже, розвиток систем забезпечення якості освіти азійських країн свідчить про те, що мета, заходи, методи, інструменти забезпечення якості були створені спеціально під потреби певної країни і національних особливостей і тому відрізняються на цієї території. Серед подібного у забезпечення якості вищої дистанційної освіти в країнах Азії називаємо: неперервна робота щодо розвитку культури якості в агенціях забезпечення якості та серед провайдерів; визначення забезпечення якості шляхом само покращення та звітності закладів; визначення визначальних характеристик дистанційної освіти у системі забезпечення якості, залежність фінансування закладів від результатів акредитації, рівня автономності, запровадження як зовнішнього так і внутрішнього оцінювання, оприлюднення результатів акредитації.

Використана література:

1. Brennan J. (1999). Evaluation of higher education in Europe. In M. Henkel & B. Little (Eds.), Changing relationships between higher education and the state. London: Jessica Kingsley.
2. Jung Insung; Wong Tat Meng; Li Chen; Baigaltugs Sanjaa; Belawati Tian (2011). Quality Assurance in Asian Distance Education: Diverse Approaches and Common Culture. *International Review of Research in Open and Distance Learning*, 12 (6), 63-83.

УДК 378.046-021.68

Петровський О.
кандидат історичних наук, доцент,
директор Тернопільського обласного комунального інституту
післядипломної педагогічної освіти
м. Тернопіль, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ ТА ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Розвиток освітньої галузі, актуальна та якісна освіта виступають чи не вирішальним чинником формування інтелекту нації, наукового і технічного прогресу, обороноздатності держави, а відтак і конкурентної спроможності у боротьбі за «місце під сонцем» разом з іншими націями. В умовах високої динаміки різноманітних глобалізованих процесів, викликаних не лише природними катаклізмами, але й наслідками техногенних аварій, широкомасштабних подій на кшталт воєн тощо загострилися питання убезпечення від загроз знищення держав, цілих народів та, зрештою, й сучасної людської цивілізації.

Історичний та сучасний досвід дає підстави утверджуватися на думці, що саме тільки формування знань та умінь, без ціннісного обґрунтування, є недостатнім. Тому приймаємо за аксіому необхідність виховання кожного покоління громадян України на певних цінностях, у нашому розумінні, безперечно, гуманістичних. В умовах «соціально-турбулентного світу» система освіти, окрім формування розуміння, усвідомлення здобувачами освіти фундаментальних законів, закономірностей, процесів живої та неживої природи, суспільного розвитку тощо, повинна дбати і про вироблення світогляду молодих людей. Здобуваючи знання та певні уміння й навички в їх застосуванні випускники закладу освіти повинні усвідомлювати своє особистісне значення, поважати різноманіття культур, осягати необхідність згуртування нації й, навіть, людства задля високої мети. У цьому контексті маємо плекати й педагогічні кадри, здатні вирішувати такі завдання в системі освіти від раннього й до дорослого віку громадян нашої держави. Це посилюватиме безпекове тло життєдіяльності окремого громадянина/громадянки, громади, суспільства в цілому, держави та нації загалом.

На тлі сьогоднішніх викликів, спричинених війною та пандемією, освіта України, що регулярно зазнає стресів, продовжує перебувати в стані організаційного реформування та переосмислення усталених психолого-педагогічних цінностей, освітньої парадигми тощо. У ці процеси включені всі заклади освіти, зокрема дошкільної, початкової, середньої, професійної, вищої, післядипломної тощо.

Одним із пріоритетних напрямів діяльності закладів післядипломної освіти в таких умовах є здійснення науково-методичного супроводу педагогічних працівників закладів дошкільної та середньої освіти з проблеми формування та розвитку безпечного і здорового освітнього середовища та відповідно його організації на території, в приміщенні та поза межами закладу освіти. Заклади післядипломної педагогічної освіти зробили уже чимало і продовжують над цим працювати. Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти (далі – ТОКІППО) – не виняток.

У контексті винесеної у заголовок проблеми педагогічними та науково-педагогічними працівниками інституту організовано і проведено значну кількість різноманітних за тематикою та змістом науково-методичних заходів, зокрема:

– з 01 серпня 2021 року по 23 лютого 2022 року 277 заходів з питань організації освітнього процесу в умовах пандемії;

– з 24 лютого 2022 року до лютого 2023 року понад 230 заходів з питань організації освітнього процесу в умовах правового режиму воєнного стану;

– протягом 2022 року понад 100 заходів з інших питань організації безпечного і здорового освітнього середовища, а також здійснено виступи на 23 заходах з інших проблем.

У своїй діяльності щодо створення безпеки освітнього простору в закладах освіти області наукові та методичні працівники інституту користуються такими нормативно-правовими актами та державними документами: Закон України «Про освіту»; Указ Президента України «Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі»; Наказ МОН України «Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти» від 09.01.2019 № 17; Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти; Санітарний регламент для закладів загальної середньої освіти затверджений наказом № 2205 Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 тощо.

Реалізовуючи Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі у 2022 році працівниками Тернопільського ОКІППО:

– укладено 22 методичні рекомендації для педагогів області;

– опубліковано 3 збірники інформаційно-методичних і 1 збірник науково-методичних матеріалів;

– укладено 2 методичних посібники;

– у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, які були організовані й проведені в ТОКІППО опублікована 15 наукових публікацій (авторів з інших закладів освіти – 20), у інших збірниках – 3 наукові публікації;

– працівники інституту сприяли освітянам і громадськості області у проведенні 8 заходів, спрямованих на формування культури здорового та безпечного способу життя учасників освітнього процесу;

– укладено 20 лекцій для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників у ТОКІППО

– розроблено 9 освітніх програм курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

– на сайті ТОКІППО створено блоги «Вісник медіаграмотності», «Війна», «Психологічна допомога», які постійно поповнюється актуальною інформацією. інформація з проблеми висвітлюється також у рубриках «Виховна робота», «Правова платформа» та на сайті лабораторії STEM-освіти ТОКІППО;

– підготовлено бібліографічні списки (працівниками науково-педагогічної бібліотеки): «Фізична культура і спорт», «Емоційна сфера особистості», «Дошкілля та інклюзія», «Безпека життєдіяльності. Цивільний захист», «Здоров'язбережувальні технології в освітньому процесі», «Безпечна поведінка в цифровому середовищі», «Безпека людини – майбутнє країни». Організована постійно діюча виставка «Формування безпечного і здорового способу життя»;

Проблема формування в закладах освіти безпечного і здорового освітнього середовища має багато векторів. Одним з них є проблема **інформаційної безпеки**. Керуючись Законом України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» та іншими державними документами ТОКІППО приділяє особливу увагу питанням підвищення цифрової грамотності та культури безпекового поводження в кіберпросторі педпрацівників закладів освіти області формуючи в них компетентності захисту від

кіберзагроз для особистої безпеки та навчання цьому здобувачів освіти. В умовах діджиталізованого суспільства та воєнного часу базовими знаннями про кібербезпеку та кіберзахист повинен володіти кожен громадянин України.

З цією метою науковими та методичними працівниками ТОКІППО у 2022 році:

– опубліковано збірник науково-методичних матеріалів «Формування медіаграмотності учасників освітнього процесу ЗЗСО в сучасних реаліях»;

– здійснюється координація організаційно-методичної роботи з упровадження медіаосвіти в Тернопільській області в рамках обласного експерименту «Організація впровадження наскрізної моделі медіаосвіти у закладах освіти Тернопільської області»;

– створено групу «Інформаційного спротиву», метою діяльності якої є формування і розвиток медіаінфомедійної грамотності педпрацівників області. Учасниками групи проведено 15 науково-методичних заходів: вебінарів, тренінгів, майстер-класів у яких взяли участь понад 1000 педпрацівників та керівників ЗО області, а також надано консультації всім зацікавленим;

– постійно поповнюється новими матеріалами з актуальною інформацією створений на сайті ТОКІППО блог «Вісник медіаграмотності»;

– розроблено та включено до навчально-тематичних планів підвищення кваліфікації освітян Тернопільської області 6 лекцій;

– проведено заняття на тему «Інформаційна та кібербезпека» під час засідання Школи виживання.

Крім цього у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, які були організовані й проведені в ТОКІППО у 2022 році опубліковано 14 тез на тематику інформаційної безпеки.

На виконання листа Головнокомандувача Збройних Сил України від 15.07.2022 No 300/1/С/2714 «Щодо попередження кібератак на державні інформаційні ресурси, інформаційно-комунікаційні системи та мережі органів державної влади шляхом експлуатації вразливості «нульового дня», оновлено програмне забезпечення персональних комп'ютерів та серверів інституту.

Значна увага приділяється і залученню здобувачів освіти до Всеукраїнських заходів з кібербезпеки. Заклади освіти області щорічно (другий вівторок лютого) приймають участь у заходах приурочених до Міжнародного дня безпечного Інтернету.

Протягом жовтня в США, країнах Європейського Союзу, а також в Україні проводився Місяць кібербезпеки, в якому взяли участь і здобувачі освіти ЗЗСО області. У рамках заходу проведений Національний тест з медіаграмотності, у якому охочі змогли перевірити себе, чи вміють боротися з фейками та відрізняти ворожу пропаганду. Серед 30 переможців є троє здобувачів освіти з нашої області.

Проблемою формування **екологічно безпечного здоров'язбережувального освітнього середовища** займалися працівники Лабораторії науково-дослідного та навчально-методичного забезпечення дисциплін еколого-природничого спрямування ТОКІППО, які в умовах реалізації інноваційного освітнього експерименту регіонального рівня на тему **«ЕКО-школа»** виконували науково-дослідну тему: **«Упровадження методів прикладної екології та реалізація здоров'язбережувальних технологій як напрями інноваційного підходу до освітнього процесу в рамках Концепції НУШ»**.

Мета експерименту полягає у:

– розробці та експериментальній перевірці ефективності моделі формування екологічно безпечного здоров'язбережувального освітнього середовища, спрямованого на всебічний гармонійний особистісний розвиток здобувачів освіти;

– сприянні вирішенню проблем інноваційного розвитку закладів освіти з урахуванням пріоритетів збереження та зміцнення здоров'я всіх суб'єктів освітнього процесу;

– формуванні навичок експериментальної роботи та науково-дослідної діяльності дітей і молоді;

– забезпеченні створення педагогічних умов для впровадження дослідницького методу навчання;

Працівники лабораторії організовували науково-методичний супровід дослідно-експериментальної та інноваційної діяльності педагогічних колективів області, а також розробили концепцію та модель формування екологічно безпечного здоров'язбережувального освітнього середовища у закладах освіти Тернопільської області.

Також зроблено перші кроки щодо вирішення в умовах реалізації експерименту «Еко-школа» **однієї з глобальних безпекових потреб – забезпечення людей та тварин продуктами харчування**, зокрема на державному та регіональному рівнях. Це, звичайно що, робота не одного дня. Вона має свою специфіку і потребує серйозної підготовки не лише фахівців з рослинництва та тваринництва, але й формування екологічної свідомості, грамотності, розуміння важливого характеру роботи з вивчення відповідних якостей рослин, особливостей інтродукції та продуктивності тих видів рослин, які можуть бути перспективними для вирощування в умовах кліматичних змін у відповідних регіонах і місцевостях України, зокрема на Тернопільщині.

Працівники створеної в 2022 році лабораторії STEM-освіти сприяють формуванню STEM-орієнтованого освітнього середовища у закладах освіти області на основі синергії можливостей інтегративного й трансдисциплінарного підходів для підвищення рівня професійної майстерності та удосконалення фахових компетентностей педагогічних працівників. Один із напрямів діяльності лабораторії – упровадження дослідно-експериментальної роботи за темою «Здоров'язбережувальна технологія «Навчання у русі» в системі оздоровчо-виховної роботи загальноосвітніх навчальних закладів» проєкту «Вчимося жити разом». Інформація щодо результатів діяльності систематично висвітлюється на сайті лабораторії. Також на сайті у рубриці «Безпека» поміщено інформацію щодо збереження психологічного здоров'я учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану та створення безпечного і здорового освітнього середовища.

Методичні рекомендації щодо використання здоров'язбережувальних технологій під час проведення навчальних занять з окремих предметів (інтегрованих курсів) і під час перерв між ними надаються під час реалізації навчально-тематичних планів на курсах підвищення кваліфікації учителів навчальних предметів суспільно-гуманітарного та естетичного циклів. До змісту лекцій включено питання щодо комплексу вправ для проведення фізкультхвилинок, валеохвилинок, хвилин рухової активності, корегуючих профілактичних руханок й ігор для забезпечення активної розумової і фізичної діяльності школярів на уроках.

Проблематика здоров'язбереження учасників освітнього процесу розглядалася під час проведення 24 різноманітних за формою і змістом науково-методичних заходів. За даним напрямом роботи розроблено 5 авторських освітніх програм підвищення кваліфікації.

Забезпечення науково-методичного супроводу упровадження інноваційних здоров'язбережувальних освітніх технологій з метою створення безпечного та здорового освітнього середовища у закладах освіти області сприятиме:

– кращій реалізації інтелектуального, фізичного, соціального та емоційного розвитку учнів, їх природного потенціалу;

– підтримці здорових і безпечних умов життя та діяльності як у повсякденному житті, так і в умовах надзвичайних ситуацій;

– формуванню навичок захисту здоров'я та життя від небезпек, оцінки існуючих ризиків середовища та управління ними на індивідуальному рівні;

– усвідомленню цінності життя і здоров'я, власної відповідальності та спроможності зберегти і зміцнити здоров'я, підвищити якість життя.

Проблемами **психологічної безпеки** учасників освітнього процесу, а також створення для здобувачів освіти інклюзивного та комфортного середовища займаються працівники навчально-методичного центру психологічної служби і соціальної роботи, обласного ресурсного центру з підтримки інклюзивної освіти та кафедри педагогіки і психології та інклюзивної освіти.

Для координації діяльності всіх підрозділів інституту стосовно питань сприяння формуванню безпечного і здорового середовища в закладах освіти області, систематизації та узагальнення відповідної інформації, яка надходить від педагогічних працівників ТОКІППО, створено кабінет безпеки.

Отже, в контексті винесеної у заголовок проблеми колектив ТОКІППО проводить широкоформатну та багатовекторну діяльність.

УДК 378.091.3:373.3.011.3-051

Попова Л. М.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогічної інноватики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ XXI СТОЛІТТЯ

Формування трансверсальних компетентностей сприяє розвитку предметних компетентностей, орієнтує здобувачів освіти до усвідомленого навчання протягом життя. Процес професійної освіти й підготовки реагує на ринкові зміни, враховує появу нових напрямів й потреб. У сучасних умовах реформування освіти до майбутніх фахівців висувають більш відповідальні вимоги. Проблема оновлення сучасного змісту вищої освіти України, особливо реструктуризації освітніх програм актуалізується через низку економічних, соціальних і гуманітарних чинників, Заклади вищої освіти покликані створити умови для підготовки фахівців інноваційного типу, які володіють трансверсальними компетентностями та здатні забезпечити особистістну трансверсальність – нову історичну форму універсальності в межах глобального світового суспільства [2].

На особливу увагу заслуговують праці дослідників, що присвячені витлумаченню поняття «трансверсальність» з позиції точних наук (Луіза С. Вілкінсон, С. Цветков); аналізу актуальних факторів, що мають вирішальне значення для працевлаштування на європейському ринку праці, визначенню вимог до відповідності певним рівням світової конкурентоспроможності (Дж. Балкар, Е. Гомолова, З. Каразек, Г. Куликов); розвитку навичок працівників для роботи за кордоном (Марі-Жозе Таях); питанням навчання та оцінювання рівня сформованості трансверсльних компетенцій (Л. Терзієва, І. Трайна) та ін.. Конкурентоздатність майбутніх фахівців в XXI столітті залежить від якості оволодіння

ними знаннями, культури спілкування, уміння мислити й діяти відповідно вимог сучасного ринку праці [6].

Проблема оновлення сучасного змісту вищої освіти України, реструктуризація освітніх програм, урахування низки економічних, соціальних та гуманітарних чинників (стратегія розвитку світової економіки, глобалізаційні процеси; формування «суспільства знань»; транскультурність) передбачає наявність нових підходів до розв'язання завдань. В основі проектування та реалізації освітньої програми закладів вищої освіти (ЗВО) є компетентнісна модель фахівця (профіль). На сьогодні загальноприйнятим є поділ компетентностей на дві групи: предметно-спеціальні (фахові) (*subject specific competences*) компетентності, що визначають профіль освітньої програми та кваліфікацію випускника та загальні (ключові) компетентності (*generic competences, transferable skills, soft competences, transversal competencies*), що мають універсальний, не прив'язаний до предметної області характер, проте мають бути збалансованими із спеціальними компетентностями при розробленні освітніх програм формування обов'язково має бути заплановано [3]. З огляду на вищезазначене, система закладів вищої освіти покликані створити умови для підготовки фахівців інноваційного типу, які володіють *трансверсальними компетентностями*, що здатні забезпечити особистості трансверсальність – нову історичну форму універсальності в межах глобального суспільства [3].

Еволюційний шлях понять «трансверсальні навички», «трансверсальна компетенція» (*transversal skills, transversal competence*) є відносно новим в сучасному освітньому просторі, хоча термін «трансверсальність» має довгу історію, обмежену у своєму функціонуванні контекстами точних наук (математика, теоретичні комп'ютерні науки та ін.). На початку XIX століття термін «трансверсальність» широко використовується як поняття лінійної алгебри, що описує позначення прямої лінії, яка пронизує просторову криву та є протилежністю дотику [5]. «Словник української мови у 20 томах (СУМ-20)» надає визначення терміну лише суто з позицій точних наук і характеризує його як «умови, що визначають напрям екстремальної лінії при розгляді задач визначення екстремум функції» [2]. Термінологічний ряд поняття «трансверсальність» в словнику зовсім не находить свого сучасного витлумачення з позиції професійної підготовки майбутнього фахівця.

Науковці Дж. Балкар (*J. Balcar*), Е. Гомолова (*E. Homolová*), З. Каразек (Karásek Z.) у 2011 році в статті «Компетенції, які можна передавати між секторами економіки: роль і значення для працевлаштування на європейському рівні» (*Transferable Competences across Economic Sectors: Role and Importance for Employment at European Level*), що «трансверсальні компетентності» можна розглядати як групу компетентностей, які застосовуються в будь-якій професійній ситуації для кожного завдання, незалежно від того, як їх набули, уможливлюючи цим свою необхідність для всіх професій [4].

Сучасний ринок праці в більшості середовищ вимагає наявності трансверсальних компетенцій для працевлаштування. Більшість потенціальних спонукачів не усвідомлюють в повному обсязі свого професійного, соціального потенціалів та необхідності для формування нових якостей своєї особистості. Базуючись на європейській структурі восьми ключових компетенцій, визначених у 2006 році (ANC 2006/962/EC), передавані (трансверсальні) компетенції є: спілкування рідною мовою; спілкування іноземними мовами; математична компетентність та базові компетентності в науці та техніці; цифрова компетентність; соціальні та громадянські компетентності; ініціативність і підприємливість [1].

Таким чином, проаналізувавши сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців, дослідивши вміння, якими вони повинні оволодіти в межах обраної спеціальності, зазначимо, що лише за умов сформованості трансверсальних навичок,

системного підходу до аналізу складних соціальних та технічних завдань, сформованості стратегічного критичного мислення, соціальної та професійної мобільності зростатиме конкурентоспроможність майбутніх спеціалістів на ринку праці як у межах нашої країни, так і за її кордонами.

Використана література:

1. Олефіренко Т. О., Попова Л. М. Формування трансверсальних компетентностей в процесі становлення професійної ідентичності майбутнього педагога. Збірник наукових праць *"Педагогічні науки" Херсонського державного університету*. № 99. 2022. С. 45-51. URL: https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/issue/view/74/326
2. Попова Л. М. Екземпліфікація терміну «трансверсальність» у сучасному науковому просторі через призму підготовки майбутнього фахівця. *Інноваційна педагогіка*. № 48. Том 2. 2022. С. 165-169. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/48-2
3. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / за ред. В. Г. Кременя. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. 120 с.
4. Balcar J., Homolová E., Karásek Z., et al. Transferable Competences across Economic Sectors: Role and Importance for Employment at European Level. Luxembourg: Publications Office of the European Union (version without appendices), 2011. 90 p.
5. Catalogue of Transversal Competences Key for Employability. URL: https://www.keystart2work.eu/images/docs/o2catalogue/O2_Catalogue_EN (дата звернення: 05.05.2022).
6. Matvienko, O., Popova, L. Formation of transversal competences in the process of future primary school teachers' training. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 9 (1). 2022. С. 227-236. URL: https://journals.pnu.edu.ua/index.php/jpnu/article/view/6189/6497
7. UNESCO: Transversal competences in education policy and practice. UNESCO Bangkok Office (Phase I): regional synthesis report. 2015. 71 p.

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051(560)

Постригач Н. О.
доктор педагогічних наук, старший дослідник,
старший науковий співробітник
відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України
м. Київ, Україна

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ТУРЕЧЧИНИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Змішане навчання сьогодні є драйвером інноваційного розвитку вищої школи в усьому світі, адже ЗВО шукають відповіді на питання про готовність до організації освітнього процесу за умови призупинення аудиторної роботи на невизначений період та переходу до дистанційної освіти [1, с. 131]. Змішане навчання (також називається гнучким або гібридним навчанням) найчастіше використовується у вищій освіті або освіті дорослих. Змішане навчання мотивує студентів і робить мету навчання більш визначеною та чіткою [3]. Коли електронне навчання поєднується зі звичайним навчанням у класі,

студенти можуть «скористатися більшою частиною гнучкості та зручності онлайн-курсу, зберігаючи при цьому переваги досвіду особистого навчання в класі» [2, с. 17].

Крім того, як наголошують Мішра та Келер (Mishra & Koehler, 2006), інтеграція змішаного навчання у переддипломну педагогічну освіту включає розвиток трьох різних, але пересічних типів знань: знання змісту, педагогічне та технологічне знання. За словами Скарлетт (Scarlett, 2017), за допомогою змішаного навчання студенти-майбутні вчителі можуть працювати з технологією, а не пасивно її вивчати. Таким чином вони зможуть формувати та покращувати базу технологічних знань, необхідну для успішного викладання з використанням технологій. Як зазначають Kennedy & Archambault (2012), важливо навчити майбутніх учителів викладати в різних форматах як в онлайн, так і в традиційному контексті, а також навчити їх способам ефективної гармонізації [4, с. 61].

Так, O'Byrne & Pytash (2015) стверджують, що вчителі повинні самостійно випробувати змішане навчання під час власного професійного розвитку, щоб найкраще засвоїти його принципи та практику. Змішане навчання було застосовано та досліджено у процесі кількох курсів переддипломної підготовки вчителів. Наприклад, у роботі Senturk (2020) [6], яка мала на меті дослідити вплив підходу змішаного навчання на академічні досягнення та навички двадцять першого століття переддипломних вчителів за допомогою напівекспериментального дизайну дослідження, модель виявилася ефективною з істотною різницею на користь експериментальної групи.

У дослідженні Yilmaz & Malone (2020) [5] студенти позитивно ставилися до використання змішаного навчання, але вони мали певні занепокоєння щодо технологічних перешкод. Як зазначено в огляді Atmacasoy & Aksu (2018) щодо змішаного навчання в системі підготовки вчителів, більшість досліджень підтвердили вплив моделі на досягнення результатів курсу. Переддипломні вчителі позитивно ставилися до змішаних курсів, і їм найбільше сподобалася очна частина курсу, оскільки вона сприяла соціальній взаємодії між зацікавленими сторонами. Модель змішаного навчання також отримала перевагу через різноманітність матеріалів, доступність миттєвого зворотного зв'язку та відстеження прогресу студента. З іншого боку, змішане навчання передбачає певні перешкоди, такі як повільний доступ до Інтернету та проблеми з підключенням. Було запропоновано розробити курси в гібридних режимах, а не як ізольовані онлайн-курси через переваги змішаного навчання [4, с. 61].

Таким чином, контент-аналіз літературних джерел з проблеми дослідження засвідчив, що модель змішаного навчання позитивно впливає на модернізацію змісту професійної підготовки майбутніх турецьких учителів. Проаналізовано, що більшість досліджень учених підтвердили вплив моделі змішаного навчання на досягнення результатів курсу майбутніх вчителів. Доведено, що за допомогою змішаного навчання майбутні вчителі можуть працювати з технологією, формувати та покращувати базу технологічних знань, необхідну для успішного викладання з використанням технологій.

Використана література:

1. Вишківська Б. В., Чемерис О. А., Прус А. В., Кулик І. В. Змішане навчання як інноваційний чинник модернізації освітнього процесу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2022. № 83. С. 131-135. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2022/83/21.pdf
2. Dziuban C. D., Hartman J. L., Cavanagh T. B., & Moskal P. D. Blended courses as drivers of institutional transformation. In A. Kitchenham (Ed.), Blended learning across disciplines: Models for implementation. Hershey, PA: IGI Global, 2011. P. 17–36.
3. Latchem C., & Jung I. Distance and blended learning in Asia. New York, NY : Routledge, 2010. 280 p.
4. Kemaloglu Er E. Bayyurt Y. Implementation Of Blended Learning In English As A Lingua Franca (ELF)-Aware Pre-Service Teacher Education. Turkish Online Journal of Distance Education-

TOJDE. 2022. Vol. 23 (1). Art. 4. P. 60–73. URL: https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2164414
5. Senturk C. Effects of the blended learning model on preservice teachers' academic achievements and twenty-first century skills. *Education and Information Technologies.* 2020. https://doi.org/10.1007/ s10639-020-10340-y.
6. Yilmaz O. & Malone K. L. Preservice teachers' perceptions about the use of blended learning in a science education methods course. *Smart Learning Environments.* 2020. Vol. 7 (18). https://doi.org/10.1186/ s40561-020-00126-7.

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051]:62/68

Прилепа І. М.
аспірант кафедри професійної освіти та технологій с. г виробництва
Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка
м. Глухів, Україна

МОТИВАЦІЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО РОЗВИТКУ КРОСДИСЦИПЛІНАРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Зміни які проходять у всьому світі, впливають на систему вищої освіти. Професія педагога професійного навчання вимагає володіння знаннями та вміннями з декількох галузей, а також бути вмотивованим до самоосвіти та постійного самовдосконалення [3, с. 29]. В зв'язку з цим актуалізується потреба розвитку мотивації майбутніх педагогів професійного навчання до розвитку кросдисциплінарної компетентності. Проблема формування мотивів розвитку кросдисциплінарної компетентності багатоаспектна і мало досліджена у педагогічній науці. Від рівня розвитку кросдисциплінарної компетентності у педагогів професійного навчання залежить якість організації освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти та його відповідність запитам здобувачів освіти та потребам ринку праці.

Поняття «мотивація» є похідним від слова «мотив», та пояснюється, як «спонукальна причина дій і вчинків людини», «мотивація – система мотивів або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки» [2, с. 217]. У науковій літературі виділяють внутрішню та зовнішню мотивацію. Внутрішня мотивація випливає як зацікавленість та отримання задоволення від роботи, а зовнішня є результатом впливу різних заохочень та покарань які підвищують або зупиняють наміри та поведінку людини. Рушійною силою для розвитку кросдисциплінарної компетентності майбутніми педагогами професійного навчання є вміле поєднання зовнішніх та внутрішніх мотивів взаємодія яких формується під дією певних факторів.

В. Ковальчук узагальнив особливість мотивації працівників освітньої сфери. Для них характерною є система мотивів, що визначає особливість їхньої професійної діяльності, до них належать: зацікавленість до предмета (чи виду професійної діяльності), інтерпретатором якого є сам педагог (майстер виробничого навчання), можливість поділитися власним професійним досвідом з учнями, сформувати професійну компетентність іншого, сприяти формуванню його умінь і навичок, а також перспектива спілкування з молодими людьми, можливість належати до групи інтелігенції, бути

дотичним до царини, у якій працюють інтелектуали, наявність змоги творчо проявити свій професійний та особистісний потенціал, не менш важливим є і шанс безкоштовного підвищення власної педагогічної кваліфікації. Усі вищезазначені мотиви відображають систему внутрішньої мотивації вчителів,викладачів та майстрів виробничого навчання ЗП(ПТ)О. Щодо зовнішньої мотивації, то у цьому випадку важливим чинником є стабільність виплати заробітку педагогічним працівникам. А також система її нарахування відповідно до категорій.

Мотиви які опираються на заробіток відіграють важливу роль у будь-якій професійній діяльності. Кожен фахівець прагне щоб його робота належно оплачувалася. Тут у педагогів професійного навчання критична ситуація адже ставлення педагогічних працівників до їх матеріальної винагороди за працю: 92 % опитаних виявили невдоволення [1, с. 140]. Досить часто саме завдяки заробітній платі робота приносить задоволення, викликає бажання працювати та підвищувати конкурентоспроможність на ринку праці. Також дуже часто зарплата є мірою порівняння з іншими людьми, та мірою кар'єрного росту людини. Тому враховуючи цей мотив багато закладів освіти запроваджують премії, «тринадцяті зарплати», оплати проходження курсів, семінарів, тренінгів та інші грошові винагороди. Але не всі заклади освіти здатні на це і тому це питання потребує суттєвого врегулювання від держави. Недостатня зарплата може викликати почуття незадоволеності, зниження якості праці, порушення трудової дисципліни, негативні взаємини в колективі, інтриги.

Внутрішнім фактором мотивації майбутнього педагога професійного навчання є прагнення до саморозвитку та самовдосконалення, усвідомлена потреба того що, він повинен бути кращим та успішним, бути прикладом для колег та студентів тим самим отримувати задоволення від процесу навчання. Також багато педагогів мотивує прагнення не тільки до підвищення результативності своєї педагогічної діяльності, але й бажання бути причетними до успіху освітнього закладу в цілому

Також мотивує майбутніх педагогів професійного навчання до розвитку кросдисциплінарної компетентності є інтерес який виникає на основі привабливості змісту та процесів освітньої діяльності. Досить часто інтерес виникає завдяки правильній організації робочого місця і місця відпочинку адміністрацією, забезпечення необхідною технікою для участі у проектах та експериментах, наявність сучасної матеріально-технічної бази для проведення різноманітних занять.

Для багатьох майбутніх педагогів професійного навчання для розвитку кросдисциплінарної компетентності є те, що він може бути корисною частиною суспільства яка може змінити життя інших на краще. Адже однією з основних ролей педагога є підготовка підростаючого покоління до дорослого життя, передання накопиченого досвіду та формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

Для деяких педагогів мотивом для розвитку кросдисциплінарної компетентністю є можливість відчути себе частиною команди, зробити свій особистий внесок у загальну справу, мотивом для таких викладачів є визнання їхніх колег та керівника.

Для розвитку мотивації доцільними є такі прийоми стимулювання пізнавального інтересу, що викликають позитивні емоції (образність та емоційність викладу навчального матеріалу, його новизна, актуальність, практична значущість, зв'язок із життям, унікальні факти, навчальні дискусії й диспути, проблемні запитання тощо). Не менш важливими є й такі методи, як роз'яснення, вимога, систематичний контроль, чітке визначення мети і результатів діяльності, критеріїв оцінювання. Ефективним засобом мотивації й освітньої самореалізації здобувача є можливість розміщення в мережі Інтернет власних матеріалів, самостійно створеної інформації. Можливість демонстрації здобувачами продуктів своєї освітньої діяльності створює широкі передумови для їх колективного обговорення,

розвитку та експертного оцінювання творчих досягнень. Суттєвого значення набуває організація спеціальних заходів – тренінгів, основу яких становить виконання комплексу вправ, спрямованих на розвиток умінь та соціальних установок [5, с. 243].

Таким чином мотивація відіграє важливу роль для розвитку кросдисциплінарної компетентності у майбутніх педагогів професійного навчання. Поєднуючи різноманітні мотиви можна досягти якісного результату. Без дієвої мотивації розвиток педагога зупиняється, а освітній процес стає не цікавим та малоефективним. Педагог професійного навчання повинен бути постійно вмотивованим та працювати над удосконаленням своєї професійної майстерності, від чого значно залежать результати його роботи. Ті хто сильно вмотивований досягають великих успіхів і здатні на ризики які ведуть до великих змін, відкриваючи дорогу до нових здобутків та перемог. Тому в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання важливо сформувати систему мотивів, які будуть стимулювати здобувачів до саморозвитку і самовдосконалення.

Використана література:

1. Внукова, О. М., & Бебенчик, О. П. (2020). Мотивація діяльності педагога професійної освіти. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*. 139–142.
2. Гончаренко, С. (1997). Український педагогічний словник. Либідь. 376.
3. Ковальчук, В. І., & Масліч, С. В. (2020). Створення середовища професійного розвитку педагогічних працівників закладу професійної (професійно-технічної) освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*, (43), 29–37.
4. Ковальчук В. І., Присяжнюк С. С. (2017). Теоретичні аспекти розвитку мотивації педагогічних працівників ПТНЗ. *Молодий вчений*. № 5 (45). 382-387.
5. Ковальчук В. І., Сорока В. В. Застосування інноваційних цифрових технологій у підготовці педагогів для сфери професійної освіти. *Інноваційні освітні технології: світовий і вітчизняний досвід використання в системі неперервної освіти :* монографія. Біла Церква : ТОВ «Білоцерківдрук», 2022. 238-249 с.

УДК 373.2:615

Рагозіна В. В.
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник лабораторії дошкільної освіти і виховання
Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти
Інституту проблем виховання НАПН України
м. Київ, Україна

ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДИТИНИ РАННЬОГО ВІКУ «ПРОСКАНУЙ» СВІЙ БУДИНОК

Поширення цифрових технологій в практично усі сфери життєдіяльності людини стало реаліями 2000-х років. Змін зазнала і освітня сфера, в якій стрімко розвиваються нові формати і практики навчання й виховання дитини. Визначення орієнтирів у

запровадженні освіти у цифровому просторі спричинило необхідність розробки нормативної бази і теоретичного підґрунтя цифрової освіти [2].

Особливої важливості забезпечення навчання в умовах цифрової реальності набуло у період 2019-2023 рр. – з-за впливу об'єктивних факторів (Covid-19, війна в Україні). На потребу дітей, їх батьків і педагогів освітніх закладів зарубіжними і вітчизняними фахівцями, зокрема й у співдружності зусиль відомих міжнародних організацій розроблено чимало матеріалів для забезпечення безпеки, догляду і освіти дітей різного віку [3]. Однак, чіткої градації матеріалів для реалізації освіти і розвитку дітей раннього віку не проведено, тож педагогам, і особливо, батькам складно орієнтуватися у доборі якісного цифрового контенту з цією метою. Між тим, вимога забезпечення якісної дошкільної освіти є сьогодні вимогою і викликом часу.

З тим, щоб дослідити реальні потреби батьків у період військового стану в Україні, в межах науково-дослідної роботи за темою «Цифрове середовище для забезпечення батьків дітей раннього і дошкільного віку дидактичними матеріалами» (на базі лабораторії дошкільної освіти і виховання Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН Украйни) проведено констатувальний експеримент. Розроблено діагностичний інструментарій дослідження, що реалізовано в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти – базових експериментальних майданчиків лабораторії [1]. Наступним етапом буде розробка технологій, які б допомогли сучасним батьками орієнтуватися у вирі цифрового контенту для навчання і розвитку дітей: відповідно розроблених науковцями вимог, добирати доцільний і необхідний у даний період розвитку дитини, апробувати запропонований науковцями, а також створювати відповідний контент (за бажанням) для індивідуальних освітніх потреб своїх дітей.

Запровадження освіти дітей розпочинається з організації простору їх життєдіяльності. Особливо актуально це є для батьків-переселенців. Тож технологія «Просканує» свій будинок», призначена для батьків дітей, має конкретну мету – допомогти батькам зробити середовище місцеперебування дитини в сім'ї – постійне чи тимчасове – безпечним в першу чергу для дитини раннього віку, і в окремих позиціях – для старших дітей.

Батьки мають розуміти особливість дитини раннього віку: підростаюче маля 1-3-х років є маленьким дослідником, який пізнає світ всіма органами чуття, а тому проникає у всі куточки будинку і двору та пробує все на смак, дотик та ін. Суть технології: здійснити «аудит» всіх приміщень житла, виявити небезпечні для дитини зони та зробити їх безпечними для життєдіяльності дитини. Основним інструментом технології виступає чек-аркуш (друкований або доступний на гаджетах), що нагадує тестувальник і містить позиції, які слід проаналізувати і відмітити (позначкою у друкованому варіанті чи кліком на електронному носієві), якщо вони «відпрацьовані». Отже, технологія доступна батькам як у друкованому, так і у цифровому форматі.

Етапи технології: 1) чек-аркуш виступає маршрутним аркушем, з допомогою якого батьки проходитимуть зони свого помешкання. Батьки намічають план дій та відводять час для цього (це може зробити хтось один з батьків, коли інший зайнятий з дитиною). Як правило, знадобиться декілька циклів такого обстеження. 2) батьки «сканують» осередки будинку, двору їх на предмет безпечності для дитини. Кожний пункт чек-аркуша відмічають як пройдений, коли на 100 відсотків впевнюються, що дана позиція відпрацьована, а зона є повністю безпечною. Аудит стосується частин кімнат, меблів і їх розташування, іграшок, побутової хімії, приладь і техніки, домашніх рослин і тварин, робочих інструментів, транспорту та ін. 3) якщо усунення небезпечних місць потребує часу, слід приділити цьому увагу в найближчій перспективі, адже це є першочерговою справою. Рекомендація: до «аудиту» слід вдаватися щотижнево, оскільки дії в межах цієї

технології забезпечують здорове життя дитини та економлять багато батьківських сил, нервів і коштів на лікування.

Отже, можливість застосування технології у цифровому форматі є зручним і легкодоступним для батьків, що уможливлює її використання.

Використана література:

1. Рагозіна В. В. Вивчення потреб батьків у цифрових дидактичних матеріалах з художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку: інструментарій констатувального експерименту. *Зростаюча особистість у смислоціннісних обрисах* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 19 грудня 2022 р.). Івано-Франківськ : «НАІР», 2022. С. 137–141.
2. Рагозіна В. В. Реалізація якісної освіти дітей раннього та дошкільного віку в сучасному цифровому освітньому середовищі: огляд законодавчої бази. Професійний розвиток педагога : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Рівне, 28 квітня 2022 р. Рівне : Рівненський державний гуманітарний університет, 2022. С. 93–94. URL: https://sites.google.com/rshu.edu.ua/28-04-2022/%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97?authuser=0
3. Рагозіна В. В. Стан вітчизняної дошкільної освіти в умовах воєнного стану в Україні 2022 року: виклики і шляхи подолання. International scientific innovations in human life. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Manchester, United Kingdom. 2022. Pp. 486–495. URL: https://sci-conf.com.ua/xii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-international-scientific-innovations-in-human-life-8-10-iyunya-2022-goda-manchester-velikobritaniya-arhiv/

УДК 37:069.5:004.77

Рагозіна В. В.
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
лабораторії дошкільної освіти і виховання
Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти
Інституту проблем виховання НАПН України
м. Київ, Україна;

Очеретяна Н. В.
науковий співробітник
лабораторії естетичного виховання і мистецької освіти
Інституту проблем виховання НАПН України
м. Київ, Україна

ВІРТУАЛЬНА ВИСТАВКА ДИТЯЧОЇ ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ: ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Пандемія світового масштабу, війна в Україні 2022-2023 рр. зумовили появу нових викликів перед системою вітчизняної освіти і зокрема, її мистецькою ланкою. Вчителі

мистецтва постали перед необхідністю переформатування всього процесу організації і освіти учнів, що перемістився у віртуальний простір.

Відповідно педагоги мали швидко опанувати і використовувати новітні мультимедійні технології віртуальної реальності (далі – ТВР), що розуміються як комплекс інформаційних технологій з можливостями комбінування різних типів даних (текст, звук, графіка, відео та ін.), роботи в діалоговому режимі та створення мультимедійних засобів різноманітного призначення [1]. Їх використання в освіті досі є предметом дискусій, де обговорюються можливості цих технологій і ризики для здоров'я, перебігу їх інтелектуальних і емоційних процесів. Однак, віртуальна реальність проникає дедалі більше в різні сфери нашого життя, тому науковці і практики спрямовують свою увагу на доцільне використання ТВР – з огляду на їх можливості і з користю для сучасних учнів, які не мислять свого існування поза цифровим простором. Унікальні можливості ТВР дозволяють їх застосовувати у режимах змішаного, дистанційного, онлайн навчання мистецтва. Окремі з них розглянуті у наших статтях [2; 4]. Використання сучасних ТВР, зокрема, віртуальної екскурсії, віртуального аукціону та ін. збагатить учнів під час пізнання окремих тем за програмою «Мистецтво» і надасть нових ідей для власної творчості [3]. Серед таких технологій – *віртуальна виставка* (далі – ВВ), що вважають синтезом традиційного (демонстраційно-презентаційного) і новітнього (електронного) способів представлення візуальної інформації. Сьогодні ВВ є формою презентування своїх експозицій музеями України і світу для ознайомлення відвідувачів з своїми колекціями, поглиблення досвіду взаємодії глядача з мистецтвом та нові інтерактивні можливості спілкування з мистецькими творами [1].

Віртуальні художні виставки проводять не тільки установи культури і мистецтва. Віртуальні виставки дитячої художньої творчості, що організовується закладами освіти різного рівня (заклади дошкільної, загальної середньої, позашкільної освіти), є формою демонстрації результатів художньої діяльності дітей, та засвідчує результат навчальної взаємодії педагогів і учнів. Вони є творчим продуктом, що відбувається як самостійний захід у різних формах (з огляду на можливості сучасних сервісів і програм) або доповнюють інші форми (концерт, конференцію, майстер-клас). Такі віртуальні виставки (далі – ВВ) мають значний *педагогічний потенціал.* По-перше, ВВ стає цінним матеріалом для рефлексії педагогічним складом закладу щодо виконаних завдань, процесу роботи і перспектив – як конкретних педагогів і дітей, так і всього колективу. По-друге, для дітей-учасників ВВ стає віхою, що відмічає певний етап їх становлення і дозволяє побачити свої досягнення через призму робіт інших дітей, оцінити їх, а також ознайомитися із іншими манерами виконання, набути досвіду – виконавсько-творчого і презентування своїх робіт. Такі виставки можна переглядати в зручний час, багато разів і вони не потребують присутності у галереї, як власне і самої галереї. По-третє, для батьків важливою є відзнака їхньої дитини, коментарі щодо її художнього розвитку. Тому важливими є організація всіх етапів ВВ – особливо, її закриття з підведенням підсумків, відзначенням кращих робіт, нагородженням вихованців, окреслення перспектив. По-четверте, матеріали ВВ можна використати для організації сприймання на уроках мистецтва: розглядання цифрових зображень реальних зразків із творчого доробку окремого митця дозволить учням зосередитися на конкретному зображенні, обговорити його зміст, звернути увагу на окремі деталі і художні засоби, що доцільно робити під час вивчення окремих тем за програмою «Мистецтво» у школі [3]. У період війни в Україні віртуальні виставки дитячої художньо-творчості окрім багатьох традиційних для них функцій, виконують ще й інформаційно-комунікативну функцію: вони презентують бачення дітей-митців сьогодення й майбутнього України і світу, доносять до світової громадськості цінності, які поділяють, сприяють культурному обміну між різними державами, народами і людьми, та об'єднують однодумців у боротьбі за мир.

Використана література:

1. Рагозіна В. В., Очеретяна Н. В. Віртуальна виставка дитячої художньої творчості і її трансформація в сучасних освітніх реаліях. *Мистецтво та освіта*. № 4. 2022. С. 54–59.
2. Очеретяна Н. В. Потенціал сервісу LearningApps.org у навчанні мистецтва молодших школярів online. *Modern science: innovations and prospects.* Proceedings of the 13th International scientific and practical conference. SSPG Publish. Stockholm, Sweden. 2022. Pp. 128–134. URL: https://sci-conf.com.ua/xiii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modern-science-innovations-and-prospects-18-20-09-2022-stokgolm-shvetsiya-arhiv/
3. Очеретяна Н. В. Сучасні технології віртуальної реальності у процесі навчання мистецтва молодших школярів. *Modern research in world science.* Proceedings of the 7th International scientific and practical conference. SPC "Sci-conf.com.ua". Lviv, Ukraine. 2022. Pp. 539–545. URL: https://sci-conf.com.ua/vii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modernresearch-in-world-science-2-4-10-2022-lviv-ukrayina-arhiv/
4. Ocheretiana N. V. Virtual puzzle as an interactive module of a multimedia resource ensuring art communication of primary schoolchildren in the process of distance art learning. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді :* зб. наук. праць. Вип. 26. Кн. 2. 2022. С. 78–90. DOI: https://doi.org/10.32405/2308-3778-2022-26-2-78-90

УДК 159.944.4:37.091.21

Рашковська І. В.
кандидат психологічних наук, доцент
заступник директора науково-дослідного центру
Інститут сімейної та молодіжної політики імені Олександра Яременко
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕТОДИК РЕЛАКСАЦІЇ ТА ЗНЯТТЯ СТРЕСУ ЯК НЕОБХІДНІСТЬ СУЧАСНОГО БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Актуальність теми. Останнім часом соціально-політична, економічна, а головне, психологічна ситуація в українському суспільстві лишається нестабільною. Спочатку неможливість нормального спілкування під час епідемії COVID-19, а потім військова агресія росії та пов'язані з цим проблеми (переселення за кордон, внутрішнє переселення, страхи під час нальотів тощо, безумовно сприяють стресовому тривожному стану суспільства в цілому та учасників освітнього простору зокрема.

В цьому сенсі психологи, педагоги, травматерапевти, лікарі, волонтери та представники всіх спеціальностей, що працюють з людьми намагаються створити, або відновити нові методи та інструменти для забезпечення нормального функціонування людини в українському суспільстві. Тому саме зараз проводиться велика кількість навчальних тренінгів, семінарів, де люди можуть навчитися елементарним навичкам допомоги іншому та самодопомозі.

Мета публікації. Обґрунтування необхідності застосування спеціалістами психологічних методів релаксації та зняття стресу в сучасному освітньому просторі.

Результати дослідження. Треба відмітити, що застосування різних методів релаксації, арт-терапевтичних методів зняття стресу та інших психологічних методів, що

сприяють зняттю стресів та корекції тривожних станів давно цікавили як науковців, так й практиків. Серед них особливо хочеться відмітити таких вітчизняних авторів як, О. Вознесенську, Л. Волкову, Є. Пінчук, Г. Побережну, О. Сороку, В. Шевченко та інших [1].

Сутність здоров'язбережувальних технологій, що сприяють відновленню емоційного стану та зняттю симптомів стресу розглянуто в наукових працях Т. Бойченко, Ю. Бойчука, Г. Селевка, Л. Сущенко та ін. Визначення особливостей та змісту формування, збереження і зміцнення психічного здоров'я здійснено в дослідженнях Т. Андрющенко, Г. Бєлєнької, О. Богініч, Е. Вільчковського, М. Машовець та ін. Обгрунтування чинників формування здоров'язбережного освітнього середовища в закладі загальної середньої освіти здійснили О. Ващенко, В. Звєрькова, та ін. Висвітленню питань співпраці педагогів із батьками і громадськими організаціями щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я дітей присвячені праці Т. Бойченко, Р. Валецької, Б. Чумакова [2].

Враховуючи те, що освітній простір одна з тих сфер, що сильно страждає під час війни, психологічні технології, що дозволяють релаксуватись та знімати стрес є дуже важливим впровадженням в освітній простір як в школі так у вищих навчальних закладах. Всі учасники освітнього процесу постійно знаходяться в напрузі не тільки від страху за близьких, дітей, знайомих тощо, а й ще через переривання навчання під час тривоги. Тому особливо важливо навчити кожного учасника, будь-то студента, учня, вчителя, навчитись швидко мобілізуватись психологічно та продовжувати працювати та навчатись далі, після закінчення повітряної тривоги. В психології є досить відомими прості методики, що надають змогу переключатись з думок про тривогу на творчій процес. Серед них так звані методики заземлення, малюнкові методики, різноманітні дихальні практики, методи релаксації по Джекобсону, методи аутогенного тренування тощо.

Висновки. Отже, враховуючі ситуацію, яка триває в Україні та психологічний стан, нашого суспільства, є велика необхідність в роботі психологів по систематичному впровадженню методів релаксації та постійній діяльності з зняття симптомів стресу та тривоги для створення безпечного освітнього простору.

Використана література:

1. Головатюк І. Г. Арт-терапія у зарубіжній науковій традиції. *Науковий вісник ужгородського університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2017. Випуск 2. С. 63-65.
2. Демінська Л. О. Аналіз змісту й умов використання здоров'язберігаючих технологій у системі загальноосвітніх шкіл. *Проблеми фізичного виховання і спорту*. № 11. 2010. С. 23-26.
3. https://nus.org.ua/articles/dolayemo-paniku-46-vprav-i-porad-yak-stabilizuvatysya-pid-chas-vijny/
4. https://www.google.com/search

УДК 378.018.43:355.01

Ремньова А. Г.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ПРІОРИТЕТНІСТЬ ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ЗВО В УМОВАХ ВІЙНИ

Одним з факторів розвитку сучасного суспільства є глобальна інформаційна революція, яка змінила спосіб життя більшості людей, вплинула на їх мислення, спілкування, бачення майбутнього та освітнє середовище. Це спричинило реформування системи освіти, адже традиційні технології навчання вже не відповідали вимогам сучасності. Щоб адаптуватися у нових умовах, вижити і стати успішним членом суспільства потрібні були такі інноваційні технології, які б поєднували оновлені методи пізнавальної діяльності з можливостями швидкого постійного доступу до глобальної мережі інформації та знань. Саме таким стало дистанційне навчання, яке сьогодні є провідною технологією в освіті, що реалізує принцип безперервної освіти і здатне задовольнити постійно зростаючий попит на знання в інформаційному суспільстві.

Загальновідомо, що дистанційне навчання з 2013 року в Україні існує як законодавчо закріплена окрема форма навчання в ЗВО, хоча до 2020 року мало хто з учасників освітнього процесу був підготовлений до такої форми навчання. В умовах глобальної пандемії, а згодом повномасштабної війни з Російською Федерацією, дистанційне навчання стало відповіддю на складні виклики сучасності, і водночас, незамінною і єдиною можливістю отримання вищої освіти. Незважаючи на вагомий досвід впровадження дистанційного навчання в освітній простір України протягом останніх трьох років та збільшення кількості наукових досліджень з проблеми організації дистанційного навчання (Андрєєв А., Вержбицький В., Вороніна Т., Кривонос О., Попов Ю, Полат Е., Рубін Ю, Савельєв А., Молчанова О. та інші) можливості дистанційної освіти та особливості її впровадження в освітній простір ЗВО ще не достатньо вивчені.

Згідно визначення у сучасному психолого-педагогічному словнику: «Дистанційне навчання – форма організації і реалізації навчально-виховного процесу, за якою його учасники (об'єкт і суб'єкт навчання) здійснюють навчальну взаємодію принципово й переважно екстериторіально (на відстані, яка не дозволяє і не передбачає безпосередню навчальну взаємодію учасників віч-на-віч» [2, с. 98], тобто воно взагалі не передбачає безпосередньої навчальної взаємодії. Саме ця особливість технології дистанційного навчання сьогодні стала найвагомішою перевагою для створення безпечного освітнього середовища для здобувачів освіти у ЗВО.

Якщо до початку війни освітній процес у закладах вищої освіти здійснювався як у змішаному форматі (лекції – онлайн, а семінари та практичні заняття – аудиторно), так і в онлайн форматі, то з початком війни він проводиться виключно дистанційно. Це дозволяє студентам і викладачам перебувати під час навчання у безпечних місцях, якщо цього потребують обставини. Окремим викликом сьогодні для освітян стали відключення електроенергії та відсутність зв'язку, що унеможливлює проведення занять у синхронному режимі, тому актуалізувався асинхронний режим дистанційного навчання. Для забезпечення взаємодії учасників освітнього процесу активніше використовуються сучасні інформаційно-комунікаційні технології, зокрема платформа MOODLE, де

викладач може викласти лекцію, презентацію чи будь який аудіовізуальний запис зі своєї дисципліни, коли у нього є така можливість, а студенти можуть ознайомитися з цими матеріалами у зручний для себе час. Також для покращення доступності навчально-методичних матеріалів, збільшення контакту між викладачем і студентом у освітньому процесі почали залучати інтерактивні платформи, які дозволяють покращити процес викладання та засвоєння необхідного навчального матеріалу, зокрема здійснювати інноваційні рішення за порівняно короткий проміжок часу та запроваджувати дистанційне навчання з використанням різних веб-серверів, платформ, ресурсів та соціальних мереж.

Більшість вітчизняних дослідників роблять наголос на тому, що використання в навчанні комп'ютерних і телекомунікаційних засобів розширює можливості варіювання матеріалу, інформаційного фонду, яким може користуватися студент в освітньому процесі, робить більш гнучким і оперативним реагування викладача на характер його помилок і труднощів. Специфічні для дистанційного навчання засоби розширюють межі інформаційного поля студента, кількість пропонованих йому варіантів навчання, підсилюють зворотний зв'язок [1]. До відомих переваг дистанційного навчання (контроль якості освітнього процесу, а не результатів навчання (завдяки моніторингу в реальному часі); студентоцентричність навчання (освітня траєкторія, уся освітня діяльність в одному місці, перегляд тільки власних оцінок за всіма дисциплінами); підвищення рейтингових показників (трафік, наявність дистанційних курсів) додалися інші. Через війну в Україні, кожен її житель вчиться жити в новій реальності. Студенти, як і тисячі інших українців, за останній рік пережили багато різних втрат: почуття безпеки, дім, друзів, мрії, свободу пересування. Повернення до дистанційного навчання допомогло багатьом з них не лише впоратися зі страхами, тривогами та стресами, а й навчило знаходити внутрішню опору в собі та планувати своє майбутнє. Такими опорами стало відчуття єдності у студентській спільноті, підтримка один одного, спільна система демократичних цінностей, усвідомлення себе українцями.

Використана література:

1. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстрене дистанційне навчання в Україні : монографія / за ред. В. М. Кухаренка, В. В. Бондаренка. Харків : Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с.
2. Сучасний психолого-педагогічний словник / авт. кол. за заг. ред. О. І. Шапран. Переяслав-Хмельницький (Київська область) : Домбровська Я. М., 2016. 473 с.

УДК 378.091.39:640.4

Серьогіна І. Ю.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та методики технологічної освіти
Криворізького державного педагогічного університету
м. Кривий Ріг, Україна

ТРЕНІНГ «РОЗВИТОК БІЗНЕС-ЕТИКИ У ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ» ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «ОРГАНІЗАЦІЯ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА»

Загальновідомо, що підвищенню якості навчання буде сприяти впровадження у навчально-пізнавальний процес вищої школи інтерактивних технологій навчання. Прикладом таких технологій можемо вважати проведення на практичних заняттях тренінгів для студентів.

Аналіз літератури дозволяє стверджувати, що інтерактивні методи навчання базуються на активній взаємодії всіх учасників навчального процесу, при цьому відбувається обмін думками, ідеями, позиціями. Більшість дослідників визначають тренінг як форму активного навчання, що дає змогу студенту ефективно формувати навички й уміння в побудові продуктивних міжособистісних відносин, аналізувати соціально-психологічні ситуації зі своєї точки зору та позиції партнера, розвивати в собі здібності пізнання та розуміння себе й інших у процесі спілкування.

Так, фахівці А. Красько та О. Бордун [3], на погляди яких ми спиралися, справедливо зазначають, що бізнес-етика являє собою систему еталонних трудових норм, високих духовних цінностей і етики поводження, принципи якої погоджуються як з національними традиціями країни, так і з сучасними вимогами світових стандартів, і свідчить про якісне обслуговування споживачів [3, с. 3].

Однією з видів бізнес-етики є етика ділових відносин. Ставлення до праці і професіоналізм є важливими характеристиками моральності особистості. Вони мають першорядне значення в особистісної характеристики індивіда, але на різних етапах історичного розвитку їх зміст і оцінка суттєво різнилися. У результаті з'явилися суб'єктивні умови для прояву некоректності у поведінці персоналу контактної зони сфери обслуговування. В очах споживача працівник контактної зони є тією людиною, яка несе всю відповідальність як за якість обслуговування, так і за інші сторони діяльності підприємства, часто не пов'язані із службовими обов'язками [3, с. 3].

Отже, діловий етикет туристичного бізнесу – це загальноприйняті правила соціальної поведінки у сфері туристичних відносин. Формування ділового етикету залежить від форми власності, характеру діяльності, загального стану суспільства та його соціальних пріоритетів. Персонал сфери обслуговування обов'язково повинен знати основні правила етикету та хорошого тону [3, с. 3].

Власний досвід роботи дозволяє продемонструвати приклад тренінгу «Розвиток бізнес-етики у готельному бізнесі», який ми проводимо у процесі вивчення дисципліни «Організація готельного господарства» серед студентів 3 курсу спеціальності 242 «Туризм» Криворізького державного педагогічного університету.

Зміст тренінгу:

1. Діагностика наявної бізнес-етики у конкретному готельно-ресторанному комплексі. Оцінка бізнес-етики очима власника.
2. Оцінка наявної бізнес-етики очима персоналу готельно-ресторанного комплексу.
3. Формування нової моделі бізнес-етики у готельно-ресторанному комплексі.

4. Ефективна комунікація в команді. Умови, приклади, моделювання ситуацій, розбір конкретних кейсів.

5. Розвиток успішної системи внутрішньої комунікації.

6. Конкретний план адаптації нових співробітників.

7. Умови мотивації та утримання найкращих співробітників. Система нагородження, конкурси, підвищення кваліфікації.

8. Основи розробки успішного бренду роботодавця.

9. Взаємозв'язок між розвитком бізнес-етики у команді готельно-ресторанного комплексу та його конкурентоспроможністю.

Усі питання тренінгу активно обговорюються, моделюються певні ситуації, кожен учасник тренінгу отримав заздалегідь цікаве практичне завдання та питання до аудиторії, наприкінці тренінгового заняття тренер (викладач) підбиває підсумки та учасники здійснюють самоаналіз і самооцінку, пропонують теми та ідеї для наступного тренінгу тощо.

Можемо зробити висновок, що інтерактивні технології навчання створюють умови для формування і закріплення професійних знань, умінь і навичок студентів; сприяють розвитку вмінь самостійно мислити, орієнтуватися в новій ситуації, знаходити свої підходи до вирішення проблем, встановлювати ділові контакти з колективом; позитивно впливають на підготовку студентів до майбутньої професійної діяльності.

Таким чином, аналіз результатів нашої роботи підтвердив доцільність використання тренінгу як інтерактивної технології навчання на практичних заняттях з «Організації готельного господарства» серед студентів 3 курсу спеціальності 242 «Туризм» Криворізького державного педагогічного університету. Це дозволило активізувати навчально-пізнавальну діяльність студентів, підвищити їх загальну мотивацію, професійну самостійність, рівень їх творчого розвитку тощо.

Перспективою подальших досліджень вбачаємо у розробці розвивальних тренінгів при вивченні окремих дисциплін на факультеті дошкільної та технологічної освіти для студентів спеціальності 016 «Професійна освіта (сфера обслуговування)» Криворізького державного педагогічного університету.

Використана література:

1. Бугай Н. І. Український етикет : навчально-методичний посібник. К. : «Бібліотека українця», 2000. 272 с.
2. Головко О. М. Організація готельного господарства. Виробнича санітарія і гігієна праці : навч. посібник. К. : Кондор, 2011. 410 с.
3. Красько А. Б., Бордун О. Ю. Бізнес-етика в індустрії гостинності : методичні рекомендації. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 50 с.
4. Мальська М. П., Бордун О. Ю., Жук І. З. Управління персоналом в туризмі: теорія та практика : підручник. К. : Центр навчальної літератури, 2013. 386 с.

УДК 378.091.3:378.011.3-051

Силенко Ю. В.
аспірантка 015 Професійна освіта,
асистентка кафедри педагогіки педагогічного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ТЬЮТОРИНГ ЯК ВИД ПЕДАГОГІЧНОЇ ІННОВАТИКИ У ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Система освіти в Україні на сьогодні потребує модернізації складових педагогічної підготовки у закладах вищої освіти через наявний дисбаланс між суспільним запитом на кваліфікованих працівників та рівнем готовності викладачів закладу вищої освіти до упровадження інноваційних освітніх реформ та комплексу психолого-педагогічних технологій, у зв'язку з формалізацією дотримання встановлених у державі вимог. Це дає поштовх пошукам та упровадженню у професійно-педагогічну підготовку в умовах педагогічної магістратури ефективних форм, методів та технологій, які б забезпечували гуманізацію освітньо-наукового процесу, надавали змогу реалізації акмеологічного, особистісно-діяльнісного та контекстно-компетентнісного підходів. При цьому забезпечити в освітньому просторі гнучкість, варіативність та практико-орієнтовної спрямованості підготовки майбутніх викладачів закладу вищої освіти.

Психолого-педагогічними концептами професійної підготовки викладачів закладу вищої освіти займаються Н. Дем'яненко, І. Бендера, Н. Ничкало, О. Коваленко тощо. Дослідженням проблем тьюторингу та професійної підготовки тьюторів у закладі вищої освіти займаються дослідники – А. Бойко, С. Вєтров, Н. Дем'яненко, Т. Литвиненко, Л. Мокальова та ін.

Останні кілька років увагу українського суспільства спрямовано на реалізацію інноваційних освітніх технологій, адже вони відповідають пріоритетним напрямкам освіти, що визначені державою. Найбільш відомою світовою інновацією є тьюторинг. Тьюторинг належить до педагогічних технологій, що було спочатку розповсюджено у педагогічних коледжах та елітних школах Англії, згодом в Оксфордському та Кембриджському університетах, де й набуло свого оформлення. Тьюторство як технологія індивідуалізації навчання передбачає створення реальних умов для суб'єкта навчання на базі його прагнень, мотивів, можливостей, зокрема управління своєю індивідуальною освітньою траєкторією [6, с. 48-49].

В Україні назріла проблема та необхідність впровадження індивідуалізації навчання, оскільки збільшився обсяг самостійної роботи, здійснюється самоосвіта складового дистанційного освітньо-наукового простору в умовах воєнної інтервенції та пандемії, та, як наслідок – змінюється роль викладача у навчально-науковому процесі, де педагог має бути одночасно помічником, наставником, тренером, фасилітатором, модератором, коучем, інструктором, ментором, партнером – тобто викладачем-тьютором [8, с. 22-24].

Професійно-педагогічна підготовка викладача закладу вищої освіти в умовах педагогічної магістратури повинна забезпечити актуальність та необхідність тьюторингу, як способом розвитку умінь мислити, що буде безпосередньо реалізовуватись за рахунок самостійної роботи суб'єкта із супроводом тьютора. Зокрема професійна підготовка має сформувати вміння у майбутніх педагогів задавати питання, які будуть спонукати підопічного (тьюторанта) знаходити концепційні відповіді відповідно до проблеми;

забезпечити допомогу в розвитку особистісних якостей, зокрема здійснювати супровід процесу рефлексії та безпосередньо створювати умови для саморозвитку та самореалізації тьюторанта. Основою тьюторингу, при цьому, стають групові та індивідуальні тьюторіали, на яких відбувається комунікація на основі довіри, поваги, партнерства та уваги один до одного. Адже завдяки ретельно підготовленим та мотивуючим тьюторіалом, суб'єкт буде здатним підвищити впевненість у собі, здійснити особистісно-професійний розвиток та розвиток відповідальності за себе.

Професійно-педагогічна підготовка викладача закладу вищої освіти має відбуватися на безпосередній реалізації технології тьюторингу в освітньо-наукове середовище вищої школи під час вивчення циклів загальної та професійної підготовки, при науково-дослідницькій роботі та практиці, під час підготовки та написання кваліфікаційної (магістерської) роботи, а також при вивченні елективних курсів поглибленої підготовки за спеціальністю. Безпосередня реалізація тьюторингу під час навчання магістрів можлива тільки при умові індивідуалізації, що полягає у визнанні того факту, що кожен суб'єкт має власні пізнавальні потреби, інтереси, преференції, що повинні бути врахованими в процесі організації освітньої діяльності. Індивідуалізація здатна переформатувати звичний традиційний простір на відкрите варіативне освітнє середовище, де магістр стає суб'єктом, а не об'єктом професійно-педагогічної підготовки.

Висновок. На наш погляд, технологія тьюторингу має застосовуватись при професійно-педагогічній підготовці майбутніх викладачів закладу вищої освіти, як ефективна високоадаптивна модель (технологія) в інноваційних освітніх процесах, які зумовлені суспільною потребою та у зміні освітньо-наукового середовища, в якому здійснюється її життєвий цикл.

Тьюторинг здатний забезпечити безперервність професійно-педагогічної підготовки внаслідок циклічності та цілеспрямованості застосування індивідуальних та групових тьюторіалів при конкретно складеному систематизованому індивідуальному освітньому маршруті.

Використана література:

1. Силенко Ю. В. Особливості реалізації технології тьюторингу як методу індивідуалізації самостійної роботи студентів. *Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations:* collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference (Vol. 2), October 29, 2021. Amsterdam, The Netherlands: European Scientific Platform. С.48-49. URL: https://doi.org/10.36074/scientia-29.10.2021 (дата звернення: 22.01.2023 р.).
2. Силенко Ю. В. Технологія партнерства як стимул формування особистісно-професійного потенціалу майбутніх викладачів закладу вищої освіти. Інноваційна педагогіка. № 52. Вип. 52, Том 2. 2022. С. 98-102. URL: https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/52.2.20 (дата звернення: 22.01.2023 р.).

УДК 378.091.3.373.5:53:52

Сиротюк В. Д.
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри загальної фізики та методики навчання фізики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ФІЗИКИ ТА АСТРОНОМІЇ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА УНІВЕРСИТЕТУ

Інноваційний розвиток освіти в Україні супроводжується інтеграцією науково-освітнього потенціалу. Інтенсивно посилюється тенденція до технологізації педагогічних процесів шляхом упровадження новітніх технологій, методик, сучасних інформаційних засобів навчання, які в цілісному своєму поєднанні закладають основу інноваційного розвитку освітньої галузі. Педагогічна взаємодія здійснюється через створення відповідного простору, в якому формується вчитель, зокрема вчитель фізики та астрономії, як цілісна особистість, фахівець, який знаходиться під впливом як педагогічного процесу так і своєрідного освітньо-професійного простору університету.

Дослідження в освітній галузі розкривають різновекторні характеристики освітнього середовища, а саме: педагогічне середовище, яке формується на засадах взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу; соціофізичне середовище навчального закладу; локально освітнє середовище та макросередовище; телекомунікаційне навчальне середовище тощо [3].

Створення інноваційного освітнього середовища – це процес запровадження в освітній сфері широкомасштабних новацій в усіх сферах діяльності університету і в організації навчально-виховного процесу, і в змісті освіти, і в технології процесу навчання і виховання, і в науково-методичній підготовці викладачів, в управлінні університетом загалом тощо [2].

У процесі конструювання інноваційного освітнього середовища слід виділити відповідні умови, в які входять: а) єдність методології викладачів усіх дисциплін, які здійснюють підготовку вчителя фізики та астрономії; б) компетентність підготовки (проведення безперервної педагогічної практики, курсові, бакалаврські та кваліфікаційні роботи, спільне керівництво викладачами навчальним процесом, викладачі методик навчання на єдиній кафедрі; в) гнучкість системи підготовки (вдосконалення навчальних програм, перехід з традиційної на інноваційну систему підготовки, інноваційні технології навчання); г) розробка програм діяльності у відповідності до кваліфікаційної характеристики, яка відображає особистісні, спеціальні та професійні вимоги до підготовки вчителя фізики та астрономії; ґ) застосування системно-діяльнісного підходу у навчанні, що дозволяє перейти від пасивних репродуктивних методів навчання до активно-творчих методів; д) забезпечення професійного та особистісного розвитку та саморозвитку вчителя фізики та астрономії; е) органічне поєднання теоретичної та практичної підготовки вчителя фізики та астрономії, що є основною умовою формування його професійної компетентності; є) постійний пошук інноваційних освітніх технологій, які дозволяють створити індивідуальні освітні траєкторії та формувати творчу індивідуальність вчителя фізики та астрономії; ж) єдність вимог до якості підготовки фахівців на всіх етапах навчання у бально-рейтинговій системі контролю якості навчання; з) урахування психолого-педагогічних засад навчання як відображення принципу гуманізації та демократизації вчителя фізики та астрономії; и) формування у бакалаврів і

магістрантів відчуття належності до духовно-професійного співтовариства університету; і) вироблення кафедрою теорії та методики навчання фізики і астрономії професійно-етичної позиції, створення системи презентації професійних цінностей і зразків професійної діяльності; й) створення різноманітних структур і сфер діяльності (лабораторій, наукових товариств, клубів за інтересами, гуртків, центрів), що дозволять бакалаврам і магістрантам реалізувати свої професійні і духовні запити в середовищі кафедри; к) можливість створення довірчих відносин між викладачами і бакалаврами та магістрантами; л) залучення кожного бакалавра і магістранта до творчої лабораторії кожного викладача; м) створення доступної і відкритої бакалаврам і магістрантам інформаційної бази діяльності кафедри; н) науково обґрунтований вибір інновацій для даного університету; о) розробка і реалізація на кафедрі різних моделей самостійної навчальної діяльності; п) створення відповідної матеріально-технічної бази [3].

З цього випливає, що в умовах інноваційного освітнього середовища суттєво зростає роль викладача університету, який забезпечує підготовку вчителя фізики та астрономії. Соціально-психологічна та професійна готовність викладача до педагогічної діяльності передбачає відкритість, багатоваріантність, гнучкість, динамізм, творчість використання педагогічних інновацій, тому відсутність інноваційного середовища призводить до методичної непідготовленості викладачів, до їх слабкої інформованості з питань педагогічних інновацій, що проявляється в недостатній методичній підготовці вчителя фізики та астрономії. Тільки інноваційна спрямованість формування професійних знань, умінь і навичок бакалаврів і магістрантів передбачає залучення їх до діяльності по створенню, засвоєнню і використанню педагогічних новацій у практиці навчання та виховання учнів основної і старшої школи. Вчитель фізики та астрономії повинен бути підготовленим до відбору, оцінки і застосування у своїй діяльності досвіду колег чи пропонованих наукою нових ідей та методик, тобто до педагогічного моніторингу [1].

Отже, процес професійного становлення вчителя фізики та астрономії буде ефективнішим, якщо він спрямований на створення в університеті, на фізичних факультетах та кафедрах теорії та методики навчання фізики і астрономії інноваційного освітнього середовища умов для постійного пошуку, оновлення способів та прийомів професійної діяльності.

Використана література:

1. Освітні технології / за ред. О. М. Пєхоти. К., 2002. 255 с.
2. Микитюк С. О. Освітнє середовище як ресурс якості підготовки педагогів у ВНЗ / С. О. Микитюк. [Електронні ресурси]. Режим доступу до журналу : http // archive buv qov. na/par tal/ goc_gum /pednauk /2012-6/308 pdf
3. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність. Ужгород : Вид. ЗІППО. Ужгород, 2007. 364 с.

УДК 159.9:355.01

Слюсаревський М. М.
член-кореспондент НАПН України,
кандидат психологічних наук,
директор Інституту соціальної та політичної психології НАПН України
м. Київ, Україна;

Чуніхіна С. Л.
кандидат психологічних наук,
заступник директора, провідний науковий співробітник
Інституту соціальної та політичної психології НАПН України
м. Київ, Україна

НЕОБХІДНИЙ І ДОСТАТНІЙ РІВЕНЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВВЕДЕННЯ В ПРОБЛЕМУ

Російська військова агресія проти України несе серйозні загрози ментальному здоров'ю і психологічному благополуччю українського населення. В умовах війни розроблені в період тривалого миру підходи до психологічного убезпечення індивідів і спільнот значною мірою втрачають актуальність. Водночас, поки війна триває, проблема психологічної безпеки як така не може вважатися «знятою» з порядку денного – з огляду на її ключове значення для розвитку та утвердження проактивної життєвої позиції особистості, функціонування спільнот і суспільства в цілому. Отже, постає завдання належної концептуалізації поняття «психологічна безпека» відповідно до умов воєнного часу з метою розроблення релевантних підходів до забезпечення необхідного і достатнього для ефективного опору агресору рівня психологічної безпеки індивідів і спільнот.

В сучасній психологічній науці виокремлюється кілька підходів до осмислення пов'язаної з психологічною безпекою проблематики. У західній науковій традиції безпека людини зазвичай розглядається в контексті персонального психологічного благополуччя – як його параметр, умова, чинник, складова, індикатор чи критерій [8; 9; 10; 11]. Психологічна безпека розуміється як можливість людини задовольняти свої базові потреби в різноманітних соціальних контекстах без ризиків наразитися на негативні наслідки для самооцінки, статусу чи кар'єри [1; 3]. Останнім часом проблема психологічної безпеки почала осмислюватися в термінах «безпечного простору» (safe space) та «культури скасування» (cancel culture), актуалізованих в мультикультурних відкритих суспільствах, а також у зв'язку з проникненням соціальних мереж у повсякденне життя [2; 5; 6; 7]. В рамках цієї традиції увага науковців зосереджується значною мірою на аналізі соціальних чинників психологічної безпеки, що не завжди видається методологічно виправданим. Зокрема, у найбільш радикальному виразі концепція «безпечного простору» перетворюється на легітимацію безпекових привілеїв для груп, які ідентифікуються як «вразливі», і відповідальність за психологічне убезпечування яких повністю покладається на зовнішніх контрагентів [7].

Принципово інакше психологічна безпека осмислюється у російській психології. Разом з цілком зваженим підходом, де психологічна безпека трактується, з одного боку, як функція середовища, оточення людини, а з іншого – як суб'єктивне переживання людиною стану убезпечення незалежно від деструктивних зовнішніх чи внутрішніх впливів, або всупереч їм [13; 14], останнім часом російські психологи почали активно

просувати розуміння психологічної безпеки виключно як властивості особистості, її здатності чи вміння убезпечувати себе від об'єктивних загроз і небезпек [17; 19; 23]. В такому випадку соціальне середовище, яке постає джерелом психологічних загроз, ніби виводиться за дужки. В авторитарних чи тоталітарних країнах гуманітарне знання відчуває потужний ідеологізований тиск. В сучасній Росії також вочевидь існує ідеологічне замовлення на те, аби переконати людей, що ніякої захищеності в сучасному світі не буває, що ті, хто хоче почуватися безпечно, мають самі себе запевнити у безпечності власного існування, і що пов'язувати це почуття в жодному разі не слід ні зі своїм психологічним благополуччям, ні, тим паче, зі стабільністю суспільства чи передбачуваністю соціальних процесів [20].

Для українського суспільства, що протягом тривалого часу змушене чинити опір військовій агресії, тенденційність обох описаних вище підходів до вивчення психологічної безпеки робить їх мало придатними для застосування в якості концептуальної основи для розробки заходів належного психологічного убезпечування населення в умовах воєнного часу.

У вітчизняній психології останнім часом утворюються аутентичні наукові підходи до розуміння психологічної безпеки [12; 16; 18; 21; 22]. Зокрема, в рамках роботи «Життєвий світ і психологічна безпека людини в умовах суспільних змін», яка виконувалася Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України і відзначена Державною премією України в галузі науки і техніки за 2019 р., психологічна безпека представлена як *інтегративна характеристика*, але а не самотнього суб'єкта, як пишуть російські психологи, а *системи взаємодії «суб'єкт – середовище»* [15]. Психологічна безпека розуміється нами як *стан*, похідний від ситуації, що складається в процесі взаємодії «суб'єкт – середовище», і має нерозривну у своїй внутрішній єдності *ситуаційну природу*. Отже, вирішення проблеми психологічної безпеки людини передбачає як актуалізацію особистісних ресурсів захищеності психіки, так і підвищення рівня безпечності відносно незалежних від людини ситуаційно-середовищних чинників різного масштабу – аж до чинників суспільних відносин у цілому [20].

До особистісних ресурсів психологічної безпеки слід передовсім віднести активність людини як суб'єкта психологічної безпеки, яка обов'язково передбачає його реальні дії, реальну участь у перетворенні ситуації. Найчастіше перетворювальна активність людини спрямована на предметне середовище, з яким вона взаємодіє безпосередньо, на найближче соціальне оточення, але якщо загрози та небезпеки надходять переважно із широкого соціального середовища, така активність може спрямовуватись і на перетворення наявних суспільних відносин. При цьому діалектика активності людини як суб'єкта власної безпеки полягає в тому, що в ім'я своєї безпеки чи безпеки ближніх люди можуть наражати себе на небезпеку, ризикувати своїм здоров'ям і самим життям. До середовищних чинників психологічної безпеки слід відносити: якість інститутів демократії і правозахисту; широкий спектр можливостей для становлення громадянського суспільства; стійку взаємну довіру населення і влади в надзвичайних умовах воєнного часу; психологічне забезпечення процесу ухвалення і комунікації життєво важливих для суспільства управлінських рішень; примноження ресурсів територіальних спільнот; взаємодія і продуктивність у групах; коригування соціальної напруженості; налагодження в суспільстві соціальних діалогів з метою раціонального регулювання суспільних відносин; протидія деструктивним інформаційним впливам; профілактика і подолання патологічних соціопсихологічних наслідків війни [20].

Розуміння психологічної безпеки як інтегративної характеристики системи взаємодії «середовище – суб'єкт», що має ситуативну природу, видається цілком прегнантним та відповідним надзвичайній ситуації війни та викликам, що постають перед людиною, суспільством і державною в умовах воєнного стану. Перспективи подальших досліджень

убачаються в розробленні системи критеріїв та показників для оцінювання необхідного і достатнього рівня психологічної безпеки для забезпечення ефективного опору українського суспільства повномасштабній військовій агресії.

Використана література:

1. Baer M., Frese M. Innovation is not enough: climates for initiative and psychological safety, process innovations, and firm performance. *Journal of Organizational Behavior.* 2003. № 24. P. 45–68.
2. Bagus P., Daumann F., Follert F. Cancel Culture, Safe Spaces, and Academic Freedom: A Private Property Rights Perspective (July 4, 2022). http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4153396
3. Bell P. A., Fisher J. D., Loomis R. J. *Environmental Psychology*. Philadelphia, 1978.
4. Davey M., Eaker D. G., Walters L. H. Resilience processes in adolescents: personality profiles, self-worth, and coping. *Journal of Adolescent Research.* 2003. vol. 18, № 4. P. 346–362.
5. Deng H., Leung K., Lam C. K., Huang X. Slacking off in comfort: a dual-pathway model for psychological safety climate. *Journal of management*. 2019. *45*(3). P. 1114-1144.
6. Jung H. S., Yoon H. H. Sexual harassment and customer-oriented boundary-spanning behaviors: The role of burnout and psychological safety of deluxe hotel employees. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*. 2020. *32*(1). P. 3-19.
7. Lokhande G., Natu S. «You are Cancelled»: Emergence of Cancel Culture in the Digital Age. *IAHRW International Journal of Social Sciences Review*. 2022. *10*(2). P. 252-259.
8. Narayan D., Patel R., Schafft K., Rademacher A., Koch-Schulte S. *Voices of the poor: Can anyone hear us*. New York, 2000.
9. Povey J.-L., Boreham P., Tomaszewski W. The Development of a new multi-faceted model of social wellbeing: Does income level make a difference? *Journal of Sociology.* 2013. vol. 52, № 2, P. 155–172. Retrieved from https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1440783313507491.
10. Prilleltensky I. Promoting well-being: Time for a paradigm shift in health and human services. *Scandinavian Journal of Public Health.* 2005. vol. 33, suppl. 66. P. 53–60.
11. Sheldon K. M., & Kasser T. Getting older, getting better? Personal strivings and psychological maturity across the life span. *Developmental psychology.* 2001. vol. 37, № 4. P. 491–501.
12. Алещенко В. Інформаційно-психологічна складова безпеки особистості в умовах війни. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. С. 5-17.
13. Баева И. А., Баев Н. Н. Психологические ресурсы защищенности студентов как показатель психологической безопасности личности. *Психологическая наука и образование*. 2013. № 1. С. 1–9.
14. Баева И. А. Психология безопасности: история, становление, перспективы. Национальный психологический журнал. 2007. 1 (2). С. 65–69.
15. Життєвий світ і психологічна безпека людини в умовах суспільних змін. Реферативний опис роботи / М. М. Слюсаревський, Л. А. Найдьонова, Т. М. Титаренко, В. О. Татенко, П. П. Горностай, О. М. Кочубейник, Б. П. Лазоренко. Київ : Талком, 2020. 318 с.
16. Карамушка Л. М., Дектярьова Т. В. Дослідження змісту психологічної безпеки освітнього середовища вищих навчальних закладів. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2013. № 16. С. 203–210.
17. Краснянская Т. М. *Психология самообеспечения безопасности: фономенология, механизмы, стратегии* (Автореф. дис. д-ра психол. наук). Таганрогский государственный радиотехнический университет, Таганрог, 2006.
18. Проблеми психологічної безпеки сучасної молоді : монографія / за наук. ред. О. Ю. Дроздова. Чернігів : Десна Поліграф, 2019.
19. Проблемы психологической безопасности / за ред. Журавлева А. Л., Тарабриной Н. В. Москва : Институт психологии РАН, 2011. 440 с.
20. Слюсаревський М. М., Чуніхіна С. Л., Психологічна безпека людини в умовах інформаційного і технологічного стресу. Актуальні проблеми психологічної протидії негативним інформаційним впливам на особистість в умовах сучасних викликів : матеріали методологічного семінару НАПН України 8 квітня 2021 року : зб. матеріалів / за ред. С. Д. Максименка. Київ : Педагогічна думка, 2021. 555 с. (електронне видання)

21. Слюсаревський М. Психологічна безпека людини в онтологічному та гносеологічному вимірах. Післямова до роботи, відзначеної Державною премією України в галузі науки і техніки. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2020. № 45 (48). С. 7-26. https://doi.org/10.33120/ssj.vi45(48).138
22. Титаренко Т. М., Ларіна Т. О. *Життєстійкість особистості: Соціальна необхідність та безпека*. Київ : Марич, 2009. 144 с.
23. Харламенкова Н. Е. Понятие психологической безопасности и его обоснование с разных научных позиций. *Психологический журнал*. 2019. № 40 (1). С. 28–37.

УДК 378.091.3:75

Сова О. С.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри образотворчого мистецтва
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ ПІД ЧАС ПЛЕНЕРНОЇ ПРАКТИКИ

Важливим завданням сучасної художньо-педагогічної освіти є необхідність підготовки висококваліфікованих спеціалістів, які б були не тільки затребуваними на ринку праці але й творчо самореалізованими. Виконати це можливо за умови впровадження в освітній процес методик, які б стимулювали розвиток креативності студентів-художників, пробуджували їх цікавість до творчих пошуків і створення унікальних авторських творів. Адже креативність і новаторство українських митців сьогодні є ключовим фактором підтримки вітчизняної конкурентоспроможної позиції у світі [1, с. 179].

Навчально-творча пленерна практика в комплексі з іншими фаховими дисциплінами спрямована на виконання саме таких завдань. Ця проблема є актуальною в системі професійної підготовки студентів-образотворців та активно досліджується художниками-педагогами і науковцями-практиками. Питанню розвитку креативності, індивідуальності та творчого потенціалу присвячено низку науково-педагогічних досліджень, зокрема Л. Жаданової, Н. Каюмової, С. Коновець, В. Лихвар, М. Семенової та інших.

В. Лихвар [2] у своїй науковій роботі досліджує поняття творчого потенціалу, трактуючи його як комплекс здібностей необхідних особистості для творчої діяльності, що сприяє саморозвитку, самореалізації, здійсненню вільних дій і вчинків.

У системі професійної підготовки студентів художніх спеціальностей особливе місце відводиться навчально-творчій пленерній практиці, яка проводиться в умовах відкритого природного середовища. Працюючи на пленері, студенти набувають досвіду художньої роботи поза межами аудиторних приміщень, відбувається інтеграції образотворчих знань і вмінь, реалізації міжпредметних зв’язків у вивченні спеціальних дисциплін. Важливим аспектом отримання цього специфічного досвіду є здатність студентів до самостійної творчої роботи, пошукової активності, самовдосконалення. Активна образотворча діяльність на природі стимулює розвиток їх творчого потенціалу та особистісного професійного становлення.

Різноманітні навчальні завдання, які отримують студенти під час роботи на пленері, підібрані та впроваджені з урахуванням вікових особливостей студентів та попередньої мистецької підготовки. Вони побудовані за принципом "від простого до складного", що дає змогу поступово ускладнювати теми і об'єкти для зображення, вдосконалювати професійні уміння та навички роботи, опановувати різні образотворчі техніки, навчитися працювати різноманітними художніми живописними та графічними матеріалами [3].

Для розвитку креативності та художньо-творчого потенціалу студентів, на нашу думку, корисно доповнити навчальні пленерні завдання певною кількістю творчих робіт, які є завершальними в кінці кожної теми. У цих роботах студенти мають продемонструвати не лише оволодіння темою певного періоду, набутою фаховою майстерністю, але й розкрити своє власне творче обличчя завдяки активізації самостійної діяльності, творчому пошуку в роботі, розробці індивідуальної, неповторної манери виконання.

Творчі завдання стимулюють студентів до більш уважної та відповідальної роботи у відкритому середовищі, сприяють розвитку розуміння навколишньої дійсності, яке пов'язане з узагальненням тривалих спостережень за станом природи, допомагають передавати ставлення художника до обраного мотиву, вдумливої роботи над композицією, сприяють першим крокам на шляху до дипломного проєкту. На відміну від навчальних, творчі роботи вже мають певну художню цінність, можуть експонуватися на виставках, як повноцінні мистецькі твори, що є фактором стимулювання творчої діяльності студентів, плідної та наполегливої практичної роботи, розвитку їх креативності.

Висновки. Система завдань пленерної практики, що покладена в основу навчальної програми, закладає міцний базис фахових знань і умінь студентів, який ґрунтується на нерозривному зв'язку процесів освоєння реальної дійсності та отриманні професійних навичок роботи просто неба. Це сприяє розвитку творчої особистості та фахової компетентності майбутніх художників. Ефективність проведення пленерної практики забезпечується такими педагогічними умовами:

- чітке визначення вимог до виконання пленерних і творчих робіт;
- мотивування студентів до самостійної творчої діяльності;
- створення творчої атмосфери під час виїзних занять.

На підставі проведеного аналізу можемо стверджувати, що доповнення навчальних пленерних завдань низкою творчих робіт ефективно впливає на розвиток креативності та фахової компетентності студентів. Організація та проведення навчальної пленерної практики потребує відповідальності та професіоналізму від викладача-методиста, а також удосконалення і розробки нових методичних посібників, підручників, навчально-методичних комплексів.

Використана література:

1. Коновець С. Особливості культивування креативності вчителя образотворчого мистецтва. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2012. Вип. 4. С. 175-184.
2. Лихвар В. Д. Розвиток художньо-творчого потенціалу молодших школярів у процесі образотворчої діяльності : автореф. дис. … канд. пед. наук : спец. 13.00.07 "Теорія та методика виховання". Херсон, 2003. 22 с.
3. Сова О. С. Система навчальних завдань з пленерної практики майбутніх учителів образотворчого мистецтва. *Мистецтво та освіта :* науково-методичний журнал. Київ : «Педагогічна думка», 2016. Вип. № 1 (79) 2016. С. 38-41.

УДК 378.091.8:004.77:316.6

Сорока В. В.
доктор філософії, викладач
ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка»
м. Глухів, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ

Сучасні цифрові технології стрімко інтегруються у сферу освіти, а останні події сприяли наданню процесу інтеграції революційного характеру. Усі цифрові освітні ресурси, що мають інформаційний потенціал, були задіяні як ресурси навчання. У результаті вони швидко стали всім учасникам освітніх відносин альтернативою очній навчально-педагогічній взаємодії. Але тривалий період використання цифрових освітніх ресурсів може спричинити проблеми, пов'язані з їх застосуванням. Насамперед, це проблеми соціально-психологічного здоров'я студентів.

Впровадження будь-якої новації у освітній процес потребує її перевірки на безпеку застосування. Такого дослідження цифрових освітніх ресурсів повною мірою не було здійснено. Таким чином загострилася суперечність між неминучістю впровадження цифрових освітніх ресурсів та відсутністю опису безпечних для соціально-психологічного здоров'я студентів умов цього впровадження.

Аналіз практики застосування цифрових освітніх ресурсів показав, що освітній процес у закладах вищої освіти забезпечений найрізноманітнішими їх видами: масові відкриті освітні програми та курси; системи управління навчальним процесом; електронні навчальні посібники; засоби комп'ютерного моделювання; інтернет-сайти; відкриті освітні платформи.

У наукових публікаціях ці цифрові освітні ресурси класифікувалися наступним чином:

- Інформаційні цифрові освітні ресурси – носії впорядкованої інформації.
- Тренуючі цифрові освітні ресурси – система тренажерів для відпрацювання навичок.
- Обчислювально-вимірювальні цифрові освітні ресурси – калькулятори різних форматів.
- Контролюючі цифрові освітні ресурси – виявляють якість засвоєних знань.
- Комунікаційні цифрові освітні ресурси – зв'язок учасників освітнього процесу за допомогою мережі.
- Мотиваційні цифрові освітні ресурси – різні щоденники, списки справ та таймери [1].

Усі вони мають різний потенціал та рейтинг популярності серед здобувачів освіти та викладачів.

Разом з тим, учасники освітнього процесу вказують на їхній вплив на соціально-психологічний стан їхнього здоров'я. Значні фактори впливу цифрових освітніх ресурсів на соціально-психологічне здоров'я здобувачів освіти були уточнені під час бесіди зі студентами й викладачами та були узагальнені у переліку вимог необхідних для обліку педагогом, який застосовує в освітньому процесі цифрові освітні ресурси:

• необхідна зосередженість (тривалість утримання уваги);

• необхідний обсяг уваги (кількість об'єктів, що утримуються одночасно у полі зору);

• необхідна швидкість перемикання уваги (достатня оперативність);

• необхідність абстрагуватися від факторів, що відволікають (посилання, рекламні ролики, інтернет-сміття);

• можливість впливати на пізнавальну активність студента (захоплення, здатність викликати інтерес, провокація самостійного пошуку відповіді на запитання);

• емоційна насиченість освітнього засобу (наочність та ілюстративність, вплив на почуття);

• баланс навчальної та розважальної функцій (відповідність завдання навчання та виховання застосовуваним засобам навчання та розваг);

• соціальна прийнятність інформації та способів діяльності (адекватність змісту освіти соціальним та професійним цінностям);

• правомірність інформації та способів діяльності (адекватність змісту освіти правовим нормам, нормам наукової етики);

• можливість міжособистісних контактів (провокація уточнення думки спільноти з питань, вимога спостереження за поведінкою інших);

• можливість об'єктивного структурування (варіативність у змісті освіти та способи її подання, ілюстрування);

• характер інформації (її науковість, педагогічна доцільність, вікова доступність, системність викладу).

На цей момент аналіз отриманих даних дозволяє сформулювати низку рекомендацій для студентів, які посприяють їх соціально-психологічному здоров’ю:

1. Виділіть робочий час за комп'ютером і відокремте його від решти життя.

2. Створити собі максимально комфортну робочу обстановку: світло, зручне крісло або стілець, стіл комфортної для Вас висоти та площі.

3. Залишіть на столі лише необхідні для навчання речі: ручки, зошити, ноутбук і таке інше.

4. Вирішіть, чи потрібна Вам музика для виконання завдання чи тиша.

5. Не дозволяйте собі постійно перевіряти соціальні мережі та відвідувати сайти, які не пов'язані з навчанням.

6. Фіксуйте всі питання та зауваження, що виникають у ході навчального заняття із застосуванням цифрових освітніх ресурсів у зошиті, щоб найближчим часом знайти відповіді на них у викладача чи самостійно.

7. Намагайтеся фіксувати свої успіхи, щоб переглядати їх і мотивувати себе рухатися далі.

Використана література:

1. Цифрові ресурси. URL: https://learnopolis.net/services/cifrovi-resursi/ (дата звернення: 21.01.2023).

УДК 378.091.3-057.86:316.48

Тарасова О. В.
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри професійної та соціально-гуманітарної освіти,
керівник Центру забезпечення якості вищої освіти
Криворізького національного університету
м. Кривий Ріг, Україна

КОНФЛІКТОСТІЙКІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

З кожним роком поняття професійного іміджу набуває все більшого використання та розповсюдження в нових сферах діяльності та галузях знань. Стрімка цивілізаційна перебудова, яка безперервно відбувається у нашому суспільстві, знаходить своє відображення й в освіті, зокрема в професійній діяльності майбутніх фахівців. Окрім того, нині формування нового прототипу професійної підготовки зобов'язує до пошуку більш цілеспрямованого впливу на здобувачів освіти та покращення їх навчально-пізнавальної діяльності. Адже основними проблемами професійної школи є формування у майбутніх фахівців раціонального професійного мислення, професійної майстерності та новаторського підходу, що забезпечує їхній професійний імідж та майбутню творчу діяльність. Разом з тим, майбутні фахівці мусять набути певних навичок, засвоїти значний обсяг навчального матеріалу, без чого неможливо стати кваліфікованим фахівцем.

Безсумнівно, професійний імідж – це важливий елемент професійної компетентності, від нього залежить успіх трудової діяльності фахівця. В наш час будь-яка професійна діяльність реалізується за сприяння життєвої стратегії, яка мотивує особистість на досягнення успіхів у професії. Успіхи у професійній кар'єрі здебільшого залежать від здатності свідомо вибудовувати професійний імідж, що відповідає специфіці та завданням професії. Основа професійного іміджу – це сполучення особистісних та професійних якостей професіонала, які сприяють успішній його реалізації у професійній діяльності.

Однією із складових професійного іміджу майбутнього фахівця є конфліктостійкість. У сучасній психології використовують різні дефініції на позначення здатності людини здійснювати опір впливу стресових та конфліктних чинників: «психологічна стійкість», «стресостійкість», «емоційна стійкість», «конфліктостійкість», «життєстійкість» тощо. Термін «конфліктостійкість» пояснюється в контексті конфліктологічних досліджень.

Конфліктостійкість розглядається дослідниками як здатність людини оптимально організовувати свою поведінку в складних ситуаціях соціальної взаємодії, безконфліктно вирішувати проблеми в стосунках з іншими людьми (А. Анцупов, А. Шипілов), стримувати безпосередні конфліктні імпульси, контролювати власний конфліктний стан у ситуації дестабілізації міжособистісних стосунків та внутрішньої кризи (С. Гіренко) [1]. Конфліктостійкість визначається вмінням фахівця управляти своїми емоціями та виражати їх, не ображаючи опонента, умінням аналізувати, прогнозувати, знаходити альтернативні рішення й вести полеміку, прагненням вирішувати проблему й обговорювати як свої інтереси, так й інтереси інших учасників конфлікту (М. Примуш) [2]. Отже, конфліктостійкість, як специфічний прояв психологічної стійкості, передбачає можливість фахівця не тільки протистояти впливу стресових чинників та ефективно діяти в будь-яких складних ситуаціях, але й здійснювати управління конфліктом чи

конфліктною ситуацією. Як відомо, визначення ситуації як конфліктної зумовлене не стільки зовнішньою реальністю (об'єктивними перешкодами, вимогами ситуації, оточуючих, суспільства), скільки суб'єктивним внутрішнім світом людини (її потребами, очікуваннями, установками, життєвим досвідом тощо). Конфліктостійкість дозволяє оптимально адаптуватись до ситуації міжособистісної взаємодії, навіть якщо фахівець оцінює цю ситуацію як складну, проблемну. Завдяки готовності активно діяти й упевненості в можливості впливати на ситуацію змінюється й оцінка проблеми: вона сприймається як менш травматична, як така, яку можна більш-менш успішно вирішити. З іншого боку, конфліктостійкість дозволяє легше переживати життєві труднощі та невдачі й навіть у конфліктних ситуаціях утримувати душевну рівновагу та почуватись досить упевнено й водночас доброзичливо, толерантно щодо своїх опонентів.

Отже, успішна реалізація у майбутніх фахівців своїх можливостей, досягнення поставлених перед собою цілей та особистісний розвиток стають більш імовірними за наявності достатнього рівня конфліктостійкості. Оскільки конфліктостійкість сприяє конструктивній взаємодії з іншими людьми, допомагає продуктивно вирішувати життєві завдання та здійснювати управління конфліктом завдяки саморегуляції та самоконтролю в складних, емоційно напружених ситуаціях.

Використана література:

1. Гіренко С. П. Концептуальні засади виховання конфліктологічної культури працівників ОВС в умовах професіоналізації (педагогічний аспект). URL :http://www.nbuv.gov.ua/portal /natural/vkhnu/Nzkp/ 2008_20/08.htm
2. Примуш М. Психологічний чинник політичних конфліктів. *Освіта регіону*. 2009. № 1. С. 124–129.
3. Скотт Дж. Конфликты: пути их преодоления. К. : Внешторгиздат, 1991. 191 с.
4. Colvin G. Talent is overrated: What really separates world-class performers from everybody else. New York : Portfolio, Penguin Group, 2008. 240 p.

УДК 37.01

Терентьєва Н. О.
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри олімпійського і професійного спорту
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ВІДКРИТІСТЬ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ: РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СЬОГОДЕННЯ

Сьогоднішній світ – світ 21 століття – не можна уявити без відкритого і доступного до сприйняття й опанування інформаційного простору. Сфера освіти і науки наразі є недієвою без вільного доступу до інформації. Та вартують на увагу лише перевірені валібельні джерела, які містять достовірну інформацію. Але як може людина бути переконаною, що інформація, яка пропонована до уваги, реально є достовірною та містить лише перевірені факти. Тут є своя складність, оскільки не лише доступ до інформаційного контенту є вільним, а й право на розміщення інформації. На жаль, не завжди розміщується

така інформація, яка є стовідсотково коректною та достовірною. Більш того, застосування пошукових систем надає першочерговий доступ не до наукових джерел, а до тих, які або розміщено нещодавно / або пропіарені / або часто відкривані.

Зауважимо, що наукові джерела не завжди є доступними до широкої громадськості, оскільки не є розміщеними в науково-освітньому інформаційному середовищі (за переконанням автора або з інших причин), та / або мають значний обсяг для опрацювання, що є можливим переважно для фахівців освітньо-наукової сфери, але не для студентів, курсантів, учителів, спортсменів, тренерів та інших категорій, які або не мають багато часу або достатньої попередньої фахової підготовки. Також, на жаль, значна кількість джерел є іноземними мовами, якими не володіє переважна більшість населення. Тож, реально доступними та застосовуваними є невелика кількість інформації.

Ризик також полягає у тому, що відкритість освітньо-наукового простору надає значну кількість інформації, яка копіюється, але не опрацьовуються реально, тим паче, що випадки фальсифікації та академічної недоброчесності є не поодинокими. І на нашу переконання значною мірою це пов'язане саме з відкритістю та доступністю інформаційного освітньо-наукового простору.

Перспективою вбачаємо виховання у дітей та молоді поваги до академічних напрацювань та навчання формулюванню власних думок й обстоювання переконань через сформоване критичне та ноосферне мислення. Саме завдяки такому мисленню відбувається переформатування сприйняття інформації через критичне осмислення завдяки широті світогляду та обізнаності в різних сферах життєдіяльності. Бо відсутність зазначеного є засвідченням занепаду нації, про що йшлося у попередніх авторських розвідках [1-3].

Використана література:

1. Терентьєва Н. О. 20-і роки: XX і XXI століття (науково-педагогічна еліта: досвід занепаду). В кн.: Сучасні підходи соціально-економічного розвитку регіонів: теорія і практика / Modern approaches of socio-economic development of regions: theory and practice. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2020; 325 с. С. 264-273.
2. Terentieva N., Yashnik S. Basic Provisions of Noospheric Education in the Context of Modern Civilization Paradigm. *Edukacja – Technika – Informatyka / Edukacja – Technika – Computer science: Kwartalnik Naukowy* Nr 1(27)/2019/ Quarterly Journal, No 1/27/2019. P. 91-96.
3. Терентьева Н. А. Трансформация ценностей высшего образования (21 век). *Acta et Commentationes, Sciences of Education*, 2021, nr. 3(25), p. 59-63.

УДК 37.01:004.77

Ткаченко Л. А.
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри інформаційних систем і технологій
УДУ імені Михайла Драгоманова;

Ющенко А. П.
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри інформаційних систем і технологій
УДУ імені Михайла Драгоманова

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Хмарні технології – досить сучасне явище в Інтернеті в цілому і в освіті зокрема. Вони базуються на концепції Web 2.0, яка передбачає надання користувачам можливості для самостійного створення та редагування контенту. Одним із перших і найбільш успішних проектів Web 2.0 є створена у 2001 році Вікіпедія, додавати і редагувати статті в якій може будь-який користувач. При цьому весь створений і завантажений користувачами контент зберігається не у них на комп'ютерах, а на сервері компанії-розробника.

Впровадження хмарних технологій в освіту характеризують три ключових моменти:

1. Створення контенту самим користувачем – педагогом, учнем, студентом.

2. Збереження створених користувачем матеріалів на віддаленому сервері, завдяки чому вони постійно доступні для перегляду та редагування в Інтернеті.

3. Розмежування прав доступу: власник контенту може вказати хто має право переглядати та змінювати створені або завантажені ним матеріали [1].

Хмарні технології – це технології розподіленої обробки цифрових даних, за допомогою яких комп’ютерні ресурси надаються інтернет-користувачеві як онлайн-сервіс. Програми запускаються і видають результати роботи в вікні web-браузера на локальному ПК.

Перевага технології в тому, що педагоги, учні, студенти маю доступ до власних даних, але не повинен піклуватися про інфраструктуру, операційну систему та програмне забезпечення, з яким вони працюють. Слово «хмара» – це метафора, що уособлює складну інфраструктуру, що приховує за собою всі технічні деталі [3].

Зауважимо на основних *перевагах хмарних технологій*:

- не потрібні великі обчислювальні потужності ПК – по суті будь-який смартфон, планшет тощо, при відкритті вікна браузера отримує величезний потенціал;
- певний рівень безпеки;
- висока швидкість обробки даних;
- всі дані зберігаються в мережі.

Звернемо увагу на *недоліки хмарних технологій*:

- хмарна послуга надається завжди якоюсь компанією, відповідно, збереження даних користувача залежить від цієї компанії;
- необхідність завжди бути в мережі для роботи;
- небезпека хакерських атак на сервер (при зберіганні даних на комп'ютері ви в будь-який час можете відключитися від мережі і очистити систему за допомогою антивірусу) [2].

Отже, зараз бачимо поступова міграція освітніх сервісів за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та інформаційних ресурсів в хмару, що можливо згодом приведе до стрімкого впровадження цих сервісів в освіту. Упровадження хмарних технологій є сучасним напрямом у сфері комп'ютерних технологій, що розвивається та потребує подальшого розвитку.

Використана література:

1. Сутність хмарних технологій. [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://sites.google.com /view/cloudinedu/сутність-хмарних-технологій
3. Хмарні технології. Переваги і недоліки [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://valtek.com.ua/ua/system-integration/it-infrastructure/clouds/cloud-technologies
2. Що таке хмарні технології і навіщо вони потрібні. [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://edin.ua/shho-take-xmarni-texnologiï-i-navishho-voni-potribni/#:~:text=Хмарні%20технології%20–%20це%20технології%20розподіленої,web-браузера%20на%20локальному%20ПК.

УДК 373.2.091.2:37.091.398

Товкач І. Є.
кандидат психологічних наук,
ст. викладач кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬГО ПРОЦЕСУ ЗА УЧАСТЮ ТЬЮТОРА В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Варто вказати, що тьютор – це не нове поняття в освітньому процесі. З'явилось воно ще в часи античної Греції, де до учнів та студентів елітних шкіл почали приставляти особистих наставників – тьюторів, яких наймали батьки. Згодом тьютори почали виконувати посередницьку діяльність, працюючи на освітній заклад. Так, у XIV-му столітті у великих університетах Великобританії, Франції та Австрії тьютори почали разом зі студентами, які відвідували заняття досить вільно, складати план навчання і досягати позитивних результатів.

Розуміємо поняття *«тьютор»* (від англ. *tutor* – репетитор) не лише як особу, педагога, а скоріше особистого помічника у освітньому процесі навчального закладу**,** який допомагає не лише з навчальними заняттями, а й підтримкою загального психологічного стану, врівноваженого погляду на освітній процес та вдосконаленням самодисципліни на рівні власного усвідомлення.

В Україні практика тьюторства спостерігається лише останні 12 років. Так, Асоціація тьюторів України була сформована тільки в 2011-му році. У 2016-му році Міністерством освіти України було проведено захід, який називався «Школа тьюторської майстерності», мета якого – ознайомитись із присутністю тьюторства в країні та визначитись із його подальшим розвитком. Популярність тьюторства в Україні спершу здобула переважно в приватних освітніх закладах, але помалу починає переходити в загальний обіг. З приходом в наше життя дистанційного навчання не лише через Ковід-19, а й війну росії з Україною, тьюторство стало мегапопулярним. Тьюторство також займає

міцне положення в освітніх організаціях, особливо в світлі інклюзивної (інтегративної) освіти, де роль тьюторства, як супровід й наставництво в соціально-освітньому середовищі дітей не просто велика, а й необхідна. Так, Unicorn School від Комп'ютерної IT Академії STEP пропонує співпрацю тьюторів з учнями та студентами всіх закладів та навчальних програм. Проте на жаль, в українських закладах вищої освіти сьогодні немає окремої спеціальності для підготовки тьюторів. А поки, для того щоб стати тьютором, необхідно отримати вищу педагогічну освіту, пройти курси тьюторів, студіювати профільну літературу й додатково зайнятися самоосвітою [1].

Переконані, що далеко не кожен може бути тьютором, адже не так легко вийти зі своїх буденних тривог та переживань, відчути дитину, подивитися на світ її очима, бути поряд з нею, і при цьому залишитися відповідальним та зрілим у прийнятті власних рішень. Не менш важливими є *особисті цінності* (здатність співчувати іншим, рефлексувати; мати високий загальнокультурний рівень і професіоналізм, почуття гумору; бути толерантним, будувати партнерство з батьками, вміти супроводжувати дитину в її діяльності, турбуватися про її психологічний стан і розвиток; бути відкритим новим ідеям; мати знання структури та основного змісту методичного забезпечення відповідної категорії дітей; здатний працювати в команді…) людини та *риси характеру*.

У закладі дошкільної освіти тьютор не асистент, не помічник, а *педагог-наставник*, який супроводжує побудову для дитини індивідуальної освітньої траєкторії; забезпечує соціально-педагогічний супровід дитини та сім'ї; допомагає бачити всі сторони розвитку; супроводжує процес освоєння діяльності (ігри, елементів праці чи навчання). Так, Цюпак І. М. зазначає, що тьюторський супровід – це особливий тип педагогічної й особистісної підтримки, яка полягає в організації роботи на матеріалі реального життя вихованця (навчальної, трудової, виховної тощо). З появою поруч із дитиною людини, яка забезпечує постійну цілеспрямовану діяльність, орієнтовану на індивідуальні особливості дитини, ситуація розвитку особистості кожної дитини покращиться. На дітей дошкільного віку особливий вплив провадять люди, що вміють розташувати до себе прямотою, щирістю, щиросердністю, готовністю розділити радощі й прикрощі іншої людину, зігріти дитину увагою й пещенням, відповісти на запитання й просто вислухати [2, с. 3].

Визначимо *завдання тьютора, який працює в закладі дошкільної освіти:* Знайомство з чинною програмою дошкільної освіти, за якою здійснюється освітній процес. Складання графіку роботи з дітьми, педагогічним колективом та батьками вихованців. Вивчення характеристик дітей певної вікової категорії та їх поведінкових факторів; встановлення контакту з дітьми, отримання більше інформації про їх відношення до дорослих, однолітків та схильність до певних видів діяльності. Обговорення з керівництвом закладу дошкільної освіти засобів, методів і прийомів взаємодії з дитиною з метою формування певних компетентностей у відповідності зі змістом БКДО (2021 р.) та проблем, які виникають в дітей і можливе розв'язання цих проблем. Долучення до освітнього процесу та проведення аналізу для подальшого покращення взаємодії дитини з педагогами, однолітками, батьками, активізація її діяльності в нестандартних ситуаціях. Розробка індивідуальної схеми освітнього процесу та підтримка психологічного напрямку тоді, коли дитина самостійно не справляється з діяльностями з врахуванням особистих потреб, нахилів дитини.

Таким чином, що для того, аби стати компетентним тьютором в закладі дошкільної освіти, потрібні багато годин спостереження за дітьми, аналізу їх поведінки і процесів прийняття рішень, висновків, підтвердження тих висновків і знову спостереження. А кожна дитина – унікальна, непередбачувана, з власною життєвою історією, родиною і цінностями, які на неї впливають. Тому тьютор має здатність стати одночасно педагогом, ментором і другом, сприяти формуванню зростаючої особистості дитини дошкільного віку.

Використана література:

1. Тьютор [електронний ресурс]. URL : http://poprofessii.in.ua/tyutor
2. Цюпак І. М. Тьюторство: сутність і особливості реалізації в дошкільній освіті. Формування професійної компетентності кадрового потенціалу дошкільної та початкової освіти у системі трансформаційних процесів : колективна монографія / за заг. ред. Л. Є. Петухової. Херсон : Видавництво ХНТУ, 2018. С. 180-194.

УДК 373.2.091.2:78

Топалова М. Б.
аспірантка 2 року навчання
кафедри дошкільної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
*керівник – **Довбня С. О.**,*
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Важливим етапом у формуванні особистості є дошкільний вік, зокрема старший дошкільний вік, у якому формуються правила поведінки та суспільні норми, побудова гармонійних стосунків з ровесниками та дорослими. Ці соціальні норми переймаються та засвоюються старшими дошкільниками через театральне мистецтво, яке виступає провідним ключем до дорослого життя та позитивно впливає на розвиток емоційно-чуттєвої сфери особистості дитини.

За твердженням І. Барановської, «театральне мистецтво – це специфічний вид мистецької діяльності, який поєднує в собі можливості багатьох художньо-образотворчих засобів експресії, створює образи, розвиває мовлення, мислення, регулює поведінку тощо» [2, с. 26].

На основі означеного контексту сучасні дослідниці І. Кондратець, О. Половіна називають театральне мистецтво – «мистецтвом дитинства, мистецтвом щастя та краси, мистецтвом волі та самовираження». Рушійною силою розвитку театрального мистецтва є театральна діяльність.

Вплив театралізованої діяльності на особистість дитини неодноразово було підкреслено у працях Н. Ветлугіної, В. Рибалки, В. Сухомлинського, О. Рудницької, А. Щербо та ін. У сучасних педагогічних дослідженнях науковців зокрема І. Барановська, Н. Водолага, Г. Костюшко, І. Кондратець, О. Половіна театралізована діяльність визначається як ефективний засіб розвитку творчої особистості дитини.

Дослідниця Н. Ветлугіна, вважала, що в своїй творчості дитина відкриває нове для себе, а оточуючим повідомляє нове про себе.

В. Сухомлинський вважав, що театральну діяльність здатна переконати дитину, яка тільки починає своє життя, що людина прекрасна, що фактично стає засадничим положенням емоційної, естетичної та моральної культури.

У наукових розвідках І. Кондратець, О. Половіна у структурі театральної діяльності обґрунтовано виконавську культуру як здатність дитини через самовиявлення і життєвий досвід, певні акторські уміння і навички інтонаційності, пантоміміки й дикції створити образ персонажу в інсценуванні театральної вистави.

Для формування виконавської культури у театрально-мистецькому середовищі, авторами було передбачено формування умінь у дітей старшого дошкільного віку: входити в образ персонажа театральної вистави, уміння передавати його характерні ознаки, готовність творити в групі; уміння розподіляти ролі, складати сценарій вистави тощо.

У процесі сприйняття образу героя у дітей старшого дошкільного віку відбувається інтенсивний всебічний розвиток. Знайомлячись та пізнаючи різних героїв, які передають внутрішній стан людини, її почуття й думки. Чим більше розвинена емоційна сфера дитини, тим легше їй виразити своє ставлення до довкілля, творів мистецтва, виявити власну індивідуальність. Сприйняття прекрасного, фантастичного допомагає пізнати духовні цінності, розвиває вміння розуміти, розрізняти і цінувати красиве й потворне в житті і мистецтві.

Отже, на нашу думку враховуючи вище зазначене, без залучення дитини до виконавської культури неможливе створення гармонійного образу особистості. В умовах сьогодення перед педагогами в умовах закладу дошкільної освіти, постає завдання сформувати виконавську культуру у вихованців старшого дошкільного віку, виявляти власні почуття, здатність проявити виконавський характер образу і вміння співвідносити власну виконавську гру з виконавською грою інших, що стане одним із показників ступеня сприйняття, оцінки та власної інтерпретації театралізованої вистави.

Використана література:

1. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/40113/1/Inna%20Kondratets_Sopfiia%20Dovbnia_Topalova%20Mariya_monograph_2021.pdf
2. Руденко Ю. А. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку в театрально-мистецькому середовищі. *Наукові інновації та передові технології*. Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»). 2022. № 6. С. 259–268.
3. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/02/22/Dytyna%20u%20sviti%20mystetstva.pdf

УДК 378.147:81’243

Холоденко О. В.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УНІВЕРСИТЕТІ

Необхідність вивчення іноземної мови для професійних цілей в університеті, насамперед, визначається прагненням здобувачів освіти підвищити власний професіоналізм, просунутись кар’єрними сходами, розширити коло спілкування, творчо самореалізуватись. Щодо державної освітянської політики в галузі вивчення та розвитку іноземної мови, зазначимо, що на сайті МОН України представлено «Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти» [2], які розроблені та схвалені на засіданні Колегії МОН України. В документі зазначено, що «Україна визнає вищу освіту як двигун соціальної трансформації, а англійську мову як ключову компетенцію в умовах інтеграції та глобалізації економіки, інструмент міжнародного спілкування, засіб приєднання до європейського освітнього, наукового та професійного простору, умови ефективної інтеграції та фактору економічного зростання країни». Сфера дії державної політики щодо розвитку англійської мови у вищій освіті в Україні охоплює:

• Викладання англійської мови як іноземної, зокрема англійської мови професійного спрямування (English for Special Purposes – ESP)

• Викладання фахових дисциплін англійською мовою як складової україномовної програми (English as Medium of Instruction for Ukrainians – EMI-u)

• Забезпечення повної освітньої програми англійською мовою для іноземних студентів (English as Medium of Instruction for Foreigners – EMI-f)

У зв’язку з вищезазначеним, було запропоновано «Університетам переглянути та, де це необхідно, збільшити кількість годин, виділених на курси ESP» [2]. Також у документі підкреслено, що «Англійська мова є ключовим інструментом для міжнародного спілкування, і високий рівень володіння англійською мовою серед випускників дозволить їм повноцінно і ефективно брати участь у професійному та академічному житті. Цільовий рівень володіння англійською мовою серед випускників шкіл згідно діючих навчальних програм з іноземних мов становить не нижче В1, але у реальності значна кількість випускників школи, особливо з сільської місцевості, не досягає зазначеного рівня. Відповідно в систему вищої освіти потрапляють студенти з різним рівнем володіння англійської мови. Це призводить до того, що слабші студенти не можуть набути необхідного рівня мовної підготовки, що вимагається під час закінчення ЗВО, в них виникають складнощі при користуванні англомовними ресурсами, обмеження для міжнародної академічної мобільності, неможливість вивчати фахові дисципліни англійською мовою. Водночас, сильніші студенти, за рахунок змішаного рівня мовної компетентності студентів і орієнтацію викладання на слабшого студента, втрачають рівень володіння англійської мови і при закінченні ЗВО мають рівень нижчий порівняно із рівнем при вступі. Усунення цих проблем потребує рівня мовної компетентності серед студентів не нижче В1» [2]. Далі наголошено на необхідності «організації мовних курсів та інтенсивна, володіння англійською мовою на рівні не менш як В1 стане обов’язковою умовою для вступу, В2 – для випуску» [2].

Отже, перед викладачами закладів вищої освіти стоїть завдання підготувати здобувачів освіти до рівня володіння іноземною мовою B2. Нагадаємо, що відповідно до Common European Framework of Reference існують наступні рівні володіння певною європейською мовою, які співвідносять навички людини до заданих критеріїв: A1, A2, B1, B2, C1, C2. Згідно досліджень необхідна кількість годин занять для переходу на один мовний рівень становить 150-180 годин (6 кредитів ЄКТС). Проте мова йде суто про аудиторну кількість годин (на жаль, часто зазначену кількість годин розподіляють на аудиторну та самостійну роботу здобувачів освіти, через що практична робота в аудиторіях критично зменшується). Ми погоджуємось із авторами «Концептуальних засад державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти» щодо того, що «Курси англійської мови повинні бути обов'язковими в кожному році програми. Щонайменше 10% загальної кількості годин / кредитів для студентів повинні бути виділені на курси англійської мови. Для забезпечення додаткових годин для англійської мови, департаменти повинні використовувати 25% кредитів, виділених на факультативні курси, і присвятити їх вивченню англійської мови. Університети також повинні переконатися, що англійська мова включена до списку виборних дисциплін, які пропонуються» [2].

Отже виходячи із стратегічної задачі щодо іноземної мови у закладах вищої освіти, розглянемо деякі психолого-методичні аспекти навчання іноземної мови задля реалізації зазначеного завдання.

Процес навчання іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах та у вищих закладах освіти дещо відмінюється у методичних підходах навчання. Насамперед, в університеті, процес навчання іноземної мови більше спрямований на скерованість навчальної діяльності, оскільки мотивація навчання, його практична результативність посідає головне місце в свідомому підході до навчального процесу здобувачів вищої освіти. Зазначимо, що серед методичних підходів навчання іноземним мовам найбільш актуальним на сучасному етапі є комунікативний підхід у набутті мовних та мовленнєвих знань, умінь та навичок. Цей підхід базується на заняттях з різними формами роботи комунікативного спрямування такими як: дидактичні ігри, використання мультимедійних додатків, відеокурсів, дебататів, проєктної роботи, ознайомлення із культурою, традиціями й побутом країн, мова яких вивчається. Серед основних позитивних особливостей комунікативного підходу можна виділити такі: інтерес до навчання, оскільки заняття проходять у цікавій, адаптованій для сприйняття формі; активне залучення сенсорних систем слуху, зору та мовленнєвого апарату; підвищення інформативності слухачів, оскільки при такому підході використовується багато пізнавальної країнознавчої інформації; розвиток ситуативного спілкування, що дуже позитивно позначається на поліпшенні можливості мислення іноземною мовою. Важливу роль у цьому відіграє принцип відбору навчального матеріалу, який має бути достатнім для формування міцних іншомовних знань, умінь та навичок, відповідати інтересам, а також рівню інтелектуального, особистісного і загального розвитку здобувача освіти, бути націленим на мовленнєві дії, які здійснюються для вирішення завдань мовленнєвої іншомовної комунікації, уможливлюють формування активного і пасивного запасу мовного матеріалу. Важливою умовою формування мовленнєвих навичок і умінь у спілкуванні іноземної мовою є комплекс вправ, у якому головне місце займають комунікативні вправи, які виконуються у певній послідовності і необхідній кількості. Великого значення набуває широке використання візуального підґрунтя і візуальної презентації матеріалу, використання засобів і прийомів, які зменшують вплив рідної мови, а також ефективне використання парних, групових і самостійних прийомів роботи, що базуються на професійних знаннях і життєвому та мовному досвіді здобувачів вищої освіти [1].

Підкреслюючи тезу про необхідну кількість виконання комунікативних вправ, зазначимо, що відповідно до нейробіологічних досліджень присвячених питанням вивчення іноземних мов, мозок потребує певного часу на обробку інформації. Прийнято вважати, що фізіологічна основа довготривалої пам'яті (а саме довготривала пам'ять має велике значення для оволодіння іноземною мовою) полягає в так званих слідових часових зв'язках, утворених в корі півкуль головного мозку на умовно-рефлекторних принципах. Умовно-рефлекторний механізм призводить до автоматизму процесу, що вимагає значного часу. Також відомо, що, наприклад, оволодіння іншомовним словниковим запасом ґрунтується на основах механічної пам'яті. Механічна пам'ять наявна, коли якийсь матеріал запам'ятовуємо внаслідок багаторазового повторення. Багаторазове повторення відбувається під час виконання комунікативних вправ, насамперед, в аудиторіях частіше у формі групової роботи, спрямованої на комунікативну діяльність. Також зазначимо, що тривале зберігання в пам'яті інформації, яка є основою для формування комунікативних умінь та навичок основане на систематичному, багаторазовому розподілі процесу повторення навчального матеріалу у часі.

Отже, для досягнення стратегічного завдання у процесі навчання іноземної мови у закладах вищої освіти, відповідно до концептуальних засад державної політики щодо розвитку іноземної мови у сфері вищої освіти необхідно:

1. Задля досягнення абітурієнтів рівня В1 впровадити «очні мовні інтенсиви, які забезпечуються закладами вищої освіти за кошти державного бюджету» [2].
2. Забезпечити кількість аудиторних занять з іноземної мови для підготовки студентів бакалаврату від рівня В1 до обов'язкового рівня В2 у кількості не менше 150-180 аудиторних годин (6 кредитів ЄКТС).
3. Курси англійської мови повинні бути обов'язковими в кожному році програми. Щонайменше 10% загальної кількості годин / кредитів для студентів повинні бути виділені на курси англійської мови. Для забезпечення додаткових годин для англійської мови, використовувати 25% кредитів, виділених на факультативні курси, і присвятити їх вивченню англійської мови. Університет має включити іноземну мову до списку виборних дисциплін, які пропонуються [2].
4. При розробці навчального курсу з іноземної мови спиратись не лише на психолого-педагогічні аспекти навчання іноземних мов, а й на сучасні нейробіологічні дослідження, присвячені фізіологічним процесам запам'ятовування, зберігання та відтворення інформації, яка лежить в основі формування іншомовного мовлення.

Використана література:

1. Цвяк Л. В. Психолого-педагогічні умови ефективного навчання дорослих іноземної мови. *Науковий вісник Ужгородського університету* : Серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І. В. Козубовська. Ужгород : Говерла, 2014. Вип. 30. С. 178–180. Рез. рос., англ. Бібліогр.: с. 180 (10 назв).
2. Міністерство освіти і науки розробило та схвалило на засідання Колегії МОН Концепцію розвитку англійської мови в університетах.URL: https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-koncepciyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi

УДК 373.5.018.43:57

Цуруль О. А.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри методики навчання природничих дисциплін
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ «МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ»

Зміна освітньої парадигми, оновлення змісту освітніх галузей, методологічна переорієнтація освітнього процесу на розвиток компетентної особистості вимагають оновлення змісту та форм організації пізнавальної діяльності учнів. Перебіг та результативність такої діяльності визначається, насамперед, методично правильною організацією процесу формування в учнів мотивації. Мотивація є одним з основних рушіїв успішності учнів. Результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 «Для чого чи кого навчаються українські підлітки» [1] та шкільна практика навчання біології свідчать, що актуальною в умовах сьогодення є методика формування в учнів мотивації до вивчення біології (ФМВБ), побудована на засадах компетентнісно-орієнтованого освітнього процесу ЗЗСО.

Тому формування відповідної методичної компетентності є важливим напрямком самоосвіти сучасного вчителя біології, а одним із шляхів її реалізації є дистанційний курс «Методика формування в учнів мотивації до вивчення біології». Авторський практично-орієнтований дистанційний курс передбачає вивчення теоретичних засад ФМВБ (сутності поняття «мотивація навчальної діяльності», місця та ролі мотивації у структурі сучасного освітнього процесу ЗЗСО, психолого-педагогічних засад процесу ФМВБ) та методики оптимального добору та поєднання методів, методичних прийомів та засобів навчання у процесі ФМВБ, а також методичних особливостей ФМВБ засобами інноваційних технологій навчання [2].

Дистанційний курс є короткотривалим он-лайн курсом (30 годин) на освітній платформі «Всеосвіта»[3]. Проєктування освітнього процесу здійснено на засадах компетентнісного підходу, а структурування і побудова – на основі модульного принципу (табл. 1).

Таблиця 1

Навчальний план дистанційного курсу
«Методика формування в учнів мотивації до вивчення біології»

Найменування тем	Кількість годин				
	Загальна	Лекції	Практичні роботи	Самостійна робота	Контролю
Модуль 1. Теоретичні засади ФМВБ (8 год.)					
Тема 1.1. Поняття про мотивацію як провідний компонент освітнього процесу	3	2			1
Тема 1.2. Психолого-педагогічна характеристика процесу ФМВБ	5	2	2		1

Найменування тем	Кількість годин				
	Загальна	Лекції	Практичні роботи	Самостійна робота	Контролю
Модуль 2. Методичні особливості ФМВБ (12 год.)					
Тема 2.1. Добір та поєднання методів, методичних прийомів та засобів навчання у процесі ФМВБ	5	2	2		1
Тема 2.2. ФМВБ засобами інноваційних технологій навчання	7	2	4		1
Модуль 3. Контрольно-оцінний (10 год.)					
Тема 3.1. Індивідуальне навчально-дослідне завдання	5			5	
Тема 3.2. Контрольна робота	5				5

Упровадження авторського дистанційного курсу «Методика формування в учнів мотивації до вивчення біології» отримало схвальні відгуки від вчителів-практиків, що дає підстави для висновків про його ефективність та перспективність. Всі складники авторського курсу (зміст, завдання, оцінювання) були позитивно відзначені слухачами-вчителями біології. Подальші дослідження проблеми вбачаємо у розробці інших короткотривалих дистанційних курсів, спрямованих на формування методичних компетентностей інноваторів-учителів біології.

Використана література:

1. PISA-2018: Україна в центрі уваги. Вип. 1. Для чого чи кого навчаються українські підлітки? URL: https://inlnk.ru/WNP1n
2. Цуруль О. А. Зміст та структура дистанційного курсу «методика формування в учнів мотивації до вивчення біології». *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2021. Вип. 2. С. 59-65. https://doi.org/10.26661/2522-4360-2021-2-09
3. Цуруль О. А. Методика формування в учнів мотивації до вивчення біології: дистанційний курс. URL: https://vseosvita.ua/course/metodyka-formuvannia-v-uchniv-motyvatsii-do-vyvchennia-biolohii-122.html

УДК 378.4.091.12:004.77

Черняк А. М.
ректор Національної академії служби безпеки України
м. Київ, Україна;

Чубаєвський В. І.
доцент кафедри інженерії, програмного забезпечення та кібербезпеки
Державного торговельно-економічного університету
м. Київ, Україна

МЕТОДОЛОГІЯ ПРОЄКТУВАННЯ ВІРТУАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Віртуальний освітній простір сучасного університету є багатовимірним соціально-професійним об'єктом, який в умовах інформаційного суспільства виступає ресурсом забезпечення якості професійної підготовки фахівців вищої кваліфікації та характеризується ціннісно-об'єднуючою властивістю взаємозумовлених, взаємодіючих кластерів-підпросторів, що функціонують на основі примноження та зміни ресурсних потенціалів системи.

Структура віртуального освітнього простору сучасного університету включає: бази практик; установи, які здійснюють дослідно-експериментальну роботу; філії сучасного університету; установи, що забезпечують корекційну допомогу та соціальну реабілітацію; магістратуру та аспірантуру; підвищення кваліфікації та професійну перепідготовку кадрів.

У системно-цілісному аспекті зазначені суб'єкти-установи віртуального освітнього простору університету реалізують скоординовані освітні програми різних рівнів та напрямів у контексті загальних віртуальних та специфічно-функціональних освітніх вимог. При цьому віртуалізація забезпечує актуалізацію та реалізацію двох необхідних груп ресурсів: об'єктно-менеджерських та ситуативно-суб'єктних.

Теоретичними передумовами проєктування віртуального освітнього простору сучасного університету виступають дослідження, пов'язані із сучасним розумінням методології просторового підходу та інтерпретації освітнього простору, його сутності, структури, ознак (В. Ю. Биков, Т. А. Вакалюк, О. Г. Глазунова, С. Г. Литвинова, М. Л. Смульсон, В. М. Франчук, С. М. Яшанов та ін.).

Концептуальне обґрунтування процесу проєктування віртуального освітнього простору університету в системі забезпечення якості підготовки фахівців вищої кваліфікації представлено наступними смисловими блоками:

- стратегіями його проєктування: мотиваційно-ціннісною, системно-структурною, соціально-прагматичною, критеріально-оцінювальною;
- методологічними підходами проєктування: системно-діяльнісним, віртуальним, просторовим, кластерним, структурно-функціональним, синергетичним, компетентнісним, аксіологічним;
- узагальненими концептуальними положеннями теоретичного характеру: віртуальний освітній простір сучасного університету – це система соціально-педагогічного порядку, яка створюється як засіб для досягнення головної мети – якісної підготовки фахівця вищої кваліфікації;
- віртуальний освітній простір сучасного університету – цілісна система, що складається з елементів, частин, які перебувають у нерозривному зв'язку між собою,

утворюючи тим самим його структуру як ціле, що характеризується аспектом стану та аспектом руху, розвитку/саморозвитку;

- віртуальний освітній простір сучасного університету характеризується своїми функціями, з якими він входить у складніші системи – регіональний, державний, європейський і світовий освітній простір;
- віртуальний освітній простір сучасного університету є відкритою соціальною системою, що дозволяє здійснювати активну взаємодію з іншими соціальними інститутами, з одного боку, і забезпечує різноманіття взаємовідносин його суб'єктів у цьому просторі, з іншого боку;
- віртуальному освітньому простору сучасного університету властива ієрархічність будови, яка залежить від ступеня взаємозв'язку його компонентів та кластерів-підпросторів;
- проєктування віртуального освітнього простору сучасного університету для забезпечення якості професійної підготовки фахівців вищої кваліфікації базується на об'єднанні ресурсів соціально-педагогічних систем, що входять до його складу.

Отже, проєктування віртуального освітнього простору сучасного університету є цілеспрямованою, творчою, послідовною діяльністю з практичної реалізації гіпотетичних моделей (узагальненої базової та часткових моделей) якісної, відкритої освітньої системи, реальної в контексті свого практичного здійснення в освітній діяльності ЗВО. При цьому технологія проєктування є впорядкованою логічною послідовністю організаційно-технологічних дій, операцій та процедур створення та реалізації проекту віртуального освітнього простору з метою забезпечення його функціонування як цілісної багатовимірної реальності,

Зауважимо, що практичними результатами проєктування віртуального освітнього простору сучасного університету є: прийняття кожним суб'єктом відповідної творчої позиції у структурі даного простору; вільна маневреність ресурсами; узгодженість цільових та ціннісних орієнтирів, мотивів, змісту, технологій діяльності; досягнення сприятливого емоційно-психологічного комфорту у зонах спільної прикладної діяльності суб'єктів; використання діалектичної єдності процесів віртуалізації та диференціації, що передбачає розгляд віртуального освітнього простору сучасного університету як єдиної цілісності.

Такий підхід передбачає прояв взаємозалежної автономії кожного підпростору при орієнтації як на загальні цілі та цінності, так і на збереження своєї самобутньої у способах організації та змісту діяльності; відкритість та взаємодію суб'єктів простору та формування зон розвитку можливостей суб'єктів з урахуванням надання варіативних освітніх послуг і комплексного використання ресурсних потенціалів.

Використана література:

1. Архітектура гібридного хмаро-орієнтованого середовища навчального закладу : монографія / О. Г. Глазунова, М. В. Мокрієв, О. Г. Кузьмінська, О. В. Якобчук ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ : Інтерсервіс, 2018. 237 с.
2. Биков В., Лещенко М., Тимчук Л. Цифрова гуманістична педагогіка : посібник / НАПН України, Ін-т інформ. технологій і засобів навчання. Полтава : Астрая, 2017. 180 с.
3. Дмитриченко М. Ф., Данчук В. Д., Лемешко Ю. С. Моделі і технології віртуальної освіти: синергетика навчання : монографія / Нац. трансп. ун-т. Київ : НТУ, 2015. 199 с.

УДК 377.091.12:005.963

Шамралюк О. Л.
кандидат педагогічних наук, методист
Науково-методичного центру професійно-технічної освіти
та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників
у Хмельницькій області
м. Хмельницький, Україна

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЗМІСТУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів професійної освіти (далі – ЗПО), яке здійснюється обласними навчально-методичними (науково-методичними) центрами професійно-технічної освіти (далі – НМЦ ПТО), є важливою складовою системи їх безперервного професійного розвитку. Необхідність диверсифікації змісту підвищення кваліфікації зумовлюється, з однієї сторони, міжнародними освітніми тенденціями і пріоритетами реформування національної освітньої системи в цілому та професійної (професійно-технічної) освіти зокрема, а з іншої – недостатньою готовністю педагогів щодо реалізації цих нововведень у практику. Поняття «диверсифікація» (від латин. diversus – різний і facer – робити) у прямому перекладі означає: «зміна, «різноманітність», «різнобічний розвиток», «вихід за межі основного змісту діяльності», «розвиток напрямів діяльності» [1].

Відбір змісту освіти в системі підвищення кваліфікації – процес складний та має співвідноситися із сучасними освітніх тенденціями: навчання упродовж життя, компетентнісна парадигма підготовки кадрів для усіх галузей економіки, індивідуалізація, стандартизація та цифровізація освіти тощо, щоб забезпечувати освоєння педагогічними працівниками нових знань та умінь, удосконалення і набуття професійних компетентностей, вивчення кращого педагогічного досвіду і успішних педагогічних практик задля досягнення ними високих результатів у професійній діяльності [3, с. 92].

Відтак диверсифікація змісту підвищення кваліфікації передбачає зосередження уваги на відборі навчального контенту, орієнтованого на підготовку педагогів до впровадження стандартів професійної (професійно-технічної) освіти на компетентнісній основі, організації освітнього процесу у ЗПО на засадах модульно-компетентнісного підходу та за дуальною формою навчання, запровадження інклюзивного професійного навчання та професійної підготовки за програмами короткострокового навчання; опанування педагогами сучасних педагогічних та цифрових технологій, набуття ними навичок узагальнення і презентації результатів педагогічної праці, створення освітнього контенту з професії; вивчення сучасних форм профорієнтаційної роботи та здійснення кар'єрного консультування здобувачів професійної освіти; активізацію діяльності педагогів щодо застосування освітніх та виробничих інновацій у навчально-виробничому процесі.

Разом з тим, проєктування та оновлення змісту підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗПО має відбуватися на основі постійного вивчення соціальних і професійних потреб на освітні та методичні послуги. Як слушно зауважує Л. Шевчук, підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗПО на базі НМЦ ПТО необхідно вибудовувати на основі діагностичного вивчення освітніх запитів педагогів та наповнювати його зміст такими освітніми програмами, які враховують рівень професійної компетентності педагогічних працівників та зорієнтовані на задоволення їхніх

індивідуальних потреб, зокрема, організовувати навчання на короткотривалих курсах [4, с. 48].

Варто наголосити, що саме запровадження елективних курсів за конкретною темою сприяє розширенню можливостей педагогічних працівників для професійної самореалізації та вибудовуванню індивідуальних траєкторій професійного розвитку. Адже така форма навчання є своєрідним методологічним орієнтиром, що дозволяє педагогам свідомо обирати серед широкого спектру освітніх послуг саме ті, які актуальні їхнім потребам.

Водночас оновлення та збалансування змісту підвищення кваліфікації потребує застосування андрагогічних технологій навчання, розроблення та упровадження сучасного навчально-методичного забезпечення, здійснення ефективного методичного супроводу (тьюторство), використання інструментів цифрових технологій [2, с. 115] в діяльності НМЦ ПТО.

Таким чином, раціональний відбір змісту підвищення кваліфікації, що базується на відповідному науково-методологічному підґрунті та враховує сучасні освітні тренди, а також індивідуальні запити і потреби педагогічних працівників ЗПО, специфіку їхньої професійної діяльності, забезпечує набуття ними комплексу науково-педагогічних, методичних і фахових знань, умінь, навичок та підвищення рівня професійної компетентності з метою досягнення основної мети – підготовки висококваліфікованих конкурентоспроможних робітничих кадрів, здатних до навчання впродовж життя, розвитку професійної кар'єри і підприємництва.

Використана література:

1. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. Київ : Аконіт, 2006. Т. 1. 926 с.
2. Ткачук Г. Е. Технологія використання мобільних пристроїв в інформаційному освітньому середовищі ПТНЗ. Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 7, 19 квітня 2016 р.), Т. 1 / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ : ІПТО НАПН України, 2016. С.115-116
3. Шамралюк О. Л. Технологічна культура майстра виробничого навчання аграрного профілю як актуальна проблема професійної освіти в умовах інноваційних перетворень. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. 2016. Вип. 45. С. 89-93.
4. Шевчук Л. І. Методологічні підходи до підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системи професійної освіти. Посібник для керівників, педагогічних працівників професійної освіти. Хмельницький: видавець А. Цюпак, 2006. 178 с.

УДК 37.091.2

Швець Т. Е.
кандидат педагогічних наук,
заступник директора з науково-методичної
роботи Київської Приватної школи «Афіни»,
докторант кафедри педагогіки Педагогічного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

АЛЬТЕРНАТИВНІ СВІТОВІ МОДЕЛІ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Сучасні тенденції трансформації освіти як на національному, так і на міжнародному рівні вимагають оновлення змісту, форм і цілей освітнього процесу. Стратегії модернізації сучасної освіти спрямовані на пошуки таких педагогічних технологій, які є значущими як для національних, так й для міжнародних освітніх спільнот. Зарубіжні дослідники освітніми трендами до 2030 року визначають тотальну цифровізацію; навчання на основі компетентностей; розвиток м'яких навичок; активне навчання (active learning) через проєкти; індивідуалізація або адаптивне навчання, яке передбачає створення для кожного учня чи студента індивідуальної освітньої програми; виховання характеру та моральне виховання, що сприяє покращенню академічних успіхів учнів та студентів, підвищенню їх проактивності, соціальній згуртованості тощо [5; 6].

Аналіз доробок вітчизняних дослідників, дає можливість визначити кілька тлумачень терміну «індивідуалізація»: як системи засобів, що спрямовані на підтримку і розвиток самобутності учнів з метою самостійного вибору власних смислів навчання [1]; як процес урахування індивідуальних особливостей та освітніх потреб учнів шляхом конкретизації змісту, форм, методів і засобів організації навчальної діяльності [4]; як один з видів педагогічної діяльності та особлива форма організації навчання (системи), в основі якої є вивчення індивідуальних особливостей учня, на основі чого здійснюється вибір способів, прийомів, темпу навчання [3]; як принцип здійснення індивідуального підходу до учнів у процесі навчання; як вид навчання, що здійснюється на засадах індивідуалізації із застосовуванням відповідних технологій, метою якого є розвиток індивіда згідно з його здібностями і в притаманному для нього темпі [2, с. 161].

Однією з найефективніших освітніх технологій у сфері реалізації принципу індивідуалізації на сьогодні вважається тьюторська технологія, яка набула свого поширення у багатьох країнах світу. На сьогодні у закладах освіти зарубіжних країн (США, Великобританія, Нова Зеландія, Австралія, Канада, Польща та ін.) існує кілька найпоширеніших моделей тьюторингу: academic tutoring (академічний тьюторинг), який реалізується через private tutoring (приватний тьюторинг), home tutoring (домашній тьюторинг), peer tutoring and cross-age-tutoring (тьюторинг ровесників); online tutoring (онлайн тьюторинг); сімейний тьюторинг (у мережі приватних католицьких шкіл Іспанії та Польщі); в Польщі – до вищезазначених додається ще виховний, розвивальний та мистецький.

Private tutoring (приватний тьюторинг) використовується як додаткова послуга для допомоги у виконанні домашніх завдань, у підготовці до іспитів, у подоланні прогалин у знаннях тощо. Задачами приватного тьютора у всіх випадках є допомога дитині у навчальній діяльності спрямованість на покращення академічної успішності. Практики академічного тьюторингу наголошують, що в першу чергу, учні/студенти завдяки

тьюторингу можуть знаходити та поглиблювати свої інтереси в науці, розширювати свої інтелектуальні горизонти, побачити цінність в науці та культурі, а також краще підготуватися до отримання вищої освіти [7]. Тьюторинг ровесників – це гнучка стратегія у навчанні, в основі якої лежить принцип «рівний рівному», здійснюється за посередництвом однолітків, коли учні виступають у якості наставників. Онлайн тьюторинг заснований на принципах конструктивізму, сфокусований на онлайн діалозі, концентрується на досягненні мети та задачах індивідуального і самостійного навчання, саморефлексії, онлайн дискусіях тощо [8, с. 14-18]. Практики розвивально-виховного тьюторингу реалізовуються через впровадження ролі тьютора, який має під своєю опікою кілька учнів (не більше 10) та, який виконує і виховну, і розвивальну функції.

Таким чином, можна зробити висновки, що тьюторинг у зарубіжних країнах сьогодні набуває все більшого поширення, розширює межи свого використання, підлаштовується під запити суспільства, змінюється та не втрачає своєї актуальності.

Використана література:

1. Алєксєєва С. В. Індивідуалізація навчання у закладах загальної освіти як педагогічна проблема. *InterConf, (42)*. 2021. 290-296. https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.02.2021.026
2. Барановська О. В. Індивідуалізація навчання: здобутки, труднощі, перспективи. *Innovative technologies in science and education. Abstracts of IX International Scientific and Practical Conference.* Jerusalem, Israel. 2021. Pp. 159-164.
3. Єремєєва В. М. Індивідуалізація як перспективний спосіб створення технологічних систем професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя. Професійна педагогічна освіта: системні дослідження : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 210-230.
4. Лавриш Ю. Е. Індивідуалізація навчання іноземних мов студентів інженерних спеціальностей в умовах цифрового соціуму: дидактичний аспект : монографія. Київ : «Центр учбової літератури», 2020. 352 с.
5. Marschall Carla and Crawford Elizabeth. (2021) A vision of transformative education. URL: https://www.gettingsmart.com/2021/09/22/a-vision-for-transformative-education/ (дата звернення: 03.01.2023).
6. Nwabueze A. I. & Isilebo N. C. Modern trends in educational development. *Internatioanl and comparative education: Cross-cultural approach*. 2022. P. 545-558.
7. Sarnat-Ciastko A. Tutoring w polskiej szkole. Warszawa. Wydawca : DIFIN, 2015. 244 s.
8. Simpson O. Supporting Students for Success in Online and Distance Education: Third Edition (1st ed.). Routledge, 2012. 297 p.

УДК 378.091.3:37.091.12:004.77

Шевчук Б. В.
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри інформаційних систем і технологій
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна;

Шпильовий Ю. В.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційних систем і технологій
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ІНСТРУМЕНТИ ВІРТУАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ

Ускладнення параметрів і динаміки змін сучасного світу, становлення глобальної інформаційної інфраструктури, глобалізація, інформаційний «вибух», – всі ці фактори в системній єдності обумовлюють необхідність якісних, інноваційно орієнтованих змін у парадигмі реалізації безперервної освіти, зокрема, фахової підготовки педагогічних кадрів.

Ці обставини обумовлюють актуальність і значимість дослідження потенціалу інструментів віртуального освітнього середовища у фаховій підготовці педагогічних кадрів.

Віртуальне освітнє середовище створене і розвивається для ефективної комунікації всіх учасників освітнього процесу. Відсутність у фахівця компетентностей володіння відповідними інструментами і технологіями апріорі обмежує його професійні можливості, залишаючи на «узбіччі» прогресивних тенденцій в галузі освіти. Освітнє середовище має задовольняти потреби особистості в успішній соціальній адаптації, професійному становленні.

У вітчизняній і зарубіжній практиці інструменти віртуального освітнього середовища використовуються вчителями і викладачами в дистанційному навчанні, для спілкування і обміну досвідом, в очному навчанні студентів (A. Taurisson, A. Senteni, M. Kaszap, D. Jeffrey, G. Lemire, В. Биков, О. Глазунова, Р. Горбатюк, Р. Гуревич, М. Жалдак, Н. Морзе і ін.).

Фахова підготовка педагогічних кадрів у віртуальному освітньому середовищі – це взаємодія викладача, адміністратора, тьютора і студента, що відображає всі властиві навчальному процесу компоненти (цілі, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання), які реалізуються специфічними цифровими інструментами.

Основними учасниками процесу фахової підготовки є викладач, тьютор і студент, опосередковано беруть участь мережевий, технічний і навчальний адміністратори оболонки (останні забезпечують безперебійну роботу віртуальної оболонки, стежать за справністю системи та ліквідують проблеми, безпосередньо не пов'язані з вивченням фахових дисциплін).

Використання інструментів віртуального освітнього середовища у фаховій підготовці педагогічних кадрів являє собою реалізацію моделі безперервного підвищення фахового рівня з опорою на функціональну ефективність технологій інформації та

комунікації, яка формується на основі особливої культури навчання, що включає як студента, так і викладача.

Викладач, який здатний забезпечити ефективне застосування цифрових інструментів у віртуальному освітньому середовищі має можливості і для адаптації традиційних технологій навчання до використання в новому освітньому середовищі. При означеному підході він реалізує педагогічну діяльність, використовуючи переваги відкритої моделі асинхронного індивідуального навчання, оперативно реагує на нововведення в освітній діяльності і використовує їх в оптимальному режимі для усіх учасників процесу фахової підготовки педагогічних кадрів.

Загалом, доцільність використання інструментів віртуального освітнього середовища у фаховій підготовці педагогічних кадрів забезпечується сукупністю умов (проектування віртуального освітнього середовища на основі застосування цифрових інструментів, врахування варіативних і інваріантних складових педагогічної системи, навчання в цифровому середовищі в залежності від досвіду роботи та в різнопредметних групах) і технологій (проектної, модульної, навчання засобами віртуального освітнього середовища та ін.).

Застосування інструментів віртуального освітнього середовища у фаховій підготовці педагогічних кадрів вимагає такого статусу викладача, який пов'язаний не стільки з процесом трансляції знань, скільки з формуванням методологічної грамотності студента. Саме в силу швидкого старіння знань на перший план виходить і володіння методологією, що дає індивіду можливість ефективного освоєння і використання нових знань у своїй практичній діяльності за фахом.

Підсумовуючи зазначимо, що ефективність застосування інструментів віртуального освітнього середовища у фаховій підготовці педагогічних кадрів забезпечується комплексною реалізацією наступних положень:

- орієнтацією на комплексне використання різних джерел інформації, методик їх реалізації, технологій використання та інтеграції, зворотних зв'язків, засобів доставки, точок доступу, системне використання віртуального освітнього середовища в навчальному процесі;
- індивідуальною траєкторією навчання з пріоритетним зануренням в середовище майбутньої професійної діяльності (взаємозалежність обраної форми навчання і її подальшого застосування в професійній діяльності);
- реалізацією постійної психолого-педагогічної підтримки щодо осмисленого і мотивованого руху студента у напрямку досягнення освітніх цілей (дистанційне консультування, організація семінарів, майстер-класів, публікація наукових статей), формуванні потреби у безперервному навчанні;
- перенесення ефекту очного навчання у віртуальне освітнє середовище (захист проекту в присутності інших, критична оцінка виступів очима інших учасників освітнього процесу, використання елементів технології колективного мозкового штурму і т.ін).

Використана література:

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. К. : Атіка, 2008. 684 с.
2. Телятник К., Сокол І. Створення віртуального навчального середовища засобами сучасних інтернет-сервісів. *Вісник Запорізького національного університету*. 2015. № 1 (24). С. 183-190.
3. Яшанов С. Системи віртуалізації навчання у фаховій підготовці майбутнього вчителя технологій. *Наукові записки*. Серія 6 Педагогічні науки / М-во освіти і науки України ; Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2010. Вип. 90. С. 340–344.

УДК 373.3.091.33-025.12

Янковська І. М.
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та методики початкового навчання
Українського педагогічного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ПРОЕКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна освіта потребує нових підходів до реалізації навчально-виховному процесу в Новій українській школі. Стає необхідністю впровадження інноваційних технологій, які сприяють розвитку у здобувачів освіти пізнання, прагнення до самостійного здобуття інформації, до підвищення інтелекту.

Проектно-тематичний підхід до освітнього процесу в початковій школі ефективно сприяє реалізації прийомів розумової діяльності, розвитку пізнавальних здібностей здобувачів освіти, формуванню вмінь навчальної діяльності, самостійно вирішувати навчальні проблеми, застосовуючи ефективні форми діяльності.

Проектна технологія активно використовується в сучасній українській школі, з метою стимулювання інтересу молодших школярів до навчального процесу, під час якого потрібно вирішувати різні цікаві проблеми, а також формування важливих життєвих навичок. Процес проектування учнівського пошуку в початковій школі стає одним з важливих елементів проектної технології. Його можна розглянути починаючи з проектування тренувальних умінь до визначення навчальної проблеми, яку важливо дослідити, до конструювання й планування шляхів, які сприятимуть вирішенню поставленої проблеми засобами проектної технології.

Потенціал проектної технології розкривається у набутті здобувачами освіти цілісних знань, у мотивації отримання додаткової інформації. Варто зазначити, що досить важливим є опанування методами наукового пізнання, а саме: сформувати та донести істину задуму, визначити завдання проекту, підібрати прийоми для аналізу обставин. Проектна діяльність формує навички пошуково-дослідницької роботи.

Проектна технологія в початковій школі допомагає здійснити перехід до сучасного типу навчання на відміну від традиційних освітніх технологій, створюючи спільну, обґрунтовану, сплановану й усвідомлену діяльність партнерів освітнього процесу. Тим самим проектна технологія направлена на формування в молодших школярів інтелектуальних і практичних умінь та удосконалення особистості.

Застосування технології проектів є ефективною при постановці дослідницького, творчого завдання, яке потребує інтегровані знання з різних галузей чи навчальних предметів в поєднанні з ефективними дослідницькими методиками. На вибір технології навчальних проектів впливає декілька чинників – це поставленні цілі та навчальні завдання.

Одним із видів навчальних проектів за домінуючою діяльністю, класифікованих Є. Полатом, є мистецькі (творчі). Мистецькі проекти варто використовувати на змісті предметів художньо-естетичного циклу. Особливість таких проектів криється у можливості враховувати мистецькі інтереси самих учнів, а також у вільному і нетрадиційному підході до виконання, оформлення, презентації, та результативності. Сутність такого проекту полягає у можливості ознайомлення учнів з культурним надбанням людства, здійснювати розвиток творчого потенціалу особистості. Важливим моментом є презентація проекту, де формуються уміння презентувати зібрану

інформацію, триматися перед аудиторією, демонструвати під час виступу засоби наочності, елементарні артистичні навички доповідача. Оформлення презентації проекту та подання матеріалу на огляд аудиторії виховує естетичний мак. Мистецькі проекти не мають сталої структури діяльності учасників. Вона планується й створюється відповідно до жанру кінцевого результату та його подання. Результатом може бути сценарій, стаття, виставка, рекламний проспект тощо.

Важлива роль у проектній діяльності належить самому вчителю, який допомагає організувати сам процес роботи і також може бути активним членом групи, пропонувати особисті цілі, приймати участь у аналізі ситуацій, пропонувати цікаві ідеї для колективного обговорення, поділитися власним життєвим досвідом. На думку І. Пінчук, учителю варто контролювати етапи проектної діяльності молодших школярів, оскільки досвід роботи у них ще мізерний, бракує і теоретичних і практичних знань. Тому, у початковій школі проекти не великі за розміром і короткотривалі.

Виконання проектів на уроках мистецької освітньої галузі в початковій школі потребує від учителя дотримання вимог, на думку О. Цимбал, саме таких, як : врахування віку учнів, оскільки важливо правильно мотивувати, зацікавити справою, врахувати інтереси, рівень досвіду, знань; актуальність проблеми проекту та кінцевий результат; застосування інтегрованих знань та вмінь; сприяння самостійній діяльності (парній, груповій, індивідуальній), здатності робити вибір та послідовно виконувати певні дії. Проектну діяльність учнів учитель організовує, планує, допомагає ознайомитися з різними видами діяльності. Однак залишає вибір за учнем, координуючи увесь процес. Важливою вимогою є позитивне оцінювання результату проектної діяльності кожного учня по завершенню роботи. Вчитель акцентує увагу на активність та діяльність учнів, а не на результат, тим самим мотивує до самостійності під час практичної роботи, підтримує пізнавальну активність, сприяє формуванню відчуття впевненості у справі та досягнення визначеної мети.

Проектна технологія направлена на формування ключових компетентностей молодших школярів та на сам перед уміння вчитися, організовувати свою роботу, розв'язувати проблеми, отримувати позитивні результати, здійснювати самоконтроль, самооцінку, самовдосконалення. А колективна співпраця учнів між собою та з учителем під час проектної діяльності направлена формуванню соціальної компетентності.

Застосування проектної технології в початковій школі сприяє опануванню учнями навчальної технології, вміння вчитися, критично мислити, організовувати та планувати свою діяльність в житті.

Використана література:

1. Пінчук І. О. Особливості використання технології на уроках англійської мови у початкових класах. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2013. Випуск 39. С. 144-149.
2. Цимбал О. Учнівські проекти – Ефективний засіб навчання громадянській освіті. Права людини – громадянська освіта. Бюлетень Харківської правозах. Групи. 2006. № 18 (418). С. 4-6.

УДК 378.02:004.77

Яшанов С. М.
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри інформаційних систем і технологій
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна;

Гамула І. А.
кандидат педагогічних наук, доцент,
проректор з перспективного розвитку та інфраструктури
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

ДИДАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ВИШУ

В рамках компетентнісної освітньої парадигми, володіння випускником педагогічного вишу інформаційно-технологічними знаннями, вміннями і навичками набуває загальноосвітнього статусу. Це означає, що потрібно забезпечити достатній для здійснення відповідних часу змін у масовій педагогічній практиці рівень інформаційно-технологічної підготовки всіх студентів, незалежно від їх професійної спеціалізації.

У дослідженнях І. С. Войтовича, А. М. Гедзика, І. В. Гевка, М. С. Корця і інших накопичено значний матеріал щодо вирішення проблем інформаційно-технологічної підготовки вчителя. Але, відзначаючи важливість перерахованих вище досліджень, слід зазначити недостатність системних розробок щодо змісту дидактичного забезпечення інформаційно-технологічної підготовки студентів педагогічного вишу.

Аналіз стандартів підготовки студентів педагогічних вишів в галузі інформаційних технологій, дозволяє зробити наступні висновки:

- формування інформаційно-технологічних компетентностей студентів є обов'язковою складовою їх загальнокультурної і професійної підготовки;
- комплекс базових інформаційно-технологічних компетентностей повинен змістовно підтримувати і мотиваційно стимулювати самостійну активність випускника педвишу з освоєння і включення в арсенал необхідних цифрових інструментів педагогічної діяльності, інфотехніки і технологій.

Характерна для наших днів нерівномірність розподілу ресурсів в системі освіти і невизначеність умов, в яких виявиться випускник педвишу, змушують вважати суттєвим фактором оптимізації інформаційно-технологічної підготовки студентів вивчення ними різнорівневих комплексів дидактичного забезпечення навчального процесу.

Одним із способів вирішення протиріччя між можливостями інформаційної техніки і недостатньо ефективним їх використанням в педагогічній практиці є об'єктно-орієнтований підхід до формування комплексу засобів дидактичного забезпечення навчального процесу.

Об'єктно-орієнтований підхід структурування складних систем, до розряду яких можна віднести комплекс дидактичного забезпечення навчального процесу, активно розробляється програмістами і до теперішнього часу має низку узагальнень, що дозволяють використовувати його до систем різної природи.

Кожен з елементів комплексу дидактичного забезпечення навчального процесу можна розглядати як об'єкт, що має внутрішню структуру і доступні ззовні властивості.

Це дає можливість структурувати комплекс з використанням логічного апарату об'єктно-орієнтованого підходу.

Вирішальним по відношенню до проблеми є можливість приховування (інкапсуляції) в об'єкті його внутрішньої складності. Це дозволяє розділити функції розробника внутрішньої структури об'єкта і користувача, який, не вникаючи в цю структуру, працює з об'єктами, маніпулюючи їх властивостями, описаними в інтерфейсі. Викладач, студент завдяки спрощенню інфраструктури, що обслуговує навчальний процес, мають можливість зосередитися на вирішенні безпосередньо освітніх завдань.

Комплекс засобів дидактичного забезпечення навчального процесу педвишу потрібно розглядати в двох аспектах – як об'єкт розробки і як умови здійснення педагогічної діяльності. Обидва ці аспекти динамічно взаємопов'язані, оскільки, з одного боку, безперервно нарощується і оновлюється інформаційно-технічна база, а з іншого – змінюється зміст навчання, з'являються нові форми організації навчальної роботи, удосконалюються її методи.

При такому підході дидактичне забезпечення інформаційно-технологічної підготовки студентів має розглядатися як нова концептуальна методична система, яка розкриває психолого-педагогічні, навчально-методичні результати в системі «людина-комп'ютер», з аналізом етапів становлення, розвитку і впровадження їх професійної діяльності.

Відповідно до цього, умовами оптимізації комплексу засобів дидактичного забезпечення інформаційно-технологічної підготовки студентів в педвиші є:

– організація безперервного процесу освоєння студентами ІКТ протягом всього терміну навчання;

– організація взаємозв'язку процесу освоєння студентами ІКТ з вивченням профільних дисциплін;

– орієнтація циклу інформатичних дисциплін на підготовку студентів до активної практичної діяльності з розробки і впровадженню ЕОР у діяльність за фахом;

– спільне використання організаційного потенціалу аудиторно-дистантної форми навчання з системоутворюючою функцією методу навчального проектування.

Використана література:

1. Биков В. Ю., Мушка І. В. Електронна педагогіка та сучасні інструменти систем відкритої освіти [Електронний ресурс]. *Інформаційні технології і засоби навчання* : електронне наукове фахове видання. 2009. № 5 (13). URL : http://www.ime.edu–ua.net/em.html. Назва з екрана.
2. Довбиш А. С., Васильєв А. В., Любчак В. О. Інтелектуальні інформаційні технології в електронному навчанні : монографія / М-во освіти і науки України, Сум. держ. ун-т. Суми : Сумський державний університет, 2013. 176 с.
3. Морзе Н. В., Глазунова О. Г. Домінуючі навчальні стилі у підготовці майбутніх фахівців з інформаційних технологій за технологіями електронного навчання. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. № 8. 2014. Вид-во «Світоч», Київ. С. 23-29.

УДК 37.01:004.77

Denysova L. V.
Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor of e-sports and information technologies department
National University of Ukraine on Physical Education and Sport
Kyiv, Ukraine;

Lavrov V. O.
Chief Digital Transformation Officer,
Deputy Minister of Ministry of Youth and Sports of Ukraine
Kyiv, Ukraine

DIGITALIZATION AND EDUCATIONAL TECHNOLOGIES: MODERN TRENDS

Digitalization has become an integral part of all sectors of society development, including the education system. Information and communication technology brings in multiple benefits for digital learning and student engagement.

Education technology (EdTech) has seen exponential growth. A recent market analysis report from Grand View Research highlights that the EdTech industry was valued at almost $90 billion in 2020, with a projected growth rate of 20% year over year through 2028 [2, c. 84].

EdTech involves the combined use of IT tools (hardware and software) as well as educational theory and practice to provide a more engaging, inclusive and personalized learning experience. These digital tools are becoming a significant factor in successful of educate, they access to quality content, facilitate differentiated instruction, increase improve student engagement [4, c. 2]. Higher education institutions are intent on seeing their students succeed. However, in today's modern education system, that might require implementing the technology trends that are giving universities a powerful competitive advantage [1, c. 325].

MATERIAL AND TECHNICAL BASE MODERNIZATION	DIGITAL EDUCATIONAL CONTENT	DIGITAL INFRASTRUCTURE	NEW DIGITAL COMPETENCES
High speed Internet access, modern digital equipment for the educational process	Cataloged databases of high-quality electronic educational resources available to all educational process participants; MOOC	Electronic platforms; Learning Management Systems; Digital services	Digital literacy of all participants in the educational process, in particular scientific and pedagogical workers and managers

Digitalization determines the modern technological trends in education today. Among the main trends in educational technologies, we highlight: actively used and constantly changing educational technology; breakthrough educational technology. Breakthrough educational technologies we call educational technologies that contribute to an intellectual breakthrough, a sharp leap in the development of human thinking.

CHANGING EDUCATIONAL TECHNOLOGY	BREAKTHROUGH EDUCATIONAL TECHNOLOGY
Multimedia MOOS (Massive Open Online Course) Online Education Online Assessment Trainers and simulators Interactive learning Project activity Learning Management Systems (LMS) Mobile and cloud technologies Cyber proctoring Blended learning	Artificial Intelligence (AI) and Immersive Learning Virtual Reality (VR) Augmented Reality (AR) Gamification Data Science Intelligent learning systems Internet of Things Blockchain, Digital credentials Semantic web technologies

The analysis made it possible to identify the main breakthrough technologies that can change the structure of higher education in the future [4, c. 3].

We consider some of them. Online learning has quickly become a new staple within the learning process Online learning, often used interchangeably with eLearning, blended learning, distance learning and virtual learning, is a method of education whereby students learn in a virtual environment. This enables students to engage with an academic institution and other students despite geographic location while providing greater flexibility as they work towards a degree or certificate.

With the introduction of augmented reality and virtual reality into the education system the learning has become much more immersive than traditional methods. Immersive learning with AR and VR uses an artificially simulated environment and provides stimulating visualizations. The augmented and virtual reality trends in education technology are making learning a compelling experience. AR and VR are increasingly being used to explain complex concepts.

Of all the trends in education technology, gamification is the one trend which guarantees an increase in participation, engagement, and competition. Gamification refers to applying game-like mechanics to educational content. Teachers use gamification as a means to increase engagement, boost motivation and create an interactive environment. This trend being utilized further, in more innovative ways to enhance the learning model.

Another example of modern trends involves education institutions introducing verified digital credentials. Digital credentials are the digital equivalent of paper-based credentials – which are tamper-proof and can be verified cryptographically. Blockchain technologies can also be used in this context [3, c. 2].

Blockchain technology use an offer universal access to open educational resources like books, podcasts, and movies in the public domain, and are free to use and redistribute, in addition to supporting lifelong learning. Blockchain enables the affordable and secure sharing of these resources in a public network.

Conclusions: Digitalization affects the field of education, leads to the improvement and change of previously used technologies and the emergence of breakthrough educational technologies. Modern technological trends are aimed at improving the quality of education. Digital tools are a valuable option for educators to reach new levels of productivity, expand learning opportunities, flexibility, personalization, giving students exactly the tools they need to succeed.

References:

1. Denysova L, Byshevets N, Shynkaruk O, Suschenko L Theoretical Aspects of Design and Development of Information and Educational Environment in the System of Training of Masters. *Physical Culture and Sport. Journal of Physical Education and Sport*. 2020; 20; 1:324–30.

2. Діджиталізація освіти в Україні: зарубіжний досвід і вітчизняна перспектива впровадження URL : http://www.doi.org-/10.21272/-legalhorizons.2019.i19.p79 (дата звернення: 29.01.2023).
3. Ainslee J. Digitization Of Education In The 21st Century URL : https://elearningindustry.com /digitization-of-education-21st-century/(дата звернення: 29.01.2023).
4. Vishal D. How Technology May Transform the Education Sector in 2023 and Beyond URL : https://kitaboo.com/trends-in-education-technology/ (дата звернення: 20.01.2023).

УДК 37.014:351.746.1

Humeniuk Borys
Head of the Chair History of International Relations Department,
Faculty of History, Ukrainian State University named after M. Drahomanov,
PhD Historical Sciences, Professor

TRANSFORMATION OF EDUCATION FOR STRENGTHENING NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

The Law "On Education", adopted in 2017, in Art. 6 "Foundations of State Policy in the Field of Education and Principles of Educational Activity", among other foundations and principles listed there, emphasises in particular "education of patriotism, respect for the cultural values of the Ukrainian people, its historical and cultural heritage and traditions". [1].

In the conditions of a full-scale war, brutally unleashed by russia against Ukraine on February 24, 2022, this trend of state policy in the field of education requires special attention, meticulous detail and its steady, systematic, practical implementation. The defence and liberation war Ukraine is forced to wage against its aggressive northeastern neighbour is not a classic military battle, when the aggressor state wants to conquer the object of attack, take away its attractive natural resources, etc. This war, with all the above mentioned features, is, first of all, a war of ideology, a war of moral, legal, political and spiritual values.

The aggressor state professes the philosophy of authoritarianism, the ideology inherent to dictatorial regimes with the corresponding values – building a society based on fear, blind worship of its caudillo, disrespect for universally recognised democratic norms and principles, in particular, the rule of law, development not by modernising its own economic system and adapting it to world standards, but by aggression, expansion, creation of tension in the international arena and numerous conflict zones, where it feels comfortable, and its population finds itself in its "native" historical environment.

The object of aggression – Ukraine – is absolutely the reverse side of such civilisational progress. Our state, which since 1991 has not only declared the orientation towards European and North Atlantic values as a priority of its development, but also embarked on the path of their real, purposeful implementation. This civilisational choice of Ukraine after the collapse of the USSR was not something unexpected and artificially imposed. After all, Ukraine, all its millennial history, axiology of morality, spiritual life of Ukrainians, their mentality is an organic component of the European history, philosophy, and culture. The basic values of the Ukrainian community – an irresistible will to freedom and independence, building a social system based on democracy, electability and periodic change of governing institutions, peacefulness and constructive cooperation with the outside world – all this radically distinguished and distinguishes Kyiv and its historical lands from the muscovy of Batu Khan origin.

It is clear that such opposite worldview approaches could not and cannot be compatible. For a long time, at different stages, their forced coexistence acquired certain forms of conflict. Attempts to subjugate or cause irreparable damage to the Ukrainian pro-European system by russian expansionism acquired especially horrific forms and content during the artificial Holodomor in Ukraine. [2]. However, the first quarter of the XXI century brought this conflict to an even more severe level. The level when russia, already as a nuclear power, unleashed a war against Ukraine, Ukrainianness, set itself the goal to destroy it all, as the Kremlin politicians have repeatedly stated – to "de-Ukrainize".

Of course, nothing will come out it, this insane plan will never be realised. On the contrary, as history shows, such buffer points are the beginning of the end of the aggressor itself, a deep, incurable crisis of the entire system of its political-administrative system, economy, worldview false values incompatible with basic human norms and standards that have been formed and exist in the form of modern international law.

Russia's war against Ukraine has two dimensions and this is what makes it peculiar, different from the classical wars of the past. The first dimension is external. It is absolutely clear, understandable and visible. This is the struggle of the Armed Forces of Ukraine along the entire perimeter of hostilities against the aggressor, its military machine in the air, at sea and on land. The second dimension is more complex, often quite hidden and has an internal character. The victory on the external front, which Ukraine will certainly achieve, will be incomplete and unstable if radical changes in the internal structure of our society are not achieved. Only a decisive eradication of the prerequisites for the existence of corruption in all branches of government, completion of the judicial reform and reform of the entire system of law enforcement agencies in accordance with EU standards, creation of a legal framework that does not allow the existence and activities of anti-state (anti-Ukrainian) political forces, restoration and modernisation of our own military-industrial potential will be able to guarantee our safe existence today and in the future.

Naturally, in this complex multifaceted transformation of our society, the sphere of education, upbringing and preparation for the new realities of life of Ukrainian youth should play an extremely important, priority strategic role. The entire education system – from pre-schools to universities – should be rethought, rebuilt, and retrained to meet all the challenges of the turbulent XXI century. The state policy in the sphere of education should be an integral part of the national security of Ukraine. I consider it expedient to make a proposal in these difficult historical conditions for Ukraine, at the final stage of transition from the post-Soviet past to a modern European state to make an amendment to Article 107 of the Constitution of Ukraine, which regulates the activities of the National Security and Defence Council, namely to introduce the head of the Ministry of Education of Ukraine to the National Security and Defence Council along with representatives of the security forces, the Ministry of Foreign Affairs.

Such a transaction should not be limited to itself, it requires the implementation of a number of urgent measures that should radically complement the reform of our education sector. Such measures obviously include a significant increase in educational funding, the state's facing the needs of educators in terms of remuneration and thus, raising the status of educator, teacher, lecturer, professor to appropriate social level. This is the only way to attract talented young people to the sphere of education, who today choose, at best, the sphere of business, at worst, the same sphere, only abroad. Our education should be reformed in such a way that a graduate of any Ukrainian college, lyceum, institute, or university would be absolutely competitive with the corresponding peers from Poland, Germany, Spain, France, etc. This axiom should be accepted at the highest state level, as well as understood and implemented. There is no other way if we want to take a worthy place in a turbulent, competitive world, which scientific and technological driving forces are changing at unprecedented speed. To respond to them, to meet their demands, to work ahead – this is the main task of the state policy in the field of education.

No less important, but more mundane task in the field of education transformation in order to strengthen the national security of Ukraine, which I consider to be necessary to introduce in educational institutions of secondary and higher education , are the elements of military training, the ability to provide first aid, the ability to survive in difficult, stressful situations. As it is known, a well-prepared, properly informed and trained individual is a half armed one.

And finally, we are not going to Europe empty-handed. Our cultural, spiritual, and philosophical values can only complement and enrich the European worldview. Our task is to acquaint our continent neighbours with the heritage of G. Skovoroda, K. Ushynsky, M. Pirogov, M. Drahomanov, V. Sukhomlynsky, together with dozens of other titans of Ukrainian origin, whose role was deliberately erased into obscurity by the tsarist-stalinist anti-Ukrainian system. "The development of the Single European House, – mentions Corresponding Member of the Academy of Sciences of Ukraine, Doctor of Philosophy, Professor V. P. Andrushchenko, – strengthening the spiritual unity of Europe, establishing the way of life of nations on the basis of peace, democracy, freedom of creativity and individual self-realisation, is a task of civilisational importance and significance. People of good will – conscious and convinced representatives of all peoples and cultures of the European space – take part in its implementation" [3]. And Ukraine has much to say in this regard, as well as significantly enrich it.

Sources used:

1. Law of Ukraine "On Education" // https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-6.htm
2. Timothy Snyder, lecture on genocide. Six signs of Russia's crime, and not only against Ukrainians // https://www.youtube.com/watch?v=4vAybAK32k4
3. Andrushchenko V. Pedagogical Constitution of Europe. Philosophical almanac. Kyiv – Frankfurt am Main, 2020. C. 1.

УДК 37.09:004.77

Prokopenko Alla
Scientific Researcher
National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi
Kyiv, Ukraine

SECURITY ASPECTS OF THE E-ENVIRONMENT DURING THE EDUCATIONAL PROCESS

Nowadays, society is aimed at educational e-environment development as a part of the modern life and social ecosystem, which includes a complex of all educational factors that directly or indirectly affect the individual during the learning process. Social ecosystem is considered to be a certain space where the development of the individual is carried out.

In the process of learning in the open e-learning environment on the one hand there is a need to access the Internet from personal computers, laptops, smartphones, tablets and other gadgets, and on the other hand digitalization contributes to the creation and implementation of various means of ensuring their reliable functioning. In this connection, the issue of protection and regulation of application of information technologies becomes relevant [1].

Today virtual cyberspace provides opportunities for communication and/or implementation of social relations formed as a result of the operation of compatible (connected) communication systems, and provides electronic communications using the Internet and/or other global data transmission networks, and therefore this aspect at the same time transfers it to the category of risk [2]. Consequently, as a person finds himself in a digital information cyberspace, where data is moving through local and global computer networks, or information is stored in the memory of any physical or virtual device, it is very important to know the right ways to protect information and personal data, in other words one should bear in mind the rules of cyber hygiene to help stay safe online. Consequently, as a person finds himself in a digital information cyberspace, where data is in the process of moving through local and global computer networks, or information is stored in the memory of any physical or virtual device, it is very important to know the right ways to protect information and personal data, in other words to know the rules of cyber hygiene and responsible using of the Internet. In the process of e-learning, the following cyber threats may arise, namely: violation of confidentiality, integrity, availability of information; hacking user databases; use of fake information or disinformation. The threats to information security come from various sources, which are divided into internal and external sources.

The main method to help you to be protected against cyber threats is to educate the participants of the educational process about the danger of disclosing personal and confidential information, as well as about ways to prevent data leakage. It is obligatory to have security regulations, as well as instructions for users. The privacy of the data flow is ensured by hiding the information transition between two endpoints inside much larger data traffic.

Development of the secure educational e-environment, preservation of personal data of participants during the educational process, formation of information and digital competence, compliance with the rules for the secure use of Internet resources are important indicators of high-quality digital learning.

References:

1. Law of Ukraine on «Cyber Security of Ukraine». Data from the Verkhovna Rada of Ukraine Верховної of 2017. № 45. P.403.
2. Kohyt, Yu. Cyber Terrorism (History, Purposes, Objectives): practical manual. Kyiv : Sidkon, 2021. 304 P.

СЕКЦІЯ 3

АКСІОЛОГІЧНИЙ ФУТУРИЗМ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЯКОСТІ Й БЕЗПЕКИ ЖИТТЯ

УДК 37.017:39(=161.2)

Бондаренко Н. В.
кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна;

Косянчук С. В.
кандидат педагогічних наук, методист
Київської гімназії східних мов № 1
м. Київ, Україна

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ: КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Ще Юрій Шевельов у статті «Москва, Маросєйка» визначив виклики, під кожен із яких, на переконання Лариси Івшиної, мала бути розроблена державна програма: «Три страшні вороги українського відродження – москва, український провінціалізм і комплекс кочубеївщини» [2; 6].

Перший – що нам робити з москвою – сусідом, з яким у нас неподілена ідентичність? Вони ще з часів Петра й Катерини захопили нашу, живуть у нашому образі й ми їм «заважаємо». Тому що до Петра це була московія, після Петра – стала «Русь». Вони реально взяли наше ім'я. Це була потенційна вказівка на те, що війна можлива. Відповідно треба було готуватися. Другий виклик, за Шевельовим, – «кочубейство» – втягування Москви в Україну для вирішення власних політичних завдань. До сьогодні не подолана проблема. Це «розчахнутість» національного організму, який досі не може усвідомити, що ядро державності тут. І щоб зберегти його й зміцнити, треба ставити завдання на виріст, створити таку модель держави, яка синергізувала б усі продуктивні сили. Третя загроза, на яку вказував Юрій Шевельов, – «провінційність». За визначенням Володимира Панченка, це «втішання чужим second hand'ом або ж демонстрація власної убогості». «Звісно, вона теж лікується програмою, яку ми вважаємо національною ідеєю, –

ідентичність і модернізація. Високий стандарт світового й належне пошанування свого» [2].

Актуальність проблеми національно-патріотичного виховання і громадянської освіти геніально сформулював Шарль Луї де Монтеск'є: «спочатку треба бути поганим громадянином, щоб потім стати гарним рабом». Ліна Костенко ще 1999 року діагностувала: «У нас надто багато поганих громадян» [3, с. 14]. Нині ми є свідками пророчості слів Великої Провидиці й руйнівних наслідків переважання їх критичної маси у вигляді російського повномасштабного вторгнення.

У Статті 8 Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» [6] національно-патріотичне виховання виокремлене як першорядний складник державної політики. Закон визначає понятєвий апарат, ціннісні орієнтири, принципи, мету, завдання, напрями, особливості формування української національної і громадянської ідентичності як важливих чинників забезпечення національної безпеки України, накреслює шляхи здійснення національно-патріотичного виховання. Суб'єкти освітньої діяльності мають забезпечити національно-патріотичне, військово-патріотичне виховання і громадянську освіту здобувачів освіти, здійснювати науково-методичне забезпечення педагогічної і науково-педагогічної діяльності в частині утвердження української національної і громадянської ідентичності (Стаття 18 Закону).

На виконання Закону України спрямовані методичні рекомендації «Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів», ґрунтовані на наукових дослідженнях і передовому педагогічному досвіді [1].

У І розділі – *«Національно-патріотичне виховання як проблема внутрішньоукраїнської інтеграції»* – обґрунтовано актуальність проблеми; визначено мету й завдання національно-патріотичного виховання; схарактеризовано маркери сформованості патріотизму у контексті кардинальних змін виховної парадигми.

У розділі ІІ – *«Наукові засади національно-патріотичного виховання»* – визначено понятєвий апарат; актуалізовано педагогічну спадщину й традиції українського національно-патріотичного виховання; унаріжнено Звернення Президента України Володимира Зеленського як вагомий складник національно-патріотичного виховання, обов'язковий для впровадження в освітній процес.

У заключному – ІІІ розділі – *«Національно-патріотичне виховання учнівства у процесі опанування основ наук»* – визначено пріоритети національно-патріотичного виховання в умовах викликів Незалежності України. Запропоновано ефективні форми, методи й засоби формування національно свідомого громадянина-патріота на уроках предметів гуманітарного і природничого спрямування – «Захист України», «Українська мова», «Українська література», «Історія». Надано конкретні рекомендації, наведено зразки завдань, що реалізують теоретичні положення. На черзі – розроблення концепту національно-патріотичного виховання й відповідного науково-методичного забезпечення; збір інформації про визначних Українців, які варто видати окремою книжкою. Володимир Панченко [4] закликав: «Частіше згадуймо про перемоги. Адже переможний дух живиться усвідомленням того, що українське не має права бути поганим».

Використана література:

1. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації. Київ : Фенікс, 2022. 64 с. URI: https://lib.iitta.gov.ua /id/eprint/732103.
2. Івшина Л. Що не так з «оптикою»? Лариса Івшина – про оптимістичний сценарій для країни. *День*. № 149–150, 24–25 грудня 2021. С. 8–9.
3. Костенко Л. Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала. *Психологія і суспільство*. 2015. № 1. С. 6–15.

4. Панченко В. Тріада Юрія Шевельова. *Український тиждень*. № 1 (114) від 16 січня 2010.
5. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. Закон України. *Голос України*. 31.12.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20/print
6. Шевельов Ю. Москва, Маросєйка. *День*. № 240. 30 грудня 2011.

УДК 330:316.334.2

Бондаренко Л. І.
аспірантка кафедри екології 2 року навчання
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна;

Лазебна О. М.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри екології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ЕКОЛОГІЧНІ ІМПЕРАТИВИ СЬОГОДЕННЯ: ВИКЛИКИ І ПОТРЕБИ СОЦІУМУ

Повномасштабна війна на території держави змінила імперативи суспільного розвитку в усіх сферах життєдіяльності. Суттєвого впливу зазнали складові економічного, правового, соціального тощо устрою життя загалом. Реалії сьогодення в Україні характеризуються складною екологічною ситуацією та впливом на всі компоненти навколишнього середовища: флору та фауну, воду, повітря і ґрунти. За даними Міністерства захисту довкілля і природних ресурсів шкода, завдана державі від збройної агресії Російської Федерації складає понад 46 мільярдів доларів:

- 680,6 тис. т. нафтопродуктів згоріло, забруднивши повітря небезпечними речовинами;
- 183 тис. м^2 ґрунтів забруднено небезпечними речовинами;
- 38 тис. т викидів потрапило у повітря від горіння російської техніки та утворилося більше 325 тис. т відходів;
- більше 67 млн т викидів потрапило в атмосферне повітря;
- більше 2,3 млн м^2 земель засмічено;
- 23,3 тис. га лісу випалено та 3 млн га вражено війною;
- 20% природоохоронних територій потерпають від війни;
- 8 заповідників окуповано;
- 16-ти Рамсарським об’єктам площею близько 600 тис. га загрожує знищення;
- 200 тис км^2 території потребуватиме розмінування;
- 7,1 млн м^2 об’єктів, у тому числі критичної інфраструктури, знищено, а їх залишки спричинили шкоду довкіллю;
- 2,9 млн га Смарагдової мережі сьогодні знаходяться у зоні ризику [1, 2].

Наслідки руйнування екосистем в Україні і забруднення навколишнього середовища є довготривалими та потребують значного часу для відновлення. Оскільки вплив на довкілля здійснюється як прямо так і опосередковано, то для його відновлення

потрібні не лише кваліфіковані фахівці в галузі екології, але й фахівці інших напрямків. Тільки у співпраці можливо буде змінювати ситуацію на краще. На часі – командна робота, що передбачає розуміння проблем, відповідальне прийняття рішень та їх реалізацію. Мова йде про екологічну компетентність фахівців різного рівня, статусу, галузі.

Ще в 1975 р. учасники Міжнародного семінару з екологічної освіти (Белград, Югославія) запропонували глобальну схему екологічної освіти, відповідно якої головною метою екологічної освіти має бути формування в населення планети усвідомленого розуміння того, що довкілля потребує ретельної уваги й що для цього необхідні відповідні знання, досвід, уміння, мотивації та зобов'язання як для індивідуальної, так і для колективної роботи задля порятунку біосфери та запобігання майбутнім екологічним катастрофам [3].

Наприкінці 2001 року було прийнято «Концепцію екологічної освіти України», де наголошується – основною метою є формування екологічної культури окремих осіб і суспільства загалом, формування навичок, фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення і свідомості, що ґрунтуються на ставленні до природи як універсальної, унікальної цінності. Екологічна освіта, з одного боку, повинна бути самостійним елементом загальної системи освіти, і з іншого боку – виконує інтегративну роль у всій системі освіти [3]. Також наголошується на потребі безперервної екологічної освіти для населення України.

Як обов’язкова загальна компетентність зазначена саме екологічна у «Методичних рекомендаціях щодо розробки стандартів вищої освіти» для всіх спеціальностей [4].

Отже, підготовка кваліфікованих фахівців компетентних в питаннях навколишнього середовища здатна пришвидшити відновлення довкілля після завершення воєнних дій на території України. Екологічна освіта є необхідною складовою освітнього процесу сьогодення.

Використана література:

1. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України [Електронний ресурс]. URL : https://mepr.gov.ua/news/41095.html
2. Природа та війна: як російська агресія вплинула на довкілля [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.slovoidilo.ua/2022/11/08/infografika/suspilstvo/pryroda-ta-vijna-yak-rosijska-ahresiya-vplynula-dovkillya
3. Система екологічної освіти в Україні [Електронний ресурс]. URL : https://kntiis.od.ua/sites/default/files/files/sistema%20ekologichnoi%20osvity.pdf
4. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства освіти і науки України від «01» червня 2017 № 600. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/proekty%20standartiv%20vishcha%20osvita/1648.pdf

УДК 37.091.33-025.12

Бордюг Н. С.
доктор педагогічних наук,
професор кафедри екології та природоохоронних технологій
Державного університету «Житомирська політехніка»,
провідний науковий співробітник
Інституту проблем виховання НАПН України
м. Житомир, Україна

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЕБ-КВЕСТІВ ЯК ТЕХНОЛОГІЇ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ

Виклики сучасності зумовили розвиток дистанційного навчання. Проте використання проєктних технологій в освіті залишається актуальним і необхідно їх впроваджувати в освітній інформаційний простір. Веб-квести є однією з технологій проєктного навчання, поєднуючи інтернет-ресурси й освітній процес формують у здобувачів освіти інформаційно-комунікативну компетентність та розвивають м'які навички (Soft skills) [3].

Веб-квест є освітньою технологією, що дозволяє організовувати змістовне і ефективне навчання. Під час його використанні в здобувачів освіти розвивається креативне мислення, лідерство, формується здатність до самостійної дослідницької діяльності та співпраці в команді. Науковцями визначено алгоритм проведення веб-квесту [1, 2]:

– вступна частина – озвучення історії або сценарію квесту, додаткової інформації;

– завдання – обґрунтування змістовної і актуальної діяльності, необхідної для виконання усіма учасниками веб-квесту;

– процес – покрокова інструкція щодо виконання завдань квесту із зазначенням необхідних ресурсів та джерел для використання; 4) оцінювання – формування критеріїв та показників для оцінювання рівня виконання завдань квесту;

– підведення підсумків – узагальнення отриманого досвіду та мотивація щодо подальших досліджень.

Веб-квест активно використовується під час занять, проте також є ефективним у процесі організації і проведенні масових заходів в онлайн-форматі. Нами розроблено методику проведення веб-квесту «Гра в екопідприємця», який був впроваджений під час IV Великого екологічного квесту «Захисник природи». Для участі у веб-квесті здобувачі освіти об'єднувалися у групи (5-6 осіб) та виконували завдання, створюючи власний екологічний продукт. Під час організації веб-квестів важливим є підготовчий етап, який включає створення історії квесту та формування завдань, визначення тривалості квесту та критеріїв оцінювання. На початку веб-квесту учасникам розповідається історія, яка пов'язує усі завдання на станціях квесту спільною метою, котра ними досягається наприкінці квесту.

Учасники веб-квесту виконували завдання на таких станціях:

1. Станція 1. «Червоне світло. Зелене світло». Командам необхідно розробити продукт їхнього підприємства, який буде модним і екологічним, та презентувати так, щоб суперники дали продукту зелене світло.

2. Станція 2. «Тримайся екологічної траєкторії». Для виробництва продукту командам необхідні ресурси, а саме: вода, електроенергія, теплова енергія, сировина.

Тому завданням було визначити ресурси та джерело їх отримання, за умови збереження навколишнього середовища.

3. Станція 3. «Особливо важливе маркування». Командам необхідно було обрати упаковку для продукту і поставити знаки екологічного маркування. Завдання цієї станції було орієнтовано на отримання знань щодо особливостей екологічного маркування різних продуктів, знаходженні підроблених знаків.

4. Станція 4. «Чоловік з парасолькою». Командам необхідно розробити логотип для їхнього підприємства, який буде розміщено на упаковці товару, та його презентувати.

5. Станція 5. «Справедливий світ». Команди вже мають власний продукт, упаковку і логотип підприємства, але необхідно його представити споживачам. Тому одним із завдань є створення реклами власного продукту.

Оцінювання команд здійснювалося на кожній станції за відповідними критеріями (швидкість, якість, уміння презентувати власний продукт, робота в команді).

Означена методика є актуальною під час проведення занять і масових заходів, особливо екологічного змісту. Оскільки, у процесі проходження веб-квесту здобувачі освіти мають можливість застосувати знання під час створення власного продукту, працювати в команді та проявити особисті лідерські якості, віднайти шляхи покращення стану навколишнього природного середовища. Відповідно у них формується екологічно відповідальна поведінка, екологічна свідомість та розвивається проєктне мислення.

Важливим у проєктному навчанні є спільна діяльність здобувачів освіти під час виконання завдання чи розроблення проєкту, тому використання веб-квестів під час освітнього процесу є ефективним в умовах дистанційного навчання.

Використана література:

1. Brito C., Baía M. WebQuests: a tool or a trandisciplinary methodology? *Interactive Educational Multimedia*, 2007. № 15. P. 52-64. URL: http://www.ub.edu/multimedia/iem
2. Герлянд Т. М., Кулалаєва Н. В., Пащенко Т. М., Романова Г. М., Романов Л. А. Веб-квест у професійному навчанні : методичні рекомендації. К. : ІПТО НАПН України, 2016. 141 с.
3. Толочко С. В., Бордюг Н. С., Міронець Л. П. Знаю. Вмію. Дію : навч.-метод. посіб. для формування екологічної компетентності школярів. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. 121 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732064.
4. Толочко С., Бордюг Н. Методологічні засади формування екологічної компетентності школярів. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2022. № 26 (2). С. 140–152. DOI: https://doi.org/10.32405/2308-3778-2022-26-2-140-152.

УДК 159.923

Булах І. С.
доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри теоретичної та консультативної психології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ОПАНУВАННЯ СЕБЕ ОСОБИСТІСТЮ У КРИЗОВІЙ СИТУАЦІЇ

Сьогодні наша країна перебуває у складних воєнних умовах, які для значної більшості людей стали випробовуванням на стресостійкість, вольову саморегуляцію, самодисципліну й самоконтроль щодо перебігу та врегулювання власних емоційних станів. У ситуації небезпеки, розпачу, страху, безвихідності, коли людина безсила змінити тяжкі обставини – травми, втрати близьких, невизначеність власного існування, дуже важливо не втрачати саму себе, не дозволити негативним емоціям заволодіти собою. Якщо ж воєнні події відбуваються таким чином, що людина знаходиться в окупованій ворогом території чи деокупованій – але в обмежених матеріальних умовах, а поряд немає фахівців психологічної служби, щоб надати підтримку, то важливо людині бути зорієнтованою на процес опанування себе.

Кожна людина, потрапляючи у складні життєві обставини, нерідко починає відчувати безвихідність існуючого становища. Під час переживання життєвої кризи зазвичай людині здається, що нічого не можна вдіяти, нічого не можна змінити, що це вже кінець всім намірам. Проте час стає особливим терміном для вгамування почуттів, пристрастей і неприємних роздумів.

Саме сьогодні, в умовах воєнних дій, опанування себе є особливим прийомом самопрофілактики. Особистість згодом починає знаходити в собі сили для того, щоб осмислити й визнати ту реальність, в якій вона на тепер існує.

Треба відзначити, що здатність людини до опанування себе в кризовій (екстремальній, дезадаптивній, травматичній) ситуації є певною індивідуально-психологічною властивістю. Отже, будь-яку складну життєву ситуацію особистість може опанувати, якщо вона оволодіває такою властивістю. У сучасних психологічних джерелах вчені виокремлюють дві стратегії опанування: *усвідомлювану й неусвідомлювану*. Хоча в процесі переадаптації у людини можуть виявитися і перехідні стратегії: *часткової або тимчасової усвідомлюваності.*

У межах психоаналізу вчені зорієнтовані на неусвідомлювальну стратегію, зокрема, це психологічні механізми захисту, які в критичних ситуаціях на перших етапах допомагають людині не зламатися, вистояти, намагатися протидіяти в непомірно тяжких обставинах. Так, опанування себе засобом механізму раціоналізації призводить до того, що людина виправдовує певні дії та вчинки, знижуючи таким чином особистісну тривожність, неспокій, почуття вини та зберігаючи власну самоповагу. Опанування себе засобом механізму відкидання також пов’язане у людини зі зниженням серйозності ситуації, відхиленням існування неприємностей, завдяки чому вона уникає фрустраційних реакцій, роздратованості, агресії.

Разом з тим безпечною в плані самопрофілактики для людини є *усвідомлена стратегія* опанування себе у кризовій ситуації. Усвідомлене опанування – це певний екологічний спосіб інтерпретації людиною тяжких життєвих ситуацій та власної ролі у її розв’язанні, який використовується нею для керування власними передбаченнями й

переживаннями кризової ситуації. Особистість при усвідомленій стратегії опанування себе робить спроби в уявленнях, намірах, думках відповідати вимогам ситуації, також прагне приймати рішення й щось вирішувати, шукає адекватні шляхи розв'язання скрутної ситуації. Отже, такий процес опанування себе спрямований на пошук адекватних вимогам ситуації засобів подолання стресогенних впливів.

Серед усвідомлених стратегій опанування себе відомою українською вченою Т. М. Титаренко було виокремлено такі: а) активно-вчинковий; б) активно-когнітивний; в) опанування себе шляхом уникнення. При цьому вчена довела, що опанування особистістю себе у кризовій ситуації виконує важливу регулятивну функцію, коригуючи її емоційні стани. Активно-вчинкова стратегія опанування кризової ситуації пов'язана з тим, що людина швидко приймає певні рішення і здійснює вчинки, які допомагають їй полегшити кризовий характер ситуації. Активно-когнітивна – визначається тим, що людина прагне пояснити самій собі та близькому оточенню всі можливі причини теперішніх складних умов життя, при цьому знаходить пояснення тому, що відбувається. У деяких життєвих ситуаціях не менш ефективним стає опанування шляхом уникнення. Інколи варто не діяти, а краще ігнорувати неприємні обставини, які склалися, перечікуючи потік складних подій.

Вчена, спираючись на власний консультативний досвід, виокремила також найбільш поширені стратегії опанування: 1) *відволікання* як переключення власної уваги з основного на щось інше; 2) *перевизначення* ситуації, нове її тлумачення; 3) *написання автонаративу*; 4) *прийняття*; 5) *емоційне відреагування*; 6) *зображення власних емоцій*; 7) *активізація творчої уяви*; 8) *безпосередня пряма дія* [1]. Так, використовуючи *стратегію перевизначення* або нового тлумачення ситуації, людина прагне побачити існуючі проблеми з іншого боку. Написання *автонаративу*, є корисним, оскільки сьогоднішня проблема людини може стати лише маленьким епізодом у життєвому сюжеті. Людина навчається у своєму життєописанні побачити не лише сьогоднішні перипетії, але й накреслити нове, конструктивне майбутнє. У деяких ситуаціях для людини найкращою може стати стратегія *прийняття*, коли вона погоджується з тим, що проблема дійсно існує, хоча поки що нічого не можна зробити для її розв'язання. Виявити таке прийняття для кожної людини завдання, яке потребує величезного вольового зусилля.

Отже, людині, яка опинилася у кризовій ситуації, доводиться себе перетворювати, відмовлятися від звичного способу життя, починати рух в якийсь невідомий бік, шукати нові засоби самоствердження. Однак завдяки опануванню себе, інакшим у людини стає ставлення до себе, оточуючих, світу, і цей процес потребує значних її вольових зусиль.

Використана література:

1. Титаренко Т. М. Життєві кризи: Технології консультування. К. : Главник, 2007. Ч. 1. 144 с.

УДК 378.091.3:37.04:614

Василенко М. М.
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри здоров'я, фітнесу та рекреації
Національного університету фізичної культури та спорту України
м. Київ, Україна

КОНСУЛЬТАНТ З ПИТАНЬ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ: КОМПЕТЕНЦІЇ, НАПРЯМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Постановка проблеми. Загальновідомо, що одним із завдань системи вищої освіти є оперативне реагування на зміни на ринку праці, забезпечення потреби суспільства, науки та економіки. На тлі незадовільного стану психічного та соматичного здоров'я населення України, його погіршення спричиненого війною, особливого значення набуває професійна підготовка фахівців здоров'язбережувального спрямування.

У Національному класифікаторі професій України ДК 003:2010 (із змінами) категорія фахівців зі збереження та зміцнення здоров’я визначається як "Консультант з питань здорового способу життя" (КОД КП 2351.2 "Інші професіонали в галузі методів навчання»), а згідно з Національним класифікатором видів економічної діяльності України (ДК 009:2010) професійна діяльність зазначених професіоналів відповідає Розділу 93 «Діяльність у сфері спорту, організування відпочинку та розваг», Групі 93.1 «Діяльність у сфері спорту», Класу 93.13 «Діяльність фітнес-центрів» [1].

Відсутність кваліфікаційних характеристик для консультанта з питань здорового способу життя ускладнює розуміння змісту їх професійної діяльності, в тому числі професійних функцій, завдань, обов’язків та повноважень.

Результати дослідження. У сфері збереження та зміцнення здоров’я США, Канади, Австралії використовуються терміни «Health Coach» та «Wellness Coach», «Lifestyle &Weight Management Consultant», «Health Promotion Specialist» та інші. У цьому контексті професійна діяльність консультантів зі здоров’я визначається як коучинг [2].

В Європі спеціалісти зі збереження та зміцнення здоров’я пов'язані безпосередньо з плануванням та організацією рухової активності клієнтів для ведення здорового способу життя. В документах вони представлені такими назвами, як: спеціаліст з вправ для здоров’я (Exercise for health specialist), провідний спеціаліст з вправ для здоров’я (Health and fitness advanced specialist) та суміжні назви професій: спеціаліст з вправ для профілактики діабету (Pre-Diabetes Exercise Specialist), спеціаліст з вправ управління вагою (Weight Management Exercise Specialist) [2].

З огляду на вищезазначене, постає питання змісту професійної діяльності та відповідно змісту освітнього стандарту консультанта з питань здорового способу життя. Значний внесок у вирішення цієї проблеми внесла Д. В. Усенко. Нею було запропоновано назву нової професії "фітнес-консультант" як фахівця, діяльність якого спрямована на формування, збереження та зміцнення здоров’я особи шляхом використання оздоровчо-рекреаційної рухової активності в органічному поєднанні з іншими компонентами здорового способу життя [2]. Не применшуючи значення роботи Д. В. Усенко, вважаємо за доцільне доповнити та розширити бачення змісту професійної підготовки консультанта з питань здорового способу життя.

На нашу думку, консультант з питань здорового способу життя – це спеціаліст із системної зміни моделей поведінки людини, орієнтованої на створення здорових звичок харчування, регулярної фізичної активності, управління стресом, тайменеджменту та

саморегуляції з урахуванням стану здоров'я. Основним інструментом роботи такого фахівця є саме мотиваційні стратегії формування навичок постановки цілей, усунення когнітивних та емоційних перешкод, корекція дисбалансу сфер життя, удосконалення професійних та особистих якостей людини.

З огляду на визначення, до переліку спеціальних компетенцій консультанта з питань здорового способу життя можна віднести наступні: первинна діагностика стану соматичного здоров'я, психоемоційного стану, рухових патернів, факторів ризику серцево-судинних захворювань; спрямування (за необхідності) до лікарів певної спеціалізації; розробка та реалізація індивідуальних та групових програм структурованих змін поведінки, зосереджених на регулюванні способу життя та маси тіла через фізичну активність, харчування та освіту; прогресія та регулювання програм – контроль, оцінювання та внесення змін до програм зміни поведінки, спрямованих на покращення та підтримання здоров'я, тренованості, маси та складу тіла, обміну речовин; навчання діагностиці раціону та харчових звичок, складання плану зміни харчової поведінки та коригування її з урахуванням психологічних особливостей людини; ознайомлення з напрямами та методами оздоровчого фітнесу, підбір оптимальних видів оздоровчо-рекреаційної рухової активності та інших здоров'язберігаючих технологій, розробка тренувальної мети та алгоритму її досягнення; розробка загального тренувального плану, організаційних форм та параметрів навантаження; проведення мотиваційного інтерв'ю та коучинг-сесій; продаж послуги персонального тренінгу (за необхідності); навчання методам регуляції стресових станів тощо.

Висновки. Таки чином зрозуміло, що професійна підготовка консультанта з питань здорового способу життя повинна мати міждисциплінарний характер, ґрунтуватися на знаннях з педагогіки, фізичної культури та спорту, оздоровчого фітнесу та посилена за рахунок широкого діапазону додаткових компетентностей з медичної психології, психології мотивації, харчової поведінки, дієтології, коучінгу, функціональної діагностики та фізичної реабілітації.

Використана література:

1. Класифікатор професій ДК 003:2010 : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі від 28.07.2010 р. № 327.
2. Усенко Д. В. Формування професійного стандарту фітнес-консультанта. [дисертація]. Київ : НУФВСУ, 2021. 271 с.

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051

Вовк М. П.
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України
м. Київ, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У контексті імплементації Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (2015) актуалізується проблема підвищення якості підготовки майбутніх фахівців педагогічного фаху у закладах вищої педагогічної освіти на всіх освітніх рівнях. Нині у сфері педагогічної освіти здійснюються трансформаційні зміни, що передбачає насамперед оновлення змісту, методів, ресурсного забезпечення практичної підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої педагогічної освіти.

У 2020 – 2022 р. науковцями відділу змісту і технологій педагогічної освіти ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України було проаналізовано освітньо-професійні програми підготовки майбутніх педагогів на бакалаврському, магістерському, докторському освітньому рівнях у 17 закладах вищої педагогічної освіти.

З метою удосконалення змісту і методичних засад проведення практик на бакалаврському рівні у закладах вищої педагогічної освіти обґрунтовано такі *рекомендації,* як: активізація партнерства закладів вищої педагогічної освіти, наукових установ і закладів середньої освіти, що уможливить використання ресурсів у поєднанні кращих дослідницьких і освітніх практик; формування мотивації майбутнього педагога до набуття теоретичних знань та умінь, самоосвіти і самовиховання, підтримка зацікавленості, інтересу студентів до практичній діяльності шляхом використання, практико орієнтованих форм і методів навчання; створення позитивного психологічного клімату під час проходження практики; розроблення і адаптація діагностичного інструментарію щодо вивчення психологічних особливостей учня і учнівського колективу; застосування під час практики активних методів форм навчання (дискусій, рольових ігор, комунікативні тренінги, діалогічні методи професійної комунікації, творчі і дослідницькі завдання, практикуми тощо).

З метою підвищення ефективності проведення практики на магістерському рівні рекомендовано: активізувати мотивацію майбутніх викладачів до набуття теоретичних знань і практичних умінь фахової педагогічної діяльності у закладах вищої освіти; залучення магістрантів до вивчення кращого досвіду педагогічної діяльності викладачів закладів вищої педагогічної освіти України та зарубіжних країн; створювати якісне методичне забезпечення практичної підготовки магістрів: використання активних інноваційних форм і методів навчання та розробка і впровадження в освітній процес нових форм, методів, авторських педагогічних технологій; діагностування кожного етапу практики на основі самодіагностики суб'єктів освітнього процесу у закладах вищої педагогічної освіти.

З метою удосконалення змісту і методики проведення практики на докторському рівні доцільно реалізовувати такі рекомендації: створення нормативно-регулятивної бази та науково-методичного супроводу проведення практики у межах закладу вищої освіти чи наукової установи, де здійснюється підготовка майбутніх докторів філософії з

урахуванням фокусу освітньо-наукової програми, регіонального і всеукраїнського контексту; використання інтерактивних форм і методів проведення практики у співпраці з науковцями, експертами, викладачами України і зарубіжжя; використання потенціалу репозитаріїв закладів освіти, віртуальних бібліотек, оцифрованих фондів тощо.

Узагальнивши рекомендації щодо удосконалення змісту та організаційних засад проведення практики майбутніх учителів, викладачів, докторів філософії, доцільно рекомендувати такі якісні зміни у практичній підготовці у закладах вищої педагогічної освіти: необхідність оновлення типового Положення про організацію практичної підготовки майбутніх педагогів Міністерством освіти і науки України; імплементація цінного зарубіжного досвіду у запровадженні педагогічної інтернатури, що дозволяє практично адаптуватися випускнику закладу вищої педагогічної освіти до професійної діяльності; створення гнучких умов для формування і розвитку професійних компетентностей майбутніх педагогів у процесі організації практичної підготовки у дистанційному і змішаному форматі; реалізація політики автономності закладів вищої освіти у напрямі збільшення фінансування на проходження практики за керівництво практичною підготовкою; налагодження ефективної взаємодії закладів вищої педагогічної освіти з Центрами професійного розвитку педагогів у регіонах, з Державною службою якості з метою залучення досвідчених фахівців у процес практичної підготовки майбутніх педагогів; адаптація освітніх програм до реалій воєнного часу, до умов дистанційного і змішаного навчання тощо.

УДК 378.147:811.111

Голос Г. А.
доктор філософії з педагогіки,
старший викладач кафедри германської філології
Київського університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна

СКЛАДНОЩІ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КУРСУ «АНГЛІЙСЬКА МОВА ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ» У ЗВО

Рік війни в Україні доводить відому істину – цінність слова, уміння їм володіти є життєнеобхідним у всіх контекстах: і в особистому, і в глобальному. В глобальному, аби з першоджерел доносити інформацію, запобігати її викривленню, налагоджувати діалог із цивілізованим світом. Усвідомлення потреби у покращенні іншомовної підготовки української молоді, має логічно віддзеркалитись на університетській практиці викладання іноземної мови безвідносно профілю ЗВО, що й відображено у низці національних стратегій та ініціатив [1; 2; 3].

Стаття має на меті окреслити проблеми, пов'язані із викладанням ESP у ЗВО, запропонувати шляхи покращення курсу «Англійська мова для спеціальних цілей» у контексті відбору змісту дисципліни, навчального матеріалу зокрема.

Згідно з «Концепцією розвитку англійської в університетах» (2019), рівень володіння іноземною мовою B1 визначено обов'язковою умовою вступу до ЗВО [1]. Спостереження за практикою і особистий досвід викладання у ЗВО доводить – з року в рік молодь

приходить із кращою іншомовною підготовкою. Вдається взнаки відпрацьована у більшості українських шкіл комунікативна методика викладання, можливості якої посилює робота вчителя і школярів із оригінальними навчальними посібниками відомих освітніх видавництв (Pearson Publishing, Express Publishing, Macmillan Education та ін.); особистий досвід студентської молоді перебування (відпочинок/навчання) за кордоном; ЗНО, що зобов'язує абітурієнтів підтягнути рівень іноземної ще до вступу у ЗВО; цифрове середовище з розмаїттям привабливих для людей різного віку способів подання інформації, що й уможливлює більш-менш впевнену орієнтацію нового покоління у англомовному контенті. Тобто, в контексті іншомовної підготовки учнівської молоді зберігається у цілому позитивна динаміка. Безумовно, не без одиничних випадків, коли вивчення іноземної мови з різних причин вдається студентам важко. Із початком вивчення курсу «Іноземна мова за професійним спрямуванням» (відома як ESP) велику роль для таких здобувачів відіграє психологічний чинник, що посилює або навпаки – змінює ставлення студента до дисципліни на краще.

У більшості випадків ESP сприймається легше студентами старших курсів, які вже мають оформлене уявлення щодо своєї спеціальності і навіть досвід роботи. Для них ESP є логічним підсумком-узагальненням пройденого за роки навчання у ЗВО матеріалу засобом англійської мови. Відповідно, при плануванні, розробці навчальної програми ESP для студентів 1 і 4 курсів варто враховувати рівень фахової обізнаності студентів, диференційовано підходити до укладання змісту дисципліни, складності подання навчального матеріалу. Якщо для студентів 4 курсу під силу працювати з фаховими неадаптованими джерелами, то для першо- та другокурсників, як варіант, зміст ESP можна зосередити довкола «Вступу до спеціальності» ("Introduction to:"). На відміну від студентів 1-2 курсів випускники-бакалаври додатково вмотивовані бажанням успішно скласти іспит в магістратуру (ЄВІ).

Щодо складнощів, з якими стикається викладач при розробці програми ESP/підготовці методичних рекомендацій з ESP, то вони пов'язані із: затратою часу на пошук вузькоспеціальної англомовної сучасної літератури («Прикладна лінгвістика», «Професійна комунікація іноземною мовою у менеджменті неврологічних дисфункцій»), вартістю оригінальної літератури-донора/дотриманням авторського права; необхідністю розуміння самим викладачем суті фаху/спеціальності, який транслюватиметься студентам англійською (технічна, економічна, політична, медична сфери); ретельним відбором змісту курсу, його синхронізацією із ОПП; потребою рівномірного удосконалення навичок слухання, говоріння, читання і письма. Для зв'язку курсу ESP із подальшою професійною діяльністю студентів, при доборі/апробації навчальних матеріалів, варто спиратися на їх практико-орієнтованість vs теоретичність.

Для покращення викладання ESP у ЗВО у публікаціях з цієї проблеми [3; 4; 5] наголошується на:

– потребі обміну викладацького досвіду щодо створення курсу ESP;

– потребі міжкафедрального співробітництва задля досягнення логічного зв'язку між курсом ESP, ОПП та реальною професійною діяльністю випускників;

– необхідності врахування прикладного підходу до відбору завдань (критичне мислення, пошукова робота, навички роботи у команді, комунікативні навички), налаштування інтерактивності навчання;

– необхідності заохочення керівництвом кафедри творчої науково-методичної роботи НПП, колективної співпраці, зокрема, засобом спрощення процедури «проведення» методичних рекомендацій на низці редакцій/рад та ін.

Використана література:

1. Концепція розвитку англійської мови в університетах / Міністерство науки і освіти України. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-koncepciyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi
2. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. Київ. 2020. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf
3. Bolitho R., West R. The internationalisation of Ukrainian universities: the English language dimension. Kyiv:British Council. URL: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/2017-10-04_ukraine_-_report_h5_en.pdf;
4. Ghafar Z. English for Specific Purposes in English Language Teaching: Design, Development, and Environment-Related Challenges: An Overview. Canadian Journal of Language and Literature Studies, 2(6), 32–42. URL: https://doi.org/10.53103/cjlls.v2i6.72
5. Wang H. English for Specific Purposes (ESP) Teaching in Chinese University. Proceedings of the 2021 International Conference on Education, Language and Art (ICELA 2021). URL: https://doi.org/10.2991/assehr.k.220131.090

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051]:57

Єжель І. М.
кандидат біологічних наук
старший викладач кафедри біології природничого факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна;

Лагутенко О. Т.
кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри біології природничого факультету,
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ В УМОВАХ РЕОРГАНІЗАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТУ

В умовах реорганізації університету перед студентами та викладачами відкриваються нові можливості для професійного розвитку та поліпшення якості навчання. Одним із перспективних напрямків роботи кафедри біології є модернізація її лабораторій і, як наслідок, розширення тематики наукових досліджень. Наразі однією з постійно функціонуючих проблемних груп кафедри біології є напрямок, що має тему "Дослідження алелопатичних, цитостатичних та мікробіологічних властивостей рослин". Завдяки невпинній роботі студентів експериментальні дослідження за вказаною темою тривали і в умовах епідемії та воєнного стану. За результатами наукової діяльності студентами захищено курсові, бакалаврські та магістерські роботи, опубліковано статті та наукові тези. Студенти-біологи під науковим керівництвом викладачів кафедри представляють результати своїх досліджень на конкурсах, беруть участь в олімпіадах, дають інтерв'ю на телебаченні. Реорганізація університету дозволить примножити наукові

здобутки студентів, продовжити розпочаті експериментальні дослідження та підняти на новий рівень професійну діяльність викладачів.

Для реалізації поставлених завдань важливим передумовами є удосконалення умов праці, налагодження міжнародних зв'язків та зв'язків з іншими науковими установами. У зв'язку з цим, реорганізація університету стимулюватиме досягнення поставленої мети: забезпечення якісної освіти та формування кваліфікованого фахівця на ринку праці в Україні. Вміння організувати та проводити експериментальні дослідження є необхідним компонентом для освіти майбутнього вчителя біології. Формування експериментальної компетентності є важливим аспектом навчального процесу за спеціальністю 014.05 Середня освіта (біологія та здоров'я людини), оскільки саме на уроках біології школярі знайомляться з навколишнім світом та навчаються його пізнавати.

У співпраці з кафедрою методики навчання природничих дисциплін здійснюється підготовка фахівця, який володіє професійними компетенціями, педагогічною майстерністю та здатний зацікавити учнів до вивчення біології, в тому числі шляхом проведення експериментальних досліджень. В умовах дистанційного навчання виконання експериментальних досліджень ускладнюється, потребує більше наполегливості та зусиль як з боку студентів, так і з боку викладачів.

Здійснення експериментальних досліджень в умовах дистанційного навчання має ряд недоліків та переваг. Важливим у такому випадку є питання валідності подібних експериментів, адже для проведення якісного дослідження необхідно дотримуватися лабораторних умов (сталості температурного режиму, оптимальність поливу, інтенсивність освітлення тощо). Під час проведення досліджень у лабораторії керувати цими показниками значно простіше. Окрім того, і керівництво науковими роботами в умовах дистанційного навчання теж має свої труднощі, адже проконтролювати хід дослідження на відстані значно складніше, ніж під час роботи в стінах університету. Хоча є і деякі переваги у виконанні дослідження з вирощування рослин в домашніх умовах. Найбільшою перевагою є те, що студент має безперервний доступ до зразків та може контролювати їхнє проростання та розвиток. В умовах карантину та воєнного стану алелопатичні експерименти, проведені за місцем проживання студентів, надали їм можливість продовжувати розпочаті дослідження, вдосконалювати навички виконання експериментальних робіт. Отримані навички вони зможуть застосувати у майбутньому під час організації гурткової роботи з учнями.

Проте, дистанційно можна досліджувати далеко не все. Зокрема, робота з мікробіологічними зразками в домашніх умовах є неможливою, що підкреслює значущість та важливість функціонування лабораторій у реорганізованому університеті для забезпечення формування усіх необхідних практичних навичок у студентів.

Після проведення наукових досліджень студенти кафедри біології на чолі з науковими керівниками готують публікації, щоб оприлюднити результати своєї роботи. Для отримання можливості представити результати своїх експериментальних досліджень на міжнародній арені, для студентів функціонує кафедра іноземних мов природничих факультетів. Викладачі цієї кафедри дають студентам змогу опанувати англійську, німецьку та французьку мови, працюючи над забезпеченням якості формування іншомовної комунікативної компетентності. Перспективним напрямком розвитку, який буде корисним для студентів в результаті реорганізації університету, має бути розширення спектру міжнародних зв'язків та програм.

Для забезпечення творчого розвитку особистості студентів активно працює керівництво природничого факультету, завідувачі кафедр, професорсько-викладацький склад та допоміжний персонал. Декан факультету, заступники декана та куратори академічних груп тісно співпрацюють зі студпарламентом факультету для надання допомоги, підтримки та широкого спектру освітніх послуг. Складовою частиною

виховного процесу студентів є формування патріотизму, любові до рідного краю, порядності, відповідальності, працелюбності та академічної доброчесності [1, с. 10]. На допомогу студентам на факультеті функціонує школа академічної доброчесності, в межах якої проводяться вебінари, круглі столи та інші заходи, під час яких студенти отримують рекомендації стосовно написання наукових робіт та уникнення плагіату. Комісією з питань академічної доброчесності проводиться перевірка магістерських та бакалаврських робіт на плагіат для отримання допуску до захисту. Після реорганізації університету, комісія планує продовжити свою активну діяльність.

У результаті проведеного викладачами кафедри біології у січні 2023 року опитування студентів спеціальності 014.05 Середня освіта (біологія та здоров'я людини), було з'ясовано важливість збільшення кількості годин, відведених в навчальних планах для викладання профільних предметів, які безпосередньо стають основою для формування кваліфікованого фахівця та вчителя. Студенти сподіваються, що проведення навчальних практик на базі НПП "Синевир" [2] та інших навчально-дослідних установ буде компонентом їхньої освіти у реорганізованому університеті. На думку студентів, відвідування театрів, музеїв, мистецьких виставок та інших культурних закладів, також дасть можливість об’єднати колектив, який тривалий час перебував у роз'єднаному стані у зв'язку з карантином та війною. Студенти сподіваються, що у реорганізованому університеті знайдуться можливості для реалізації та фінансування подібних заходів.

В умовах сьогодення, ми маємо нові виклики для студентів та викладачів, пов'язані з навчанням під час широкомасштабного вторгнення рф на території нашої країни. Серед студентів збільшується кількість осіб, що перебувають у складних життєвих умовах. Студенти, які мають статус дітей учасників бойових дій, внутрішньо переміщені особи та інші пільгові категорії, потребують особливої підтримки з боку керівництва реорганізованого університету. Також варто звернути увагу на обставини, у яких опинилися студенти, котрі були змушені тимчасово покинути власне житло та виїхати за кордон. Робота з такими студентами на загальноуніверситетському рівні допоможе позбавити їх відчуття відірваності від колективу та підвищить їхню мотивацію у навчанні.

Отже, першочерговими напрямками удосконалення фахової підготовки вчителя біології в умовах реорганізації університету повинні стати: збільшення частки годин у навчальних планах, які припадають на викладання профільних предметів; налагодження зв'язків з іншими науковими установами, у тому числі закордонними; збільшення кількості допоміжного персоналу (завідувачів лабораторіями та лаборантів) для організації роботи лабораторій; забезпечення лабораторій (навчальних і навчально-наукових) сучасним лабораторним обладнанням; робота з обдарованою молоддю та студентами, які перебувають у скрутному становищі.

Використана література:

1. Андрущенко В. П. Академічна недоброчесність як виклик інтелектуальній спроможності нації. *Голос України.* 2018. 20 лип. (№ 132). С. 10.
2. Природничий факультет. Синевир [Електронний ресурс] / Кафедра біології // Природничий факультет. 2023. Режим доступу до ресурсу : https://fpgoe.npu.edu.ua/синевир/.

УДК 94:001(470)

Журба М. А.
доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри всесвітньої історії та археології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ПОСТУЛАТИ МОСКОВСЬКОЇ ІСТОРИЧНОЇ МІФОЛОГІЇ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО НАУКОВОГО ДИСКУРСУ

У світлі останніх трагічних подій розкрилася дійсна суть російської політики щодо України, спрямована на її ліквідацію у географічно-державних межах і геноцид українського народу. Усе розпочиналося з "русского мира", духовних скреп і закликів об'єднання слов'ян у єдину сім'ю на пострадянському просторі. В основу цих закликів покладено засадничий міф про "колиску братніх народів", їх спільне історичне минуле, про право великоросів на споконвічні землі в Україні. Так абстрактна наукова теорія перетворилася на жахливу життєву практику і сповна засвідчила актуальність боротьби із небезпечною історичною міфологією. Парадокс полягає у тому, що росіяни, проголосивши себе титульним слов'янським етносом, не мали для цього жодних історичних і етнічних підстав. Попри все, російські історичні міфи й досі побутують у літературі і міцно вкарбувалися у масову свідомість. Навіть західні фахові славісти, не говорячи про опозиційних путінському режиму публіцистів, політичних діячів, сповідують компромісні концепції спільного минулого Московії і Київської Русі, шляхи яких ніби-то розійшлися після ординського завоювання. Ростово-Суздальський улус Золотої Орди іменують Північно-Східною Руссю, а Московію XVI століття називають Росією. Та у самій Україні знайшли прихисток чимало адептів горезвісної "колиски братніх народів" не лише на побутовому, але й на академічному рівні. Багаторічний очільник Інституту археології України НАНУ академік П. П. Толочко перманентно відстоює і пропагує ідею спільної історичної долі українського та російського народів. Так у своєму виступі на XXII «Всесвітньому руському народному соборі» в Москві в листопаді 2018 р. П. П. Толочко заявив, що вважає себе часткою російського світу, підкресливши: "Коли перші літописці і перші богослови намагалися усвідомити, що таке Русь, вони ідентифікували цей величезний простір від Новгорода до Києва, від Карпатських гір до Волго-Донського межиріччя як єдиний православний російський простір".

Не заглиблюючись у проблеми слов'янського етногенезу поглянемо неупереджено на наріжні постулати російської міфології.

Щоправда нищівного удару по теорії московського слов'янства ще у XIX ст. завдали не західні русофоби, а засновники класичної російської археології та антропології О. С. Уваров та А. П. Богданов. Вони встановили проживання на території Московії упродовж VIII-XVI ст. абсолютно відмінних від слов'ян народів: меря, мокша, мещера, мурома, ерзя, мордва та ін. Зокрема, О. С. Уваров, розкопавши майже 8000 поховальних курганів у європейській частині Росії, виявив тисячі останків, які належали корінним народам Московії. А. П. Богданов на підставі археологічних розкопок О. С. Уварова, довів приналежність цих поховань лише корінному фінському етносу. Таким чином, перефразовуючи класика російської літератури О. С. Пушкіна, на батьківщині московитів ані Руссю, ані руським духом навіть не пахло. Та й сам О. С. Уваров – нащадок давнього ординського роду Мінчака Касаєва, очевидно чхати хотів на "національну гордість"

великоросів. До речі готський історик Іордан ще у VI ст. засвідчив проживання фінських племен у межиріччі Волги і Оки. Цей же факт зафіксувала Хроніка літописця Нестора.

Ми ж, поглянувши на сучасну карту Росії, побачимо тисячі зовсім не російських назв: міст, селищ, річок – топонімів і гідронімів: Кінжела, Брембола, Пужбола, Сура, Шунга, Урень, Векса, Ухра та ін.

Наступна абсолютно безглузда версія про масову міграцію слов'янського населення із Подніпров'я на Ростово-Суздавльські землі. Слов'яни-землероби не мали жодного сенсу залишати власні оброблені поля і вирушати за сотні кілометрів у лісисті заболочені місцини, населені чужими , ворожими племенами. А після нашестя Батия у XIII ст. було б справжнім божевіллям переселятися назустріч завойовникам під золотоординське ярмо.

Про етнічний склад дружини Юрія Довгорукого, міфічного засновника Москви, яка ніби принесла "слов'янське начало" на землі Московії, розповів класик російської історіографії В. Й. Ключевський: "Обмежений військовий контингент Довгорукого під час походу на залісянські землі фінів, включав у себе разом з обрусілими нащадками варягів, берендеїв, торків, половців, хазар, угрів, чудь та ін." Сама дружина у кращих традиціях вікінгів виглядала як банда найманців, зрозуміло, що жінок – слов'янок у ній не було.

Навіть ці сумнівні зв'язки Московії з Київською Руссю були розірвані сином Довгорукого Андрієм , названого через якесь непорозуміння Боголюбським. Саме він у 1169 р. спалив Київ, зруйнувавши та пограбувавши церкви. Після смерті Юрія Довгорукого, Андрій вигнав із Суздальської землі усю батьківську дружину разом з єпископом Леоном. Таким чином, навіть знайомий нам класик російської історичної науки В. Й. Ключевський змушений був констатувати, що "великоруська фізіономія не зовсім точно відтворює загальнослов'янські риси з причини фінського впливу".

І на додачу, торкаючись проблеми чистоти генетичного коду великоросів, слід згадати, що у 1238-1290 рр. до північного улусу Золотої Орди (майбутня Московія) були переселені тюркські (татарські) роди кількістю понад 200 000 осіб. Відомий письменник Казимір Валішевський мав повне право стверджувати, що на початку появи Московії "не було потреби скребти росіянина, щоб знайти татарина".

Ще один аргумент вливання в етнос великоросів слов'ян, пов'язаний із міграцією до Москви населення Новгорода і Пскова. Насправді, новгородська і псковські землі були чужими Москві. Остання здійснювала туди постійні набіги, чинила погроми та етнічні чистки, самі масштабні, з яких відбулися у 1471 р. та у 1477 р. за Івана III і завершилися по суті тотальним знищенням цих слов’янських земель Іваном IV Грозним у 1570 (Новгород), 1581 (Псков). У 1617 році у Новгороді проживало всього 850 мешканців за "московськими ревізьськими сказками". Відомо, що вовк, з'ївши вівцю, не успадковує її генів.

І, нарешті, головний історичний анекдот про заснування Москви Юрієм Довгоруким у 1147 році. Цей анекдот був вигаданий у 1809 році офіційним історіографом російського царя Олександра I, Миколою Карамзіним і пізніше ним же розказаний усьому світу. Коли Карамзін розпочав писати "Историю государства Российского", то ніде не міг виявити дати заснування Москви (ані в джерелах, ані в історичній літературі її просто не існувало). І тоді Карамзін знайшов вихід. На той час у Росії уже був здійснений самий масштабний злочин проти слов'янської історії. Наприкінці XVIII ст. за наказом ще однієї "етнічної слов'янки" Катерини Другої (Софії, Августи, Фредеріки Ангальт-Цербської) були вилучені і знищені практично усі історичні джерела східнослов'янської історії. Натомість був виготовлений фальсифікат у вигляді "Летописного свода государства Российского". Незважаючи на темне походження, масу суперечностей та фальсифікацію, історична наука і далі цими літописними зведеннями і послуговується. Але слід пам'ятати, що Московія до початку XVI ст. була улусом імперії Чингизидів, державною мовою якої була не давньоруська, а давньоуйгурська мова. Одночасно із появою горезвісного

Зведення було надано карт-бланш академічним подільникам Катерини Другої на пошуки нових "русских летописей", які б у потрібному ключі доповнювали б і уточнювали б історію Московії. Цією нагодою і скористався Карамзін, який почав шукати... і відразу "знайшов" нікому невідомі Київський і Волинський літописи спеціально для Карамзіна зшиті давнім літописцем в одну книгу. І саме в цьому літописному томі розміщений безглуздий сюжет про запрошення Юрієм Довгоруким Новгород-Сіверського князя Святослава Ольговича відвідати його у Москві. І по волі Карамзіна Новгород-Сіверський князь вирушає за тисячі кілометрів через тайгу і болота, щоб засвідчити появу Москви.

Реально Москва була заснована під час правління хана Менгу-Тимура і за його наказом близько 1272 року, коли вона вперше була згадана у переписах улусів Золотої Орди і призначалася як уділ одному із чингизидів, так званому Петру Ординському.

А далі розпочинається улусна епопея міжусобиць князів – огланів – доба розбою, державного і побутового бандитизму у горнилі якої формувався тип азійсько-московського деспотизму, але це вже інша до кінця не пізнана нами історія.

УДК 37.091.12:316.4

Іваненко С. М.
доктор філологічних наук,
професор кафедри іноземних мов,
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна;

Яременко-Гасюк О. О.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ПОШУК НОВИХ ШЛЯХІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ АКТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЗИЦІЇ ВИКЛАДАЧА

Перехід до інформаційно-технологічного суспільства, початок процесів глобалізації та акцент на сталий розвиток разом з іншими викликами сучасної цивілізації, свідками яких ми є зараз, саме в нашій країні, потребують радикальної модернізації освітньої галузі, постійного оновлення змісту, методів і форм навчання, й, особливо, структури стилю управління.

Сучасне замовлення суспільства вимагає створення таких умов навчання, за яких би кожний здобувач освіти

- успішно навчався,
- розвивав свій інтелект,
- був готовий до творчої самореалізації;
- постійно формував соціально-активну життєву позицію громадянина;
- був активним учасником процесу утвердження незалежної України.

Але все це можливе лише під вмілим керівництвом викладача, який сам здатен до безперервного особистісного вдосконалення і бачить пріоритетні напрямки навчального процесу.

А отже, для досягнення поставлених цілей увагу слід звернути на покращення роботи викладацького складу в зазначених вище напрямках, включаючи й соціальні аспекти навчання та викладання, а отже, реорганізації, тобто змінам, підлягатимуть майже усі ланки освітнього процесу. Вітчизняні вчені [1, 2] виділяють багато компонентів, що підлягають «інтеграційним процесам розвитку», серед яких ми особливо хочемо виділити наступні:

• навчально-методичне забезпечення (у тому числі традиційні і електронні інформаційні ресурси);

• методи, засоби і технології освіти (у тому числі підходи та інструменти навчання іноземних мов та ІКТ, підготовку перекладачів, створення і використання дистанційних та інших сучасних педагогічних технологій);

• організаційно-функціональну і структурну будову системи освіти (у тому числі, мереж навчальних закладів різних ступенів і рівнів акредитації);

• методи, засоби і технології підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів освіти (включаючи вчительські, професорсько-викладацькі, наукові кадри, а також кадри управління освітою, навчально-виховними закладами і науковими установами);

• комп'ютерні мережі навчальних закладів, наукових установ і органів управління освітою (у тому числі унормування переліку сервісів та інтерфейсів користувачів, забезпечення рівного доступу до засобів і сервісів мереж, інтеграція національних комп'ютерних мереж, локальних мереж 6 навчальних закладів і наукових установ у глобальні комп'ютерні мережі єдиного інформаційного освітнього простору);

• системи зайнятості (у тому числі забезпечення мобільності вчителів, випускників, адміністраторів, учених, робітничих кадрів) [1, с. 31-32].

Важливим компонентом таких змін є активна соціальна позиція учасників освітнього процесу та творчий пошук, який спонукає процес подальшого розвитку вищого учбового закладу. Згідно статті 28 закону України "Про освіту" дуже важливо забезпечити «право учасників освітнього процесу як безпосередньо, так і через органи громадського самоврядування колективно вирішувати питання організації та забезпечення освітнього процесу в закладі освіти, захисту їхніх прав та інтересів» тощо.

В контексті вищезазначеного, враховуючи важливість реорганізаційного періоду, як періоду позитивних змін в роботі Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, задля забезпечення якісної освіти, вважаємо за потрібне акцентувати увагу на наступних ланках роботи структурних підрозділів університету:

1. Навчально-методичний відділ. Зволікання з формуванням навантаження негативно впливає на залучення викладачів з інших закладів вищої освіти до викладацької діяльності у нашому університеті, а також на внутрішнє сумісництво, бо за таких умов люди не отримують виплати за виконану роботу. У зв'язку з цим, пропонуємо пришвидшити процес формування навантаження викладачів на наступний навчальний рік і затвердити цей період останніми днями серпня та першими числами вересня (25.08 – 10.09).

2. Навчально-плановий відділ. У Статуті університету підтверджений курс України на євроінтеграцію. Але на практиці в університеті скорочена кількість годин на вивчення іноземних мов. Акцент, правомірно, робиться на фахових потребах кафедр гарантів ОП, важливість яких ми не заперечуємо. А отже, задля запобігання конфлікту інтересів, на наш погляд слід розробити загально-університетські вимоги, враховуючи стандарти національної освіти та, зазначивши кількість годин, необхідних для оптимального засвоєння такої дисципліни як іноземна мова.

3. Міжнародний відділ. Ознайомлення з європейським досвідом освіти є важливим для реальних позитивних змін. А отже, пропонуємо проводити роботу з закордонними спеціалістами, викладачами зарубіжних закладів освіти, з якими співпрацює наш університет, на предмет їхньої участі в освітньому процесі університету, запрошуючи їх для проведення занять з деяких дисциплін гуманітарного, природничого та технічного циклів.

Зазначені рекомендації, на наш погляд, матимуть неабияке значення для «… забезпечення умов для педагогічної творчості, створення цілісного інноваційного простору, що передбачає упровадження нових освітніх технологій, засобів педагогічної діяльності»[3].

Використана література:

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. К. : Атака, 2009. 684 с.
2. Кушнір В. А. Системний аналіз педагогічного процесу : методологічний аспект : монографія. Кіровоград : Вид. Центр КДПУ, 2001. 348 с.
3. Сгадова В. В. Організація творчого пошуку вчителів у школі як умова її інноваційного розвитку. Режим доступ : https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2458

УДК 001.102:351.746.1(477)

Коноваленко О. С.
заступник начальника управління – начальник відділу
інституційного аудиту управління
Державної служби якості освіти у Запорізькій області
м. Запоріжжя, Україна

СУЧАСНІ ТУРБУЛЕНТНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ: ПОШУКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасні турбулентні виклики для української держави, зумовлені впливом воєнних, соціально-демографічних, економічних, політичних, правових, інформаційних, психологічних і технологічних факторів, що змушують до системного реагування та адекватної трансформації сектору безпеки.

Термін «турбулентність» (від лат. turbulentus – бурхливий, безладний, хаотичний), який раніше використовувався в технічних науках, згодом перейшов у гуманітарні та став предметом дослідження суспільних, економічних, політичних, психологічних та інформаційних процесів.

Попри те, що людина одночасно перебуває у трьох середовищах – природному, суспільному та інформаційному. Саме інформаційне середовище є не тільки сферою людської життєдіяльності, що найбільш динамічно розвивається, але й тим, що практично одноосібно диктує умови розвитку сучасного суспільства. Динамізм змін, складність і неоднозначність інформаційного середовища, а також невизначеність, непередбачуваність і нестабільність породжують синергічний ефект, що зумовлює об’єктивний характер виникнення деструктивних чинників, які ускладнюють процес адаптації до змін, що відбуваються [1, с. 210].

Соціально-турбулентний простір – це місце, де відбуваються події, явища і процеси, які характеризуються нестійкістю, нестабільністю, невизначеністю, непередбачуваністю; де відбуваються регулярні або хаотичні переходи від безладу до порядку і навпаки [2, с. 47].

Якщо у минулому тоталітарне суспільство було типовою моделлю суспільства загального ризику, то сьогодні ми спостерігаємо синергетичний ефект перекриття невирішених проблем та нових глобальних викликів.

На думку О. Панченка, баланс взаємин, який існує між людиною і природою, людиною та соціумом, соціумом і державою внаслідок турбулентних явищ та метаморфоз, може бути порушений, унаслідок чого виникає хаос і непередбачуваність подій [3, с. 170, 178]. Вчений вважає, що головною метаморфозою сучасного суспільства є його перетворення в турбулентний стан, де основною ознакою є потокова реальність, через що суспільство пронизане хаотичними, неконтрольованими процесами. Саме ці турбулентні явища можуть призводити як до нових революційних змін і відкриття нових можливостей для людини, так і до катастрофічних наслідків.

В умовах глобалізації світ не став більш стабільним і передбачуваним. Навпаки, його головними характеристиками стали хаос і підвищений потенціал конфліктності. Поки економіка розвивається, настрій у суспільстві загалом позитивний. Але при настанні кризи, коли життєві стандарти різко знижуються, відбувається різке невдоволення населення. І, навіть, розвиваючись, світова економіка нерівномірно розподіляє продукт свого розвитку [3, с. 172].

Отже, стає «нормальною» ситуація, коли бідні утримують заможних, домінує масова культура споживання, а реклама невтомно генерує нові, штучні бажання та цілі. Більшість населення бідних країн потерпає від голоду. В розвинених країнах основу раціону складають м’ясні та солодкі страви, що призводить до розвитку надмірної ваги й супутніх їй небезпечних хвороб, «хвороб достатку», на боротьбу з якими витрачаються величезні кошти. Складається враження, що усі працюють на економічну еліту світу [4, с. 9-10].

Завдяки новітнім технологіям глобалізаційні процеси створили майже безмежний соціальний простір, принаймні, у віртуальному вимірі. Здавалося б, віртуалізація, діджиталізація, комп’ютеризація, автоматизація та схожі явища мали б сприяти інтенсивному розвитку цивілізації та удосконаленню нашого життя, проте отримані результати не завжди відповідають очікуванням.

З’являються проблеми психічної та психологічної залежності, кіберзлочинність, маніпулювання масами, кліковість мислення, відбувається переоцінка цінностей в бік віртуального існування взагалі.

В умовах перманентного розширення інформаційного середовища людині буває дуже складно розібратися в якості й істинності отримуваної інформації, що створює дезорієнтацію не тільки в інформаційному полі, але і в реальності. Постійне оновлення інформації призводить до того, що люди часто не встигають виробляти власну думку з приводу подій, що відбуваються, тому швидше оберуть вже готову інтерпретацію запропонованої постачальником інформації, що негативно позначиться на здатності їх до аналітичного, критичного мислення, як наслідок – у них знижується імунітет до маніпулятивного впливу [3, с. 211].

Швидкий розвиток інформаційних технологій – породжує феномен цифрового насильства. Так, зібрані дані про користувачів популярних сервісів без їх відомості акумулюються в глобальних цифрових системах, у результаті чого калькулюються і відстежуються буквально всі аспекти фізичної і ментальної життєдіяльності людини, отримана інформація використовується проти неї. Окрім того, процеси діджиталізації принесли нові несправедливості в трудові відносини: роботи витісняють робочі місця, мінімізують культурні зв’язки людей [3, с. 174-175].

Ще одним викликом соціально-турбулентного простору є небезпечний розвиток подій, коли стираються роздільні лінії між станом війни і миру. Егоїстичні інтереси окремих гравців або помилкові політичні рішення, призводять до зон постійних військових конфліктів без приводу, запеклих ресурсних війн, які здатні змінити не лише крихкий баланс сил, але й всю геополітичну карту світу.

Таким чином, враховуючи сьогодення, збільшився попит на безпечне життя та інформаційно-психологічний комфорт задля особистісної реалізації в умовах турбулентності. Захист індивідуальної та суспільної свідомості від негативних інформаційних впливів становить основний зміст організації забезпечення інформаційно-психологічної безпеки. Інформаційна турбулентність, яка є наслідком синергетики властивостей інформаційного середовища, становить деструктивний фактор інформаційно-психологічної безпеки щодо держави й суспільства, так і окремої особистості. В умовах сьогодення, розв'язання проблем, пов'язаних із забезпеченням інформаційної безпеки, повинно мати системний характер та здійснюватися на різних рівнях держави (нормативному, інституційному, освітньому, особистісному).

Використана література:

1. Панченко О. Турбулентні соціально-психологічні виклики в системі державного управління інформаційною безпекою. *Теорія та практика державного управління*. 2020. Вип. 1 (68). С. 210-217.
2. Кубальський О. Сутність та основні виклики соціально-турбулентного простору сучасної цивілізації Сутність та основні виклики соціально-турбулентного простору сучасної цивілізації. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporozhzhia: Publishing house "Helvetica", 2022. 12 (89). P. 47-52.
3. Панченко О. Епоха турбулентності і суспільні метаморфози як фактори ризиків державного управління. *Ефективність державного управління*. 2020. Вип. 2 (63). Ч. 1. С. 170-182.
4. Кисельов М. М. Філософія у сучасному вітчизняному освітянському процесі (передслово) Філософські основи наукових досліджень. Київ : Інтерсервіс, 2019. С. 5-11.

УДК 159.923:159.942

Лапченко І. О.
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри практичної психології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність безпеки особистості, групи, суспільства в цілому особливо яскраво проявилося з початком повномасштабного вторгнення агресора на територію України. Якщо рік тому йшлося про створення безпекового середовища з урахуванням сприятливих умов розвитку окремої особистості і / або соціальної групи, то сьогодення чітко відокремило необхідність чіткого визначення рівнів та зон безпеки.

Психологічна безпека постала в центрі уваги фахівців в останні десятиліття, особливо у зв'язку з підвищенням ризику різного виду насилля і маніпуляції: від сімейного до медіа та інтернет-ресурсів. Дослідження поняття психологічної безпеки поділилися на групи, в одній з яких визначаються зовнішні фактори впливу і різноманітні маніпулятивні технології, а в другій – індивідуально-психологічні та особистісні чинники, які перетворюють особу на жертву [3].

Емоційний інтелект особистості належить до таких її особливостей, які, з одного боку, забезпечують внутрішню рівновагу через осмислення власних емоцій та уміння ними управляти конструктивно. З другого боку, емоційний інтелект обумовлює усвідомлене ставлення особистості до оточення: розуміння переживань співрозмовника та уміння регулювати їх в його інтересах. Водночас емоційний інтелект може перетворитися на інструмент, за допомогою якого особистість може, регулюючи свій стан, управляти емоціями іншої людини на свою користь. В такому контексті постають питання етичного характеру, які випливають на межі психології, педагогіки, етики, політології, соціології. В своїй роботі прагнемо встановити місце і значення емоційного інтелекту у забезпеченні психологічної безпеки особистості.

Безпека, згідно до піраміди А. Маслоу, належить до базових потреб людини і хоча вона знаходиться вище суто фізіологічної нужди (харчування, сон, потяг до розмноження), є важливою для життєдіяльності, тому що стає підґрунтям для наступних – соціальних – потреб особистості: у приналежності, визнанні, самоактуалізації.

На рівні самоспостереження та результатів емпіричних досліджень доведено, що рівень загрози кожної ситуації визначається кожною особистістю. І хоча за допомогою наукового підходу можна рівень небезпеки розрахувати у відсотках і балах, переживання безпеки завжди є суб'єктивним. Тобто оцінка будь-якої ситуації з точки зору безпеки відбувається на емоційно-чуттєвому, іноді інтуїтивному рівні. Зважаючи на вказане, особи, що мають складності психологічного характеру, здійснюють оцінку небезпеки життєвих обставин часто недостатньо чітко і неадекватно, перебільшуючи її або зменшуючи.

Емоційний інтелект визначають як здатність особистості до контролю за власними емоційними переживаннями, уміння регулювати свій настрій (Д. Гоулмен) [1]; це поєднання точності вираження емоцій та їх емоцій із здатністю до їх емоцій у діяльності через управлення ними (Дж. Мейєр, М. Селовей [5]). Р. Бар-Он називає п'ять сфер реалізації емоційного інтелекту: для пізнання своєї сутності (розуміння емоцій, самоповага, самореалізація); комунікативні навички (взаємини, співпереживання); адаптаційні здібності (оцінювання реальності, відповідальність у розв'язанні проблем); управління стресовими станами (стійкість до стресу, самоконтроль); настрій [4]. С. Люсін виокремлює дві сфери емоційного інтелекту: внутрішньоособистісну та міжособистісну, що відображає зосередженість та спрямованість особистості в певний момент часу на одній із сторін свого життя [2].

Підсумовуючи наведене, можна констатувати, що рівень розвитку емоційного інтелекту значною мірою впливає на те, ЩО особистість визначає як небезпеку і РІВЕНЬ цієї небезпеки. Розвинутий емоційний інтелект означає, що особистість здатна розпізнавати свої переживання і управляти ними, вміє розуміти стани і мотивацію свого оточення, має стійку самооцінку і самоповагу. Ця здатність створює підстави для бачення і усвідомлення особистістю негативних зовнішніх впливів, прихованих маніпуляцій.

Використана література:

1. Ґоулман Д. Емоційний інтелект ; пер. з англ. С.-Л. Гумецької. Харків : Віват, 2018. 512 с.
2. Зарицька В. В. Теоретико-методологічні основи розвитку емоційного інтелекту у контексті професійної підготовки : монографія. Запоріжжя : КПУ, 2010. 303 с.

3. Лапченко І. О. Психологічна безпека учасників освітнього процесу. *Освіта і здоров'я підростаючого покоління.* Матеріали другого міжнародного симпозіуму : зб. наук. праць в 2-х частинах. За ред. Страшка С. В. 2018. Вип. 2. Ч. 1. С. 81-84. Електронний ресурс – URL : http://autta.org.ua/files/files/ozpp_v_2_ch_1.pdf
4. Bar-On R. Emotional Intelligence Inventory (EQ – i): technical Manual. Toronto, Canada: Multi – Health Systems, 1997.
5. Mayer J. D., Di Paolo M., Salovey P. Perceiving affective content in ambiguous visual stimuli: a component of emotional intelligence. Journal of Personality Assessment. 1990. Vol. 54, NN 3, 4. P. 772-781.

УДК 37.01:335.01

Литовченко О. В.
доктор педагогічних наук,
завідувачка лабораторії позашкільної освіти
Інституту проблем виховання НАПН України
м. Київ, Україна

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА І НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ: АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

В умовах війни значення освіти виняткове. Педагогічна освіта як і педагогічна наука набувають у такому контексті ще більшого значення, оскільки транслюють не лише ключові підходи і принципи, освітній зміст і технології, але, насамперед, цінності і смисли.

Серед цінностей, які сьогодні визначають хід історії Європи і світу та наближають перемогу України, – національні українські цінності, національна гідність, свобода, історична правда, історична пам'ять про боротьбу за незалежність.

В українському суспільстві наразі триває процес українізації, національного відновлення, подолання наслідків русифікації; триває боротьба із совєтською та російською пропагандою, яка протягом багатьох років чинила вплив на освіту, культуру, намагаючись нівелювати все українське.

Наслідки такої пропаганди є масштабними і не обмежуються Україною; у англомовному інтернет-середовищі наразі є певні кола людей, які сприймають радянську/російську пропаганду, транслюють російські ідеї про «русофобію», захоплюються Совєтським Союзом тощо; відомі міжнародні організації підчас широкомасштабної війни в Україні, яку підтримують більшість громадян рф, «співчувають» росіянам, які «голодують» під санкціями [5].

В українському інтернет-середовищі, навіть педагогічному, досі вживаються такі терміни, як «Жовтнева соціалістична революція» [3], а деякі педагоги продовжують транслювати ідеї про «визволення України від фашистських загарбників» (українська вікіпедія значною мірою досі трактує ці події за радянським зразком), хоча у 1944 до звільнення від радянських окупантів залишалося майже 50 років і коректно говорити про «вигнання нацистських окупантів з України» [1]; використовують у навчальних матеріалах з історії України при висвітленні початку російсько-української війни 2014

некоректну риторику («...Кримська криза. Переростання руху антимайдану в сепаратистські виступи на Південному Сході України....») тощо.

Наразі педагогічна наука і освіта України реагує на сучасні виклики, вирішує нагальні питання, пов'язані з українізацією, національним відновленням, подоланням наслідків русифікації; значна увага у педагогічній науці і освіті приділяється національно-патріотичному вихованню дітей та учнівської молоді [2; 4], а також готовності до повоєнного відновлення країни.

Отже, у глобальному вимірі безпеки соціально-турбулентного світу значення і роль педагогічної освіти і науки лише зростатиме. Для України, яка перебуває у стані повномасштабної війни, таке значення є вирішальним.

Використана література:

1. Вигнання нацистських окупантів з України. URL: https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/derzhsluzhbovcyam/vygnannya-nacystskyh-okupantiv-z-ukrayiny
2. Зростаюча особистість у смислоціннісних обрисах: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 19 грудня 2022 р.). Івано-Франківськ: «НАІР», 2022.
3. Педагогіка. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B0
4. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. Вип. 26. Кн. 1. 2022.
5. IFSW action on Ukraine crisis. URL: https://www.ifsw.org/ifsw-action-on-ukraine-crisis/

УДК 004.77:316.346.36

Мельник А. І.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри германських і романських мов
Київського національного лінгвістичного університету,
м. Київ, Україна

МЕРЕЖЕВЕ ПОКОЛІННЯ Й БАГАТОЗАДАЧНІСТЬ

Про цифрове покоління студентів кажуть, що вони характеризуються як експерти у розумінні ІКТ, соціально відкриті через їх використання, швидкі, інтерактивні та стійкі до багатозадачності [1]. Молодь здатна когнітивно опрацьовувати кілька джерел інформації одночасно: писати текстові повідомлення, слухати музику, переглядати веб-сторінку, висловлювати думки, шукати дані тощо. Так, дослідники стверджують, що молоді люди не тільки здатні до багатозадачності, але вони також є експертами в цьому, і навіть освіта повинна адаптуватися до цього [2].

З огляду на те, виникає потреба розглянути наукові досліджень, присвячені феномену багатозадачності (медійної багатозадачності), яким володіє цифрове покоління. Уперше термін «багатозадачність» був використаний у комп'ютерних науках та позначав комп'ютер, який міг розв'язувати одночасно дві різні обчислювальні задачі. Це конкретно стосувалося здатності мікропроцесора обробляти кілька завдань одночасно. Проте багатозадачність в одноядерному мікропроцесорі насправді не існує [4]. Багатозадачність

у комп'ютері може відбуватися лише за умови, якщо цей комп'ютер є багатоядерним і кожне ядро здатне виконувати окреме завдання.

У дефінітивному полі поняття «багатозадачність» чітко декларується, що людина здатна одночасно та / або паралельно виконувати два або більше завдань, кожне з яких вимагає пізнання та / або обробки інформації (до прикладу, читати електронну пошту або спілкуватися з кимось онлайн, слухаючи лекцію або беручи участь у дискусії).

Проблема полягає в тому, що людський мозок має одноядерне ядро і те, як наш мозок функціонує, як і у випадку з одноядерним комп'ютером, дозволяє йому лише перемикатися між різними завданнями. Тут швидше відбувається виконання різних когнітивних завдань або часткових завдань у швидкій послідовності, ніж їхнє одночасне виконання. Деякі дослідники називають це потоковим пізнанням [6], оскільки, як і у комп'ютерній обробці, це перемикання між потоками відбувається настільки швидко, що виконання, здається, відбувається одночасно.

Слушною є думка експертів з психології про те, що люди здатні робити більше однієї справи одночасно, якщо всі дії, які вони виконують, повністю автоматизовані (тобто не потребують когнітивної обробки), за винятком тієї, що вимагає обробки (наприклад, ходіння і розмови одночасно) [7]. У світлі взаємодії людини, комп'ютера та когнітивної науки в емпіричних дослідженнях [8] тлумачиться про інтерференцію, що проявляється на когнітивному рівні обробки інформації. Людина спочатку зміщує мету і, таким чином, приймає «рішення» відволікти увагу від завдання, яке виконується, на інше завдання, а потім активує правило, щоб інструкції та процедури для виконання цього завдання вимикалися, а інструкції та процедури щодо виконання іншого завдання вмикалися. Таке перемикання завдань передбачає розподіл уваги між завданнями, і оскільки кожне з них конкурує з усіма іншими за обмежену кількість когнітивних ресурсів, виконання одного із завдань заважає виконанню іншого. Отож, людський мозок має обмежену здатність до багатозадачності.

Важливим кроком у вказаному дослідженні, на нашу думку, є твердження П. Дукса про те, що існує центральне вузьке місце в обробці інформації, що серйозно обмежує нашу здатність до багатозадачності, а також обмежує продуктивність та контролює механізм черги між двома або більше першочерговими завданнями. Коли людина намагається виконати два завдання одночасно, виконання першого завдання призводить до відкладання другого. Ця затримка унеможливлює дві операції вибору відповіді, перешкоджаючи одночасному виконанню двох завдань [3, с. 1109]. Окрім того, дослідниця Д. Ротман дотримується думки, що більш доречним для опису сучасного покоління є саме термін «перемикачі завдань», а не експерти базатозадачності [5]. Коли говорять, що студенти цифрового покоління відрізняються багатозадачністю, то мають на увазі, що завдяки практиці вони розвинули здатність швидко перемикатися між виконанням різних типів завдань.

Однак швидке і постійне перемикання між завданнями, порівняно з виконанням завдань послідовно, призводить до того, що людина втрачає здатність зосереджуватися на одному завданні та / або ігнорувати відволікаючі фактори. Нинішнє покоління краще, ніж будь-яке попереднє, коли справа доходить до перемикання завдань, але така інтенсивна багатозадачність може розпорошити увагу, знизити її концентрацію, погіршити мислення, розвинути нездатність аналітичного і логічного мислення, аналізувати складну інформацію, порівнювати, узагальнювати, обгрунтовувати власну думку тощо. Ці наслідки слід ураховувати психологам, педагогам, методистам у навчальному процесі.

Використана література:

1. Cruz, F. Generation Z's Teachers and their digital skills. Media Education Journal. *Comunicar*. 2016. № 46. С. 97–105.

2. Dochy, F., Berghmans, I., Koenen, A. K., & Segers, M. (2015). Bouwstenen voor high impact learning [Building blocks for high impact learning]. Amsterdam, The Netherlands: Boom Uitgevers. P. 11– 21.
3. Dux, P. E., Ivanoff, J., Asplund, C. L., & Marois, R. (2006). Isolation of a central bottleneck of information processing with time-resolved fMRI. Neuron, 52, 1109 – 1120. http://dx.doi.org /10.1016/j.neuron.2006.11.009.
4. Kirschner, P. A., Bruyckere, P. (2017). The Myths of the Digital Native and the Multitasker. Teaching and Teacher Education, 67, 135–142.
5. Rothman, D. A Tsunami of learners called Generation Z. 2016. http://www.mdle.net /JoumaFA_Tsunami_of_Learners_Called_Generation_Z.pdf
6. Salvucci, D. D., & Taatgen, N. A. (2008). Threaded cognition: An integrated theory of concurrent multitasking. Psychological Review, 115(1), 101– 130. http://dx.doi.org/10.1037/0033-295X.115.1.101.
7. Sweller, J., Ayres, P., & Kalyuga, S. (2011). Cognitive load theory. New York, NY: Springer Verlag.
8. Janssen, C. P., Brumby, D. P., Dowell, J., & Chater, N. (2010, August). A cognitively bounded rational analysis model of dual-task performance trade-offs. In Proceedings of the 10th international conference on cognitive modeling (pp. 103e108). Philadelphia, PA: Drexel University.

УДК 37.091.12:07]:316.32

Найдьонова Л. А.
доктор психологічних наук,
заступник директора з наукової роботи
Інституту соціальної та політичної психології НАПН України
м. Київ, Україна

МЕДІАПСИХОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ І РЕФЛЕКСИВНІ МЕДІАПРАКТИКИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ БЕЗПЕКИ СОЦІАЛЬНО-ТУРБУЛЕНТНОГО СВІТУ

Складні динаміки сучасного життя з кризовими поворотами і множинними перехрещеннями створюють точки біфуркації як у глобальному контексті, так і в бутті окремих соціальних одиниць різного масштабу. Пришвидшення темпу технологічних змін, глобальні екологічні загрози і зміна клімату, вичерпання енергетичних ресурсів і зростання популяцій, загрози технологічних катастроф і воєн, продукованих тоталітарними політичними режимами, – це лише крупні штрихи глобальних безпекових питань, які стоять перед людством сучасної турбулентної епохи. Модернізація освіти має відповідати глобальним викликам, оскільки освіта є тією системою, що забезпечує відтворення людського капіталу наступних поколінь, що мають бути здатними розв'язувати такі глобальні проблеми.

Одною з площин, в яких розгортається людське життя, є комунікація, опосередкована сьогодні сучасними інформаційно-технологічними рішеннями і ринково-політичними умовами функціонування медіа як динамічних каналів забезпечення масової комунікації. Медіа створюють як безпрецедентні можливості для об'єднання людства у подоланні глобальних викликів, так і специфічні загрози безпеці, пов'язані з навмисними

інформаційними інтервенціями (дезінформацією, токсичною пропагандою, тоталітарною індоктринацією), так і системними динамічними феноменами, що виникають у взаємодії медіавиробників і медіаспоживачів (інфодемії, тривожні інформаційні вири, медіатравми та інші форми небезпечної масової поведінки в інформаційному просторі).

Сучасна педагогіка не має права ігнорувати реальність інфомедійного простору, в якому не тільки відображається, але й конструюється соціальне життя. Простору, в якому проводиться значна частина бюджету часу не тільки дорослих, але й дітей з раннього віку, що змінює умови психічного розвитку дитини. Останні роки вимушеної дистанційної освіти надзвичайно загострили питання перебудови підготовки вчителя, забезпечення глибокого розуміння психології медіаопосередкованої взаємодії.

Якщо первинно медіапсихологія обслуговувала потреби медіавиробництва або адекватного представлення психології в медіа, то зараз медіапсихологія є фундаментальною дисципліною, без якої неможливо створити безпечне розвивальне освітнє середовище. Внаслідок розвитку Інтернету і конвергенції медіа (представлення всіх традиційних медіа в інтернет-форматі), а також внаслідок цифровізації освіти вчитель має бути підготовленим до розв'язання педагогічних завдань у новому інфомедійному середовищі. Медіаграмотність і медіаосвіта перетворюються з окремої педагогічної дисципліни на обов'язковий компонент професійної компетентності кожного педагога, який конструює локальний інфомедійний простір розвитку дитини, готуючи до здорової розвивальної взаємодії з відкритим інформаційним простором з його звабами і небезпеками.

Турбулентність глобального світу створює стресовий тиск на світ дитинства, що змінює місію педагога, висуваючи на перший план імператив забезпечення психічного здоров'я, стійкості і психічного благополуччя дитини в процесі навчання для розвитку. Учитель має забезпечити управління медіапрактиками дітей і сприяти розвитку самоуправління медіапрактиками як додатковими психологічними ресурсами. Реалізація такого підходу можлива за умови, коли вчитель сам засвоїв і здійснює рефлексивні медіапрактики як щоденні звичні повторювані дії.

На підставі визначених Оленою Савченко основних груп рефлексивних практик, які може щоденно використовувати сучасна людина [1], ми окреслили основні рефлексивні медіапрактики: (1) *самозвітування в медіапросторі:* ведення щоденника, у якому в інформаційному просторі представляються події, що відбулися у власному житті; (2) *самодослідження в медіа*: пошук інформації для усвідомлення нового про себе (про свої знання, емоції, стосунки, досвід) зокрема в прямих вербальних чи непрямих поведінкових зворотних зв’язках від інших суб’єктів інформаційного простору; (3) *самопроектування медіарепутації:* самопрезентації і управління враженням; (4) *самовипробування в медіаспоживанні:* стримування себе в медіаспоживанні; накладання обмежень на свою поведінку (самозаборони); організація медіапауз; перевірка себе, своїх почуттів і здібностей, дієвості інформаційних фільтрів, меж інформаційної бульбашки; (5) *медіаопосередкованого саморегулювання:* усвідомлення та контроль емоційних станів у ході взаємодії з медіа, з використанням різних видів медіаспоживання і діалогізування (в тому числі парасоціального – з медіаперсонажами); (6) *медіатизованого саморозвитку:* медіапідтримка здоров’язбережувальних практик, взаємодія зі штучним інтелектом для тренування своїх психічних властивостей, дистанційна взаємодія з психологічними сервісами, самонавчання і розвиток власних соціальних умінь і стосунків тощо. (7) Групрефлексивні практики взаємодії в соціальних медіа можуть бути спрямовані не лише на себе як індивідуального суб'єкта чи реалізатора групової суб'єктності, але й на рефлексування іншого суб'єкта, підтримку його рефлексивних процесів [2].

Рефлексивні медіапрактики в освіті особливо актуальні під час війни, травмівний вплив якої пригнічує когнітивні функції і породжує дефіцити пізнавального розвитку

учнів, що потребує компенсації. Посилена рефлексивна і медіапсихологічна підготовка вчителя здатні стати ресурсом модернізації освіти і відновлення країни.

Використана література:

1. Савченко О. Рефлексивні практики як когнітивні ресурси особистості. INFORUM: science for the future. https://www.inforum.in.ua/conferences/19/49/344.
2. Найдьонова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013.

УДК 37.014.6(477)

Редько О. В.
кандидат філософських наук,
начальник управління Державної служби якості освіти
у Житомирській області
м. Житомир, Україна;

Магдич Т. П.
доктор філософії (PhD), головний спеціаліст відділу моніторингу
управління Державної служби якості освіти
у Житомирській області
м. Житомир, Україна

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗБУДОВА ЗОВНІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА НОВІ ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ

В умовах воєнних та глобальних викликів змінюються тенденції реалізації освітньої політики в частині забезпечення якості освіти. У розбудові та функціонуванні зовнішньої системи забезпечення якості освіти в Україні набувають актуальності нові підходи, інструменти та заходи, перспектива їх використання в процесі євроінтеграції та форс-мажорних обставин.

Зазначені вище обставини, аналіз законодавчої бази та тенденцій розвитку вітчизняної освіти вказують на нові аспекти та проблемні питання в реалізації освітньої політики на території України, на які варто звернути увагу та врахувати в перспективі: зміна цінностей, пріоритетів та показників якості освіти; реалізація права здобувачів освіти навчатися за різними формами відповідно до чинного законодавства та можливостей організації освітнього процесу закладами освіти за відповідними формами; якість освіти у процесі дистанційного навчання та відсутність нормативно-правових актів та єдиних підходів, що регулюють організацію освітнього процесу в дистанційному режимі; організація та забезпечення у закладі безпечного освітнього середовища та відсутність критеріїв оцінки крізь призму якості освіти; неможливість проведення інституційних аудитів та інших заходів державного нагляду (контролю) у закладах освіти в умовах війни; відсутність системи незалежного оцінювання здобувачів освіти на кожному рівні освіти як показників якості, цифровізація освіти та управлінських процесів у закладі та відсутність затвердженого порядку ведення електронних журналів.

Залежно від обраної здобувачами форми здобуття освіти повинні змінюватися акценти в забезпеченні якості освіти та освітньої діяльності. Очна (денна) форма здобуття освіти в умовах війни вимагає наявності у закладі безпечного освітнього середовища, тоді як дистанційна – висококваліфікованої та технологічно спрямованої педагогічної діяльності, ефективних управлінських рішень. За будь-яких умов актуальними залишаються усі складники освітнього процесу (освітнє середовище, педагогічна діяльність, система оцінювання учнів, управлінська діяльність), які безпосередньо впливають на якість результатів навчання учнів.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що визначені аспекти є фокусом розгляду та досліджень вітчизняних науковців, зокрема питання реалізації освітньої політики в Україні (Гасюк І., Дарманська І., Кремень В., Ростока М., Шульга Н. та інші), проблематики та актуальних питань забезпечення якості освіти на різних рівнях (Бобрицька В., Грибко О., Гришина Н., Цюрко Л., Цюрко Є.), питання організації дистанційного навчання (Волокітіна Н., Довгаль С., Тухтарова Т.). Однак питанню якості освіти у процесі організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання приділено значно менше уваги, ніж того вимагає час і умови, що склалися.

У контексті зовнішньої оцінки організації дистанційного навчання в закладах освіти, з метою відстеження тенденцій та проблемних питань Державною службою якості освіти України та її територіальними органами протягом 2021-2022 років проведено низку моніторингових досліджень, вивчень та опитувань відповідно до повноважень [3]: моніторинг якості організації дистанційного навчання у закладах загальної середньої освіти України, вивчення організації дистанційного навчання в школах у 2021, опитування учасників освітнього процесу (батьків учнів/учениць та вчителів щодо організації освітнього процесу в новому 2022/2023 навчальному році в умовах війни, вивчення питання організованого початку 2022/2023 навчального року в закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійної (професійно-технічної) освіти тощо. На основі узагальнених результатів надано рекомендації керівникам закладів освіти, їх засновникам [2].

На основі результатів моніторингового дослідження **якості організації дистанційного навчання у закладах загальної середньої освіти України (2022)** [6] проаналізуємо основні проблеми, що постали перед закладами загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) під час запровадження дистанційного навчання у 2021/2022 навчальному році, оскільки це питання є актуальним і в умовах воєнного стану.

За результатами моніторингу з'ясовано, що важливою передумовою якісного дистанційного навчання є готовність закладу до організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання. Зокрема, рівень готовності закладів до нового 2021-2022 навчального року склав 60%: з-поміж запланованих заходів підготовки до дистанційного навчання найбільш реалізованими були проведення інструктажів для вчителів та учнів/учениць про поведінкові гігієнічні практики під час пандемії коронавірусу – 94%, проведення навчальних занять, бесід з учнями ученицями щодо безпеки в Інтернеті – 90%, значно менше уваги приділено відстеженню динаміки результатів навчання учнів/ учениць – у 52% закладів, наскрізних умінь учнів/учениць – у 29%. Не реалізованими лишились плани щодо придбання платних версій онлайнових інструментів для педагогів (0%).

Щодо поінформованості батьків з питань переходу на дистанційне навчання з'ясовано, що середній показник поінформованості батьків учнів/учениць базової та старшої школи становить 45%, батьків учнів/учениць початкової школи – 41%. Найбільше батьки проінформовані про формат проведення (від 74% до 78%), про правила

відвідування онлайн-уроків (від 66% до 72%), а найменше – про те, як відбуватиметься оцінювання (від 21% до 30%).

Результати моніторингу свідчать, що у містах вчителі частіше вдаються до синхронного навчання, ніж їх колеги в селах. У початковій школі це співвідношення становить 59% для міст і 52% для сіл, у базовій та старшій – 61% та 46% відповідно. Асинхронний спосіб ведення дистанційного навчання переважає у селах: 14% проти 8 % у початковій школі та 9% та 6% у базовій та старшій.

Шляхом опитування батьків та учнів/учениць з'ясовано, що у різний спосіб було організовано навчання здобувачів освіти: 78% батьків та 86% учнів/учениць зазначили про відвідування онлайн-уроків, 43% батьків і 73% учнів/учениць вказали на самостійне опрацювання навчального матеріалу, 10% батьків і 21% здобувачів відповіли, що працювали з репетитором.

За результатами дослідження 55% вчителів у селах та 47% у містах розміщували у спеціальному вебсервісі матеріали для самостійного опрацювання учнями базової та старшої школи, але значно рідше надавали критерії оцінювання для цих завдань: 33% та 26% відповідно. Щодо форм роботи на уроках в умовах дистанційного навчання з'ясовано, що 70% вчителів, що працюють у сільській місцевості, організовують роботу в парах і 75% – у групах, 64% вчителів у містах практикують роботу в парах під час онлайн-уроків, і 68% – у групах.

Для ефективної організації дистанційного навчання вчителі підтримували комунікацію з батьками. Частіше це робили у початковій школі, особливо у містах – «щодня» відповіли 65% вчителів, у селах – 48%. У базовій та старшій школі з урахуванням типу населених пунктів ці показники мало відрізняються: 24% у селах та 27% – у містах.

Вчителі початкової школи під час оцінювання результатів навчання учнів надавали перевагу письмовим та усним коментарям – так зазначили 49 % опитаних батьків. Найрідше педагоги надавали критерії оцінювання навчальних завдань – 12%. Крім того, з'ясовано, що 14% батьків базової та старшої школи взагалі не знають, як проходить оцінювання результатів навчання їхніх дітей, у початковій школі цей відсоток складає 23%, 64% опитаних учнів/учениць базової та старшої школи зазначили, що вчителі виставляли оцінки за виконані завдання з коментарями та обґрунтуванням. На рівні базової та старшої школи лише 14% вчителів, за даними учнів/учениць, застосовують техніки самооцінювання, 7% – взаємооцінювання.

У 96% закладів освіти керівники здійснюють моніторинг організації дистанційного навчання, що в основному зводиться до контролю роботи вчителів. Зокрема, 88% директорів ЗЗСО вивчають взаємодію педагогів з учнями/ученицями та батьками, 76% вивчають освітні ресурси, які пропонують вчителі, 72% досліджують дотримання вчителями розробленого розкладу, 70% спостерігають за онлайн-заняттями, 28% – за проведенням консультацій. Повністю покладаються на педагогів 14 % керівників закладів освіти.

Значна кількість керівників закладів освіти (від 38% до 56%) вказують на погіршення результатів навчання учнів/учениць початкової школи, (від 31% до 56%) базової та (від 38% до 56%) старшої школи у різних галузях.

Загалом батьки учнів/учениць базової та старшої школи оцінили рівень організації вивчення навчальних предметів їхніми дітьми під час дистанційного навчання дещо нижче, ніж батьки початкової.

У межах **вивчення питання організованого початку 2022/2023 навчального року в закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійної (професійно-технічної) освіти** [5] змінився підхід до дослідження питання дистанційного навчання: увага більшою мірою приділялась забезпеченню умов для дистанційного

навчання в умовах воєнного стану. Зокрема постали проблемні питання щодо доступу до Інтернету в укриттях. Під час анкетування 58% педпрацівників ЗЗСО підтвердили наявність в укриттях закладів освіти доступу до мережі Інтернет, 28% – вказали на відсутність такого доступу, а 14% зазначили, що їм про це нічого невідомо.

За результатами вивчення з'ясовано, що електронні журнали і електронні щоденники використовують у роботі менше половини шкіл (46%), що ускладнює можливість систематично відслідковувати результати навчальних досягнень учнів під час дистанційного навчання. У 76% ЗЗСО, охоплених вивченням, використовується єдина освітня платформа, що забезпечує персоналізований доступ до навчання усіх учасників освітнього процесу.

Аналіз результатів моніторингового дослідження якості дистанційного навчання та вивчення організованого початку 2022/2023 навчального року дає змогу зробити висновок, що закладами загальної середньої освіти під час запровадження дистанційного навчання значна увага приділяється саме організаційним аспектам, якості освітньої діяльності: спосіб, режим та засоби навчання, технічне забезпечення та управлінські процеси. Недостатньо уваги приділяється оцінюванню учнів як з боку керівників закладів, так і педагогів. Відповідно до законодавства якість освіти – це відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг [7]. Тоді як, якість освітньої діяльності визначається як рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг [7]. Тому важливо відстежувати результати навчання здобувачів як показник якості освіти та в цілому вдосконалювати систему оцінювання в закладах освіти як один з важливих складників освітнього процесу. Питання якості освіти і освітньої діяльності взаємопов'язані між собою й потребують комплексного підходу в процесі функціонування та розбудови як зовнішньої системи якості освіти, так і внутрішньої, на рівні закладу.

Використана література:

1. Дарманська, І., Гасюк, І. Ретроспективний аналіз законодавчих актів у сфері освітньої політики в Україні. *Журнал кафедри ЮНЕСКО: безпечна професійна освіта в XXI столітті*. 2022. 2 (6). с. 74-84. URL: https://doi.org/10.35387/ucj.2(6).2022. C.74-84
2. Державна служба якості освіти України: офіційний вебсайт. URL: https://sqe.gov.ua/diyalnist/
3. Деякі питання Державної служби якості освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 року № 168. Законодавство України. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2018-%D0%BF#Text
4. Довгаль С., Тухтарова Т., Волокітіна Н. Дистанційне навчання в Україні: проблеми та перспективи. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти*. Серія Філософія. Педагогіка. 2021. № 1. С. 48–53.
5. Довідка про результати вивчення питання щодо організованого початку 2022/2023 навчального року у закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної освіти. Державна служба якості освіти України. 2022. URL: https://sqe.gov.ua/diyalnist/monitoringovi-doslidzhennya/monitoringovi-doslidzhennya-za-2021-rik-2/
6. Звіт за результатами дослідження якості організації дистанційного навчання у закладах загальної середньої освіти України. Державна служба якості освіти України. 2022. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Zvit_Distance_learning_school_SQE_SURGe_30.08.2022.pdf
7. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. Законодавство України. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19
8. Ростока, М. Л. Інформаційно-аналітичний супровід модернізації і реформування сучасної освіти в умовах форс-мажорних обставин, трансформаційних змін і цифровізації суспільства. Вінниця : Твори. 2022. С. 38-66. URL: https://lib.iitta.gov.ua/731346/1/overview_edition_2022.pdf

9. Цюрко, Л. В.; Цюрко, Є. О. Моніторинг якості освітнього процесу як педагогічна проблема. Науково-методичні засади освітнього процесу у закладах фахової передвищої освіти. 99. URL: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2022/07/overview_edition_2022.pdf#page=39

УДК 37.04(477)

Саюк В. І.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНО-ТУРБУЛЕНТНОГО СВІТУ

Освіта завжди була однією з рушійних сил у процвітанні економіки і суспільства. Досягнення кожної історичної епохи розвитку людства визначається здобутками у галузі освіти. XXI століття ознаменувалося суттєвими впливами глобально-турбулентного світу на всі галузі економіки й освіту у тому числі.

Термін «турбулентність» походить від «лат. turbulentus і означає бурхливий, хаотичний, невпорядкований. Оскільки явища і процеси з подібними властивостями непередбачуваності характерні для багатьох розділів сучасної науки, термін турбулентність набув надзвичайно широкого поширення» [1]. Як підкреслюють В. Зубов і Л. Кривега, «турбулентність» означає появу «неочікуваних, непередбачуваних впливів на систему, втрату стабільності й контролю за ситуацією, можливість виникнення значних пошкоджень і навіть руйнувань та є певним підґрунтям у зміні світоглядних настанов сучасної людини» [2, с. 66].

Передумовами виникнення глобальної турбулентності, як зазначає О. Павленко, є «пандемія коронавірусної інфекції, війна росії проти України, політична нестабільність, фіскальна, економічна, валютна, зовнішня політики, перехід на новий технологічний уклад» [3, с. 242].

Отже, за таких умов, ми дійсно спостерігаємо суттєві й швидкі зміни в системі освіти України: у визначенні нової парадигми навчання; демократизації й децентралізації; розвитку європейських ціннісних орієнтаціях; змісті, формах, засобах і технологіях навчання; мотивації і цілей навчання тощо.

У зв’язку з цим зростає потреба учнів (студентів) та їхніх батьків у зверненні до вчителів (викладачів) із надання консультативних порад, допомоги, підтримки в організації освітнього процесу, засвоєнні змісту освітніх курсів, використанні інформаційно-комунікаційних технологій, мотивації навчання, вибору професії, підтримки у кризових ситуаціях, пов’язаних із впливом пандемії COVID-19 і військовою агресією росії проти України тощо. Крім того, і самі педагогічні і науково-педагогічні працівники потребують консультативних порад серед досвідчених колег щодо організації навчання за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних засобів у кризових умовах. Тобто, в останні роки важливого значення набуває такий вид професійної діяльності педагогічних і науково-педагогічних працівників як консультування.

У сучасних умовах педагогічне консультування змінює роль вчителя (викладача), якого ми більше розглядаємо як фасилітатора, консультанта, коуча, Предметом консультування учня, як правило, є питання навчальних цілей і ціннісних установок; мотивація до навчання в умовах війни; заохочення до творчої діяльності; вибір профілю навчання; допомога у розв'язанні індивідуальних проблем школярів, пов'язаних з навчанням та міжособистісним спілкуванням або негативним зовнішнім впливом і досягнення поставленої мети; розвиток індивідуальної траєкторії навчання тощо.

Спектр питань і проблем, які потребують консультативної допомоги від педагогічних працівників значно зростає. Тому у практиці педагогічного консультування на зміну методам приходять технології консультування.

Технологію педагогічного консультування ми розглядаємо як модель алгоритму дій педагогічного працівника у консультативному процесі для досягнення запланованих результатів. Технологія педагогічного консультування вирізняється відтворюваністю алгоритму процесу консультування, проектується із врахуванням конкретних умов та орієнтується на передбачуваний результат.

У педагогічному консультуванні серед професіоналів важливе значення має супервізія і наставництво. Зазначені технології використовується у консультуванні для допомоги педагогічним працівникам у професійному розвитку, підтримки, мотивації, професійного спілкування з досвідченими колегами.

Для учнів і студентів у педагогічному консультуванні корисними будуть такі технології як тьюторство, коучинг, сторітеллінг. Тьюторство у консультуванні ми розглядаємо як педагогічний супровід учня або студента у плануванні та реалізації індивідуальної траєкторії навчання, розкритті особистісного потенціалу, що особливо важливо у кризових ситуаціях під час війни. Технологію коучингу у консультуванні доцільно використовувати для формування цілей і мотивації у навчанні, розкриття внутрішнього потенціалу учнів і студентів. А технологія сторітеллінгу у консультуванні корисна для впливу на емоційну, мотиваційну і когнітивну сфери учнів і студентів, особливо під час війни росії проти України.

Враховуючи глобально-турбулентний вплив на освіту у сучасних умовах важливого значення набувають технології інформаційно-комунікаційного консультування: інтернет-консультування, он-лайн-консультування, телефонне консультування. Вони сприяють у зручний спосіб одержати консультацію, пораду або підтримку із питань, пов'язаних із освітою, не залежно від територіального місцезнаходження і часу доби.

Отже, в сучасних умовах педагогічне консультування стає однією із провідних видів професійної діяльності педагогічних і науково-педагогічних працівників та набуває важливого значення у підтримці тих, хто потребує цього завдяки сучасним методам і технологіям консультування.

Використана література:

1. Турбулентність (значення). URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/ (дата звернення: 29.01.2023 р.).
2. Зубов В. О., Кривега Л. Д. Соціальна турбулентність як підґрунтя змін у світоглядних настановах сучасної людини. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2015. Вип. 8. С. 66–68.
3. Павленко О. П., Іртищева І. О., Карпенко Г. Ю. Наукові підходи щодо глобальної турбулентності: особливості виникнення, сучасний стан та перспективи впливу. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 1. С. 238–246.

УДК 373.2.015.2

Соляник М. Г.
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ГУВЕРНЕРА З ГІПЕРАКТИВНИМИ ДІТЬМИ

Дедалі частіше педагоги зустрічаються з дітьми, які мають прояви гіперактивності в поведінці. Такі діти потребують особливої уваги, допомоги та підтримки як з боку батьків, так і з боку педагогічних працівників.

Діти дошкільного віку, за своїми особливостями мають бути активними, цікавитися усім, пізнавати оточуючий світі. Тобто, те що дошкільнята не можуть всидіти на одному місці, їх складно заспокоїти, зупинити – це є цілком нормально.

Сухіна І. В. у навчально-методичному виданні «Гіперактивна дитина» зазначає, що «синдром дефіциту уваги з гіперактивністю виявляється у підвищеній руховій активності, збудливості, труднощах концентрації та утриманні уваги, імпульсивності поведінки, проблемах у взаємостосунках з оточенням. Гіперактивність – це яскраво виражена перевага збудження над гальмуванням» [4, с. 5].

Такі діти дуже непосидючі. Їм важко концентруватися на одній справі тривалий час. Вони як "енерджайзери". Але ближче до школи батьки починають відчувати у цьому проблеми. Через те, що таким дітям важко утримувати увагу, вони розсіяні, їм складно планувати свій день і дотримуватися розпорядку, сконцентруватися на чомусь. У гіперактивних дітей найчастіше виникають проблеми у навчанні і проблеми з поведінкою.

Головні відмінності між активними дітьми та дітьми із синдром гіперактивності полягають у тому, що останні: бігають безцільно рухаються переважно хаотично, інколи їхні рухи навіть погано скоординовані не затримують надовго увагу навіть на найцікавішому предметі, незалежно від ситуації.

Причиною виникнення гіперактивності може бути:

- генетична спадковість;
- фізіологічні проблеми: стреси мами під час вагітності чи ускладнення при пологах;
- соціально-психологічні проблеми: мікроклімат у сім'ї, стосунки між батьками, алкоголізм батьків, чи неправильна лінія виховання.

Гіперактивність дітей може проявлятися з дуже раннього віку, майже з народження. Але серйозно про неї можна говорити не раніше 2-річного віку.

У разі виховання гіперактивної дитини з наймолодшого віку потрібно забезпечити дитині спокійну атмосферу вдома. Зі сторони батьків неприпустимі емоційні зриви, крики чи істерики. Навіть якщо дитина виводить своєю поведінкою, варто вийти в іншу кімнату, заспокоїтися і тільки потім спокійно говорити з дитиною. Якщо батьки будуть кричати на дитину чи сварити її, то маля ще більше збуджуватиметься. Висловлювати свої побажання щодо поведінки дитини потрібно тільки у спокійному тоні [1; 3].

Між батьками та іншими дорослими в домі має бути узгодженість щодо питання виховання дитини, тобто однакові вимоги, правила. Важливо дотримуватися режиму дня, організовувати денний сон, щоб організм дитини не перевтомлювався. Потрібно залучати дитину до рухливих ігор. При цьому важливо чітко формулювати правила гри і вимагати їх дотримання. Не можна забувати і про спокійні вправи: малювання, рахування чи складання пазлів. Разом з цим гіперактивних дітей не можна перевантажувати різними

завданнями, гуртками, секціями. Це теж може призвести до перевтоми і в подальшому тільки погіршити стан маляти. Багато уваги, часу і терпіння варто приділити для розвитку у дитини акуратності, організованості, здатності до планування. Це дасть свої результати вже у шкільному віці.

Використана література:

1. Гаяш О. В. Поради вчителям щодо навчання дітей з особливими освітніми потребами у класі з інклюзивним навчанням : методичні рекомендації. Ужгород : Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2014. 108 с.
2. Ілляшенко Т. Гіперактивна дитина. Психологічний супровід у навчальному закладі / упоряд. Т. Червонна. Київ : «Вид. Группа «Шкільний світ», 2017. 88 с.
3. Панасенко Е. А., Ліхно О. А. Психологічний супровід гіперактивної дитини-дошкільника: теоретичні й практичні підходи. *Молодий вчений*. № 10.1 (62.1) жовтень, 2018 р. С. 83–86.
4. Сухіна І. В. Гіперактивна дитина. Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.

УДК 377.091.12:004.77

Ткачук Г. Е.
кандидат педагогічних наук,
методист Навчально-методичного центру
професійно-технічної освіти у Вінницькій області
м. Вінниця, Україна

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ОСВІТИ

Сучасний етап розвитку системи підвищення кваліфікації характеризується переосмисленням базових цінностей у змісті, формах та технологіях підвищення кваліфікації педагогів. Конкуренція у сфері підвищення кваліфікації є досить вагомою у зв'язку з насиченим інформаційно-освітнім середовищем та доступу до нових технологій підготовки слухачів.

Як наслідок, набирає обертів система неформальної та інформальної освіти, яка має свої особливі переваги по відношенню до формальної освіти, пропонованого відповідними освітніми організаціями.

Ця ситуація змушує освітні установи бути конкурентоспроможними за рахунок сучасних підходів до формування змісту та застосування нових технологій реалізації додаткових професійних програм. Крім того, забезпечення безперервності професійного розвитку педагогів досягається за допомогою інноваційних форм співпраці установ професійної (професійно-технічної) освіти.

Вивченню питань безперервного професійного розвитку педагогів присвячено роботи В. Купрієвич [1], Л. Петренко [2], Г. Романова [3], О. Шамралюк [5]та інші, які зазначають, що під впливом цифровізації різних галузей економіки відбувається активна трансформація професійного розвитку педагогічних працівників.

Професійний розвиток у міжкурсовий період є важливою складовою безперервної освіти педагогів, саме в цей період зростає роль закладу освіти та різноманітних форм неформальної освіти. Саме освітнє середовище закладу професійної (професійно-

технічної) освіти може стати суб'єктом підвищення кваліфікації педагогів у напрямі опанування цифрових технологій, оскільки процес професійного розвитку відбувається постійно на відміну від епізодичного курсового підвищення кваліфікації.

Прикладом вдалої співпраці Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти та закладу П(ПТ)О є створення Центру сучасних освітніх технологій, який є майданчиком для професійного розвитку педагогів в площині удосконалення цифрових компетентностей.

Напрями роботи Центру сучасних освітніх технологій:

– розробка програмних продуктів навчального призначення і цифрових навчальних матеріалів (цифрового контенту), в тому числі, розробка електронних засобів для дистанційного навчання;

– розробка матеріалів для нових технологій навчання;

– розповсюдження наукових знань і навчання використання цифрових технологій в освітньому процесі;

– розробка авторських електронних продуктів для навчання, які засновані на інструментальному підході до навчання і які підтримують дослідницьку і пошукову діяльність учнів;

– організація семінарів та майстер-класів для викладачів з використання цифрових технологій [4].

Всі вищеозначені напрями діяльності Центру дозволили створити ефективний інформаційно-методичний простір для практичної реалізації педагогами нового змісту професійної освіти відповідно д о сучасних потреб економіки.

Отже, ефективне вирішення пріоритетних завдань методичної роботи у системі післядипломної педагогічної освіти повинне відбуватися за умови спільної колективної діяльності, а самоосвітня діяльність, цілеспрямована активність, безперервна робота над собою кожного окремого педагога є головним, провідним фактором на шляху до успіху.

Використана література:

1. Купрієвич В. О. Професійний розвиток викладачів у системі післядипломної освіти. *Актуальні проблеми неперервної освіти в інформаційному суспільств* : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф., присв. 185-річчю Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова (м. Київ, 29–30 травня 2020 р.). С. 269–272.
2. Петренко Л. М. Функціональна грамотність у контексті трансформації професійного розвитку фахівців. *Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти* : тези доп. II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Глухів, 14 травня 2020 р.) / Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2020. С. 56–58.
3. Романова Г. М., Бахтіярова Х. Ш., Ткаченко В. А. Сучасні підходи до вирішення проблем організації та формування змісту підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів. *Економіка та управління на транспорті* : Науковий журнал. Вип. 4, 2017. С. 90-96.
4. Ткачук Г. Е. Технологія використання мобільних пристроїв в інформаційному освітньому середовищі ПТНЗ. Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 7, 19 квітня 2016 р.), Т. 1 / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ: ІПТО НАПН України, 2016. С.115-116.
5. Шамралюк О. Л. Технологічна культура майстра виробничого навчання аграрного профілю як актуальна проблема професійної освіти в умовах інноваційних перетворень. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми :* зб. наук. пр. 2016. Вип. 45. С. 89-93.

УДК 37.091.3:502/504:355.01

Толочко С. В.
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник лабораторії позашкільної освіти
Інституту проблем виховання НАПН України
м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Екологічне виховання, на думку академіка І. Д. Беха, є психолого-педагогічним процесом з формування в особистості не лише наукових знань, але й певних переконань, моральних принципів, визначення її життєвої позиції, поводження в галузі охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів, екологічної культури громадян і суспільства в цілому [2].

Роль екологічного виховання – у формуванні системи екологічних цінностей для забезпечення бережливого ставлення людини до природи, спонукання до вирішення проблем глобальної екологічної кризи.

Науковці В. Глуханюк та В. Король вважають, що система екологічного виховання передбачає врахування основних її аспектів:

– національний та регіональний підходи до вибору навчального матеріалу екологічного спрямування;

– гуманістична спрямованість та зростаюча роль екологічних чинників під час вирішення глобальних проблем людства (раціональне послуговування природними ресурсами, екологічно чисті продукти харчування, захист середовища від забруднення промисловими та побутовими відходами), зокрема і збереження фізичного і духовного здоров'я людини;

– розкриття головних екологічних законів і понять для сприйняття екології як науки, що розвивається, для вирішення проблем довкілля;

– інтегрування здобутих екологічних знань і життєвих реалій для усвідомлення цінності як для виробництва, так і повсякденного життя людини [3, с. 72].

Нинішня агресія збройних сил Російської Федерації в Україні призвела до значних утрат серед мирного населення та ушкодження природної системи України. Соціологічне опитування, проведене серед українців Київським міжнародним інститутом соціології, дозволило визначити низку екологічних проблем, спричинених війною [1]. Наведемо деякі дані, актуальні в контексті означеної розвідки. До основних екологічних проблем, зумовлених воєнними діями, українці віднесли такі: радіаційне зараження (56,4% опитаних), мінування сільськогосподарських земель і лісових насаджень (39,5% респондентів), поширення отруйних речовин унаслідок обстрілів нафтобаз, газових сховищ та об'єктів хімічної промисловості (36,5% українців).

Важкі наслідки війни для навколишнього середовища України також, на думку респондентів, пов'язані із:

- забрудненням річок, ставків та акваторії морів, що викликане затопленням кораблів, розповсюдженням нафтопродуктів і вибухових речовин;
- знищенням заповідних територій, руйнуванням екосистем, загибеллю тварин і птахів, лісовими пожежами;
- руйнуванням очисних споруд, дамб, мереж водопостачання;

• засміченням територій осколками зруйнованих будівель, потрощеними автомобілями, рештками побутових речей і техніки тощо;

• значним забрудненням повітря.

Сучасні тенденції екологічного виховання населення в умовах війни, на думку експертів, пов'язані передусім із системністю і націленістю на рішення через віднайдення причин проблем і систематичної роботи задля їхнього вирішення. Значущості набуває екологічне виховання населення певних територіальних громад як активних громадян, сформованість позиції на основі попередньо отриманих наукових даних і відстоювання рішень щодо здійснення екологодоцільної ефективної діяльності для ліквідації наслідків війни, актуалізується незалежність громад у прийнятті означених рішень щодо її видів, засобів і темпів. Ще один принцип екологічного виховання населення – використання ненасильницьких методів, толерантність і повага до поглядів інших. Поруч з екологічним вихованням розвивається і екосвідомість як усвідомлення впливу дій на довкілля та екологічні наслідки, зокрема і в контексті воєнних дій в Україні.

Таким чином, ***екологічне виховання населення в умовах війни*** – це такий психолого-педагогічний процес, за якого в мешканців певних територіальних громад формуються конкретно спрямовані залежно від екологічних проблем указаного регіону наукові знання за наявних переконань, морально-етичних принципів, належної життєвої позиції щодо необхідності розроблення екологічних програм, планів дій з практичного й цілеспрямованого відновлення територій, постраждалих внаслідок бойових дій, та активної діяльності з їхньої реалізації.

Досягнути ж певного рівня екологічного виховання можна за умови наскрізності освітнього процесу та просвітництва серед дорослого населення, а також у результаті цілеспрямованої самоосвітньої діяльності.

Використана література:

1. Барсукова О. Радіація і міни: які екологічні проблеми, спричинені війною, турбують українців? Опитування. URL: https://life.pravda.com.ua/society/2022/06/10/249054/
2. Бех І. Д. Виховання особистості. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади : навч.-метод. видання. Київ : Либідь, 2003. 280 с.
3. Глуханюк В. М., Король В. П. Теоретико-методологічні основи розв'язання проблем екологічного виховання молоді в контексті сучасної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2015. № 51. С. 70–75.
4. Толочко С. В., Шевченко Н. О. Екологічна безпека як складник культури миру в українців. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2022. № 1 (103). С. 247–254.
5. Tolochko S., Bordiug N., les T. Features of formation of environmental competence of education seekers in the context of preventing environmental pollution during war. *Science Rise: Pedagogical Education*. 2022. № 3 (48). P. 4–10.

УДК 378.091.3:373.5.091.3.011.3-051

Хомич Л. О.
доктор педагогічних наук, професор,
заступник директора з наукової роботи
Інституту педагогічної освіти
і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України,
м. Київ, Україна

ПРІОРИТЕТИ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Педагогічна освіта відіграє провідну роль у становленні української держави, оскільки саме випускники закладів педагогічної освіти безпосередньо формують національну свідомість молоді, забезпечують її підготовку до оволодіння професіями, формують соціальну та громадянську компетентність. Це зумовлює певні вимоги до педагогічної освіти з боку як держави, так і українського суспільства.

Проблема підготовки сучасного вчителя актуалізувалась із реалізацією Концепції «Нова українська школа». В ній зазначається, що школа потребує учителя, який зможе стати агентом змін, має бути творчим і відповідальним, постійно працювати над собою. У зв'язку з цим визначено нову роль вчителя – не як єдиного наставника та джерело знань, а як модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини [2, с.16]. Отже, зміни сучасної педагогічної освіти повинні бути спрямовані, передусім, на формування вчителя, як вільної особистості з новим рівнем світогляду, здатного діяти в умовах невизначеності, у гармонії з навколишнім середовищем.

На думку В. Кременя, це «передбачає зміщення основного акценту із засвоєння обсягу інформації на активізацію мисленнєвої діяльності та розвиток самостійного, критичного і саморефлексивного мислення. У цьому суть нової філософії освіти» [3, с. 31].

Особливості модернізації педагогічної освіти в контексті викликів XXI століття схарактеризовані В. Андрущенком. Він наголошує на потребі перегляду цінностей і теорій формування професійної компетентності вчителя європейського рівня, здатного конкурувати на ринку праці у сфері діяльності [1, с. 5].

У Концепції НУШ визначені основні функції вчителя: усвідомлення і дотримання загальнолюдських цінностей життєдіяльності людини; партнерська взаємодія з колегами, учнями, батьками, громадськістю; формування гуманного, комфортного для учня освітнього середовища; планування різних видів діяльності; підтримка навчання та розвитку учня; організація виховної роботи з учнями; методична робота з предмету; оцінювання навчальних досягнень учня; рефлексія та професійний саморозвиток; педагогічні дослідження, узагальнення власного досвіду роботи.

На професійний розвиток вчителя позитивний вплив має ряд сучасних тенденцій, зокрема: оновлення законодавчого забезпечення системи педагогічної освіти; розроблення професійних стандартів вчителя на основі компетентнісного підходу; уніфікація освітніх рівнів підготовки вчителів, упровадження ліцензування й акредитації освітніх програм; утвердження політики академічної доброчесності. Серед недоліків підготовки сучасного вчителя доцільно акцентувати увагу на таких, як недостатня увага до практичної підготовки студентів, нівелювання профорієнтаційної роботи і відбору абітурієнтів на педагогічні професії тощо.

Удосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів в Україні передбачає перш за все вирішення ряду проблем, серед них найважливішими є такі: *1) відбір обдарованої молоді у заклади вищої педагогічної освіти*, для цього необхідно реалізувати практико-орієнтовані заходи з професійної орієнтації учнів закладів загальної середньої освіти на педагогічні спеціальності; *2) удосконалення змісту професійної підготовки майбутнього вчителя,* зокрема потребує оновлення зміст дисциплін професійної підготовки вчителів на трьох рівнях: ціннісному (впровадження аксеологічних ресурсів різних наук у зміст психолого-педагогічних дисциплін), змістовому (структурування змісту дисциплін на основі компетентнісного підходу) і технологічному (пріоритетність в опануванні інноваційними педагогічними та інформаційно-комунікаційними технологіями); *3) організація освітнього процесу,* що передбачає психолого-педагогічну підтримку індивідуальної траєкторії засвоєння студентами змісту педагогічної освіти, наставництво у вищій школі, сприяння духовному і загальному розвитку студентів; впровадження технологій в освіті, з використанням сучасних технічних засобів навчання і самонавчання; *4) обґрунтування системи педагогічної практики* з урахуванням суспільних вимог до професійної підготовки майбутнього вчителя.

Отже, головна мета педагогічної освіти – підготовка вчителя – цілісної особистості, в якій поєднуються якості вчителя-дослідника, який володіє сучасними методами наукового пізнання, іноземними мовами й комп'ютерними технологіями; вчителя-психолога, здатного бачити в дитині людину з усіма її особливостями, бажаннями й проблемами; вчителя-майстра, здатного по-новому організовувати освітній процес для задоволення інтересів і потреб своїх учнів.

Використана література:

1. Андрущенко В. П. (2011). *Завдання підготовки нового вчителя для об'єднаної Європи XXI століття*. Вища освіта України / ІВО НАПН України. Київ, № 3 (дод. 1). Темат. вип.: Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. С. 5-9.
2. Концепція нової української школи [Електронний ресурс]. URL : https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf
3. Кремень В. (2017). *Філософсько-освітня діяльність у контексті міждисциплінарності*. Interdyscyplinarnosc pedagogiki I jej Subdy scypliny / redakcja Zofii Szaroty i Franciszka Sloska / Panstwowy Instytut Badawczy w Radomiu. S. 31–38.

УДК 378.091.3:37.091.12.011.3-051(477)

Чумак М. Є.
доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри загальної фізики та методики навчання фізики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна;

Кирпиченко Т. А.
методист організаційно-методичного відділу
Навчально-методичного центру
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ НЕПРОСТИХ УМОВ ВОЄННОГО ЧАСУ

Українська держава переживає сьогодні непрості часи, еквівалентність яких фокусується на рівні як негативних, так і позитивних реалій. Перші – порушили територіальну цілісність та державний суверенітет, а останні (вже підсилені впливом перших) – актуалізували рух країни назустріч суттєвим змінам та перетворенням у процесі реалізації загальнодержавної інтеграції у єдиний європейський простір. Досягнення заявлених інтеграційних цілей є тривалим, складним та суперечливим процесом, який суттєвою мірою визначається цілим рядом факторів (зокрема, соціально-економічних, політичних, організаційно-управлінських, правових, психологічних, педагогічних та інших). Безумовно, що на кожну групу заявлених факторів відповідним чином впливає як наука так і освіта, оскільки кожна з них вже давно набула глобального статусу на рівні усього цивілізованого світу. Перехід від підготовки фахівців «масового виробництва» до конкурентоспроможної творчої особистості – ось яке завдання сьогодні стоїть у фокусі педагогічної науки та практики. Проте, реалізація цього нелегкого завдання приховується за необхідністю створення найоптимальніших умов для забезпечення неперервної підготовки підростаючого покоління у рамках єдиного багатоступеневого освітнього простору. На сучасному етапі українського державотворення місія вчителя неоціненна – сіяти вічне і мудре у світлі голови підростаючого покоління усупереч дестабілізуючим умовам воєнного часу і підвищеним ризикам особистісної безпеки усіх учасників освітнього процесу. І кожен такий крок, як і тисяча інших, наближає нас до перемоги за умови правильної реалізації покладених на усіх педагогів функцій.

Важливими на сьогодні залишаються завдання щодо реалізації перспектив гуманітаризації природничо-технічного знання, а також входження української педагогічної освіти у єдиний світовий освітній простір, що сумарним чином продукують утвердження гуманістичних основ нового мислення та водночас нової парадигми освіти. І в ідеальному варіанті кожен учасник освітнього процесу повинен мати, окрім предметних знань, ще й знання у галузі педагогіки та психології.

Зміна суспільного базису, спровокована проявами військової агресії представників сусідньої території, актуалізувала на порядку денному питання «трансформації» світоглядних установок, принципів організації економіки та її інфраструктури у відповідності до назрілих реалій. Паралельним чином кристалізувалася необхідність щодо формування у майбутніх учителів нової економічної позиції і, відповідно, нового економічно-центрованого стилю мислення, затребуваного часом. Сказане свідчить про

посилення уваги до освоєння нових підходів до навчання та виховання, що у певній мірі може забезпечити лише такий професорсько-викладацький склад, який мислить сучасними категоріями та поняттями. Як свідчить практика, цей процес складний та поетапний. Впровадження останнього в освітню практику сьогодення не відбувається миттєво, тоді як динамічні суспільно-політичні реалії, які торкаються невидимим шлейфом економіки та освіти, вимагають негайного оперативного реагування у відповідь на зовнішні зміни оточуючого середовища.

Стан сучасної педагогічної освіти на всіх щаблях її функціонування, на жаль, не відповідає повною мірою сучасному етапу функціонування українського суспільства в умовах воєнного часу. Перед педагогічною громадськістю постало надскладне завдання – пошук шляхів виходу з існуючої ситуації на усіх рівнях суспільного функціонування. Вчити та виховувати «старими» методами та способами нове покоління, для якого навіть натяки на проросійське вже є неприйнятним та недієвим. У зв'язку з цим, актуалізується завдання щодо пошуку нових, інноваційних підходів, здатних сприяти впровадженню в освітній процес таких рішень, які б забезпечували мотивацію майбутніх педагогічних кадрів на оволодіння економічними знаннями, вміннями спілкуватися сучасною українською мовою позбавленою русизмів, наявністю цінних компетенцій, необхідних для реалізації життєстверджуючих проектів розбудови Української держави.

УДК 37.017.4:17.022.1-029:34

Korporowicz L.
Doctor of Sociological Sciences
Professor of the Faculty of International and Political Studies
Jagiellonian University in Krakow
Krakow, Poland

PATRIOTIC EDUCATION AS A CHALLENGE TO THE PROCESS OF VALUE FORMATION: FROM HUMAN RIGHTS TO RIGHTS OF NATIONS

Patriotic education, like national education, is not a particular concern of international education systems today. On the contrary, it has become an almost archaic remnant of nation states and, as such, cannot count on the support of the intellectual elites of the global world. A careful analysis of the events taking place in various parts of the world shows, however, the great need for subjectivity, sovereignty and expanding the freedom of many nations and even smaller cultural communities. They often undertake an open struggle against domination, and sometimes – as in today's Ukraine – aggression of genocidal political and state systems. The need for patriotism and education in patriotism changes the belief that it has become an element of the "end of history", a value that is not very modern and incompatible with the contemporary spirit of postmodernism. Many social movements in Europe, Asia or America show a great revival of patriotic attitudes. So it is a great challenge for modern education, pedagogy, but also social psychology, cultural sciences, security sciences. Here are some theses that concern patriotic education as a challenge in the process of the values formation of modern man both individually and of various types of communities.

1. The Universal Declaration of Human Rights of 1948 states that every person, as a person or as a member of specific groups, has the right to nationality. The sense of national belonging is therefore an elementary law of human dignity. Awareness of this right, but also of this truth, is a great challenge of contemporary educational systems, which very often degrade this type of values and attitudes, marginalizing it in the whole educational processes.

2. The consequence of the first challenge is the recognition that patriotism, as love of the land and culture of one's homeland, is also an elementary human right. This right cannot be marginalized, ridiculed and thrown out of the processes of forming social values, thus destroying the fully developed personality and moral competence of modern man.

3. Patriotism as a kind of value is not only the right of individuals, but also of groups and communities, and so it is the cultural right of every community and nation, which has not only its formal rights, but also such attributes as dignity, honor and national responsibility. These values are as real as many others and should not be reduced to the modern, hedonistic values.

4. The great challenge of contemporary social and national pedagogy is to show that patriotic attitudes are an element of cultural security of national communities and are associated with other types of security.

5. A very serious challenge of patriotic pedagogy is to show the radical difference between patriotism and national chauvinism, which transforms this type of attitude into ethnocentrism, a feeling of strangeness and even contempt and hatred for other nations. The lack of this distinction condemns people and groups to the degradation of their sphere of values, destroys the spiritual culture of the nation and becomes the cause of very different alienations.

6. The pedagogy of patriotism must open the educational process to getting to know and understanding the values of other nations through the ability to empathize, respect but also to use their achievements as a value worthy of recognition and often universally human. This kind of patriotism allows us to respect the different identities of particular groups and nations, but not to expose their differences. The challenge of this situation is to build bridges of cooperation and intercultural exchange.

7. The challenge of patriotic education is also to develop respect for cultural heritage as a building block of national identity and dignity. Defining its values, however, must not become a tool for intensifying conflicts, differences and appropriation, but for showing the contribution to a universal or regional system of values that can be the subject of creative experiences of many people and communities.

8. Patriotic education free from political and chauvinistic manipulation, built on human rights, is a fragment of the cultural rights of each nation and as such expresses the general axiology of the law of nations.

Literature:

1. Jagiellonian Ideas Towards Challenges of Modern Times, red. L. Korporowicz, S. Jaskuła, M. Stefanowic, P. Plichta, The Jagiellonian Library, Krakow 2017.
2. Korporowicz L, Patriotyzm jako prawo człowieka, w: Od tożsamości do patriotyzmu, red. H. Skorowski, Fundacja Instytut Balticum, Seria: Pogranicza; t.4, Łeba 2019, s. 115-130.
3. Schiller N., G., Darieva T., Gruner-Domic S., Defining cosmopolitan sociability in a transnational age. An introduction,"Ethnic and Racial Studies", 2011, Vol. 34, No 3, 399-418.
4. Szlachta B., Prawo narodów, w: Słownik historii doktryn politycznych, t.4, red. K. Chojnicka, M.Jaskólski, Warszawa 2009.
5. Wielgus S., The Medieval Polish Doctrine of the Law of Nations: Ius Gentium, University Press of the Catholic University of Lublin, Lublin 1989.
6. Vercovec S., Cohen R., Introduction: Conceiving Cosmopolitanism, in: Cenceiving Cosmopolitanism.Theory, Context and Practice, ed. S. Vercovec, R. Cohen, Oxford University Press, Oxford 2002, p. 1-22.
7. Universal Declaration of Human Rights, Article 15 (UN).

СЕКЦІЯ 4

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ГРОМАДСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 373.3.091.3:796

Васильків Ю. В.
науковий керівник – доцент ***Носкова М. В.***
Національний університет «Львівська політехніка»
Львів, Україна

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ ФІЗКУЛЬТУРИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Опираючись на Державний стандарт початкової загальної освіти кожен учень без винятку отримує знання, уміння та навички, які допоможуть йому у підготовці до подальшого навчання. Завданням кожного сучасного вчителя полягає у формуванні в учнів початкової школи кола компетентностей – ключових, предметних та міжпредметних. Однією з ключових компетентностей, яка формується в учнів на уроках фізичної культури є здоров'язбережувальна.

Ігрова діяльність на уроках в початковій школі має надзвичайно важливе значення, адже за її допомогою у дітей формується характер. Під час гри учні засвоюють життєво-необхідні рухові вміння та навички, у них формується сміливість, воля та кмітливість. Саме в молодшому шкільному віці ігровий метод посідає важливе місце та стає одним з головних методів фізичного виховання. За словами відомого педагога В. О. Сухомлинського участь дітей в ігровій діяльності сприяють формуванню взаємної виручки, підтримки, організованості, дисципліни та винахідництва.

Завдяки правильній організації та проведенню рухливих ігор на уроках фізичної культури, в учнів формується мотивація та зацікавленість до уроку, кожен з них проявляє свої особисті якості, активність та ініціативу. В учасників рухливих ігор краще формуються такі фізичні якості як сила, швидкість спритність гнучкість та витривалість. Також одним із важливих чинників активних ігор є елемент змагання, адже саме під час змагань кожен учень докладає максимум зусиль для того, аби перемогла саме його команда [4]. Граючи, діти задовольняють властиву їм потребу в рухах.

Рухливі ігри – це ігри метою яких є загальний фізичний розвиток без спеціальної підготовки. Вони побудовані на вільних, різноманітних і простих рухах, пов'язані з включенням у роботу головним чином великих м'язових груп, прості за своїм змістом і правилами [3].

У педагогічній практиці існує така класифікація рухливих ігор для учнів початкової школи:

- індивідуальні («Квач», «Вудочка», «Карлики і велетні») і командні («Абетка», «Гопак», «Всі до своїх прапорців»);
- із предметами («М'яч середньому», «Квач зі стрічками») і без предметів («Квач», «Гопак»);
- з ведучими («Вудочка», «Їжак», «Ми веселі діти») і без ведучих («Передай далі». «Хто де живе?»);
- за переважаючим розвитком фізичних якостей (ігри для розвитку швидкості: «День і ніч», «Захисники фортеці», «Останній вибуває»; ігри для розвитку сили: «Гопак», «Човник», «Силачі»; ігри для розвитку спритності: «Квач зі стрічками», «Море хвилюється» тощо);
- за інтенсивністю фізичного навантаження (ігри малої інтенсивності: «Карлики і велетні», «Тиша», ігри середньої інтенсивності: «Вище землі», «Пошта йде у всі міста», ігри великої інтенсивності: «Вудочка», «Потяг»);
- за місцем проведення (на свіжому повітрі: «Фізкультура», «Класи», «Другий зайвий», в залі: «Пасування волейболістів», «Уважні сусіди», «Коники», на воді: «Перекинь швидше», на снігу: «Швидкі санки»);
- за спрямованістю рухових дій (ігри з бігом: «Ворота», «Всі до своїх прапорців»; ігри з ходьбою: «Зайчик», «Котики», ігри зі стрибками: «У річку, гоп», «Довга лоза», ігри з передачею м'яча: «Злови м'яч», «Передай далі»), ігри з метанням «Снайпери», «Влуч у ціль», «Спритний м'яч») [2].

Застосування рухливих ігор з елементами окремих видів спорту дасть змогу створити в учнів певний запас рухів, ефективніше розвивати необхідні рухові якості. Крім того, значно легше формуватимуться нові навички.

Приклади рухливих ігор для застосування їх на уроках фізичної культури, в режимі дня школяра, в позакласній і позашкільній фізкультурно-масовій роботі, шкільному святі та для занять з окремих видів спорту:

«День і ніч». Усередині майданчика креслять дві паралельні лінії. Гравців поділяють на дві команди, які розташовуються вздовж ліній. За ними за 2–3 м від «стін», креслять лінії «домів». Одна команда – «день», друга – «ніч». Команда, яку назвав керівник ловить ту, яка, повернувшись, тікає до свого дому. Після підрахунку покваченых гравців, команди повертаються на свої місця, і гра повторюється. Виграє команда, яка матиме більше пійманих гравців. За правилами гри біг починають за сигналом, ловити гравців можна до лінії дому, не можна тікати від переслідувача, змінюючи напрямок руху. Удосконалюється швидкість реакції на слуховий сигнал.

«До своїх прапорців!» Гравці розподіляються на кілька груп, які утворюють коло. Усередині кожного кола стає гравець з кольоровим прапорцем у витягнутій руці. За першим сигналом керівника всі гравці розбігаються по майданчику (крім гравців з прапорцями), за другим – зупиняються, присідають і закривають очі. У цей час гравці з прапорцями переходять на нові місця. Керівник подає команду: «До своїх прапорців!», і усі біжать до прапорця свого кольору й утворюють коло. Хто перший утворить коло, той виграє. Бажано, щоб усі прапорці були різноколірні. Після кожної спроби гравців з прапорцями змінюють. Удосконалюються навички з бігу зі зміною напрямку руху, виховується колективність дій, розвиваються швидкість, орієнтування тощо.

«Заєць без лігва». Гравці, крім двох – «зайця» і «вовка» – стають попарно в різних місцях майданчика, обличчям один до одного і беруться за руки, утворюючи «кущики». 21 Заєць за сигналом керівника тікає, рятуючись від вовка, забігає всередину будь-якої пари і стає спиною до одного з гравців. Гравець, який опинився за спиною того, хто

прибіг, стає зайцем. Він намагається втекти всередину іншої пари. Той, кого піймали, стає вовком, а вовк – зайцем. Правилами гри вовкові дозволяється ловити зайця тільки за межами кущиків, а зайцям забороняється пробігати крізь них. Якщо заєць забіг у кущик, він там і залишається. Гравці, які утворюють кущики, не повинні заважати зайцям, які тікають. Виховуються увага, рішучість і кмітливість, розвиваються спритність і швидкість дій [1].

Отже, рухливі ігри на уроках фізичної культури у початковій школі займають особливе місце у формуванні здоров'язбережувальної компетентності учнів. У дітей ефективніше розвиваються необхідні рухові якості, значно легше формуються навички. В комплексі з іншими виховними засобами рухливі ігри сприяють формуванню гармонійно розвиненої, активної особистості, що поєднує в собі духовне багатство, моральну чистоту та фізичну досконалість.

Використана література:

1. Кравчиня Л. М. Рухливі ігри на уроках фізичної культури Збірка рухливих ігор. Рокитне, 2016. 44 с.
2. Рухливі ігри для сучасної школи Методичні матеріали [Електронний ресурс]. 2011. URL: http://eprints.zu.edu.ua/5932/2/3.pdf (дата звернення: 26.10.2021).
3. Рухливі ігри молодших школярів на уроках фізичної культури та в позаурочний час [Електронний ресурс]. 2017. URL: http://navigator.rv.ua/wp-content/uploads/2018/10/Ruhlyvi-igry-knyga.pdf (дата звернення: 27.10.2021).
4. Рухливі ігри на уроках фізкультури [Електронний ресурс]. 2018. URL: https://naurok.com.ua /ruhlivi-igri-na-urokah-fizkulturi-8484.html (дата звернення: 27.10.2021).

УДК 330.526.39:355.01-053.6

Головко Л. В.
кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
Інституту демографії та соціальних досліджень
імені М. В. Птухи НАН України,
м. Київ, Україна;

Головко Т. В.
студентка 4 курсу
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

ЗГУРТОВАНІСТЬ МОЛОДІ ТА ЇЇ УЧАСТЬ У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану точками зростання соціального капіталу стали активність громадянського суспільства, посилення ініціативності, особливо серед молоді, завдяки можливості брати участь у благодійній та волонтерській діяльності. Після 24 лютого 2022 р. значущими є трансформаційні процеси у структурі громадського сектору, посиленні особистої участі українців у окремих його складових.

Пріоритетним напрямом соціального розвитку стала масова підтримка армії України

з боку неформального сектору і населення. Упродовж 2021-2022 рр. зросла активність формування благодійних фондів, волонтерських угрупувань, підвищився рівень довіри до благодійних структур (з 2,66 до 3,77 балів), передусім до тих, що прозоро висвітлюють результати своєї діяльності, зокрема збір та розподіл благодійних внесків [1].

Наразі популярності серед населення, насамперед серед дітей та молоді, набув Фонд Сергія Притули. Масовими стали акції, організовані фондом на підтримку армії України. Зокрема, на реалізацію проєкту «Народний байрактар», українці зібрали за три дні коштів на 4 байрактари. У співпраці із волонтером Сергієм Стерненко БФ Сергія Притули організували збір «Народна помста» для закупівлі дронів-камікадзе RAM II UAV («Лелека-100»); упродовж 10-11 жовтня 2022 р. зібрали 352 млн грн. Зростанню іміджу структур неформального сектору сприяє прозорість їхньої діяльності, звітності розподілу витрат, а надзвичайна активність та патріотизм населення підсилює значимість їхніх проєктів [2].

У дні масових обстрілів об'єктів критичної та цивільної інфраструктури українці ще більше підтримували ЗСУ, збільшуючи обсяг пожертв на рахунках благодійних фондів. Популярними серед населення також є: United24 та БФ «Повернись живим». Лише за жовтень українці задонатили 1,5 млрд грн. За 6 місяців 2022 р. найбільше зріс обсяг надходжень на фандрайзенговій платформі United24, що становить понад 6,8 млрд грн, з них: 83 %, або 5,6 млрд грн надійшло на рахунок ЗСУ; 11 %, або 745 млн грн – для медичної допомоги; 6 %, або 429 млн грн – на гуманітарну допомогу [3].

Молодь у віці 18-29 років є більш мобільною (74 % проти 57 % населення віком 60 років і старше). Зростання ініціативності серед певних вікових категорій населення підсилює показники участі відповідної громади у загальноукраїнському рівні благодійності. Упродовж перших шести місяців війни найбільш активним у благодійній діяльності стало населення у віці 18-49 років [1].

Надзвичайну значущість у благодійній та волонтерській діяльності молоді в умовах воєнного стану відіграють органи студентського самоврядування у закладах вищої освіти. Однією з основних цілей самоврядування є формування у студентів активної громадянської позиції, здатності до праці і життя в умовах сучасного суспільства. На сьогоднішній день – це дуже важливо і актуально. Повномасштабне вторгнення країни-агресора в Україну триває майже рік, і за цей час тисячі молодих людей чітко усвідомили свою громадську позицію. Але для того, щоб дійсно перемогти ворога, потрібно максимально об'єднатися задля спільної мети.

Студентський парламент може організовувати різноманітні благодійні акції для підтримки українських військових чи людей, що постраждали під час війни. Це сприятиме залученню більшого кола осіб і розумінню ними всієї важливості подібних заходів. Зокрема, студенти можуть організовувати збори матеріалів для: маскувальних сіток, бліндажних свічок, сухих харчових наборів, акумуляторів, необхідного одягу тощо. Крім цього, студенти й самі можуть долучатися до виготовлення всього вище перерахованого. Благодійні збори коштів для перевірених фондів, або для сімей студентів та інших людей, які потребують допомоги, теж можливі. Звичайно, це все має проводитися у відповідності до законодавчої бази України.

Чимало молодих людей зараз перебувають на фронті, захищаючи нашу країну, або волонтерять, за межами своїх університетів, у різних організаціях чи групах. До цих людей можуть звернутися представники студентського парламенту, які зацікавлені у організації волонтерських та благодійних заходів, з метою отримання достовірних даних про те, чим конкретно студентство може допомогти і кому саме. На разі, спостерігаються явища спекулювання коштів та інших ресурсів сторонніми особами, тому дуже важливо мати перевірену і надійну інформацію, щоб вся допомога дійсно була надана тим, кому вона необхідна.

Участь студентського парламенту у волонтерській та благодійній діяльності значно сприятиме формуванню та закріпленню стійкої громадянської позиції, що в свою чергу зумовлюватиме розвиток свідомої поведінки у сучасних умовах життя.

Використана література:

1. Благодійність у часи війни – кількісне дослідження. Zagoriy Foundation. 2022. 48 с.
2. Головко Л. В., Головко Т. В. Волонтерська діяльність як ресурс нарощування соціального капіталу. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські виміри сталого розвитку». 20-21 жовтня. Київ : НУХТ, 2022. 129 с.
3. Звіт про використання та призначення коштів. URL: u24.gov.ua/uk (дата звернення 24.12.2022 р.).

УДК 378.091.12.011.3-051(477)

Грищенко Ю. В.
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
відділу змісту і технологій педагогічної освіти
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України
м. Київ, Україна

ТЕХНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ШКІЛ У ФОРМАЛЬНІЙ І НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Дослідження теорії і практики діяльності вітчизняних науково-педагогічних шкіл в історичній ретроспективі розкриває зміст, теоретико-методологічні основи та прогностичні аспекти визначення пріоритетних напрямів творчого використання набутого досвіду на сучасному етапі реформування вищої освіти в Україні.

Технологічні засади використання ідей вітчизняних науково-педагогічних шкіл у формальній і неформальній освіті викладачів закладів вищої освіти та викладачів-дослідників спрямовані на підвищення якості підготовки науково-педагогічного персоналу і оновлення системи професійної підготовки наукових кадрів. Це пов’язано зі зростанням інтересу до історії розвитку вітчизняних науково-педагогічних шкіл, недостатнім використанням досягнень науково-педагогічних шкіл у сучасній освітній практиці та фрагментарним впровадженням ідей науково-педагогічних шкіл в університетських і академічних осередках [3, с. 154].

Отже, технологічні засади використання ідей вітчизняних науково-педагогічних шкіл у формальній і неформальній освіті викладачів закладів вищої педагогічної освіти ми розглядаємо як особливу організацію формальної і неформальної освіти викладачів закладів вищої освіти та викладачів-дослідників, визначальними ознаками якої є особистісний і професійний розвиток, а результатом – готовність викладачів закладів вищої освіти та викладачів-дослідників до використання ідей вітчизняних науково-педагогічних шкіл у професійній діяльності [1].

У контексті обґрунтування теоретичних основ технології використання ідей вітчизняних науково-педагогічних шкіл у формальній і неформальній освіті викладачів закладів вищої освіти та викладачів-дослідників, слід окреслити її основні компоненти: концептуальний (відображає впровадження педагогічної технології); змістово-процесуальний (конкретизує мету, зміст, методи і форми навчання та педагогічної діяльності викладача, управління викладачем навчально-виховним процесом); професійний (пояснює залежність успішності функціонування і відтворення педагогічної технології від педагогічної майстерності викладача).

Концептуальною основою реалізації технологічних засад використання ідей вітчизняних науково-педагогічних шкіл у формальній і неформальній освіті викладачів закладів вищої освіти та викладачів-дослідників є ряд методологічних підходів: аксіологічний підхід, який зумовлює визначення цінностей і ціннісних орієнтирів розвитку науково-педагогічних шкіл в Україні; культурологічний підхід дозволяє проаналізувати проблеми формальної і неформальної освіти, становлення і розвитку наукових шкіл в загальнокультурному й соціально-історичному [2] контексті як інтеграцію особистості з національною і загальнолюдською культурою у систему соціально-ціннісних відносин; історіографічний підхід сприяє аналізу стану розробки проблеми в історико-педагогічній науці; акмеологічний підхід, спрямований на вивчення особистості як цілісного феномена в єдності її вимірів (індивід, особистість, індивідуальність), зорієнтованість людини на постійний саморозвиток і самовдосконалення, формування мотивації високих досягнень, прагненні високих результатів, життєвих успіхів, організації творчої діяльності особистості на всіх етапах її неперервної освіти, створенні необхідних умов для самореалізації її творчого потенціалу.

Реалізація технологічних засад використання ідей вітчизняних науково-педагогічних шкіл у формальній і неформальній освіті викладачів закладів вищої освіти та викладачів-дослідників включає такі взаємопов’язані концепти: 1) методологічний концепт, який представляє взаємодію основних наукових підходів для обґрунтування етапів, організаційно-теоретичних засад й особливостей діяльності науково-педагогічних шкіл; 2) теоретичний концепт визначає систему дефініцій, що покладено в основу розгляду проблеми з погляду історичної ретроспективи і характеризується ідентифікацією історико-педагогічних та наукових джерел; 3) технологічний концепт передбачає творче використання ідей науково-педагогічних шкіл у контексті реформування вітчизняної науки, модернізації освіти у вимірах євроінтеграції.

Технологічні засади використання ідей вітчизняних науково-педагогічних шкіл у формальній і неформальній освіті викладачів закладів вищої освіти та викладачів-дослідників представляють собою цілісну дидактичну систему, що дозволяє найбільш ефективно, з гарантованою якістю вирішувати педагогічні завдання. До структурних складових технології як дидактичної системи доцільно віднести дидактичні цілі і завдання, зміст, засоби педагогічної взаємодії (методи навчання), організацію навчального процесу (форми навчання), засоби навчання викладача, а також результати діяльності/

Отже, основними складовими технологічних засад використання ідей вітчизняних науково-педагогічних шкіл у формальній і неформальній освіті викладачів закладів вищої освіти та викладачів-дослідників є: продукування інноваційної ідеї, яка могла б забезпечити новий рівень якості освітніх послуг, нову якість кінцевого освітнього продукту, тобто рівня професійного розвитку викладачів вищих педагогічних навчальних закладів, їхньої компетентності, готовності до навчання впродовж життя; створення, опанування, апробація нових педагогічних технологій, які будуть ефективними в умовах інноваційної діяльності; визначення та обґрунтування критеріїв якості освіти, які за своїм обсягом та змістом будуть достатніми для діагностики, оцінювання та моніторингу результатів реалізації інноваційних освітніх програм і проектів.

Використана література:

1. Гусейнова Е. І., Лук'янова Ю. М. Неформальна освіта як важливий елемент безперервної освіти. URL : http://www.rusnauka.com/11_NPE_2012/Pedagogica/4_106261.doc.htm. Заголовок з екрана.
2. Ортинський В. Л. Структура педагогічної технології / Педагогіка вищої школи. [Електронний ресурс]. URL : https://westudents.com.ua/glavy/50361-struktura-pedagogchno-tehnolog.html 158
3. Технології професійного розвитку педагогів в умовах формальної і неформальної освіти : практичний посібник / М. П. Вовк, Г. І. Сотська, Н. О. Філіпчук, Ю. В. Грищенко, С. О. Соломаха, Л. Ю. Султанова, Н. С. Гомеля. К. : Талком, 2019. 320 с.

УДК 373.5.091.59

Єрмак Т. М.
аспірантка Інституту педагогіки НАПН України,
директорка НВК ліцей № 157 м. Києва
м. Київ, Україна

РОЛЬ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ НАВИЧОК УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Часи глобальних викликів вимагають від освітян гнучкості та швидкої адаптації до змін аби сформувати в учнів ті навички, які є на часі сьогодні й будуть важливими у майбутньому. Сучасна учнівська молодь потребує інноваційних підходів до організації освітнього процесу, тому педагоги мають удосконалювати традиційні та впроваджувати інноваційні форми навчання та виховної роботи.

Учнівське самоврядування – це спосіб залучення учнів до систематичної участі у навчально-виховному процесі. Самоврядування – самостійна діяльність учнів, яка відбувається за координації відповідального педагога [1].

Цінність учнівського самоврядування полягає в тому, що учні глибоко і всебічно проникають у сутність своїх прав та обов'язків, у результаті чого підвищується їхня громадянська активність, самосвідомість, життєва компетентність.

Формою учнівського самоврядування у Комунальному закладі «Навчально-виховний комплекс «Спеціалізована школа І-ІІ ступенів – ліцей № 157» м. Києва є Ліцейна Демократична Республіка Учнів (ЛДРУ), що заснована у 2002 році.

Ліцейна Демократична Республіка Учнів – це своєрідна мікромодель держави. Її мета полягає у формуванні в учнів правової культури й культури взаємовідносин, розуміння виборчого процесу, вміння працювати в команді, розробляти і реалізовувати проекти, вмінні комунікувати й брати на себе відповідальність, що є важливими навичками Лідера нового часу [2].

Очолює ЛДРУ президент, який обирається раз на два роки. В структурі функціонує кабінет міністрів: міністерство освіти, міністерство правопорядку, міністерство культури, міністерство спорту, міністерство екології, міністерство цифрових технологій. Виконавчим органом ЛДРУ є парламент. ЛДРУ діє на основі власної Конституції ЛДРУ.

При ЛДРУ діє актив учнівського самоврядування до складу якого входить міністерства класів із класним активом. Учнівське самоврядування у своїй роботі

проводить збори міністерств, збори активу учнівського самоврядування, де спільно вирішують ті чи інші питання або ж працюють заздалегідь підготовленим планом ЛДРУ, проводять спільні конференції, круглі столи, звіти, тренінги, флешмоби, майстер-класи тощо.

Для ефективної діяльності учнівського самоврядування ліцеїстам пропонується модель всебічної демократії у проведенні виборчого процесу, доборі лідерської команди ліцею, організації виборів, участі у плануванні, організації, контролю навчальної та громадської роботи школи.

Шкільне самоврядування обирають на засадах вільного і рівноправного висування кандидатів кожним класом школи.

Президент обирається з-поміж активних старшокласників шляхом таємного голосування. Виборам передує захист програм кандидатів у президенти школи на загальношкільних дебатах.

Дебати призначаються незадовго до виборів у великій рекреації закладу аби кожен охочий зміг долучитися.

Наступним кроком є формування питань від спеціальної комісії, до якої входять представники минулої лідерської команди (екс-президенти школи, актив, партнери), вчителі історії та права, соціальні педагоги. Кандидатам ставлять питання також вільні слухачі дебатів, залучаються партнери закладу, таким чином формується програма запитань до кандидатів і процес набуває максимальної прозорості й ефективності.

У день виборів учні 5-11х класів організовано йдуть на виборчу дільницю. Виборці по черзі підходять до членів шкільної виборчої комісії (один представник від класу, яких обрали шляхом голосування у класах), де отримують згідно списку виборців бюлетень для голосування. Виборча дільниця заздалегідь облаштована спеціальними кабінками для голосування, відповідно до вимог проведення виборів. Представники шкільної виборчої комісії надають виборчі бюлетені, ведуть реєстрацію. Заповнений бюлетень виборець опускає до скриньки. За процесом виборів спостерігають спостерігачі (по одному представнику від кожного кандидата). Після голосування члени виборчої комісії у супроводі спостерігачів підраховують результати кількості голосів та на засіданні шкільного активу оголошують результати виборів.

Прозоро та структуровано, відповідно до Конституції ЛДРУ організована процедура виборів президента ЛДРУ формує громадянську свідомість учнів. Участь в учнівському самоврядуванні формує активних громадян, які поважають і цінують надбання та принципи демократії, готує їх до успішної діяльності в демократичному суспільстві.

Учнівське самоврядування надає можливості для самореалізації, саморозвитку, втілення креативних ідей, творчих здібностей учнів на засадах співпраці, демократії та гуманізму. Саме за демократичних підходів учні отримують радість від освітнього процесу та почуваються вільно, а отже здатні творити.

Використана література:

1. Учнівське самоврядування. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/uchnivske-samovryaduvannya
2. Єрмак Т. М. Форми і методи формування лідерських навичок учнів закладів загальної середньої освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2022. Вип. 4. С. 160-173. https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2022.270602

УДК 37.017.4-027.542(477)

Журба К. О.
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник лабораторії морального,
громадянського та міжкультурного виховання
Інституту проблем виховання НАПН України
м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СОЛІДАРНОСТІ

Формування в учнівської і студентської молоді національної солідарності в умовах воєнного і повоєнного часу є проблемою державної ваги з огляду на війну Росії проти України. Виклики, перед якими стоїть наша країна, як то: відстоювання власної територіальної цілісності, відсіч зовнішній агресії, становлення політичної нації, зростання ролі власної причетності і відповідальності за долю України вимагають значної уваги до виховання учнівської та студентської молоді та актуалізують формування національних і патріотичних цінностей. Актуальність формування в учнівської і студентської молоді національної солідарності обумовлена необхідністю об'єднання українського суспільства, згуртованості довкола спільних національних інтересів на основі національної відповідальності, відстоювання її територіальної цілісності і демократичного майбутнього України. Водночас, формування національної солідарності має здійснюватися на основі рівноправного діалогу з усіма етносами і народами, які проживають на теренах України і спрямовуватися на громадянську активність, взаємопідтримку, створення сприятливих умов для їх розвитку. Важлива роль у цьому плані відводиться позакласній, позааудиторній діяльності закладів загальної середньої освіти та закладів вищої освіти, що володіє значним виховним потенціалом.

Про необхідність активізації уваги до формування в учнівської і студентської молоді національної солідарності йдеться в Законах України "Про освіту", "Про вищу освіту", "Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті", Концепції українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах сучасних модернізаційних змін; Концепції соціального згуртування Європи, Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2020-2025 рр., Програми «Нова українська школа» у поступі до цінностей .

Наукова обґрунтованість запропонованого дослідження обумовлена покладеними в її основу: методологічними підходами (аксіологічним, особистісно орієнтованим, компетентнісним); положеннями про гуманістичну етику і мораль, погляд на людину як найвищу цінність (І. Бех, Е. Фромм), діалектичний зв'язок, взаємообумовленість і цілісність явищ та процесів у ході історії, взаємодію етносів і народів на теренах України (П. Вербицька, П. Кендзьор); положення про розвиток національної ідеї (В. Кремень, І. Курас, Л. Лук'яненко, К.Чорна), націєтворчі чинники та історичну пам'ять (Г. Філіпчук), трансформацію етнічної свідомості у національну (Т. Потапчук), взаємозв'язку Я-образу і Я-концепції з життям народу (В. Роменець), положення про національну самосвідомість, національну гідність (Г.Ващенко, Ю. Руденко), про вплив мови на формування національно-культурної ідентичності (І. Огієнко, С. Русова), формування національної солідарності у сучасних умовах (О. Оржель, М. Степико), особливості виховання у юнацькому віці (І. Бех, І. Кон, В.Сухомлинський).

Конвергентність застосування зазначених методологічних підходів, концепцій та ідей передбачає, розв'язання проблем проблеми формування в учнівської і студентської молоді національної солідарності в умовах воєнного і повоєнного часу. У цьому плані важливою є роль усіх суб'єктів і виховних чинників позакласної та позааудиторної роботи, здатних забезпечити ефективність виховного процесу ЗЗСО, ЗВО, врахування індивідуальних та вікових особливості юнацького віку, розроблення особистісно орієнтованої методики формування в учнівської і студентської молоді національної солідарності з урахуванням специфіки воєнного і повоєнного часу.

Метою формування в учнівської і студентської молоді національної солідарності є становлення відповідального громадянина України, який усвідомлює свою приналежність до українського народу, причетність до долі країни, її ролі у світовому співтоваристві, а також є носієм української культури, мови, береже історичну пам'ять, цінує культуру, традиції, готовий боронити, розбудовувати Україну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, державу.

Водночас, формування національної солідарності передбачає становлення таких важливих якостей як національна спорідненість, національна ідентичність, національна гідність, національна перспектива.

Таким чином, перспективними є наукові розвідки щодо розв'язання зазначеної проблеми у сучасних умовах воєнного і повоєнного часу, ефективного використання виховного потенціалу позакласної і позааудиторної роботи, розроблення та впровадження особистісно орієнтованої методики формування в учнівської і студентської молоді національної солідарності.

УДК 364.64:352/354

Ізмайлова А. С.
студентка групи ЗЗСР,
спеціальності «соціальна робота»,
*науковий керівник – **Івженко І. Б.**,*
кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
Навчально-науковий інститут молодіжної
та сімейної політики і соціальної роботи
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ В СІМ'Ї

Протидія насильства в сім'ї є надзвичайно важливим, соціально значущим і актуальним завданням, вирішення якого носить міждисциплінарний характер. Останнім часом в Україні активізувалася робота з попередження насильства стосовно жінок як на державному та місцевих рівнях, так і зусиллями громадських організацій. У тісній співпраці органів публічного управління з громадським сектором відбуваються спроби запровадження й реалізації певних моделей роботи, насамперед превентивної, направленої

на попередження насильницьких дій в родинах, а саме: навчально-тренінгові програми в громаді; робота з правоохоронними органами; організація притулків для жінок, які зазнали насильства; відкриття кризових консультативних центрів (очних та заочних); центрів реінтеграції; груп взаємопідтримки чи самодопомоги; психотерапевтичних програм (індивідуальних та групових), тощо.

Проблема збільшення випадків насильства в сім'ї активізувала потребу в науковому дослідженні та обґрунтуванні даного феномену. Так, фундаментальні основи сучасних теорій насильства були закладені в дослідженнях Х. Арангурена, Г. Блумера, М. Вебера, Д. Галтунга, Л. Гумпловича, Р. Дарендорфа, Е. Дюркгейма, Г. Зіммеля, Л. Козера, Р. Мертона, Г. Москі та ін. Аналіз наукових праць підкреслює, що одним із основних джерел домашнього насильства є пережитки патріархату в сучасному суспільстві. У патріархальному суспільстві абсолютно домінуючим є образ чоловіка, де жінки і діти не мають абсолютно ніяких прав і повністю підпорядковуються «голові сім'ї». Чоловіча сила підтримується жорстоким насильством. До сучасних сімейних проблем, які спонукають до протиправних дій з боку кривдника належать: матеріальні труднощі, різні види залежностей, безробіття; конфлікти між членами сім'ї, та інші.

Безперечно, домашнє насильство є однією з найпоширеніших форм порушення прав людини. У більшості випадків протиправні дії щодо членів родини супроводжуються проявами агресії, приниження та жорстокості. Така поведінка кривдника призводить до погіршення фізичного, психічного та соціального здоров'я особи, яка зазнала насильства або членів її родини. Як правило, від домашнього насильства найбільше страждають жінки, діти та люди похилого віку, хоча остання категорія згадується рідко.

Соціальну роботу по профілактиці насильства в сім'ї здійснюють центри соціальних служб. Системний та різноманітний підхід цих служб у процесі соціальної роботи спрямований на сприяння адаптації (пристосування) соціальних норм для потребуючої жінки, сприяння її розвитку, самореалізації та відновленню життєвих сил, забезпечення гідного існування та самоствердження [1, с. 22].

Також, на даний час в Україні діє комплекс кризових центрів та відділень соціально-реабілітаційних центрів, які створені в рамках співпраці державних та недержаних організацій, куди можуть звернутися за допомогою жінки, які опинились у складних життєвих обставинах. Основною метою діяльності цих закладів є надання спеціалізованої комплексної допомоги (психологічної, соціально-медичної, юридичної, освітньої тощо) жінкам, які опинились у кризових ситуаціях та ризикують зазнати насильства. Пріоритетними напрямками діяльності цих закладів вважаються: виявлення жінок, які постраждали від насильства та потребують негайної допомоги та підтримки; створення бази даних таких жінок; соціальна допомога шляхом надання кваліфікованих консультацій.

Фахівці вищезазначених центрів використовують різні форми та методи роботи такі як: бесіди, консультування, «гарячі лінії», соціальне спонсорство, тренінги, групи взаємодопомоги, психодрама, клубні об'єднання, тощо [2, с. 57].

Основна мета втручання фахівців соціальної роботи в складну ситуацію, що склалася в житті жінки, яка зазнала насильства – це надати необхідну інформацію щодо її прав та можливостей, соціально-психологічна підтримка для прийняття самостійного рішення, окреслення можливих шляхів вирішення проблеми, допомога у розкритті власного потенціалу.

Так, корекція негативних наслідків для жінок, які зазнали насильства в сім'ї включає:

– соціальну роботу з налагодження соціальних зв'язків;

– педагогічну роботу: навчання таким навичкам, як позитивне спілкування (вирішення конфліктів, адекватне висловлювання); адекватне мислення і ставлення до

себе; прийняття рішень та психологічної стійкості; сприяння підвищенню рівня самооцінки жінки;

– психологічну роботу зі зняття відчуття провини, емоційної та фізичної релаксації [3, с. 93].

Таким чином, співпраця органів публічного управління з громадським організаціями, в контексті протидії насильства – це комплекс заходів, спрямований на відновлення належного морального, психічного та фізичного стану, розширення соціальних функцій, приведення індивідуальної чи колективної поведінки в родині у відповідність із загальновизнаними правилами і нормами.

Використана література:

1. Соціальна робота: теорія і практика : підручник і практикум для прикладного бакалаврату / Е. Н. Приступа ; під ред. Е. М. Приступи. М., 2017. 237 с.
2. Соціальний педагог / упоряд. : *Т.* Шаповал, Т. Гончаренко. К. : Вид. Дім "Шкільний світ": Вид. Л. Галіцина, 2006. 280 с.
3. Титаренко Т. Життєві кризи: технології консультування. Перша частина. К. : Главник, 2007. 144 с.

УДК 37.091.12:159.942

Котик Т. М.
доктор педагогічних наук, професор кафедри початкової освіти
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

ЗАХОДИ ДЛЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА УСУНЕННЯ СИНДРОМУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВЧИТЕЛІВ

Синдром емоційного вигорання – це захисна реакція організму людини на тривалий вплив професійних стресів середньої інтенсивності. У літературі по-різному називають такий психо-емоційно-фізичний стан: синдром перевтоми, професійний дефект, і, навіть, «отруєння людьми» [1-5].

Емоційне вигорання розвивається поступово і супроводжується втратою емоційної, когнітивної та фізичної енергії, в результаті чого наступає стомлення, виснаження , відсторонення від активної та розумової діяльності, зниження задоволення від виконання роботи, розвиток негативної самооцінки, втрата розуміння та співчуття до інших: учнів, їхніх батьків, колег;безсоння, підвищена схильність до соматичних захворювань, вживання алкоголю або інших антидепресивних речовин для тимчасового полегшення стану [2; 4].

Емоційне вигорання педагогів призводить до професійного занепаду освітнього закладу, про що можуть свідчити такі ознаки:

- підвищення плинності кадрів;
- зниження мотивації вчителів до якісного виконання обов’язків ;
- висока конфліктність між членами педагогічного колективу та учнями, батьками;
- погіршення якісних та кількісних показників роботи;

- часті хвороби вчителів та учнів.

Відтак, емоційне вигорання вчителя – це не лише його особиста проблема, тому надзвичайно важливо здійснювати в кожному освітньому закладі заходи, спрямовані на попередження та усунення синдрому вигорання педагогів.

1. Важливо ознайомити педагогів з перебігом емоційного вигорання та стимулювати за набуття нових знань, освоєння інноваційних технологій задля подальшого професійного саморозвитку. У пригоді стане організація тренінгів, виїзних семінарів, навчання на курсах підвищення кваліфікації з наступним врученням дипломів про досягнення.

2. Освітні, професійні заходи, перемоги учнів на конкурсах та олімпіадах різного рівня – це довготривала та напружена робота педагогів, яка потребує визнання та відповідної конструктивної оцінки, що буде мотивувати на подальше покращення педагогічної діяльності. Корисним стане нагородження вчителів пам'ятними знаками про ще одну важливу сходинку в професійному зростанні.

3. Новизна в роботі, позбавлення рутини, зниження монотонності – продуктивний засіб убезпечення від вигорання. Елементи новизни, святковості – це і придбання технічних новинок у школу, зміна видів діяльності: виїзні екскурсії вихідного дня разом з батьками дітей, участь у конференціях разом з науковцями, щомісячний день здоров'я з далекою пішохідною прогулянкою цілим класом або школою, підготовка та презентація колективної друкованої праці з досвіду роботи – все це може дати значний ефект у боротьбі з вигоранням.

4. Спрямованість керівників освітніх закладів на пошуки та висвітлення позитиву в роботі освітнього закладу, рівномірний розподіл відповідальності між усіма членами колективу, емпатійне налаштування на кожного учасника освітнього процесу – є запорукою уникнення сварок, конфліктів, невизначених обставин у роботі, що запобігає виникненню напруги,тривожності, знижує ризики розвитку емоційного вигорання.

5. Надзвичайно важливе значення для створення комфортних умов праці є дотримання психологічних та фізичних параметрів професійної гігієни та безпеки, а саме: відчуття затишку, візуального та акустичного комфорту, зручне обладнання, чисте повітря комфортної температури, здорова їжа.

Відтак, незалежно від причин виникнення емоційного дисбалансу, його наслідки завжди негативно впливають на результат професійної діяльності й на саму особистість, і тільки від самої людини залежить чи справиться вона зі своїм емоційним станом і навчиться нарешті керувати власним життям. Саме підвищення емоційного інтелекту сприяє адекватному розумінню витоків власних емоцій та емоцій інших людей, допомагає здійснювати на цій основі самоконтроль,зберігати психологічну рівновагу та впевнено досягати бажаного результату.

Використана література:

1. Азарова Т. В., Барчук О. І., Беглова. Вчимося вирішувати проблеми. К. : Главник, 2007. 144 с.
2. Аландаренко Ю. Психологічна безпека – вчителю. *Психолог*. Шкільний світ. № 4. (244) 2007.
3. Емоційне вигорання. К. : Главник, 2007. С. 128.
4. Мерзлякова О. Експрес-діагностика наявності «синдрому емоційного вигорання». Психологічна безпека учителеві. Відкритий урок: розробки, технології, досвід. 2005. № 7-8 https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbnxwc2lob2xvZ3Byb2Z0ZWh8Z3g6NjJiN2Q2Mjk2YjM4NzU1OQ
5. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти / за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки, Т. В. Зайчикової. К., 2006. 365 с.

УДК 37.091.33:94:004.77

Коцур В. В.
доктор історичних наук, кандидат політичних наук,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
ректор Університету Григорія Сковороди в Переяславі
м. Переяслав, Україна

РОЛЬ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

У сучасному світі значний масив інформації стає доступним завдяки Інтернету та соціальним мережам, які відкривають широкі можливості для самоосвіти.

З іншого боку, невміння критично оцінювати та обирати достовірні джерела інформації може призвести до поширення фейкових новин, інформаційних війн та спотворення історичної правди. З огляду на це інформаційна грамотність є особливо важливою при вивченні історії України в закладах освіти. Людина з розвиненим критичним мисленням не лише сприймає світ у його різноманітності, а й цінує таку різноманітність, ставиться до неї як до ресурсу і можливості для особистісного розвитку та самореалізації.

Вивчення історії є невід'ємним складником освіти, оскільки дає людині всебічне розуміння минулого та подій, що сформували сучасний світ. Однак в епоху інформаційного перенасичення все більшого значення набуває розвиток навичок медіаграмотності, завдяки яким можна безпомилково орієнтуватися у величезному обсязі доступної інформації.

Медіаграмотність визначається як здатність критично аналізувати та оцінювати медіаповідомлення, а також створювати і продукувати медіаконтент. У контексті історичної освіти навички медіаграмотності мають вирішальне значення для того, щоб учні могли розрізняти достовірні та недостовірні джерела інформації, а також розуміти, як медіа формують громадську думку про історичні події.

Використання інформаційних технологій в освітньому процесі дає змогу підвищити якість освіти та забезпечити її доступність для всіх охочих. Важливим шляхом розвитку інфомедійної грамотності серед молоді є інтеграція її елементів в окремі предмети та курси. Значний потенціал у цьому контексті мають гуманітарні науки, зокрема історія, яка вимагає вивчення документів, фактів і подій. Опанування цих джерел передбачає вміння опрацьовувати та аналізувати інформацію [2].

Вивчення історії дає можливість сформувати в учнів фундаментальні цінності, які складають основу суспільства. Розвиваючи навички критичного мислення, ми можемо навчити учнів аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-якого джерела, виявляти проблеми, ставити запитання, висувати гіпотези та оцінювати альтернативи, робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати їх, що матиме практичну користь у процесі соціалізації [3].

Інформаційна грамотність сьогодні є ключовим складником успіху як у професійному, так і в приватному житті. Сучасне суспільство пропонує нам багато різних джерел інформації, але часто ця інформація є неперевіреною, помилковою або недостовірною. Особливо це стосується історичної інформації, яка відіграє значну роль у нашому суспільстві. У зв'язку із цим особливо важливо розвивати в учнів інфомедійні навички під час вивчення історії України в закладах освіти.

Проєкт «Вивчай та розрізняй: Інфомедійна грамотність» Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольства США та Посольства Великої Британії в Україні у співпраці з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси [1], до якої також долучилися представники Університету Григорія Сковороди в Переяславі, забезпечив опанування вчителями нових онлайнових інструментів, що актуалізувало впровадження інноваційних форм і методів в освітній процес. Результатом цього стало введення курсу «Інфомедійна грамотність» до переліку дисциплін для студентів педагогічних спеціальностей, зокрема спеціальності 014 Середня освіта (Історія), який є важливим в аспекті розвитку інформаційно-контентної грамотності студентів, тобто вміння працювати із джерелом історичної інформації, аналізувати та систематизувати її суть. Для вчителя історії важливо вміти орієнтуватися в інформаційному просторі, щоб надавати учням об'єктивну інформацію. Розвиток критичного мислення та критичного аналізу є одним із завдань освітнього процесу в закладах середньої освіти.

Отже, для сучасного українського суспільства в умовах інформаційного протистояння, що супроводжує російсько-українську війну, медіаграмотність набуває особливої актуальності. Формування навичок медіаграмотності допоможе розвинути в учнів критичне мислення та аналітичні навички, уміння оцінювати достовірність джерел і краще розуміти вплив медіа на громадську думку про історичні події. Уміння орієнтуватися в інформаційних потоках, протистояти «мові ворожнечі», відрізняти факти від оцінних суджень та фальсифікацій нині є важливими складниками формування громадянського суспільства, збереження територіальної цілісності та державного суверенітету України.

Використана література:

1. Інтеграція інфомедійної грамотності у навчальний процес. Навчально-методичні матеріали проєкту "Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність". К. : IREX в Україні, 2019-2020.
2. Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін : посібник для вчителя / за ред. В. Іванова, О. Волошенюк, О. Мокрогуза. К. : Центр вільної преси, Академія української преси, 2016. 201 с.
3. Wineburg, S. (2018). Why learn history (when it's already on your phone). American Educator, 42(1), 4-9.

УДК 316.612:159.922.8

Лященко Т. В.
методист вищої категорії
Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»
м. Київ, Україна

СОЦІАЛЬНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ПІДЛІТКІВ ЯК ОЗНАКА ВХОДЖЕННЯ У СТРУКТУРУ СУСПІЛЬСТВА

В умовах трансформації українського суспільства, у період динамічних політичних та соціальних змін основним завданням освіти є виховання самодостатньої особистості, здатної усвідомлювати себе в суспільстві як соціально повноцінного суб'єкта, самостійно

визначати для себе цілі та досягати їх, об'єктивно оцінювати власні сили та можливості, планувати своє особисте і професійне майбутнє.

З огляду на вищезазначене, все більшої актуальності набуває питання соціального самовизначення підлітків. Підлітковий вік – це один з найбільш складних і відповідальних періодів у житті дитини; провідною діяльністю, що характерна для нього є соціально-пізнавальна діяльність, а спілкування стає тим найважливішим інформаційним каналом, через який формується погляд на навколишній соціум і світ у цілому. У цей віковий період «відбувається інтенсивне формування особистості, енергійне зростання моральних та інтелектуальних сил і можливостей… формуються перші переконання особистості» [1, с. 260]. Саме в підлітковому віці дитина досягає того рівня когнітивного розвитку, який дає змогу їй сформувати свої власні ціннісні уявлення про дійсність.

В силу вікових особливостей, підлітки не завжди націлені на пізнання себе, розкриття свого внутрішнього потенціалу та розвиток здібностей, усвідомлення та оцінювання власних можливостей; на пошук шляхів для самореалізації та набуття навиків для її здійснення. Їм необхідна цілеспрямована педагогічна підтримка та заохочення особистісного розвитку для подальшого соціального самовизначення.

Як зазначають автори В. Синявський та О. Сергєєнкова у психологічному словнику, самовизначення особистості – це процес і результат свідомого вибору і утвердження особистістю своєї позиції в конкретних обставинах життя, «самовизначатися – це значить зіставити свої власні норми, потреби, здібності, привести їх у відповідність з існуючими» [5, с. 264].

Рушійними силами самовизначення можна вважати співвідношення особистістю своїх бажань, можливостей та наявних умов («хочу», «можу», «маю»); розв'язання основних суперечностей між внутрішніми принципами індивіда та зовнішніми обставинами, задля реалізації поставленої мети.

Дефініція «соціальне самовизначення» розуміється, як «свідоме знаходження особистістю власної, досить незалежної позиції в системі соціальних зав'язків з іншими людьми в різних сферах життєдіяльності». Тобто усвідомлення особистістю самого себе елементом соціальної спільноти та частиною структури суспільства [3, с. 947-948].

Процес соціального самовизначення особистості нерозривно пов'язаний з її соціалізацією. На шляху соціального становлення підростаючої особистості відбувається формування соціальних знань та набуття досвіду їх застосування; засвоєння соціальних ролей (професійно-трудових, сімейно-соціальних тощо); формування соціальної стійкості (свідоме прийняття соціальних норм і цінностей, відповідальність за свої дій, опір негативним соціальним впливам) та індивідуальний розвиток власних здібностей [4].

Особливістю соціалізації особистості підліткового віку є спрямованість на виділення й реалізацію власної «самості» (унікальності) в системі соціальних зв'язків. Підліток прагне розширення власних соціальних меж, познайомитися з альтернативним соціальним досвідом, ціннісними орієнтирами своїх однолітків, визначитися з власною думкою, позицією та віднайти власне бачення світу.

Саме у підлітковому віці присутній значний вплив на засвоєння життєвого досвіду, який неможливо компенсувати у майбутньому. Тому важливо у цей період допомогти підліткам здобути не лише необхідні знання, а й усвідомити свою унікальність, підтримати та сприяти прагненню до саморозвитку. Зусилля педагогів мають бути направлені на формування особистості, здатної самостійно вибудовувати свою діяльність і відносини в соціумі. Цей процес передбачає серйозну роботу над собою та готовність змінюватись і розвиватись.

М. Дубінка розглядає процес соціального самовизначення як систему етапів щодо засвоєння соціального досвіду, в основу якої покладено активність суб'єкта діяльності. Становлення цього процесу виявляється спочатку внутрішньо: відбувається усвідомлення

підлітком дійсності та себе у соціумі; співставлення дійсності зі своєю системою цінностей, співставлення себе та вимог об'єктивної дійсності; осмислення, самооцінка; вибір певної соціальної ролі, власної стійкої позиції, і лише потім – зовнішньо: через діяльність та поведінку, що ґрунтується на реалізації соціальної установки та обміні цінностями [2].

Отже, соціальне самовизначення – це динамічний процес, що здійснюється шляхом активної діяльності особистості та знаходження нею своєї власної позиції у системі соціальних відносин. Соціальне самовизначення підлітка передбачає пошук свого власного «Я», індивідуальної життєвої лінії, свого місця у соціальній спільноті. Цей процес пов'язаний з формуванням світогляду особистості, засвоєнням загальнолюдських цінностей; він забезпечує готовність підлітків до здійснення свідомих самостійних виборів, дає можливість побудови подальших життєвих планів та перспектив майбутньої успішної діяльності.

Використана література:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
2. Дубінка М. М. Соціальне самовизначення старшокласників: пошук підходів до розуміння. *Рідна школа*. 2017. № 3–4 (1047–1048) (березень-квітень). С. 15–19.
3. Енциклопедія освіти / Національна академія педагогічних наук України ; [гол. ред. В. Г. Кремень ; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов ; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва]: 2-ге вид., допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
4. Литовченко О. В. Соціально-виховне середовище позашкільних навчальних закладів як чинник соціального становлення особистості. *Освітологічний дискурс*. 2011. № 1. С. 121-133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2011_1_14 (дата звернення: 20.01.2023).
5. Психологічний словник / авт.-уклад. В. В. Синявський, О. П. Сергєєнкова ; за ред. Н. А. Побірченко. Київ : Науковий світ, 2007. 336 с.

УДК 07:614(73)

Мединський С. В.
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії і методики фізичного виховання
та спортивних дисциплін Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького
м. Запоріжжя, Україна;

Кирієнко О. Г.
старший викладач, кафедри теорії і методики фізичного виховання та спортивних
дисциплін Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького
м. Запоріжжя, Україна

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У МАСМЕДІЯ США

Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року визначає, що розв'язання проблеми розвитку фізичної культури і

спорту передбачає поєднання зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства для проведення реформи у сфері фізичної культури і спорту. Одним із складових елементів виконання програми визначено потребу підвищення рівня поінформованості та обізнаності різних груп населення щодо формування здорового способу життя і профілактики негативних явищ [1].

З метою популяризація здорового способу життя та подолання суспільної байдужості до здоров'я населення державою визначено наступні заходи:

- забезпечення підготовки і видання з використанням інноваційних технологій підручників, посібників, навчальних програм з питань фізичного виховання, масового спорту, фізкультурно-спортивної реабілітації з метою організації навчального процесу та спортивних заходів у навчальних закладах;
- проведення всеукраїнських інформаційно-просвітницьких заходів, у тому числі онлайн-навчань, презентацій, відеосюжетів та онлайн-семінарів;
- проведення фізкультурно-оздоровчих, рекреаційних та реабілітаційних заходів у санаторно-курортних закладах для різних груп населення, сприяння висвітленню позитивного впливу на здоров'я людини оптимальної рухової активності у засобах масової інформації, зокрема у теле- і радіопрограмах, соціальних мережах, інтернет-каналах;
- сприяння висвітленню позитивного впливу на здоров'я людини оптимальної рухової активності у засобах масової інформації, зокрема у теле- і радіопрограмах, у тому числі онлайн-навчань, презентацій, відео-сюжетів та онлайн-семінарів. Виготовлення та розповсюдження відеороликів та/чи відеоматеріалів про видатних спортсменів, тренерів, суддів, функціонерів спорту задля підняття іміджу фізичної культури і спорту.

Натомість американське суспільство прийшло до потреби популяризації у суспільстві наукових засад збереження здоров’я населення, фізичного виховання, регулювання мінімальної рухової активності,

Метою публікації є висвітлення досвіду США щодо популяризації здорового способу життя у масмедія задля підвищення рівня залучення населення до оздоровчої рухової активності.

Найбільші та найвпливовіші щоденні американські газети, такі як «Волл-стріт джорнел» [2] та «Нью-Йорк таймс» [3] системно висвітлюють проблеми здоров'я та популяризації здорового способу життя.

Хоча «***Волл-стріт джорнел***» (заснована 8 липня 1889 року є одним з найбільших і найвпливовіших американських видань; у 2005 році щоденний наклад газети становив 2,6 мільйони примірників) й орієнтована на ділові та фінансові новини проте виданням протягом 2022 року було опубліковано ряд статей, що висвітлюють проблеми пов’язані зі здоров'ям та здоровим способом життя:

- 17 січня 2022 стаття Керол Райан (Carol Ryan) «68 мільярдів доларів Unilever Health Kick є неправильним засобом». Висвітлюється питання щодо бізнесу з охорони здоров’я споживачів, яким спільно володіють GlaxoSmithKline і Pfizer коли більше половини споживчих продажів припадає на безрецептурні ліки, що є ризиковано з ряду висвітлених причин.
- 14 серпня 2022 стаття Ізабели Сарраф (Isabelle Sarraf) «Щодо Термін дії безкоштовного шкільного харчування». Дискутується проблема фінансування через зростання цін на шкільне харчування та вимоги до рівня доходу для безкоштовного та пільгового харчування в школах;
- 20 вересня 2022 стаття Рейчел Волф (Rachel Wolfe) «Зростання цін вимагає більших переваг SNAP». Обговорюється розроблена програма безкоштовного отримання девяти пакетів з харчами, які надаються банками харчування;
- 8 листопада 2022 стаття Суматі Редді (Sumathi Reddy) «Як поширюється грип порівняно з Covid?». Висвітлюється поточна ситуація із зростанням сезонних захворювань

на грипу, коли в результаті пандемія Covid відбувається прискорений курс передачі вірусу;

- 13 листопада 2022 стаття Лаури Ландро (Laura Landro) «Ваша м'язова слабкість може бути не просто ознакою старіння». Розглядається перелік причин виникнення м'язової слабкості й білю, що можуть бути результатом хвороби, інфекції або прийому ліків;
- 17 листопада 2022, стаття Райана Фертела (Rien Fertel) «Святкові подарункові книги: їжа». Добірка мемуарів і кулінарних книг, які базуються на уявленнях про здорове харчування, ефективні дієти та збалансованість продуктів харчування.

«***Нью-Йорк таймс***» (найстаріша газета, заснована 18 вересня 1851 року) 112 разів вигравала Пулітцерівську премію, більше ніж будь-яке інше новинне видання. Нами було опрацьовано 11 статей у яких піднято проблеми громадського та здорового способу життя опублікованих протягом 2022 року. Наведемо найбільш характерні щодо досліджуваної нами проблеми:

- 12 липня 2022 стаття Аліси Каллахан (Alice Callahan) «Чи корисний шоколад?». Обговорюється проблема користі здоров'ю типової плитки шоколаду, якщо наукові дослідження показують, що класичне какао може принести користь;
- 4 серпня 2022 стаття Рейчел Файєрбанк (Rachel Fairbank) «Про користь навіть 2 хвилини прогулянки після їжі». У статті наведені наукові дослідження щодо зниження рівня цукру в крові після їжі та потреби набагато меншої кількості рухової активності й фізичних вправ, ніж вважалося раніше;
- 29 вересня 2022 стаття Сари Хілтон (Sara Hylton) «Що таке «здорова» їжа? F.D.A. Хоче змінити визначення». Подано інформацію Управління з контролю за якістю харчових продуктів і медикаментів; оприлюднило нову пропозицію, яка змінить критерії того, які упаковані продукти агентство вважає «здоровими», щоб модернізувати свій підхід до харчування та зменшити тягар захворювань, пов'язаних з дієтою;
- 28 жовтня 2022 стаття Дані Блум (Dani Blum) «Афера чи ні. Чи важливі пребіотики для здоров'я?». Наведено думки експертів щодо впливу модні харчових добавок на ваше самопочуття та здоров'я людини.

Висновки

Таким чином, висвітлення у масмедія США позитивного впливу на здоров'я людини оптимальної рухової активності та принципів здорового способу життя є системною, широко розповсюдженою практикою складової соціальної політики. Державне сприяння поширення такої ж практики в Україні є актуальним та буде дієвим й корисним для суспільства.

Використана література:

1. Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2017 р. № 115. {Назва Програми із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1371 від 23.12.2020}. [Електронний ресурс]. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF#n10.
2. The Wall Street Journal. [Електронний ресурс]. URL : https://www.wsj.com/.
3. The New York Times. [Електронний ресурс]. URL : https://www.nytimes.com/.

УДК 37.01:355.01(477)

Мелещенко Т. В.
кандидат історичних наук, професор,
в. о. декана історичного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна;

Вєтров І. Г.
кандидат історичних наук, професор,
в. о. проректора Українського
державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Нині наша держава перебуває вже майже рік в умовах повномасштабної війни, яка розпочата сусідньою країною-агресором на Сході України ще у 2014 р. Важко повірити у те, що в XXI столітті у центрі Європи одна країна вторглася в кордони іншої, окуповує території, руйнує інфраструктуру, вбиває людей, знищує мирне населення. Цьому передувала низка факторів, зокрема реалізація ідеології рашизму засобами масової пропаганди, а також імперські амбіції російської влади та нехтування усіма міжнародними механізмами сучасного світопорядку. Реалії в яких опинилися українці неймовірно страшні й жорстокі. В цих умовах ми маємо тримати оборону на різних фронтах, зокрема, що дуже важливо, на освітянському. Особливе місце на цій ділянці варто відвести громадянській освіті. Адже саме громадянська освіта зумовлена політичними реаліями, соціальним замовленням українського суспільства, участю України в загальносвітових та європейських політичних, економічних і соціокультурних процесах спрямована на формування громадянських компетентностей, необхідних для життя в демократичному суспільстві.

Місія шкільної громадянської освіти полягає у вихованні патріотизму, визначенні спільних для громадян демократичних цінностей і національних ідеалів, у розвитку громадянської ідентичності як феномена свідомого та активного громадянства, формуванні здатності й готовності до усвідомленого вибору шляхом критичного аналізу альтернатив, активної участі в суспільних процесах, конструктивної взаємодії на засадах соціального партнерства, ефективної життєдіяльності у правовій демократичній державі.

В умовах війни постає завдання знайти консенсус між національним і загальноєвропейським змістом громадянської освіти. Попри те, що реальною є демонстрація зневаги до фундаментальних цінностей і порушення їх країною-агресором, чим породжується зневіра у сприйнятті людей, завданням громадянської освіти виступає подолання цих негативних явищ. Сучасні громадяни мають усвідомлювати, що демократія, свобода, повага гідності та прав людини, солідарність, участь та відповідальність є невід'ємними складовими цивілізованого світу та цивілізованої людини. Також такі громадяни мають навчитися мислити раціонально, критично, аналізувати інформацію, протистояти фейкам, маніпуляціям, дезінформації та пропаганді. Особливо складно, але вкрай потрібно вчити толерантності.

Перед громадянською освітою стоїть такий виклик як загострення глобальних економічних, екологічних, політичних та соціальних проблем і в цьому ракурсі потрібно

пропонувати оптимальну модель політичного, суспільно-економічного, правового та соціокультурного розвитку нашої держави [3]. Громадянська освіта має формувати розуміння, що ефективно Україна зможе розвиватися за умови формування та функціонування громадянського суспільства. Тільки в умовах існування громадянського суспільства та залучення громадських ініціатив до всіх сфер життєдіяльності суспільства можливе ефективне функціонування політичної системи, нормальна робота економіки та добробут громадян. Розвинене громадянське суспільство у свою чергу буде сприяти прогресивному сталому людському розвитку. Ефективному розвитку громадянського суспільства буде сприяти утвердження незалежної, демократичної, правової держави та її інтеграція до європейського та світового співтовариства.

Перед громадянською освітою в Україні залишаються складні завдання такі як залучення громадян до активної участі в процесах управління державою та у громадському житті, захист своїх прав та інтересів, контроль влади державних чиновників, запобігання узурпації влади, реальний перехід діяльності інститутів влади на демократичні принципи функціонування. Особливо зараз, в умовах війни багато уваги потрібно приділяти питанням міжнародного гуманітарного права, національної та міжнародної системи безпеки.

Задля реалізації громадянської освіти потрібно послуговуватися законодавчою нормативною базою, зокрема Законом України «Про освіту», який у ст. 5 Державна політика у сфері освіти, п. 5 говорить: «Держава створює умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов’язаних з реалізацією особою своїх прав і обов’язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина» [2].

Важливо, щоб громадянська освіта не перетворювалася у черговий теоретичний курс, вона має бути практичного спрямування. Результатом громадянської освіти має стати розвиток компетентностей задекларованих Рамкою компетентностей для культури демократії Ради Європи, що включають:

- знання та їхнє критичне осмислення: самопізнання і критична самооцінка; знання й критичне осмислення мовних стилів у спілкуванні; пізнання світу та його критичне осмислення
- вміння й навички: здатність до самоосвіти; вміння аналітичного й критичного мислення; вміння слухати; спостережливість; співпереживання; гнучкість і адаптація; комунікабельність; лінгвістичні здатності; вміння спілкуватися різними мовами; готовність до співпраці; здатність розв’язувати конфлікти;
- цінності: повага людської гідності, дотримання прав людини; повага культурної багатоманітності; утвердження демократії, справедливості, рівноправності та верховенства права;
- поведінкові установки: відкритість до інших культур, світогляду і звичаїв; повага; громадянська самосвідомість; почуття відповідальності; почуття власної значущості; стійкість перед невизначеністю [1].

Громадянська освіта в Україні пройшла процес свого становлення від локального впровадження до офіційного визнання і реалізації на державному рівні. Нині вона закріпилася навіть окремим стандартом громадянської та історичної галузі, що охоплює всі рівні шкільної підготовки. Однак формування громадян – це безперервний процес, тому він має продовжуватися й закріплюватися також у рамках вищої освіти [4]. У цьому ключі позитивним прикладом є освітні програми Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, де громадянська освіта є обов’язковим компонентом підготовки фахівців усіх напрямів і профілів.

Також важливо для впровадження якісної громадянської освіти приділяти увагу підготовці профільних фахівців. І тут, зокрема, перед вишами постає питання якісного забезпечення викладання курсу. Особливу увагу треба приділяти широкому спектру тем, що стосуються формування особистості, захисту прав людини і громадянина, взаємодії людини і держави, розвитку медіа грамотності, питанням міжнародної взаємодії та безпеки тощо. До викладання такого курсу треба готувати професійного вчителя і зокрема внести у класифікатор професій як окрему одиницю. Також увагу потрібно приділити науковим дослідженням з громадянської освіти, які дозволять проводити її аналіз й сприятимуть її покращенню та вдосконаленню.

Використана література:

1. Competences for Democratic Culture. Living together as equals in culturally diverse democratic societies. Council of Europe, 2016. Available at: https://rm.coe.int/16806ccc07
2. Бакка Т. В., Мелещенко Т. В. Громадянська освіта та методики її навчання : новий етап розвитку в Україні. *ПостМетодика* / Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського. 2018. № 1 (130). С. 29-34.
3. Закон України «Про освіту» // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text
4. Мелещенко Т. Громадянська освіта в педагогічних закладах вищої освіти. Вища освіта України : теоретичний та науково-методичний часопис. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, Державне інформаційно-виробниче підприємство видавництво "Педагогічна преса", 2020. № 1 (76). С. 78-85.

УДК 378.091.8:613

Мищак Л. М.
аспірантка ІІ року навчання
кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

НОВІ УМОВИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОТИРІЧЧЯ

Навчання у вищому закладі освіти для сучасної молодої людини – один з найважливіших періодів її життєдіяльності, особистісного зростання та становлення як фахівця з вищою освітою. Пошук шляхів успішної адаптації до змінених соціальних умов та нової діяльності є нагальною проблемою для кожного, хто переступив поріг вищого навчального закладу.

Успішність навчання студентів у вищих навчальних закладах багато в чому визначається реальними умовами їх життєдіяльності, характером виникаючих в процесі навчання проблем і можливостями їх вирішення адміністрацією, викладачами, а також психологічних і соціальних служб.

Прийшовши у стіни вищого навчального закладу, абітурієнт зустрічається із низкою труднощів. Так, вчені В. Овсяннікова [5], С. Ворожбит [1], Ю. Клочан [3] та ін. виділяють із них найпоширеніші: переживання, пов'язані з перехідним періодом: від шкільного до дорослого життя; невизначеність мотивації вибору професії; неготовність до

самостійного життя, налагодження побуту (особливо для нерезидентів); психологічна неготовність до відповідальності за себе, свої вчинки, прийняття рішень; відсутні або недостатньо розвинені навички самостійної роботи; навчальне навантаження, що є значним і нерівномірним; невміння регулювати час, відведений на навчання і відпочинок; відсутність навичок самоконтролю, саморегуляції поведінки та діяльності; нерозвинені вольові якості студентів, що, як правило, поєднуються із залежністю від близької мотивації; несформованість мотивації навчання в обраній професії.

Процес навчання у вищому навчальному закладі – особливий етап життєдіяльності молодої людини, пов'язаний із набуттям професійного досвіду, опануванням основ професійної діяльності. Входження у професійну діяльність потребує від молодої людини не тільки наполегливих зусиль, спрямованих на оволодіння засобами професійної діяльності, а й перебудови самосвідомості та свідомості загалом [4].

Як зазначається в законодавстві України, «…сприятливі умови життєдіяльності – це стан середовища життєдіяльності, при якому відсутній будь-який шкідливий вплив його факторів на здоров'я людини і є можливості для забезпечення нормальних і відновлення порушених функцій організму» [2].

Ставши студентом вищого навчального закладу першокурсник здебільшого відчуває емоційне піднесення, радість, зростає його власна самооцінка тощо. Але значна частина уже через кілька місяців (тижнів) починають відчувати певний дискомфорт, основною причиною якого є труднощі адаптації в умовах вищого навчального закладу [7, с. 46].

У період здобування вищої освіти молода людина зіштовхується із багатьма проблемами, пов'язаними з початком дорослого життя: нове середовище ровесників і дорослих, перегляд уявлень про себе, необхідність заробітку, можливий переїзд до іншого міста, проживання в гуртожитку тощо. Постійне вирішення цих проблем потребує внутрішньої самоорганізації, уміння розподілити час і сили в навчальному режимі, стимулює роботу з виявлення й усвідомлення життєвих цінностей, уточнення перспективних планів [6, с. 546].

Але поряд із труднощами та проблемами є багато нового, цікавого та веселого. Студент вступивши на перший курс відчуває себе дорослою повноцінною особистістю яка може і хоче спробувати вирішити свої побутові чи інші проблеми. А з іншої сторони навчається бути самостійним, розподіляти власний бюджет та головне це вчитись та здобувати нову для себе професію. Студентство – це нові знайомства, велике коло спілкування, для більшості це нове місто і місце для життєдіяльності та вихід із зони комфорту.

Отже, в даній доповіді було висвітлено нові умови життєдіяльності студентів першого курсу. А також основні проблеми та труднощі студентів з якими вони зіштовхуються, коли вступають до ВНЗ.

Використана література:

1. Ворожбит С. А. Особливості стратегій соціально-психологічної адаптації студентів під впливом почуття довіри. 2013. Випуск 114. С. 30-35.
2. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення» від 6 вересня 2018 року N 2530-VIII http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T400500.html (дата звернення 18.07.20)
3. Клочан Ю. В. Педагогічні умови соціальної адаптації учнів професійно-технічного навчального закладу [Текст] : автореф. дис. … на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук. Луганськ, 2009. 22 с.
4. Кривонос О. Б. Організація соціально-педагогічної адаптації студентів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2017. № 7 (71). С. 69–799. doi: 10.24139/2312-5993/2017.07/069-079.

5. Овсяннікова В. В. Особливості процесу адаптації студентів-першокурсників до навчання у вищому навчальному закладі. *Вісник Запорізького національного університету*. 2014. № 2 (23). С. 179-189.
6. Очеретнюк А. О., Лисенко Д. А., Паламарчук О. В., Закалата Т. Р., Керничний В. В. Проблема адаптації студентів-медиків першого курсу до навчального процесу. *Вісник Вінницького національного медичного університету*. 2018. № 3. Т. 22. С. 543–547. URL : file:///C:/Users/user/Downloads/532-Article%20Text-1036-1-10-20190124.pdf (дата звернення 09.01.2020)
7. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. К. : Академвидав, 2006. 352 с.

УДК 364:355.01

Міхеєва О. Ю.
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри соціальної освіти та соціальної роботи,
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Феномен сучасної соціальної роботи в Україні в умовах війни полягає не лише в розширені напрямів, методів та форм соціальної роботи, а вона характеризується окремими аспектами та ґрунтується на засадах взаємопідтримки, поєднанні професійності та громадського обов'язку соціальних працівників, моральною відповідальністю тощо.

Важливим аспектом при цьому є надання допомоги на рівні громади, що дозволяє забезпечити організацію системи допомоги, визначити потреби та інтереси населення і впровадити ефективні соціальні послуги для їх забезпечення. Соціальна робота в умовах війни характеризується високою самоорганізаціє населення та різних соціальних установ, волонтерських та громадських організацій, які сприяють підтримці осіб, сімей та населення, що перебуває в складних життєвих обставинах. В умовах війни чітко спостерігається поєднання професійної соціальної роботи та громадян, які відчувають моральний обов'язок та прагнуть допомогти нужденним.

Для сьогоднішньої соціальної роботи в умовах війни характерним є прояв та концентрація на ряді аспектах, а саме повага до гідності та цінності людини, соціальній справедливості, служінні людству, повага до прав людини. Саме данні аспекти визнанні закордонними фахівцями соціальної роботи як глобальні принципи сучасної соціальної роботи [2, с. 165].

Важливим аспектом сучасної української соціальної роботи є активізація державних послуг та разом з тим працює значна кількість альтернативних соціальних установ та служб, які надають допомогу, діяльність яких забезпечують міжнародні та громадські організації.

Також можна відзначити, що сьогоднішня соціальна робота має дещо феміністичне забарвлення. Це зумовлено тим, що значна кількість представників чоловічої статті боронить нашу країну, а жінки взяли на себе відповідальність за організацію та забезпечення потреб вразливих верст населення, потреб територіальної громади та військових [3].

Важливим є те, що саме представники громад через самоорганізацію та надання власних ресурсів надають допомогу внутрішньо переміщеним особам, військовим, територіальній обороні тощо.

Представники різних соціальних структур та установ тісно співпрацюють та налагоджують взаємодію з головами та старостами громад, представниками бізнесу, підприємцями. Така взаємодія, співпраця та підтримка дає можливість комплексно надати необхідну допомогу та працювати для перемоги над ворогом.

Важливим ресурсом соціальної роботи в умовах війни є волонтери, які дозволяють розширити напрями соціальної роботи [1, с. 199].

Отже, можемо зробити висновок, що у період війни громадяни є тим суб'єктом соціальної роботи, які самоорганізовуються та допомагають надати різні форми допомоги нужденним. Крім цього, взаємодія та налагоджена співпраця органів місцевого самоврядування, соціальних установ, громадських та волонтерських організацій, безпосередньо самих громадян дозволить максимально забезпечити потреби громади та ефективно надати необхідні соціальні послуги.

Використана література:

1. Oksana Kravchenko, Halyna Kucher. Соціальний захист учасників ато/оос та їхніх сімей на рівні громади. *Social work and education*. Том 9. № 2. 2022. С. 197-209.
2. Renate Vainola, Oksana Mikheieva, Zhanna Petrochko, Nataliya Myroshnischenko, Olena Vakulenko. Professional Treining of future social workers: implementing foreign experience into the national heis practice. AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. 12/02-XXVIII (July, 2022). P. 163-168.
3. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Академія праці, соціальних відносин і туризму. Київ, 2020. 275 с.

УДК 325.54:001.32:355.01(470+570:477)

Мозгова Н. Г.
доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

АКАДЕМІЧНА МІГРАЦІЯ З УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗВ'ЯЗАНОЇ РОСІЄЮ ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Мільйони людей в Україні покинули свої домівки через війну. Частина з них переїхали в межах країни, а частина – виїхали за кордон. Деякі люди переїжджали на певний час і вже повернулися до місць свого постійного проживання, а для деяких питання виїзду може постати згодом. Раптове переміщення великої кількості населення внаслідок війни створює нові виклики та збільшує вже наявні – як для приймаючих громад, так і для громад, з яких відбувається відтік людей. Процеси переміщення та їхні наслідки мають бути оцінені та враховані при розробці національних і місцевих політик.

З меншою ймовірністю в Україну повернуться більш мобільні групи населення, зокрема ті, хто до початку повномасштабної війни мали вищу освіту, володіли іноземними

мовами, мали високий рівень доходу, ті, хто планували емігрувати до 24 лютого 2022 року, ті, хто сезонно або постійно працювали за кордоном.

З більшою ймовірністю повернуться ті, хто не втратять зв'язок з Україною. Тому важливо розробляти політики і приймати рішення, які б дозволяли його зберегти. Зараз це відбувається зокрема через можливість дистанційного навчання у закладах освіти в Україні. Після завершення повномасштабної війни та стабілізації безпекової ситуації існуватиме потреба у створенні можливостей для повернення, передусім у питаннях житла і зайнятості. Ймовірно, в людей, чиє житло було пошкоджене або зруйноване, буде менше причин для повернення.

Як ніколи раніше саме сьогодні науковці та освітяни постають суб'єктами формування якісного людського капіталу, який разом з фінансовими, природними, фізичними ресурсами становить підґрунтя національного багатства України. Наша держава відзначалася у минулому і відзначається сьогодні досить високим рівнем освіти населення. Але масштаби процесів академічної міграції в Україні набувають сьогодні загрозливого характеру. За даними Агентства ООН у справах біженців, з лютого 2024 р., з України емігрувало вже понад 17 мільйонів людей, 8 з яких повернулися на Батьківщину і серед яких вагому частину складають освітяни та науковці. За результатами опитування Управління Верховного комісара ООН, 65% українців, які виїхали до ЄС в Україну не збираються повертатись.

У цьому контексті інтенсивність міграційних процесів, їх зумовленість, масштабність та геоекономічні наслідки є дуже серйозним викликом для України, набуваючи загрозливого впливу для національної безпеки.

Одразу слід зазначити, що феномен академічної міграції можна розглядати у двох площинах: позитивній – це «приріст мізків» та негативній – це «відтік мізків». «Приріст мізків» – це ситуація припливу у країну високоосвічених та висококваліфікованих осіб на ринку праці, а «відтік мізків» – це протилежний процес міграції, внаслідок якого з країни від'їжджають освітяни, вчені внаслідок неможливості реалізації своїх знань та здобутих високопрофесійних навичок. З огляду на вищесказане, вже зараз зрозуміло, що це велика втрата інтелектуального капіталу для нашої держави.

Слід також підкреслити, що академічна міграція є складним процесом особистісного та професійного розвитку, при розгортанні якого особистість постає перед вирішенням мобільних життєвих ситуацій, реалізуючи при цьому величезний спектр специфічних навичок: здатність до міжкультурної комунікації, вміння критично мислити і здатність до саморефлексії, екзистенціальну відкритість та ін. У цьому контексті Україна на сьогодні є одним з основних джерел міграційного руху. Активний виїзд українців за кордон як наслідок переховувань від жахіть війни, стає величезним викликом для безпеки держави, яка інтенсивно втрачає людський потенціал. Зрозуміло, що без належного рівня інтелектуальних ресурсів будь-яка країна не має шансів на успішне проведення модернізації та забезпечення національної безпеки. Тому для того, щоб успішно подолати негативні наслідки процесів академічної міграції та з метою збереження і розвитку інтелектуального капіталу в Україні необхідно розробити і впровадити систему дієвих заходів. До цього ж необхідно комплексно вивчати та аналізувати світовий досвід та передумови, причини і наслідки «відтоку мізків» в середині країни. Зокрема, треба остаточно уточнити обсяг і сутність таких понять як «інтелектуальна міграція», «академічна міграція», «освітня міграція», «студентська міграція». Адже мобільність процесу студентської міграції суттєво перевищує ступінь освітньої, а тим більше інтелектуальної міграції загалом. Сам цей процес, попри свою заплановану тимчасову сутність, дуже часто набуває безповоротного характеру і веде до втрати державою перспективних людських ресурсів. Активний виїзд українських молодих громадян за кордон, спричинений переважно негативними тенденціями розвитку національної

соціально-економічної сфери, активізацією військових дій, спричиняє втрату молодого інтелектуального капіталу держави, що загрожує національній безпеці України. Адже молода українська держава продовжує боротися за суверенітет, свободу і територіальну цілісність і в цій боротьбі молоді інтелектуальні ресурси відіграють провідну роль. Тому кардинально важливим є процес застосування новітніх інформаційних технологій у науковій, освітній сферах для максимального використання позитивного зарубіжного досвіду у вітчизняному освітньому і науковому просторі, формуючи модель «академічна міграція «для».

УДК 331.548:355.01(477)

Охріменко З. В.
кандидат педагогічних наук,
завідувач лабораторії виховання готовності до ринку праці
Інститут проблем виховання НАПН України
м. Київ, Україна

ПРОФОРЄНТАЦІЯ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО І ПОВОЄННОГО СТАНУ

Сучасна Україна перебуває в надзвичайно складних умовах, пов'язаних з воєнним станом. Руйнація інфраструктури, демографічні втрати, міграція населення, всі ці чинники окремо, та у своїй сукупності призводять до стрімкого погіршення нашої економічної системи. Однак, вже зараз дуже важливо усвідомлювати як само буде розвиватися наша країна в пост воєнний час. Або ми будемо високотехнологічною країною з експортоорієнтованою, соціально відповідальною моделлю економіки, або країною яка буде роками відбудовуватись, залишаючись в стані кризи. За першої моделі, такі сектори економіки, як ІТ, виробництво транспортних засобів та деталей до них, виробництво електричного устаткування, агробізнес, – мають бути не лише підтримані матеріально з боку держави, а й забезпечені висококваліфікованою робочою силою.

Відповідно, суттєву роль у процесі відновлення країни займає система профорієнтації населення, яка є обов'язковим елементом ринку праці, оскільки забезпечує оптимальний розподіл і використання робочої сили у відповідності з можливостями працівника та потребою у представниках певних професій на ринку праці. Особливе значення набуває система профорієнтації для учнів, які роблять перші кроки у власному професіогенезі, а саме обирають свою першу професію. Саме профорієнтація, як комплексна науково обґрунтована система форм, методів та засобів, спрямованих на забезпечення допомоги особистості в активному, свідомому професійному самовизначенні та трудовому становленні, може забезпечити умови для усвідомлення людиною свого ставлення до себе, як суб'єкта майбутньої професійної праці та поведінки [1].

На нашу думку, професійна орієнтація є тією освітньою технологією, яка поєднує особистісні та суспільні інтереси. Адже, з одного боку, якісне виконання професійної діяльності можливе у разі відповідності індивідуальних особливостей людини вимогам

професії. А з іншого, професіоналізм, сумлінне виконання професійних обов'язків тощо забезпечує розвиток відповідних галузей виробництва і держави в цілому.

Однак, аналіз останніх досліджень і публікацій в контексті теми нашого дослідження, дозволяє зробити висновок, що профорієнтація в умовах закладів загальної середньої освіти є надзвичайно актуальною, натомість методологія, зміст, форми і методи професійної орієнтації не відповідні вимогам сьогодення, а отже, не вирішують досягнення своєї основної мети – формування готовності учнів до профільного та професійного самовизначення.

Зауважимо, що проблеми ефективної реалізації профорієнтації учнів притаманні не лише Україні. Однією з глобальних світових проблем в контексті здійснення профорієнтації є те, що сучасний ринок праці перебуває у процесі трансформації і радикальних змін: деякі професії зникають, інші тільки з'являються, значна частина видозмінюється, що пов'язано з автоматизацією і роботизацією певних видів професійної діяльності, можливістю надавати онлайн послуги. При цьому, розвинені країни світу розуміють важливість активного реагування на ті виклики які стоять перед професійною орієнтацією загалом, і перед кожним учнем, що самовизначається. Саме тому, науковці зосереджуються на пошуку інноваційних методів, які допоможуть як найкраще вирішити профорієнтаційні запити. Так, у країнах ЄС частим є досвід об'єднання фахівців з різних країн у групи для розробки стратегій, методологічного і діагностичного інструментарію сучасної багатовимірної модульної системи діагностики та освітнього керівництва кар’єрою.

Організація профорієнтаційного процесу у розвинутих країнах світу характеризується: підтримкою з боку держави; наявністю мережі доступних консультативних центрів профорієнтаційного спрямування; комплексним характером надання профорієнтаційних послуг (починаючи з учнів молодших класів); інтеграцією роботи шкіл, вищих навчальних закладів, урядових структур; партнерською батьківсько-учительською взаємодією; наявністю кваліфікаційних стандартів і свідоцтв професійної підготовки; активним застосування таких освітніх технологій (Case method, портфоліо та ін.), які мають елементи самодіагностики і спрямовані на самоусвідомлення; наданні практичних підсумкових рекомендацій стосовно ефективного застосування старшокласниками власного потенціалу у певній сфері.

Отже, вважаємо за доцільне окреслити певні аспекти, які на нашу думку, допоможуть осучаснити зміст професійної орієнтації і повною мірою використати її потенціал для допомоги учню в усвідомленому та ефективному виборі професії, з одного боку, а з іншого сприяти появі на ринку праці активних суб’єктів. Зауважимо, що до етапу безпосереднього здійснення професійної діяльності, учень проходить доволі тривалий шлях, який включає професійне самовизначення, підготовку до вибору професії, професійну освіту тощо. Відповідно, професійна орієнтація учнів має враховувати перспективи розвитку ринку праці, бути сучасною ефективною системою допомоги учням у професійному (профільному) самовизначенні та професійному становленні. Отже, освіта, і зокрема, шкільна професійна орієнтація має бути спрямована на впровадження випереджувальних стратегій, створення профорієнтаційних технологій, здатних адекватно реагувати на зміни середовища. Систематичною, цілеспрямованою, науково обґрунтованою профорієнтацією мають бути охоплені всі ланки освіти, починаючи з молодшої школи. Зміст, форми й методи професійної орієнтації мають впроваджуватися з урахуванням вікових і індивідуальних особливостей учнів. Найбільшої інтенсивності профорієнтаційний супровід має набути в період профільного і професійного самовизначення. Зазначене позитивно вплине на ринок праці країни в повоєнний час.

Використана література:

1. Професійна орієнтація : підручник / [Єгорова Є. В. та ін.] ; за ред. О. М. Ігнатович. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 240 с.

УДК 377.014.6-044.3

Пикус І. О.
аспірант ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»
Україна

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Професійна освіта в Україні потребує реформування не лише з огляду на структурні трансформації регіональної і національної економічних систем, а й глобальні зміни у світі. Нові професії активно з'являються та набирають швидкої популярності. Як правило, навчально-методичні центри не встигають розробляти нові програми чи зміни до існуючих, щоб учні могли засвоювати нові уміння та навички. На науковому фронті відсутні комплексні методики оцінювання діяльності закладів професійної освіти, їх потенціалу, динаміки розвитку. Так, ст. 9 Закону України «Про професійну (професійно-технічну освіту» зобов'язує органи управління професійною освітою подавати: «центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки, пропозиції щодо формування мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти» [1]. Виникає необхідність напрацювання системи критеріїв, а у підсумку, моніторингу рейтингів, задля здійснення компаративної оцінки діяльності ЗПТО.

Як правило, оцінювання роботи закладів ЗПТО зводиться до оцінювання якості професійно-технічної освіти та результативності підготовки робітничих кадрів. Зокрема Левицька О. О. проаналізувала та узагальнила інструменти оцінювання якості ЗПТО та результативності підготовки робітничих кадрів [2]. Автор звернула увагу, що серед зовнішніх інструментів «починають розвиватися альтернативні інструменти (конкурси, рейтинги, громадська акредитація)», однак, відсутній постійний і системний моніторинг.

У цьому контексті привертають увагу кроки Департаменту освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації із запровадження системи показників (індикаторів) успішності закладів, за якими порівнюють роботу ЗПТО Львівської області за підсумками року. Терміни підрахунку показників та їх перелік встановлені до відповідного наказу [3]. Зокрема такими показниками визначено: динаміка зміни загального контингенту, виконання регіонального замовлення, видатки на підготовку одного учня, динаміка наповнення спеціального фонду у розрахунку на одного учня, частка спецфонду, скерована на оновлення матеріально-технічної бази, залучення позабюджетних коштів, тощо. Ці показники були актуальними до кінця 2021 р. Відповідно до наказу Департаменту від 01.01.2022 р. критерії оцінки діяльності ЗПТО мали бути вдосконалені з урахуванням попереднього досвіду та системно оновлюватись. Це може бути об'єктивний і практичний досвід у системі професійної освіти, оскільки він

дає можливість оцінювати те, що відбувається з системою професійної освіти регіону шляхом аналізу певного набору даних. Ефективна імплементація цього досвіду, може створити загальнодержавну систему показників (індикаторів) розвитку ЗПТО, що дасть можливість системно та методично встановлювати нові, адаптивні та інноваційні пріоритети управління закладами та розвивати професійну освіту у регіонах України. Варто відзначити, що на думку Гарбарука І. «відсутність єдиної бази даних, на основі яких здійснювалася б об'єктивна та прозора оцінка того, що відбувається з системою зараз, негативно впливає на розвиток професійної освіти» [4], оскільки не дає можливості системно розвивати галузь.

Таким чином, потребують подальшого дослідження і систематизації комплементарні показники розвитку ЗПТО та системи професійної освіти в Україні загалом задля впровадження і створення єдиної моделі (матриці) критеріїв діяльності освітніх установ в Україні. Це дасть можливість раціонально і змістовно здійснювати зміни в професійній (професійно-технічній) освіті, що позитивно вплине на розвиток регіональної та національної сфери освіти, а у підсумку дозволити збалансувати місцевий ринок праці у кількісному та якісному вимірі.

Використана література:

1. Про професійну (професійно-технічну) освіту. Закон України № 2312-IX від 19.06.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text
2. Левицька О. Інструменти оцінювання якості та результативності професійно-технічної освіти. *Економіка та суспільство*, 2021, 28. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/517/495
3. Критерії оцінювання закладів профтехосвіти Львівщини. 2021. URL: https://osvita.loda.gov.ua/?page=blog&id=620
4. Гарбарук І. М. Чому реформа профтехосвіти та економічний розвиток регіонів – взаємозалежні речі. 2020. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/chomu-reforma-proftehosviti-ta-ekonomichnij-rozvitok-regioniv-vzayemozalezhni-rechi

УДК 377.01:331.5

Попова В. В.
доктор економічних наук, професор,
провідний науковий співробітник
Інституту професійної освіти НАПН України,
м. Київ, Україна

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ ЯК МЕХАНІЗМ ЗМЕНШЕННЯ ТУРБУЛЕНТНОСТІ РИНКУ ПРАЦІ

Актуальним питанням сучасної освіти України є пошук шляхів підготовки педагогічних працівників, здатних виховувати і навчати в умовах соціальної турбулентності воєнного стану. Для уникнення підстав для соціальних конфліктів необхідне виховання у єдиній системі національних цінностей. Для відновлення зруйнованої війною економіки необхідне навчання відповідним трудовим навичкам. Визначення напрямів модернізації професійної освіти (ПО) є одним з цільових критеріїв

вирішення даного питання, а саме – в частині зменшення турбулентної невідповідності попиту і пропозиції на ринку праці.

У 2022 р. ринок праці України зазнав значних негативних змін: безробіття зросло до 35%, що майже учетверо перевищило показник 2021 р. [1]. Аналіз ринку праці дає підстави для твердження про особливу роль освітньої галузі у функціонуванні української економіки. За офіційними статистичними даними у довоєнному 2021 р. серед усіх видів економічної діяльності лише в «освіті» відмічається перевищення кількості вакансій над кількістю безробітних (серпень 2021 р.) [2]. У 2022 р. сплеск такого перевищення відсутній, але збереглась тенденція до стрімкого зростання вакансій у серпні після шокового стану перших місяців російсько-української війни.

Значні відмінності пропорцій попиту і пропозиції на ринку праці освіти, які були виявлені за результатами аналізу статистичних даних 2021-2022 рр., дають підстави для низки узагальнень і припущень. У першу чергу привертає увагу найменший негативний вплив військових дій на ринок праці освітньої галузі, незважаючи на чи не найменшу захищеність її інфраструктури і чи не найбільшу можливість педагогам шукати інші робочі місця чи емігрувати. По-друге, у останні місяці 2022 р. лише ринок праці освітян демонструє тенденцію до збалансування: зменшення кількості безробітних на тлі збільшення вакансій.

Виявлена відносна стійкість освітньої галузі дає підстави для гіпотези про її провідну роль в угамуванні турбулентних впливів воєнного стану на ринки праці усіх інших видів економічної діяльності в Україні. Кількісною складовою вирішення такого завдання є досягнення відповідності чисельності безробітних і вакансій. Якісною складовою є досягнення відповідності кваліфікації безробітних вимогам вакантних робочих місць. Підготовка безпосередніх дійових осіб цих складових здійснюється у системі ПО. Відносно низький рівень освіти потенційних працівників і роботодавців збільшує ризики безробіття. І навпаки, відносно високий – не лише збільшує шанси на працевлаштування для перших, але й надає можливості для створення нових робочих місць для других.

Руйнівні процеси в українській економіці на тлі загострення негативних явищ у соціальній сфері спонукають до пошуку та застосування ефективного механізму відбудови національної економіки та відновлення балансу на ринку праці. Таким інституційним механізмом вирішення зазначеного кількісно-якісного завдання ринку праці може стати модернізація освіти з запровадженням державно-приватного партнерства (ДПП) у системі ПО. Парадигма ДПП як модель постановки проблеми на початку 2000 рр. була пере-орієнтована з питань ліквідації бюджетного дефіциту на питання досягнення суспільної ефективності – зайнятості та соціальної інтеграції фізичних осіб [3]. Запровадження механізму ДПП у системі ПО України відкриває шлях до вирішення проблем її фінансування для нарощування трудового потенціалу національної економіки. У процесі відбудови української економіки інноваційний приватний підприємець стає не лише інвестором робочих місць, але й партнером держави у підготовці (фінансуванні і навчанні) трудового капіталу. Отримана таким чином освіта найкращим чином наближена до кваліфікаційних вимог робочого місця конкретного підприємства.

З запровадженням ДПП у системі професійної освіти створюються передумови угамування турбулентності ринку праці України. Фінансування освітнього процесу підприємцями потребує відповідного узгодження з ними загальнодержавних освітніх програм і кваліфікаційних стандартів. Доцільність налаштування державних інститутів на таку гармонізацію обумовлюється її спрямованістю на отримання подвійного позитивного економічного ефекту. По-перше, зацікавленість у освітньому процесі мотивує підприємців до його фінансування, що знімає навантаження з державного бюджету, яке у 2020 р.

складало понад 1 млрд. грн. [4]. По-друге, надана на основі підприємницького ресурсу освіта максимально наближена до потреб ринку праці, що сприяє ефективності використання робочих місць і зайнятості економічно активного населення. Таким чином знижуються ризики турбулентних впливів на державний бюджет і невизначеності ринку праці. Не менш важливим наслідком запровадження ДПП в ПО є створення замкненого циклу «інвестиції-освіта-підприємництво», як механізму зняття турбулентних розбіжностей між інтересами різних соціальних груп.

Використана література:

1. Національний банк України. (2022). *Інфляційний звіт* (Жовтень 2022 року). НБУ. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2022-Q3.pdf
2. Державний центр зайнятості. (2022). Аналітична та статистична інформація. https://www.dcz.gov.ua/analitics/69
3. Osborne, S. (2010). Delivering public services: Time for a new theory? *Public Management Review*, 12(1), 1–10. http://doi.org/10.1080/14719030903495232
4. Попова В. (2022). Економічні передумови запровадження державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти в Україні. Professional Pedagogics, 1 (24), 101–110. https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.24.101-110

УДК 364.632:316.36

Репік Е. С.
студентка групи ЗЗСР
спеціальності «соціальна робота»,
*науковий керівник – **Івженко І. Б.**,*
кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
Навчально-науковий інститут молодіжної
та сімейної політики і соціальної роботи
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ

Проблема домашнього насилля – це не просто виклик сучасності, бо дана проблема є однією з найпоширеніших та найстаріших у кожній країні світу. Попри всі зусилля, що були покладені на створення законодавчої бази щодо боротьби та протидії домашнього насилля, на жаль, жінка та її дитина не можуть почувати себе захищеними.

Домашнє насильство – це проблема світової історії, своєрідна гендерна проблема чоловіків та жінок, яка споконвіку породжувала нормалізацію домашнього насилля. Якщо говорити про початок конкретних змін у даному питанні, то можна виділити кінець 90-х років XX століття, тобто лише 30 років тому почали з'являтись документи, конвенції та пакти, які проголошують недопустимість насильства над жінками та дітьми та дають змогу комплексно боротись з даним масовим явищем.

Насильство – це усталена пляма історії, воно було оповите традиціями, жорстокими законами існування та спадком патріархального укладу суспільства, якому

було зручно виправдовувати негідну поведінку. Всі ці думки було яскраво виражено у всім відомих українських прислів'ях: «Б'є – значить любить», «Небита жінка – як коса неклепана», «Бий бабу молотом, буде баба золотом» та "Люби, як душу, а тряси, як грушу" [1].

Насправді, точно класифікувати причини домашнього насилля неможливо. Їх існує безліч. По-перше, знову ж таки до уваги варто взяти історичний аспект даної проблеми. Жінки протягом віків, цілих тисячоліть вимушені були перебувати у залежному від чоловіків положенні, про рівність прав і мови не йшло, усталений патріархальний лад суспільного життя часом мав свої жорстокі традиції та закони. По-друге, проблема гендерної нерівності, яка тісно переплітається з домашнім насильством та фактично була зрощеною історичною складовою. Жінки й чоловіки не є фактично рівними за правами. Навіть зараз жінка не має всіх тих можливостей та безпеки, що мають чоловіки. Тому й не дивно, що наслідком є факт, який вказує, що основною демографічною групою, яка потерпає від домашнього насильства, є жінки, тоді як кривдниками є переважно чоловіки.

Наслідки домашнього насильства у найкращому випадку розглядають з точки психологічної травми. Травматична подія, яка вкорінюється у психічний стан людини залишає по собі величезний слід проблем: тривожність, пригніченість, нав'язливі стани, особистісна вразливість,стрес, депресія, недовіра до інших людей. Жінка, навіть позбавившись збудника (припинення будь-яких відносин з кривдником), може знову й знову травматизувати себе вже сама через негативні думки, спогади та почуття [2].

На даний час нормативно-правова база України щодо попередження домашнього насильства є надзвичайно важливим, якщо й не найголовнішим, компонентом, так як міцна законодавча база у даній сфері для жертви буде означати надійний захист, а для кривдника справедливе покарання.

Так, Україна за останні п'ять років надшвидкими темпами почала продумувати механізми можливого захисту та покарання за домашнє насильство. У 2018 році з'явився Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який визначає організаційно-правові засади запобігання домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали [3]. Також, потужним кроком для України була ратифікація 20 червня 2022 року Конвенції Ради Європи про запобігання насильству проти жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, за іншою назвою Стамбульська конвенція.

Таким чином, до основних напрямів реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству відносяться ефективне реагування на факти домашнього насильства, надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування шкоди, завданої домашнім насильством, а також належна соціально-правова допомога щодо притягнення кривдників до передбаченої Законом відповідальності.

Використана література:

1. Приходько Т. В., Садикова Т. В. Історичні витоки та соціологічне осмислення явища насильства в сім'ї: гендерний аналіз проблеми. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право* : збірник наукових праць. 2009. № 3. С. 130–138.
2. Актуальні проблеми сімейного насильства : монографія / Перцева Т. О., Огоренко В. В., Кожина Г. М., Зеленська К. О., Носов С. Г., Терьошина І. Ф., Гненна О. М., Мамчур О. Й., Тимофєєв Р. М., Шорніков А. В. ; за заг. ред. проф. Т. О. Перцевої та проф. В. В. Огоренко. Дніпро, 2021. 188 с.
3. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». № 2229-VIII. (2020).

УДК 373.2.091.12:005.5

Савлук Г. І.
аспірантка, спеціальність: «011 Освітні, педагогічні науки»
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна;
*науковий керівник – **Цвєткова Г. Г.**,*
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ НОВОГО ТИПУ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Основною метою сучасного керівника XXI століття є ефективне управління закладом дошкільної освіти і відповідальності за освітню, фінансово-господарську та інші види діяльності закладу дошкільної освіти (надалі ЗДО) [1].

Вагомий внесок у дослідженні проблеми щодо формування нового типу керівника закладу дошкільної освіти, розкрили зарубіжні дослідники: Альберт Швейцер, Брайан Трейсі, Вінстон Черчилль, Олів'є Сібоні, Том Пітерс, Фрідман Рон та ін.

Яким же, повинен бути керівник нового типу закладу дошкільної освіти? Відповідь знайдено у наукових розвідках Брайан Трейсі, який виділяє сім основних обов'язків керівника, зокрема: ставити цілі в роботі та досягати їх; здатність генерувати і впроваджувати в управлінську практику нові, перспективні ідеї, освітні інновації; розв'язувати проблеми та приймати рішення; визначати пріоритети й зосереджуватися на ключових завданнях; бути прикладом для інших; переконувати, надихати й мотивувати працівників іти за керівником; працювати й досягати очікуваних результатів [2].

Постановка і досягнення цілей має пронизувати кожен елемент стратегічної інновації та запит батьків ЗДО, в тому числі послуги, продуктивність, рекламу. Брюс Гендерсон зазначав, що «Усе стратегічне планування – це планування роботи на ринку». Мета, яка не досягнута – це просто нерозв'язана проблема. Здатність директора переключатися з однієї проблеми на іншу, розв'язувати їх по черзі, – є основоположною для успіху управлінця.

Одним із найважливіших завдань керівника є спрямування обмежених ресурсів. Час – найдефіцитніший ресурс. Розподіл часу може стати критичним фактором, що визначить усе, чого може або не може досягти керівник [4].

Альберт Швейцер писав: «Ви повинні вчити людей на прикладах, бо інших уроків вони не засвоять». Приклад, який демонструє керівник ЗДО власним характером, позицією, особистими та трудовими навичками і особливо манерою поводження з працівниками – задає тон у закладі дошкільної освіти. Том Пітерс говорив, що найкращі керівники не створюють послідовників, вони створюють лідерів. Педагоги закладу мають проявляти ініціативу та повинні мати свободу діяти в рамках цієї ініціативи.

Розглянемо, сім важливих рис керівника, яких можна навчитися і засвоїти шляхом практики та повторення: далекоглядність, мужність, чесність, скромність, передбачливість, зосередженість, співпраця.

У керівника ЗДО має бути чітке і захоплююче уявлення про шлях, яким він збирається рухатися, і мета, яку він буде досягати. Уміння бачити перспективу перетворює директора на особливого управлінця. Корисно іноді взяти «тайм-аут»,

приділити певний час думкам про те, чого прагнете, куди рухаєтеся і яке майбутнє ви хочете створити для закладу дошкільної освіти.

Вінстон Черчилль писав: «Сміливість по праву вважається головною з чеснот, бо від неї залежать всі інші». Сміливість – ключ до Перемоги! Щоб залишатися мужніми й сміливими в реальному житті, слід постійно думати про самовдосконалення та самореалізацію. Ключ до ефективної роботи під час військового стану полягає в тому, щоб залишатися спокійними та врівноваженими.

Чесність – риса видатних людей та педагогів, яка викликає найбільшу повагу й захоплення. Важливо залишатися повністю чесним в усьому, що ви робите, як всередині ЗДО, так і за його межами. Основою чесності є правдивість. Чесність вимагає, щоб ви завжди говорили правду, всім людям, у будь-якій ситуації. Правдивість – це фундамент довіри, необхідний для успіху в роботі, а базовою складовою надійності є дотримання обіцянок.

Найкращі керівники – сильні та рішучі, але разом із тим скромні. Ознакою скромних керівників є те, що вони постійно прагнуть стати кращими. Вони ніколи не припиняють учитися. Вони не вірять, що знають все, що потрібно знати, що їм більше немає чого вчитися [2].

Неперевершені керівники – це хороші стратеги. Вони мають здатність дивитися вперед, з певною точністю передбачати напрями. Вони точно прогнозують наслідки власних дій і наслідки змін, що відбуваються в сучасній галузі дошкільної освіти.

Керівники нового типу концентрують увагу на власних сильних сторонах та перевагах своєї команди. Вони фокусуються на «плюсах» закладу, на тому, що у закладі робиться найкраще, зосереджуються на майбутньому, на можливостях та діях завтрашнього дня, а не на проблемах та труднощах учорашнього. Єдиним справжнім засобом від тривоги є цілеспрямований рух уперед [3].

Уміння працювати з педагогами має важливе значення для ефективної організації освітнього процесу в ЗДО. Коли потрібно виконати якесь завдання, ви завжди матимете вибір: виконати самому чи доручити комусь іншому.

Отже, на основі аналізу зарубіжних досліджень визначено, що керівник нового типу, має чітке уявлення про управлінську діяльність та організацію освітнього процесу в умовах закладу дошкільної освіти; має сміливість ризикувати, щоб рухатися вперед; поводиться з колективом ЗДО чесно і прямолінійно, говорить правду і завжди дотримується свого слова; скромний та досягає результатів; вміє слухати і знає, як навчатися новому; постійно дивиться вперед і передбачає перспективи; зосереджується на важливих інноваційних стратегічних напрямах; співпрацює з усіма учасниками освітнього процесу «діти-батьки-педагоги». Керівник нового типу знає, що люди – це його найцінніший актив!

Використана література:

1. Професійний стандарт «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти», затверджений Міністерством економіки України Відповідно наказу № 620-21 від 28.09.2021: https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/profesijnij-standart-kerivnik-direktor-zakladu-doshkilnoyi-osviti
2. Брайан Трейсі. Як керують найкращі. Видавництво: Клуб Сімейного Дозвілля. 2010 р. 208 с.
3. Фрідман Рон. Розгадка геніальності. Як працює інженерія ідей. Переклад з англ. Анастасія Дудченко. Київ : Лабораторія, 2021. 256 с.
4. Сібоні Олів'є. Досить уже помилок. Як наші упередження впливають на наші рішення. Пер. з франц. Марина Марченко. 2-ге вид. Київ : Лабораторія, 2022. 240 с.

УДК 373.3:316.472.3:316.613.434

Стечкевич С. О.
науковий керівник – ***Носкова М. В.***
доцент Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЩОДО ЦЬКУВАННЯ ТА АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Цькування у школі стає поширеним феноменом, його специфічною особливістю є включення усіх учасників колективу. Окрім активних учасників (у ролі агресора чи жертви), є спостерігачі агресії, які так само несуть відповідальність за те, що відбувається. Цькування зачіпає різні сфери людського, і зокрема, шкільного життя: вплив на відчуття безпеки в учнів та вчителів, умови для фізичного та психологічного здоров'я, цінності шкільного колективу.

Саме слово «цькування», «булінг» походить із англійської «bully» та перекладається «хуліган, забіяка, грубіян, насильник»; відповідно «bullying» – цькування, залякування). Оксфордський словник визначає дієслово «to bully» як «прагнути завдати шкоду, залякувати або примусити до небажаної дії уразливу особу або особу, яка сприймається як така» [7]. Термін почали використовувати із початку 70-х рр. XX ст. у скандинавських країнах, коли науковці досліджували явища соціальної взаємодії серед школярів. Поширення терміну «буллінг» (українською – цькування) відбулося завдяки англійському журналісту Ендрю Адам, який почав активно використовувати цей термін на початку 90-х років XX століття для опису складних соціальних стосунків.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо протидії булінгу» (2018), уперше в українському законодавстві було затверджено термінологію: «булінг», передбачено відповідальність за вчинення та приховування випадків булінгу. Законом визначено, що булінг (цькування) – «це діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого» [1].

У науковому вимірі чіткого визначення для цькування («булінгу») не існує. Далі розглянемо, як теоретики дають різноманітні описи та кваліфікації для насильницьких дій серед ровесників.

Х. Лейманн визначає цькування («буллінг») як «соціальну взаємодію, через яку одна людина (іноді декілька) зазнають нападів іншої людини (іноді декількох, але, як правило не більше чотирьох) майже щодня впродовж тривалого періоду (декількох місяців), що викликає у жертви стан безпомічності і виключення з групи [6]. Стельмах С. оглядаючи психологічну літературу визначає, що цькування («булінг») розглядають, як сукупність соціальних, психологічних та педагогічних проблем, що охоплюють процес тривалого фізичного чи психологічного насилля індивіда або групи стосовно іншого індивіда, що не в стані захистити себе у даній ситуації [5].

Психолог та соціолог Валері Бесаг визначає цькування, як поведінку, яка може бути визначена, як неодноразовий напад (фізичний, психологічний, соціальний або вербальний) тими, чия влада формально або ситуативно вища за тих, хто не має можливості захиститися, з наміром заподіяти страждання для досягнення власного задоволення [8].

Одним із перших науковців, який ґрунтовно досліджував цю проблему, був шведський психолог та вчений Девід Олвеус. Олвеус провів у 70-х рр. дослідження явища цькування серед хлопчиків. Після цього багато науковців у інших країнах світу продовжили системно вивчати проблему цькування. Деякі країни на найвищому рівні стурбовані результатами, які демонструють науковці, створюються державні та міжнародні антибулінгові програми. Поки що в Україні, відсутні комплексні дії для запобігання явищу цькування, хоча останнім часом стали з'являтися наукові публікації на тему цькування, проводяться дослідження, захищаються дисертації.

Ден Олвеус визначає три важливих компоненти у виявленні факту цькування:

– навмисне знущання або небажані, негативні дії, які мають на меті заподіяти шкоду;

– повторюваність зразків та стереотипів негативної та агресивної поведінки;

– дисбаланс та нерівність влади або сили (до прикладу: у статусі, популярності, кількості людей, фізична сила).

Сорочан Д. А. підсумовує, що цькування може відображатися через «залякування, психологічний чи фізіологічний тиск, агресивні дії, які спрямовані на підпорядкування іншої людини або викликання у неї почуття страху» [4].

Сьогодні особливо вирізняється цькування, яке здійснюється в інформаційному просторі через інформаційно-комунікаційні канали та засоби [3]. Такий тип цькування називається «кібербулінгом». Кібербулінг може здійснюватися в мережі Інтернет за допомогою електронної пошти, програм для миттєвого обміну повідомленнями у соціальних мережах («месенджерах»), через публікацію на порталах непристойних відеоматеріалів чи фотоматеріалів.

У 2019 році опитування, яке проведено Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та Спеціальною представницею Генерального секретаря ООН з питань насильства щодо дітей, третина молодих людей у 30 країнах світу стають жертвами онлайн-булінгу, в Україні близько 29% опитаних підлітків ствердили, що стали жертвами онлайн-булінгу. У світі близько 20% дітей змушені пропускати заняття в школі через кібербулінг та насильство, в Україні така ж сама кількість (16% опитаних) змушені пропускати свої шкільні заняття [2].

Термін «мобінг» запроваджено Хайнеманом у 1973 р., а перші дослідження цього явища провів на початку 1980-х років. шведський психолог та вчений-медик Х. Лейман (хоча його публікації відносяться до 1990-х рр.). Він охарактеризував мобінг як «психологічний терор», який включає «вороже і неетичне ставлення однієї чи кількох людей, що спрямоване проти іншої людини, в основному однієї».

Типовим для цькування є існування явної переваги сил, тому що воно здійснюється найчастіше по відношенню до однієї людини, яка «сприймається як слабша» у певній позиції. Цькування істотно травмує жертву, негативні наслідки можуть бути надто різними: від втрати поваги та довіри до себе (і не лише у сфері навчальних досягнень) до порушення сну та концентрації уваги.

Відомо, що хлопці займаються цькуванням частіше ніж дівчата. Поширенню такої думки сприяє позиція, що друзі сприймають таку поведінку булерів позитивно. Статеві відмінності цькування пов'язані не стільки з підвищеною агресивністю хлопчиків як таких, скільки з особливостями хлоп'ячої нормативної культури, яка помітно змінюється з віком. Серед маленьких хлопчиків фізична агресія, зазвичай, тягне у себе непопулярність і соціальне відторгнення з боку однолітків. У молодших підлітків становище змінюється: «крутість» та агресивність сприяють підвищенню статусу хлопчика у однолітків своєї статі.

Існують відмінності між хлопчиками та дівчатками у виборі жертви цькування. Хлопчики цькують зазвичай однокласників, проте можуть бути агресії щодо учнів інших

класів: хлопців, та дівчат. Дівчата переважно цькують однокласниць. Ці відмінності у виборі жертви, можливо, обумовлені тим, що ізоляція передбачає близьке знайомство та бажання жертви спілкуватися з переслідувачами. Демонстрація влади можлива без дотримання цих умов. Тобто гендерні відмінності у виборі жертви можна пояснити розбіжностями, пов'язаними з переважанням певного виду проактивної агресивності.

«Булінг-структуру» як соціальну систему, запропоновану Е. Роландом, описує Д. Лейн, що включає кривдників (переслідувачів агресорів, хуліганів), їх жертв і свідків (спостерігачів). Така структура складається із: ініціаторів (кривдників), помічників ініціатора, захисників «жертви», жертв, спостерігачів (свідків).

Як основні мотиви прояву дитячої жорстокості сучасними дослідниками в даний час розглядається прагнення привернути до себе увагу однолітків; прагнення отримати бажаний результат; прагнення бути основним; захист та помста; бажання вразити гідність іншого задля демонстрації власної переваги.

Використана література:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 року 2657-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19/print
2. «Майже третина підлітків в Україні стали жертвами онлайн-булінгу – опитування ЮНІСЕ» https://www.radiosvoboda.org/a/news-online-bullying-unicef-opytuvannya/30145880.html
3. Найдьонова Л. А. Кібербуллінґ або агресія в Інтернеті: способи розпізнання і захист дитини : методичні рекомендації. К., 2014. 96 с.
4. Сорочан Д. А. Булінг: поняття, історія існування, характеристика. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 6. С. 12–19. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2019/6/4.pdf
5. Стельмах С. Булінг у школі та його наслідки. *Гуманізація навчально-виховного процесу :* збірник наукових праць / [За заг. ред. проф. В. І. Сипченка]. Вип LVI. Слов'янськ : СДПУ, 2011. С. 431-440.
6. Стельмах, Світлана. «Антигуманізм: вчитель як фасилітатор булінгу в дитячому середовищі» (2014) URL : http://er.ucu.edu.ua/handle/1/184
7. Main definicions of bully in English. URL: https://www.lexico.com/en/definition/bully
8. Valerie E. Besag, Bullies and victims in schools: a guide to understanding and management. С. 232.

УДК 37.017:340-053.6

Хлонь О. М.
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри практичної психології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ Україна

ВИХОВАННЯ ПРАВОСВІДОМИХ УСТРЕМЛІНЬ МОЛОДІ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО ТА ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ

Проблематика наукового дослідження характеристик морально-правової свідомості молоді в Україні та основні шляхи її формування завжди викликала значне зацікавлення в наукових колах. Адже не важко передбачити, що саме молодь формує майбутнє країни і від її наступних дій залежить подальша стратегія розвитку на перспективу. Можна стверджувати, що виховання молоді в руслі патріотизму, дотримання прав та свобод людини і громадянина, високого морального та правового обов'язку може суттєво змінити ті негативні тенденції, які ми спостерігаємо в сучасному житті.

Вивченню психологічних особливостей поведінки неповнолітніх та молоді в різних аспектах присвятили свої роботи багато вчених серед яких можна відзначити таких класиків та сучасників як М. В. Костицький, І. П. Лановенко, Н. Ю. Максимова, А. Й. Міллер, В. М. Оржеховська, А. І. Селецький, С. А. Тарарухін, А. П. Тузов та ін. окремих аспектів цієї проблематики торкалися у своїх працях Л. С. Виготський, А. Леонтьєв, С. Л. Рубінштейн, Б. Г. Ананьєв, В. Баженов, З. Зайцева, Р. Оганесян, М. Фетюхін, М. Фіцула;

Згадані дослідження, об'єднує розуміння того, що ефективність профілактики залежить від глибоких знань психології дітей та підлітків, закономірностей розвитку особистості (нахилів, переконань, ідеалів, потреб тощо), а також проблем, пов'язаних із патологічними залежностями, девіантною поведінкою, мотивацією протиправних дій, виявленням тих внутрішніх механізмів, що спричинюють правопорушення [1, с. 367].

Відповідні наукові розробки стали передумовою комплексного розуміння даної проблематики в цілому. Відмітимо, що таке питання варто вивчати у взаємозв'язку розуміння таких понять, як правосвідомість, мораль право, їх поєднання з психологічними особливостями розуміння відповідних категорій саме молоддю та психологією цього явища.

Здійснюючи науковий розгляд в контексті вивчення правової науки варто зазначити, що основна галузь, яка тісно пов'язує основні знання та сентенції проблематики, що вивчається – юридична психологія є відносно молода і покликана досліджувати, перш за все, психологію правомірної поведінки, психологічні особливості недопущення злочинних дій, впливу соціальних заборон, громадської думки, моралі, формування правослухняності осіб.

Свого часу практично всі автори підручників з юридичної психології, зокрема такі як В. Л. Васильєв, А. В. Дулов, А. Р. Ратінов, А. М. Столяренко, А. С. Сабуров, Ю. В. Чуфаровський та ін. торкалися питань психології права. Сучасні дослідники серед яких можна назвати В. В. Бедь, В. О. Коновалову, В. Ю. Шепітько, О. В. Юдіну розглядають правову психологію як галузь юридичної, яка вивчає психологічні аспекти правотворчості, правореалізації, психологічні закономірності і механізми правової соціалізації особистості, розвиток правосвідомості та правової культури. Функціонування

права, його застосування і дотримання залежать від рівня правової свідомості, яка підпорядковується загальним закономірностям розвитку суспільної свідомості [2, с. 50].

На жаль, на сьогоднішній день, проблема захищеності осіб підліткового віку та молоді від негативного впливу факторів, які спонукають вчиняти негативні з точки зору суспільної моралі вчинки, залишається однією з достатньо складних. Неповнолітня злочинність в Україні, як це не прикро стверджувати набула загрозливих форм. За даними лабораторії профілактики правопорушень серед неповнолітніх Інституту педагогіки АПН України кожного дня підлітки скоюють 104 злочини, у тому числі: одне вбивство або тяжке тілесне пошкодження, два-три розбійних напади, вісім пограбувань, двадцять шість крадіжок державного майна та 45 – особистого майна громадян і майже щодня – зґвалтування. Однією з безумовних детермінант такої тенденції є інфантильне ставлення сучасного підлітка до пошуку місця в житті (78 %), набуття культурних навичок (73 %), здорового способу життя та свого здоров'я (47 %), [3, с. 309] однак це лише одна з першопричин відповідної поведінки.

Така статистика безумовно вражає, в контексті даного питання доцільно встановити, що саме є їх передумовою, дослідити першопричини виникнення таких фактів, їх пояснення, заходи щодо попередження, які базуються перш за все на розумінні основних чинників неправомірної поведінки і вироблення чіткої стратегії ефективного правового виховання підлітків та молоді. Саме тому, дана проблематика не може залишатися осторонь наукових досліджень і повинна бути ретельно вивчена з метою вироблення реальних засобів протидії та попередження негативним явищам формування асоціальних тенденцій поведінки окремих представників підлітків та молоді.

Крім того, формування ефективних способів виховання та перевиховання молодого покоління, зміцнення його правосвідомості, безумовно зробить крок до зменшення неповнолітньої злочинності та спонукатиме юнацтво, що вагається у виборі подальшої поведінки бути більш уважними до дотримання законів та правопорядку. Адже, як відомо, молодь здебільшого схильна до тенденцій максималізму та конформізму в групі, саме тому, якісно сформована суспільно-корисна думка більшості буде суттєвим фактором протидії протиправної поведінки.

Відмітимо також, що без детального дослідження даного питання, як в юридичній, так і психологічній площині прийти до висновків, які б обумовили зміну ситуації на краще не видається можливим. Саме тому, наукове висвітлення цього питання є важливим та актуальним.

Використана література:

1. Тарнавська Н. П. Комунікативна компетентність вихователя приймальника-розподільника для неповнолітніх МВС України як складова профілактичної діяльності // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. Т. 8. Вип. 4. К., 2006. С. 366-372.
2. Диса О. В. Проблема формування правової свідомості майбутніх юристів. *Філософські, методологічні та психологічні проблеми права* [Текст] : тези доп. наук.-теорет. конф., Київ 26 січня 2008 р. / редкол. : Є. М. Моісеєв, О. М. Джужа, М. В. Костицький [та ін.] ; передмова О. М. Джужі. К. : Київський національний університет внутрішніх справ, 2008. С. 50-51.
3. Суханов Р. В. Кримінально-психологічні чинники злочинності неповнолітніх. *Актуальні проблеми юридичної психології :* тези доповідей Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Київ, 29-30 вересня 2006 р.) / ред. кол. : Є. М. Мойсеєв, В. М. Дзюба, О. М. Джужа та ін. К. : Київський нац. ун-т внутр. справ, 2006. С. 308-310.

УДК 378.093.3:37.091.12:005

Чижевський Б. Г.
кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник
відділу економіки та управління загальною середньою освітою
Інституту педагогіки НАПН України;
заслужений працівник освіти України,
м. Київ, Україна

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ

Стратегічні та невідкладні завдання підготовки педагогічних працівників з метою забезпечення подальшого розвитку закладів загальної середньої освіти усіх типів, ступенів підпорядкування та форми власності визначені основними положеннями Конституції України, законів України "Про освіту", "Про повну загальну середню освіту", Цілей сталого розвитку до України до 2030 року та Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова Українська школа" на період до 2029 року, а також реаліями воєнного періоду, військового стану та післявоєнної відбудови і розвитку. Заклади загальної середньої освіти України забезпечать виконання завдань окреслених державою, суспільством, спільнотою та особистістю за умови наявності кваліфікованих педагогічних кадрів які якісно володіють науковими знаннями, науковим мисленням, науковим світоглядом та знаннями і компетентностями управління динамічними інноваційними процесами як у конкретному класі (групі) зокрема, так і в закладі загальної середньої освіти в цілому. Сучасний учень потребує творчого талановитого Учителя – Особистість, друга, доброго наставника, талановитого та вмілого організатора-управлінця.

Підготовка, перепідготовка та стажування педагогічних працівників є інноваційною науково-практичною проблемою за завданнями, суттю, специфікою, змістом, методами, формами, параметрами організаційного забезпечення, особливостями реалізації та носить комплексний характер. Адже, педагогічна спільнота має бути готовою до забезпечення стійкого, стабільного, стрибкоподібного, збалансованого, поступального, усталеного, узгодженого еволюційного інноваційного розвитку та прогресу демократичної держави, соціального суспільства, творчо обдарованої особистості, що спричиняє закономірну необхідність Особистості працювати над собою та забезпечувати потреби постійного удосконалення, зростання всієї сфери освіти зокрема, і особливо галузі загальної середньої. Глибокий вплив на її функціональність та конкурентоспроможність здійснюють 4-та науково-технічна революція, суспільні революції та суспільні, насамперед економічні відносини, під впливом яких змінюються зміст, структура, форми, особливості, динаміка, періодичність і тривалість навчання, безпекові, соціальні, матеріально-технічні, інформаційні умови освітнього процесу. У той же час реалізація позитивних результатів науково-технічних революцій в більшості випадків визначається духовними засадами, ціннісною основою, моральними принципами, рівнем та масштабністю фундаментальних наукових досліджень, якістю освіти.

Тому важливе значення має опанування педагогічними працівниками філософією, методологією, закономірностями та специфікою демократичного управління, тобто, керування, інспектування, школознавства, адміністрування, самоконтролю, самооцінки, оцінки, регулювання, менеджменту з метою забезпечення реалізації права особистості на

здобуття наукової, якісної, доступної, безоплатної загальної середньої освіти в сучасних умовах війни, воєнного стану, нестабільності та децентралізації.

Сьогодення диктує нові виклики управлінню системою загальної середньої освіти. З цією метою необхідно забезпечувати підготовку педагогічних кадрів з урахуванням перспектив розвитку демократичної держави, соціального суспільства, творчо обдарованої особистості на основі наукового супроводження інноваційного розвитку середньої освіти, яка б базувалася на вивірених наукових засадах та була б пройнята ідеями формування пріоритетності духовно-моральних цінностей, демократизації, культури, свободи, реалізації та захисту прав учасників освітнього процесу, а також будувалася на принципі "аналізуй глобально – дій локально".

Під час підготовки педагогічних працівників враховується, що творче управління, яке включає в собі також наукову організацію праці, педагогіку співробітництва, оцінювання, керування, адміністрування, регулювання, менеджмент, – є об'єктивним елементом процесу упорядкування освітньої системи, суть якої полягає у розвитку, збереженні, захисті освітнього процесу, його науковості, комплексності, цілісності, підтриманні заданого якісного режиму діяльності і досягнення мети шляхом обміну інформацією між їхніми підсистемами (ректор, проректори, директор/декан, куратор, науково-педагогічні працівники, студент, директор, заступники директора, класний керівник, психолог, соціальний педагог, педагогічні працівники, батьки, учень) за каналами прямого і зворотного зв'язку.

В Україні напрацьований величезний досвід управляння загальноосвітніми закладами освіти, особливо в період індустріалізації та науково-технічної революції, модернізації та реформування. В педагогічній науці та практиці є приклади окремого узагальнення передового педагогічного досвіду щодо розвитку спеціалізованих шкіл, гімназій, колегіумів, ліцеїв, навчально-виховних комплексів, навчально-виробничих об'єднань, опорних закладів загальної середньої освіти, спроможних шкіл для кращих результатів, флагманських шкіл. Певні досягнення мають експериментальні, авторські загальноосвітні навчальні заклади, асоційовані загальноосвітні навчальні заклади ЮНЕСКО, пілотні школи. Чільне місце в педагогічній науці і практиці посіли педагоги новатори, педагогічні працівники, які працювали на довірі у вищих педагогічних закладах освіти. У той же час педагогічні працівники мають також бути готовими до реалізацій концепцій, програм, проектів "Сучасна школа", "Нова українська школа", "Школа майбутнього", "Зелена школа".

Необхідно враховувати і той факт, що за останні десятиліття проблема теоретичних та методологічних основ управління інноваційного розвитку середньої освіти почала розроблятися досить активно у зв'язку з науково-технічною революцією починаючи з 50-тих років XX ст., завданнями будівництва демократичної, суверенної держави України, розвитку соціального суспільства та інноваційної економіки знань у працях з проблем: філософії та методології освіти і інновацій (В. Андрущенко, Л. Губерський, В. Кремень, В. Лутай, В. Кудін); теорії і практики сучасної педагогіки, педагогічної творчості, педагогіки відкриття, педагогіки інноватики (К. Ангеловські, І. Бех, Ф. Брансуїк, В. Безпалько, С. Гончаренко, О. Захаренко, І. Зязюн, В. Кан-Калік, М. Кларін, О. Козлова, В. Луговий, В. Мадзігон, А. Макаренко, С. Максименко, В. Паламарчук, Л. Подимова, О. Попова, М. Поташник, І. Пригожин, К. Роджерс, О. Савченко, Г. Селевко, С. Сисоєва, В. Сластьонін, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська, О. Топузов, Н. Юсуфбекова, М. Ярмаченко); управління соціально-педагогічними системами в умовах застосування та впровадження інновацій (В. Боднар, Л. Даниленко, Г. Єльникова, Л. Карамушка, В. Маслов, В. Олійник, В. Пікельна); освітнього партнерства в системі загальної середньої освіти: теорія і методологія (О. Топузов); партнерських засад державно-громадського управління як предмету розгляду в підручнику для керівника освіти (О. Топузов,

Л. Калініна, Н. Лісова, Г. Калініна, М. Малюга); економічно-правових умов державно-партнерської взаємодії суб'єктів управління опорних закладів освіти (О. Онаць, Г. Калініна, М. Малюга, В. Малешко, Л. Попович, М. Топузов, Б. Чижевський). Праці зазначених науковців мають увійти у зміст підготовки педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти за освітніми навчальними програмами з питань управління.

Використана література:

1. Конституція України (прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року).
2. Закон України "Про наукову і науково-технічну діяльність" (від 26 листопада 2015 року № 848 – VIII).
3. Закон України "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки" (від 11 липня 2001 року № 2623 – III).
4. Закон України "Про інноваційну діяльність" (від 4 липня 2002 року № 40 – IV).
5. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" (від 8 вересня 2011 року № 3715 – VI).
6. Закон України "Про освіту" (від 5 вересня 2017 року № 2145 – VIII).
7. Закон України "Про повну загальну середню освіту" (від 16 січня 2020 року № 463 – IX).
8. Закон України "Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Урядом Фінляндської Республіки про реалізацію проекту "Фінська підтримка реформи української школи" (від 3 липня 2018 року № 2485-VIII).
9. Закон України "Про ратифікацію Кредитної угоди (Проект "Рівний доступ до якісної освіти в Україні" між Україною та Міжнародним банком реконструкції і розвитку від 5 вересня 2005 року (від 21 грудня 2005 року № 3255 – IV).
10. Указ Президента України "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року" від 30 вересня 2019 року № 722/2019
11. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року від 14 грудня 2016 року № 988-р"
12. Андрущенко В. Організоване суспільство: Проблеми суспільної самоорганізації та інституалізації в період радикальних трансформацій в Україна на рубежі століть : Досвід соціально-філософського аналізу : у 2 кн. / наук. ред. В. Савельєв. 3-тє вид., виправл., доповн. Київ : Знання України, 2018. Кн. 1 : Від мрії до дії. 2018 659 [1]; Кн. 2 : Філософія новітнього державотворення. 2018. 647 [1] с.
13. Вернадський В. І. Вибрані праці / Національна академія наук України ; переклад М. І. Кратка. Київ : Видавництво "Наукова думка", 2005. 300 с.
14. Гончаренко Семен Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
15. Губерський Л. В., Кремень В. Г., Ільїн В. В. Філософія: історія, суспільство, освіта. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2011. 591 с.
16. Економічно-правові умови державно-партнерської взаємодії суб'єктів управління опорних закладів освіти : практичний посібник / О. М. Онаць, Г. М. Калініна, М. М. Малюга, В. В. Малешко, Л. М. Попович, М. О. Топузов, Б. Г. Чижевський / за ред. О. М. Онаць [Електронне видання]. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 97 с.
17. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний науковий ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
18. Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України ; [гол. ред. В. Г. Кремень та інші] : 2-ге вид., допов. та перероб. Київ : ЮрінкомІнтер, 2021. 1144 с.
19. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. Київ : Грамота, 2005. 448 с.
20. Кудін В. О. Роздуми (Про смисл життя, про перспективи розвитку людства, про любов і ненависть, про добро і зло, про терор і тероризм, про покликання в житті та ін.). Харьків : НТУ "ХПІ", 2003. 184 с.
21. Педагогічний словник / за редакцією дійсного члена АПН України Ярмаченка М. Д. Київ; "Педагогічна думка", 2001. 516 с.

22. Стратегії розвитку України: теорія і практика, О. С. Власюка, Ред. Київ, Україна : НІСД, 2002.
23. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України : в 3 т. / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця, акад. НАН України В. П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б. Є. Кваснюка. К. : Фенікс, 2007.
24. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5-ти томах. Т. 1. Київ : Радянська школа, 1976. 654 с.; Т. 2. Київ : Радянська школа, 1976. 650 с.; Т. 3. Київ : Радянська школа, 1977. 670 с.; Т. 4. Київ : Радянська школа, 1977. 640 с.; Т. 5. Київ : Радянська школа, 1977. 639 с.
25. Топузов О. М. Освітнє партнерство в системі загальної середньої освіти: теорія і методологія. Київ : Інститут педагогіки: Педагогічна думка, 2021. 160 с. https://doi.org /10.32405/978-966-603-2-2021-160
26. Топузов О. М., Калініна Л. М., Лісова Н. І., Калініна Г. М., Малюга М. М. Партнерські засади державно-громадського управління як предмет розгляду в підручнику для керівника освіти. *Проблеми сучасного підручника*. 2021. Вип. 27 С. 264–276. https://doi.org/10.32405 /2411-1309-2021-27-264-276
27. Феном інновацій: освіта, суспільство, культура : монографія / за ред. В. Г. Кременя. К. : Педагогічна думка, 2008. 472 с.

УДК 005:338.48

Шапран І. М.
аспірантка кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

Питання оцінки й визначення напрямків розвитку туристичної сфери приділена значна увага у науково-теоретичних і в практичних дослідженнях. Проблема визначення механізмів публічного управління галузі туризму потребує методологічного дослідження. Формування державного регулювання в туристичній сфері досліджували науковці: Р. Алоян, В. Антонова, О. Білотіл, М. Біль, О. Борисенко, А. Горецький, І. Драган, Л. Івашина, В. Ковальчук, О. Крюков, М. Латинін, І. Лопушинського, С. Майстро, Г.Ортіна, О. Парубчак, А. Помаза-Пономаренко, О. Радченко, Н. Рибальченко, С. Сисоєва, В. Сиченко, В. Степанов, І. Черниш та ін. За результатами комплексного та системного аналізу представлено якісно-нові концепції та підходи до визначення ролі, місця державних інститутів і недержавних структур у визначенні й оцінюванні ризиків, викликів і загроз розвитку туристичної сфери, що трансформується у соціально-економічний капітал територій. Крім того, проведено системний науковий аналіз засобів, методів, організаційно-правового та іншого ресурсного підґрунтя розвитку цієї сфери за наявних і можливих тенденцій, зокрема й в контексті теоретично-прикладних аспектів на національному та міжнародному досвіді. Сфера туризму є одним із пріоритетних напрямків державної політики, що має забезпечуватись крізь призму міжнародних стандартів, з урахуванням інтересів та потреб нашої країни. В цілому, стан вітчизняної політики в галузі туризму не відповідає сучасним світовим стандартам управління галуззю на державному рівні. У зв’язку з переходом від планової до ринкової моделі

розвитку держави, в останні два десятиліття, відбулася поява низки проблем, що перешкоджають повноцінному використанню туристично-рекреаційного потенціалу України. З одного боку – нерозвиненість вітчизняного туризму корелює із загальними проблемами політичного, соціального і економічного характеру, властивими країнам, що розвиваються на певному етапі їх розвитку. З іншого – відсутність необхідної методологічної бази і недостатність методичних розробок. Сприяння у поступовому зближенні вітчизняного та європейського державно-управлінського середовища, посилення економічних та торгівельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, розширені співробітництва на засадах верховенства права, поваги до прав людини і основоположних свобод, сфера туризму посідає один із ключових аспектів не лише на загальнодержавному рівні, але й на міжнародному. На даний час, доцільним є розроблення методики та плану заходів, спрямованих на впровадження цілісних орієнтирів та принципів, що закріплені на загальноєвропейському рівні. Україна є державою з не розкритим повною мірою та не задіяним туристично-рекреаційним потенціалом, є туристично привабливою країною, має всі можливості для розвитку вітчизняного туризму, як пріоритетної галузі економіки. У Стратегії розвитку туризму і курортів на період до 2026 року, сфера туризму визначена однією з основних галузей, що впливають на загальний стан і тенденції світової економіки. Тому, можливість прискорення економічного зростання країни, завдяки туристичній галузі, підтверджено світовим досвідом. «Оскільки зазначена сфера пов'язана з діяльністю більш як 50 галузей, її розвиток сприяє підвищенню рівня зайнятості, диверсифікації національної економіки, збереженню і розвитку культурного потенціалу, збереженню екологічно безпечного навколишнього природного середовища. «Україна розташована у центрі Європи та має всі умови для належного розвитку економіки за рахунок туризму, проте суттєво відстає від провідних держав світу за рівнем розвитку туристичної інфраструктури та якості туристичних послуг» – зазначено в Стратегії розвитку туризму і курортів України на період до 2026 року. На загальнонауковому рівні досить часто можна зустріти твердження, що система управління сферою туризму, серед іншого, є частиною цілісної системи публічного управління, сукупністю взаємопов'язаних та взаємообумовлених структурних елементів та компонентів, суб'єктів та об'єктів у сфері публічного управління, що в межах визначеної за ними компетенції та повноважень справляють організуючий вплив на суспільні відносини, шляхом впровадження та реалізацію тих чи інших управлінських функцій та технологій стратегічного управління у сфері туризму, а також основоположні взаємовідносини між цими органами та інституціями з метою забезпечення комплексного розвитку територій та окремих регіонів, створення належних умов для забезпечення швидкого розвитку сфери туризму, реформування її на високоефективну та інтегровану галузь. Такий постулат в досить різних інтерпретаціях, зберігаючи свою сутність, є поширеним серед переважного кола науковців та управлінців, як в сфері державного управління, юриспруденції та інших сферах. Натомість, процес здійснення і впровадження заходів у сфері туризму повинен корелюватися з виконанням функцій по виробленню і реалізації державної політики, нормативно-правовому регулюванню, контролю і нагляду в сфері культури і туризму, з урахуванням міжнародно-правових засад та пріоритетів. У відповідності до норм ст. 6 Закону України «Про туризм» основними цілями державного регулювання в галузі туризму є: забезпечення визначених та закріплених конституйованих прав громадян на відпочинок та свободу пересування, а також відновлення й зміцнення здоров'я, забезпечення довкілля, яке було б безпечним для життя та здоров'я, задоволення окремих соціальних та духовних потреб й інших прав; безпека у сфері туризму, захист прав і законних інтересів осіб-туристів, інших суб'єктів державно-суспільної діяльності, в тому числі й туристичної, об'єднань таких установ, прав й інтересів власників та/або користувачів земельних наділів, ділянок, будівель і

споруд; вжиття заходів до збереження цілісності туристичних ресурсів нашої України, їх раціональне та ефективне використання, охорона культурної спадщини і довкілля. Основними пріоритетними та визначальними напрямками державної діяльності у галузі туризму є: удосконалення правових основ регулювання відносин, які виникають у галузі туризму; забезпечення та становлення туризму, як високорентабельної сфери економіки нашої держави, заохочення інвестицій, наприклад національних та іноземних у розвиток нашої індустрії туризму, створення якісно-нових робочих місць; розвиток в'їзного і внутрішнього туризму, сільського та екологічного, так званого, «зеленого» туризму; розширення міжнародної діяльності та співробітництва, утвердження України на світовому туристичному ринку; створення сприятливих умов для розвитку туризму, зокрема шляхом спрощення і гармонізації податкової, валютної та митної сфер, а також детермінантів та їх правового регулювання; забезпечення доступності туризму та екскурсійних відвідувань таких категорій як діти, молодь, люди похилого віку, особи з інвалідністю та інші соціально вразливі категорії, наприклад малозабезпечені громадяни у спосіб запровадження пільг, щодо цих категорій осіб. У той же час, туризм, як одна з важливих економічних галузей, що виникла в надрах приватного сектора, здатен стійко розвиватися при всебічній підтримці державних інститутів в особі правових, політичних, економічних та інших гарантій, оскільки в цілому, абсолютно і виключно розвивається за ринковими «законами». Як наслідок, на міжнародному рівні було виокремлено окремі моделі державно-управлінської діяльності та відносин у сфері туризму та туристичної діяльності, зокрема у першій моделі державного управління туризмом повністю відсутні будь-які загальнодержавні органи, а питання, що стосуються діяльності туристичної галузі, вирішуються цілком на місцях, за принципом ринкової самоорганізації. Така модель діє, наприклад, у США. Друга модель передбачає, серед іншого, наявність сильного та авторитетного міністерства, що контролює діяльність всієї туристичної галузі в державі. Задля реалізації такої моделі вкрай необхідні певні умови, а саме: великі фінансові вкладення коштів в індустрію туристичної діяльності, рекламно-маркетингову складову, інвестиційну складову у туристичну інфраструктуру. Зокрема, така концепція є пануючою у тих державах, де туризм – є одним із провідних джерел наповнення державного бюджету та доходу країни: Туреччина, Єгипет, Туніс тощо. Виділяють ще й третю модель, яка переважає в європейських державах і полягає в тому, що питання та проблеми у сфері розвитку та становлення туризму й туристичної діяльності держави вирішуються на рівні будь-якого багатогалузевого управління, тобто за допомогою різних органів публічного управління й державної влади, які мають певний спектр повноважень та функцій у сфері впровадження та реалізації державної політики у туризму в цілому. З огляду на масштаби міжнародного туризму, а також способи організації туристичної галузі в Україні, очевидним постає той факт, що найбільш прийнятною для вітчизняного способу державного управління є остання модель, однак для ефективного її функціонування доцільним є державне регулювання галузі, що викликано необхідністю в участі держави у формуванні й просуванні національного туристичного продукту і туризму взагалі, здійсненні певних маркетингових досліджень, рекламної та інформаційної діяльності, проведенні міжнародних та вітчизняних виставок присвячених туризму, конференцій та семінарів, формуванні фундаментального пакету інвестиційно-корпоративних проектів у сфері розвитку туризму та туристичної інфраструктури. В цілому, співробітництво має зосереджуватися на таких напрямах як: здійснення обміну інформацією, найкращими практиками і досвідом, а також надання та передачі «ноу-хау», в тому числі й інноваційних технологій; встановлення стратегічного та надійного партнерства між державними, приватними і суспільними інтересами з метою забезпечення та впровадження сталого розвитку туризму та туристичної діяльності; просування і розвиток окремих продуктів та ринків, інфраструктури, людських та природних ресурсів й

інституційних структур; розвиток і імплементація відповідних правових, адміністративних та фінансово-економічних аспектів; навчання спеціалістів у сфері туризму, нарощення потенціалу з метою підвищення стандартів якості у наданні туристичних послуг; розвиток та сприяння туризму на основі місцевих органів влади та управління. На переконання науковців до числа факторів, які впливають на туристичну політику, можна віднести: економічну політику, політику пасажирських перевезень, соціальну політику, територіальну політику, політику культури та дозвілля. Реалізація та впровадження туристичної політики – це надскладний й багатоаспектний механізм та процес, що вміщує не лише систему принципів, завдань, функцій, але й заходів відносно їх втілення, тому очевидно пропонують використовувати термін «механізм реалізації туристичної політики». Очевидним постає той факт, що в умовах адаптації вітчизняного законодавства та державно-управлінської діяльності до стандартів ЄС, доцільним є розроблення методики та плану заходів направлених на впровадження цілісних орієнтирів та принципів, що закріплені на загальноєвропейському рівні, адже з моменту підписання та втілення у життя Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, особливо значних кроків та реформ у цій сфері впроваджено не було. Таким чином, в контексті сприяння у поступовому зближенні вітчизняного та європейського державно-управлінського середовища, посилення економічних та торгівельних відносин, які вестимуть та наближуватимуть до поступової інтеграції нашої держави до внутрішнього ринку Європейського Союзу, розширені співробітництва на засадах верховенства права й поваги до прав людини та основоположних свобод і гарантій, сфера туризму посідає один із ключових аспектів не лише на загальнодержавному рівні, але й на міжнародному. В умовах адаптації вітчизняного законодавства та державно-управлінської діяльності до стандартів ЄС, доцільним є розроблення методики та плану заходів, направлених на впровадження тих цілісних орієнтирів та принципів, що закріплені на загальноєвропейському рівні. Державницька діяльність у сфері туризму є однією із провідних сфер державного регулювання в аспектах та засадах фундації ринкових відносин. Без повного і ясного уявлення інституційних аспектів реалізації діяльності з регулювання сфери туризму, форм та інструментів регулювання на міжнародному, загальнодержавному та місцевих рівнях неможливо ефективно і професійно здійснювати туристичну діяльність не лише в Україні, але і на міжнародному рівні.

Розвиток туризму в Україні є однією із перспективних галузей для національної економіки, яка дозволить забезпечити значний внесок у вигляді нових робочих місць, збільшення надходжень від зовнішньоекономічної діяльності та поповнення державного бюджету через сплату податків. Протягом багатьох років туристична галузь України розвивається дуже повільними темпами. Основною проблемою розвитку туризму в Україні є неефективне та нераціональне використання природних ресурсів, якими багата країна, а також недостатність чіткої стратегії розвитку індустрії туризму та її регулювання і державної підтримки. Пандемія, спричинена поширенням вірусу COVID-19, вторгнення рф до України, додала нових викликів туристичній галузі. Але після нашої перемоги, туристична галузь обов'язково буде відновлена, що збільшить кількість іноземних туристів та «вливання» грошових потоків. Також, внутрішній туризм стає пріоритетним та потребує якнайшвидшого розвитку в Україні, що дозволить вітчизняним суб'єктам туристичної діяльності збагатити свою туристичну пропозицію та залучити до свого бізнесу різні верстви населення. І в цьому сенсі необхідно виділити стратегічні напрями, щодо підняття рівня якості вітчизняних туристичних послуг до європейських стандартів, прискорення розвитку вітчизняного туризму та приваблення більше туристів: – удосконалення туристичної інфраструктури та транспортних шляхів сполучення; –

врегулювання та вдосконалення нормативно-правової бази у сфері туризму; – активний розвиток внутрішнього тематичного туризму, зокрема, сільського зеленого та винного туризму. Тільки така взаємодія усіх елементів туристичної індустрії може привести до появи істотного синергетичного ефекту, вираженого в якості зростання конкурентоспроможності сфери вітчизняного туризму. Конкурентоздатними будуть ті оператори туристичного ринку, які раніше за інших додадуть своєму туристичному продуктові нові споживчі якості і властивості та зуміють зацікавити споживача новаціями.

Використана література:

1. Гончарук Н., Колєда Г. Система управління сферою туризму в умовах децентралізації влади в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 4 (39). С. 95–103.
2. Про туризм. Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95–ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 31. Ст. 241.
3. Бартошук О. В. Моделі розвитку індустрії туризму (зарубіжний досвід). *Держава і регіони*. Серія «Економіка та підприємництво». 2021. № 2. С. 62–68.

УДК 373.2.091.3:75

Шелепко Г. В.
аспірант спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» (дошкільна педагогіка)
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна;
науковий керівник – ***Довбня С. О.,***
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
педагогіки і психології дошкільної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

ВИЗНАЧАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Уважного ставлення дослідників останнім часом вимагає питання формування основ художньо-конструкторських умінь у дітей старшого дошкільного віку для створення сприятливого безпечного та естетичного середовища життєзабезпечення та життєдіяльності. Ефективна проєктна діяльність дітей дошкільного віку як ландшафтних дизайнерів залежатиме від дотримання вихователем злагоджених принципів використання методів формування основ художньо-конструкторських умінь.

Такі науковці, як-то: О. Половіна О. Коновець, А. Линенко, Л. Масол, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Фурса, О. Шевнюк сформували результати методичних досліджень у галузі мистецької та дизайн-освіти [3, с. 7].

Л. Іщенко вважає, що у ході розробки і реалізації педагогічної системи враховуються наступні принципи: принцип наочності, принцип творчої співпраці, зацікавленість дитини у виконанні творчих завдань, врахування індивідуальних особливостей дитини, установка на творче виконання завдання [2, с. 180].

За О. Половіною є підстави вважати, що в основі організації мистецької освіти лежать принципи здоров'язбереження, естетичності, практичності, доцільності [4, с. 4].

Серед принципів як спрямовуючих закономірних положень до формування основ художньо-конструкторських умінь у дітей старшого дошкільного віку, ми виділяємо такі [5, с. 192]:

– принцип мотивації дизайнерської діяльності;

– принцип активності, свідомості та самосвідомості;

Принцип мотивації дизайнерської діяльності полягає у створенні таких умов, за яких дитина старшого дошкільного віку спроможна зайняти активну особистісну позицію і найбільш повною мірою розкритися як ландшафтний дизайнер, а саме:

- вияв основ художньо-конструкторських умінь та їх стимулювання з боку вихователя;
- створення психологічно комфортної атмосфери та заохочення педагогом прагнень дошкільників до творчості;
- організація довільних спостережень, творчих бесід, створення у закладі дошкільної освіти виховних та ігрових розвивальних ситуацій;
- пропонування дітям серії спеціальних ігрових дизайнерських завдань у процесі різних видів діяльності;
- допомога в разі потреби, а не підказка вихователів;
- впровадження спеціальної роботи з батьками, спрямованої на підвищення їхньої компетентності з питань розвитку винахідливості дитини в умовах родинного виховання [1,с.97];
- використання методу спроб і помилок, методу фокальних об'єктів, методу фантастичної аналогії, методу функціонально-вартісного аналізу у дизайнерській діяльності із дітьми старшого дошкільного віку;
- формування художньо-конструкторських умінь у дітей п'яти-шести років засобами образотворчого, музичного, хореографічного та театрального мистецтва;
- створення спеціально-організованих пошуково-дослідницьких ситуацій та пропонування дітям виходу з них.

Закономірно, що наступним стане принцип активності, свідомості та самосвідомості, який характеризується пізнавальною мотивацією за змістом, формуванням та реалізацією цілей, планів, організацією та контролем дизайнерської діяльності дітьми старшого дошкільного віку.

Принцип активності полягає в тому, що для кожного вихователя важливо вміти розвивати, направляти, активізувати творчий та мистецький потенціал дітей старшого дошкільного віку в потрібному напрямку.

У зв'язку з викладеним вище, принцип свідомості передбачає осмислене ставлення до засвоєння техніки виконання, притаманних дизайнерській діяльності, а також до формування необхідних для цього художньо-конструкторських умінь.

У такий же спосіб знаходить свій вияв принцип самосвідомості, який реалізується у вигляді відчуття – самовизначення себе як ландшафтного дизайнера.

Отже, ураховуючи принцип мотивації дизайнерської діяльності та принцип активності, свідомості та самосвідомості, педагог повинен ураховувати особливості психофізичного розвитку дитини, її творчий потенціал, емоційність, стимулювати активності до дизайнерської діяльності, удосконалювати мовлення і творче мислення з метою формування художньо-конструкторських умінь.

Використана література:

1. Гевко О. Педагогічні умови формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. *Молодь і ринок*. № 12 (179), 2019. С. 95-100.

2. Іщенко Л.Педагогічна система розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. № 2, 2018. С. 176–184.
3. Мельничук І. О. Формування дизайнерського мислення дітей дошкільного віку на заняттях зображувальної діяльності. МОН України. ПВНЗ «МЕГУ ім. акад. С. Дем'янчука». Пед. ф-т, каф. заг. педагогіки та дошк. освіти. Рівне, 2022. 118 с.
4. Половіна О. А. (2021) *Introducing the Basic Component of Preschool Education (new edition).* Дошкільне виховання (2), 2021. С. 3-10.
5. Шелепко Г. В. Методика формування основ художньо-конструкторських умінь у дітей старшого дошкільного віку. *Дошкільна освіта в епоху постмодернізму: європейський досвід, інноваційні практики* : збірник тез Міжнародного online–марафону вітчизняних і зарубіжних дослідників, науковців, освітян, здобувачів вищої освіти та наукових ступенів, педагогів-практиків (27-29 вересня 2022 року, м. Київ, Україна). Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2022.

ЗМІСТ

КРАЇНУ ТВОРЯТЬ, БУДУЮТЬ, ЗВЕЛИЧУЮТЬ ЛІДЕРИ 3

СЕКЦІЯ 1

НЕПЕРЕРВНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ БЕЗПЕКИ

Андрущенко В. П.

ПЕДАГОГІКА ДОБРА, СПРАВЕДЛИВОСТІ І СВОБОДИ.....4

Базильчук О. В.

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ З УРАХУВАННЯМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ.....8

Бачинська Є. М.

ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ЯК ОСВІТНІЙ ТА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ HUB.....10

Бибик Д. Д.

СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ.....13

Биковська О. В.

СТРАТЕГІЯ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....15

Биковський Т. В.

ПРАКТИКООРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....18

Биковський Я. Т.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСВІТНІХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ.....20

Біда О. А., Чичук А. П., Сироєжко О. В.

ВЕКТОРИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ І США.....23

Бровченко А. І.

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ДИЗАЙН-ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....25

Бурда М. І.

МЕТАПРЕДМЕТНИЙ ПІДХІД ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ ВЕЛИКОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ «ОСВІТА 4.0: УКРАЇНСЬКИЙ СВІТАНОК» 27

Бурцева Ю. О.

ПРОЄКТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ: ТРАЄКТОРІЯ УСПІХУ 28

Верітов О. І., Царенко К. В.

КОМПОНЕНТИ НАПОВНЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ТРЕНЕРА-ВИКЛАДАЧА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 30

Віндюк А. В.

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ США 32

Власова В. Г.

МИСТЕЦЬКИЙ ТРЕНІНГ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ В УМОВАХ РОБОТИ ОСВІТНЬОГО ХАБУ 34

Вовк Б. І.

НЕПЕРЕРВНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ.....35

Волошина В. В.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ МОВНОПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ.....37

Волярська О. С.

РОЗВИТОК МЕДИЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ ДОРОСЛОГО НАСЕЛЕННЯ ЗАСОБАМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД СЛОВАЧЧИНИ 39

Гладишенко Г. Ю.

ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ ПРИЙОМІВ ОБРАЗОТВОРЕННЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: КОНТЕКСТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ.....40

Данилевич М. В.

ОСОБЛИВОСТІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ В РЕАЛЬНИХ УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ТУРБУЛЕНТНОГО СВІТУ.....42

Дем'яненко Н. М.

ПАРАДИГМАЛЬНИЙ ВИМІР РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ 44

Дмітренко Н. Є.

РОЗВИТОК ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: НОРМАТИВНІ ПОЛОЖЕННЯ.....46

Дутчак Ю. В.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ.....47

Дяченко Л. М.

ІДЕЇ ОСВІТНЬОГО ДОСВІДУ НІМЕЧЧИНИ ДЛЯ РОЗБУДОВИ СИСТЕМИ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ 50

Євтух В. Б.

РОЛЬ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ СИСТЕМ (ГЛОБАЛЬНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ) У КОНСТРУЮВАННІ ДИЗАЙНУ ТА ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ 52

Завальнюк О. В.

ОСОБЛИВОСТІ НЕПЕРЕРВНОЇ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ТУРБУЛЕНТНОГО СВІТУ 54

Заліський А. А.

ПОШУК ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ У НЕПЕРЕРВНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ В УМОВАХ ВІЙНИ І МИРУ 55

Захаріна Є. А.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ 58

Клопов Р. В., Каніболоцька О. А.

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОСТІ 60

Книш С. І.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФІТНЕС-ТРЕНЕРІВ ТА ФАХІВЦІВ З ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ З АНАТОМІЇ ЛЮДИНИ ТА СПОРТИВНОЇ МОРФОЛОГІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ 62

Кобернік С. Г.

УДОСКОНАЛЕННЯ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ПРЕДМЕТІВ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ НУШ 64

Ковальчук В. І.

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА ЗАСОБАМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ 66

Корх В. М.

МЕДІАПСИХОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ МЕДІАОСВІТИ 67

Кучай О. В., Гуттерер Є. В.

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ 71

Кушнірук С. А.

СПЕЦИФІКА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ПОНЯТТЄВО-ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ 72

Лещенко Н. А.

НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ ЯК ОДИН ІЗ ПРИНЦИПІВ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ 74

Луговий В. І.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ 76

Лузан П. Г.

КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ ТЕСТОВОГО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ
НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ 81

Малярова Ю. М.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦЯ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ.....85

Мося′ І. А.

АКТУАЛЬНІСТЬ ЦІЛЕСПРЯМОВАНОГО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ 86

Олефіренко Т. О.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ДО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ.....89

Олешко П. С., Рубльова Н. О.

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ
У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ – ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ.....92

Пащенко Т. М.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ – ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ
ЯКОСТІ ОСВІТИ У КОЛЕДЖІ.....94

Полторацький О. В.

ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ 95

Прибора Н. А.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ЯК СВІТОВОЇ ТЕНДЕНЦІЇ.....97

Радомський І. П.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ДОРОСЛИХ – ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК
КОНЦЕПЦІЇ ОСВІТИ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ.....99

Сватьєв А. В., Симонік А. В.

СФОРМОВАНІСТЬ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФІТНЕС-ІНСТРУКТОРІВ 101

Сергієнко В. П.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ТУРБУЛЕНТНОГО
СЕРЕДОВИЩА.....103

Сиченко В. В.

РОЛЬ ЗАКЛАДІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ 105

Смутчак З. В.

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК СВІТОВА ТЕНДЕНЦІЯ 107

Соломаха С.

ФАХОВІ ПРАКТИКИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ
МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН 109

Сущенко Л. П.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ЯК СТРАТЕГІЯ СУСПІЛЬНОГО ПРОГРЕСУ 111

Тимошенко О. В.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ВИМІРІ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 113

Ткаченко Н. М.

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ 115

Фізеші О. Й.

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ МАГІСТЕРСЬКОГО РІВНЯ
В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ 116

Фляркoвська О. В.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ... 118

Хатунцева С. М., Глазкова І. Я.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ДОСТУПУ УКРАЇНЦЯМ – ВИМУШЕНИМ
МІГРАНТАМ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА 120

Чеканюк К. О.

ЦИФРОВІ РЕСУРСИ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ 122

Черній А.

ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ВІЙНИ 125

Шевнюк О. Л.

ФЕНОМЕН МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ 130

Шевченко В. Г., Волошина Н. О.

ЕКОЛОГІЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ОСВІТИ ЯК ШЛЯХ
ДО АКТИВНОЇ ПОЗИЦІЇ У ПИТАННЯХ ПРИРОДОЗБЕРЕЖЕННЯ
І РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ 132

Шеремет М. К., Супрун Д. М., Григоренко Т. В.

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ ..135

Юань Веньцзін

МОЖЛИВОСТІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ЩОДО РОЗВИТКУ ТРАНСВЕРСАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ 137

Ясточкіна І. А.

ПЕРША ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ЯК АКТУАЛЬНА НАВИЧКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ 138

Voitovska Oksana

FEATURES OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF PHYSICAL EDUCATION TEACHERS IN THE UNIVERSITIES OF USA, CANADA AND GREAT BRITAIN 140

Hunzinger Moritz

DIGITALISATION OF PEDAGOGICAL EDUCATION IN MODERN ACADEMIC DISCOURSE: TECHNOLOGICAL TRENDS AND ASPECTS 142

Łaszczyk Jan

DISTANCE LEARNING – BETWEEN TRADITION AND MODERNITY 144

Секція 2

ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАТИКА – НАПРЯМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ БЕЗПЕКИ

Авшенюк Н. М.

ПІДГОТОВКА ЯКІСНОГО ВЧИТЕЛЯ У БРИТАНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ: ДОСВІД ВІДБОРУ СТУДЕНТІВ НА ПЕДАГОГІЧНІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ.....151

Агакішиєва О. М.

АКТУАЛЬНІСТЬ ПСИХОЕМОЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ СТУДЕНТІВ-ВОЛОНТЕРІВ 153

Аксьонова О. П.

ПОКАЗНИКИ БЕЗПЕКОВОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....155

Андросенко А. О.

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ...158

Аніщенко О. В.

РОЗВИТОК АНДРАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ У СФЕРІ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ: ІННОВАЦІЇ В ОСВІТНІЙ ПРАКТИЦІ 160

Атаманюк С. І.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ВИДІВ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ 162

Бабкова О. О.

ПРОЄКТУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ОНЛАЙН-УРОКУ 164

Базильчук В. Б.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ РОЗВИТКУ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ 166

Баніт О. В.

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПОЄДНАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО І ТРАДИЦІЙНОГО ПІДХОДІВ 168

Барахтян М. М.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ 170

Безкопильний О. О.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ 172

Берестok О. В.

LANGUAGE SAFETY AS MEANS TO PROMOTE EUROPEAN INTEGRATION IN UKRAINE.....173

Бернацька О. В.

МОДЕЛЮВАННЯ СИТУАЦІЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ПІД ЧАС ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ 175

Бєлікова Н. О.

ОСВІТНЯ РЕФОРМА НУШ В КОНТЕКСТІ НОВИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ 177

Бойко Л. К., Самусь Т. В.

ЗАСОБИ E-DIDACTIC В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЕЛЕКТРОНІКИ 179

Бондар І. О.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «STORYTELLING» У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ КРИЗОВИХ ПИТАНЬ, ВИКЛИКАНИХ СУЧАСНИМИ РЕАЛІЯМИ.....181

Буличева Т. В., Гринюк Т. А.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ У ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ 183

Вайнола Р. Х.

ІННОВАЦІЇ В СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ.....186

Ваніна Н. М.

ІННОВАЦІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ТЕХНОЛОГІЇ В ОБЛАСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЕКОНОМІКИ 188

Вишківська В. Б.

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ФЕНОМЕНА «СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ НАВЧАННЯ» 190

Вовк Л. А.

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ПРОХОДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ 192

Войналович О. О.

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ 193

Гладун Т. С.

ЦИФРОВА КУЛЬТУРА ФАХІВЦІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ 195

Гуменюк Б. І.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 198

Денисенко Н. Г.

ІННОВАТИКА У ФОРМУВАННІ «SOFT SKILLS» МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ 201

Драпушко Р. Г., Горінов П. В.

РОЛЬ ВИКЛАДАННЯ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ 203

Заїка А. О.

ЦИФРОВА КУЛЬТУРА ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ 206

Збродько Т. І.

ІНТЕРСУБ'ЄКТИВНИЙ ДОСВІД ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ДІАДІ 208

Ігнатенко О. В., Ігнатенко Г. В.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ 209

Кириченко М.

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ У ВІДКРИТОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ 211

Клара Сайнс де Баранда Андухар, Матусевич Т.

UC3M4SAFETY – МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ДОСВІД СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА 219

Ковальчук А. В.

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РОЗБУДОВІ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ 221

Корець М. С.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ У МАЙБУТНІХ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ 222

Костюшко Г. О.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ..224

Кравченко Н. І.

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ У ВИКЛАДАННІ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН З ПРИКЛАДНОЇ ГРАФІКИ ТА ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ 226

Криштанович С. В.

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ФЕНОМЕН ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ.....229

Кубальський О. Н.

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В НАУЦІ ТА ОСВІТІ В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ СОЦІАЛЬНО-ТУРБУЛЕНТНОГО СУСПІЛЬСТВА.....231

Курепін В. М.

ЗАХИСТ ПРИ ВПРОВАДЖЕНІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....233

Кустовська А. В.

НЕПЕРЕРВНЕ ПРОФЕСІЙНЕ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАЧА БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ТА ЗМІШАНОЇ ФОРМ НАВЧАННЯ 235

Лазоренко Б. П.

ПСИХОЛОГІЧНА ОСВІТА ВІЙСЬКОВИХ: НОВІТНІ ВИКЛИКИ ВІЙНИ.....237

Лебединець Н. В., Омельчук О. В.

РОЛЬ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ СКЛАДОВОЇ ЗА УМОВ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ 239

Личова Т. Ю.

ПРОБЛЕМА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ АГРОІНЖЕНЕРІВ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ 241

Лук'янова Л. Б.

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ І ЗАРУБІЖЖІ 242

Лук'янчук С. Ф.

НАВЧАННЯ УЧНІВ ОНЛАЙН-БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ...244

Макаренко Л. Л., Слабко В. М.

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ПЕРСОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ І СТИЛЬ ЖИТТЯ
В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА 246

Мариніч О.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ.....248

Маринченко Є. О., Коротич А. В., Федорченко М. С.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ
ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ 252

Маринченко Є. О., Ситніков О. М., Кучер О. А.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ
ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ 254

Матулчік Ю.

ПЕРЕХІД ВІД НЕФОРМАЛЬНОЇ ДО ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ 256

Медведєва І. М.

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ – ВИКЛАДАЧІВ З ОБРАНОГО ВИДУ СПОРТУ 257

Мельничук В. О.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ У СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ 259

Митник О. Я.

РОЗВИВАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНО УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ.....262

Неїжпапа Л. С.

МОЖЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА
В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО
ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗЗСО 264

Оверчук О. М.

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ
МОЛОДОГО ПЕДАГОГА.....266

Овчарук О. В.

ЦИФРОВЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ ТА УЧНІВ:
ПІДТРИМКА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ 270

Огієнко О. І., Годлевська К. В.

ІННОВАЦІЙНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ – РЕСУРС ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ 273

Озерова Т. Я.

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДОВА ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЯКОСТІ ОСВІТИ 275

Павлик Н. В.

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ВЧИТЕЛЯ ЯК ОСНОВА БЕЗПЕКИ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ 277

Пазюра Н. В.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В АЗІЙСЬКИХ КРАЇНАХ 279

Петровський О.

ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ ТА ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ 281

Попова Л. М.

КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ХХІ СТОЛІТТЯ 285

Постригач Н. О.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ТУРЕЧЧИНИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ 287

Прилепа І. М.

МОТИВАЦІЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО РОЗВИТКУ КРОСДИСЦИПЛІНАРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА 289

Рагозіна В. В.

ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДИТИНИ РАННЬОГО ВІКУ «ПРОСКАНУЙ» СВІЙ БУДИНОК 291

Рагозіна В. В., Очеретяна Н. В.

ВІРТУАЛЬНА ВИСТАВКА ДИТЯЧОЇ ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ: ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ 293

Рашковська І. В.

ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕТОДИК РЕЛАКСАЦІЇ ТА ЗНЯТТЯ СТРЕСУ ЯК НЕОБХІДНІСТЬ СУЧАСНОГО БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ 295

Ремньова А. Г.

ПРІОРИТЕТНІСТЬ ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ЗВО В УМОВАХ ВІЙНИ 297

Серьогіна І. Ю.

ТРЕНІНГ «РОЗВИТОК БІЗНЕС-ЕТИКИ У ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ»
ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «ОРГАНІЗАЦІЯ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА» 299

Силенко Ю. В.

ТЬЮТОРИНГ ЯК ВИД ПЕДАГОГІЧНОЇ ІННОВАТИКИ У ПРОФЕСІЙНО-
ПЕДАГОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ 301

Сиротюк В. Д.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ФІЗИКИ ТА АСТРОНОМІЇ
В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА УНІВЕРСИТЕТУ 303

Слюсаревський М. М., Чуніхіна С. Л.

НЕОБХІДНИЙ І ДОСТАТНІЙ РІВЕНЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ
В УМОВАХ ВІЙНИ: ВВЕДЕННЯ В ПРОБЛЕМУ 305

Сова О. С.

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ
ПІД ЧАС ПЛЕНЕРНОЇ ПРАКТИКИ.....308

Сорока В. В.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ
ПІД ЧАС ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ 310

Тарасова О. В.

КОНФЛІКТОСТІЙКІСТЬ ЯК СКЛАДОВА
ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ 312

Терентьєва Н. О.

ВІДКРИТІСТЬ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ:
РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СЬОГОДЕННЯ 313

Ткаченко Л. А., Ющенко А. П.

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ.....315

Товкач І. Є.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬГО ПРОЦЕСУ ЗА УЧАСТЮ ТЬЮТОРА
В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ 316

Топалова М. Б.

ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.....318

Холоденко О. В.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УНІВЕРСИТЕТІ ..320

Цуруль О. А.

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ «МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ» 323

Черняк А. М., Чубаєвський В. І.

МЕТОДОЛОГІЯ ПРОЄКТУВАННЯ ВІРТУАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ 325

Шамралюк О. Л.

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЗМІСТУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ 327

Швець Т. Е.

АЛЬТЕРНАТИВНІ СВІТОВІ МОДЕЛІ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА 329

Шевчук Б. В., Шпильовий Ю. В.

ІНСТРУМЕНТИ ВІРТУАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ 331

Янковська І. М.

ПРОЕКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ 333

Яшанов С. М., Гамула І. А.

ДИДАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ВИШУ 335

Denysova L. V., Lavrov V. O.

DIGITALIZATION AND EDUCATIONAL TECHNOLOGIES: MODERN TRENDS 337

Humeniuk Borys

TRANSFORMATION OF EDUCATION FOR STRENGTHENING NATIONAL SECURITY OF UKRAINE 339

Prokopenko Alla

SECURITY ASPECTS OF THE E-ENVIRONMENT DURING THE EDUCATIONAL PROCESS.....341

Секція 3

АКСІОЛОГІЧНИЙ ФУТУРИЗМ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЯКОСТІ Й БЕЗПЕКИ ЖИТТЯ

Бондаренко Н. В., Косянчук С. В.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ: КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ 343

Бондаренко Л. І., Лазебна О. М.

ЕКОЛОГІЧНІ ІМПЕРАТИВИ СЬОГОДЕННЯ: ВИКЛИКИ І ПОТРЕБИ СОЦІУМУ 345

Бордюг Н. С.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЕБ-КВЕСТІВ
ЯК ТЕХНОЛОГІЇ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ 347

Булах І. С.

ПСИХОЛОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ОПАНУВАННЯ СЕБЕ ОСОБИСТІСТЮ
У КРИЗОВІЙ СИТУАЦІЇ 349

Василенко М. М.

КОНСУЛЬТАНТ З ПИТАНЬ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ:
КОМПЕТЕНЦІЇ, НАПРЯМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.....351

Вовк М. П.

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ 353

Голос Г. А.

СКЛАДНОЩІ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КУРСУ
«АНГЛІЙСЬКА МОВА ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ» У ЗВО.....354

Єжель І. М., Лагутенко О. Т.

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ
ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ В УМОВАХ РЕОРГАНІЗАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТУ 356

Журба М. А.

ПОСТУЛАТИ МОСКОВСЬКОЇ ІСТОРИЧНОЇ МІФОЛОГІЇ
У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО НАУКОВОГО ДИСКУРСУ 359

Іваненко С. М., Яременко-Гасюк О. О.

ПОШУК НОВИХ ШЛЯХІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ
ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ
АКТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЗИЦІЇ ВИКЛАДАЧА.....361

Коноваленко О. С.

СУЧАСНІ ТУРБУЛЕНТНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ:
ПОШУКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ 363

Лапченко І. О.

ЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ
ДЛЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ 365

Литовченко О. В.

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА І НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ: АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР 367

Мельник А. І.

МЕРЕЖЕВЕ ПОКОЛІННЯ Й БАГАТОЗАДАЧНІСТЬ 368

Найдьонова Л. А.

МЕДІАПСИХОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ І РЕФЛЕКСИВНІ МЕДІАПРАКТИКИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ БЕЗПЕКИ СОЦІАЛЬНО-ТУРБУЛЕНТНОГО СВІТУ 370

Редько О. В., Магдич Т. П.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗБУДОВА ЗОВНІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА НОВІ ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ 372

Саюк В. І.

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНО-ТУРБУЛЕНТНОГО СВІТУ.....376

Соляник М. Г.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ГУВЕРНЕРА З ГІПЕРАКТИВНИМИ ДІТЬМИ.....378

Ткачук Г. Е.

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ОСВІТИ.....379

Толочко С. В.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ.....381

Хомич Л. О.

ПРІОРИТЕТИ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....383

Чумак М. Є., Кирпиченко Т. А.

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ НЕПРОСТИХ УМОВ ВОЄННОГО ЧАСУ.....385

Korporowicz L.

PATRIOTIC EDUCATION AS A CHALLENGE TO THE PROCESS OF VALUE FORMATION: FROM HUMAN RIGHTS TO RIGHTS OF NATIONS.....386

Секція 4

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ГРОМАДСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Васильків Ю. В.

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ ФІЗКУЛЬТУРИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....388

Головко Л. В., Головко Т. В.

ЗГУРТОВАНІСТЬ МОЛОДІ ТА ЇЇ УЧАСТЬ У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....390

Грищенко Ю. В.

ТЕХНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ШКІЛ У ФОРМАЛЬНІЙ І НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ 392

Єрмак Т. М.

РОЛЬ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ НАВИЧОК УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ 394

Журба К. О.

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СОЛІДАРНОСТІ 396

Ізмайлова А. С.

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ В СІМ'Ї 397

Котик Т. М.

ЗАХОДИ ДЛЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА УСУНЕННЯ СИНДРОМУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВЧИТЕЛІВ 399

Коцур В. В.

РОЛЬ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ 401

Лященко Т. В.

СОЦІАЛЬНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ПІДЛІТКІВ ЯК ОЗНАКА ВХОДЖЕННЯ У СТРУКТУРУ СУСПІЛЬСТВА 402

Мединський С. В., Кирієнко О. Г.

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У МАСМЕДІЯ США 404

Мелещенко Т. В., Вєтров І. Г.

ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ 407

Мищак Л. М.

НОВІ УМОВИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОТИРІЧЧЯ 409

Міхеєва О. Ю.

ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВІЙНИ 411

Мозгова Н. Г.

АКАДЕМІЧНА МІГРАЦІЯ З УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗВ'ЯЗАНОЇ РОСІЄЮ ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ 412

Охріменко З. В.

ПРОФОРЄНТАЦІЯ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО І ПОВОЄННОГО СТАНУ 414

Пикус І. О.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ 416

Попова В. В.

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ ЯК МЕХАНІЗМ ЗМЕНШЕННЯ ТУРБУЛЕНТНОСТІ РИНКУ ПРАЦІ 417

Репік Е. С.

ПРОБЛЕМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ 419

Савлук Г. І.

ФОРМУВАННЯ НОВОГО ТИПУ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ 421

Стечкевич С. О.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЩОДО ЦЬКУВАННЯ ТА АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ 423

Хлонь О. М.

ВИХОВАННЯ ПРАВОСВІДОМИХ УСТРЕМЛІНЬ МОЛОДІ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО ТА ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ 426

Чижевський Б. Г.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ 428

Шапран І. М.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ 431

Шелепко Г. В.

ВИЗНАЧАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ 435

Наукове видання

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ БЕЗПЕКИ СОЦІАЛЬНО-ТУРБУЛЕНТНОГО СВІТУ

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОГО ФОРУМУ

• • •

16 лютого **2023**

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів. За достовірність викладених фактів відповідальність несе автор.

Випусковий редактор – Л. Макаренко
Технічні редактори – Т. Меркулова, В. Мурай, К. Рибалко
Макетування і оригінал-макет – Т. Меркулова
Бібліографічне редагування – Л. Савенкова
Художнє оформлення – О. Гордашевська

Підписано до друку *26 січня* 2023 р.
Формат 60х84. Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Умовн. друк. аркушів 28,43. Облік видав арк. 34,22. Наклад 300.
Віддруковано з оригіналів

ВИДАВНИЦТВО
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002
(044) 239-30-85
Продажу не підлягає!

